CAPISTRANÓI SZENT JÁNOS ÉLETE ÉS KORA.

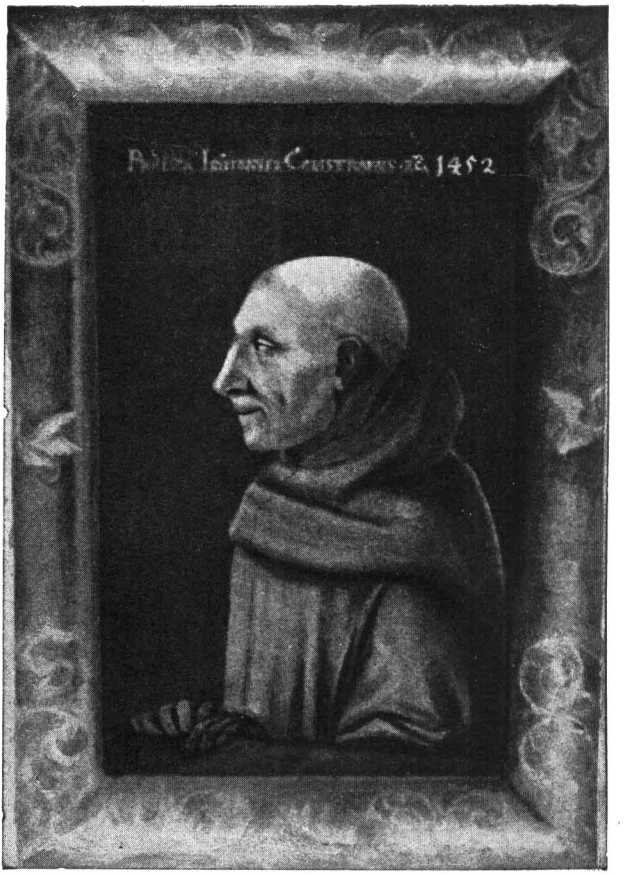
IRTA:

BÖLCSKEY ÖDÖN,

ciszterci főgimn. tanár.

I. KÖTET.

SZÉKESFEHÉRVÁR,
DEBRECZENYI ISTVÁN KÖNYVNYOMDÁJA.
1923.

CAPISTRANÓI SZENT JÁNOS.

(Thomas Burgkmair festménye. — Eredetije Prágában van a ferencrendiek kolostorában.)

CAPISTRANÓI SZENT JÁNOS ÉLETE ÉS KORA.

IRTA:

BÖLCSKEY ÖDÖN,

CISZTERCI FŐGIMN. TANÁR.

I. KÖTET.

SZÉKESFEHÉRVÁR.
NYOMATOTT DEBRECZENYI ISTVÁN KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1923.

Nihil obstat.

Dr. Albinus Kiss,
professor gymn. Ordinis Cisterciensis,
censor.

Nr. 322/1923.

Imprimatur.

Zirczii, die 7-a Aprilis a. 1923.

Dr. REMIGIUS BÉKEFI,
Abbas S. O. Cist. de Zircz, Pilis,
Pásztó et ad S. Gotthardum.

Nr. 676/1923.

Imprimatur.

Albae-Regiae, die 10-a Apr. 1923.

PROHÁSZKA OTTOKARUS,
eppus.

MÉLTÓSÁGOS ÉS FŐTISZTELENDŐ

KLUMPER BERNARDIN

ATYÁNAK,

SZENT FERENC RENDJE ÁLTALÁNOS FŐNÖKÉNEK, A REND ÉRDEMESÜLT RÓMAI ÜGYVIVŐJÉNEK, A SACRA CONGREGATIO CONCILII ET PRO ECCLESIA ORIENTALI TANÁCSOSÁNAK

MÉLYSÉGES TISZTELETE
ÉS HÁLÁJA JELÉÜL AJÁNLJA

A SZERZŐ.

ELŐSZÓ.

A XIV. század a forradalmak és a szellemi harcok jegyében múlt el. Egész Európa tűzben állott és ahol az égés még nem csapott fel nyílt lángban, ott parázsként ízzott a hamú alatt a gyűlölet és az elégedetlenség. Az avignoni számkivetés ideje alatt az államhatalom és a világias szellem lassankint föléje nőtt az egyháznak, minek következtében az egyházkormányzati egység meglazult, a hitegység megingott és a középkori vallásos szellemet a világi hatalomért folytatott küzdelmek a lelkekben széttépték.

Az egyház csodálatos szervezetével és a pápaság eszméjének elpusztíthatatlan erejével megküzdötte a titáni harcot és összes életerejét a benső viszonyok megszilárdítására fordította; mi által megindult az egyes egyházi intézményekben is a megújhodás szükségszerű folyamata.

Ezen időben Szent Ferenc rendje is nagy válságon ment át. Az egyházat ért nagy rázkódtatás bomlasztóan hatott minden intézményre, de első sorban Szent Ferenc rendjére, ahol a fegyelem meglazulásával mind jobban előtérbe nyomult az erkölcsi élet hanyatlása és ezzel karöltve a szabadosság és elvilágiasodás. Az a friss szellő, amely az avignoni számkivetés leteltével az egyházban lengedezni kezdett, elsőbben is Szent Ferenc rendjét járta át. A rendnek egyes tagjai belátták, hogy Szent Ferenc rendje csak akkor lesz életképes és az egyháznak hasznára, ha visszaállítják azt a szellemet, amelyet a Szent Alapító célúl kitűzött. A forradalmakban és a pártharcokban aláhanyatlott rend elernyedt testébe új pezsgést, új életet csak a bensőleg megindult reform hozhatott.

A reform keresztülvitelére Paolo da Foligno vállalkozott, aki kisded csapatával megindította a megújhodás folyamatát, amely lassankint mint a kovász, úgy járta át az egész rendet, hogy forrongásba, majd új életre kelt. Ha a fát az Üdvözítő szavai szerint a gyümölcséről lehet megismerni, úgy a Paolo da Foligno által megindított reform a legnemesebb fa, mert az

egyháznak a legnemesebb gyümölcsöket termette. Ezen a fán ragyogott a következő szenteknek és boldogoknak dicső sora: Szent Bernardino di Siena († 1444), Boldog Tommaso da Firenze († 1447), Boldog Ercolano da Piagale († 1451), Boldog Matteo da Girgenti († 1455), Szent Pietro da Regalado († 1456), Szent Giovanni da Capistrano († 1456), Boldog Gabriele Feretti d'Ancona († 1456), Boldog Arcangelo da Calatasimi († 1460), Boldog Antonio da Stroncone († 1461), Szent Didaco da Compluto († 1463), Szent Giacomo della Marca († 1476), Boldog Marco da Bologna († 1479), Boldog Jacobus Illyricus (de Bitekto, † 1480), Boldog Pacifico da Cerano († 1482), Boldog Simon de Lipnika († 1482), Boldog Johannes de Dukla († 1484), Boldog Cristoforo da Milano († 1485), Boldog Pietro da Mogliano († 1490), Boldog Angelo da Chivasso († 1495), Boldog Bernardino da Feltre († 1494), Boldog Marco da Montegallo († 1497), Boldog Bernardino Fossa da Aquila († 1503), Boldog Ladislaus de Gielniow († 1505).

Ezen elsorolt szentek és boldogok közül kiváltképen hárman szereztek világtörténeti nevet: Bernardino di Siena, Giovanni da Capistrano és Giacomo della Marca. E három férfiú nemcsak életszentségével, nagy tudásával és az emberiségnek tett kiváló szolgálataival tettek szert maradandó névre, hanem világtörténeti szereplésükkel is méltó emléket állítottak fel maguknak az utókor előtt. A történelem ítélete szerint mégis Giovanni da Capistrano volt közöttük a legelső, a zászlóvivő, mert ő játszotta a legnagyobb szerepet a XV. század színpadán.

Magyarország különösen hálával tartozik a hős Giovanni da Capistranónak, s azért olyan tiszteletben részesíti, mintha e honban ringott volna bölcsője. Minden hazai történelmi könyvünk áradozó tisztelettel említi fel hőseink között Capistranói szent Jánost, de életrajzának megírására, egy kis értekezést kivéve,[1]) nem vállalkozott senki. A kegyeleten és a hálán kívül ez a hiány is sarkalt arra, hogy megírjam Capistranói János életrajzát. Kis könyvnek szántam, de huszonhárom éven át folytatott tanulmányaim közepette annyi anyagot gyűjtöttem össze, hogy meg-

[1]) Galambos Kálmán: Capistranói szt. János. Magyar Sion. II. évf. 561—721. és 861.

kíséreltem olyan műnek a megírását, amely részletesen felöleli Capistranói Jánosnak egész életét és korát.

Első irányító elvem az volt, hogy az életrajz szigorú értelemben vett történeti munka legyen, amely a tényeknek megfelelő hűséggel, minden szépítgetés és minden nagyítás nélkül mutassa be Capistranói János jellemét és szerepét. Ezért az eddig talált forrásoknak teljes felhasználására törekedtem. Az események kronologiai rendjéhez ragaszkodtam ugyan, de több ízben ettől el kellett tekintenem, mert Capistranói János szereplésének sokoldalú és fontos mozzanatai a kronologiai sorrend megtartását lehetetlenné tették.

A második irányító elvem pedig az volt, hogy a tudományos kritikával megírt munka ne csak a szakszerű történetíróknak, hanem a művelt nagyközönségnek is olvasmányúl szolgáljon.

Az egész mű három kötetre terjed. Az első kötetben vázolni fogom Capistranói János születését, ifjú korát, Szent Ferenc rendjébe való belépését, népmissziós működését Itáliában, Ausztriában, Morvaországban, Csehországban, Bajorországban, Szászországban, Németországban, Sziléziában és Lengyelországban; majd buzgólkodását a rendi élet terjesztésében és fáradozását Szent Ferenc három rendje érdekében, végül pápai diplomáciai kiküldetéseit.

A második kötet bemutatja a zsidók, a fraticellók, husziták és magyarországi eretnekek ellen való küzdelmeit; a törökök ellen való keresztes hadjáratát, halálát, csodatevő és jövendölő hatalmát, szenttéavatását.

A harmadik kötet pedig felöleli nagyarányú irodalmi munkásságát és missziós tevékenységét.

A mű végén több függelék van. Munkáinak és leveleinek kéziratát tartalmazza az első és a második. A harmadik bemutatja leveleinek rövid kivonatát és megjelenési helyét; a negyedik feltűnteti Capistranói János életének és a főbb eseményeknek kronologiai sorrendjét; végül az ötödik a munkában szereplő személyek betűsoros rendjét mutatja be.

Fáradságos és költséges kutatásaim közben sok-sok megértésre és szeretetre találtam Szent Ferenc nemcsak hazai, hanem külföldi kolostoraiban is, miért is e helyen is köszönetet mondok mindazoknak, akik munkám közben bármi módon segítségemre voltak.

De különösen ki kell fejeznem hálámat Szent Ferenc rendje általános főnökének, méltóságos és főtisztelendő Klumper Bernardinnak, aki önzetlen és nemes áldozatkészségével lehetővé tette, hogy nagy munkám a mostani nehéz viszonyok között is napvilágot lásson. Ő bocsátja közre e művet, hogy Szent Ferenc halálának hétszázados évfordulója alkalmával emlékoszlopot állítson Szent Ferenc magyar fiainak. Igaz ugyan, hogy nem Szent Ferenc emlékét újítja fel e mű, de mégis az ő szellemét hirdeti a késő unokáknak, hogy a fiak példájából tanulják meg szent atyjuknak tiszteletét. — De külön ki kell fejeznem hálámat a magyarországi Boldogságos Szűz Máriáról és Capistranói Szent Jánosról elnevezett tartományok főnökeinek is, akik az anyagi költségek viselésében a terheket önzetlenül megosztották.

A műben található esetleges hibákat és fogyatkozásokat legyen szíves a mélyen tisztelt olvasó betudni a hosszú világháborúnak, amely teljesen elzárt a külföldi irodalomtól és a mérhetetlen drágaság következtében elégtelen anyagi eszközöknek.

Székesfehérvár, 1923. Szent József napján.

A SZERZŐ.

ELSŐ RÉSZ.

CAPISTRANÓI JÁNOS IFJÚKORA, BELÉPÉSE SZENT FERENC RENDJÉBE.

ELSŐ FEJEZET.

1. §. Capistranói János szülei.

Capistranói szent János szüleiről legrégibb életrajzírói vagy teljesen hallgatnak, vagy csupán ennyit mondanak: előkelő szülőktől származott. Szerzetestársai közül, akik huzamosabban érintkeztek vele, hárman is megírták életrajzát, de származásáról vajmi keveset mondanak. Nicolao da Fara egyszerűen ezt írja: »Capestrano városban előkelő szülőktől származott.«[1]) Girolamo d'Udine pedig ezt mondja: »Előkelő és tekintélyes ősök igen nemes törzséből született.«[2]) Cristoforo da Varese azonban már megnevezi a várost is, ahonnan szülei származnak: »Capestranóban született, ahonnan a mi szent atyánknak, János testvérünknek erkölcsökben, tiszteletben és rokonságban kiváló szülei eredetüket származtatják.«[3])

A későbbi és újabbkori életrajzírók két pártra oszlanak.[4]) Az egyik rész atyját német származásúnak mondja, a másik pedig franciának vallja. Mindkét részen tekintélyes írók lépnek sorompóba.

Német eredetűnek mondják: Petrus Rodulphius Tossinianus, aki ezt írja róla: »Boldog János Capestranóban, nem messze Aquilától, a marsok városában született nemes családból 1385. június 25-én, atyja Heros, aki német származású és az Anjou herceggel jött Itáliába.«[5]) Henricus Sedulius szórólszóra követi Rodulphiust: »Capestranoban született 1385-ben június 25-én, atyja Heros, aki német származású és az Anjou herceggel jött Itáliába.«[6]) Wadding

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 440. Nicolao da Fara: c. I.: »In oppido Capistrani claris parentibus natus.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 484. Girolamo d'Udine: c. I.: »Plurimum a nobili priscorum lare dignitatis et honestatis traxit.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 491. Cristoforo da Varese: c. I.: »Capistrano J.... de quo parentes beati Patris nostri Fratris Johannis moribus et vita et parentela conspicui, originem traxerunt.«

[4]) Archiv. Franc. Hist. 1910. III. 778—781.

[5]) Rodulphius: Hist. Seraph. Relig. l. primi, p. 111. b.: »Beatus Joannes a Capistrano, oppido non longe ab Aquila, Marsorum urbe, nobili genere natus est anno 1385. die 25. Junii, ex patre Heroe quodam Germanico, qui cum Andegauensium Duce in Italiam venerat.«

[6]) Henricus Sedulius: Hist. Seraph. 393.: »Capistrano natus est anno 1385. die vigesima quinta Junii, patre Heroe quondam Germanico, qui cum Andegauensium Duce in Italiam venerat.«

német lovagnak mondja: »Atyja előkelő német lovag.«[1]) Salvatore Massonio hasonlóképen német lovagnak tartja.[2]) Giovanni Baptista Barberio szerint atyja Herr nevezetű német volt.[3]) Egy másik munkájában Hera-nak mondja.[4]) Amandus Hermann követi Barberiót és szintén Hera-nak nevezi.[5]) Petrus Ribadineira »Eisenarm«-nak, azaz Vaskezűnek írja.[6]) Az Acta Sanctorum Ungariae szerzője hasonlóképen nevezi.[7]) Eusebius Gonzalez német származásúnak tartja.[8]) A Memoranda Paraphrasis szerzője »Her«-nek cimezi.[9]) Giovanni Antonio Sessana da Palermo nem habozik megvallani, hogy

Capestrano, ahol Capistranói János született.

---

[1]) Wadding: Annales Minorum. IX. 68.: »Pater eius nobilis Germanicus heros.«

[2]) Archivum Franc. Hist. 1910. III. 779. Salv. Massonio: Della maravigliosa vita del B. Giovanni di Capistrano. Venezia 1627. 4.

[3]) Giovanni B. Barberio: Vita, . . . di Giovann. da Cap. 2.

[4]) Giovanni B. Barberio: Compendio . . . del B. Giovanni da Cap. 1.

[5]) Amand. Hermann: Cap. triumph. 5.

[6]) P. Ribadineira: Flores Sanctorum. Tomus tertius. 582. »Patrem habuit cognomine ab Eisenarm seu Ferrobrachium, natione Teutonicum virum.«

[7]) Acta Sanct. Ungariae. 268.

[8]) Eusebius Gonzales: Vita dell ammirabili servodi Dio, S. Giovanni da Capistrano. 4.

[9]) Memoranda Paraphrasis. 3. »Vatter ware ein Teutscher von den Hochadeliden Geschlecht der Herren von Her.«

Capistranói János atyja német származású.[1]) Hyacinthus Sbaralea szerint atyja német, még pedig a Chioli-családból származott.[2]) Ezt írja ugyanis róla: »Nem a Bruttiusok városában, hanem az Abruzzokban született a Chioli-ak nemes családjából, atyja német, anyja pedig olasz volt.«

A »Breve Compendio della vita . . .« című munka, amely 1690-ben jelent meg,[3]) úgyszintén Fortunatus Hueber,[4]) Bernardus Sannig,[5]) Hermann Petri,[6]) Barnabas Kirchhueber és Sintzel,[7]) Frantissek Walouch,[8]) Vigilius Geiderer,[9]) és még mások a német származás mellett törnek lándzsát. Az »Annales Laurentii Bonincontrii Miniatensis« ezt írja: »Johannes Theotonicus a Loisiumi hercegek egyike.« [10])

Ezen felsorolt írók mind megegyeznek Capistranói János atyjának nemzetiségére nézve, de a családi nevében megállapodni nem tudnak. A legtöbb »Her«-nek, vagy »Hera«-nak mondja; csak ketten említenek más nevet. Ribadineira Eisenarm-ot, Sbaralea pedig Chioli-t. Az elsőre nézve Joseph Van Hecke azt jegyzi meg, hogy valószínűleg ez csak megszólítás volt és az olaszok helytelenül vezetéknevének hitték.[11]) Ez a felfogás helyes, mivel Her nem más, mint a német Herr, vagyis magyarul úr.

Százados hagyomány is a német származás mellett tanúskodik. Massonio említi, hogy még a XVII. század elején is Capistranói János rokonságát »német«-nek, olaszul »del Tedesco«-nak nevezték.[12])

A német származás ellen különösen a franciák keltek ki és minden követ megmozdítottak, hogy Capistranói János francia eredetét kimutassák. Ezért kardoskodnak a következő írók.

R. P. Blancone,[13]) P. Arthur du Moustier (Arthurus a Monasterio),[14])

---

[1]) Ant. da Palermo: Opera omnia I. 2. »Beatus Joannes a Capistrano . . . nobili genere natus est . . . parvo heroe quodam Germanico.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 274. és Arch. Franc. Hist. 1910. III. 779. »Supplementum ad Ss. ord. Min. a Sbaralea. 401. »Natus non in oppido Brutiorum, sed Aprutii ex nobili Chiolorum familia, patre Theutonico, Itala vero matre.

[3]) Breve Compendio della vita Eroica, pag. 1.: »Suo padre fu un Gentil huomo Todesco venuto in Italia.«

[4]) Fortunatus Hueber: Dreyfache Cronickh. 277.

[5]) Bernardus Sannig: Der Cronicken der drey Orden. IV. 195.

[6]) Hermann Petri: Leben des heiligen Johannes Capistranus 1. »Der Vater der Heiligen Johannes Capistranus ein hochdeutscher Edelmann.«

[7]) Barnabas Kirchhueber—Sintzel: »Leben des heiligen Vaters Johannes von Capistran.« 1.

[8]) Frantissek Walouch: Životopis swatého Jana Kapistrána. 82.

[9]) Vigilius Greiderer: Germania Franciscana. I. 420.

[10]) Muratori: Rer. Ital. Script. XXI. col. 44. — Kerval: Un Frère Mineur. 145. »Anno 1383. Johannes Theotonicus, unus ex Loisii ducibus.«

[11]) Acta Sanct. Oct. X. 273.

[12]) Acta Sanct. Oct. X. 274.

[13]) Kerval: Un Frère Mineur d'autrefois. 144. — R. P. Blancone, Frère Mineur, Traduction des Chroniques de Marc de Lisbonne, part. III., liv. IV., ch. 1. Paris, 1604.

[14]) Arthurus a Monasterio: Martyrologium Franciscanum. 486.: »Gallus erat natione, nobili, genere exortus« és Kerval: Un Frère Mineur d'autrefois. 144. 2. jegyzet: Arthur du Moustier, Frère Mineur: Vie du bienheureux Jean de Capistran, dans la Fleur des vies des Saints, t. II. Rouen, 1687.

Claudius Fleuri már nevét is említi, még pedig a származás helyéről Anjounak, Angevinus-nak.[1]) Johann Jacob Hofmann szintén a francia származás híve,[2]) úgyszintén Dom Chamard,[3]) R. P. Leon de Clary[4]) és Cataneo.[5])

Ezt a nézetet vallja egyik olasz krónika is, amely ezeket írja: »Atyja francia volt és az Anjou herceggel jött Itáliába.«[6])

Mindezen irók igazságukat semmivel sem támogatják, minek következtében sokan kételkedve olvasták a francia származásról szóló nézeteiket. L. de Kerval ezért okmányokkal igyekezett a francia származást erősíteni és elfogadhatóvá tenni. Kutatásai közben az angersi könyvtárban három kéziratot talált, amelyek Capistranói János atyjának eredetére világosságot vetnek.

Az első kézirat Claude Ménard (1574-ben született) latin munkája: Pandectae rerum Andegavensium. Az Anjou tartomány szentjeit gyűjtötte ebben össze, akik közé Capistranói Jánost is felveszi, akiről ezeket írja: »Capistranói János, — hogy téged, az erények legbuzgóbb példaképét, a mieink közé sorozzalak, nemcsak a múltra vonatkozó jámborság kiváló és a kevesekben állhatatos csodálata okozza, hanem követeli a történelem is, hogy adjuk meg az atyának és a hazának a dicsőséget és az atyai származáshoz az igazságot; Louis Sicilia királyának és a mi hercegünknek vállalatában résztvéve, az Abruzzók hegyeiben Capestrano városában állandósította ez a család a gyermeknek eredetét, és a nemes feleség termékenységével gyarapodván, a te gyermekségeddel nőtt fel biztosan.«[7])

A második bizonyíték Joseph Grandet (1646—1724.) kézirata,[8]) amelyben

---

[1]) Claudii Fleurii: Historica Ecclesiastica. 473.: »Patrem habuit Nobilitate generis clarum, nomine Angevinum.«

[2]) Joh. Jacobi Hofmanni: Lexicon universale. 369.

[3]) Kerval: Un Frère Mineur. 144. — Dom. Chamard, Bénédictin, Histoire des saints personnages d' l' Anjou: Saint Jean de Capistran, Paris, Lecoffre, 1863.

[4]) Kerval: Un Frère Mineur. 144. — Leo de Clary: Auréole seraphique. t. IV. 23. oct. Paris, 1883. 89. — Arch. Franc. Hist. 1910. III. 779.

[5]) Kerval: Un Frère Mineur. 144. — Cataneo: Vita di san Giovanni da Capistrano, Parma, 1691. 3. lap. — Arch. Franc. Hist. 779.

[6]) Delle Croniche dei Frati Minori di Serafico P. S. Francesco. Tom. III. 124. — Venezia, 1597. »Il patre fu francese e venu in Italia col Duce di Avignone.«

[7]) Kerval: Saint Jean de Capist. 4. és Un Frère Mineur d'autrefois. 146. »Joannes de Capistrano. — Quod te nostris adscribam, zelantissime virtutis exemplar, facit eminens, non ita retro pietatis admiratio constans in paucis, sed et exigit historia, parenti et patriae decus ad dandum paternaeqe fidem originis; quae Lodovici, Siciliae regis et ducis nostri, secuta conatus, Abbrussiae in saltibus Capistranique oppido, familia haec nascituro stabilivit exordia, nobilisque conjugis fecunditate sobolescens, infantia tua crevit accuratione. (Claude Ménard, Pandectae rerum Andegavensium. t. I. f. 56., manuscrits de la bibliotheque d'Angers nº. 875., deux vol. in folio.)

[8]) Kerval: Saint Jean Capistran. 4. és Un Frère Mineur. 147. — Joseph Grandet: Manus, de la bibl. d'Angers, no. 886. M. S.; Docum. classés sous le titre de Notes pour servir à l'histoire civile et ecclesiastique de l'Anjou (XVIII.º siècle); 2 cartons in fol. 2º carton, fo. 112.

csupán egy sor vonatkozik Capistranói Jánosra, amelyben elmondja, hogy atyja hol lakott. »Az Anjou szenteknek hatféle csoportját különböztetem meg. Az elsők anjoui eredetűek; azaz szüleik ebben a tartományban születtek, bár ők maguk (t. i. a gyermekek) nem ott jöttek a világra s nem ott haltak meg; ilyenek: Capistranói szent János, akinek atyja a Beaufort völgyben levő La Menitre-ből való volt.«[1])

A harmadik bizonyíték Pierre Rangeard (1692—1726.) »l'Histoire de l'Université d'Angers« munkájának kézirata.[2]) Ebben ezeket olvashatjuk: »Az Anjou nemesek közé, kik a királyt Napoliba követték, soroljuk Capistranói szent János atyját, akit az Itáliában, az Abruzzókban levő Capestrano faluról hívnak így, ahol atyja megházasodott. Ez a híres anjoui származású ember, akit százada csodatevőjének lehet nevezni, 1385-ben született. Meg volt ezen anjoui származásúban a hajlandóság a jogtudományra és nagy sikerrel művelte azt.«[3])

P. Maria-Bonaventura de Segré (Aperçu historique sur l'ordre des Fréres Mineurs, II. ed. Lille, 1900. 22. n.) ezt írja: »A Szentnek atyja egy bizonyos anjoui »Ver« nevezetű nemes volt; amely családnak a Ponts de Cé helységben volt valami birtoka.«[4])

Celestinus Port[5]) és Dom. Chamard[6]) átkutatták ezen vidék összes levéltárait, de sehol semmi nyomra nem akadtak, amelyek elvitathatatlanul bizonyságúl szolgálnának arra, hogy Capistranói János atyja francia volt. Hiába vetette el Dom. Chamard a Bollandisták véleményét és hiába vette fel a nemzeti szentek közé Capistranói szent Jánost, a felhozott adatok nem győzték meg az ellenfeleket.

De a német származás mellett sem tudtak a történetirók sokáig döntő bizonyítékot szerezni; Her, Hera, Chiolaro,[7]) Chioli,[8]) Eisenarm nevekkel illették minden bővebb magyarázat nélkül. Évszázadok óta kutattak, keresgéltek biztos adat után, de hiábavaló volt minden fáradozás.

---

[1]) Kerval: Un Frère Mineur. 147.: »Je distinque six sortes de saints d'Anjou. Les premiers sont originaires d'Anjou; c'est-a-dire que leurs parents sont nés dans cette province, bien qu'ils ny soient pas venus au monde et qu'ils ny soient pas morts, tels que sont saint Jean de Capistran, dont le pére etoit de La Ménitre en Vallée prés Beufort.

[2]) Pierre Rangeard: Hist. de l'Univ. d'Angers, t. I. liv. III. nº. XLVIII. 369. du manusc., et vol. p. 362. de l'édit. imprimée. — Kerval: Saint Jean Capistran. 5. és Un Frére Mineur. 147.

[3]) Kerval: Saint Jean de Capistran. 5. és Un Frère Mineur. 147.

[4]) Kerval: Un Frère Mineur. 148. 4. jegyzet.

[5]) Celest. Port: Dictionnaire historique geographique et biographique de Maine-et. Loire. Paris-Angers 1874—8. 3. voll.

[6]) Dom Chamard: Histoire des saints personnages de l'Anjou Paris 1863. 3. vols. — Apud Kerval: Un Frère Mineur. 144.

[7]) Petrus Katančič: Memoria Belgradi olim Singiduni. 52. »Pater Chioloro Germano, nomine suo tardiores S. Capistrani biographos ancipites fecit unde oriundum scriberent.«

[8]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 374.

1910-ben Michael Bihl az Archivum Franciscanum Historicumban [1]) egy rövid értekezést közölt Capistranói János atyjának származásáról és ebben határozottan német nemzetiségűnek nyilvánította. Átkutatta ugyanis Capistranói János leveleit a szentferencrendűek capestranói levéltárában [2]) és ott az egyik levélen (XV. kódex, 126. lapon)' a következő aláírást találta: »Vale feliciter et me in servum inutilem sed fidelem oratorem suscipe commendatum, suum (tuum helyett), si quid est fratrem J. Ghez de Capistrano.«

Capistranói Jánosnak ugyanis az volt a szokása, hogy hitelesség jeléül a leveleit saját keze irásával látta el. Ezeket az aláirásokat könnyen meg lehet különböztetni a másoló irnokok irásától.

Michael Bihl határozottan állítja, hogy a fenntebb említett levél más tintával van irva, mint az aláirás. S igy azon következtetésre jutott, hogy Capistranói János nemzetiségi nevét akarta ezzel feltüntetni. Ez a név, bár olaszosan van irva, mégis német. Németországban még most is közönséges alakja Goetz vagy Götz. [3])

Ezzel az okmánnyal tehát Capistranói János atyjának származását végérvényesen németnek kellett volna elfogadnunk. Vincent Fitzgerald angolúl megjelent munkájában már ezen az alapon német származásúnak mondja Capistranói János atyját. [4])

Ezt az eredményt azonban lerontja Aniceto Chiappini, szentferencrendi írónak 1920. március 26-án kelt levele. Ő most másolta le a Capestranoban levő leveleket a »Bullettino della R. Depu-

[1]) Arch. Franc. Hist. 1910. III. 778—781.

[2]) Cf. Vinzenzo de Bartholomaeis apud Bulletino dell' Istituto Storico Italiano, Roma 1889. 75—173. — Miscellanea Franc. V. 1890. 5—21. — Arch. Franc. Hist. I. 617.

[3]) Cf. Masci: Vita di San Giovanni da Capestrano 2. 2-dik jegyzet: »Arch. Franc. Hist. 1910. III. 778. Gli scrittori illustri della Rivista francescana hanno creduto di dare anche un cognome a S. Giovanni. Sembrami però, che cio che nel Cod. ms. XV., fol. 120. dell' Arch. di Cap. si lesse I. Ghez vada letto Johz.«

[4]) Vincent Fitzgerald: Saint John Capistran, 1911. pag. 1.: »Hither, about the year 1384, a warrior came to dwell. It is doubtful whether he was of French or German nationality. Even his name cannot be stated with certainty, though it would seem to have been Ghez, indicating German origin.« A jegyzetben pedig ezt irja a Ghez szóra: »Equivalent to the modern Goetz or Götz. The whole question is learnedly by Father Michael Bihl in the »Archivum Franciscanum Historicum.« III. 781.

tazione Abruggesse di Storio Patrio« részére és így járatos a régi oklevelek olvasásában. Szóról-szóra ezeket irta nekem: »A tőlem kért fotográfia helyett mást küldök neked, amely Szent János kezeírását tartalmazza és melyet a capestranói konvent VIII. kódexének 1-ső lapjáról kevéssel ezelőtt készíttettem. Ezt azért cselekedtem, mivel a XV. kódex 126. lapjáról levő fotografia számodra értéktelen lenne, minthogy nem úgy kell olvasni (miként ezt Bihl atya tette az Archivum Franciscanum Historicum III-dik kötetének 781. lapján) fratrem Johannem Ghez de Capistrano, hanem csupán fratrem Jo o Johannes de Capistrano. A János nevet ugyanis nem tudta leirni, mert a papiroson lyuk van, azért megszakítja és aztán a lyuk után újra teljesen kiírja.« [1])

Ezen helyesen olvasott névaláírás megdönti Bihlnek minden okoskodását; s így a Ghez-nek, vagy Götz-nek olvasott név a rossz olvasás szülötte csupán.

Muratori említi munkájának egyik helyén, hogy az Anjou herceg seregében németek is voltak, akiknek vezére »Johannes Theotonicus« volt.[2]) De vajjon ez Capistranói János atyja volt, vagy sem, adatok hiányában eldönteni nem lehet. Hiszen egyetlen egy forrás sem említi az atya keresztnevét. S így alap nélkül akarják néhányan ezt a vezért Capistranói János atyjának megtenni.

Legvégül hagytam Giacomo de Franchis nyilatkozatát, aki 1447. január 17-én Penne-ben Capistranói János szájából hallotta a következőket: »Az igazság az, hogy én Capestranoban születtem, de atyám a hegyen túlról való, nemes volt és az Anjou herceggel jött, Capestranoban családot alapítván, nekem és más fiúknak atyja lett.« [3])

---

[1]) »Loco photographiae mihi inditae aliam tibi mitto, continens autographum S. Joannis, quae et desumpta est ex cod. VIII. fol. 1-mo conventus Capistrani, parumper reducta. Hoc egi, quia photographia ex cod. XV. fol. 126. inutilis tibi foret, cum non ibi legetur (uti Pater Bihl in A. F. H. III. 781.): fratrem Johannem Ghez de Capistrano, sed tantum Jo o Johannes de Capistrano, idest fratrem Jo Johannem de Capistrano. Nomen Johannem non integre potuit scribi primo loco cum adsit in papiro foramen, unde abrumpitur et denuo integre scribitur post foramen.«

[2]) Muratori: Rerum Ital. Script. XXI. 44—45.

[3]) Masci: Vita di San Giovanni da Capestrano. 194.: »La verita è che io naequi ad Capistrano, ma meo patre fue ultramontano, fue barone et venne col duca de Angione, pilli ando dompna ad Capistrano fece mi et li altri como piacque ad Dio.«

Mindezek után a legvalószínübbnek látszik, hogy Capistranói János atyja német származású volt.[1])

Az első életrajzírók Capistranói János atyját egyhangúlag nemes származásúnak írják; csupán abban különböznek egymástól, hogy az egyik főnemesnek, a másik köznemesnek tűnteti fel. Biztos adatunk azonban egyikről sincsen. Életéről különben is csak ezeket jegyezték fel: »Louis, Anjou herceggel jött Itáliába, ahol Capestrano városban letelepedett.«

Az alkalom erre az a hadjárat volt, amelyet Louis, Anjou hercege, indított Olaszországba Carlo di Durazzo ellen. VI. Orbán pápa ugyanis 1380. április 21-én Giovannát, Szicilia és Napoli királyát, megfosztotta királyságától, mivel VII. Kelemen ellenpápát támogatta, s a királyi méltóságot Carlo di Durazzo-nak, Nagy Lajos magyar király unokaöccsének adományozta, aki ezen időben Treviso területén harcolt a magyar seregek élén Venezia ellen. Augusztus havában 9000 magyar vitézzel Veronából útra indult és november 14-én már Rómába érkezett. A pápa kitüntetéssel fogadta és 1381. január 1-én királlyá koronázta. VII. Kelemen pápa ennek ellensúlyozására a trónt Louis, Anjou hercegnek adományozta, akit Giovanna királynő örökbe fogadott.

Carlo király sietett a helyzetet kihasználni és az országot birtokába vette. Giovannát elfogatta és 1382. május 22-én a börtönben megfojtatta.

Carlo királynak térfoglalása Louis, Anjou herceget és az ellenpápát gyors cselekvésre indította. 1382. január havában 30000 emberrel indult el St. Denysből Louis; február 22-én Avignonba ért, ahol VII. Kelemen ellenpápa ünnepélyesen Napoli királyává koronázta. Innen Dauphinen s Piémonton keresztül Itáliába ment; julius 13-án bevonult Aquilába; október 8-án pedig Napoli közelében ütött tábort. Csatára nem került a sor, mivel Carlo király nem bízott seregében és azt remélte, hogy másképen is le tudja győzni ellenfelét. Elpusztított útjában mindent, különösen az élelmi szert. Terve bevált. Az éhség, a kedvezőtlen éghajlat, a lakosság gyűlölete rövid néhány hónap alatt a fényes sereget felbomlasztotta, és a fellépett ragályos betegség a rombolást

[1]) Cf. Acta Sanct. X. Oct. 273. Van Ecke: »Unde mihi verisimilior est sententia, patrem S. Joannis Capistrani (et) Germanum natione fuisse.«

befejezte. A sereg szétment a szélrózsa minden irányában. Louis király iparkodott a következő évben új sereget gyűjteni, de semmi nagyobb eredményt elérni nem tudott; végre a sok bánat és szomorúság őt is sírba vitte 1384. szeptember 30-án.

Ebben a fényesnek igérkező, de csúfos kudarccal végződő hadjáratban vett részt Capistranói János atyja is. Az életrajzírók egyhangúlag azt írják, hogy »Anjou Louis herceggel jött Itáliába.« S ebből önkényesen, minden bizonyíték nélkül vonta le az egyik párt azt a következtetést, hogy ő is francia volt.

Ez a következtetés csak úgy volna döntő érvényű, ha az Anjou herceg kíséretében csupán francia katonák lettek volna. Tény azonban, hogy német katonák is vettek részt Louis király hadjáratában. Muratori által közölt okmányokban olvashatjuk, hogy az Anjou herceg seregében németek is voltak, akiknek egyik vezére János nevű volt.[1])

A látszólagos ellenmondást, amely a német származás és az Anjou herceggel való jövetel között fennáll, könnyű eloszlatni. Ebben a korban Németországban épúgy, mint Itáliában voltak szabadcsapatok, amelyek pénzért készségesen felajánlották kardjaikat valamely kalandért, vagy háborus becsapásokért. Nem a nemzetiségre tekintettek, hanem a jövödelemre. Az Anjou herceg tehát könnyen juthatott olyan helyzetbe, hogy német csapatokat fogadott zsoldjába, akiknek véletlenül egyik vezére a fentebb említett János volt, Capistranói János állítólagos atyja.

Van Hecke megkockáztatja azt a véleményt is,[2]) hogy Capistranói János atyja nem az Anjou herceg szolgálatában harcolt, hanem Carlo királyéban. Szerinte ugyanis anélkül nem lehetne megmagyarázni, hogy Carlo utóda, Ladislao király, miért nevezte ki a pártütőnek fiát kormányzóvá. Ez a vélemény igaz lehet, de bizonyítékok hiányában nem döntő súlyú. Tekintetbe kell vennünk ugyanis azon kor felfogását, amely szerint a zsoldos seregeket nem tartották hazaárulóknak, sem pártütőknek. Ha a szerződés ideje lejárt, a másik fél minden habozás nélkül zsoldjába fogadta anélkül, hogy ebből a hazafiatlanság vagy pártütés vádja háramlott volna az illetőkre. A katonáskodás a kenyérkereset egyik jövedelmező ága volt.

[1]) Muratori: Rer. Ital. Script. XXI. 44—45. »Johannes Theotonicus.«
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 273. és 275.

Capistranói János atyja Louis királynak 1384-ben bekövetkezett halála után nem tért vissza hazájába, hanem Itáliában maradt és Capestranóban letelepedett. Még ebben az évben, vagy a következőben meg is házasodott; feleségül vette egyik capestranói család leányát. A kútfők egybehangzó tanúsága szerint nemes család gyermeke volt. Az első életrajzírók, akiknek még módjukban lett volna a leány családjáról részletesebb tudósítást adni, megelégedtek a következő sovány jellemzéssel: »Capestranóból való anyja pedig előkelő és vagyonos családból származott.« S így a későbbi írók is csak ennyit jegyezhettek fel.[1])

Egyetlen egy okmány maradt fenn, amely a család nevére némi útmutatást tartalmaz. Ez a capestranói kolostor alapításának oklevele, amelyet Cobella da Celano, Leonello Acclozemora, Celano gróf felesége adott ki 1447. december 1-én. Ezen oklevél 15-dik sorától kezdve ezen szavak olvashatók: »iuxta rem nunc Johannis Zaini quam cum Jacobo Amico Zutii Matutij fratre consobrino predicti fratris Johannis et idem Jacobus Amicus permutatam donavit.« Ebből az következik csupán, hogy Capistranói Jánosnak anyai részről unokatestvére Jacobus Amicus volt. Sajnos, egyebet kimagyarázni nem tudunk.

Az édesanyja nevét sem őrizte meg a hagyomány. Egyetlen egy íróra akadtunk, aki Johannának nevezi.[2])

Ebből a házasságból több gyermek származott. Giacomo de Franchis, aquilai polgár, ugyanis leírja Capistranói Jánossal 1447. január 17-én történt beszélgetését, s ebben a többek között ezeket adja Capistranói János szájára: »Igaz ugyanis, hogy én Capestranóban születtem; de atyám a hegyeken túlról való nemes volt (baro ultramontanus), aki az Anjou herceggel jött és Cape-

---

[1]) Rodulphius: »Hist. Seraph. I. 111. b.: »matre vero Capistranensi honesta familiae, atque optimae conditionis.« — Sedulius: Hist. Seraph. 393. — Barberio: Compendio della vita. 1. — Barberio: Vita... virtu di Giovanni di Cap. 1. — Memoria Periphrasis. 3. — Hermann: Cap. triumphans. 5.: »Haec matrona ab omnibus depraedicatur ab honestatate tam familiae, quam vitae et optima conditione.« — Antonio Sessa da Palermo: Tom. I. 2. »Matre vero Capistranensi honesta familia atque optimae conditionis.« Greiderer: Germ. Franc. I. 420. Kerval: Saint Jean de Cap. 4. 1. jegyzet.

[2]) Legenda Sanctorum a V. P. Dionysio Luxenburgensi Capucini. Moguntiae, 1717. pag. 1042.: »Seine Mutter Johanna hat ihn als eine treue Mutter zu allem Guten angeführet und auff die hohe Schul nach Perus in Italien geschickt.«

stranóban megházasodván nekem és más fiuknak lett atyja Isten jóvoltából.«[1])

A legnagyobb valószínűség szerint a legelső gyermek volt Jánosunk. Hány testvére volt, arról hallgat a forrásunk.

Salvatore Massonio azt állítja, hogy a család Capistranói János halálával nem múlt ki. Midőn 1627-ben Capestranóban járt, a rokonságból még többen éltek, akiket még mindig »német«-nek »Del Tedesco« hívtak.[2])

Forrásunk csak egyben hiányos, hogy nem jegyezte fel, vajjon Capistranói János testvéreitől származik a rokonság, vagy csupán édesanyja testvéreitől, vagyis oldalágról. Ezt a hibát most már kiküszöbölni nem tudjuk.

Massonio állítását még a következőkkel is erősíteni igyekszik: »Ámbár nem ugyanazon házban laknak mindnyájan, amelyben Szent János született, amely most is fennáll; mégis van abból az időből egy darab bútor, amelyet a családtagok, mivel Szentünk egykoron használta, ereklye gyanánt őrízik.«[3])

Antonio da Palermo, mikor 1690. körül Capestranóban járt, hogy összegyűjtse Capistranói János munkáit, talált ott egy éltesebb asszonyt, aki azt állította, hogy Capistranói János rokona és ezért több levelet is mutatott elő.[4]) Ettől kezdve a családnak nyoma veszett.

2. §. Capistranói János születési helye, éve és napja.

A régi nápolyi királyságban, a sulmói egyházmegyében, a vadregényes Abruzzókban, 497 méternyire a tenger szine fölött, Aquila városától 41 kilométernyire, a Capo d'Aqua (Nuria) folyócskától kétezer lépésnyire Busseno és Offeno városkák

[1]) Muratori: Rer. Ital. Script. XXI. 962. — Acta Sanct. Oct. X. 278. »Verum quidem est, me natum Capistrani ast pater erat baro ultramontanus, qui venit cum duce Avenionensi et ducta uxore Capistrani me et alios, sicut Deo placuit, filios procreavit.« — Massonio: Della maravigliosa vita. 26. — Kerval: Saint Jean de Cap. 2.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 274. — Massonio: Della maravigliosa vita. 5.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 274. »Quamvis autem non omnes eamdem domum, in qua S. Joannes natus est, quaeque adhuc exsistit, incolant, conservatur tamen hactenus, aliqua suppellex istorum temporum, quae, tamquam usui Sancti olim deputata, ab incolis Reliquiarum instar habetur.«

[4]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. praefatio.

között terül el Capestrano,[1]) az igénytelen kis helység, ahol Capistranói János napvilágot látott. Olasz módra a hegyoldalon feküdt; fallal és erődítménnyel volt körülvéve.[2]) E kis helységtől kapta a »Capistranói« melléknevet Jánosunk.

A ház, amelyben Capistranói János született, századokon keresztül épségben megvolt. Massonio 1627-ben még látta a házat, amelyben a rokonság lakott.[3]) Capestranóban ma is

A baloldalon fekvő második házban született Capistranói János.

mutatják még azt a házat, — mint a mellékelt fényképen látható, — amelyben Capistranói János született. — Vajjon az eredeti ház-e, vagy nem, nem lehet eldönteni.

---

[1]) Bergoma: Suppl. Chronic. l. 15. 294. — Flavius Blondus: Italia Illustrata Aprutium 396. »Cui fluvio (Nuria) ad sinistrum castella Budum primo, superius ad fontem Offenum adiacet interque ea Capistranum duo millia passus ab eodem fluvio est semotum.«

[2]) Hermann: Cap. triumph. 3. »In Castro, seu oppido Capistrano, muro et arce circumdato, quod situm est inter Offenum et Bussenum, etiam oppido non procul a flumine Capo d'Aqua.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 274.

A születési év meghatározásánál nagy körültekintéssel kell az adatokat mérlegelnünk. Az életrajzírók tekintélyes része az 1385-ket,[1]) a kisebbik rész az 1386-kat[2]) tartja helyesnek. Az első csoport nem gyakorolt kritikát, hanem szolgai módon lemásolta egyik a másik művéből az évszámot. Nézetüket tehát mellőzhetjük. A másik rész azonban már kutatott és kutatás utján iparkodott a helyes évszámot megállapítani.

A kortársak feljegyzései csak átalánosságban mozognak; teljes világosságot a kérdésre nem vetnek.

Cristoforo da Varese csupán annyit ír, hogy »a harmincadik évtől kezdve, mikor a rendbe lépett, a fogadalom után 71. évig, mikor lelkét Istennek visszaadta, mindennap mondott a néphez beszédet«.[3])

Girolamo d'Udine szerint Capistranói János így nyilatkozott magáról: »Jóllehet öreg és 71 éves elaggott azt tartsam magamról, hogy talán eszem elhagyott engem.«[4])

Giovanni di Tagliacozzo ezt adja Capistranói János ajkaira, mikor a harcra tűzeli a kereszteseket: »Aki fél, meneküljön, negyven évig szomjuhoztam, vártam és kerestem, hogy ez bekövetkezzék.«[5])

Capistranói János társai Enea Sylvio-hoz 1457. január 7-én kelt levelükben ezt írják: »Bátor lélekkel viselte ugyanis az a bágyadt, elgyöngült, sovány, 71 éves test augusztus 6-ától október 23-ig a betegségek különböző nemeit.«[6])

Nicolao da Fara átsiklik a születés évén.

---

[1]) Rodulphius: Hist. Seraph. I. 111. — Sedulius: Hist. Seraph. 313. — Barberio: Compendio della vita. 1. — Barberio: Vita, virtu . . . di Giov. 1. — Antonio da Palermo: Tom. I. 2. — Memoranda Periphrasis: 3. — Gonzalez: Vita di Giovanni. 4. — Hueber: Dreyfache Cronickh. 277. — Herzog: Cosmographia. I. 51. — Greiderer: Germ. Franc. I. 420. — Arthurus de Monast.: Martyr. Franc. 486. — Fleuri: Hist. Eccl. XXVIII. 473. — Legenda der Heiligen. IV. 162. — Wadding: Annales Min. IX. 67. — Waluch: Jana Kapistrána. 82. — Kerval: Saint Jean de Cap. 6. — Kerval: Un Frère Mineur. 1. — Hermann Petri: Leben des Johannes Cap. 1.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 405. — Hermann: Cap. triumph. 6—7. — Van Ecke: Acta Sanct. Oct. X. 274. — Ribadineira: Flores Sanct. III. 582. — Breve Compendio della Vita Eroica. 1. — Jacob: Das Leben und Wirken Capistrans. I. 5. és 170—171. — Fitzgerald: Saint John Capistran. 2.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 514. — Cristoforo da Varese: c. VII.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 489. — Girolamo d'Udine: c. III.

[5]) Giovanni da Tagliacozzo: Victoria Mirab. 95.

[6]) Analecta Franciscana. II. 373.

Ezek az adatok hiányosak és határozottan nem jelölik meg az évet; s ennek következtében pontosan ezek alapján nem is lehet meghatározni. Más alapot kell tehát keresnünk.

Capistranói János 1455. május 1-én Judenburgból levelet intézett Marco di Bologna-hoz, a vikárius generálishoz, amelyben a többek között ezeket írja: »Keresztelő szent János születése ünnepén lépek be a 70-dik évembe, Szent Ferenc atyánk ünnepén a szerzetbe lépésem 40-dik évébe lépek.«[1]) Ezeket alapul véve, a következő megállapodáshoz jutunk: 1455. június 24-én a 69-dik évet betöltötte és a 70-dikbe lépett; 1456. június 24-én 70 éves volt. Halála napja biztos: 1456. október 23. Tehát élt 70 évet, 3 hónapot és 30 napot (tulajdonképen 29-et). Születés napjául tehát ezek alapján 1386. június 24-ket kell elfogadnunk.

Van még egy másik nyilatkozata is. 1452. április 15-én a cseh főurakhoz írt Apologiájában Johann Rokycana-hoz ezeket írja: »Oh átkozott nyelv! Te engem csavargónak és szédelgőnek nevezesz és Antikrisztusnak hirdetsz, aki 66 éves vagyok.«[2]) Ebből ismét 1386-dik évre lehet következtetni. Palacky, Hermann[3]) és mások, mint a Wiener Hofbibliothek 13.855. kódexe is, Capistranói János apologiáját 1451. évre teszik, miből aztán 1385-dik évet lehet kiolvasni. De az 1451. évszám téves, mivel ezen év április havában még Veneziában tartózkodott és ezen évben Brüxben nem járt.

Enea Sylvio, aki Wienben huzamosabban érintkezett vele, azt írja róla, hogy 65 éves.[4]) Ez pedig 1451-ben volt, s így a születési év megint 1386.

Giacomo de Franchis 1447. január 17-én, Szent Antal napján, beszédet folytat Capistranói Jánossal, aki elmondja neki megtérése történetét és szavait eképen fejezi be: »Legyen áldott az

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 405. — Hermann: Cap. triumph. 7.: »In festo Nativitatis Sancti Joanuis Baptistae intrabo septuagesimum annum: In festo B. P. N. Francisci intrabo quadragesimum in religionem.«

[2]) Wiener Hofbibliothek. 3875. 215a—219a. — Datum: Ex Ponte in Regno Bohemia decima quinta Aprilis 1452. »O maledicta lingua! tu me profugum et seductorem nuncupas, atque Antechristum praedicas? cui sexaginta sex annorum est aetas?« — Palacky: Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmen. 27. Hibásan május 15-én keltezi.

[3]) Hermann: Cap. triumph. 6.

[4]) Aeneas Sylvius: Hist. Friderici III. Helmstadii. 1700. 81. »Quem pusillum corpore Viennae vidimus, aetate senecta annos, ut ipse aiebat, quinque et sexaginta natum.«

a nap! Azt hiszem, abban az időben 30 éves voltam és most 31 éves ferencrendi szerzetes vagyok.«[1]) Ha 1447-ből levonunk 61 évet, akkor a születési év ismét 1386-dik évre esik.

Az ujlaki sírfeliratból is igyekeztek a kérdéses évet kihámozni. Wadding[2]) és utána számos életrajzíró a következő sírfeliratot közlik: Vixit annos XXXCI, menses III, dies XXII., vagyis élt 71 évet, három hónapot, 22 napot. De nagyon kétséges, hogy ez volt-e igazában a sírfelirat? Rosti Kálmán ugyanis Van Ecke-nek a következő feliratot küldötte el: »Vixit Annos LXX, Menses III, Dies XXII.«,[3] vagyis élt 70 évet, 3 hónapot és 22 napot. Honnan vette Rosti Kálmán ezt az adatot, nem sikerült megtudnunk. Annyi tény, hogy Ujlakon a két feliratnak nyoma nincsen. Ha Rosti felirata helyes, akkor a születési év ismét 1386; s csak a napban volna tévedés.

Veneziában a Biblioteca Marciana-ban van egy kódex, amelyben a következőket olvastuk: »Frater Joannes de Capistrano plenus gratia migravit de hac vita caduca mutans, et eterna mercans Anno Domini 1456. die XXIII. Octobris die Sabbati in sero hora XXI. in regno Ungariae in provincia Valconiae in dioecesi Quinque Ecclesiarum, in civitate Vylak, quae dicitur »Nova Mansio«, in claustro fratrum Minorum parum ante recepto, in ecclesia sanctae Mariae Virginis etatis suae Anno a sua Nativitate LXX, mensibus 4-or, Natus in Nativitate Beati Joannis Baptiste 1386. Ab introitu vero Ad Ordinem Anno XL-mo diebus vero XX-mo, Receptus in loco montis Civitatis Perusine in Festo Beati Francisci.«[4]) A születési év eszerint is 1386.

Mindezen adatokat mérlegelve, kimondhatjuk, hogy Capistranói János 1386-dik évben született.

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 278. »Sit benedicta ista dies! Credo me fuisse illo tempore annorum triginta, et nunc annis triginta et uno Minorita sum.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 413. — Acta Sanct. Oct. X. 274. — Magyar Sion. II. 813. Galambos Kálmán »Capistranói szent János« című dolgozatában szintén ezt írja: »Vixit annos XXXCI, menses III, dies XXII.« De a jegyzetben hozzáteszi, hogy az a számítás hibás, mivel Capistranói János 1386. június 24-én született.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 275.

[4]) Magyar Sion. VII. évf. (1869.) 100—101. — R. Biblioteca Marciana di Venezia Codex CCLXVI, Classis XIV. L. pag. 158. tergo. — Masci: Vita di San Giovanni de Cap. 4.

A szentté avatási pör aktáiban ugyan 1385-dik év szerepel;[1]) de ez téves és hibás, miként a halálozási hely is, amelyet Karinthiába helyez.

Massonio a többi iróktól eltérőleg a születési évet 1365-re teszi.[2]) Valószinüleg sajtóhiba; mivel szerinte 90 éves korában halt volna meg Capistranói János. Ennek pedig az összes források ellentmondanak.

Henricus Sedulius meg egész határozottsággal az 1393-dik évet veszi a születés éveül: »atque adeo natus est anno 1393 circiter, non 1383.«[3]) Semmi kétség sem forog fenn, hogy ez a három utóbbi adat tévedésen alapszik.

A születési napra vonatkozólag is eltérnek az egyes adatok. Ebben a tekintetben ismét a leghitelesebb forrás Capistranói János vallomása. Ő pedig, mint fenntebb említettük, a születés napjául június 24.-ét jelölte meg. Ezt tehát hitelesnek el is fogadhatjuk.

Capistranói János tehát 1386-ban június 24-én, Keresztelő Szent János születése napján, született. Ezért kapta a keresztségben a János nevet is.

A gyermekkor éveiről vajmi keveset tudunk. Csak egy-két odavetett megjegyzésből, amelyet az első életrajzírók véletlenül kiejtenek ajkukról, sejthetjük a valót. Korán árvaságra jutott. Atyja hamarosan meghalt; egyik-másik forrás szerint a kis János hat esztendős korában veszítette el édesatyját.[4]) Ezen időtől kezdve a gyermekek nevelése teljesen az édesanya vállaira nehezedett. Ő volt a kis János első nevelője és tanítója. Bizonyára a jámbor anya iparkodott belecsepegtetni gyermekének szívébe az isteni félelmet, a felebaráti tiszteletet, de különösen a szülői szeretetet.

Az édesanya szavai oly termékeny talajra találtak, hogy rövid idő mulva már a kis fiú lett az anyának mestere. A kis gyermek — miként Cristoforo da Varese tudósít — atyja halála

---

[1]) Minuta Bullae Canonizationis. Apud Hermann: Cap. triumph. 765. — Bullarum Diplomatum. Tom. XII. (Augustae Taurin. 1871. Editio) 31.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 274.: »Ad lucem huius mundi venit Beatus Pater anno redemptionis nostrae 1365. die XXV. Junii die sabbathi; hora XXI.«

[3]) Henricus Sedulius: Hist. Seraph. 393. és 416. — Acta Sanct. Oct. X. 274.

[4]) Wetzer-Welte: Kirchenlexikon. VI. 1606.: »Er starb, als Johannes erst sechs Jahre alt war.«

után arra kéri anyját, hogy ne menjen többet férjhez, hanem maradjon meg özvegyi állapotában.[1])

És ezt a kis fiú, aki még írni és olvasni sem tudott,[2]) oly kedvesen és bájosan tudta előadni, hogy az édesanya hajlott szavára, s bár fiatal, gazdag és szép volt, még sem ment többé férjhez, Krisztus iránt való szeretetből és fia iránt való gyengédségből visszavonult a világtól, s mint szentéletű özvegy nagy tiszteletet vívott ki magának, s mint ilyen is fejezte be életét.[3]) Fia szerzetbe lépésekor még életben volt, mivel ez visszaadta neki az anyai örökséget.[4]) Többet forrásaink nem tudnak róla.

Az első írók feljegyzéséből látjuk, hogy az Isten a gyermeket minden testi és szellemi képességgel felruházta. Mint különöset említik fel életírói a tanulékony elmét, élénk észbeli tehetségét, a könnyű felfogást és a rendkívüli emlékező tehetséget. Arcának bájossága, gyöngédsége és azon elömlő szendeség oly kedvessé tették, hogy mindenki elragadtatással beszélt róla.[5]) Meglátszott rajta, hogy a jámbor anyának szavai nem hullottak terméketlen talajba, sőt ellenkezőleg a buzgóságnak, a kereszténynyies életnek legszebb virágait ültette el lelkében. Girolamo d'Udine tudósít,[6]) hogy a veleszületett szeméremérzet és a szülője iránt való gyengéd félelem sarkalták őt az erényekre, s ha néha olyasmit követett el, ami illetlennek tűnt fel előtte, annyira zokon vette lelkében, hogy a bűnös beszéd iránt való gyűlölettől elpirult és elmenekült.

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 273. és 492. — Cristophoro da Varese: cap. I.: »Qui dum adhuc puerulus esset, patre viam universae carnis ingresso, orbatus, matri superstiti, quasi iam se futurum praedicatorem evangelicum indicaret, coepit continentiam vidualem praedicare, eamque blandis sermonibus, ne alium virum caperet, allicere.«

[2]) Minuta Bullae Canonizationis. — Hermann: Cap. triumph. 765.

[3]) Ribadineira: Flores Sanct. III. 583. Hermann: Capist. triumph. 8.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 274. — Acta Sanct. Oct. X. 440.

[5]) Nicolao da Fara: c. I.: »Bonarum proinde artium studiis ab ineunte aetate parentum opera dedicatus fuit, et optimis moribus, imbutus et educatus.« — Acta Sanct. Oct. X. 484. Girolamo d' Udine: I. c.: »Fecerunt itaque decor quidam spectabilis, teneraeque venustas indolis, nec non et morum gravitas ornatum adolescentulum, atque omnibus periucundum et ita periucundum, ut de se sit meritum latum. Gratior est pulchro veniens e corpore virtus.«

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 484. — Girolamo d' Udine: c. I.: Tam innato quodam pudore, quam parentum timore, quam eram moribus imbutus bonis! quandoquidem si qua percipiebam, quae ad honestatem vitae minis pertinerent, adeo exsecrabar, ut odio vitiosi sermonis perfusus rubore, quam primum in fugam converterer.«

MÁSODIK FEJEZET.

3. §. Capistranói János tanulmányai.

Az első életrajzírók nagy általánosságban mozognak, mikor Jánosunk neveléséről és tanításáról nyilatkoznak. Nicolao da Fara, aki a legbővebben beszél róla, ezeket írja: »Azután gyermekkorától kezdve a jó tudományok elsajátításához a szülők buzgalma folytán jutott és a legjobb erkölcsökben képeztetett ki és neveltetett fel ... Mikor pedig az atyai házban a grammatikában és a rhetorikában az ifjú kiképeztetett, amennyire kora engedte, Perugiába küldötték.«[1])

Girolamo d'Udine pedig ezt jegyzi fel: »Gyermekkorától kezdve előkelő szülei buzgalma folytán tanító vezetés mellett a legjobb tanításban részesült; éles észbeli tehetsége és veleszületett emlékezőtehetsége miatt a szabad művészetekben akkora haladást tett, hogy mindenkiben azt a meggyőződést keltette, hogy tökéletes embernek kell belőle válnia.«[2])

Cristoforo da Varese így nyilatkozik: »Átadják azután a szabad művészetek tanulásának, amelyekben összes kortársait rövid idő alatt annyira felülmúlta, hogy mindnyájan csodálkoztak éles tehetségén.«[3])

Ezen leírásokból egy dolog világosan kidomborul, hogy Capestranoban vezették be az elemi ismeretekbe és azon korban szokásos alsóbbfokú tudományokba. A középkorban ugyanis

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 440. — Nicolao da Fara: c. I. »Bonorum proinde artium studiis ab incunte aetate parentum opera dedicatus fuit et optimis moribus imbutus et educatus... Ubi autem grammaticae, rhetoricaeque in paternis leribus adolescens adeptus est, quantum illa patiebatur aetas, Perusium mittitur.«

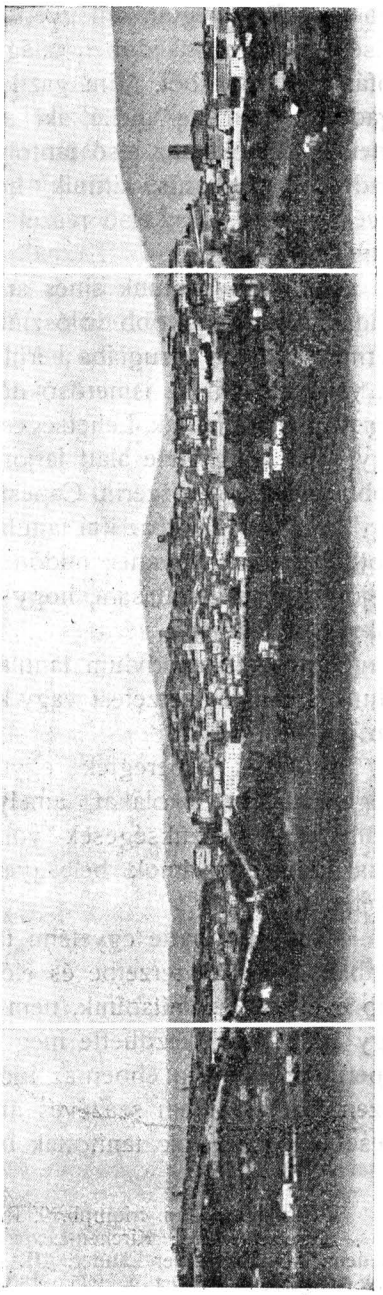
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 484. — Girolamo d'Udine: c. I. »... ab ineunte aetate non infimorum studio parentum sub paedagogo optimis educatus institutis, ob ingenii solers acumen et innatam memoriam usque adeo liberalibus profecit disciplinis, ut omnibus firmum relinqueretur argumentum, Joannem in virum perfectum evadere debere.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 492. — Cristoforo da Varese: c. I. »Traditur dehinc artibus liberalibus imbuendus; in quibus super omnes coetaneos suos adeo brevi tempore profecit, ut omnes de ejus subtili ingenio mirarentur.«

az elemi ismeretek (írás és olvasás) elsajátítása után a két szabad művészetre (septem artes liberales) oktatták az ifjúságot. Ezek a következő tudományokat ölelték fel: latin nyelvtant (grammatica), ékesszólástant (rhetorica), vitatkozástant (dialectica), számtant (arithmetica), zenét (musica), mértant (geometria) és csillagászatot (astronomia). Az első három tudomány vagy tantárgy előadását triviumnak hivták, a többi négyét pedig quadriviumnak. Ezen tárgyakat rendesen a kolostori és a káptalani iskolákban adták elő. Ezeken kivül a főtárgy természetesen a latin nyelv volt, amely eszközül szolgált a mindennapi imádság, a zsoltárok és himnuszok megtanulásában.

Az életrajzírók szerint legalább az első három tudományt Capestranóban sajátította el. De miképen? Capestrano igénytelen kis község volt, ahol sem kolostor, sem káptalan nem volt, s ennek következtében iskola sem. A talányt megoldja Girolamo d'Udine, aki határozottan állítja, hogy tanító vezetése alatt tanulta a trivium tantárgyait.

Capistranói János anyja, bármily gondos anya volt is, még sem tudta volna ezen

Perugia, ahol Capistranói János felsőbb tanulmányait végezte.

tudományokra megtanítani gyermekét, mert hiányzott nála a képzettség, mivel azon időben világi hölgyeket ritkán képeztek ki a profán tantárgyakból. Mint gazdag és jómódú szülő tehát tanítót fogadott gyermeke mellé, aki aztán bevezette a szabad művészetekbe, illetőleg az első tanfolyam tárgyaiba. Nicolao da Fara előadásából ugyanis kitűnik, hogy a kis János a hét szabad művészetnek csak az első részét végezte Capestranóban, a többit Perugiában hallgatta.

Semmiféle adatunk sincs arra, hogy meddig tartott a trivium előadása. A legnagyobb valószinüség szerint tíz éves lehetett a gyermek, amikor Perugiába került. Vajjon édesanyja is elkísérte ide, vagy kis fiát az ismerősöknél helyezte el, adatok hiányában meg nem állapíthatjuk. Lehetséges, hogy ő is beköltözött Perugiába, hogy saját felügyelete alatt járjon az ifjú iskolába; de a legnagyobb valószinűség szerint Capestranóban maradt. Annyi bizonyos, hogy később, mikor az ifjú tanulmányait befejezte, Capestranóban lakott. Jánosunk ugyanis, midőn a szerzetesi életre szánta magát, ide jött anyja látogatására, hogy vele a dolgot megbeszélje és az örökséget visszaadja.

Sajnos, a quadrivium tanulása közben eltöltött időről sem tudunk semmit. Szerzetesi vagy káptalani iskolába járt-e, azt senki sem jegyezte fel.

Az évek leperegtek egymásután és az ifjú lassankint elvégezte azon iskolákat, amelyek azonkori műveltséghez elkerülhetetlenül szükségesek voltak. Az előképzettségek elsajátítása után a gyámok beleegyezésével beiratkozott a perugiai egyetemre.[1])

Mikor kezdhette egyetemi tanulmányait? Minthogy 30 éves korában lépett a szerzetbe és előtte állami hivatalt viselt, melyre több évet kell számítanunk, nem sokat tévedünk, ha azt állítjuk, hogy 1400 körül kezdhette meg a legfelsőbb iskola látogatását. A perugiai egyetem ebben az időben nagy tekintélynek örvendett, hiszen már majdnem százéves multra tekintett vissza[2]) és a leghíresebb jogtudósok tanítottak benne, mint Pietro degli Ubaldi

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 9. Ribadineira: Flores Sanct. III. 583.

[2]) Wetzer-Welte: Kirchen-Lexicon. IX. 1821.: 1290-ben alapították. — Kloeden: Handbuch der Länder. III. Zweite Hälfte. 897.: 1307-ben alapították. — Acta Sanc. Oct. X. 275.: 1308-ban alapítják.

és Angelo degli Ubaldi. Cristoforo de Varese[1]) s utána az életrajzírók mind azt állítják, hogy 10 évig látogatta az egyetemet, ahol az egyházi és a polgári jogot tanulta. Tanárja ebben a hires jogász, Pietro degli Ubaldi volt, miként ezt maga a Szent is bevallja:[2]) »De az én leghíresebb tanárom a perugiai Pietro degli Ubaldi,[3]) aki édes testvére a leghíresebb és a legtekintélyesebb tanároknak, Baldo degli Ubaldi és Angelo degli Baldi urnak, s ki azt tartja, amit én föntebb mondottam.« Barberio[4]) azt állítja, hogy Baldo degli Ubaldi is tanára volt; de ebben nagyon téved. Baldo ugyanis már 1391-ben eltávozott Perugiából és 1400 körül meghalt, Angelo pedig 1407-ben halt meg Perugiában.[5])

Hermann és Ribadineira tanáráúl említik[6]) még Angelo degli Ubaldit is, de erre vonatkozólag Capistranói János munkáiban említést nem tesz.

Pietro Ubaldi előadása nem maradt hatás nélkül az ifjúra, mert rövid idő alatt olyan eredményt mutatott fel, hogy túlszárnyalta valamennyi kortársát, s annyira kivált az egyetemi hallgatók közül jogi tudásával, hogy még tanárai sem resteltek nehéz és fogós kérdésekben tőle tanácsot kérni.[7]) Tanárai és barátjai nógatják, hogy szerezze meg a doktori címet, de ő halogatja.

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 492. Cristoforo da Var. c. I.: decem ferme annos. — Hermann: Cap. triumph 9. — Ribadineira: Flores Sanct. III. 583. — Memoranda Periphrasis. 6.

[2]) Johannes de Capistrano: Speculum Clericorum 109.: Sed Illustrissimus doctor meus, Dominus Petrus de Ubaldis de Perusio, germanus illustrissimi et famosissimi doctoris Domini Baldi, nec non et domini Angeli de Perusio tenet, quod supra dixi. Vide. Eugen. Jacob: Johannes von Capistrano II. 109. és 229. — A »Defensorium Tertii ordinis S. Francisci« című munkájában szintén ezt vallja: »Mei eximii illustrisque doctoris Petri de Ubaldis de Perusio, germanni illustrium clarissimorumque doctorum D. Baldi et D. Angeli de Perusio, vestigia secutus.« Acta Sanct. Oct. X. 275.

[3]) Jacob: Leben des Joh. Cap. II. 229. Született 1335., meghalt 1400. körül.

[4]) Barberio: Vita, di Giovanni da Cap. 4.

[5]) Masci Vita di San Giovanni de Cap. 7. — Cf. Acta Sanct. Oct. X. 275. és Jacob: Das Leben des Joh. von. Cap. II. 229.

[6]) Hermann: Cap. triumph. 9. Ribadineira: Flores Sanct. III. 583.

[7]) Acta Sanct Oct. X. 440. — Nicolao da Fara: c. I.: Magnam juris civilis et pontificii scientiam sibi in brevi comparavit, ut inter suos coaetaneos non modo princeps omnium haberetur, verum etiam et doctrinas merito atque praestantia ad solemnia promoveri posset doctoratus.« — Acta Sanct. Oct. X. 492. Cristoforo da Varese: c. I. — Ribadineira: Flores Sanct. III. 583. — Barbario: Vita di G. da Cap. 4—5. — Memoranda Periph. 6. — Sinopsis Collectanea. 4.

Cristoforo da Varese[1]) és Nicolao da Fara okúl a katonáskodást hozzák fel, hogy nem akart addig doktor lenni, míg a katonai pályán dicsőséget nem aratott. Azt hisszük, hogy nem csalódunk, ha a halogatás okául nem a katonáskodást tartjuk csupán, hanem a doktorráavatási költséget is, amely ebben az időben meglehetős vagyont emésztett fel, amennyiben meg kellett vendégelnie az egész tanári kart és az illető kar ifjúságát. De úgy látszik, mégis megszerezte a szükséges pénzt vagy engedett tanárai unszolásának és letette a doktori vizsgát, mielőtt állami hivatalba lépett, mert életírói mindkét jog doktorának hivják[2]) az egyetlen Nicolao da Fara[3]) kivételével, aki szerint ekkor még csak licentiatus volt, s csak később avatták doktorrá.

4. §. Capistranói János állami tisztviselő.

Jogi tanulmányai — mint fenntebb említettük — körülbelül 10 évet vettek igénybe,[4]) amelyeknek befejeztével pályát kellett választania. Jogi képzettsége és egyéni hajlandósága a birói pályára vonzották. Perugiában maradt tehát és birói hivatalt vállalt.[5]) Barberi[6]) szerint a város polgármestere, mások[7]) szerint egyik előkelő polgár, aki most lett a törvényszék elnöke, vette maga mellé az egyházi és polgári jogban jártas, és mindenki előtt

---

1) Acta Sant. Oct. X. 492. Cristoforo de Varese: c. I. »Fuisset autem doctoratus gradu in utroque jure sublimatus, sed adhuc quae mundi snnt, idest, humanam gloriam desiderans, nolebat in jure doctorari, nisi et simul militaria insignia susciperet.« — Acta Sanct. Oct. X. 440. Nicolao da Fara: c. I. »verum etiam et doctrinae merito atque praestantia ad solemnia insignia promoveri posset doctoratus: ad cujus gradum non evehi decreverat, nisi prius et militiae dignitatem accepisset.«

2) Barberio: Vita, virtu ... di G. Cap. 5. — Hueber: Dreyfache Cronickh 278. — Ribadineira: Flores Sanct. III. 583. — Hermann: Cap. triumph. 9. — Acta Sanct. Ungariae. 270. — Memoranda Periphr. 6. — Sinopsis Collectanea. 4.

3) Acta Sanct. Oct. X. 440. Nicolao da Fara: labentis saeculi vanitate lusus, saepe civitatum et oppidorum regimini praefectus est, in iure civili licentiatus.

4) Acta Sanct. Oct. X. 492. Cristoforo da Varese: c. 1. »Mansit ibidem decem ferme annos et in tantum facultati illi operam dedit, ut omnes, consilio indigentes, dimissis doctoribus non mediocriter famosis, ad cum pro consilio recurrerent.«

5) Hermann: Cap. triumph. 10.

6) Barberio: Vita, virtu ... di Giov. 6.

7) Acta Sanctorum Ungariae. 270. »Nobilissimus enim quidam illius urbis civium in Judicem Gubernatorem recenter designatus fuit: qui eumdem in regiminis collegam ascivit, ut ei ad ampliores dignitates viam sterneret.« — Ribadineira: Flores Sanct. III. 583.: »quidam illius urbis civium in Judicem Gubernatorem recensenter designatus, eundem in regiminis collegam ascivit.«

nagy tekintélyben álló fiatal embert, hogy a törvénykezés ügyes-bajos, ezerféle ágában neki tanácsokkal szolgáljon és segélyére legyen. Giacomo de Franchis szerint így történt: »Megtörtént pedig, hogy Perugia törvénybirója eltávozott a városból, s mivel sokáig huzta-halasztotta a visszatérést, engem választottak meg a perugiaiak helyettesévé.«[1]) Ezen hivatalában nagy körültekintéssel és az igazságnak mindig szem előtt tartásával hozza meg a reá bizott ügyekben az ítéletet. Szigorú és részrehajthatatlan volt; s e tekintetben sem erőszak, sem fenyegetés nem tudták az igazság kimondásától eltéríteni. Egy alkalommal egy perugiai nemes nagy összeg pénzt igért neki, ha a börtönben levő ellenségét halálra ítéli és halállal fenyegette meg, ha ezt nem teszi. Capistranói János megvizsgálta a vádlottnak ügyét, és mivel ártatlannak találta, rögtön szabadon bocsátotta.[2]) A nemes erre annyira feldűhödött, hogy úton-útfélen gyalázta Capistranói Jánost és kijelentette, hogy bosszút fog állani rajta. Capistranói János értesülvén erről barátjai útján, elment a nemeshez és annyira meggyőzte eljárásának igazságáról, hogy a nemes lábaihoz borulva, bocsánatot kért tőle.[3])

A fiatal bíró igazságossága, leereszkedő és barátságos viselkedése által csakhamar megnyerte az egész város tetszését.

A kiváló és tehetséges birónak hire azután eljutott Ladislao király (1384—1414.) füleihez is, aki nem késett őt állami szolgálatba fogadni. Napoliba hívta és kinevezte a királyság legfelsőbb törvényszékének elnökévé.[4])

Ezen hivatalra való kinevezésnél nagy nehézség merül fel, amelyre a régebbi életírók nem adtak oly megnyugtató feleletet, amely minden kételyt eloszlatott volna.

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 277. — »Accidit, autem, quod Potestas Perusiae discederet a civitate, et quia diu distulit reditum, eligerunt me Perusini eius vicarium.«

[2]) Acta Sanctorum Oct. X. 270. és 440. Nicolao da Fara: c. I. — Barberio: Vita, di S. Giovanni. 6. — Memoria Periphrasis. 6.

[3]) Ribadineira: Flores Sanctorum. III. 583.

[4]) Barberio: Vita, virtu... di Giov. da Capest. 8. »iudice supremo della gran vicaria di Napoli.« — Hermann: Capistranus triumph. 10—11. — Acta Sanctorum Ungariae. 271. — Ribadineira: Flores Sanct. III. 584. — Masci: Vita di San Giovanni da Cap. 9.: Narra il Summonte: »Nella corte di Napoli era iudice a' tempi di Ladislao il beato Giovanni da Capistrano, uomo chiarissimo per dottrina, bonta di vita e gran fama.« (Summonte A. Stoire di Napoli, 1675. p. 174.)

Capistranói János atyja az életírók egybehangzó tanusága szerint az ellenkirály, Anjou Louis pártján állott, és így Ladislao király atyja ellen harcolt. Miért tünteti ki tehát Ladislao király a pártütőnek fiát? Erre a következőket felelhetjük: Azon ismeretes hadjárat óta félszázad múlt már el, s így a múltnak sok tényére a feledés fátyola borult. Ezenkívül meg Capistranói János Itáliában született, teljesen olasz ifjúként neveltetett, ki testestűl-lelkestűl olasznak vallhatta magát. S így semmi különösebb ok nem lehetett a mellőzésére. Viszont Capistranói Jánosnak sem lehetett semmi oka ezen hivatal el nem fogadására. Nem is kellett, mint Van Ecke tartja,[1]) neki pártot cserélni. Hiszen ő sohasem volt Anjou Louis király pártján.[2]) A hadjárat emléke az ő lelkében nem élt; sőt azt láthatta, hogy VI. Orbán utóda, IV. Bonifác (1389—1404.) és a király között kölcsönös bizalom uralkodik.

Később egyetemi hallgató korában is eléggé megfigyelhette a perugiai pápai egyetemen, hogy VI. Orbán utódai is törvényes királynak ismerték el Ladislao királyt.

Elfogadta tehát a király meghívását és Napoliba ment. Főtörekvése itt is az volt, hogy az igazságosságot mindenben szem előtt tartsa. Királya iránt hű alattvaló volt, de az igazságot még királya kegyénél is többre becsülte. Az életrajzírók erre vonatkozólag jellemző esetet jegyeztek fel.

Ladislao uralkodásával az ország nemesei közül többen nem voltak megelégedve, s ezek összeesküvést szőttek ellene. Részt vett ebben Ladislao Artus di Santa Agata grófja is.[3]) Az összeesküvést felfedezték, s így az említett gróf is fiával, Ercole-val együtt fogságba került.[4]) Az ítélkező bírák Capistranói Jánossal együtt az űgy szigorú megvizsgálása után arra a meggyőződésre jutottak, hogy az atya résztvett ugyan az összeesküvésben, de a fiú nem. Az atyát tehát halálra ítélték, a fiút azonban felmentették. A király azonban ezzel az ítélettel nem volt megelégedve; szigorúbb ítéletet kívánt. Utasítja bíráit, hogy a fiút is

---

[1]) Acta Sanctorum. Oct. X. 275.
[2]) Meghalt 1389. okt. 15.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 276.
[4]) Ribadineira: Flores Sanct. III. 584. — Barberio: Vita, virtu ... di G. da Cap. 8.: »Accusato di capital delitto degno di morte un Conte principalissimo di quel Regno unitamente col suo primogenito.« ... — Acta Sanctorum Ungariae. 271.

ítéljék halálra; de a vesztőhelyen atyja kivégzése után kegyelmet kap. Capistranói János igazságossága ebbe az utasításba nem tudott belenyugodni; a király elé járult, s hódoló tisztelettel ugyan, de a legnagyobb határozottsággal kijelenté, hogy ezt a bűntetést csak azon esetben lehet igazságosan alkalmazni, ha az ifjú valami módon az összeesküvésben részes lett volna; de tekintettel ártatlanságára és ifjú korára ezt a bűntetést túlszigorúnak és az igazsággal össze nem egyeztetőnek tartja. A király azonban, aki szigorú példát akart adni, elhatározása mellett megmaradt. A törvényszék ennélfogva a király parancsára és Capistranói János felszólítása ellenére a fiút is halálra ítélte a vesztőhelyen való megkegyelmezés záradékával. Az ítéletet felolvassák a vádlottaknak; s mikor az ártatlan ifjú meghallja halálra ítéltetését, egyet sikoltott és holtan rogyott össze. A félelem és izgatottság miatt túlfeszített gyenge szíve megszakadt. Ez az eset 1410. február havában történt.[1])

A gyengédlelkű és igazságos Capistranói Jánosra ez az eset oly hatással volt, hogy lemondott bírói hivataláról. A királyt is úgy megrendítette ez a váratlan és nem szándékolt esemény, hogy nem fogadta el a lemondást. Ő azonban elhatározása mellett hajlíthatatlan maradt; így a király végre mégis kénytelen volt hű emberét a bírói tiszt alól felmenteni. Felmentette tehát ezen hivatal alól, de kinevezte azon városok kormányzójává,[2]) amelyeket neki XXIII. János pápa elzálogosított.

Ez a kinevezés 1412-ben[3]) történhetett, de előbb semmiképen sem. XXIII. János pápa és Ladislao király az utóbbi években hadilábon álltak egymással; s a király több ízben megszállta seregével Rómát is; de azon városok, amelyek kormányzására Capistranói Jánost állította, csak 1412-ben jutottak hatalma alá. 1412. junius 24-én ugyanis XXIII. János és Ladislao békét kötöttek, amelyet Rómában ugyanazon év október 19-én hirdettek ki. Ezen béke értelmében míg a pápa a 26 ezer aranyat le nem fizeti, a következő városok: Viterbo, Perugia, Benevento, Ascoli zálog-

[1]) Masci: Vita di San Giovanni da Cap. 10.: »Il conte di S. Agata fu fatto uccidere da Ladislao nel mese di febbraio del 1410.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 276. — Ribadineira: Flor. Sanct. III. 584. — Barberio: Vita, virtu di S. Giov. 10. — Hermann: Cap. triumph. 11. — Acta Sanct. Ung. 272.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 275. — Kirchliches Handlexikon. 1909. 3. Halbband. 120.: 1412. Governatore.

képen Ladislao kezén maradnak.[1]) Tehát ezt a hivatalt csak 1412. október havában foglalhatta el.

A gyengéd lelkiismeretű és igazságos érzületű Capistranói János ezt nyugodt lélekkel megtehette, mert a szerződés értelmében a Napoli királysághoz csatoltattak azok a városok és senki sem vethette szemére, hogy igazságtalanúl elfoglalt tartományt kormányoz úra nevében és parancsából.

A 27 éves kormányzó Perugiába ment s innen kormányozza a gondjaira bízott országrészt. Ezen állásában is megfelelt a beléje helyezett bizalomnak. Az első életrajzírók Cristoforo da Varese és Nicolao da Fara, elragadtatással írnak az ifjú kormányzó ezen hivatalában viselt dolgairól. »Olyan bölcsességgel és okossággal intézett el mindent, oly tapintattal járt el minden dolgában, oly szigorúsággal bűntette a gonoszokat, s végre oly kegyességgel tűntette ki a jókat, hogy hire mindenfelé elterjedt és a királynál napról-napra kedvesebb és bizalmasabb lett.[2])

Nehéz körülmények között foglalta el állását, mert a perugiaiak nem saját jószántukból hódoltak meg Ladislao királynak, hanem csak a körülmények kényszerítő hatása alatt. Capistranói János erélyes fellépése és mérsékletes bánásmódja lecsillapította, a nyugtalan kedélyeket. A szegényeket gyámolította, a vagyonosokat védelmezte, a bűnösöket szigorúan bűntette. S így elérte azt, hogy rövid idő alatt a fennhatósága alatt levő vidéken a rend egészen helyreállt, s a legtekintélyesebb nemesek és a jobbérzelmű polgárság tiszteletét megnyerte.[3])

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 275. — Raynald: VIII. pag. 344. — Masci: Vita di San Giovanni da Cap. 12.: »Nel 24. giugno 1412 a Napoli fu concluso il trattato di pace, pubblicato a Roma nel 19 octobre dell' istess anno. In forza di esso trattato si cedevano al re di Napoli le citta di Ascoli, di Viterbo, di Perugia e di Benevento per soli 48 milioni di lire.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 492. Cristophoro da Varese: c. I. »Tanta sapientia et prudentia peragebat, tanta maturitate cuncta disponebat, tanta severitate justitiae malos puniebat, tanta denique clementia bonos fovebat, ut circumquaque fama eius divulgaretur, et in dies regi carior et familiarior efficeretur.« — Acta Sanct. Oct. X. 440. Nicolao da Fara: c. I. »Erat enim hic Joannes Ladislao, Siciliae Regi, magnopere charus, adeoque illi morem genere studebat, ut per iustitiam et aequitatem continuo sibi creditos populos illi redderet cariores.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 440. Nicolao da Fara: c. I.: »Humanitate autem, prudentia, temperantia, fortitudine, munificentiaque ita praeditus fuit, ut omnium animos ad sui benevolentiam traheret atque impelleret, pius in bonos, severus in impios. Eo namque praesidente et imperante, fures et latrones timore perterriti, omnes abscedebant, respublica quoque tanta pace et quiete potiebatur, ut se felicem arbitraretur, quisquis sub ejus iustissimo regimine degeret.«

5. §. Capistranói János fogságban.

1414. augusztus 6-án meghalt Ladislao királya, utódja a trónon nőtestvére Giovanna lett, akinek a perugiaiak is szónélkül hűséget fogadtak. Az 1415-ik év nyarán azonban a perugiaiak lázadásban törtek ki és kikiáltották uruknak Andrea Braccio di Mentone nevű előkelő perugiai polgárt.[1])

A források a lázadás kitörésének idejére vonatkozólag eltérnek egymástól, s azt az okot hozták fel a háború ürügyeül, hogy megunták a polgárok az idegen uralmat és a női uralkodást alkalmasnak találták függetlenségük visszaszerzésére. Nicolao da Fara[2]) a lázadást kiterjeszti az egész tartományra, amelynek élén Capistranói János mint kormányzó állott; a többiek azonban csak Perugia területére korlátozzák. Sedulius 1413-ik[3]) évre, Wadding[4]) pedig 1414-re teszik a perugiaiak e függetlenségi mozgalmát. Sedulius adata teljesen hamis. Ekkor még élt Ladislao, aki elég hatalmas és erős király volt arra, hogy Perugiát ismételten leigázza és kormányzóját nem engedte volna olyan sokáig a börtönben sinylődni. Wadding időjelzését Van Ecke azon okból kifogásolja, hogy 1414-ben az egész királyságban sehol sincs lázadási mozgalom.[5])

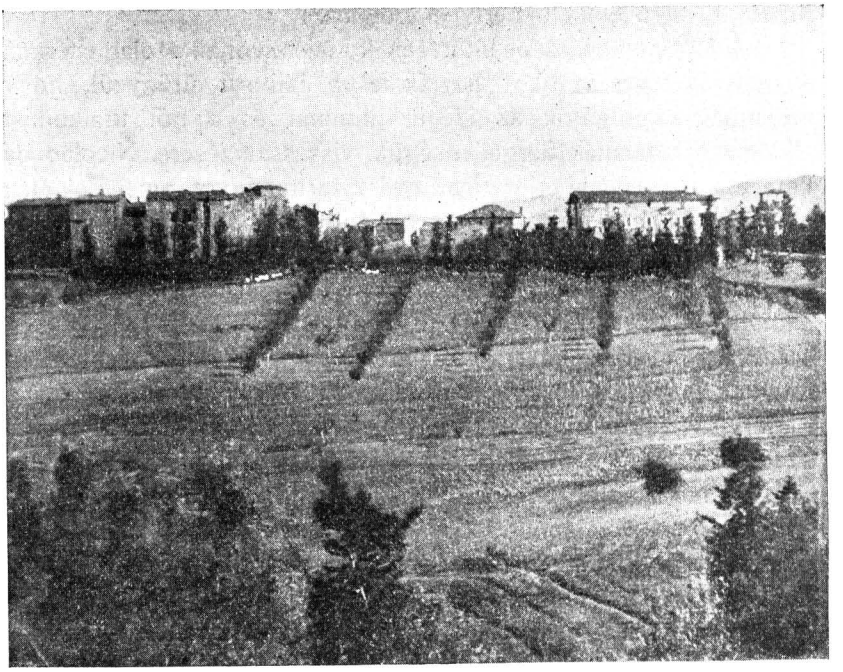
Capistranói János 1455. május 1-én Marco di Bologna vikárius generálishoz intézett levelében azt írja: »Szent Ferenc atyánk ünnepén lépek a szerzetbe lépésem 40-dik évébe.«[6]) Ha 1455-től visszafelé számítunk 40 évet, úgy szerzetbe lépésének első éve 1416. év október 4-ikére esik, s így vagy az előző év őszére, vagy a következő év tavaszán történhetett. Ezen feltevést látszik igazolni a Muratori által közzétett krónika[7]) is, amely szerint a perugiaiak 1415. julius 19-én kikiáltották függetlensé-

---

[1]) Muratori: Rev. Ital. Scrip. XXI. 958. — Acta Sanct. Oct. X. 277.
[2]) Acta Sancta Oct. X. 440. Nicolao da Fara: c. I.: »Dum igitur christianae pacis in agro Perusino solveretur, totaque provincia bello impetu premeretur.«
[3]) Sedulius: Hist. Seraph. 393.
[4]) Wadding: Annal. Min. IX. 358.
[5]) Acta Sanct. Oct. X. 277.
[6]) Wadding: Annal. Minor. XII. 405. — Hermann: Cap. triumph. 7.
[7]) Muratori: Rer. Ital. Scrip. XXI. 958. — Acta Sanct. Oct. X. 277.

güket és úruknak elismerték Andrea Braccio di Montone [1]) vagy más néven (Andrea) di Braccio dei Fortebracci [2]) előkelő perugiai polgárt.

A lázadást nem annyira a városbeliek, mint a vidékiek támogatták és szították, mert az életrajzírók azt sejtetik, hogy magában a városban a kormányzó biztonságban volt.

Brufa vára.

A kormányzót ez a lázadás bár készületlenül találta, mégis mindent elkövetett, hogy a fellázadt tartományt Giovanna főségének elismerésére bírja. Mivel úgy látszik, elég hadi erő nem állott rendelkezésére, alkudozni kezdett a lázadókkal. Ezek azonban, midőn egy ízben kimegy hozzájok alkudozás végett, elfogják

1) Muratori: Rer. Ital. Script. XXI. 958. »die XIX. Julii 1415. Perusini acclamarunt dominum suum Braccio de Montone.« — Wetzer-Welte: Kirchen-Lexikon. IX. 1821.

2) Masci: Vita di San Giovanni de Cap. 14.

és Brufa várában börtönbe vetik.[1]) Az adatok ingadozása miatt nagyon nehéz eldönteni, vajjon 1415. év második, vagy a következő év első felében történt-e ez az elfogatás? Az életrajzírók közül néhányan az elfogatást úgy adják elő, hogy két párt lázadásának esett áldozatúl. A Malatesta és a Rimini úrak harcba keveredtek a perugiaiakkal;[2]) vagy egy más forrás szerint a fentebbiek a Braccio családdal;[3]) s midőn a kormányzó a béke kieszközlése végett hozzájok megy, a városon kívül a perugiaiak, tehát a Bracciopárt, elfogatják és fogságba viszik. A fogságba jutást egyetlen egy iró sem vonja kétségbe, tehát megdönthetetlen ténynek tekintik. De biztos az a tény is, hogy Perugia 1416-ban már nem tartozik Giovanna hatalma alá, hanem önálló és független város, amelynek élén állott Andrea di Braccio de Mentone, akinek 1424-ben bekövetkezett halála után a város ismét elismerte a pápának, V. Mártonnak fennhatóságát.[4])

A lázadók az elfogott kormányzót egyenesen a Perugiától 4 mértföldnyire fekvő Brufa várába[5]) vitték, ahol egyik toronyban szigorú őrizet alá helyezték. Brufa városka Perugia és Assisi között fekszik, regényes és gyönyörű völgyben; igénytelen hely, amelynek nem lehetett több lakosa, mint ezer, vagy ezerötszáz.

Itt a szűk börtönben elmélkedhetett a sors forgandóságáról. Telnek a hetek, mulnak a hónapok; de senki sem törődik kiszabadításával. Képzelhető, mennyire fájt ez elhagyatottság az ő büszke lelkének, amely a királyhoz való hűségeért jutott ezen sanyarú helyzetbe.

---

[1]) Rodulphius: Hist. Seraph. III. 6. — Acta Sanct. Oct. X. 277. — Wadding: Annales Min. IX. 358. — Sedulius: Hist. Seraph. 393. — Barberio: Vita, virtu... di G. 12. és 339. — Acta Sanct. Oct. X. 440. Nicolao da Fara: c. I.: »praeter spem a quodam exsule clari Ordinis Perusino adversae partis inopinato casu extra Perusiam urbem capitur; Brufum oppidum ducitur, carceribus recluditur, die noctuque compedibus tenetur.« — Hermann: Cap. triumph. 14.

[2]) Rodulphius: Hist. Seraph. 111. 6. — Sedulius: Hist. Seraph. 393. — Memoria Periphrasis. 9. — Acta Sanct. Oct. X. 278. Giacomo de Franchis tudósítása: »Istis temporibus exorto bello inter Malatestas et Perusinos.« — Kirchhueber: Leben des hl. Johannes. 5.

[3]) Muratori: Rer. Ital. Script. XXI. 958. »inter Malatestas et Ariminenses ex una, et Braccium ex altera parte.« — Acta Sanct. Oct. X. 277.

[4]) Muratori: Rer. Ital. Script. XXI. 962. — Acta Sanct. Oct. X. 277.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 440. Nicolao da Fara: c. I. — Memoria Periphrasis. 9. — Sannig: Der Cronicken. IV. 196.

Hónapokig tart már a fogsága, mert Giovanna királynő tehetetlen és erélytelen kormánya nem tesz semmit kiszabadítására. Az elhagyatottság és a magány végre is a szökés tervét érlelte meg lelkében. Egyik éjjel aztán megkísérelte a szökést börtönéből.

A szökést Capistranói János így adta elő Giacomo de Franchis-nak: »Abban az időben (t. i. mikor Perugiában tartózkodtam) háború támadt a Malatesta-család és Perugia polgárai között; polgártársaim engem küldtek ki a béke helyreállítására; amint egy őrtoronyhoz érkeztem, elfogtak és negyvenhét fontnyi vasbilincset vertek lábaimra; s ezen őrtorony tetejére vittek; itt volt a lakásom; naponkint a táplálékom kevés kenyér és kevés víz volt. Ily nagy szerencsétlenség közepette kezdettem gondolkodni a szabadulás lehetőségéről. Mérlegeltem, milyen magas a torony; véletlenül volt éjjeli takaróm, s mivel késem nem volt, fogaimmal azt szalagokra hasogattam: ezen szalagoktól, bár hozzáadtam a cappuciumomat[1]) is, annyi hiányzott a földig, amekkora a régi San Stefano (szobor). A kőfal egyik párkányzatára erősítettem, és átgondoltam a szabadulást. Kezdtem leszállani ezen a szalag-kötélen, de a cappuciumom elszakadt és én a földre estem, miközben a bilincsekkel, amelyek lábaimon voltak, nagy zajt ütöttem; és mivel a lábam is eltört, meg sem mozdulhattam. Észrevettek, elfogtak és ugyanazon toronynak a fenekére vittek, ahol egészen a lábszáram közepéig ért a víz. Lánccal a derekamon keresztül a falhoz kötöttek, hogy mindig a lábamon kellett állnom; napi élelmem egy kis darab kenyérből és egy pohár vízből állott; és ilyen állapotban a harmadik nap éjjelén a természet nem tudott ellenállást kifejteni. Elaludtam, és alvás közben nagy zajt hallottam, amely felébresztett és láttam a napnak egy sugarát, amely a torony egész belsejét megvilágította. Felemelem fejemet, hogy Istennek hálát adjak; akkor magam fölött látok egy (franciskánus) testvért, akinek a lábai át voltak fúrva: mikor felemeltem karjaimat, hogy megragadjam, hirtelen eltűnt. Mikor lehajtottam a fejemet, kopasznak találtam fejemet, miként most is látod. Azután rájöttem, hogy az eltűnt

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 278. — Van Ecke doctori jelvénynek magyarázza, amely franciául »Chaperon.« Az ő szövegében ez áll továbbá: quanta est altitudo S. Christophori. — Ez a szobor Penne-ben a franciskánusok kertjében volt, amelynek közelében a beszélgetés folyt.

testvér nem volt más, mint a mi atyánk Szent Ferenc: megértettem Isten akaratját, hogy a világot elhagyjam és Neki szolgáljak; rögtön megkérdeztem, mennyiért akarnak szabadon bocsátani: szabadon bocsátottak negyven aranyért.«[1])

Az első életrajzírók ezen keresetlen és egyszerű szavakkal leírt előadástól némileg eltérnek.

* * *

Nicolao da Fara eképen adja elő: »Mikor a keresztény béke kapcsa felbomlott Perugia területén és az egész tartomány a háború súlya alatt nyögött, véletlenül Perugia városán kivül az ellenséges párt egyik előkelő perugiai tagja fogságba ejtette; Brufa városába viszi, börtönbe veti és éjjel-nappal bilincsekben tartja. A fogoly pedig szökési tervet sző; és amit senki sem hitt volna el, a toronyból magát leveti; elszalad, menekül, bujkál és a menekülés végett körültekinget; végre, amint lehetséges, folytatja útját; a félelem és a szabadulás reménye növelik erejét; a bilincseknek kezei nyújtanak segítséget; de mikor azt hiszi, hogy már kikerülte a Charibdist, belejutott a Scyllába. A bilincsek akadálya folytán nem volt képes útját gyorsan folytatni; egy földmivelő meglátja, igen nagy zajt csap; elfogják és a börtönbe visszaviszik. Isten intézkedése folytán tehát erősebb őrizet alá veszik, s így nincs többé semmi reménye a szökés mggkísérlésére; amidőn a kemény börtön súlya reá nehezedik, »az Urhoz kiáltott, aki meghallgatta és minden gyötrelmétől megszabadította őt«. Mikor ugyanis a börtön helyiségében megbilincselve járkált fel-alá, és a szeplőtelen és boldogságos Szűz Mária officiumát végezte, megjelent előtte a légben egy bizonyos férfiú franciskánus öltözetben és őt megdorgálva, így szólt: »Mit állsz, mit késlekedel, mire vársz büszke lény?« A nagy félelemtől elfogódva, János ezt felelé: »Mit akar Isten, hogy cselekedjem?« Az pedig ezeket válaszolá: »Vajjon nem látod, hogy Isten határozata folytán mit kell cselekedned? Nem látod ezt az öltönyt, melyet én viselek? Ezt vedd fel, hagyd el a világot és lépj be a szerzetesrendbe.«

János azonban, aki az égi atyának kegyelmébe vissza menekült, jóllehet zokon esett az a hívása, hogy a szerzet szigorúságának vesse magát alá, és a jelenésnek felszólítása, amint hihető, keménynek és nehéznek tűnt fel, mégis így felelt: »Meg fogom tenni, amit Isten parancsolt és amire buzdítasz, miután Isten úgy akarja.« És gyors lépéssel odasietett, hogy lábait megragadja és megölelje; de az nyomban eltűnt szemei elől és többé nem láthatta: úgy tűnt fel neki azután, mintha azt látná, hogy az egész világ sötétségbe van borulva és a sötétség közepében egy fénysugár ragyog, amely fényhez sok nép és nemzet összesereglik. Mindig azt vélte és azt hitte, hogy az a férfiú, aki neki megjelent, Szent Ferenc volt. Senki sem tagadhatja, hogy azok a népek, amelyek a fényhez sereglettek, az olaszok, a németek, a csehek,

[1]) Masci: Vita di San Giovanni da Cap.: Discorso di San Giovanni a Giacomo de Franchis. 193—195. — Acta Sanct. Oct. X. 278.

a magyarok, az oláhok, az erdélyiek, a szerbek és a szlávok voltak: a fénynek forrása pedig maga János volt, aki égi tudománnyal felékesítve, csodálatos és bámulatos csodák fényével elárasztva a fenntemlített népek előtt tűndöklött.

Méltán meg kell rónunk azt, aki azt a nagy csodát, amelyet Isten benne kevéssel azelőtt véghez vitt, kevésbe veszi és lenézi. Éjjel ugyanis, mialatt aludt, haja nem borotválkozás útján, hanem kihullás által eltűnt és franciskánus módra fején hajkoronát talált, amelyet nem emberi, hanem mennyei kéz készített. És ő Istennek csodálatos művén nem csodálkozott és nem gondolkodott, hanem a világ iránt való nagy szeretetétől csábítva, irtózatos haragra lobbant és ragadtatott. Azt mondogatta ugyanis: Akarja-e az Isten, hogy szerzetbe lépjek? Akarja-e, hogy esetleg felszentelt pap legyek? Vajjon szerzetesi ruhába öltözzem? Nagyon kemény beszéd ez nekem; eszem megveti; lelkem borzad tőle, sohasem határozom el magamat erre a tettre. És mindjobban növekszik haragja és indulatja. Sohasem fogok — mondja — egyházi személy lenni; sohasem fogok ilyen keserű és nem tetsző dolgot elkövetni.

De aki nem akarta a kegyesen hivónak szavát meghallgatni, a jelenés megszünése után nem kerülhette el a keményen és szigorúan dorgálónak parancsát és intézkedését. Ez az Isten újja és a Magasságbeli jobbjának a változása. Rögtön, amint tehette, elküldött Szent Ferenc törvényes fiaihoz, akik Perugiában éltek, és könyörögve kérte őket, hogy küldjenek neki habitust. Ezalatt egyik felöltőjéből a franciskánusok habitusának módjára, sajátkezüleg ruhát készít, hogy így teljesítse a parancsolónak parancsát. Végre eljött hozzá két szerzetes-testvér és elhozták a habitust, de nem merték beöltöztetni, mert bebörtönzött volt; a szent rend ugyanis csak szabad embert vesz fel: ő azonban felveszi a ruhát és megigéri, hogy mig él, Szent Ferenc szabályait megtartja. Így történt, hogy aki szívét egészen a világnak szánta, azt már a legnagyobb buzgalommal siet Krisztusnak felajánlani. Már keserű könnyeket hullatnak azok a szemek, amelyek a Teremtő megsértésére a világ hiúságaiban gyönyörködtek..., már zsoltárokat, egyházi énekeket zeng és énekel az a nyelv, amely a világ romlott dolgairól gyönyörködve szokott beszélni; lelkének minden gondolatja már az ég felé irányul, annak, aki előbb teljesen a világiakba merült; Krisztust kezdi követni az emberek kezeiben az, aki előbb mint fogoly volt a gonosz lelkek kezeiben. Ő ugyanis igen nagy párt-ember volt; csak azt óhajtotta, hogy Ladislaó-nak, Sicilia királyának tessék; de semmibe sem vette azt, hogy Istenének nem tetszik; most felmondotta a szolgálatot az ördögnek, Krisztushoz csatlakozik; belső emberré változik; mivel az egész ember külsőleg is megváltozik; és a szabadulásáért mind jobban és jobban munkálkodik; miután bizonyos mennyiségű pénzt lefizetett, az óhajtott szabadságát is visszanyerte.«[1])

Girolamo d'Udine rövidebben ugyan, de tartalmilag ugyanígy irja le: »Mikor ugyanis a dicsőségbe elmerülve azt hitte, hogy az előkelő méltóságban szilárdan nyugszik a lába, a nem várt sors, szétszórván az emberek terveit, a városban pártokat támasztott; felkel a tömeg és dühöng; a másik párt mene-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 440—441. Nicolao da Fara: cap. I.

kül; a város kormányzóját bűnösnek ítélik; a fékezhetetlen dűh foglyul ejti, megkötözi, bebörtönzi, lábaira bilincseket rak: a börtönbe vettetve dicstelenül fekszik az, aki parancsolólag büszkélkedni szokott; az őrök gyalázatos beszédekkel, gunyolódásokkal és mindenféle erőszakosságokkal felváltva gunyolták, mocskolták és kinozták. Elviselte mégis és örült János nagylelkűleg, hogy mint az aragoniak királyának kormányzója, úra iránt megőrzött hűségeért akárminemű, sőt rút halált is szenvedhet.

De amint a dűhöngő nép támadása napok múltán lecsendesült és kevesebb lett az őrség, azt sugalmazta lelki ereje, hogy használja fel az éjjelt és meneküljön ki rút börtönéből. A várt szerencse bekövetkezett, amely megengedte, hogy a toronyból kimásszék és a magasból leugorjék anélkül, hogy tanúja lenne. A félelem erőt adott; a bilincseknek kezeivel ad segítséget; csúszik, fút, szalad, elrejtőzik, a menekülést vizsgálja, üldözik — óh halhatatlan Isten!

Egy ellenséges indulatú paraszt meglátja, amint a járatlan útakon menekül és lábainak akadályával kűzködik, rögtön gyanút fog, megismeri a megbilincseltet és így kiabál: »Jaj, siessetek, siessetek, elszökik hazánk elnyomója, pártunk árulója!« Erre a szerencsétlen János, akinek lelkét az igazságtalanság lángra lobbantotta, megrémült, felkapta az ásót, serényen a földmivesre támad és így fenyegette meg: »Ha el nem hallgatsz te, a földmivesek leggazabbja, itt ütlek agyon.« Az remegve elhallgatott és a kényszerítőnek megesküdött, hogy a dolgot senkinek sem mondja el.

Ez gyorsan folytatja útját, amaz pedig a városba siet és azt kiabálja, hogy a fogoly elmenekült; rohan a csapat, dűhösen üldözi a bokrokban fennakadót és végre teljesen kimerülten megtalálják: őrjöngve foglyul ejtik, visszaviszik, a legfertelmesebb börtönbe zárják, erősebb és súlyosabb bilincseket vernek rája. »Az Urhoz kiáltott, mikor szorongatás érte és a veszélyekből kiragadta« a már kétségbeesőt. A Mindenható ugyanis királyi hatalmával azt határozta, hogy Jánosnak nagy hitét az ő méltóságának kell alárendelnie, hogy amit semmiségért tett, az örökkévaló dicsőségért tegye, azért kedveltjét, a hozzá hasonló Szent Ferencet, akit kiváló szeretetének nyilvánításáért a saját kűzdésének jeleivel ajándékozott meg, leküldötte az égből a sötétségben fekvőhöz, és aki az örök világosság fényével világossá tette a sötét börtönt. Ferenc felkeltette a szomorú Jánost és így szólt hozzá: »Nemsokára kiszabadulván, engem kövess; ez az Isten újjmutatása, a Magasságbeli jobbjának változása.« Megszelidült a vad oroszlán; és mint bárány jelenik meg; semmit sem ellenkezik; jóakaratú hittel szenteli magát az Isten szolgálatára, míg földi zarándoklása tart. Miután Isten kegyelméből a lázadó nép megbékült, Jánosnak is visszaadták szabadságát.«[1])

Cristoforo da Varese az eseményt hosszasan és oly élénken adja elő, mintha szemünk előtt játszódnék le az egész dráma: »Azt akarta a könyörületes Isten, aki kimondhatatlan irgalmasságában a világot minden egyes korban szentjei által nem szünik meg látogatni, hogy ebben a gonosz korban, mikor

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 485. Girolamo d'Udine: c. I.

már a szeretet mindenkiben elhidegült és majdnem minden állapotban gonoszság uralkodott, ez a boldog férfiú legyen az egész népnek égő fáklyája és evangeliumi hirnöke; hogy elvonja a világ szeretetétől, amelybe egészen belemerült, megengedte, hogy különböző kísértésekbe essék; gyötrelmekkel és szenvedésekkel sújtotta, hogy azokból okuljon és Isten szolgálatára határozza magát. Ezen okból történt, hogy a királynak, mint saját magának a vetélytársai cselvetés útján elfogták és szigorú börtönbe vetették. Azt hitték ugyanis, hogy kincsre találtak, midőn azt a kiváló férfiút, a királynak régi barátját, bilincsekbe verték. Ámbár lelkét egészen felajánlotta Isten szolgálatára a bilincsek közepette, mégis azt remélte, hogy a király közbenjárására fog bilincseitől megszabadulni és régi méltóságába visszatérni. De a könyörületesség Istene, aki nem szűnik meg szolgálatára úgy a szomorúakból, mint az örvendezők közül egyeseket magának kiválasztani, látván, hogy a bilincsek által gondolkozása még nem változott meg, elkezdte kiválasztottjának lelkét néhány kinyilatkoztatással szolgálatára hajlítani.

Egyik alkalommal tehát, midőn keserűségében, miként ez a bebörtönzött férfiaknál szokásos, különböző dolgokat hánytorgatva lelkében, megjelent előtte egy ferencrendi ruhába öltözött férfiú, aki szemeit az Isten választottjára szegezte: és mikor ezt észrevette, szíve oly nagy gyöngédséggel telt meg, hogy szemei a könnyek tengerébe merültek és lelke mélyéből fájdalmas hangok és sóhajok törtek elő. Ki kételkedik, hogy az a szerzetes-testvér szerafikus atyánk, Ferenc volt, aki rendjének azon nagy növekedésén, amely ezen férfiú által lesz, örvendezett, aki Istentől küldetve azért jött, kogy megvigasztalja azt, aki az ő hűséges fia és legkedvesebb rendjének terjesztője lesz. Ugyanebben az időben úgy tűnt fel neki, mintha a börtön hasadékán keresztül egy napsugár jönne ki, amely bizonyos módon az egész világot megvilágosította. Ez kétségen kivül azt jelentette, hogy az Istennek férfia a nemzetek világossága lesz, aki csodálatos életével, szentségének példáival és kiváló tudományával a világot meg fogja világítani.

Az előző vizíókból nem értette meg, mi történik körülötte; de mégis lelkét a világ hiúságaitól elvonta és gondolatát a szerzetbe való lépésre fordította; mert valóban lehetetlen azoknak, akik a gazdagságnak és a tiszteletnek magukat átadták, ezektől másképen elszakítani magukat, mint a legnagyobb erőszakkal.

Harmadizben tehát, midőn elaludt, és előbb semmi másról nem gondolkodott, mint a szerzetbelépésről, — a jóságos Isten feltünő jellel meg akarta mutatni, hogy őt a szerzetbe hivja, úgy intézte, hogy alvás közben feje tetején a haj kihullott, úgy hogy a fej teteje kopasz lett és a ferencrendiek módjára haj-korona látszott rajta, amely egész életében, mig a rendben élt, csoda jeléül mindig megmaradt. Az Isten keze által készített haj-korona levágására, mig élt, sohasem volt szüksége ollóra. Midőn álmából felébredt és észrevette, hogy legszebb haja, amelyben azelőtt, mint csinos ifjú, nagy vigasztalást talált, a feje tetején haj-korona módjára le van borotválva, első látásra, mintegy méltatlankodva, ilyen és hasonló szavakban tört ki: »Mikor semmi kedvem sincs a szerzetesi életre, csodálkozom rajtad, mindenható Isten, hogy engem akaratom ellenére szerzetessé akarsz tenni.«

Nem tudom, min kell inkább csodálkoznunk: vajjon az Uron, aki oly édesen hivogatja, vagy a szolgán, aki oly merészen ellenáll? De méltán csodálkozhatunk mindkettőn: tudniillik az Urnak szerfölötti kegyességén, aki hivja, és aki ezen nagy hivásból az egész világot megvilágítani akarja, épúgy a szolga igen nagy alázatosságán, aki ellenáll és aki méltatlannak tartja magát az isteni kinyilatkoztatásokra; és a hasonló látomásoknak könnyen nem ad hitelt, mint némely büszke ember, aki azok által becsapatja magát, hanem az apostol tanítása szerint előbb ki akarja próbálni: az Istentől van-e a szellem, vagy sem.

Mikor tehát Istennek hivását lassankint felismerte, a Szentlélektől feltűzelve akaratát azonnal teljes szívéből egyesítette Isten akaratával; és arra az elhatározásra jutott, hogy belép Szent Ferenc szigorított rendjébe. Ezután egész lelkéből azon gondolkodott, hogy miképen hajtsa végre azon tervét, amely Isten sugalmazására lelkében megfogamzott. Majd magához hivatja a börtön őrét, és amennyire csak képes volt, annyira könyörgött, hogy hozzon neki szürke szövetet, aminőt Szent Ferenc szigorított rendjének fiai szoktak hordani, azután ollót, cérnát és tűt, megigérvén neki, hogy mindenért meg fog fizetni, ha őt Isten a börtönből kiszabadítja. A börtönőr, aki őt erényei miatt nagyon szerette, beleegyezett kívánságába és a kért dolgokat késedelem nélkül meghozta. A kapott dolgokból saját maga, amennyire képes volt, habitust készített; azután levetette világi öltözetét, amelyben felöltözve volt és a habitust, amelyet a Szentlélek sugallatából készített, nagy meghatottsággal és könnyek között magára öltötte: szívében erősen megfogadta, hogy azt sohasem fogja levetni és Szent Ferenc atyának legigazibb követője lesz, akiről szintén tudjuk, az elődök irataiból, hogy első habitusát hasonló módon készítette.

Midőn ezen dolgokat meghallották azok, akik őt börtönbe vetették, gúnyosan ezt mondották: »Ismerjük szívének gonoszságát és álnokságát; hiába fárad azon hiszemben, hogy ilyen gonoszságokkal bennünket félrevezet és ilyen áltatásokkal kezeinkből kimenekül, megszaporítjuk az őröket és a bilincseket, és látni fogjuk, vajjon mesterkedései kiszabadítják-e őt hatalmunkból? Hirül vitték ezen szavakat az Isten emberének, aki ezek hallatára magát teljesen átadta az imádságnak és űgyét nagy könyörgések között az Urnak ajánlotta fel ezen szavak kíséretében: »Uram, aki ezt a szent elhatározást szívembe csepegtetni méltóztattál, rendelkezzél velem, szolgáddal, a te tetszésed szerint: akár azon kívül, a tied vagyok. Önként felajánlottam, és amennyire képes vagyok, felajánlom neked azt a két csekélységet, ami hatalmamban van, azaz testemet és lelkemet. Jól tudom ugyanis, hogy mikor magamat a te szolgálatodra a szerzetes rendben örökre lekötöm, többé nincsen választásom az akarás és nem-akarás között; legyen tehát mindenben a te akaratod, hatalmas Isten!«

De mivel Istennek gondja volt az ő szolgájára, nem sokára azután azoknak a szívét, akik fogva tartották, arra indították, hogy keressék az igazságot, vajjon igazán vagy csalfa módon cselekedett-e? Eljöttek azon helyiséghez, ahol fogva volt, és komolyan megkérdezték tőle, miért törekedett őket oly nagy furfanggal, — t. i. szerzetesi habitus felvételével — rászedni. Ő azonban

ezt válaszolá nekik: »En nem szedlek rá titeket, de nem is szokásom a színlelés, minden dolgomat, amit cselekszem, nyiltan teszem.« Hozzátette még ezeket is: »Engedjétek meg, hogy néhány szigorú szerzetes hozzám jöjjön, akiknek ilyen dolgokban jártasságuk van és akikben ti is megbíztok; ők aztán teljesen megmondják nektek, vajjon igaz-e a hivatásom, vagy szinlett.« Közben elhívnak egy tekintélyes ferencrendi szerzetest, akit erkölcsös élete miatt nagyra becsültek, akit mindnyájan ismertek és életszentsége miatt igen kedveltek és szerettek: ő Isten szolgájáról mindent tudott, ami vele eddig történt.

Elérkezvén a börtön helyére és látván őt a rosszul készített szerzetesi habitusban, mosolyogva így szólt hozzá: »János Ur, milyen szerzetesi habitust öltöttél magadra?« Ő aztán mindent, amit Isten keze vele tett, s ami ezen módon vele történt, elejétől végig nagy könnyhullatások közt szóról-szóra elmondotta. Az elmondottak bizonyságául megmutatta fejét, amely a tetején hajkorona módjára csodálatosan le volt borotválva.

Megértvén Istennek ezen kedvelt szerzetese, hogy az a csodás változás nem szinlelt dolog, hanem igazi; s hogy az említett látomások nem képzelgések voltak, hanem Istentől származtak, felvidult lélekkel gyorsan azokhoz ment, akik őt fogva tartották és az egész dolog rendjét nekik sorban elbeszélte. Hozzátette végül: »Ne kételkedjetek semmiben, mert teljes szívéből szinlelés nélkül valóban megtért; s mindenképen azon van, hogy a világ és a test gyönyöreinek megvetésével hűségesen szolgáljon az Urnak a mi rendünkben. És ha úgy akarjátok, legyek én helyette túsz addig, mig belátjátok, hogy az úgy miképen végződik. De ha nem kételkedtek szavaim igazságában, akkor kérlek titeket, hogy Isten és rendünk iránt való szeretetből, bocsássátok őt szabadon, hogy a szent és Istentől sugallt szándékát végrehajthassa.« Ezen szavakra meglágyultak szíveik, és úgy ezen tisztelendő szerzetes, mint Isten szolgájának kérésébe beleegyeztek és őt szabadon bocsátották.«[1])

Paris de Puteo (vagy del Pozzo), aki Capistranói Jánosnak kortársa volt,[2]) egyik értekezésében a megtérés okául azt a szomorú esetet hozza fel, midőn Ladislao király parancsára a törvényszék halálra ítélte a pártütő grófot fiával együtt. Midőn az ítéletet kihirdették, a fiú halva rogyott össze. »Ezért — folytatja Paris de Puteo — Capistranói János testvér, aki akkor még világi ember és a legfőbb törvényszék birája, lelkiismeretének furdalásától kínozva, hogy ártatlant ítélt halálra, — mivel az elítélésből keletkezett a halál, — elment a királyhoz és lemondott hivataláról; nem akart ugyanis többé földi uraknak szolgálni, hanem csak Istennek. Belépett Szent Ferenc kolduló szerzetébe és lett belőle mély vallásosságú és csodálatos szentségű férfiú, miként napjainkban tapasztaltuk és láttuk.«[3])

* * *

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 492—493. Cristoforo da Varese: c. I.

[2]) Élt 1413—1493-ig.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 276. — Hermann: Cap. triumph. 12. — Sanning: Der Cronicken. IV. 197.

Az első írók előadását a későbbi életrajzírók vagy egyszerűen átvették, vagy csak tartalmilag követték és saját képzeletük szerint kiszínezték.[1])

Az elfogatásnak tényét senki sem vonta kétségbe, s így csupán a vele járó körülmények változnak az egyes írók szerint.

Capistranói János lelkébe azonban két dolog mélyen bevésődött: a látomások és a hajkorona csodás keletkezése. A látomásokról még később is meghatottsággal beszélt és mindig azt mondotta, hogy Szent Ferenc volt, aki őt a börtönben meglátogatta.[2])

A börtönben való látománynak a legvilágosabb és legmaradandóbb bizonyítéka a haj-korona volt, amelyről mindig azt vallotta, hogy csodálatosan keletkezett és sohasem kellett többet kiborotválnia.[3])

6. §. Capistranói János lemond jegyeséről.

Capistranói János, amint ellenségei szabadon bocsátották, azonnal levetette a szerzetesi öltönyét, felvette régi ruháit és a vele volt szerzetessel Perugiába ment. Ismerősei nagy örömmel fogadták és kimondhatatlanul örültek látásán. Örömük azonban csakhamar véget ért, mikor kijelentette előttük eltökélt szándékát, hogy a világot elhagyja és szerzetbe lép.[4]) Csodálkozásuk még jobban nőtt, mikor látták, mily szorgosan és eltökélten törekszik mindent pénzzé tenni, hogy kötelezettségeinek eleget tehessen.

---

[1]) Sedulius: Hist. Seraph. 393. — Barberio: Vita... di S. Giov. 11. — Hermann: Cap. triumph. 15. — Ribadineira: Flores Sanct. III. 585. — Antonio da Sessa di Palermo: Opera I. 4. — Hueber: Dreifache Cronickh. 278. — Memoria Periphrasis. 12. — Sannig: Der Cronicken. IV. 196. — Acta Sanct. Ungariae. 273.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 440. Nicolao da Fara: c. I. »Hunc enim virum, qui sibi apparuerat, Beatum Franciscum extitisse, semper putavit et credidit.« — Masci: Vita di San Giovanni da Cap. 194. — Giacomo da Franchis: »Allora conubi che quillo frate adparso era el nostro padre sancto Francisco.«

[3]) Masci: Vita di San Giovanni da Cap. 194.: »Quando clinai lu capo io me trovo col meo capo calvo in modo che tu vidi.« — Barberio: Vita... di San Giov. 14.: »Senza che da altro rasoio foselli mai piu rinuovata in vita sua.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 493. Cristoforo da Varese: c. I. »Reassumptis itaque prioribus vestibus, ad civitatem Perusinam, in qua omnium quasi notitiam habebat, cum dicto Fratre pervenit. Quem videntes domestici gaudio pariter et admiratione repleti, qualiter ex manibus hostium evasisset, sollicite perquirebant.«

Három kötelezettség hárult reá: a váltságdíj lefizetése, édesanyjáról való gondoskodás és jegyesétől kapott dolgok visszatérítése.

A váltságdíj Giacomo de Franchis tudósítása szerint 40 arany (fui recaptato ducati 40.);[1]) Salvatore Massonio előadása szerint pedig 400 arany volt, miként ezt Van Ecke az olasz eredetiből latinra lefordította (Quapropter statim petii liberationem meam, quam redemi pretio quadringentorum ducatorum).[2]) Abban a korban ez az összeg tekintélyes pénznek felelt meg; 1 arany a mostani pénz értéke szerint körülbelül 400 koronát ért. Az első számítás szerint tehát 16.000, a másik szerint pedig 160.000 koronát tartozott a váltság díjául lefizetni.

Giacomo de Franchis tudósításából tudjuk meg legjobban, miként teremtette elő a szükséges összeget: »Rögtön — beszéli Capistranói János — eladtam minden könyvemet és ruhámat, amely birtokomban volt. Capestranóba mentem; volt nekem eljegyzett jegyesem (dompna giurata), akinek kinyilvánítottam elhatározott szándékomat, hogy a világot elhagyom és Istennek szolgálok. Megigérte nekem, hogy nem fog férjhez menni: de ő ezt nem tartotta meg, két ízben férjhez ment, végül rossz nyavalyában meghalt. Visszaadtam a menyasszonyi hozományt, amelyet kaptam; hasonlóképen anyámat is kielégítettem; s miután mindent elintéztem, ami megmaradt, Isten iránt való szeretetből szétosztottam.[3])

Giacomo de Franchis tudósítása szerint tehát Capistranói János nagyobb vagyonnal rendelkezhetett, mert nemcsak a váltságdíjat fizette le, hanem még egyéb kötelezettségének is eleget tett.

A legnagyobb nehézséget nem a pénzkérdés teszi, hanem a jegyesétől való elválás.

A források mind megegyeznek abban, hogy Capistranói

---

[1]) Masci: Vita di San Giovanni da Capestrano. 194.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 278.

[3]) Masci: Vita di San Giovanni da Capistrano. 194.: »Io vendecti allora tucti mei libri et vestiti i quali avia et cosi me rescoxi. Tornando ad casa ad Capistrano, io avia la dompna giurata, dissili como in tucto era disposto lassare lo mundo et ad Dio servire. Lei me promise mai non piliare più marito: la quale cosa non ave facta perchè na havuti dui et finaliter est incorsa nel male mauzano. Refici la dote, la quale havia receputa, et similiter ad mia matre: et tucto fue facto quando havia da fare: et quello supero fu dato per lu amore de Dio.«

Jánosnak házassági kötelezettsége volt egy perugiai hajadonnal szemben és egyöntetűleg azt vallják, hogy ezzel a hajadonnal a házassági köteléket felbontotta. Azt a kérdést kell már most eldöntenünk, vajjon házasság volt köztük, vagy csupán eljegyzés.

Giacomo de Franchis csak jegyesről beszél: »io avia la dompna giurata« azaz volt nekem (eljegyzett) jegyesem.[1])

Nicolao da Fara olyaténképen nyilatkozik, hogy a házasságot megkötötték, de együtt még nem éltek: »Szabadságát visszanyervén János, visszatér Perugiába és elhagyván feleségét, a nemes és igen gazdag hajadont, akivel el volt jegyezve, de akivel testileg a házasságot nem hajtotta végre ..., életének 30-dik évében elvonult Szent Ferencnek a ... hegyen levő kolostorába.«[2])

Girolamo d'Udine röviden így szól Capistranói János házasságára vonatkozólag: »... lemondván a neki eljegyzett nemes és igen gazdag hajadonról és minden atyai örökségéről ...«[3])

Cristoforo da Varese két ízben is nyilatkozik erről a dologról: »Közben pedig egy alakra és nemességére nézve igen kiváló leányzót, akire nagy atyai örökség várakozott, magának eljegyzett.«[4]) Majd másutt ekép írja le Capistranói János találkozását jegyesével:[5]) »Rögtön mindenfelé elterjedt a hir, hogy Capistranói szent János szerzetes lett. Az egész város csodálkozással telt el és semmi másról nem beszéltek, mint erről a dologról. De az ő jegyese, akiről fenntebb megemlékeztünk, meg-

---

[1]) Il Nuovo Pasini—Vocabolario Latino—Italiano e Italiano—Latino per Paolo De—Paoli, Milano, 1861. II. volumno, pag. 604. — Donna giurata = sponsa, desponsa.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 441. Nicolao da Fara: c. I.: »Adeptus itaque libertatem Johannes, Perusium regreditur, et relicta uxore nobili ac praedivite virgine sibi desponsata, sed non carnali copula coniuncta... trigesimo vitae suae anno in loco Sancti Francisci in monte... se recepit.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 485. Girolamo d'Udine: c. I.: »... et desponsatum sibi nobilem praedivitemque virginem et omnia patrimonii jura, necnon et quaevis saeculi blandimenta penitus abdicans, velut adolescentulum se contemptum, ac prope insanum finxit.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 492. Cristoforo da Varese: c. I.: »Interim tamen puellam quamdam, forma et nobilitate praeclarum, quae in opulentissima hereditate paterna successura erat, desponsavit.«

[5]) Acta Sanc. Oct. X. 494. Cristoforo da Varese: c. I.: »Statim circumquaque fama diffunditur, divum Johannem de Capistrano religiosum effectum. Cujus rei causa, tota civitas, in admiratione posita, nihil aliud nisi de hoc celebri facto loqui videbatur. Sed et sponsa ejus, de qua supra narratum est, hoc intelligens, in multas erumpens lacrimas propter nimium amorem ejus, quo ipsum tenerrime diligebat, accurrit ad claustrum festina, et ut ei cum sponso suo, qui omnia dereliquerat, loqui liceat.« ... etc.

tudván ezt a dolgot, iránta való nagy szerelmében, mellyel őt a leggyengédebben szerette, gyorsan a kolostorhoz futott, hogy jegyesével, aki mindent elhagyott, beszélhessen.« A szerzeteseket jajgatásaival és könnyeivel iparkodott erre rávenni; de azok ellenállottak és folytonosan azt hangoztatták, hogy semmiképen sem lehet. De végre is az asszonynak szerfölötti nagy zaklatásától meghatva, másrészt erősen bízva a szerzetes állhatatosságában, bölcsességében és komolyságában, beleegyeztek, hogy vele beszélhet.

Aki ezeket elolvassa, az megérti, mennyit könnyezett, mily édes szavakat suttogott, mily erősen kérte, hogy őt szándékától eltérítse. Ő azonban, aki megízlelte már azt a szellemet, amelyért minden test a romlásba rohan, semmi módon sem ingott meg vagy mozdult meg, hanem nyájas hangon, lesütött szemekkel kezdte őt oktatni arra, hogy szűzies állapotában maradjon meg és szolgáljon a Magasságbelinek. Belátván tehát, hogy jegyese, mint a legerősebb szikla, semmiképen sem hajlítható, erős fogadalommal kötelezte magát arra, hogy sohasem akar férjhezmenni. Ő pedig, mintegy előretudva a jövendőt, megjövendölte neki Istennek a bűntetését, ha igéretét megszegi, ami meg is történt. Asszonyi szokás szerint ugyanis állhatatlan lett; előbbi jegyeséről teljesen megfeledkezett és saját romlására másodszor is férjhez ment; amely házasságból leánya született, aki rövidesen meghalt. Maga pedig hosszas betegségtől megtörve, végül is elerőtlenedve meghalt.«[1])

Giacomo de Franchis és Capistranói János három kísérő társa tehát csak mint eljegyzett jegyesről beszélnek. A későbbi írók azonban hol eljegyzett jegyesnek, hol feleségnek nevezik. Igy Massonio feleségnek mondja: »E perche teneva la mia moglie giurata«, azaz »volt nekem esküdt feleségem.«[2]) Hasonlóképen ír Barberio is[3]) és Filippo da Ferara, aki azt mondja: »Judex et uxoratus«; bíró volt és feleséges ember.[4]) Ellenben Wadding[5]), Hermann[6]), Ribadineira[7]) és mások csak jegyesről tudnak.

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 494. Cristoforo da Varese: c. I.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 280. — Massonio: Vita Italica. 29.
[3]) Barberio: Vita... di San Giovanni Cap. 21.
[4]) Barberio: Vita... di San Giovanni Cap. 339.
[5]) Wadding: Annal. Min. IX. 359.: »relicta virgine nobili sibi desponsata.«
[6]) Hermann: Cap. triumph. 17.
[7]) Ribadineira: Flores Sanct. III. 588.

Giacomo de Franchis előadásából azt látjuk, hogy Capistranói János megtérése után visszaadta a házassági hozományt. Ezt pedig a házasság megkötése előtt nem szokták átadni a vőlegénynek. Ez a dolog tehát látszólag amellett szól, hogy a házasság megköttetett.

A felvetett nehézségeket eloszlatja Capistranói János maga azon levelében, amelyet Vestana-ból 1428. június 12-én intézett Giacomo Donadei, aquilai püspökhöz, Pascuccio d'Assisi tartományi miniszterhez és több amatrice-i polgárhoz, hogy igazolja magát Francesco Giacomo Sannuzio di Amatrice ügyében, akit házasember létére felvett Szent Ferenc rendjébe. Az ügyet eképen adja elő: »Mikor a Monte San Angelo del Garganó-n voltam, hogy az Isten igéjét hirdessem, hozzám jött a fentebb említett Francesco Giacomo és azt kérdezte: »Szerzetbe léphetek-e, ha olyan házasságban élek, amelyben testileg nem érintkeztünk (si ligatus matrimonio per verba presenti)?« Én bebizonyítottam neki hiteles könyvekből, t. i. a Decretales-ből és a Declarationes-ből, hogy ha testi egyesülés történt közöttük, akkor nem mehet; de ha nem történt, úgy mehet még felesége akarata ellenére is.«[1]) Különösen kiemeli III. Sándor pápa dekretumát (in capite Verum, de coniugiis consanguineis), amely határozottan kimondja, hogy olyan házasságnál, amelyben a házasfelek testileg nem egyesültek, bármelyik fél szerzetbe mehet még akkor is, ha a másik fél nem egyezik bele. Erősen hangoztatja, hogy nem bántja lelkiismerete, amiért a rendbe felvette; de igenis azért, hogy nem tudta rávenni, hogy a világba vissza ne térjen: »tamquam canis rediens ad vomitum et sus lota in volutabro luti.« Francesco Giacomo feleségét is megrója, hogy nem követte férje példáját. Végezetül pedig ezeket mondja: »És ha nem tetszett neki ilyen jegyes, választhatott volna a halandók közül, akit akart, mert szabadságában volt, miként fenntebb az említett fejezetben: »Verum, de

[1]) Chiappini: S. Giovanni da Capestrano e la sua donna. 14. »Decretum Alexandri III-i, in capite Verum, de coniugiis consang.: ubi sic continetur: »Verum post consensum legitimum prae presenti, licitum est alteri, altero etiam repugnante, eligere monasterium, sicut Sancti quidam de nuptiis vocati fuerunt, dummodo carnalis commistio non intervenerit inter eos: et alteri remanenti, si commonitus, continentiam servare voluerit, licitum est ad secunda vota transire, quia cum non fuissent una caro similiter effecti, saltem potest unus ad deum transire, et alter in seculo remanere.«

coniugiis consanguineis« kimutattuk. Így tett az én jegyesem is (sponsa mea); fogadalmam letétele után mást választott; sőt mindent összeszámítva, 23 évig várt reám, de a fogadalmam letétele után csak 10 évig, jóllehet erre nem volt szüksége, csupán a fogadalom letételéig kellett volna várakoznia.« [1])

Ezen nyilatkozat világosan elárulja, hogy házasságról szó sem lehet, mert akkor nem jegyesről beszélne, hanem feleségéről.

Egyébként jegyese további sorsáról keveset tudunk. Capistranói János szavai szerint jegyese tíz évi várakozás után újból férjhez ment. Giacomo de Franchis kétszeri férjhezmenetelt említ,[2]) de Cristoforo da Varese [3]) és a többiek csak egyről tudnak. Az életrajzírók továbbá feljegyezték róla, hogy kis leánykája született, aki hamarosan meg is halt. Ő maga pedig hosszas betegség után egészen elerőtlenedve múlt ki a világból. Szerintök így teljesedett be rajta jegyesének, Capistranói Jánosnak jövendölése: »Hogy ha nem tartja meg igéretét, Isten nagy csapással fogja meglátogatni.«

[1]) Chiappini: S. Giovanni da Capestrano e la sua donna. 25.: »Sic et que mea sponsa fuit, alium recepit post meam profexionem expressam; ymo per 23 annos me expectavit, omnibus computatis, sed post profexionem decem, licet non sit necessarium nisi usque ad profexionem expectare.«

[2]) Masci: Vita di S. Giovanni da Capistrano. 195.: »Lei me promise mai non piliare più marito: la quale cosa non ave facta perchè na havuti dui et finaliter est incorsa nel male mauzano.« — Acta Sanct. Oct. X. 278.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 494. Cristoforo da Varese: c. I. — Ribadineira: Flores Sanct. III. 588.

HARMADIK FEJEZET.

7. §. Belép Szent Ferenc rendjébe.

Miután édesanyjával, jegyesével [1]) és a világgal [2]) ügyeit rendbehozta, sietve elhagyja Capestranót és Perugiába megy vissza,[3]) hogy szíve vágyát teljesíthesse. A forrásaink nem említik, de azt hisszük, hogy a válás az édesanyától nehéz lehetett. Az élet legszebb korában, oly gyönyörűen megfutott pálya után egyszerre csak elvonulni a világtól és arra nézve meghalni: szomorúsággal tölthette el az édesanya szívét. De másrészt mélyen vallásos lelke örült, hogy ilyen hősies és mennyei érzelem dagasztja fia keblét. Bizonyára könnyekkel teltek meg szemei, mikor egyedül maradt; és csak azzal az édes reménnyel vigasztalhatta magát, hogy egykoron odafenn találkozni fognak a boldogságban.

Capistranói János pedig hősi elhatározással a Perugiához közel levő monteripidó-i ferencrendi kolostorba megy, hogy a szigorú fegyelem alatt élő szerzeteseknél a felvételét kérje.[4]) Marco di Bergoma quardián szívesen fogadta az előkelő férfiút, de mikor meghallotta szándékát, elutasította és lebeszélni igyekezett, okúl adván a rendi élet szigorúságát, amelyet ő, az előkelő úr nem képes megtartani. Elsorolja előtte röviden a rendi élet mivoltát: a szigorú bőjtölést, a virrasztást, a hosszú imádkozást, a gyakori ostorozást, a mezitláb járást, a feltétlen engedelmességet és mindazt, amiről csak hihette, hogy elriasztja a szerzetesi élettől. De Capistranói János nem tágított szándékától, állhatatosan kérte

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 278.

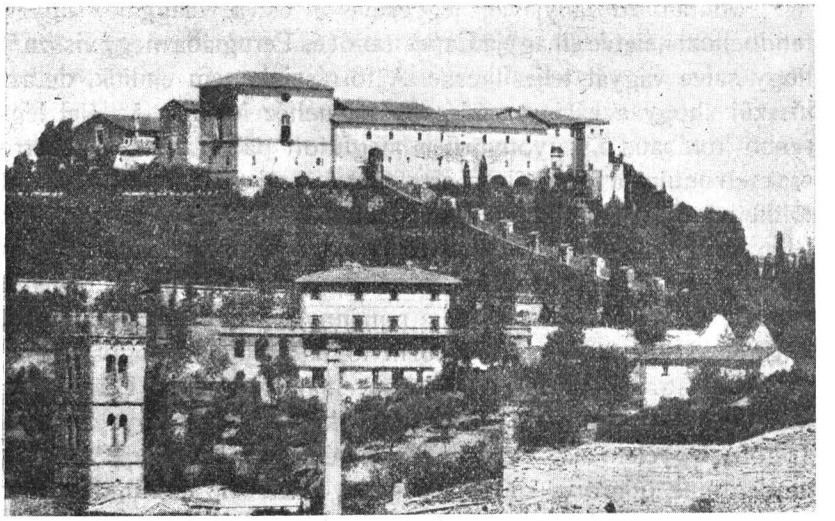
[2]) Acta Sanct. Ungariae. 276. — Hermann: Cap. triumph. 17.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 278. Giacomo de Franchis tudósítása: »Perusiam vero rediens.«

[4]) Hermann: Capist. triumph. 20. — Acta Sanct. Oct. X. 493. Cristoforo da Varese: c. I. — Acta Sanct. Oct. X. 441. Nicolao da Fara: c. I. — Acta Sanct. Oct. X. 485. Girolamo d'Udine: c. I. — Acta Sanct. Ungariae. 277. — Barberio: Vita et virtu. 21. — Rodulphius: Hist. Seraph. 111. b.

a felvételét. S midőn látja, hogy a quardián hajlíthatatlan marad, késznek nyilatkozik arra, hogy komoly szándéka kipuhatolására kész bármilyen próbát kiállani. »Atyám — mondja ő — Isten kegyelmével a mi Úrunk Jézus szeretetéért kész vagyok mindent elviselni; semmi sem szakíthat el Krisztus szeretetétől.«[1])

A quardián, hogy végképen elriassza a rendbelépéstől, oly erős próbára teszi, hogy ha nem Isten hívta a szerzetesi életre, azt a megalázást magától meg nem teszi. Azt kívánta ugyanis, hogy

A monteripidói kolostor, ahol Capistranói János újoncévét töltötte.

azon városban, ahol annyi dicsőséget aratott és annyi boldogságban volt része, azon emberek előtt, akik élén mint kormányzó állott, alázza meg magát. S ő habozás nélkül vállalkozik erre.

Capistranói János maga beszéli el ezt Giacomo de Franchisnak: »Perugiába visszatérve püspöksüveget tettem a fejemre, amelyre életem minden bűnét felírtam; és visszafelé ültem a szamár hátára, hogy ezt a nyomorult és csalárd világot szégyenbehozzam. Ilyen módon lovagoltam Perugia útcáin keresztül-kasul, a gyerekek versenyt dobáltak sárral és kővel; és mindnyájan

[1]) Acta Sanct. Ungariae. 276.

bolondnak tartottak; ilyen gyalázattal tetézve mentem vissza a testvérekhez, hogy azok ruháját felvehessem.«[1])

Ezt az egyszerű és rövid előadást az első életírók egy kissé részletesebben adják elő.[2]) Cristoforo da Varese szerint a süvegen ez volt felírva: »Ez az a gonosztevő, aki a süvegen lefestett gonoszságokat mind és sokkal nagyobbakat is elkövetett.« Amint útcáról-útcára halad, a csődület mind nagyobb lesz, mind nagyobb tömeg verődik össze: gúnyolják, csúfolják, szidják az asszonyok, a lármára kinyítják ablakaikat és könyes szemekkel nézik a szokatlan dolgot és sóhajtva mondogatják: »Megbolondult, nincs eszénél.«[3]) És az a csődület tart reggeltől késő délutánig.[4]) Végre a városi hatóság megsokalja a zajt és a lármát; a rendőrséggel elfogatja és a bíró elé viszik. A bíró előtt nyugodtan és komolyan megvallja, hogy miért csinálta ezt a rendzavarást és beszédét e szavakkal fejezi be: »A bűnösök legnagyobbika vagyok és a rablók, útonállók és gyilkosok mindennemű bűntetését megérdemeltem.«[5]) A bírót is meghatja mély alázatossága és tisztelvén legszentebb szándékát, bűntetés nélkül szabadon bocsátotta.

Capistranói János most egyenesen a ferencrendiek kolostorához megy, de a kapus a quardián parancsára a kapun nem ereszti be. Hosszú könyörgés és kérés után azonban a quardiánhoz vezeti, aki újólag elébe terjeszti a nehézségeket, amelyek miatt nem bízik benne, hogy a szerzetesi életet megszokja. De ő vidám

[1]) Masci: Vita di San Giovanni da Capistrano. 195.: »Io tornai poi ad Peroscia et misime una mitra penta de peccati, li quali havia facti, in capo et cavalcai su uno asino alla retrosa, et cio facia per confusione de quixto misero et fallace mundo, et cosi cavalcava per Peroscia. Li citoli me buctavano lo luto et le prete adoxo credendo ch'io fuxe uno paczo, et cosi mendo andai allo loco delli frati ad vestire.« Giacomo de Franchis tudósítása. — Acta Sanct. Oct. X. 278. Giacomo de Franchis tudósítása: »Perusiam vero rediens cinxi caput meum mitra, in qua omnia peccata vitae mae inscripta erant, et praepostere equitavi in asino, ut hunc miserum et fallacem mundum confundarem. Tali modo equitando per vias Perusinas, pueri certatim in me proiiciebant lutum et lapides, omnesque me amentem credebant, et isto opprobio onustus adivi Fratres, ut vestem eorum assumerem.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. Cristoforo da Varese: c. I. — Acta Sanct. Oct. X. Nicolao da Fara: c. I. — Acta Sanct. Oct. X. Girolamo d'Udine: c. I.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 441. Nicolao da Fara: c. I. »amens effectus est, sensu caret«.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 485. Girolamo d'Udine: c. I.: »A mane usque ad vesperam se spectaculum praebuit.«

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 493. Cristoforo da Varese: c. I.: »Maximus sum peccatorum et omnium tormentorum genera super fures, latrones, et homicidas ego promerui.«

arccal így felel az aggódó quardiánnak: »Készen vagyok nemcsak azokat, amiket mondottál, hanem sokkal nagyobbakat is Annak a nevéért, aki ami üdvösségünkért a világba jött és meghalt, szíves-örömest halálomig elviselni.«[1])

Marco di Bergamo ennyi alázatosság láttára nem ellenkezett tovább, hanem tudtul adja neki, hogy felveszi a rendbe, ha a konvent minden tagjának beleegyezését megnyeri. Ebben az időben ugyanis egyik-másik kolostorban az a szokás dívott, hogy a belépő ifjút a quardián elküldte az összes rendtagokhoz, hogy beszélgetés közben vizsgálják meg, vajjon igazi hivatás vezérli-e a rendbe vagy más érdek.[2])

A quardián parancsára tehát Capistranói János sorba járja a konvent tagjait és kérve-kéri őket, hogy ne utasítsák el. A rendtagok látván igazi és mély alázatosságát, készségesen beleegyeztek a felvételbe s így mint az egyik életrajzíró mondja: »Könyörgéseitől megindíttatva, a 30 éves férfiút örömmel felvették Szent Ferenc szigorított rendjébe.«[3])

Az összes életrajzírók megegyeznek abban, hogy Capistranói János 30 éves volt, midőn belépett Szent Ferenc fiai közé. Ezt Capistranói János több ízben is említi. Igy 1453. május 13-án tartott prédikációjában is: »Kétszer voltam megkeresztelve; először a formális kereszts égg el ... Másodszor megkereszteltek a rendbe lépésemkor 30 éves koromban.«[4]) Az évben azonban, midőn ez történt, semmiképen sem tudnak megegyezni. Rodulphius[5]) Sedulius[6]), Gonzalez[7]), Acta Sanctorum Ungariae[8]), Wadding[9])

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 494. Cristoforo da Varese: c. I.: »Paratus sum non solum quae dixistis, sed multo majora pro nomine illius, qui pro salute nostra in hunc mundum nasci, morique voluit, libenti animo usque in diem mortis meae sufferre.«

[2]) Arch. Franc. Hist. III. 104. Statuta Provinciae Saxoniae anno 1467. 2. caput: »Et non sic indifferenter et inexaminante recipiantur habitum petentes: et qui recipiendi erunt, cum summa diligentia instruantur, ac in humilitate et sancte orationis studio per magistros ydoneos sibi deputandos, bene probentur et exerceantur.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 485. Girolamo d'Udine: c. I.: »Qui precibus eius victi, hominem trigesimum aetatis annum habentem, ad regularem Observantiam gaudentes assumpsere.«

[4]) Eugen Jacob: Johann von Cap. II. Teil, Dritte Folge. 200.

[5]) Rodulphius: Hist. Seraph. 111. b.

[6]) Sedulius: Hist. Seraph. 393.

[7]) Gonzalez: Vita di S. Giov. 33.

[8]) Acta Sanct. Ungariae. 275.

[9]) Wadding: Annales Min. IX. 359.

és Hueber [1]) a belépést az 1414-dik évre teszik. Hermann ezektől eltérőleg a belépés évéül 1413-t veszi azon megokolással, hogy Ladislao király halála annyira meghatotta, hogy elhagyta a világot és szerzetbe lépett.[2]) Barberio pedig 1415. évet tartja a belépés évének.[3])

Fentebb részletesen kifejtettük, hogy fogságba csak 1416-ban juthatott, következőleg előbb rendbe sem léphetett.

Capistranói János nyilatkozatai is ellentmondanak azon állításnak, hogy 1416. előtt lépett a szerzetbe. A már idézett levélben, amelyet 1455. május 1-én intézett Marco di Bolognahoz, a vikárius generálishoz, a szerzetbe lépéséről eképen nyilatkozik: »Szent Ferenc atyánk ünnepén lépek szerzetesi éveim negyvenedikébe.«[4]) Számítsunk tehát: 1455. május 1-én még csak 38 éves, 7 hónapos és 27 napos szerzetes volt; október 4-én pedig 39 éves és belépett a 40-dikbe. S ha most visszafelé számítunk 39 évet október 4-től, megkapjuk a keresett évet: 1416-ban.

1455. május 18-án Lendváról levelet írt III. Kallixtus pápához, akihez a többek közt ezeket írja: »Ezeket elmondhatom, Szentséges Atyám, azon oknál fogva, mivel már közel 40 éven át Szent Ferenc rendjében, ámbár kötelességszerűen, vagy talán hanyagul is működtem.«[5]) Ha most visszafelé számítunk, ugyanolyan eredményre jutunk, mint fenntebb.

1447. január 17-én Capistranói János Penne városában a San Cristoforo kolostor kertjében beszélgetést folytat Giacomo de Franchis-szal, akinek eképen beszéli el a rendbe lépésének történetét: »Giacomo Úr, tudod, hogy írattál levelet nekem Antonio da Tagliacozzo testvér által Aquilába, hogy jőjjek Penne városába, mivel te is, meg a feleséged is el akarjátok hagyni a világot: te ugyanis ferencrendi szerzetes, feleséged pedig apáca akar lenni; ezen levélben sok mást is felhoztál, amelyekről más előtt nem

[1]) Hueber: Dreyfache Cronickh. 278.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 17.

[3]) Barberio: Vita... di S. Giovanni. 21.: »esser successa la sua vestitione nel 1415.«

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 405. — Hermann: Cap. triumph. 7.: »in festo B. P. N. Francisci intrabo quadragesimum in Religione.«

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 249. — Hermann: Cap. triumph. 497.: »Dixerim haec B. Pater, quod iam prope quadragesimum annum in sacra Minorum ordinis religione etsi perfunctorie, an forte negligenter perseverans.«

nyilatkoztál, csak előttem és a levél hozója előtt; ámbár fiam, én figyelmeztettelek Tocco-ban a San Antonio hídjánál, hogy ebben a dologban ne késlekedjél, mivel feleséged vissza akarja vonni a beleegyezését, amint aztán meg is történt. Most pedig azt mondom neked, hogy eljöttem, hogy valami jót eszközöljek és mindkettőtöket beöltöztessem Szent Ferenc III-dik rendjébe, amelyben sok szent volt. Törekedjél megtartani a regulát és hivatásodban légy kitartó; és én neked el akarom mondani, mikor és miképen lettem én Isten kegyelméből szerzetes. 1416. évben szándékom volt visszatérni hazámba Capestranóba, hogy összegyűjtsem azt a pénzt, ami szükséges a házasság megkötéséhez (per denari per lo nostro convento); ámbár a jogban licentiatus és körülbelül harminc éves voltam ...«[1]) Ezután részletesen elmondja fogságba jutását, majd a szerzetbe lépését, végül beszédét így fejezi be: »Legyen áldott az a nap! Én azt hiszem, hogy abban az időben harmincéves voltam és most harmincegyéves ferencrendi vagyok. Engedje az Isten, hogy parancsát mindig teljesíthessük.«[2])

Ha Capistranói János 1447. január 17-én 31 éves szerzetes, akkor valóban 1416-ban lépett a rendbe, amint a beszéd elején egész világosan jelzi is.

Ezen felsorolt adatok alapján egész határozottsággal szakíthatunk a régi felfogással és kimondhatjuk, hogy Capistranói János 1416. október 4-én lépett be Szent Ferenc rendjébe.

Érdekes, hogy a legújabb időben megjelent életrajzok ezen felfogásnak hódolnak, ámbár a dolgot nem bizonyítják be.[3])

[1]) Masci: Vita di San Giovanni da Capistrano. 193. — Giacomo de Franchis tudósítása: »Nelli 1456 io voleva tornare ad casa, cio ad Capistrano per denari per lo meo convento (matrimonio). Benche fuxe licenziato et era in etate de qualche trenta anni« ..., a végén pedig: »Che sia benedicto tale iorno. Credo ch'io havia trenta anni quando me fici frate, et so trentauno anno mo. Dio sia pregato ci luxe fare la suo volontà sempre.« — Muratori: Rer. Ital. Script. Tom. XXI. 962. — Acta Sanct. Oct. X. 277. Giacomo de Franchis tudósítása: »Volo tibi dicere, quando et quomodo per gratiam Dei factus sum frater. Anno 1416 rediturus eram in patriam meam, Capistranum, ad conquirendum pecuniam, ineundo matrimonio (per denari per lo nostro convento); quamvis essem iuris licentiatus; et eram annorum circiter triginta.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 278. Giacomo de Franchis tudósítása: »Sit benedicta ista dies! Credo me fuisse illo tempore annorum triginta, et nunc annis triginta et uno Minorita sum.«

[3]) Kerval: Saint Jean de Capistran. 8. — Kerval: Un Frère Mineur. 4. — Fitzgerald: Saint John Capistran. 11. »On the feast of St. Francis, 4 October, 1416, John Capistran received the Franciscan habit from Father Mark of Bergamo.«

Szent Ferenc rendjében már abban az időben az a szokás uralkodott, hogy a belépő ifjú legalább három napig polgári öltözetben időzött a konvent falai között, hogy ezen idő alatt az új növendékek mestere a szükséges dolgokról intézkedhessék.[1]) Valószinűleg nem tettek kivételt Capistranói Jánossal sem, bár az első életrajzírók szerint ő már a börtönben felvette a rendi öltönyt, amelyet a perugiai testvérek hoztak neki. De azon pillanattól kezdve, hogy átlépte a konvent küszöbét mint jelölt, többé nem tekintették előkelő származását, méltóságát és korát, hanem csak Szent Ferencnek legkisebb és legszegényebb fiát. A három nap elteltével, miután a quardián és a discretusok[2]) szorgalmasan megvizsgálták, vajjon nincs-e szabálytalanság (irregularitas) a jelöltben, a konvent előtt nyilvánosan újból minden feltételről kikérdezték. S miután semmi okot nem találtak benne olyat, amely ellenkeznék Szent Ferenc regulájával, vagy amely érvénytelenné tenné a próbaévet, feladták neki ünnepélyesen a jelöltek ruháját. Ez pedig Szent Ferenc regulája szerint áll egy alsó és felső tunikából csuklya nélkül, övből, alsónadrágból és az övig érő kaparóból.[3]) Ez a nap pedig, mint fentebb láttuk, Szent Ferenc napja volt. A beöltözés a templomban ment végbe, még pedig a kolostor összes tagjai jelenlétében.

A felvételt maga a quardián, Marco di Bergamo eszközölte.[4]) Ez rendesen nagy pompával szokott megtörténni.[5]) A quardián a konvent tagjaival az oltárhoz ment és az oltár közepén két imádságot mondott el az oltár legalsó lépcsőjén térdeplő újonc fölött, hogy Isten adjon neki állhatatosságot azon életre, amelybe

---

[1]) Kerckhove: Commentarii. 26. »Postquam ministri provinciales venientes ad Ordinem miserint ad aliquem Conventum Habitu probationis induendos, Quardianus teneatur eosdem ad minus tribus diebus detinere in Habitu saeculari intra ipsius Conventus clausuram, ut interim Novitiorum instructor inducendum de necessariis instituere possit.«

[2]) Kerckhove: Commentarii. 26. »Interim Quardianus et discreti Conventus eumdem rursus examinent per seipsos, et diligenter inquirant, num desit illi aliqua conditio ex requisitis.«

[3]) Enchiridion. 16. II. cap: »Postea concedant eis pannos probationis: videlicet duas tunicas sine caputio, et cingulum, et braccas, et caparonem usque ad cingulum.«

[4]) Hermann: Cap. triumph. 21. — Statuta Provin. Saxoniae 1467 (Arch. Franc. Hist. III. 104): I. caput: Et induendi absolvanter illa magna auctoritate Bonifacy octavi per vicarium provincialem vel custodem vel commissarios eorumdem, quibus ipsi in hac parte auctoritatem dederint.

[5]) Vide Rituale Franciscanum 1685. 353—360.

most lépni készül. Azután a lecke oldalon állva, megáldotta a ruhákat és külön a chordát; meghintette szenteltvízzel azokat, meg az újoncot is. Most a miniszterek segítségével levetkőzteti polgári ruháiból és felöltözteti a rendi ruhába, e szavak kíséretében: »Vetkőztessen ki téged az Úr a régi emberből cselekedeteiddel együtt.« Ezután ráadta a tunikát, a habitust, a capuciumot, a chordát megfelelő imádságok közben. Ennek végeztével égő gyertyát nyújtott át neki ezen szavakkal: »Vedd át, legkedvesebb Testvérem, Krisztusnak világosságát halhatatlanságod jeléül, hogy meghaltál a világnak és élsz Krisztusnak. Kelj fel halottaidból és világítani fog benned Krisztus.«[1]) Ezután az Oltáriszentség felé fordulva néhány verzikulus és 3 imádság elmondása után, amelynek utolsója eképen hangzik: »Könyörögjünk. Isten, ki a kereszt csodálatos titkait Szent Ferenc hitvallódban sokszorosan megmutattad, add meg ezen szolgádnak azt a kegyelmet, hogy az ő jámbor példáját követhesse és ugyanazon keresztről állandóan elmélkedve, megerősödhessék. A mi Úrunk Jézus Krisztus által. Amen.«[2]) Ennek elmondása után térdenállva intonálta a »Veni Sancte Spiritus« kezdetű himnuszt, amelyet felváltva énekelnek az oltárhoz jövő szerzetesek, akik a térdeplő újoncot megcsókolják ezen szavak kíséretében: »Béke veled, testvér.« Ennek végeztével Capistranói János a szerzetes testvérek közé ment és elfoglalta a helyét. A himnusz és ezt követő imádságok végeztével a quardián megáldja az újoncot és a jelenlevőket: Áldjon meg benneteket a mindenható Isten, Atya, Fiú és Szentlélek. Amen. A rendi szokás ellenére meghagyják a keresztnevét.[3])

A szertartás végeztével az újoncmester leszokta nyíratni az újoncnövendék haját korona módjára, miként ez Szent Ferenc fiainál is divatos volt. Capistranói Jánosnál azonban kivételt kellett tenni, mivel ő már a börtönben csodálatos módon megkapta a hajkoronát, a tonzurát.

Azon pillanattól kezdve, hogy ünnepélyesen felvette a rendi ruhát, megkezdődött az újoncév. Marco di Bergamo ujoncmesterül Onofrio da Seggiano laikus testvért rendelte melléje,[4]) aki szent-

[1]) Rituale Franciscanum. 357.
[2]) Rituale Franciscanum. 358.
[3]) Hermann: Cap. triumph. 21.
[4]) Wadding: Annales Min. IX. 369. — Acta Sanct. Oct. X. 496. — Kerval: Saint Jean de Cap. 11.

életű férfiú ugyan, de — mint Nicolao da Fara és Cristoforo da Varese mondják — »rideg és szigorú mester.«[1]) Szent Ferenc szabályainak ezen kipróbált és szigorú őre volt hivatva arra, hogy az új növendék lelkébe belecsöpögtesse Szent Ferenc alázatos szellemét, vagy Nicolao da Fara szerint, hogy sokféleképen és sok módon megtanítsa a lelki tudományra, miként az ezüst megtisztul a kemencében, kijön a legtisztább és szentséggel teljes edény.«[2])

Ez a szentéletű férfiú nem kímélt semmi fáradságot, nem ismert semmi kíméletet, hogy a reábízott növendéket a lelki életbe bevezesse. Azok az eszközök, amelyeket céljának véghezvitelére használt, a XX. század fiának szemében szokatlanokúl tűnnek fel és darabosaknak látszanak, de a XV. században, midőn mély vallásosság és az önmegtagadás szelleme uralta a lelkeket, ezeken nem ütköztek meg.

Bármilyen előkelő származású volt is az illető, aki a rendbe lépett, mihelyt felvette a ruhát, egyszerre úgy bántak vele, mintha ő lenne a kolostorban a legutolsó személy. S így Capistranói Jánossal sem tettek kivételt. Cristoforo da Varese e tekintetben oly határozottan nyilatkozik, hogy minden kétségünk eloszlik az ellenkezőről; »Jóllehet ugyanis nagy tudományú, okosságú, éleselméjű, s oly nagy tekintélyű volt a világban, mégis a testvérek, akik senkit sem szoktak megkímélni, aki a mi rendünkbe lépett, hogy kipróbálják, vajjon agyagból van-e, vagy ezüstből, hogy az alázatosságban alapot szerezhessen, bizonyos laikus testvérnek, aki nagy szigorúságú és szentéletű férfiú volt, gondjaira bízták. Ez a legszorgalmasabb gonddal kezdte őt kezelni, minden módot felhasználván, hogy őt alázatossá és türelmessé tegye és a rendi szokásokra megtanítsa.

Krisztusnak szolgája azonban, minden tudományáról és világi bölcsességéről megfeledkezvén, ezen laikus testvérnek mindenben úgy engedelmeskedett, mintha nagy tudományú férfiú

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 442. Nicola da Fara: C. I. »curae traditur rigidi austerique praeceptoris.« — Acta Sanct. Oct. X. 494. Cristoforo da Varese: »sub regimine cuiusdam fratris laici, magnae austeritatis et sanctitatis viri.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 442. Nicolao da Fara: c. I. »ut spirituali imbuatur doctrima multifarie multisque modis, velut argentum in fornace probatur, egreditur vas purissimum et sanctificatione plenum.«

volna, vagy a miniszter generális állt volna mellette. Az elmondottakat nemcsak készségesen és vidám lélekkel teljesítette, hanem még könyörgött is, hogy ilyen penitenciákat gyakran szabjanak ki számára. Mivel pedig, mint fenntebb érintettük, a polgártársai nagy bölcsességű, okosságú és tudományú férfiúnak tartották, akihez tanácsért járultak, a rendtársak sem tagadhatták el azt néha, hogy jelenlétére szükségük van, tehát azok jelentésében, akik tőle tanácsot kértek, az a laikus testvér, hogy hiú dicsőség semmiféle füstje meg ne szállja lelkét, mint okos orvos megtámadta és erős szavakkal így förmedt rá: Ó büszke férfiú, azt hiszed, hogy már valami vagy; miért nem maradtál a világban, ha ilyesféle hiúságokat akarsz követni. És sok más dolgot is kiabált hozzá; a szegény újonc pedig letérdelt és alázatosan lehajtván fejét, mindent a legtürelmesebben elviselt.[1])

Nicolao da Fara hasonlóképen kiemeli Capistranói János törhetetlen akaratát: »Krisztus iskolájában pedig kiváltképen kimüveltetvén, az első évben oly életszentségre jutott, hogy a tökéletesek munkáit végezte. Midőn ugyanis bizonyos dicséretes módon mindnyájan támadták, akár igazságosan, akár igazságtalanúl, a vétket mindig magára vállalta; midőn mindnyájan gyalázattal és méltatlanságokkal illették, a türelmetlenségnek a legkisebb jelét sem mutatta soha.«[2])

A rendi szabályzat szigorúan előírta az újoncnövendék napi rendjét, amely aztán annyira elfoglalta minden percét, hogy nem jutott ideje a külvilági dolgokkal való foglalkozásra. A szabályzat szerint ugyanis részt kellett venniök a zsolozsmázásokon, a szent miséken, az előírt elmélkedéseken, a közös imádságokon; az étkezésnél felszolgáltak, a szabad időben a házi dolgokban foglalatoskodtak, söpörtek, mosták az edényeket és a ruhákat, vizet és fát hordottak.[3]) S e tekintetben Capistranói Jánossal sem tettek kivételt; neki is mindezt meg kellett tennie. A rendi szabályzatok szerint[4]) az újoncmesternek főkötelessége abban

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 495. Cristoforo da Varese: c. I.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 442. Nicolao da Fara: c. I.
[3]) Arch. Franc. Hist. III. 1051. II. c. Statuta Provinciae Saxoniae 1467.: »Ordinatur quod cantores et ceteri officiarii ad hoc deputati, nec non et fratres iuvenes sollicite provideant ea que legenda vel cantenda sunt in ecclesia; et illi qui in hoc deprehensi fuerint culpabiles debite puniantur.«
[4]) Kerckhove: Commentarii 36.

állott, hogy a keresztény vallás legfőbb igazságait megtanítsa; Szent Ferenc szabályait megmagyarázza[1]) és mindabba belevezesse a kezdő újoncot, ami a szigorú szerzetesi élethez elkerülhetetlenül szükséges, mint az imádkozásba, az érzékek megfékezésébe, az önsanyargatásba, a bőjtölésbe, a cilicium viselésébe, az ostorozásba, a lelkiismeret tisztaságába, a gyakori gyónásba, a szent áldozásba, a kísértések leküzdésébe, és végül Szent Ferenc alázatosságába és szent szegénységébe. Az újoncok életéből a rendi szabályzat a hivságos és pusztán világi tudományokat kizárta, hogy annál könnyebben adhassák át magukat a lelki élet magasztos dolgainak. E célból ajánlják a rendi szabályzatok, hogy az újoncok merüljenek el az imádságba és az ájtatos elmélkedésekbe, kérvén Istentől a kegyelmet az élet megváltoztatásához, a bűnök kiirtásához és minden erény gyakorlásához.

Szerencsétlennek mondják a szabályzatok azt a nevelést, amely a fősúlyt a zsoltárok és imádságok meddő begyakorlására fekteti és nem arra, hogy az újonc megismerje a bűn rútságát, a világ hiúságát, a haláltól való rettegést, az utolsó ítélet szigorúságát, a pokol gyötrelmeit, az örök boldogság jutalmát, Isten jótéteményeit és Krisztusnak szenvedéseit. Ezek nélkül ugyanis az újoncból igazi szerzetes sohasem válik.[2])

Onofrio da Seggiano mint Szent Ferenc regulájának leghívebb őre és legszigorúbb megtartója, ezen szabályzatok értelmében iparkodott a reábízott növendékeket Szent Ferenc szegény és alázatos fiaivá nevelni.

Capistranói János nagy lelki felbuzdulással hallgatta mestere szavát és kemény akarattal igyekezett minden parancsát végrehajtani. Mesterében, Onofrio de Seggianoban, nem az embert, hanem Krisztust tekintette, akiért kész volt mindent elszenvedni. Meg akart halni a világnak, de olyannyira, hogy ne csak az emberek szívéből, hanem még emlékéből is kitörölje fényes és dicsőséges pályafutását. A nagy tudós, aki a világban tudományával elkápráztatta az embereket, és akitől a saját tanárai kértek tudományos útbaigazítást, most egy laikus testvér ajkairól hallgatja az új életnek

[1]) »Secundum Pontificias declerationes Domini Nicolai Tertii et Clementis Quinti ac Speculum Disciplinae Doctoris Seraphici S. Bonaventurae.«
[2]) Kerckhove: Commentarii 36.

alapvető kérdéseit és titokzatos tudományát. Az első életírók egy kissé hiányos, de megbízható feljegyzéseikből képet alkothatunk magunknak Capistranói János szenvedélyes buzgalmáról és kitartásáról, amellyel a lelki életet mindjárt az újoncév elején egész határozottsággal megkezdette.[1])

A legnagyobb kedvvel és lelkesedéssel fogott hozzá a vallásos dolgok gyakorlásához. Elégszer hallhatta ugyanis újoncmestere ajkairól, hogy: »az ima és elmélkedés a tudományok mestere, amelyet az újonc nem ismer; az élet útja, amelyet nem tud; a bűnök orvossága, amelyek miatt betegeskedik; a szenvedélyek zabolája, amelyek kínozzák, a bűnöktől való tisztulás, amelyeket elkövetett; a kislelkűségnek előzője, amely gyötri, az állhatatosságnak eszközlője, amelyben szűkölködik.«[2])

Minden imádságát a Boldogságos Szűz üdvözlésével kezdi, hogy annak a segítségével arathasson győzelmet a test és a világ vágyai ellen.[3]) Elmerült Krisztus kínszenvedéseibe;[4]) a legédesebb benső szemlélődéssel és meghatottsággal varázsolta maga elé a kínszenvedés minden gyötrelmét, amelyet később egy nagyobb értekezésben is megörökített. Nem ábrándozás, nem semittevő álmadozás volt ez, hanem igazi és benső szemlélet, a titkos szellemi világba való gyönyörteljes elmélyedés. Közben mellét verte és szemeiből patakként folytak könnyei.[5])

Az első szent áldozását oly bensőséggel, oly meghatottsággal végezte, hogy az összes rendtársak épültek rajta. Előtte három napig semmiféle ételt nem vett magához, hogy annál méltóbban járulhasson az angyalok kenyerének vételéhez.[6])

Onofrio da Seggiano észrevevén, hogy epedő sóvárgással fordult a lelkiek felé, nem mulasztott el semmit, hogy őt az erények legfőbbjében, az alázatosságban megerősítse és így lelkét

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 442. Nicolao da Fara: c. I. — Acta Sanct. X. 494. Cristoforo da Varese: c. I. »Coepit ergo famulus Christi in anno novitiatus viriliter agere.«

[2]) Kerckhove: Commentarii 36.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 494. Cristoforo da Varese: c. I. »Cum angelo Gabriele crebrius salutabat beatam Virginem.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 494. Cristoforo da Varese: c. I.

[5]) Memoranda Paraphrasis 20.

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 442. Nicolao da Fara: c. I.: »Prima quoque vice, qua in religione corpus sumpsit Dominicum, tribus diebus cibum nullum suscepit.«

a szabad röpülésre megedzze.[1]) Nicolao da Fara[2]) és Cristoforo da Varese[3]) elbeszélik azt a szigorú módszert, amelyet az újoncmester vele szemben alkalmazott. Naponkint megdorgálta; s utána szigorú bűnbánati cselekményt rótt reá; bűntetésből néha magát meg kellett ostoroznia, máskor kenyéren és vízen bőjtölnie, ismét más alkalommal térdelve ennie a földön, míg rendi testvérei az asztalnál ülnek. Két ízben mint eszelőst elküldi.[4]) Ő azonban minden gyalázatot, minden bosszantást alázatos lélekkel eltűrt, a türelmetlenségnek vagy elégedetlenségnek soha semmi jelét nem adta.

Szinte legendaszerű, amit a fentebbi életírók elmondanak engedelmességéről.[5]) Egy ízben nagy láz gyötörte; az újoncmester megparancsolja, hogy a forró teát azonnal igya meg. Készségesen engedelmeskedik; fenékig kiissza a forró teát. A láz abban a percben elhagyta; és a forró tea sem a száját, sem a torkát nem égette össze.[6]) Mikor szerzetestestvérei kérdezték, hogy nem félt-e meginni a forró italt, azt válaszolá: »Azon hiszemben voltam, hogy a torkomat és nyelvemet teljesen össze kell égetnem, de a szent engedelmességben bíztam, és a természetem ellenkezése ellenére is megittam.«[7]) Más alkalommal ismét beteg volt, az a szer pedig, amelyet az orvos rendelt, nem használt semmit. A quardián nem tudván az okot, csak azt látja, hogy az újonc nem eszik, ráparancsol tehát, hogy azonnal egyék egy kis malachúst. Ő szó nélkül teljesíti a parancsot, mire rögtön

[1]) Arch. Franc. Hist. III. 104. Statuta Provinciae Saxon. 1467. I. caput: »Qui novicy per circulum conventus bis vel ter ad minus in anno sue probacionis visitentur, et visitatione audita, ipsis vocatis ad capitulum, coram fratribus eorum pronunctientur defectus, ut se sciant ex hoc eo melius emendare, et etiam postea non sit eius locus excusacionis.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 442.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 494.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 281. — Acta Sanctorum Ungariae. 277. »Binisque vicibus tamquam insanus dimissus.« — Rodulphius: Hist. Seraph. 111. b. — Wadding: Annales Min. IX. 359.: »bis tamquam insanus et emotae mentis dimissus, aliquoties innocenter flagellatus, ebullienti aqua in faciem aspersus summa patientia omnia tolerabat.«

[5]) Acta Sanct. Oct. X. Nicolao da Fara: c. I.

[6]) Memoranda Paraphrasis. 21. — Barberio: Vita, virtu... di S. Gio. 22.

[7]) Acta Sanct. Oct. X. 494. Cristoforo da Varese: c. I.: »Credebam, quod et guttur et linquam penitus comburere debuisset, sed de sancta obedientia confidens, illam, natura abhorrente, recepi.« Nicolao da Fara ugyanilyen esetet említ, de akkor nem teát kellet innia, hanem forró tojást ennie. (Acta Sanct. Oct. X. 442.)

egészséges lett.[1]) A szabályzatok megtiltották, hogy a testvérek rövid, testhez álló, szokatlan, mocskos, vagy divatos habitust viseljenek, hanem mindenben az előljárók ítéleteihez kell alkalmazkodniok.[2]) Ha tehát ennyi gondot fordítottak a külső viseletre, akkor nem hanyagolták el az alsó ruhaneműt sem. A ruha szegényes volt, de a piszkos ruhát nem tűrték meg.

Egy napon az újoncok a fehérnemű kimosásához készültek. A tűzről levett üstben volt a ruhanemű, de nem mertek még hozzányulni, mivel nagyon forró volt a víz. Ebben a pillanatban érkezik oda az újoncmester. Amint meglátja a tétovázó újoncokat, minden magyarázat nélkül rátámad hevesen Capistranói Jánosra: lustának, álmosnak, hanyagnak mondja. S egyszerre kiragad a forró vízből egy ruhadarabot és arcába vágja. Capistranói János elszédült, s azon meggyőződésben volt, hogy a forró víz mind a két szemét kiégette, de azért a méltatlankodás vagy elégedetlenség legkisebb jele nélkül oda borul az újoncmester lábai elé és a legalázatosabban bocsánatot kér az elkövetett hanyagságért. Mély alázatosságának meg lett a jutalma, mert az égetésnek a legkisebb nyoma sem látszott arcán vagy a szemén.[3])

Ez a kemény bánásmód nemcsak nem idegenítette el újoncmesterétől, hanem annál nagyobb szeretettel csüngött rajta, mivel tudta és tapasztalta, hogy a durva külső szeretettel teljes lelket és érző szívet takar. Később is gyakran mondotta: »Hálát adok a mindenható Istennek, hogy számomra ilyen mestert rendelni kegyes volt. Mert ha nem lett volna irántam ily szigorú, az alázatosság és türelem erényét sohasem szereztem volna meg.«[4])

A szigorral alkalmazott fegyelmezéssel az újoncmester elérte azt, hogy növendéke felszabadította a test járma alól szellemét, s így a test többé rendetlen vágyakkal nem tudta megzavarni lelkének békéjét. Érzékeinek megrendszabályozása nagyon meg-

---

1) Acta Sanct. Oct. X. 442. Nicolao da Fara: c. I.

2) Kerckhove: Commentarii· 136.

3) Acta Sanct. Oct. X. 494. Cristoforo da Varese: c. I. — Acta Sanct. Oct. X. 442. Nicolao da Fara: c. I. — Memoranda Paraphrasis. 19. — Barberio: Vita... di S. Giovanni 22.

4) Acta Sanct. Oct. X. 494. Cristoforo da Varese: c. I.: »Deo omnipotenti gratias ago, quod mihi de tali magistro providere dignatus est. Quia si mihi ita austerus non fuisset, nunquam virtutem humilitatis et patientiae acquirere potuissem.«

könnyítette neki ezt. Nicolao da Fara mondja, hogy »a tisztaság liliomát, mint szemefényét, a leggondosabban őrizte.[1])

A külvilágtól teljesen el volt zárva, mert a próbaév alatt az újonc a kolostor falait el nem hagyhatta[2]) és a rokonokkal való érintkezés a legszűkebb korlátok között volt csak megengedve. Különben sem vágyódott erre. Amióta ugyanis megízlelte a lelki élet édességeit, félt nagyon, hogy a külvilággal való érintkezések felújítják lelkében a múltban élvezettek képzetét, és ezek megzavarják lelkének mostani egyensúlyát. De ezt még sem kerülhette el. A világban hagyott menyasszonya egyik nap megjelenik a kolostor kapujánál és esdve kéri az újoncmestert, hogy engedje meg, hogy volt jegyesével beszélhessen. Az újoncmester, hogy próbára tegye növendékét, megparancsolta, hogy menjen és beszéljen jegyesével. János engedelmeskedett. Szeliden, alázatosan, lesütött szemekkel jelenik meg volt menyasszonya előtt,[3]) aki nyájas szavakkal kéri, hogy térjen vissza a világba. Ő azonban szeliden felelé, hogy ő lemondott a világról és ezután csak Istennek akar szolgálni. Szelídsége és mély alázatossága annyira hatott a menyasszonyra, hogy megigérte, hogy Jézuson kívül nem fog szeretni senkit és nem megy férjhez soha.[4]) De ezen igéretét nem tartotta meg.

Az életrajzírók egy másik esetet is említenek, amikor állhatatosságát hősiesen bizonyította. Egy ízben éjjel az újonc az újoncmester engedélyével a sekrestyében virrasztott. Imádkozás és elmélkedés közben észre sem vette, miképen termett mellette a gonosz szellem, aki szörnyű módon rémíteni kezdte. Capistranói János azonban egy cseppet sem jött zavarba, hanem így szólt hozzá: »A te cselvetéseidtől semmit sem félek; nem is tehetsz ellenem semmit, hacsak onnan felülről nem engedtetett meg; ha valamit Isten akaratából ellenem cselekszel, türelmesen el-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 442. Nicolao da Fara: c. I.: »lilium castitatis, ut pupillam oculi, diligentissime servarit«.

[2]) Kerckhove: Commentarii. 43.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 494. Cristoforo da Varese: c. I.: »Ipse vero, qui iam spiritum gustaverat, propter quem omnis caro desipuerat, nullo modo fractus aut mutatus extitit: sed benigna voce, demissis oculis, eam erudire coepit, ut in virginitate persisteret, et altissimo deserviret.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 494. Cristoforo da Varese: c. I. — Hermann: Cap. triumph. 21. — Acta Sanctorum Ungariae. 278. — Memoranda Paraphrasis. 15.

viselem:[1]) »Bármit engedett meg ellenem az Úr, hajtsd végre; olyant úgy sem tudsz ellenem tenni, ami az isteni akarattal ellenkeznék.«[2]) E szavak után semmit sem törődve a gonosz lélek jelenlétével, elkezdte magát ostorozni; mire a gonosz szellem szégyenkezve eloldalgott.

Bemutatják az első életírók szorgoskodását az isteni szolgálatban, a ház körül való foglalkozásban, a betegápolásban.

Szent Ferenc regulájában előírta a breviarium mondást is fiainak, amelyet aztán a régebbi szerzetesek módjára úgy osztott be, hogy a különböző napszakokban esett egy-egy résznek az elmondása, így egyik részét, a Matutinumot az éjjeli, a másik részét, a Horákat, a reggeli, a harmadik részt, a Vesperást a délutáni órákban mondották el. A reggeli zsolozsmázás után volt a mise. Úgy ezen, mint a breviárium mondásán is meg kellett jelenniök az újoncoknak is. Sőt a reggeli zsolozsmázás előtt jóval ott kellett lenniök a kóruson, hogy csendben, békében, beszélgetés vagy mormogás nélkül készüljenek a legfőbb istentisztelethez, a szentmise bemutatásához vagy annak hallgatásához.[3]) Capistranói János pontosan, lelkiismeretesen megjelent mindezen vallásos ténykedéseknél, úgy hogy az életírók kifogyhatatlanok a dícséretben: mily szorgalmas az isteni tiszteletben és buzgó az imádkozásban.[4])

Szent Ferenc szabályai nem igen kedveztek a testi gyönyöröknek. Az ételek egyszerűek és az étkezés kevés fogásból állott. Az év egy nagy része meg bőjt volt; mindenszentektől karácsonyig szigorú bőjt; vízkereszttől hamvazó szerdáig fakultativ; hamvazó szerdától húsvétig megint szigorú bőjt, s még a pénteki nap.[5]) S ezt a bőjtöt az ifjú újonc a legszigorúbban betartotta;

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 21. »Tuas — inquit — non timeo insidias; neque enim quidquam in me poteris; nisi desuper tibi permittatur: quod si quidquam ex Dei voluntate inferas; feram patienter.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 442. Nicolao da Fara: Vita. c. I.: »Quidquid permittit in me Dominus, exerce, agere in me poteris nihil, nisi quod divinae placitum fuerit voluntati.«

[3]) Kerckhove: Commentarii. 70.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 442. Nicolao da Fara: c. I.: »In humilibus fratrum servitiis primus, in officio divino sollicitus, in oratione sedulus, in vigilia non piger, humilis in verbo, parcus in cibo, temperatissimus in potu.« — Hermann: Cap. triumph. 21.

[5]) Enchiridion. 18. Regula III. c.

az ételekben sohasem volt válogatós, sohasem volt finnyás; mindig mérsékelt volt az ételben és mértékletes az italban.[1])

A szabályzatok előírták, hogy a kolostorban, a templomban, a kóruson, a melegedőben (Calefactorium), az ebédlőben, úgy az első, mint a második étkezésnél állandóan, az alvó teremben meg a Kompletorium elmondásától egészen a következő nap első órája jelzéseig csend legyen.[2]) Ezt Capistranói János a legtökéletesebben igyekezett megtartani. Sohasem beszélt egyébkor, csak mikor az üdűlésre szánt idő, a »collatio« elérkezett. Ekkor sem volt sohasem lármás, nem fitogtatta tudományát; sőt ellenkezőleg szavaiban mindig alázatos volt.[3]) Járása komoly és viselkedése szerénységre vallott.

Antonio Angelo da Pitetto (de Pereto, vagy Perrecto, vagy Birretis) miniszter generális (1405—1421.) hivatalos látogatása alatt, midőn látta a lelki életben való nagy előmenetelét, így nyilatkozott róla: »Ez az ifjú, ha élni fog és állhatatos marad, rendünknek nagy dísze, fénye, és a keresztény népnek eszményképe lesz.«[4])

Szent Ferenc szabályai a henyélést nem ismerik. Az egész nap úgy van beosztva, hogy minden időben kijutott a szerzeteseknek valami foglalkozás. A próbaév előkészület a komoly szellemi és testi munkához. Azért, ha a szellemi munka szünetelt, elővették a testi munkát. Az első életírók tanúbizonysága szerint ebből sem vonta ki magát Capistranói János. Fát vágott, vízet hordott, söpört, tisztogatott, az edényeket mosogatta; sőt fentebb láttuk, hogy a ruhamosásból is kivette a részét.[5])

Igy teltek a próbaév napjai folytonos szellemi és testi munka között. A lelki életben pedig ez alatt olyan előmenetelt tett, hogy Nicolao da Fara szerint[6]) eljutott a tökéletességhez.

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 442. Nicolao da Fara: Vita: »parcus in cibo, temperatissimus in potu.« — Hermann: Cap. triumph. 21.

[2]) Kerckhove: Commentarii. 144.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 442. Nicolao da Fara: c. I.: »humilis in verbo«.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 498. Cristoforo da Varese: c. I.: »Si vixerit juvenis iste et perseveraverit, erit Ordinis nostri magna corona, speculum et exemplar populi Christiani.« — Hermann: Cap. triumph. 21. — Sedulius: Hist. Seraph. 393.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 442. Nicolao da Fara: c. I. — Acta Sanct. Oct. X. 494. Cristoforo da Varese: c. I.

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 442. Nicolao da Fara: c. I.: »Tante vitae perfectione primo anno fulsit, ut multa opera egerit perfectorum.«

Egy év alatt aztán megismerte Szent Ferenc rendjének szellemét és meggyőződött arról, hogy az a regula, amelynek megtartására vállalkozni akar, nehéz és göröngyös úton, de Istenhez vezet. Hallhatta bizonyára Vincentius Ferrer dicséretét, aki így magasztalja Szent Ferenc reguláját: »Aki ezt a regulát megtartja, szent; s ha valaki ilyen szigorúságban meghal, szentté lehet avatni.«[1])

Onofrio da Seggiano bizonyára nem mulasztott el semmi megtanítani abból, amelyek a fogadalom letételére feltétlenül szükségesek valának. Minden újoncnak a fogadalom letétele előtt ugyanis, amint a szabályzatok előírják, tudnia kell a hitvallást, a szükséges imádságokat, a regulát, a breviárium elmondásának módját[2]) és ennek gyakrabban előforduló részeit. Onofrio da Seggiano feltárta előtte a kötelezettségnek nehéz voltát és megmagyarázta neki, hogy a fogadalommal magát örökre, visszavonhatatlanúl Isten szolgálatára kötelezi.

Capistranói János nem vonakodott Istennek meghozni ezt az áldozatot. Amint elérkezett a próbaév vége és közeledett Szent Ferenc ünnepe, sorba járta az összes rendtagokat és előttük térdreborulva könyörgött, hogy engedjék a fogadalomra. Szent Ferenc regulája ugyanis előírja, hogy a próbaév letelte után a növendék azonnal a fogadalomra bocsáttassék.[3]) A testvérek látván alázatosságának nagy voltát, amelynél fogva nem szűnt meg magát vádolni az engedetlenségről, hanyagságról és egyéb elkövetett hibákról, készségesen beleegyeztek.[4]) 1417. október havában, Szent Ferenc ünnepének oktávája alatt letette a fogadalmat.[5]) Először megkérdezték, hogy miképen óhajtja a végrendeletét megírni, amire a rendi statumok alapján kötelezve van.[6]) Ezt már Capestranóban elintézte, s így ezen a dolgon könnyen átesett. Az ünne-

[1]) Enchiridion. 42.: »Quicunque hanc Regulam observat, sanctus est; si tali observantia mortuus fuerit, canonicari potest.« S. Vincent. Ferr. Ord. Pred. Serm. de S. Francisco.

[2]) Kerckhove: Commentarii. 50.

[3]) Enchiridion. 16. Regula II. c.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 443. Nicolao da Fara: c. II. — Acta Sanct. Oct. X. 496. Cristoforo da Varese: c. II.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 281. — Acta Sanct. Ungariae. 278. — Wadding Annales Minorum. IX. 359.

[6]) Kerckhove: Commentarii. 52.: »Novitius, qui profiteri cupit, abdicationem omnium rerum debeat praemittere, nec liceat et aliquid pro seipso in testamento, vel alio modo reservare.«

pélyes fogadalom letevése és a beöltözés a templomban történt az oltár előtt.[1])

A meghatározott napon a rendház előljárója a konvent tagjaival a főoltárhoz ment és itt az oltár előtt egy székre leült.[2]) Capistranói János Onofrio da Seggiano kiséretében odajárult az előljáró elé és letérdelt. Az előljáró megkérdezte, van-e komoly szándéka a fogadalmat letenni; vajjon szabad akarattal teszi-e le azt; vajjon ismeri-e eléggé Szent Ferenc reguláját és annak szigorát? Capistranói János mindenre alázatosan felel és kijelenti, hogy szabad akarattal teszi le a fogadalmat.

Erre az előljáró letérdelt és elkezdte énekelni a »Veni Sancte Spiritus« kezdetű himnuszt, amelyet a jelenlevők felváltva énekeltek. A versiculus és oratio elmondása után az előljáró ismét leült a székbe; Capistranói János eléje térdelt és kezét a quardián kezeibe téve, letette ünnepélyesen a fogadalmat: »Én János testvér megfogadom és megigérem a mindenható Istennek, a boldogságos Szűz Máriának, Szent Ferencnek és minden szenteknek és neked atyám, hogy a kisebb testvéreknek Honorius pápa által megerősített reguláját meg fogom tartani egész életemben, s aszerint élek engedelmességben, vagyontalanságban és tisztaságban.«[3])

Marco di Bergamo erre így válaszolt: »Ha ezt megtartod, én Isten részéről neked örök életet igérek. Ámen.«

A szerzetesek ezután elkezdik énekelni a 132. zsoltárt: Ecce quam bonum, et quam iucundum: habitare fratres in unum. Ezalatt a quardián eltávolítja és leszakítja a csuklyáról a próbaév vászon jelét és ráadja a csuklyát a kaparó helyett.

A zsoltár eléneklése után a quardián elmondja a szokásos imádságokat, amelynek végeztével a kar elkezdette a »Te Deum laudamus« himnusz éneklését, miközben a kolostoron keresztül menve a templomba visszatérnek. Erre következett néhány imádság, majd a szokásos áldás.

---

[1]) Hueber: Dreyfache Cronickh. 279.: »So bald Fr. Joannes von Capistrano sein öffentliche Profession, die Regl. S. Francisci zu halten, vor dem Alter hat eyffrigist abgelegt, hat er sich mit allem Ernst auff die Apostolische Vollkommenheit begeben.«

[2]) Rituale Franciscanum. 360.

[3]) Rituale Franciscanum. 361.

8. §. Capistranói János mint theologus.

Capistranói János a fogadalom letétele után nem maradt Monteripidó-ban, hanem Fiesole-be [1]) ment a theologiai tanulmányok végzésére. Élete semmiben sem különbözött itt az előbbitől. Csak kemény és szentéletű újoncmestere helyét foglalta el egy szelídlelkű és életszentségben kiváló férfiú, Bernardino di Siena. Az ifjú jövevény oly buzgalmat fejtett ki az önmegtagadásban, oly lelkiismeretességet a szabályok megtartásában, hogy az első napokban magára vonta előljárói figyelmét. Bernardino di Siena gyönyörrel szemlélte azt az emberfeletti munkát, melyet az ifjú szerzetes az öntökéletesedés munkájában kifejt. Örömmel látja, hogy az életszentség alapjait szilárdúl lerakta szigorú újoncmestere. Mély emberismeretével csakhamar észrevette, hogy az ifjú szerzetes rendjének díszére fog válni. Egész szeretetével fordul tehát feléje, hogy lelkébe öntse mindazon kincseket, amelyeket nem a könyvekből, hanem a lelkiekben való elmélyedésből lehet csak megtanulni. Most szövődik köztük az a mélységes szent barátság, amely lelküket örökké és elválaszthatatlanúl Istenben összekötötte.

A nagytudományú, szent életű és lángoló buzgalmú férfiú valósággal elbájolta Capistranói Jánost. Ilyen után sóvárgott lelke és Isten most ilyenre bízta további kiképeztetését a tudományokban és vezetését a lelki életben. A két hasonló gondolkozású lélek csakhamar megismerte egymást és mint a mágnes vonzotta mindegyik lelke a másikét magához. Ilyen mester vezetése alatt öröm volt tanulni, ilyen lelki vezető mellett élvezet volt az égi dolgokba behatolni.

Szent és bensőséges baráti viszonyukról San Bernardino di Siena életrajzírója, Toussaint ezt a jellemző leírást közli: »Ami a fogadalom letevése után a pappá szentelésig Capistranói János lelkében véghez ment, mily szentűl élt, miként gyakorolta a keresztény és szerzetes legszebb erényeit, az nem szorul aprólékos leírásra. Elég csupán azt mondanunk, hogy szent Bernardinót

[1]) Wetzer-Welte: Kirchenlexikon. VI. 1606: »Zu Fiesole studirte er zugleich mit dem hl. Jacob von der Mark unter dem hl. Bernardin.«

mesterévé és példaképpé választotta és ezen szentnek iskolájában csakhamar a tökéletesség legmagasabb fokára jutott.

Ezen tanítómesterétől különösen három dolgot tanult meg, amelyek későbbi szentségének és hirességének alapjául szolgáltak. Először megtanulta a valódi benső szeretetet és rendíthetetlen bizalmat Jézus legszentebb neve iránt, amelyet ő mindig szívében viselt és ajkain hordott. Másodszor megtanulta a gyermeki vonzódást és szeretetet a boldogságos Szűz Mária iránt, akit szent Bernardino csak »szerelmesé«-nek nevezett és arca ragyogott, mint egy szeráfnak arca, mikor Máriáról, Isten anyjáról prédikált. Harmadszor megtanulta a prédikálás legjobb módját. Szent Bernardino ugyanis maga is a leghíresebb szónokok egyike volt.«[1])

Az első életírók röviden átsurrannak a próbaévet követő éveken; csak futólag érintik a theologiai tanulmányait és pappá szentelését. Nicolao da Fara csupán ennyit mond: »Eltelvén néhány hónap, az egyházirend szentségének felvételére bocsátják.«[2]) Azt hisszük, hogy nem csalódunk, hogy ekkor csak a kisebb rendeket kapta meg, s a nagyobb rendeket csak néhány hónapi időköz után, amint a theologiai tanulmányaiból a vizsgálatokat sikeresen letette. Nagy képzettségénél és rendkívüli eszességénél fogva a theologiai tanulmányainak elvégzése gyorsan történhetett. Hiszen maga tanítómestere dícsérőleg így nyilatkozik róla: »Amiben más éjjel-nappal virrasztva fáradozik, azt János alvás közben is felfogja.«[3]) S egy év leforgása alatt a theologiában olyan előmenetelt tanusított, hogy a hittudományok magisterévé képesítették.[4]) Bernardino di Siena vezetése azonban egy évnél tovább nem igen tarthatott, mert 1419-ben már sorba járja Itália városait és

[1]) Toussaint: Leben des hl. Bernardin. 173.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 443. Nicolao da Fara: Vita c. II. »Decursis admodum paucis mensibus ad sacros Ordines promovetur.« — Wadding: Annales Minorum. IX. 359.: »Professione solemni emissa, post menses paucos ad sacros ordines promovetur, et suscepto Diaconatu ministerium injungitur praedicandi.«

[3]) Barberio: Vita... di S. Giovanni 27.: »In quo alter die noctuque vigilans laborat, Johannes dormiens apprehendit.« — Ribadineira: Flores Sanct. III. 588.

[4]) Barberio: Vita,... di S. Giovanni 27. »Intra unum annum disciplinas theologicas ita addidicerit Sanctus, ut magister haberetur.« — Ribadineira: Flores Sanct. III. 588. — Acta Sanct. Ungariae: 279. »Et intra unius anni spatium potiores materias comprehendit: quo facto ad sacerdotalem promotus fuit dignitatem.«

hirdeti a népeknek Isten igéjét. 1419. év őszén Treviglio-ban,[1]) 1420-ban pedig Sienában[2]) és Felső-Itália városaiban találjuk.

A rendi szabályzatok előírták, hogy a subdiakonatust senki sem veheti fel előbb, csak a fogadalom letevése után két év mulva, a diakonatust három év mulva, a presbyteratust pedig 4 év mulva, ha csak az előljárók ennek nagy szükségét nem látják.[3]) A rendi előljárók azonban a jelen esetben a rendi szabályzatok ezen megszorításától eltekintettek, mert mind a kora, mind a képzettsége azt javalták, hogy az egyházirend felvételét siettessék. Ez nem ment minden nehézség nélkül. Végtelen nagy alázatosságában méltatlannak tartotta magát a papi méltóságra, miként Szent Ferenc a rend alapítója, aki nem engedte magát felszenteltetni, vagy tanító-mestere Bernardino di Siena, aki szintén csak hosszas küzködés után hagyta magát felszenteltetni.[4])

A rendi előljárók azonban látták, hogy méltó az egyházirend felvételére, azért a szent engedelmesség parancsára hivatkozva, meghagyták neki, hogy szenteltesse fel magát.

Az életrajzírók azt állítják, hogy az alszerpapságot a fogadalom letevése után néhány hónapra kapta meg; utána nem sokára a szerpapságot.[5])

Ezen nyilatkozatok alapján tehát 1418-dik év első felében lett subdiakonus, s ezen év végén diakonus.[6]) Az áldozópapi

---

[1]) Annalium Minorum Supplementa. 270.: »Anno Domini 1420 facta et constructa fuit Ecclesia Ordinis Disciplinatorum Sanctae Marthae Castri Trivilii, et consecrata 3. Mai anno 1422. Qui Ordo Disciplinatorum incoeptus fuit de anno 1419. per praedicationes Venerabilis, honesti et religiosi Viri Fr. Bernardini de Senis Ordinis Fratrum Minorum: Qui Dominus Frater mirifice praedicavit in Trivilio diebus quindecim incipiendo in festo Sancti Martini anni supradicti 1419. et dietim summo mane praedicavit usque ad dictorum dierum 15.«

[2]) Toussaint: Das Leben des hl. Bernardin von Siena. 78.: »Im Jahre 1420 kam er nach längerer Abwesenheit wieder in seine Vaterstadt Siena.«

[3]) Kerckhove: Commentarii. 65.: »Ne quis ad Subdiaconatum promovetur, nisi post duos annos a professione expletos, ad Diaconatum post tres annos, ad sacerdotium post quatuor annos in vita regulari consumptos, nisi magna et urgente causa a R. P. Ministro determinanda.«

[4]) Toussaint: Das Leben des hl. Bernardin. 39.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 443. Nicolao da Fara: c. II. — Wadding: Annales Min. IX. 359. — Hermann: Cap. triumph. 49. — Barberio: Vita... del glor. Giov. 28—29. — Memoranda Paraphrasis. 23. — Rodulphius: Hist. Seraph. 112.

[6]) Barberio: Vita... del glor. Giov. 28.: »Promosso successi vamente in fine dell' anno al Diaconatu.« — Rodulphius: Hist. Seraph. 112. — Wadding: Annales Min. IX. 359.

méltóság harmadik fokát nem nyeri el oly gyorsan, mint a két elsőt, mert forrásaink szerint Bernardino di Siena vezetése alatt a szónoklásban gyakorolja magát Sienában. Mivel ő hosszabb távollét után csak 1420-ban jön ismét Sienába,[1]) ez csak ebben az évben történhetett.

A legnagyobb valószínűség szerint ezen évben kapta fel a presbyteratust. Sajnos, az életrajzírók sem az időt, sem a helyet nem mondják meg, hanem egyszerűen csak annyit vallanak meg, hogy a presbyteratust felvette.[2])

Talán nem csalódunk, ha azt állítjuk, hogy első szent miséjén is az vezette az Úr oltárához, aki a nyilvános életbe is bevezette: Bernardino di Siena.

Most érezhette magán azon fönséges levél hatását, amelyet a nagy rendalapító intézett papi méltósággal felruházott fiaihoz: »Paptestvéreim, nézzétek méltóságtokat és legyetek szentek, miként Őmaga (Isten) szent. S miként az Úr Isten titeket mindenek fölött kitűntetett ezen szolgálatért, úgy ti is szeressétek, tiszteljétek és tűntessétek ki Őt ezen titokért! Nagy szegénység és sajnálatraméltó gyengeség tűnik fel előttetek, midőn őt így látjátok köztetek és valaki mást kerestek az egész világon. Az egész emberiség reszkethet, az egész világ remeghet és az ég örvendezhet, midőn az oltáron a pap kezeiben megjelenik Krisztus, az élő Isten Fia. Ó csodálandó nagyság! Ó bámulandó méltóság! Ó alázatos fenség, hogy Isten, a mindenség Istene és Istennek a Fia így megalázza magát, hogy a mi üdvösségünkért a kenyér parányi alakja alá rejtse magát. Nézzétek, testvérek, Istennek alázatosságát; öntsétek ki előtte szíveteket és legyetek alázatosak, hogy felmagasztaljon benneteket. Ne tartsatok vissza semmit magatoknak magatoktól, hogy egészen visszakapjon benneteket az, aki magát nektek egészen odaadja.«[3])

Capistranói János sokszor elmélyedett Szent Ferenc ezen magasztos szavaiban és minden törekvése odairányult, hogy élete ezen méltóság szentségi állapotával teljes összhangban legyen;

---

[1]) Toussaint: Das Leben des hl. Bernardin von Siena. 78.

[2]) Barberio: Vita... del glor. Giov. 29. — Acta Sanct. Ung. 279. — Memoranda Paraphr. 25. — Ribadineira: Flores Sanct. III. 588. — Hermann: Cap. triumph. 49.

[3]) Kerckhove: Commentarii. 65.

de legfőképen arra törekedett, hogy utánozza az alázatos Szent Ferencet, aki nem tartotta magát méltónak arra, hogy Krisztus felszentelt papja és így helyettese legyen.

Valóban ezen korban Szent Ferenc rendjében alig van valaki, akinek lelkében az alázatosság szerafikus tűze jobban égett volna, mint Capistranói Jánosban.

MÁSODIK RÉSZ.

CAPISTRANÓI JÁNOS BUZGÓLKODÁSA A SZIGORÚBB RENDI ÉLET TERJESZTÉSÉBEN.

ELSŐ FEJEZET.

9. §. A szigorúbb élet után való törekvési mozgalmak.

Minden szerzetes rendnek megvan a sajátos szelleme; mindegyik a krisztusi léleknek egy-egy árnyalatát iparkodik visszatükrözni. Szent Ferenc rendje a krisztusi szegénységet mutatja be és annak a szellemét óhajtja megközelíteni. Szent Ferenc ugyanis az evangeliumi szegénységet vette alapúl rendje megalapításánál, hogy miként Krisztus és apostolai szegényen éltek, úgy az ő követői is teljes és tökéletes szegénységben éljenek.

A regula VI-dik fejezetében foglalta ezt össze: »A testvérek semmit sem bírhatnak, sem házat, sem fekvőséget, sem más dolgot, hanem mint zarándokok és idegenek éljenek a világban; szegénységben és alázatosságban szolgáljanak az Úrnak; az alamizsnát bizalommal kívánhatják.« Míg a szent Alapító élt, az evangeliumi szegénység szelleme áthatotta az egész rendet; de alig hogy behunyta szemét, hangok emelkedtek a szegénység szigorú megtartása ellen. Mi az oka ennek a hirtelen fordulatnak? Szent Ferenc csodálatos egyénisége meghatotta az embereket és vonzotta a kolostor magányába. A rend rohamosan terjedt, s ezzel nőtt az egyes házakban a létszám is, miáltal nehezebb lett a megélhetés is. Két áramlat keletkezett a rendben; az egyik azt vitatta, hogy az élet fenntartásához szükséges birtoklás meg van engedve, a másik pedig amellett kardoskodott, hogy a szent Alapító reguláját betű szerint meg kell tartani. Az első párt élén Elia da Cortona állott, aki a szentszéktől bizonyos enyhítéseket is eszközölt ki. A másik párton a rend legtekintélyesebb alakjai voltak, mint Antonio da Padova, Adamo di Marisco, Alberto da Pisa és Giovanni Bonelli da Firenze.[1]) 1230-ban, midőn Szent Ferenc holttestét átszállították az új templomba, Elia da Cortona a jelenlevő kétezer szerzetesnek kihirdette a szegénység szigorú megtartása alól való engedményeket. Antonio da Padova és Adamo di Marisco ez ellen

[1]) Hermann: Cap. triumph. 118—120.

tiltakoztak, mire Elia da Cortona megbűntette őket. Ezek Rómába menekültek IX. Gergely pápához, aki az ügy megvizsgálása után Elia da Cortoná-t elmozdította a rendfőnökségtől.[1]) A mozgalom azonban ezzel nem szűnt meg. »Akik az isteni gondviselést emberi kislelkűséggel mérték, — mondja Csevapovich — azok a már behozott enyhítést nem hagyták abban, hanem még más kiváltságokat is eszközöltek ki.«[2]) IV. Ince pápa 1244. körül megengedi, hogy a rendnek fekvő birtokra tulajdonjoga lehet.[3]) 1265-ben pedig IV. Kelemen pápa megengedte az öröklést és egyes dolgok eladását, miknek árát hasznukra fordíthatták. Bonaventura minden erejével azon volt, hogy a regulát a régi szellemben tartsák meg, de fáradozása nem járt sikerrel. III. Miklós pápa, hogy jövőre a lelkiismeret tétovázásainak elejét vegye, kiadja 1279-ben a regula helyes értelmezését az »Exiit, qui seminat« kezdetű bullában.[4])

A pápáknak ezen intézkedései sem tudták a kedélyeket lecsillapítani. Mindig akadtak ugyanis a rendben olyanok, akik Szent Ferenc szellemében akartak élni és akik minden törekvésükkel azon voltak, hogy az eredeti szigort visszaállítsák. De mivel ezek sok zaklatásnak és üldözésnek voltak kitéve, azért néhányan azon gondolatra jöttek, hogy kiválnak a rendből és a Szent Ferenc által annyira kedvelt remete életet folytatják az eredeti regula alapján. Az első kísérletek nem sikerültek, mert a rendi előljáróság rossz szemmel nézte a remete életet és féltette a rendet a szakadástól. Ezért minden ilynemű kísérletet már csírájában elfojtott, s a kísérletezőket szigorúan bűntette, hogy elvegye kedvüket a remete élettől. De hiábavaló volt minden erőlködésük, mert mindig akadtak egyes rendtagok, akik megmegkísérlették a szigorú életmód követelését.

Igy 1294-ben a szigorúbb életre vágyódók küldöttséget menesztettek V. Celesztin pápához, hogy engedje meg nekik, hogy Szent Ferenc regulája alapján remete életet élhessenek. A pápa beleegyezett és előljárójukká Liberatust, a követség fejét

---

[1]) Csevapovich: Synoptico. Men. 1. és 50.
[2]) Csevapovich: Synopt. Men. 1.
[3]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 4.
[4]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 1657. — Hermann: Cap. triumph. 120. — Holzapfel: Gesch. der Franz. 46.

tette.[1]) A rendi előljáróság nagyon zokon vette Liberatus és társainak reformját, akik magukat »Pauperes Eremitae Domini Caelestini«, azaz »Celesztin szegény remetéi« nevezték, — de félvén a pápától, bántani nem merték őket. V. Celesztin lemondása után azonban a reformot kezdők, hogy kikerüljék a zaklatásokat, Görögországba távoztak. Angelo da Clareno vagy Cingulo tovább akarván folytatni a reformot, társaival letelepszik a Clareno folyócska mellett,[2]) vagy a Monte Claro oldalán [3]) s itt az elhagyatott helyen remete házakat építenek. Giovanni da Muro (Minius da Murovalium) miniszter generális felszólítja őket, hogy egyesüljenek a renddel; de ők hivatkozván V. Celesztin rendeletére, nem tértek vissza, hanem inkább kivándoroltak Görögországba. A szent életű Angelo da Clareno szintén Görögországba menekült,[4]) de később visszajött Itáliába. Visszatérése után társaival együtt kivált a rendből; remete életet élt egész haláláig 1370-ig.[5]) Követői az úgynevezett »Clareni« a püspökök felügyelete alatt külön éltek IV. Sixtus ideéig,[6]) akinek parancsára 1477-ben egyesültek a renddel.

Eddigelé a viszálykodásnak oka csupán a szegénység miképen való megtartása volt, hova-tovább aztán egy másik ok is hozzájárult: a ruházkodás minősége és milyensége. S így lassankint kialakult teljesen az ellentét. A szigorúbb felfogást követők a spirituálisok; a laza felfogást hirdetők a kommunisták. A bajt nagyban növelte az is, hogy maguk a pápák is majd az egyik, majd a másik irányzatot támogatták, hol az egyik pártnak, hol a másik pártnak adtak kiváltságokat. A legnagyobb baj

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 121. — Gonzaga: De orig. Ser. Relig. 4. Szerinte ezt Angelo da Cingulo eszközölte ki Celesztintől. — Holzapfel: Gesch. der Franz. 51.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 121.

[3]) Gonzaga: De orig. Seraph. Relig. 5. — Wetzer-Welte: Kirchen lex. III. 408. »zog sich Angelo di Cordona, in eine zwischen Ascoli und dem Gebirge Nursia in der Mark von Ancona gelegene Einöde zurück und liess sich bei dem Flüsschen Clarene nieder, von welchem seine Schüller den Namen Clareniner erhielten.«

[4]) Bernardino d'Aquila: Chronica 4.

[5]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. III. 409.

[6]) Bernardino d'Aquila: Chronica 5. »Iste frater Angelus... mutavi habitum et exivit extra obedientiam ordinis, ut regulam beati Francisci servaret; accepit habitum eremitarum et quasi fecit caparonem, prout antiquitus ordo consueverat uti, dissutum tamen et simplicem. Et sub episcoporum obedientia vixit ordo suus usque ad ista tempora Sixti summi pontificis.«

azonban az volt, hogy a 14. század közepén dűhöngő fekete halál a rendnek kétharmadát sírba vitte, akiknek helyét hivatlan elemekkel tömték be, ami által a szigorúság az életmódban még jobban aláhanyatlott és sok visszaélés csuszott be az egyes kolostorokba. Erős szavakkal rajzolja azon kori állapotot egy középkori író: »Azelőtt megvetették ők a vagyont, a tiszteletet, a világ minden gyönyörét és örömét; most pedig keresik azt; nagyon vágyódnak a földi javak és tekintély után erényeik miatt, amelyeket néha gyakorolnak. Prédikálnak szóval, de kevésbé tettel; sokan közöttük nem ismerik az egyetértést és a testvéri szeretetet.«[1])

A pápák gyakran közbeléptek, hogy a felizgatott kedélyeket a két pártban lecsillapítsák, de eredményt nem értek el. A különféle nézeteltérés mellett is mind a két párt eddig arra törekedett, hogy a rend egysége megmaradjon. De végre is a távolság mind nagyobb lett, és sokakban megérlelődött az a gondolat, hogy Szent Ferenc reguláját csak úgy tarthatják meg teljes valóságában, ha kiválnak.

Ezt a gondolatot megvalósítja Giovanni da Valle, aki 1334-ben engedélyt nyert a rendfőnöktől, hogy Brugliano-ban, Foligno közelében remete életet élhessen 4 társával.[2]) Mivel azonban sokan attól féltek, hogy ebből szakadás támadhat, rávették VI. Kelemen pápát, hogy tiltsa el a miniszter generálist ilyen kiváltság engedélyezésétől.[3]) Ezért Giovanni da Valle halála után a miniszter generális az új telepet szét is szórta.[4]) Ugyanekkor azonban a pápa szembeszökően megváltoztatta előbbi határozatát. Gentilis da Spoleto, Giovanni da Valle tanítványának ugyanis megengedte, hogy 4 remeteházat építhet, köztük Carceri-t[5]) Assisi mellett, újoncokat nevelhet, és ezenkívül teljesen kivette őket a

[1]) Schlager: Die deutschen Franziskaner. 24: »Früher verschmähten sie, — sagte ein mittelalterlicher Geistesmann, — Gut und Ehre, alle Vergnügungen und allen Trost der Welt; jetzt aber suchen sie dieses; sie verlangen sehr nach irdischen Gütern und Ansehen wegen der Tugenden, die sie bisweilen üben. Sie predigen mit Worten und nur wenig mit Werken; viele kennen keine Eintracht unter sich und brüderliche Liebe.«

[2]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 5. — Holzapfel: Geschichte der Franz. 91. »Sie wählten das Klösterlein St. Bartholomaeus de Brugliano in der Nähe von Foligno, nach »locus Pistiae« genannt.

[3]) Holzapfel: Gesch. der Franz. 91.

[4]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 5.

[5]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 6.

tartományi joghatóság alól.[1]) De ez lett a vesztük. Új ruhát vettek fel, rövidebbet és szűkebbet, mint eddig viseltek; az újoncok felvételénél meg könnyelműen jártak el; amennyiben felvettek aposztatákat és eretnekeket is. 1354-ben az Assisi-ben tartott káptalanban tiltakoztak a rendtagok ez ellen, mire VI. Ince pápa elődjének rendeletét felfüggesztette, Gentilist és néhány társát bezáratta és az egész társaságot feloszlatta. A jobb érzelműek visszatértek a rendbe, ahol a szigorúbb életmódot ezután is iparkodtak folytatni.

Ez utóbbiakhoz tartozott Paoluccio da Foligno, más néven da Trinci, aki 1368-ban Tommaso da Frignano[2]) miniszter generálistól, mint vérrokonától mégis kieszközölte, hogy társaival Brugliano-ban remete életet élhet.[3]) »Itt éltek nagy szegénységben, de annál nagyobb szentségben. Alamizsnagyűjtés közben nem szégyelték elmondani a Miatyánkot. Éjjelenkint pedig elmerültek az Üdvözítő kínszenvedéseinek emlékezetébe. Mivel a közelben lakó népek igen szegények voltak és a vidék nagyon sziklás, ők is, mint a többiek, bocskort kötöttek lábaikra, mivel mezítelen lábbal nem tudtak járni.«[4])

1373-ban Leonardo de Rubeis miniszter generális[5]) eljött megnézni életüket, s annyira megtetszett neki a szigorú életmód, hogy felhatalmazást adott nekik arra, hogy bárhol letelepedhetnek. Ekkor már 10 házuk volt, nevezetesen: Brugliano, Carceri, L'Eremita, Scarpola, Montegiove, Stroncone, Giano, Greccio, Fonte Colombo, Poggiobustone és convento di S. Damiano Assisi mellett.[6])

Az egyszerű és alázatos testvérek száma is lassankint növekszik, példájukat többen a felszentelt papok közül is követik. Nagy nyereség volt reájuk, hogy Angelo da Montelerne és Giovanni da Stroncone hozzájuk csatlakoztak, mert mindkettő pap volt és szent életű férfiú.[7]) A legfőbb egyházi hatóság

[1]) Holzapfel: Geschichte der Franz. 92.
[2]) Thomas Farignanus 1367—1372-ig minister generalis.
[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica 7. — Gonzaga: De orig. Seraph. Relig. 6. — Hermann: Cap. triumph. 123. — Acta Sanct. X. Oct. 453. Nicolao da Fara: IV. c. — Sanning: Cronicken 1. — Acta Sanct. X. Oct. 291. és 455.
[4]) Holzapfel: Geschichte der Franz. 92. Szerinte a sok kigyó miatt kellett facipőt viselniök, ahonnan nevök »zoccolanti.« — Bernardino d'Aquila: Cronica 9.
[5]) Leonardo de Rubeis 1373—1379. miniszter generális.
[6]) Holzapfel: Geschichte 92.
[7]) Gonzaga: De orig. Seraph. Rel. 6.

részéről az első kegyet XI. Gergely pápától kapták, aki teljes búcsút engedélyezett nekik és 11 helyre adott letelepülési engedélyt.[1]) Tekintélyük egyre növekedik. Csakhamar a külvilág is tudomást szerez létezésükről. Perugiában a fraticellók papi ruhába öltözve, hirdették tanaikat és a népet félrevezették. A régi ferencrendiek hiába küzdöttek ellenük. Ekkor Paolucciohoz fordultak, aki néhány társat küldött Perugiába. Ezek tanítására a nép csakhamar kiábrándult a fraticellók tanításából és az eretnekséget elvetette.[2])

Az 1368-iki kiválás nem volt elszakadás a rendtől, mert a kivált rendtagok ugyanazon konvent előljárója alá tartoztak, ahonnan kiváltak. Paoluccio sem új rendszabályokat, sem új életmódot nem írt elő, hanem csupán felújította a Szent Ferenc előtt kedves remete-életet. Egyes tartományokban nem jó szemmel nézték ugyan őket, sőt üldözték is, miként erről XI. Gergelynek 1374. jún. 22-én kelt levele tanúskodik, amelyben szemükre veti néhány tartományi miniszternek és tartományőrnek, hogy nem átalják üldözni ugyanazon rendnek olyan tagjait, kik magányban élnek.[3]) A miniszter generálisok sem ellenlábasokat láttak bennök, hanem oly rendtagokat, akik Szent Ferenc szellemében akarnak működni, s azért nemcsak nem üldözték őket, hanem pártfogolták és kiváltságokkal ruházták fel őket. Így Leonardo de Rubeis 1373-ban Paolucciot kinevezi quardiánnak,[4]) Henrico Alfieri pedig 1388-ban megteszi komisszáriusnak.[5]) A miniszter generálisok megengedték még azt is, hogy kongregációt alakíthatnak, vikáriust és quardiánt választhatnak, csak a megerősítésre fel kellett őket terjeszteni őhozzájuk.[6]) De a rendi kormányzatban semmi szavuk nem volt, mert sem a miniszter generális, sem a tartományfőnök választásánál szavazatuk nem volt.[7])

Paoluccio halála után Giovanni da Stroncone lett a moz-

---

[1]) Gonzaga: De orig. Seraph. Rel. 6. »A bullát Assisi mellett a San Domiano kolostorban őrzik.«

[2]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 10. és 12. — Sannig: Cronicken. 3.

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica. Bev. XXXIII.

[4]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 6.

[5]) Hermann: Cap. triumph. 126. — Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 6. »Commissarius reformatarum provinciarum.«

[6]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 24.

[7]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 25.

galom vezetője,[1]) aki bölcs mérséklettel és kitartással terjesztette a reformmozgalmat.

A megújhodási vágy nemcsak Itáliában volt meg, hanem más országokban is. Így Franciaországban 1358[2]) vagy 1388 körül[3]) indult meg a reform és rövid idő alatt a legnagyobb sikereket érte el. A három északi tartományban, nevezetesen a francia, burgundi és a tours-i tartományokban oly növekedést értek el, hogy külön vikárius generálist kértek maguknak. XIII. Benedek teljesítette kérésüket és 1408. május 13-án meghagyta a miniszter generálisnak, hogy rendeljen nekik vikárius generálist. Antonio Angelo da Pireto miniszter generális a pápa parancsára kinevezte Thomas de la Cour-t vikárius generálissá.[4]) V. Sándor visszavonta ezt a kiváltságot, ugyanezt tette XXII. János is 1414-ben, de megparancsolta a tartomány-főnököknek, hogy a szigorú életet követőket zaklatni nem szabad.[5]) A tartomány-főnökök azonban másképen cselekedtek, mire a reformisták, számra nézve mintegy 200-an, köztük sok pap és tudós a konstanzi zsinathoz fordultak. Nicolaus Rodolphe, P. Ivo, P. Giovanni da Caparia térden állva könyörögtek a rend protektora, Giordano d'Orsini biboros előtt, hogy segítse őket arra, hogy Szent Ferenc szigorú szabályai szerint éljenek.[6]) A zsinat útján 1415. szept. 23-án a 19-dik ülésben tárgyalták az ügyet és megengedték, hogy a nevezett három tartomány választhat magának vikárius generálist,[7]) akit ugyan a miniszter generális erősít meg, de a három tartomány rendtagjaira nézve olyan joggal bír, mint a miniszter generális.[8]) Az első vikárius generális Nicolaus Rodolphe lett.[9]) Ez volt a reformot követőknek, vagyis hivatalosan most már az »observánsoknak« a legelső győzelmük. A konstanzi zsinat előtt is volt arról szó, hogy a rend Szent Ferenc eredeti regulájának megtartására (ad

[1]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 6.
[2]) Holzapfel: Geschichte der Franz. 101.
[3]) Gonzaga: De origino Seraph. Rel. 8.
[4]) Holzapfel: Geschichte der Franz. 102. — Hermann: Cap. triumph. 129. — Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 8.
[5]) Holzapfel: Geschichte der Franz. 103.
[6]) Hueber: Dreyfache Chronikh 219.
[7]) Hermann: Cap. triumph. 129. — Gonzága: De origine Seraph. Rel. 8. — Acta Sanct. Oct. X. 292. — Hueber: Dreyfache Chronickh: 200.
[8]) Holzapfel: Gesch. der Franz. 104. — Csevapovich: Synoptico. Mem. 51.
[9]) Analecta Franciscana. II. 260. — Hueber: Dreyfache Chronickh 222. — Holzapfel: Geschichte der Franz. 104.

primaevam Regulae suae observantiam reduceretur) köteleztessék. De nincsen egyetlen egy okmány sem, amelyben szó volna az observánsok, vagyis a regulát szigorúan megtartók ügyének rendezéséről. A konstanzi zsinat által kiadott decretuma az első, amely ezt rendezi: »quo reformati seu observantes iurisdictioni directae praelatorum ordinis subtrahuntur.«[1]) A konstanzi zsinat nagy lökést adott a reform elterjedésének.

Ez vetette meg ugyanis alapját az observánsok uralmának. V. Márton nagyon szívén viselte az observánsok ügyét, s valahányszor alkalma nyílt, mindig sietett terjeszkedésüket előmozdítani. Még az egyetemes zsinat határozatait meg sem erősítette,[2]) máris a zsinat szellemében jár el az observánsok ügyében, midőn 1418-ban a gandi városi tanács kérelmére megengedi, hogy városukban az observánsok letelepedhetnek.[3]) Ugyancsak V. Márton Ozorai Pipó temesi főispán kérésére is megengedi, hogy az observánsok részére konventet alapíthat.[4])

Mivel több oldalról intéztek hozzá kérelmet, azért 1418. szeptember 17-én kelt bullájában megengedi az observánsoknak, hogy szabadon építhetnek kolostorokat.[5])

Ezen engedmény alapján és a francia tartományok győzelmétől felbátorítva, Szent Ferenc rendjének többi tartományában is megmozdultak az erők és lankadatlanul buzgólkodnak a szigorú életmód elterjesztésén. A legélénkebb mozgalmat az olasz tartományokban találjuk, ahol kezdettől fogva törekedtek az observantiára. Paoluccio fellépésétől kezdve lassan ugyan, de folytonosan terjeszkedik az observantia. 1368-ban Bougliano az egyedüli ház, ahol az observánsok meghuzódhatnak; 1373-ban már 10 házacskájuk van;[6])

---

[1]) Acta. Sanct. X. 292—293.

[2]) Analecta Franciscana II. 273. V. Márton 1420. május 4-én erősíti meg a zsinat határozatait az observánsokra vonatkozólag »Romanum Pontificem, Christi vicarium, beati Petri Apostolorum principis successorem« bullában.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 293. 1418. X. Kalend. Aprilis kelt az engedély.

[4]) Wadding: Annales Min. X. 291. — Acta Sanct. Oct. X. 293. Van Hecke hibásan Ozorai Pipót pécsi püspöknek tartja: »ad petitionem Piponis de Ozera, comiti Themesiensi, episcopo Quinque-ecklesiensi in Hungaria.«

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 293. — Wadding: Annales Min. X. 291: »Nos igitur etc. huiusmodi quoque supplicationibus inclinati, vobis loca ab eisdem Christi fidelibus, illa dare et assignare volentibus, recipiendi, ac in eis pro praefatis usu et habitatione domos cum ecclesiis etc. et aliis officinis huiusmodi construendi et aedificandi ac construi et aedificari faciendi, ut praefertur, plenam et liberam auctoritate apostolica, tenore praesentium licentiam elargimur.«

[6]) Holzapfel: Geschichte der Franz. 92.

1380-ban 12;[1]) 1387-ben 15; 1390-ben 23;[2]) 1415-ben 34. Nagy jelentőségre mutat az is, hogy 1415-ben megkapták a Portiuncula-kolostort is azzal a kikötéssel, hogy a befolyt ajándékok a »Santo Convento«-é lesznek.[3]) Ezek a kolostorok csak remete-lakok, vagy kisebb házak; mind a városon kívül, a legtöbb elhagyatott helyen volt. Ezen 34 házban alig élt 200 szerzetes, ezeknek is a legnagyobb részük világi testvér, felszentelt alig akadt köztük.[4]) »Itáliában — mondja Nicolao da Fara[5]) — miként boldog János szokta mondani, 200 observáns volt, mikor a rendbe lépett és körülbelül 30 házuk, mégis oly kevesen laktak benne, hogy három kolostorban egyetlen pap teljesített isteni szolgálatot.[6]) Az utóbbi három kolostor lakóit, akik a rieti tartományban voltak, ezen keresetlen szavakkal jellemzi: »Arról a háromról beszélek, amelyek a rieti földön voltak; kevesen ugyan számra nézve, de kevesebben vannak azok, akik tudományban és műveltségben kitűnnek; szegények és megvetettek az emberek szemében, de nagyok és kedvesek Isten előtt; a legnagyobb része az írás-olvasásban járatlan, de az Úr szellemében és a szent foglalkozásban legkevésbé sem azok; a vallásban kiválók, a hitben állhatatosak; a lelki szegénységben gazdagok, a szeretetben forrók, a szűzies lélekben ragyogók; az imádságban kiválóképen kitartók, magukat igyekeznek a legalázatosabb megalázással legyőzni; arcuk az önsanyargatást mutatja, lábukon sarukat nem viselnek, mindnyájan a legsilányabb ruházatot viselik, engedelmesek, félénkek, remegők, erőtlenek; Isten előtt kedvesek, a világ előtt megvetettek, szűkölködők.«[7])

[1]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 14. Jegyzet.

[2]) Holzapfel: Geschichte der Franz. 93. — Hermann: Cap. triumph. 130. 1415-re teszi. — Wetzer-Welte: Kirchenlexikon. IV. 1662.

[3]) Holzapfel: Geschichte. 94. — Hermann: Cap. triumph. 130.

[4]) Holzapfel: Geschichte. 94. — Hermann: Cap. triumph. 130—131. — Bernardino d'Aquila: Chronica. 23.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 453. Nicolao da Fara: IV. c.

[6]) Hermann: Cap. triumph. 130—131. Karácsonynapján az első misét Greccioban, a másodikat Fonte Colombo-ban, a harmadikat Poggiobustone-ban mondta.

[7]) Acta Sanct. Oct. X. 453. Nikolao da Fara: IV. c.: »Pauci quidem erant numero, sed pauciores qui scientia et doctrina praestarent, parvi et abiecti in conspectu hominum, sed magni et accepti in conspectu Dei, utpote qui magna parte ignari extabant litterarum, spiritu tamen Domini et sancta eius operatione minime carebant, religione insignes, fide praecipui, paupertate divites, charitate ferventes, castitate nitidi, orationi super modum instantes, seque humillima subiectione superantes, vultu mortificati, pedibus discalceati, humillimo habitu omnes vestiti, demissi, pavidi, trementes, exsangues Deo dilecti, mundo abiecti, egentes.« etc.

Ily szegényes, de boldog állapot volt az itáliai obszervánsok között abban az időben, mikor Capistranói János a rendbe lépett. Giovanni da Stroncone nagyon ügyesen vezeti a kisded család ügyeit. Szelídségével, de különösen alázatosságával mindig elérte azt, hogy a miniszter generális, vagy a tartományi főnök működésében nem akadályozta, sőt ellenkezőleg segítségére volt. Csendben működtek az obszervánsok; gyűléseket tartottak, vikáriusokat választottak, saját minisztereik az egyes házakat megvizsgálják, rendtagokat vesznek fel és bocsátanak el. 1421-ben Angelo Salvetti da Siena lett a miniszter generális, aki az obszervánsok ellen kemény határozatot hozott az egyetemes káptalanban. Kimondatja, hogy két hónap leforgása alatt minden szerzetes kiközösítés terhe alatt köteles írásban, vagy szóban a minisztert generálist rendfőnek elismerni.[1])

Ez a rendelet Olaszországban nehézséget nem okozott.

1421-ben Giovanni da Stroncone helyét ugyan Bernardino di Siena foglalja el,[2]) aki a reformot egész Itáliára kiakarja terjeszteni, de csak a miniszter generális beleegyezésével. Ő már nemcsak a kolostor magányában akarja terjeszteni, hanem a kolostor falain kívül is. Minden alkalmat felhasznál, hogy a pápáknak, fejedelmeknek, városoknak, népeknek figyelmébe ajánlja az obszerváns családot. Életével és szavával felújítja a szegénységet szerető Szent Ferenc életét, s ezért nevezik őt az obszervánsok tulajdonképeni atyjának és alapítójának,[3]) jóllehet nem ő volt az első, aki az observantiát megindította. Bernardino di Siena fellépése csakhamar éreztette hatását. A tagok szaporodnak nemcsak számban, hanem jelentőségre nézve is. V. Márton méltányolja Bernardino di Siena buzgóságát és 1426-ban megengedi neki, hogy a megszaporodott obszervánsok számára új házakat építsen.[4])

---

[1]) Analecta Franciscana II. 277.

[2]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 1662. — Paul Thureau-Dangin: Saint Bernardin. 278. »Stronconio avait été vicaire general pour tous les Observants d'Italie; en 1421, Bernardin apparaissait, un moment, comme exerçant les fonctions de vicaire seulement pour les provinces de Toscane et de Saint-François.« — Hermann: Cap. triumph. 130—131., aki azt állítja, hogy Giovanni da Stroncone helyettesére Nicolo Uzano-ra bizván a dolgot, átment Szent Ferenc tartományába.

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica. Bev. XXXIV.

[4]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. II. 442. »Im. J. 1426. erhielt Bernhardin von Martin V. die Erlaubniss, neue Klöster der Observanz zu gründen.«

A szaporodás, de még inkább az a tekintély, amelyet Bernardino di Siena az obszervánsoknak szerez, felkeltette a rend többi tagjaiban a féltékenységet, ami csakhamar éles harcot idézett elő. Mindkét fél hibájából nehézségek, viszálykodások támadtak, amelyek mind szélesebb éket vágtak a rend egységes testébe.

A surlódások mindjobban kiélesedtek, ami sok botrányra adott okot.[1]) A konventuálisok, — vagyis az a párt, amely a regula szigorú megtartásához nem ragaszkodott, — különösen zokon vették a prédikálásukat,[2]) amelyekben valószínűleg céloztak az obszervánsok a konventuálisok életmódjára, s ezért különböző vádakkal illették őket. Hozzá összezavarták őket a fraticellókkal.[3]) A vádak eljutottak V. Márton pápa füléhez is, aki, hogy véget vessen az egyenetlenségnek, Rómába idéz 150-et az obszervánsok közül kihallgatásra. A megidézettek között sok szónok van.[4]) A megidézettek mindnyájan megjelennek és a pápa parancsára a Tiberisen túl levő ferencrendi kolostorban szállnak meg.[5]) Félve és remegve várták a kihallgatást, mert nem tudták az okot, amiért megidézték őket. A vádlottak között volt Capistranói János is, aki így szól a rendtársaihoz: »Atyák és Testvérek! Egyitek előtt sem titok, hogy a legfőbb főpap parancsára gyülekeztünk ezen helyre; de mi célból hivtak ide bennünket, nem tudjuk; kis dolog ugyanis nem lehet, ezért az atyák ilyen nagy gyülekezetét nem hivták volna össze; tehát nagy, sőt igen veszedelmes dolognak kell lennie: a mi üdvünkről van szó. Az én véleményem az, hogy válasszunk egyet magunk közül, aki ha szükség leszen rá, mindnyájunk nevében beszélni fog. Most gondolkodjatok arról, kit kelljen megválasztanotok.«[6]) Egyhangúlag Capistranói Jánost választják meg szószólójuknak.

---

[1]) Analecta Franciscana. II. 288.
[2]) Analecta Franciscana. II. 288.
[3]) Acta Sanct. Oct. X 294.
[4]) Wadding: Annales Min. X. 141.: »Vocati in judicium concionatores multi et qui potiores erunt in congregatione.« — Cf. Acta Sanct. Oct. X. 295.
[5]) Acta Sanct. Oct. X. 295.
[6]) Acta Sanct. Oct. X. 445. Nicolao da Fara: c. II.: »Viri Patres et fratres, hunc in locum summi Pontificis mandato nos accersitos fore, neminem vestrum latet; ad quid autem vocati sumus, prorsus ignoramus, parva enim res non videtur, pro qua tantus Patrum coetus hic collectus est; sed grandis, sed periculosa nimis, ubi de nostra salute agitur. Mea ergo sententia eligendus est aliquis nostrum, qui si opus fuerit, nomine omnium sit responsurus. Nunc autem perspicite, quam praeficere debeatis.« — Gonzalez: Vita di S. Giovanni. 69.

A pápa 3 bíborosra bízta a kihallgatásukat. A vádló egy püspök, aki egykoron ferencrendi volt;[1]) s azért mondja róla élesen Nicolao da Fara: »püspök Szent Ferenc ruhájában, de nem törvényei szerint élve.«[2]) A vádló három órán keresztül támadja őket a legkülönbözőbb vádakkal. Ami eretnekség eddig csak előfordult, azt mind előhordta, azt állítván, hogy ezek a mezitlábos barátok, akik silány öltözékben járnak és a pénzt megvetik, mind azon eretnekségek behozatalára törnek. Miután a püspök végzett vádjával és leült, felállt Capistranói János, hogy a vádakra feleljen. A bíborosok azonban nem akarták meghallgatni, azt hozván fel ürügyül, hogy itt az ebéd ideje. Capistranói János ekkor egész szelídséggel arra kéri a bíborosokat, hogy jelöljenek ki alkalmas időt, mikor a vádakra felelhet.[3]) A bíborosokat annyira lefegyverezte szerény magatartásával, hogy engedélyt adnak neki a védelemre. Sorba veszi tehát az ellenfél vádjait, s minden egyes vádról kimutatta, hogy hamis és tarthatatlan.[4]) A bíbornokok meghatottan hallgatták a mezitlábos szerzetes fejtegetéseit. S mikor véget ért a védőbeszéd, a biborosok kénytelenek voltak beismerni, hogy ártatlanúl vádolták be őket a pápánál. Ártatlanoknak nyilvánították tehát őket és békességben elbocsátották mindnyájokat. Giordano bíboros pedig, hogy a békét a két fél között külsőleg is megpecsételje, Capistranói Jánost a vádló püspökkel együtt ebédre meghívta.[5])

10. §. **A Márton-féle konstituciók.**

A konventuálisok nem tudtak belenyugodni az observánsok győzelmébe. Minden áron meg kellett akadályozniok a terjeszkedést. Ezért 1429-ben arra kérték a pápát, hogy adjon ki egy rendeletet,

[1]) Wadding: Annales Min. X. 141. »actoremque egit episcopus quidem ipsius instituti, laxioris vitae olim sectator.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 445. Nicolao da Fara: c. II.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 292. — (Barberio: Vita Italica. 42. etc.) — Ezzel szemben Nicolao da Fara azt állítja, hogy Capistranói János egész határozottan követelte, hogy hallgassák meg, mert ha egy testületet ilyen vádakkal illetnek, akkor nem lehet elütni azzal: »Menjünk, itt az ebéd ideje.« (Cf. Acta Sanct. Oct. X. 445. Nicolao da Fara: c. II.)

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 445. Nicolao da Fara: c. II. — Wadding: Annales Min. X. 141. — Acta Sanct. Oct. X. 295.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 445. Nicolao da Fara: c. II. — Wadding: Annales Min. X. 141. — Acta Sanct. Oct. X. 295.

amelynél fogva az obszervánsok nem telepedhetnek le olyan helyen, ahol már kolduló szerzetesek vannak. A pápa azon reményben, hogy a két párt között a további surlódást megakadályozza, vagy legalább is kisebbíti, teljesíti kérésüket.[1]) Ez azonban nem annyit jelentett, mintha a pápa rosszalná az obszervánsok előbbre nyomulását. Bernardino di Siena, Capistranói János és más obszervánsokkal való ismeretsége meggyőzte őt régen arról, hogy az általuk terjesztett reform sem Szent Ferenc regulájával, sem az anyaszentegyház tanaival nem ellenkezik. Ezeknek a befolyása alatt aztán lassankint megérlelődik benne az a terv, hogy Szent Ferenc rendjét megreformálja, hogy szét ne hulljon, mint az oldott kéve. E tervének megvalósítását nagyon előmozdította Capistranói János, aki nagyon rossz néven vette a francia testvérektől, hogy a konstanzi zsinaton bullát eszközöltek ki, amely szerinte előbb-utóbb szétszakadásra vezet.[2]) Ezért, — miként Cristoforo da Varese tudósít, — kezdetben is, mielőtt az igazságot tapasztalás által megismerte volna, kezdett már alkalmatlanságot és kellemetlenséget szerezni azon testvéreknek, akik az elszakadási bullát kieszközölték.[3])

Sőt mikor azt tapasztalta, hogy az itáliai tartományokban is mutatkozik hajlandóság olyan kiválásra, mint a francia tartományokban, V. Mártonhoz ment és térdre esve kérte, hogy a rend egységét védje meg.[4]) A pápa, akinek lelkében úgyis megfogamzott már a reformálás terve, hajlik Capistranói János kérésére és elrendeli 1429. április 29-én kelt bullájában, hogy a következő évben a nagy káptalant Rómában az Aracoeli kolostorban tartsa a rend, s azért az illetékesek mind ide gyűljenek. Szándékát világosan kimondja ezen bullában: »hogy saját szívünk óhajának megfelelőleg a mondott rendben a szükséges reformálás létesüljön,

[1]) Holzapfel: Gesch. der Franz. 111.

[2]) Analecta Franciscana. II. 289.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 507. Cristoforo da Varese: c. V.: »Coepit etiam in illo principio, antequam veritatem per experientiam cognosceret, contrarius esse et molestus illis Fratribus, qui bullam divisionis impetraverunt.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 507. és 295–296. Cristoforo da Varese: c. V.: »Modos omnes exquirens, per quos et unionem et reformationem in toto Ordine inducere posset, Martinum Summum Pontificem adiit; cui relaxationem et divisionem Ordinis et pericula, quae ex ipsis sequi possent, ad plenum reseravit, humiliter ab eo postulans, ut his malis Sanctitas sua providere dignaretur; quatenus et Regula ab omnibus in Ordine servaretur et unio inter Fratres haberetur.«

amely Istennek tetsző, nekünk kedves, az egész rendnek megfelelő és a keresztény népnek gyümölcsöző legyen.«[1]) De később megváltoztatta a helyet és a napot, az egyetemes káptalant Assisibe hívta össze Szentháromság vasárnapjára 1430. jún. 11-kére.[2]) A gyűlésre meghivja a francia observánsok vikáriusait is.[3])

A mondott napon a gyűlést ünnepélyesen megnyítja Juan Cervantes bíboros, akit a pápa erre az alkalomra megbízott és a rend reformálására és egyesítésére teljes hatalommal felruházott.[4]) A gyűlésen úgy az Alpeseken túl (ultramontani) mint az Alpeseken innen levő (cismontani) observánsok mindnyájan megjelentek, úgyszintén a konventuálisok is.[5]) Valószínű, hogy Capistranói János is ott volt már a gyűlés elején, még pedig az observáns-család megbízásából, de Cristoforo da Varese azt állítja, hogy a gyűlés már javában folyt, mikor az elnöklő bíboros meghívta a gyűlésbe és megparancsolta neki, hogy jegyezze fel mindazt, ami szükségesnek látszik.[6]) De bármint legyen is a dolog, annyi bizonyos, hogy ezen gyűlésnek szellemi vezetője Capistranói János volt. A gyűlésnek első dolga volt a miniszter generális megválasztása. A volt generális, Antonio da Massa, helyébe megválasztották Guilelmo di Casale-t, akiről nyilt dolog volt, hogy az observáns szellemnek nem ellenzője. Ezután

---

[1]) Wadding: Annales Min. X. 147. — Acta Sanct. Oct. X. 295.: »ut iuxta desiderium cordis nostri debita in dicto Ordine reformatio fieret, quae Deo accepta, et nobis grata, et ipsi Ordini conveniens existat, et christiano populo fructuosa.« — Cf. Holzapfel: Geschichte der Franzisk. 112.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 295. — Analecta Franciscana. II. 289. Glassberger a gyűlés kezdetét június 4-ére, pünkösdnapjára teszi, mivel rendi szokás szerint ekkor szokott lenni. — Hueber: Dreyfache Cronickh. 228. A gyűlés napja június 21, de valószinűleg sajtóhiba. — Analecta Franciscana. II. 289. »A gyűlés június 4.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 295. — Holzapfel: Gesch. der Franz. 112.

[4]) Wadding: Annales Min. X. 148.: »Johannes Cervantes tituli S. Petri ad vincula.« — Acta Sanct. Oct. X. 507. Cristoforo da Varese: c. V.: »Cuius petitioni, tamquam sanctae et rationabili, Papa condescendens, cuidam reverendissimo Cardinali causam commisit, mandans, ut praelatos Ordinis congregaret et de reformatione et unione Ordinis provideret, dans eis super praemissis omnem iurisdictionem et potestatem.« — Analecta Franciscana. II. 289. — Bernardino d'Aquila: Chronica. 27.: »Misit quoque sanctitas sua legatum quendam reverendissium cardinalem nomine Johannem cum plenitudine potestatis, ut tali tantoque negotio desideratum finem imponeret.« — Holzapfel: Geschichte der Franz. 112.: »Reformator Ordinis Minorum« címmel nevezte ki a pápa.

[5]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 27.

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 295—296.

került szőnyegre a reformálás kérdése. Capistranói János ellene volt minden olyan kiváltságnak, minőt a konstanzi zsinat adott a francia tartományoknak, mivel azt hitte, hogy ez a rend szétbontását idézi lassankint elő. Szemére vetette tehát a francia observánsoknak, hogy önállósításukkal a rendtől elszakadnak és így szétválásra törekszenek. A gyűlés többsége azon nézetben volt, hogy a rendet reformálni kell; de nem az observánsok elnyomásával, hanem az egész rend megreformálásával. Cervantes bíboros Capistranói Jánost kérte fel, hogy szerkessze meg azokat a szabályokat, amelyekkel a rend egységesítését keresztül lehet vinni.[1]) Ő elvállalta és több rendtársa segítségével kidolgozta a közös szabályzatot, amely hivatva volt áthidalni azt az űrt, amely az observánsokat elválasztotta a konventuálisoktól. A szabályzat tizenkét fejezetre oszlik és felöleli Szent Ferenc reguláját teljesen.[2]) Capistranói János ezen regulából nem vesz el semmit, nem tesz hozzá semmit, csak magyarázza és az évszázadok folytán a pápáktól kapott engedményeket sorolja fel.

Az első fejezetben[3]) a hármas fogadalom keretében írja elő a rendtagoknak azokat a szabályokat, amelyek őket az engedelmesség, szegénység és tisztaság megtartására kötelezik. Az engedelmességre vonatkozólag megparancsolja a szabályzat, hogy »minden rendtag, amint illő és méltó, teljes tisztelettel, alázatos engedelmességgel és legszilárdabb hűséggel ragaszkodjék Őszentségéhez és az apostoli szentszékhez, amint a regula elején és végén erre kötelez«. »Ép úgy mindnyájan és egyesek, a francia, spanyol, német rendtagok, s bárki más, akik a földkerekségén laknak, engedelmeskedni tartoznak és köteleztetnek saját előljáróiknak, nevezetesen a miniszter generálisnak, a tartományfőnököknek, a tartomány őreinek, a quardiánoknak és a rend minden más előljárójának, akik a regula értelmében szerepelnek.« S ezzel szemben semmiféle kiváltságnak helye

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 448. Nicolao da Fara: III. c.: »Constitutiones, quas nos Martinianas appellamus, omnem bene vivendi rationem et disciplinam continentes, ipse fecit.« — Acta Sanct. Oct. X. 296. Cristophoro da Varese: III. c. — — Wadding: Annales Min. X. 150.

[2]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia Hist. L. I. 90—96.

[3]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 91—92.

nincsen.[1]) A szegénységre vonatkozólag ezt a határozatot hozta: Tulajdon nélkül éljenek, mert a testvérek semmit birtokolhatnak.[2]) A tisztaság megőrzésére a leghatásosabbnak tartja, ha a szerzetesek kerülik a nők társaságát és minden érintkezést, amely gyanúra okot adna. Ha pedig az illető nem akar felhagyni, szigorú büntetésben részesüljön.[3])

A második fejezetben [4]) a növendékek felvételét, s a felvételhez szükséges kellékeket, majd a szerzetesek ruháját szabja meg. Ez utóbbira rendeli, hogy »az olcsóság mind az árban, mind a színben legyen meg, hogy a ruházatban mindig kitűnjék a szigorúság, a silányság és szegénység«.[5]) S hogy minden versenygésnek, vagy feltűnési viszketegnek elejét vegye, meghatározza pontosan a habitus hosszát és szélességét, úgyszintén a csuklya és köpönyeg (mantellus) nagyságát is.[6]) A lábbelit csak a legnagyobb szükségben engedi meg.

A harmadik fejezetben a misézés és a zsolozsma elmondását írja elő.[7]) Minden szerzetesnek kötelezővé teszi, hogy a zsolozs-

[1]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 91.: »Omnes fratres, ut dignum, et iustum est, reverentiam exhibeant, et honorem, humilem obedientiam, et firmissimam fidelitatem Sanctiss. D. VI. Papae, ac Sac. S. Sedi Apostolicae, ut ex principio et fine Regulae obligantur;... Item statuimus et ordinamus, quod omnes, et singuli Gallici, Hispanici et Theutonici, et quicumque alii per orbem Terrarum constituti, obedire teneantur et debeant suis Praelatis, scilicet Generali Ministro, Provincialibus, Custodibus, et Quardianis et quibuscunque aliis Praelatis Ordinis, per Regulam datis, non obstante quocunque privilegio, seu indulto, quomodocunque, et qualiter cumque concesso in Concilio Constantiensi, in Curia Romana, vel alibi ubicumque; cassando, revocando, et anullando, et nullius decernendo valitudinis, ac si numquan concessa fuissent.«

[2]) Mih. Ang. da Napoli: Cronologia I. 92: »Vivendo sine proprio, quod Fratres nihil sibi approprient.«

[3]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 92.

[4]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 92—93.

[5]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 93.: »Fratres omnes vestimentis vilibus induantur.« »Vilitas attendatur poenitus in pretio pariter, et colore; ita quod semper in in vestimentis reluceat asperitas, vilitas et paupertas.«

[6]) Mich. Angelo de Napoli: Chronologia. I. 93.: »Longitudo autem habitus ultra longitudinem fratris deferentis, talis sit, quod nec plica ultra quatuor digitos praetendatur; nec ita brevis, quin corda ex ea valeat operiri. Latitudo vero decem et octo palmarum non excedat mensuram, nec sit minor quindecim. Caputium vero tali modo fiat, quod existens in capite extremitas, per longitudinem duorum digitorum supra cingulum debeat remanere, cui longitudini correspondeat proportionabiliter latitudo, sive caputii quantitas... Mantellos quoque de panno vili et humili, fratres habeant, non rugatos circa collum, vel crispos, nec usque ad terram per integrum saltem palmum praetensos.«

[7]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 93.

mán jelenjék meg, hacsak valami észszerű ok miatt el nem kell maradnia »és itt nevetés, mormogás, beszélgetés, hiábavaló ideodatekintés nélkül csendben és békében, kellő komolyságban maradjanak, énekeljenek és imádkozzanak és együtt mindvégig állhatatosan kitartsanak«. S mivel az egyházi ének nemcsak az éneklők, hanem a hallgatók lelki épűlésére is szolgál, azért inti a szerzeteseket, hogy a zsolozsmázást értelmesen, figyelmesen, tisztességesen és vallásosan végezzék. (Divinas laudes integre, attente, honeste et religiose persolvant.) Az énekben való kiváló érzékét mutatja az az intézkedés, hogy azon helyeken, ahol kevesen vannak és így az éneklésre nem elégségesek, az előljáróknak megengedi, hogy éneklés alól felmentést adjanak.

A negyedik fejezetben erősen sürgeti, hogy a testvérek pénzt ne fogadjanak el, és minden egyes ház válasszon magának gondnokot, aki a pénzt és a pénzbeli űgyeket kezeli.[1]) S ha valaki ezt a rendelkezést nem tartja be, azonnal megszünik minden törvényes ténykedésben minden joga.

Az ötödik fejezetben szól a szerzetesek munkásságáról.[2]) A testvérek munkásságát a regula értelmében szabályozza, de azon erős meghagyással, hogy ha pénzt kapnak munkájukért, ezt rögtön jelentsék a szindikusnak. Különösen hangsúlyozza, hogy a konventben nem szabad a gyerekek részére iskolákat állítani, sem a konventen kívül világi személyek gyermekeit tanítani.[3])

A hatodik fejezetben megtiltja a rendtagoknak a tulajdonjogot, a hetedikben felmentést ad a fenntartott esetek alól, a nyolcadikban a miniszter generális és rendi előljárók választását írja elő.[4]) A kilencedik fejezetben a szónokokról szól. 25 éves korában léphet fel szónokolni a szerzetes; előbb semmi esetre sem. Tilos az egyház szabadsága és egyházi személyek ellen beszélni, úgyszintén a huszita eretnekséget védelmezni.[5])

---

[1]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 93.: »quilibet conventus, seu locus habet suum Procuratorem, Aeconomum, Sindicum et Actorem, cui omnis eleemosyna pecuniaria et alia, quae ad pecuniam reduci possunt, integraliter assignentur.«

[2]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 94.

[3]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 94.: »Per haec tamen nullus Fratrum praesumat puerorum scholas regere in Conventu; vel extra personarum saecularium sub poena privationis actuum legitimorum.«

[4]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 94.

[5]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 95.

A tizedik fejezetben tárgyalja a szerzetesek megjavításának módozatait,[1]) a tizenegyedikben az apácákkal való érintkezést,[2]) végül az utolsóban a misszionáriusokról és az inquizitorokról szól.[3])

Ezen rövid ismertetésből is láthatjuk, hogy ez a szabályzat nem tervszerűen kidolgozott munka, hanem a regulának magyarázata, illetőleg összefoglalása mindazon kiváltságoknak, rendeleteknek, amelyeket a pápák évszázadok óta kiadtak, vagy az egyes rendi gyűlések alkottak Szent Ferenc regulájának kiegészítésekép.

A sarkpontja ennek a szabályzatnak a szegénység megtartása és a különvált kolostorok egyesítése. Az elsőre vonatkozólag az apostoli szindikus behozatalát sürgeti, a másodikra pedig, hogy hatályon kívül helyezi mindazon kiváltságokat, amelyeket egyesek a konstanzi zsinattól és a római szentszéktől kieszközöltek.

Mind az observánsok, mind a konventuálisok jóindulattal voltak ezen tervezettel szemben, s így az elnöklő bíboros a reformot befejezettnek hitte. Megírta hozzá az előszót, amelyben röviden érinti azokat az okokat, amelyek a pápát arra kényszerítették, hogy Szent Ferenc rendjét reformálja.[4])

Június 21-én aztán az egész gyűlekezetet összehívja, hogy a megszerkesztett szabályzatot felolvastassa előttük.[5]) A harang szavára mindnyájan sietnek a gyűlésbe.[6]) A szerzeteseken kívül megjelent Bernardo, Albano püspöke, Guglielmo Patipe és Giovanni

---

[1]) Mich. Ang. da Napoli: Chron. I. 95.
[2]) Mich. Ang. da Napoli: Chron. I. 96.
[3]) Mich. Ang. da Napoli: Chron. I. 96.
[4]) Mich. Ang. da Napoli: Chron. I. 90.: »Joannes miseratione Divina, tituli s. Petri ad vincula S. Ecclesiae Romanae Presbiter Cardinalis, Reformator Ordinis Minorum, ac Legatus a Latere cum plenaria potestate ad capitulum Generale eiusdem Ordinis, celebratum sub anno domini 1430, mensis Junii die 15, in foesto Corporis Christi a Sede Apostolica deputatus... Cum igitur nuper proximis temporibus retractis, nonnullae querelae, et reclamationes, tum de scandalosis praedicationibus, tum de aliis discurrentibus et infestis Fratribus eiusdem Sanctissimi D. N. D. Martini divina providentia Papae V. saepius propulsaverint pias aures, et auditum; hinc est, quod pro universali Reformatione eiusdem ordinis praelibati, infrascripta Statuta recollegimus, ordinavimus et authoritate Apostolica confirmavimus, authenticavimus, roboravimus, et ab omnibus et singulis Fratribus eiusdem Ordinis inviolabiliter observari, tam a capitibus, quam a membris; discurrentia secundum ordinem, et processum Regulae dictae per duodecim Capitula distincte et particulariter ordinata.«
[5]) Analecta Franciscana. II. 289.
[6]) Mich. Ang. da Napoli: Chron. I. 97.: »ad sonum campanae, ut moris est.«

Algezales, apostoli jegyzők, továbbá sok más egyházi és világi férfiú.[1])

Az elnök parancsára Capistranói János az emelvényre lép; érces és érthető hangon felolvassa a szabályzatot.[2]) A konstituciók felolvasása után a miniszter generális, a kusztosok és diszkretusok úgy a maguk, mint a jelenlevő és távollevő szerzetesek nevében kijelentették, hogy ezeket a törvényeket, amelyeket törvényesen, igazságosan és szentűl hoztak, önként, minden kényszerűség nélkül elfogadják és úgy magukra, mint alattvalóikra kötelezőknek tartják. Erre az egész gyülekezet egy szívvel, egy lélekkel így kiáltott fel: »Beleegyezünk ugyanezekbe, mindenbe és minden módon; ebben a szent rendben akarunk maradni, élni és halni testvérileg az előbb említett reformok és szabályzatok szerint.«[3]) Guglielmo di Casale pedig kezébe veszi az evangeliumos könyvet és megesküszik a szent evangeliumra, hogy ezeket a szabályzatokat meg fogja tartani és sohasem fog arra törekedni, hogy akár maga, vagy más valaki az ő nevében ezeknek a visszavonását kérje, de azt sem fogja sohasem megtenni, hogy saját jószántából ezek alól felmentést adjon.[4]) Az összes jelenlevő rendtagokat ez nagyon meghatotta, hogy annál erősebben köteleztessenek azoknak a megtartására, mindnyájan szintén eskűt tesznek.[5])

A legörvendetesebben haladt az úgy mindkét részről, úgy

---

[1]) Analecta Franciscana. II. 289.: »die XXI. mensis Junii convocato universo capitulo ad sonum Campanae, praesentibus ibidem reverendo patre domino Bernardo, Episcopo Montis Albani, Guglielmo Patipe et Johannes Algezules, notariis Apostolicis, et pluribus aliis tam clericis quam laicis et Fratrum copiosa multitudine, legifecit reverendissimus dominus Legatus Constitutiones reformatorias, quae Martinianae dicuntur.« — Cf. Hueber: Dreyfache Chronickh. 228.

[2]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 97.: »Has autem Constitutiones... alta et intelligibili voce in pleno Capitulo... de verbo ad verbum, per organum Venerabilis et Religiosi Viri Fratris Joannis de Capistrano eiusdem ordinis Professoris, legi et publicari facimus.« mondja Cervantes. — Analecta Franciscana II. 289. — Acta Sanct. Oct. X. 296. — Wadding: Annales Min. X. 150. — Sannig: Chronicken IV. 74.

[3]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 97.: »Consentimus in eiusdem, in omnibus et per omnia; et volumus stare, et vivere, et mori in dicto ordine nostro sancto fraternaliter, secundum Constitutiones et Reformationes praedictas.« — Analecta Franciscana II. 289. — Holzapfel: Gesch. der Franz. 113.

[4]) Mich. Ang. da Nap.: Chronologia. I. 97. — Analecta Franciscana II. 289. — Acta Sanct. Oct. X. 296. — Wadding: Annales Min. X. 150.

[5]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 28. »Fratres quoque omnes in capitulo congregati illas servare promiserunt, et ut fortius ad id agendum adstringerentur, juramento firmaverunt.«

hogy Cervantes bíborosnak nem maradt egyéb hátra, mint véglegesen szentesíteni ezeket a határozatokat. A pápától kapott teljes hatalmánál fogva tehát kimondá, hogy ezek a határozatok »sub poenis et censuris« köteleznek úgy a jelenben, mint a jövőben mindenkit.[1])

V. Márton azután jóváhagyta azt a szabályzatot, s ezért nevezik ezt »Márton-féle konstitucióknak.«[2])

A történtek után mindenki azt hitte, hogy a rend megreformálása biztosítva van. Az observánsok kimondhatatlanul örvendeztek, mert ezzel régi vágyuk beteljesedett és küzdelmes életüknek vége szakadt. Csak még a véghezvitel módozatairól kellett tárgyalni. Az elnöklő bíbornok azon meggyőződésben volt, hogy ezt senki sem tudja jobban elintézni, mint a határozatok szerkesztője, Capistranói János. Megparancsolta tehát a miniszter generálisnak, hogy őt vegye társúl maga mellé és a rend megreformálásánál az ő segítségét vegye igénybe.[3])

Ez a nagy lelkesedés azonban nem sokáig tartott. Többen ugyanis megbánták tettüket és azért esküjük alól szabadulni szerettek volna. »Mielőtt tehát eltávoztak volna a gyűlés helyéről — mondja Bernardino d'Aquila — az előbb említett határozatokat jobban megérteni akarták; s mikor sok dolgot észrevettek, amelyeket semmi módon sem akartak megtartani, felmentést kértek esküjük alól és kijelentették, hogy semmi módon nem akarják, hogy azon határozatok őket kötelezzék. A tisztelendő atya pedig látván azok akaratát, jobbnak gondolta őket feloldozni, és így az eskű alól és ennek következtében a mondott határozatok megtartása alól is feloldozta őket.«[4]) Egyik forrásunk azt állítja, hogy mindez titokban történt; azaz a miniszter generális azt a néhányat, akik a reformok megtartására gyengéknek érezték magukat, esküjük alól feloldotta.[5]) Ezáltal aztán a miniszter generális nagyon nehéz helyzetbe került, mert a dolog kipattant és másokat is arra csábított, hogy kérjék az esküjük alól a feloldást. A miniszter generális úgy

---

[1]) Analecta Franciscana. II. 289.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 506. Cristoforo da Varese: V. c. — Csevapovich: Synoptico Mem. Cat. 53.

[3]) Analecta Franciscana II. 290. — Acta Sanct. Oct. X. 506. Cristoforo da Varese: V. c.

[4]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 28.

[5]) Mich. Ang. de Napoli: Chronologia. I. 98.

segített magán, hogy a gyűlés végeztével a pápához ment, hogy kieszközölje maga részére is az eskű alól való felmentést és néhány enyhítést a szabályokon. A pápa teljesítette kérését és 1431. júl. 27-én kiadja a felmentést és enyhítést tartalmazó bullát.[1])

Közben Capistranói János nagy buzgalommal fogott a reform keresztülviteléhez. A miniszter generálist gyöngének tartotta ugyan ilyen nagy dolog keresztülvitelére, de azt hitte, hogy az eskű, amelyet nyilvánosan tett le a bíboros előtt, erőt kölcsönöz neki a munkára. A miniszter generális kíséretében tehát megkezdi az egyes kolostorokban a hivatalos látogatást, amelynek végén aztán a reform behozatala következett. Úgy látszik, nagyon erélyesen lépett fel, mert az életrajzírók tudósításai szerint néha erőszakosan vitte végbe a reformot. »Ollót hordott maniká-jában és ha látta, hogy a konventuálisok szerfölött széles és hosszú csuklyát hordanak, titkon hozzájok lépett és levágott egy darabot belőle.«[2]) De a július 27-ki esemény után be kellett látnia, hogy a miniszter generális ingadozása a reformot lehetetlenné teszi. Még mindig remélt. De keservesen kellett ismét csalódnia. A miniszter generális és utána a többi miniszterek is nemcsak nem tartották meg a határozatokat, hanem még meg is akadályozták azokat, akik meg akarták tartani.[3]) Sőt a miniszter generális egy hónapra rá a történtek után, újra a pápához fordult és újabb kedvezményt eszközölt ki, amely a szegénységre vonatkozó határozatokat semmivé tette. Az »Ad statum Ordinis« kezdetű bulla, amelyet a pápa 1431. augusztus 23-án adott ki,[4]) megengedi ugyanis a fekvő birtokok és állandó jövödelmek haszonélvezetét és a prokurátorok az apostoli szék nevében teljesen rendelkeznek

[1]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 98. A »Pervigil more pastoris« szavakkal kezdődő bulla kelt »sexto Kalendas Augusti.« — Cf. Holzapfel: Geschichte der Franz. 113. — Wadding: Annales Min. X. pag. 162. — Acta Sanct. Oct. X. 297.

[2]) Analecta Franciscana II. 290. — Acta Sanct. Oct. X. 507. Cristoforo da Varese: V. c. »Incipit ergo Pater ipse, ministrum sequens, super hoc studiose invigilare. Unde fortices in manica portans, si aliquando videbat aliquos conventuales nimis difformia, ampla et longa capucia deferre, clam accedebat, et illa praecidebat.«

[3]) Analecta Franciscana II. 290.

[4]) Csevapovich: Synoptico Mem. Cat. 53. — Holzapfel: Geschichte der Franz. 113.

velük.[1]) Ez volt az Elia da Cortona által kieszközölt engedmény óta az első általános és az egész rendet érdeklő felmentés.

A miniszter generálisnak ezen újabb ténye az observánsok között nagy elkeseredést keltett. Hiszen kolostoraikban, még azokban is, amelyeket időközben a konventuálisoktól vettek át, keresztülvitték a reformot és azon reményben ringatták magukat, hogy Szent Ferenc rendjében ismét felvirágzik a régi szeráfikus szellem. A miniszter generálisnak ezen engedménye azonban tökéletesen elvette minden reményüket; látták, hogy az előljáróság, amely néhány hét előtt még olyan hévvel hangoztatta a reformot, most teljesen a reform ellen van. Nem fogadják el az engedményeket, hanem szilárdan kitartanak a Márton-féle szabályzatok mellett. Minden egyetemes gyűlésükön újólag megerősítik azokat, de egyben mégis engedtek, hogy halálos bűn alatt nem kötelezik magukat azok megtartására. Példájukat követik a spanyol rekollektusok és a Szent Collete által reformált francia zárdák.[3])

Capistranói Jánost nagyon meglepte a miniszter generális ezen állásfoglalása, de azért a harcot feladni nem akarta. Kereste a módot, miképen lehetne a reformot a miniszter generális ellenére is keresztülvinni. De bármiképen próbálkozott is, terve dugába dőlt. A konventuálisok ugyanis az eskű alól fel lévén mentve, a Márton-féle szabályzatot nem tartották magukra nézve kötelezőknek; kényszeríteni pedig nem lehetett őket azok megtartására, mivel a pápai engedmények folytán bűntetni nem lehetett őket.[4]) Erős, de igaz kritikát gyakorolt Glassberger, mikor a miniszter generálisban látja a jó iránynak legnagyobb kerékkötőjét: »Nincs vészthozóbb, mint a beteges fő.«[5])

[1]) Kreszlinger: Ortus et Progressus Ordinis 71—72: »Syndicus Apostolicus pro necessitate et utilitate Fratrum non solum mobilia et Elemosynam pecuniariam, verum etiam immobilia et redditus annuos nomine Summi Pontificis recipere valent.« Cf. Holzapfel: Geschichte. 114.

[2]) Bernardino d'Aquila: Chronica 28. »Nostri vero fratres acceptarunt, tenuerunt et nunc tenemus; imo quasi in omnibus capitulis generalibus confirmantur, ita tamen quod non obligent ad mortale.«

[3]) Csevapovich: Synoptico Mem. 53.

[4]) Analecta Franciscana II. 290. »Cogitavit itaque ipse venerabilis pater Johannes de Capistrano de modo, quo posset Ordo reformari, sed non inveniebat propter dicti iuramenti absolutionem obtentam et multas alias relaxationes, ab eodem domino Papa ad instantiam Ministri concessas, quibus Conventualium transgressiones munitae et incorrigibiles manebant. — Nihil pestilentius capite morbuo.

[5]) Analecta Franc. II. 290.

MÁSODIK FEJEZET.

11. §. Capistranói János keresztülviszi a reformot.

Capistranói János eddig még mindig a rendi egység mellett harcolt; de ezen tények láttára lassankint hajlik azokhoz, akik az observáns eszmék véghezvitelére az önkormányzatban látták az egyedüli módot. »Mikor látta az atya — mondja Cristoforo da Varese — és lelkében átgondolta, hogy a rendet reformálni nem lehet, nem különben mikor tapasztalta, hogy a szegény observáns testvérek a konventuálisok részéről mily sok zaklatásnak vannak kitéve, amelyeknek következtében úgy az isteni tiszteletben (zsoltár imádkozásban,) mint a regula megtartásában is akadályozva vannak, fájlalta, hogy egykoron ellene volt azon francia testvéreknek, akik a zsinatoktól is, a pápától is nyugodt életükért bullákat eszközöltek ki.«[1])

Bernardino di Siena gyakran kérte Capistranói Jánost, hogy ne ellenkezzék az Alpeseken túl levő testvérekkel, mivel szükséges azon részeken, hogy saját vikáriusaik alatt éljenek. De ő nem tudott ebbe belenyugodni, míg tapasztalás után meg nem tanulta, hogy annak így kell lennie. Mikor ezen meggyőződésre jutott, mindig fájlalta, hogy azon testvéreknek ellensége volt, azt mondogatván: »Én a dolgot nem értettem úgy, mint San Bernardino, én testi ember vagyok, ő szent.«[2]) Capistranói Jánosnak ezen nézetváltoztatása az observánsoknak nagy nyereségére volt, mivel mindnyájan ismerték szigorú életmódját és törhetetlen buzgóságát a szeráfikus élet után. A két párt között a történtek után az egyesülésről többé szó sem lehetett.

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 507. Cristoforo da Varese: V. c. »Quod videns Pater et animo pertractans, ordinem non posse reformari, considerans nihilominus quod pauperculi fratres observantes a Conventualibus molestias multas sustinerent, ex quibus in obsequio divino et observatione Regulae plurimum impediebantur, doluit, se unquam contrarium fuisse illis fratribus Franciae, qui bullas a Conciliis et a Papa pro eorum quieta vita impetraverunt.«

[2]) Analecta Franciscana II. 294. — Cristoforo da Varese: V. c. »Ego rem non intellexi, sicut sanctus Bernardinus, ego carnalis, ille sanctus,

A kocka el volt vetve; tehát harcolni kell továbbra is az obszervánsoknak, míg céljukat el nem érik. A harc meg is indult, még pedig nagy hevességgel és még nagyobb szenvedéllyel. Az obszervánsok részén volt az erkölcsi erő, a konventuálisok részén pedig a rendi hatalom. A miniszter generális és a többi rendi előljáró mindent megpróbáltak, hogy az obszervánsokat az engedmények elfogadására bírják; de hasztalan volt minden fáradozásuk, hiába való volt minden fenyegetésük és zaklatásuk. Az obszervánsok törhetetlenül kitartanak a reform mellett, s várják a kedvező alkalmat, hogy teljes erővel felléphessenek a konventuálisok ellen. Az alkalom nem késett sokáig. Meghalt V. Márton és a pápai székre IV. Eugénius került, aki az obszervánsoknak mindig különös barátja, jótevője és pártfogója volt.[1]) Az új pápa előzőleg is jól ismerte Capistranói Jánost és rendkívül nagyrabecsülte úgy, hogy többízben is kikérte mint tapasztalt férfiúnak tanácsát. Capistranói János fel is használta ismeretségét az új pápával; megkoronáztatása után rögtön siet hozzá[2]) és mély alázattal arra kéri, hogy engedje meg, hogy az obszervánsok ezentúl is olyan felügyelet és fegyelem alatt éljenek, mint éltek az 1430-ki assisi-i gyűlés előtt.[3]) A pápa nemcsak ebbe egyezett bele, hanem visszavonta és megsemmisítette mindazon engedményeket, amelyeket a miniszter generális V. Mártontól kieszközlött és megparancsolta a miniszter generálisnak és az egész rendnek, hogy ezentúl az V. Márton által megszabott szabályok szerint éljenek. S erről rögtön bullát állíttatott ki, amely ezen szavakkal kezdődik: Vinea Domini Sabaoth, domus Israel, diversorum varietate florum fulcita.[4]) IV. Eugénius egész pápasága alatt nagy figyelemmel kísérte a szerzetesek és világi papok életét. Terve volt mindkettőt a krisztusi életmódhoz visszavezetni. Ezen törekvéseivel függött össze az a kedvezés is, amelyben az obszervánsokat részesítette.[5])

A pápának rendelete lesújtotta a miniszter generálist és a konventuálisokat és azért minden követ megmozdítottak, hogy a pápát ezen bulla visszavonására bírják. Az a nagy ellenhatás,

[1]) Bernardino d'Aquilo: Chronica. 29. »Eugenius papa quartus nostrae familiae (sc. observantium) fuit singularis amicus, fautor et auctor.«
[2]) A pápa koronázása 1431. márc. 11-én volt.
[3]) Wadding: Annales Min. X. 177. — Acta Sanct. Oct. 297.
[4]) Analecta Franciscana. II. 294. A bulla kelt 1431. március idusán.
[5]) Pastor: Die Geschichte der Päpste. I. 267. (Ed. prima.)

amely a bulla nyomában a konventuálisoknál keletkezett, meggyőzhette a pápát arról, hogy sokkal mélyebb a seb, sem hogy egyszerre be lehetne hegeszteni. Addig is míg a hullámok lecsillapodnak, tennie kellett valamit. A bullát nem vonta ugyan vissza, de a konventuálisokra vonatkozólag egyelőre hatályon kívül helyezte, az observánsoknak pedig megengedte, hogy vikáriusaik alatt élhetnek, mint előbb, s ezért Bolognába hívta össze pünkösdvasárnapjára az összes observánsokat. 1431. május 20-án, pünkösdvasárnapján tehát az observánsok Bolognában megtartják az egyetemes gyűlést és minden tartomány részére vikáriusokat, az összes tartományok ellenőrzésére pedig Capistranói Jánost rendelte komisszáriusképen, aki hét éven keresztül a legnagyobb körültekintéssel viselte ezt a hivatalt (1431—1437-ig).[1])

Ezek a kivételes intézkedések megnyugtatták az observánsokat, de nem a konventuálisokat. Fejük fölött lebegett még mindig, mint Damokles kardja, a Márton-féle szabályzat. Eugénius, hogy a konventuálisok felizgatott lelkét is lecsillapítsa, 1432-ben visszavonta az előző évben kiadott bulláját és visszaállította az V. Márton által kapott engedményeket.[2])

1433-ban a konventuálisok egyetemes gyűlést tartanak Bolognában, ahol olyan intézkedéseket hoztak, amelyek kizárják az observánsokat a rendből.[3]) Ezeknek az éle különösen az Alpeseken túl élő testvérek ellen irányult, akik mereven visszautasítottak mindent, ami az ő engedményeiket, amelyeket a konstanzi zsinaton, majd az assisii gyűlésen kaptak, érintené. A francia observánsok erre 1435-ben a baseli zsinathoz fordultak, ahol a miniszter generális, Guglielmo di Casale már jelenvolt és erősen ellenök dolgozott.[4]) A zsinati atyákat arra akarta rábírni, hogy vonják vissza a konstanzi zsinatnak határozatait és ezen okból

[1]) Gonzaga: De origine Ser. Rel. 12.: »voluit, ut Beatus Pater Johannes Capistranus ex apostolica auctoritate commissariatus munere super praedictos omnes patres ac fratres observantes fungeretur. Quod et summo omnium illorum applausu per integrum septennium, ab anno scilicet 1431 usque ad annum 1438. fecit.« — Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. 98. — Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 1663.: »Exceptionell war die Stellung des hl. Johannes Capistranus, der längere Zeit (1431—1438) als päpstlicher Commissar ein allgemeines Aufsichtsrecht über seine Ordenfamilie übte.«

[2]) Holzapfel: Gesch. der. Franz. 115.

[3]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 12. — Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. 98.

[4]) Analecta Franciscana. II. 294.

különféle vádakkal illette az obszervánsokat. Az obszervánsok nagyon élesen válaszolnak.[1]) Kimondják nyiltan és világosan, hogy az egész harc és zaklatás irigységből keletkezett, mivel a nép őket életmódjuk miatt többre becsüli, mint a konventuálisokat. Hiszen a tömeg újjal mutat rájuk, mondván: »Miért nem csináljátok ti is úgy, mint ők!«[2]) A legfőbb vád ellenök az engedetlenség volt, hogy nem engedelmeskednek a miniszter generálisnak, hanem csupán a saját vikáriusuknak. Ezt a vádat fényesen megcáfolják. Kimutatják, hogy ők a regula szerint engedelmeskednek, de a miniszter generálist nem a regula szerint választják meg. S nekik még reményük sincs jó választásra, mivel az obszervánsoknak nincsen szavazati joguk a miniszter generális választásában; de többségre se juthatnak sohasem, mivel egyetlen obszervánst sem választanak meg miniszternek, vagy kusztosznak.[3])

Az obszervánsok bizonyítékai meggyőzték a zsinati atyákat igazaikról, s azért 1435. október 19-én úgy határoztak, hogy a konstanzi zsinat határozatai továbbra is teljes érvényben maradnak.[4])

A francia obszervánsok kiváltságait a spanyol obszervánsok is megkapják, akiknek érdekében a kastiliai királyné járt közben a pápánál.[5]) Csak az itáliai obszervánsok ügye nem tud dülőre jutni, bár rohamosan terjednek és egyik házat a másik után szerzik meg maguknak. 1431-ben a többek között az Alverna hegyen levő kolostort, 1434-ben pedig a Szentföld őrízését kapják meg. IV. Eugénius pápa Capistranói Jánosnak is juttatott szerepet ebben. A dolog előzményeit a következőkben foglalhatjuk össze.

12. §. Capistranói János működése a Szentföldön.

Szent Ferenc fiai már szent Alapítójuk életében eljutottak a Szentföldre; s azóta, bár 2000-en szenvedtek itt vértanúi halált

---

[1]) Analecta Franciscana. II. 294—298. lapokon Glassberger részletesen előadja az obszervánsok replikáját a vádakra vonatkozólag.

[2]) Analecta Franciscana. II. 294.: »Hinc etiam zelo fomitem praebere, quia vita melior videtur redarguere inferiorem, quod etiam augere rumorem hominum dicentium: »Quare non facitis, sicut illi.« etc.

[3]) Analecta Franciscana. II. 296.

[4]) Analecta Franciscana. II. 296. — Mich. Ang. da Napoli: Chron. I. 98.

[5]) Holzapfel: Gesch. der Franz. 117.

és 6000-en estek áldozatúl a pestisnek a szeretet vértanúságában,[1]) még sem hagyták ott.

Jeruzsálemben 1222-ben, vagy 1230-ban telepedtek le[2]) és legfőképen a zarándokok lelki üdvének gondozásában fejtettek ki nagy buzgóságot. Egy századdal később nagy dicsőséghez jutottak. Roberto, nápolyi király, 1340 körül a Szentföld szenthelyeinek őrízetét reájuk bizta azon föltétel alatt, hogy ott éjjel-nappal dicsőítsék Istent és a zarándokokat lelki vigaszban részesítsék.[3]) VI. Kelemen pápa 1342. december 21-én kelt bullájában a ferencrendieket a szent sír őrízetében megerősíti.[4]) Ez a nagy kitűntetés elsőrangú szerephez juttatta az itt élő rendtagokat. Az a körülmény, hogy az itt levő szerzetesek függetlenek voltak minden tartománytól, bírta rá a rend miniszter generálisát arra, hogy az itt tartózkodó testvérek részére külön szabályzatot alkosson. 1376-ban tehát a rendi káptalan megbízza Bartolomeo d'Alverna testvért, hogy készítsen a Jeruzsálemben élő rendtagok részére statutumot.[5])

Bartolomeo d'Alverna készségesen teljesíti a megbízatást, elkészíti a szabályzatot, amelynek pontjai szerint a Sion hegyén lakó quardián az összes szentélyek felügyelője és nem a szentföldi kusztodia főnöke; s a szenthelyek őrízetére állandóan 20 rendtagnak kell lennie. Az 1414-ben Lausanne-ban tartott rendi káptalan[6]) meg azt határozta, hogy a szenthelyekre csak olyan rendtagokat szabad küldeni, akik eddigi életükkel bizonyítékot szolgáltattak arra, hogy erkölcseikkel és tetteikkel a keresztény névnek dicsőséget szereznek. Okot erre azon körülmény adott, hogy a Szentföldön levő konventek között torzsalkodás tört ki az observantia miatt.[7]) A rendi torzsalkodáshoz egyéb bajok is járultak. A prokurátor közönséges katona volt, aki a szent dolgokkal is űzérkedett; ami ellen sem a quardián, sem

[1]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 1655. — Holzapfel: Gesch. der Franz. 266.

[2]) Holzapfel: Gesch. der Franz. 262.

[3]) Mariotti: La passione di Gesu. 38. — Herzog: Cosmographia. 167. »Szerinte 1304- vagy 1313-ban kapták meg a szent sír őrízetét.«

[4]) Mariotti: La passione di Gesu. 39. Közli a pápai bullát, amely kelt »Di Avignone il di 21 di decembre 1342 anno primo del nostro Pontificato.«

[5]) Holzapfel: Gesch. der Franz. 267.

[6]) Holzapfel: Gesch. der Franz. 267.

[7]) Gonzalez: Vita di S. Giov. 76.

az egyes rendtagok nem tudtak kellőleg fellépni, mivel az a külső, világi összeköttetéseivel megakadályozott minden ellene irányuló törekvést. V. Márton pápa is értesült a szomorú állapotról, amelyben a Szentföld sinylődött. Elküldötte tehát ide Nicolao d'Osimo obszervánst,[1]) mint vizitatort, hogy szüntesse meg a prokurátor visszaéléseit és állítsa vissza a rendtagok között a szigorú életmódot. Nicolao d'Osimo azonban minden tudománya és életszentsége mellett sem tudott boldogúlni velök, s így visszatért anélkül, hogy a megbízatást teljesítette volna.

IV. Eugénius pápa aztán maga vette kezébe a félbenmaradt dolgot és utasította a miniszter generálist, hogy a szentföldi kusztodia élére nevezzen ki obszervánst, aki az óhajtott reformot véghez fogja vinni. S midőn a miniszter generális késlekedett a parancs végrehajtásában, a pápa egyszerűen a Szentföldre küldötte 1434-ben Giacomo Delfini obszervánst, hogy teremtsen rendet.[2]) A pápa ezen kinevezéssel egyuttal azt is jelezni akarta, hogy a szentföldi helyek őrizetét kizárólag az obszervánsokra akarja bízni. Giacomo Delfini azonban nem bírta keresztülvinni a reformot. A prokurátor és a kevésbé szigorú életű szerzetesek annyira ellene támadtak, hogy minden törekvése hajótörést szenvedett.

Alberto di Sarteano, aki ebben az időben pápai megbízatás folytán szintén Keleten járt, fájdalommal látta a Szentföldön élő ferencrendiek laza életét és azért keserű levelet írt a rend protektorához, Giuliano Cesarini bíbornokhoz, aki aztán a ferrarai zsinaton keresztülvitte, hogy IV. Eugénius pápa Capistranói Jánost nevezte ki Kelet komiszáriusává,[3]) akinek minden jogot megadott a reformok véghezvitelére.

Capistranói János engedelmeskedik a pápai parancsnak és útnak indult 1439. év tavaszán. Tengeren teszi meg az útat; kíséretéből csak egyet ismerünk, Tommaso di Firenze testvért.[4]) Cyprus szigetén kikötnek, ahol nagy ünnepélyességgel fogadják.

---

[1]) Holzapfel: Gesch. der Franz. 267. — Barberio: Vita ... di S. Giov. 66 — Hermann: Cap. triumph. 189.

[2]) Pavissevich: Secula Seraphica. §. Res Memorabiles 1408—1507.

[3]) Sannig: Der Cronicken. IV. 83. — Hermann: Cap. triumph. 189—190. — Wadding: Annales Min. XI. 13.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 513. — Martyrologium Seraphicum: oct. 31.: »Reate in Umbria natalis beati Thomae a Florentia, qui una cum sancto Joanne a Capistrano in Palaestinam ... profectus.«

A Szentföld prokurátorának, Giovanni Martini-nek házában szállásolják el, ahol egy kedves jelenet történt vele, amely mindnyájok épülésére szolgált.[1])

Innen egyenesen Jeruzsálembe megy, hol azonnal hozzáfog a pápai rendelet végrehajtásához. A régi prokurátort elmozdítja és helyébe Giovanni Martini, veneziai származású kereskedőt teszi meg syndikusnak;[2]) a quardiánságot Gandulfo da Sicilia-ra bízza, akit a pápa már előzőleg megbízott ezen tiszttel.[3]) Kihallgatja az összes testvéreket; s azután előadja nekik Őszentsége parancsát, amelyet a szenthelyek jól felfogott érdekében végre kell hajtania. Szelídséggel és atyai szeretettel kéri őket, hogy fogadják el készségesen és önként azt a szigorítást, amelyet a Szentatya kíván.

Alázatossága, jósága és szelídségével párosult igazságossága annyira meghatotta a rendtagokat, hogy egyik részük azonnal késznek nyilatkozott a reformokat elfogadni. Capistranói János most, hogy a további zavargásoknak és civakodásoknak elejét vegye, a reformot el nem fogadó szerzeteseket egyszerűen hazaküldötte Európába.[4])

Jeruzsálemben ilyen erős rendszabályokkal sikerült a békét létrehoznia és a rendházakban az observantiát keresztülvinnie. S mivel ezen időtől kezdve a szenthelyek őrzése az obszervánsok kezében volt, a konventuálisok mindent elkövettek, hogy előbbi helyüket visszafoglalják. Sok ideig nem tudtak belenyugodni ebbe a helyzetbe és igényüket még akkor is fenntartották, mikor egyetlen konventuális sem volt a Szentföldön.[5])

Meddig tartózkodott Capistranói János a Szentföldön? Nem tudjuk. De feltehetjük, hogy hivatalos küldetése elvégeztével még egy kis ideig ott maradt, hogy szent meghatottsággal sorbajárja mindazon szenthelyeket, amelyeket az Üdvözítő földi életében ottlétével megszentelt, és amelyeket a kereszténység hálás kegyelete tiszteletben megőrizett. A »Passio domini nostri Jesu Christi« című művében találtunk egy helyet, amelyben nyiltan elárulja ottlétét. A szenvedés harmadik útjában, midőn arról beszél, hogy Jézust éjjel az Olajfák

[1]) Calaorra: Hist. Cronol. 252.
[2]) Barberio: Vita... di S. Giov. 67. — Hermann: Cap. triumph. 189.
[3]) Barberio: Vita... di S. Giov. 67. — Wadding: Annales Min. XI. 71. — Hermann: Cap. triumph. 190.
[4]) Wadding: Annales Min. XI. 71. — Hermann: Cap. triumph. 190.
[5]) Holzapfel: Gesch. der Franz. 267.

hegyéről Ananiáshoz vitték, a Kedron patakján oly durván hurcolták át, hogy megbotlott egy kőben, mire elesett és csuron víz lett, ezt mondja: »És vizesen mezitláb vitték a köves úton. Saját szemeimmel láttam ugyanis, hogy a Kedron patakjától egészen a városig az országúton kívül a föld köves és durva.«[1])

A Jeruzsálemben levő kolostorok megreformálása után meglátogatja sorban a többi szentföldi kolostorokat is, hogy erkölcsi életükről meggyőződést szerezzen, másrészt, hogy a Megváltó lábnyomai által megszentelt helyeket mint zarándok megnézze és csókjaival illesse.[2]) Az életrajzírók első sorban a kaffai konvent megreformálását emelik ki keleti tartózkodása második nagyobb eredményeül.[3])

13. §. **Az observánsok önálló vikáriust kapnak.**

Capistranói János minden alkalmat felhasznált, hogy a pápát rávegye az obszervánsok ügyének támogatására. »Egy alkalommal — miként Cristoforo da Varese elbeszéli — midőn a rend szétszakadásáról folyt a beszéd, így szólt a pápához: Ha a rendből három bajt eltávolítanak, rögtön reformálva lesz a rend. A pápa mosolyogva kérdé: Mi az, János testvér? Ő felelé: Az első bajon értem, Szentséges Atyám, a gyerekeket; a másodikon a könnyelmű életet, a harmadikon a pénzt. Ha tehát ezt a hármat eltávolítják, tudniillik a gyerekeket, a könnyelmű életet és a pénzt, azonnal meglesz a rendben a reform.«[4]) Cristoforo da Varese nem mondja meg sem a helyet, sem az időt, hol és mikor folyt le ez a beszélgetés. De bárhol történt, az nem lényeges; a fődolog, hogy Capistranói János mint jó orvos felismerte a bajt és megtalálta

---

[1]) Capistranói János: Passio Domini nostri Jesu Christi. Vita tertia: »et nudum in pedibus per viam lapidosam traxerunt. Nam ut vidi oculis meis, quod a torrente Cedron usque ad civitatem Jerusalem extra statum publicum est terra lapidosa et dura.«

[2]) Hueber: Dreyfache Cronickh. 279.: »Im H. Land Palaestina hatte er alle Ordens-Clöster zu Fuss visitierent, nit allein mit heiligen Satzungen trefflich versehen, sondern auch die Fusstapffen Jesu Christi unsers Erlösers andächtigist verehret, und zu verehren eingerichtet.«

[3]) Wadding: Annales Min. XI. 13. — Hermann: Cap. triumph. 190. — Barberio: Vita... di S. Giov. 67. — Breve Compendio della vita Eroica. 16.: »Consulato questo personaggio, navigo in Levante, dove riformo tutti quei luoghi, rimettendo nel suo vigore la regolare disciplina, specialmente in Caffa.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 507. Cristoforo da Varese: c. V.

az orvosságát. De legnagyobb sajnálatára nem állt módjában az orvosszert alkalmazni úgy, miként szerette volna.

Végre a sok panasz, ami elhangzott az obszervánsok ajkairól, de különösen Capistranói János beszédei és fölvilágosításai arra birták IV. Eugénius pápát, hogy az itáliai obszervánsok élére egy vikáriust állítson, aki ugyan a miniszter generális hatalma alatt áll, de az obszervánsokat függetlenül és teljes joggal kormányozza.

Kit ajánlhatott volna Capistranói János erre a magas hivatalra mást, mint tanító-mesterét, Bernardino da Sienát?[1]) A pápának tetszett az ajánlott személy; hivatta Guglielmo di Casalét és megparancsolta neki, hogy Bernardino di Sienát nevezze ki az obszervánsok élére teljes hatalommal helyettesévé.

Glassberger krónikájában azt jegyzé fel, hogy a miniszter generális 1438-ban a tusciai tartományban levő obszervánsok élére nevezte ki vikáriusnak[2]) és csak a következő évben 1439-ben az összes itáliai obszervánsok élére. Ez azonban tévedésen alapszik, mert úgy a miniszter generális kinevező[3]), mint a pápa megerősítő[4]) levelének keltezése világosan és határozottan bizonyítja, hogy 1438-ban történt ez.[5]) Ugyanerről tanúskodik Bernardino di Siena első körlevele is, amelyet 1438-ban intézett mint »totius Italiae Vicarius et Commissarius Generalis« övéihez.[6])

Az obszervánsok fellélegzettek és rohamosan akartak előhaladni a szeráfikus életben, mire aztán különféle kételyek bántották őket. A pápa akaratából és szándékából Nicolao d'Osimo, a miniszter generális komisszáriusa ezen kételyek eloszlatására

---

[1]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 12. — Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. 99.

[2]) Analecta Franciscana. II. 300.: »Eodem anno (1438) institutus est sanctus Bernardinus a Ministro Generali Vicarius super devota loca in provincia Tusciae«... és a 301. lapon: »Eodem anno (1439) institutus fuit sanctus Bernardinus ex dispositione domini Eugenii Papae a Ministro Generali totius Ordinis, fratre Guglielmo de Casali, Vicarius Generalis super omnes Fratres de Observantia per totam Italiam constitutos.

[3]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. 99. Itt olvasható a Guglielmo di Casali levele, amely kelt Sienában 1438. júl. 22. — Cf. Analecta Franciscana. II. 301. jegyzet.

[4]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. 99. A pápa levele magában foglalja a generális miniszter levelét is; kelt pedig a pápai bulla Ferrarában, 1438. szeptember elsején. — Cf. Hermann: Cap. triumph. 137.

[5]) Gonzaga: De orig. Seraph. Relig. 12. — Holzapfel: Gesch. der Franz. 117.

[6]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. 100.: »Datum in loco S. Damiani prope Assisium. Die XV. Augusti, 1438.«

nyilatkozatot bocsátott ki, amelyek heves ellenzésre találtak az observánsoknál. Beleszólt a dologba a miniszter generális, Capistranói János, Bernardino di Siena és sokan mások.[1])

Bernardino di Siena azzal vetett véget a viszálynak, hogy kiadta 1440. julius 31-én saját nyilatkozatát, amelyben a kételyekre vonatkozólag világos feleletet ad.[2])

Bernardino di Siena azonban előrehaladott kora és betegeskedéseire való tekintetből szabadulni akart a súlyos és felelősséggel teljes hivatalától, amelyre úgy is akarata ellenére nevezték ki. A pápa azonban nem fogadta el a lemondást, hanem megadta neki azt a jogot, hogy maga mellé segítségűl teljes hatalommal helyettest választhat. Bernardino di Siena választása Capistranói Jánosra esett és őt 1441. febr. 14-én a genovai, a milánói és a bolognai tartományok vizitatorává ki is nevezte.[3])

Nehéz körülmények között vette át ezen tartományok kormányzását. Ezen időben ugyanis Nicolao d'Osimo, aki már 1440-ben megkapta a jogot az alsó itáliai tartományok teljes függetlenítésére, felhasználván a miniszter generálisnak Franciaországban való távollétét, Bernardino da Siena-val együttesen akarta a reformot keresztülvinni. Bernardino da Siena azonban vonakodott ezt véghezvinni, mivel erre a pápától felhatalmazása nem volt. Capistranói Jánossal valószínűleg dülőre jutott volna, de közben megérkezik a miniszter generális s így az ügyet el kellett halasztani. De nem sokáig. 1442. febr. 2-án meghalt Guglielmo di Casale miniszter generális, mire Bernardino da Siena is lemondott.[4])

IV. Eugénius pápa most elérkezettnek látta az időt Szent Ferenc rendjének teljes megreformálására. Kinevezi tehát Alberto

---

[1]) Analecta Franciscana. II. 303.: »notum facio, quod per fratrem Nicolaum de Auximo eiusdem Ordinis, ac quondam Vicarium locorum devotorum Provinciae sancti Angeli et nunc eorumdem locorum Commissarium reverendissimi patris Generalis, de mandato eiusdem ac de voluntate domini nostri Papae, ut patet per litteras reverendissimi patris Generalis, factae fuerunt quaedam declarationes, quae multa disputatione et examinatione et ponderositate fuerunt per reverendissimum patrem Generalem et per venerabilem fratrem Johannem de Capistrano et alios multos et etiam per me, quae sunt huiusmodi, videlicet.« — Cf. Rodulphius: Hist. Seraph. Relig. lib. II. 89 a.

[2]) Analecta Franciscana. II. 302—305. — Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 100—101.

[3]) Barberio: Virtu, vita ... di Cap. 70. — Hermann: Cap. triumph. 191. — Toussaint: Leben des H. Bern. 174. — Holzapfel: Gesch. der Franz. 118.

[4]) Holzapfel: Gesch. der Franz. 118.

di Sarteanót helyettes miniszter generálisnak [1]) azon reményben, hogy így könnyebben sikerül keresztülvinni a megválasztását a miniszter generálisságra és ezzel sikerül a reformálás is a rendben.[2]) Alapúl pedig az szolgált, hogy Alberto di Sarteano nagy tiszteletben állott nemcsak az observánsok, hanem a konventuálisok előtt is.[3]) Oly nagy tekintélye volt ugyanis az utóbbiak előtt, hogy kevéssel ezelőtt a San Antonio tartomány megválasztotta observáns létére tartományfőnöknek. Ez épen belevágott a pápa tervébe, most már remélte, hogy sikerülni fog a rendi reform megvalósítása. Örömmel írja tehát Capistranói Jánosnak:

»Amióta az isteni gondviselés folytán a legfőbb apostolságra jutottunk, az említett rendben az egyenetlenségeket, a széthúzásokat, véleménykülönbségeket, pártoskodásokat több éven keresztül teljes erőnkből kiírtani, a mondott rendet a helyes élet és kormányzás módjára rávezetni, megtartani, nagyobbítani és növelni törekedtünk, amennyire rajtunk állott, az Úr rendelése és intézkedése folytán ezen most folyó évben a boldog emlékezetű Guglielmo di Casale, a szent hittudományok mestere és az említett rend miniszter generálisának halála után, miután a Barcellonában levő kolostor tagjai a jövő egyetemes gyűlésről jelentést tettek, elhatároztuk, hogy Padovában a legközelebbi pünkösdünnepe körül egyetemes gyűlést tartunk, miként ezt levelünk által a mondott rend összes minisztereinek tudomására adtuk; közbejött azután Dalismano-nak, a San Antonio tartomány főnökének elköltözése az élők sorából; az isteni intézkedés folytán történt ekkor, hogy a miniszter megválasztására összesereglett és szavazattal bíró testvérek a tartományi gyűlésen,

[1]) Analecta Franciscana. II. 307. jegyzet. »Datum Florentiae XV. Kldas Augusti (18 Julii) 1442.«

[2]) Analecta Franciscana. II. 307.: »... Defuncto magistro Guglielmo di Casale... Eugenius papa, volens iterum reformationem Ordinis aggredi, institut Vicarium Ordinis fratrem Albertum de Sarthiano.«

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 29—30.: »Ut igitur hanc reformationem commodius facere posset, prudentissime cogitavit facere unum sufficientissimum fratrem generalem ordinis, qui esset vir utrique parti conventualium et observantium communis, pater utique doctus et conscientia serenus. Et ideo cogitavit praeficere ordini fratrem Albertum de Sartheano; de quo supra scripsi, qui fuit a principio de conventualibus et postea ad observantiam transivit, et ita erat vir utrique parti communis.«

a Szentlélek Isten közreműködésével egy személyben egyeztek meg és azután érett megfontolás után kedvelt fiunkat, Alberto da Sarteanó-t, az említett rendnek tagját, a fentebb említett tartomány miniszterévé választották; akinek megválasztása nem kis örömöt és vigaszt okozott nekünk, mivel fedhetetlen jellemű, kiváló tudományú és bölcseségű férfiú hírében áll, aki erkölcseinek komolyságával és higgadtságával tűnik ki, miként hosszas tapasztalatunk ezt nekünk bizonyítja, akinek életmódjára, erkölcseire, tudományára, vallási buzgalmára a rendi reform iránt való buzgó vágyára való tekintetből az Úrban igen bízván, úgyezen Albertó-t nemcsak az előbb említett San Antonio tartomány miniszterévé erősítettük meg, hanem még a mondott egész rend vikárius generálisává is tettük és küldöttük a hozzáintézett levelünk erejénél fogva.

Hogy pedig ezen rendeletünk szívünk kívánsága szerint eredményt hozzon, megparancsoltuk, hogy a mondott rendnek minden tagja az említett Albertó-nak, mint valódi vikáriusnak, mindenben engedelmeskedjék, mint a generálisuknak engedelmeskedni tartoztak, míg életben volt. Hogy azonban a rendben ne találkozzék egyetlen egy rendtag sem, aki azt hozhatná fel, hogy nem tud semmit az említett vikárius generális kinevezéséről, téged, akinek dícséretes életéről, bőséges tudományáról és tudásáról, üdvös példaadásáról, szerzetesi erkölcseiről és egyéb erényeiről, melyekkel téged a Leghatalmasabb megáldott, sok évnek hosszas tapasztalatai, régi ismeretségünk és baráti érintkezésünk, míg alsóbb sorban voltunk, eléggé felvilágosítottak s jelenleg is teljesen felvilágosítanak, a toursi, burgundi és francia és a többi Alpeseken túl levő (ultramontán) tartományokhoz rendeltünk, hogy ezen rendeletünket nekik tudtúl add, nemkülönben, hogy a békét, egyetértést és egységet a mondott rend szerzetesei között előmozdítsd, szervezd és befejezd; és rábírd őket, hogy engedelmeskedjenek a mondott rend egyetlen fejének és jelenleg az említett vikáriusnak és bármelyik generális miniszternek, akit a jövő általános gyűlésen azok, akiket illet vagy akikre tartozik, törvényesen megválasztanak. És ezért téged a toursi, burgundi, francia és más Alpeseken túl levő tartományok összes konventjeinek és szerzeteseinek az előbb említett városban, Padová-ban, megtartandó egyetemes gyűlésig vizitatorává és reformatorává

apostoli hatalmunknál fogva jelen levelünk értelmében teszünk, rendelünk és küldünk stb.«[1])

Eugénius tehát Alberto da Sarteano segítségére Capistranói Jánost küldi, hogy készítse elő a talajt az Alpeseken túl levő tartományokban a legközelebbi miniszter generális választására. Ez Alberto da Sarteano tudtával és beleegyezésével történt, hiszen ezért nevezte ő ki már ugyanezen tartományok élére három hónappal ezelőtt Capistranói Jánost,[2]) hogy a pápa szándékát és a jövendő tervét véghez vihesse.

Capistranói János nagyon meg volt elégedve a helyzettel, most már erősen reménykedett a reformban. Meg van az első vikárius, aki obszervánsnak meri magát nevezni; s ha sikerül őt miniszter generálisnak megválasztani, úgy nincsen semmi kétség, hogy a reform sikerül, ha felülről a fejtől kezdődik a reform. Ezért tehát minden erejét arra fordította, hogy egyengesse az útat Alberto da Sarteano megválasztására.

A pápa 1443. június 9-re, pünkösdnapjára tűzte ki a miniszter generális választására a nagygyűlést, amelyen úgy az obszervánsok, mint a konventuálisok rendkívül nagy számmal jelentek meg. A számuk körülbelül kétezer volt.[3]) IV. Eugénius félvén, hogy Alberto da Sarteanó-t nem választják meg miniszter generálisnak, levelet (brevet) intézett az összes szavazattal bíró rendtagokhoz, amelyben előadta óhajtását.[4]) Az elnök Alberto da Sarteano volt, aki a gyűlés elején felolvastatta azokat a kiváltságokat, amelyeket a pápa engedélyezett,[5]) mire a konventuálisok közbe kiáltottak: »Szabadság, szabadság.«[6]) Majd pedig zúgni kezdettek és oly jelenetet rögtönöztek, amely nem illett sem a

[1]) Hermann: Cap. triumph. 140—142. IV. Eugénius levele Capistranói Jánoshoz, amely így kezdődik: »Injuncti nobis oneris Pastoralis officii« és kelt »Florentiae 1442. Kalendis Septembris.« — Acta Sanct. Oct. 327. A datum itt Kalendis Decembris.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 327. »1442. Kalendis Septembris.«

[3]) Analecta Franciscana. II. 307. 4. jegyzet. »Capitulo generali interfuerunt bis mille Fratrum.«

[4]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 13.

[5]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 30. »Et summus pontifex misit hunc fratrem Albertum Paduam et munivit cum litteris et gratiis opportunis putans, quod de talis viri praelatione totus ordo contentus existeret.« Sed satana in contrarium operante nihil papa facere potuit.«

[6]) Analecta Franciscana. II. 307.

helyhez, sem a személyekhez. Alberto da Sarteanó-t egyszerűen kivezették az ülésteremből, minden tiltakozása ellenére.[1])

Az observánsok főbbjei mind jelen voltak a gyűlésen és mindnyájan egyhangúlag Alberto da Sarteanó-t akarták miniszter generálisnak. Bernardino di Siena azonban látván a veszélyt, nem egyezett bele, mivel Alberto da Sarteano megválasztását károsnak tartotta most az observánsokra nézve.[2]) Úgy látszik az ő befolyásának kell tulajdonítanunk, hogy az observánsok lemondottak Alberto da Sarteano jelöltségéről s így a konventuálisok akadálytalanúl megválaszthatták jelöltjüket Antonio Rusconibus da Comó-t miniszter generálisnak.[3])

A gyűlés után mindkét párt Sienába siet a pápához,[4]) hogy jelentést tegyenek neki a történtekről. Az observánsok főbbjei teljes számban jelentek meg itt Capistranói Jánossal élükön, aki — mondja Bernardino d'Aquila — a legfőbb pap és az egész római kuria előtt a legkedveltebb volt. Kihallgatást kérvén és nyervén a pápánál, a leghivebben elmondották mindazt, ami a gyűlésen történt, amin a pápa rendkivüli módon csodálkozott. Végül könyörögve kérték a testvérek: Szentséges Atya, ilyen fajta emberekkel semmiképen sem akarunk egyesűlni. Tudja Szentséged miképen gondoskodott rólunk V. Márton pápa; tudja miképen gondoskodott rólunk Szentséged; azért könyörgünk Szentségedhez, hogy kegyeskedjék alkalmas eszközről gondoskodni.[5]) A pápa megigérte és a legkegyesebben elbocsátotta őket.

---

[1]) Analecta Franciscana. II. 308.

[2]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 31. »In isto capitulo omnes nostrae familiae principaliores fratres fuerunt; et omnes, ut frater Albertus secundum voluntatem pontificis praeficeretur, communiter consenserant. Sanctus vero Bernardinus, qui erat vir gravis in actibus suis, cernens periculum noluit consentire, et quia nostrae familiae judicabat esse damnosum.«

[3]) Analecta Franciscana. II. 308. — Acta Sanct. Oct. X. 506. Cristoforo da Varese: V. c. — Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 13.

[4]) Analecta Franciscana. II. 308.

[5]) Bernardino d'Aquila: Chronica 32—33. »Principalior tamen et acutior omnibus erat pater noster nunc beatus Joannes de Capistrano, qui summo pontifici totique curiae Romanae acceptissimus erat. Petita denique et obtenta audientia summi pontificis omnia, quae in capitulo gesta fuerant, plenissime retülerunt, de quo summus pontifex maximam admirationem accepit. Supplicaverunt itaque fratres dicentes: »Beatissime Pater! cum ista hominum generatione nulla ratione concordare volumus. Novit Sanctitas Vestra, qualem provisionem bonae memoriae Martinus quintus fecerit; novit, qualem Sanctitas Vestra fecerit; supplicamus eidem Sanctitati Vestrae, quatenus libeat de opportuno remedio providere.«

A pápát végtelenül bántotta a dolog, de Antonio Rusconibus da Comó-t nem merte elutasítani, mivel félt a milanói hercegtől, aki háborúval fenyegette kevéssel ezelőtt, s most dűhében bizonyára meg is támadja, ha meghallja, hogy alattvalóját és földjét nem erősíti meg.[1]) A körülmények hatása alatt tehát megerősítette Antonio Rusconibus-t a miniszter generális hivatalában. A pápa ezzel nem elégedett még meg; elégtételt akart adni az observánsoknak is. Szét akarta szakítani a rendet és külön minisztert generálist állítani az observánsok részére.[2]) Ezt azonban az observánsok sem akarták; maguk az Alpeseken túl levő observánsok könyörögve kérték a pápát, hogy ne tegye ezt, mert ezzel Szent Ferenc rendje kettészakad. Capistranói János is minden befolyását érvényesítette; írt Giuliano Cesarini bíbornoknak, a rend protektorának is és értesítette őt az összes történtekről.[3])

Capistranói János végre rábírta a pápát, hogy adjon ki bullát, amelyben a miniszter generálisok és a miniszter provinciálisok hatalmát az observánsokra vonatkozólag teljesen korlátozza és csak annyi hatalmat adjon nekik, amennyi elégséges arra, hogy a rend szétszakítottnak ne mutatkozzék.[4]) A pápának tetszett ez a megoldás, magához hivatta Antonio Rusconibus da Comó-t és megparancsolta neki, hogy gondoskodjék az observánsok önálló kormányzatáról. A pápa egy bizottságot küldött ki a bíborosokból, hogy vizsgálják meg az observánsok ügyét.[5]) Július 11-én ült össze a bizottság, amelyben résztvettek nagyszámban az obser-

[1]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 13. Acta Sanct. Oct. X. 299.

[2]) Analecta Franciscana. II. 308. »Qui (Eugenius), visa Conventualium rebellione, voluit dare familiae fratrum de Observantia pro se Ministrum Generalem.«

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica 33. »et secundum quod beatus pater asserebat, quaecumque circa hoc gesta fuerunt, nota erant reverendissimo domino protectori.« Protector pedig 1439-től Giuliano Cesarini volt.

[4]) Bernardino d'Aquila: Chronica 33. »Unde cogitavit favente domino nostro et summo pontifice facere bullas, in quibus potestas generalium et provincialium ministrorum circa familiam restringeretur et tanta potestas daretur eisdem, quanta sufficere posset, ne ordo divisus esse posse monstraretur.«

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 299. — Analecta Franciscana. II. 308. — Hermann: Cap. triumph. 143.

vánsok és konventuálisok főbbjei is. A jelenlevő bíbornokok[1]) és rendtagok abban állapodtak meg, hogy az observánsok családját két részre, úgy mint Alpeseken innen és Alpeseken túl levő tartományokra (cismontana és ultramontana provincia), osztják és mindegyik tartomány élére egy-egy teljes hatalommal felruházott vikárius generálist állítanak.[2]) A pápa határozottan kifejezett kívánságára az Alpeseken innen levő részekre Capistranói Jánost, az Alpeseken túl fekvő részekre pedig Jean Maubert-et jelölték.

A miniszter generális nem mert ellenkezni és azért két napra rá, vagyis július 13-án, kinevezi mindkettőt vikárius generálisnak a mondott részekre.[3]) A kinevezési okmány mindkettőre nézve csekély eltéréssel ugyanaz. A legnagyobb dícsérettel halmozza el őket, az előzményekre nem tér ki, hanem mint szükséges és a rendet mélyen érintő dolgot tűnteti fel ezt a kinevezést. Igazán érdemes részletet közölni ezen kinevezési okmányból, amely eképen hangzik:

»Krisztusban legkedvesebb testvérnek, Capistranói Jánosnak, a Ferencrend pennei tartománya szerzetesének, Antonio Rusconibus da Como, a szent hittudomány mestere és az egész Ferencrend miniszter generálisa és szolgája, az Úrban örök üdvöt és békét (küld).

Tegnapelőtt, azaz július 11-én szentséges atyánk, IV. Eugénius pápa a testvérek üdvéről és a köteles tiszteletben és szerzetesi szigorúságban, amelyet fogadtak, megtartásáról tanácskozván, nekem, jóllehet parancsolhatta volna, kegyesen azt ajánlotta a főtisztelendő atyák és bíborosok tudniillik a tarentói, cumanói, a morinói, a fermói, nemkülönben a római Szt. Pálról nevezett

---

[1]) Analecta Franciscana. II. 308. »assistentibus sibi reverendissimis presbyteris sanctae Romae Ecclesiae Cardinalibus, videlicet Tarentino *a)*, Cumano *b)*, Morinensi *c)*, Firmano *d)*, nec non reverendo patre domino Johanne Siculo *e)*, abbate sancti Pauli de Urbe« ... — *a)* Johannes Taliacotius de Pontibus seu Ursinus, Archiepiscopus Tarentinus, Episcopus Cardinalis Praenestinus. — *b)* Gerardus Landrianus de Capilaneis, Cardinalis S. Mariae Transtyberim, cognominatus Cardinalis Comensis vel Cumanus. — *c)* Johannes Juvenis, Episcopus Morin. Picardus, Cardinalis S. Praxedis. — *d)* Dominicus Capranica, Episcopus Firmanus, Cardinalis S. Crucis in Jerusalem. — *e)* Johannes Siculus monachus Congregationis S. Justinae Patavii, 1446. titulo S. Sabinae Cardinalis creatus est.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 143.

[3]) Capistranói János részére kiadott levele Hermann: Cap. triumph. 146. — Jean Maubert részére kiadott levele pedig Analecta Franciscana. II. 308.

kolostor apátjának Giovanni di Siculo-nak és a mondott rend igen sok tisztelendő miniszterének, a szent hittudomány tiszteletreméltó mestereinek és más tekintélyes rendtagoknak jelenlétében, tekintetbe vevén a testvérek sokaságát és életük különbözőségét, ugyanazon rendnek, főképen az Alpeseken túl levő részeken, melyet közönségesen observánsnak hívnak, konventjeiben, házaiban és kis helyein úgy az egyesek, mint mindnyájuk; úgy a jelenlegiek, mint a jövőbeliek jó kormányzása, vezetése, irányítása és növekedése végett egy általános helynököt (vikárius generális) nevezzek ki, teljes hatalommal és tekintéllyel az Alpeseken innen levő részeken mindazon tartományok élére, amelyre a generális hivatal, amelynek élén én méltatlanúl állok, kiterjed és te rád, akinek nevét határozottan kifejezte, irányult Őszentsége figyelme; ezért én, amint kötelességem is, ezt a tanácsot és Őszentsége minden tanácsát parancsnak vevén és óhajtván a pápai parancsnak engedelmeskedni, aztán tekintetbe véve életed tisztaságát, erkölcseidnek komolyságát; sok egyebet, körültekintő okosságodat, kiváló megbízhatóságodat, a rend jó megreformálására irányuló buzgó vágyadat, a reád bizottak iránt való hűségedet, a végrehajtásban a készségedet, a kormányzásra és a testvérek jobb életre irányító alkalmas voltodat, végre a te sokszoros jóságodat, melyekkel téged kiválóan kitűntetett a Hatalmas, nemkülönben bízván az Úrban; ezt a tervet közöltem több miniszterrel és a szent hittudomány tanítóival és rendünk más kiváló tagjaival, akik Szentséges Úrunk ezen szándékát tisztelettel dícsérték és beleegyezésüket adták, hogy én téged kinevezzelek: Téged az Alpeseken innen levő részek összes és egyes tartományaiban és vikáriatusaiban, azoknak konventjeiben és házaiban az összes úgynevezett observáns testvérek fölé, úgy a jelenlegiek, mint a jövendőbeliek fölé a legközelebbi egyetemes gyűlésig vikárius generálisommá kinevezlek és jelen soraimmal kinevezésedet megerősítem; átruházván teljesen hivatalomat és átadván neked teljes hatalmamat és tekintélyemet s mindennemű joghatóságomat az említett, az Alpeseken innen levő részeken lakó testvérekre, s azokra, akik a jövőben itt fognak lakni, hogy az összeseket, mint egyeseket, a főket úgy, mint a tagokat, hivatalosan megvizsgálhasd, nyilvánosan és magánosan megidézhesd, felszólíthasd, kikutathasd, megvizsgálhasd stb.... Te pedig oly szorgalmasan, oly gondosan, oly körültekintően és

vigyázva iparkodjál a nevezett vikáriusi hivatalt betölteni, hogy az örök élet jutalmán kivül, az apostoli szentszéknél, nálam és a rendnél is méltóképen érdemeket szerezhess. Isten veled az Úr Jézusban és imádkozzál érettem. Kelt Sienában, 1443. július 13-án.«[1])

A pápa, amint a miniszter generális felterjesztette hozzá a kinevezési okmányt, azonnal megerősítette Capistranói Jánost a hivatalában. A megerősítő bullában, amelyet 1443. augusztus elsején adott ki, közli Antonio Rusconibus da Como levelét és erősen hangoztatja, hogy saját akaratából és nem Capistranói János, vagy mások kérésére intézkedett így az obszervánsok érdekében.[2]) »Mi tehát az egész rend és az obszervánsok részére üdvös, szükséges és igen sok eredményt hozó intézkedést, amelyet a miniszter generális a fentebb említett Capistranói Jánosra vonatkozólag tett, átolvasván és ezen vikáriusság felállítását és Capistranói Jánosra vonatkozó kineveztetést — melyet előre bocsátottunk — apostoli kegyeinkkel és hatalmunkkal is megerősíteni óhajtván, önszántunkból, nem pedig magának Jánosnak, vagy valakinek másnak az ő érdekében hozzánk intézett kérésére, még pedig puszta jóakaratunkból és biztos tudásunkból, az összes és egyes hiányokat, amelyek előfordulhatnak, kiegészítendő, apostoli tekintélyünkkel megerősítjük, helybenhagyjuk és jelen iratunk által véglegesítjük.«

Eugénius pápa azért ír ily határozottan, hogy elejét vegye azon civakodásnak, mintha Capistranói János maga csikarta volna ki a pápától az obszervánsok részére ezt az engedményt.

14. §. **Capistranói János új szabályzatot ír.**

A pápai bulla értelmében tehát Capistranói János csaknem olyan hatalommal rendelkezik az Alpeseken innen levő obszervánsok fölött, aminővel a miniszter generális az egész rend összes tagjai fölött. A bulla ugyanis a miniszter generális összes jogát kevés kikötéssel átruházta teljesen a vikárius generálisra. Ilyen

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 299—301. — Hermann: 146. et sequ. — Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 13.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 147. — Acta Sanct. Oct. X. 301. »Fratrum Ordinis Minorum, in vinea Domini Sabaoth« kezdetű bulla, kelt »Senis anno incarnationis Dominicae Kal. Augusti Pontificatus nostri anno 13 (1443).«

kikötés egyebek között, hogy a konventuálisok átmehetnek az obszervánsok közé, de a kolostor megmarad konventuálisnak.[1])

Capistranói János rögtön átvette a pápai megerősítés után hivatalát és nagy buzgalommal fogott hozzá a munkához. Elvonult Alverna magányába és itt megszerkesztette az új szabályokat alattvalói számára, amelyet 1443. szeptember 24-én a következő levél kíséretében küld meg az Alpeseken innen levő részek rendi előljáróságának.[2]) »Mivel, mint Szent Gergely mondja, amennyire növekednek az ajándékok, annyira nő az ajándékokról való felelősség is; tehát a Mindenhatónak annyival mélyebb alázattal tartozunk folytonosan szolgálni, amennyivel több jóval halmoz el naponkint az isteni kegyesség. Vajjon mennyi adománnyal, mennyi ajándékkal, mennyi segítséggel, — nem a mi érdemeinkre való tekintetből, hanem saját jóságából és a szeráfi szent atyánknak, Ferencnek könyörgéseire, — halmozta el az Úr a kis növényt, növelte a családot és gyarapította az ágakat a mi időnkben is? És úgy számra, mint erényre, tudományra és (ha szabad mondanom) szentségben, erkölcsi nemességben, — amely felülmúlja a nemesi származást, az emberi nem romlottsága után, — Itáliában, és Itálián kívül, sőt a világ minden részén az új szőlőágakat, a megújított életű és tudományú szent rendünknek hajtásait nem szűnik meg növeszteni. Az isteni fölségnek ennyi ajándékáért, jótéteményeiért és ajándékaiért, mi érdemetlenek, akiket bőséges kegyelmével és végtelen jóságával elhalmozott, micsoda hálát, — amely ő hozzá méltó volna, — tudna eszünk kigondolni, nyelvünk elmondani, vagy tollunk leírni? Bizonyára, egyetlen egyet sem tudnánk adni ezerszer ezerért. Én ugyanis részemről bevallom elégtelenségemet, igen nagy alkalmatlanságomat, bűnösségemet, gyengeségemet, gyarlóságomat, úgy az öreg korból kifolyólag, mint a lelki dolgok után az erény és szorgalom hiányából. És mindezen hiányos dolgaimban, az én nagyobb megítélésemre, nyomorúságos életem érdemetlenségei miatt, nekem nem lehet mentségem, mivel nyakamra kellett vennem

[1]) Hermann: Cap. triumph. 146. — Antonio Rusconibus da Como levele Capistranói Jánoshoz. 1443. júl. 13. A vége felé: »Non intendo tamen per concessionem huiusmodi, quod tu, aut Fratres praefati, de Observantia nuncupati loca Conventualium possis, seu possint recipere.«

[2]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 102.

az igát, és gyönge vállaimra a súlyos terhet; és kényszerülök ezen gyöngeségemnek és az elviselhetetlen tehernek alávetni magamat azon főpap intézkedéséből, akinek parancsát nem teljesíteni vakmerőség nélkül senkinek sem lehet. Bízom tehát és reménylek Isten végtelen jóságában, az elvonultságtokban szerzett imádságok, érdemek, tettek és jócselekedetek ereje által Isten segítségében, hogy kitartók lesztek és készek a rossz gondolatok gyökereinek kiírtásában, a rendetlen erkölcsök felburjánzó töviseinek kigyomlálásában, az istentelen cselekedetek ágainak és fattyúhajtásainak letörésében, a vétkek elpusztításában, a hibák lenyesésében, az erények elültetésében, a szent vágyak ápolásában és minden jócselekedetek előmozdításában, hogy alkalmasak és elégségesek lesztek a felfuvalkodottak és csavargók elnyomására, az ingadozók és gyengék bátorítására, az erősek és bátrak erősítésére. Mivel ugyanis Israel házának őrzője lettem, hogy senkinek vére kezeimen ne kerestessék, — nem akarok semmiféle vermet ásni nektek, csak lelkiismeretemet akarom megnyugtatni, — néhány rendeletemmel figyelmeztetni akartam kedvességteket, hogy az elénk állított küzdelemben egységesen kell harcolnunk, hogy az örök üdvösség babérját megszerezhessük és az örök boldogság hervadhatatlan koronáját elnyerhessük. Isten iránt való buzgalomtól indíttatva, elhatároztam, hogy nektek a mi életünkre vonatkozólag néhány dolgot röviden kinyilvánítok, regulánk értelmében ismeretessé tevén, mi az én szándékom a reám ruházott hivatalból kifolyólag, hogy az emberi törékenység erejéhez képest annál buzgóbban megtartsátok; amennyiben ugyanis a regula lényegére vonatkoznak, a parancsokat (inhibitorie et aequipolenter) ugyanazon kötelezettség alatt, tartozunk megtartani mint a regulát: a többiben pedig, buzdítólag és szeretettel teljesen intünk, hogy lelketeket, elméteket, lépteiteket arra indítsátok, hogy az Úr csűrébe több gyümölcsöt, bőségesebb termést és jobb ajándékokat gyűjtsetek. A konstituciók pedig a következők:«[1])

Ezen előszó után megkezdi a szabályzatok előadását.

Tizenkét fejezetre osztja a rendeleteket. Az elsőben elrendeli és megszabja az egyes tartományok vikáriusainak a választását.[2])

---

1) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 102—103.
2) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 103.

Minden ház megválasztja szavazás útján a maga bizalmi férfiát (discretus); akik összegyűlnek egy meghatározott helyre és megválasztják szavazattöbbséggel a vikáriust, akit a tartomány főnöke erősít meg. Hivatala 3 évig tart és köteles minden évben kétszer a vikáriatus-ban levő kolostorokat hivatalosan ellenőrizni.

A második fejezetben az újoncnövendékek felvételéről szól.[1]) 18 évesnél fiatalabbat bevenni a rendbe nem szabad; a férfias arcot kell tekinteni, nem pedig a gyerekeset. A jelentkezőnek elébe kell adni a rendi szigorúságot, úgymint az engedelmességet, szegénységet, tisztaságot, a kéregetést, a böjtöt, a virrasztást, az imádkozást, az önostorozást, ciliciumot és egyéb testi sanyargatásokat; lábbelit, inget nem szabad viselnie; pénzt nem hordhat magánál még utazás alkalmával sem; rendi ruhájában kell aludnia, rendi ruha nélkül soha meg ne jelenjék világi személyek előtt, »mert nekünk jobban illik a tisztaságra ügyelnünk, mint bármelyik világi nőnek.«[2]) A rendbe öltözése előtt vagyonáról tegyen végrendeletet; esetleges vagyonát hagyja arra, akire akarja. S ha az egész évet kitöltötte, s egy napig még a rendi ruhában marad, fogadalmas szerzetesnek tekintendő; hasonlóképen, ha a próbaév alatt tudva és szánszándékkal a fogadalmas szerzetes ruháját három napig hordta.

A harmadik fejezetben utasítást ad a zsolozsmázásra és a böjtölésre.[3]) A zsolozsmázásra vonatkozólag azt mondja, hogy az »officiumnak« egyezni kell a pápa kápolnájában végzett officiummal; az előmondást illetőleg pedig tartsák szem előtt Benedek pápa határozatait. A rendi böjtöket a nagybőjt módjára kell megtartani; a nem böjti napokon a húsevés meg van engedve; de vigyázni kell, hogy élvezésük botrányt ne okozzon. S ha lehetséges, elégedjenek meg a testvérek napjában egyszeri húsétkezéssel, kivéve a betegeket, utasokat, szónokokat és más testvéreket, akik erős napi munkát végeznek a közös ügyért.

A negyedik fejezetben a pénz kezelését tárgyalja.[4]) Elrendeli, hogy a szerzetesek óvakodjanak attól, hogy pénzt érintsenek,

[1]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 103—104.
[2]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 103.: »cum magis expediat nos honestatem observare, quam quascunque Saeculares mulieres.«
[3]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 104.
[4]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 104.

vagy elfogadjanak. Ha esetleg mégis pénzbeli alamizsnát kell elfogadniok, érintetlenül szolgáltassák át a prokurátornak vagy a házgondnoknak, aki annak idején vagy a betegek ellátására vagy a testvérek felruházására fordítja.

Az ötödik fejezetben megtiltja,[1]) hogy a quardiánok akár testi, akár lelki munkával annyira elhalmozzák alattvalóikat, hogy ennélfogva az imádságban és az istentiszteletben kárt szenvedjenek. Okúl pedig azt hozza fel, hogy az »imádság szellemét ki ne írtsák.«

A hatodik fejezetben a szegénység teljes megtartására ad utasításokat.[2]) Senkinek sem lehet valami tárgyat vagy dolgot magáénak tartani. Ennélfogva megparancsolja, hogy a jövőben minden szerzetes jelentse be a vikáriusnak és a quardiánnak, mi áll rendelkezésére. A quardián tudta és engedélye nélkül senkinek sem szabad sem eladni, sem venni valamit. Arra is vigyázzanak, hogy az oltárra, a sírkövekre és oszlopokra tett évi jövedelmeket vagy pénzbeli adományokat elfogadjanak. Szorgosan ügyeljenek, hogy a rendházhoz tartozzék valami szőlő- vagy olajfa-telek vagy más ingó- vagy ingatlan birtok.

A hetedik fejezetben a lelki élet fenntartására a következőket rendeli.[3]) Minden szerzetes legalább kéthetenkint gyónjék meg a quardiánnál, vagy annál, akit a quardián beleegyezésével gyóntatójának választott. A papokat gyakori misézésre, a nem papokat pedig a kéthetenkinti áldozásra kötelezi. Arra inti a testvéreket, hogy ha megbántották egymást, az áldozás előtt kérjenek bocsánatot, de legjobban teszik, ha az nap már a lefekvés előtt megteszik ezt. A quardiánokat és gyóntatókat inti, hogy senkit saját kezükkel ne bűntessenek, különösen, hogy a felszentelt papok vagy klerikusok bűntetését laikusokra ne bízzák.

A tartományi gyűlésre vonatkozólag azt határozza a nyolcadik fejezetben, hogy 8 vagy 15 nappal előbb tartományi tanácskozást kell tartani, hogy a vikárius megerősítése és a quardiánok kihirdetése kellő időben megtörténhessék.[4])

Rendkívül fontosnak tartja, hogy szerzetesei a prédikálásban

---

1) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 105.
2) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 105.
3) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 105.
4) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 106: VIII. c.

jól kiképezzék megukat.[1]) Azért elrendeli a kilencedik fejezetben, hogy a szónokok körültekintően, okosan és választékosan hirdessék az Úr igéit, személyük legyen feddhetetlen s úgy beszéljenek, hogy sem az egyházi, sem a világi személyek meg ne botránkozzanak bennük. »S mivel a prédikálás tiszte — úgy mond — a keresztény vallás erőssége, az igazság fénye, az erények iskolája, a vétkeknek rombolója, az üdvösség útja, az erkölcsök tanítója, a szentségnek háza, az ítéletnek székhelye, az ördögöknek gyötrelme, a pokolnak zára, az egeknek ajtaja, az igazak erőssége, a bűnök visszavezetője és minden eszes lénynek oktatója, méltó arra, hogy az egyház oly nagy és kiváló kiváltságokkal halmozza el. Nem csoda, hogy szerafi atyánk, Szent Ferenc, regulánkban ezt a fejezetet annyira mérlegelte és oly határozottsággal fontolgatta. Először, hogy az egyházi személyek megbotránkozását elkerüljék a szerzetesek, megtiltja, hogy valamelyik püspök egyházmegyéjében prédikáljon valaki, ha a püspök megtiltotta neki. Másodszor a tévedések és veszélyek és a jámbor személyek megbotránkozásának elkerülése végett megtiltja, hogy valamelyik szerzetes azelőtt prédikáljon a népnek, míg ezen testület miniszter generálisa meg nem vizsgálja, helyben nem hagyja és a prédikálást meg nem engedi. Kijelenti, hogy most nincsen szükség ugyan a miniszter generális megerősítésére, de arra igen, hogy a szónokot előzőleg megvizsgálják, jóváhagyják és a prédikálást neki megengedjék. De mivel az ilyen vizsgálatokhoz szükségesek a tudományban jártas férfiak, azért elrendeli, hogy minden tartományban egy vagy két helyet jelöljenek ki, ahová az úgy a tanításra, mint a tanulásra alkalmas testvéreket küldjék el, hogy úgy az elemi tudományokban, mint a Szentírásban kiképezzék magukat.

A tizedik fejezetben utasításokat ad a vikáriusoknak, miképen járjanak el hivatalos látogatásaik alkalmával.[2]) Ki kell terjesztenie figyelmét a vikáriusnak a legkisebb dologra is. Hallgassa ki eskű alatt a rendház szolgálattevő tagjait: miképen él a quárdián, s miként vezeti a házat? állandóan ott van-e? jó példát ad-e tetteiben, cselekedeteiben és szavaiban a testvéreknek? Hallgassa ki az összes személyzetet egyenkint. Vizsgálja meg, vajjon a

[1]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 106: IX. c.
[2]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 107—108.

quardián túlságos sokszor nem küldi-e ki a testvéreket a kolduláshoz, főképen aratás és szüretkor, amikor is a konventuálisoknak előnyt kell adni. Meg kell tiltani a világi személyekkel való ivást, lakomát és minden ilyes összejövetelt. A vikáriusok tiltsák meg a ruhákban való drágaságot, a túlságos építkezéseket és diszítéseket úgy a templomban, mint a sekrestyében, vagy a műhelyekben. A rendi előljárók tiltsák meg a túlságos tiszteletnyilvánítást, a gyakori térdhajtást, főképen az ebédnél, mikor az alattvalók valamit mondani akarnak. A levelezés tilos a rendtagok között. Semmiféle különlegesség (repraesentatio) nem szükséges, még a Krisztus szenvedésének napján sem (lamentatio). A szerzetesek semmiféle látványosságra ne járjanak. Tilos a rendi ruha letevése akár halászat, akár úszás, akár fürdés ürügye alatt. Ha betegsége miatt valakinek szüksége van fürdésre: vagy titokban fürödjék, vagy könnyű habitusban szálljon a vízbe, miként a karthauziak vagy kamalduliak csinálják, hogy az egyházi kiközösítést elkerülje.

Nagy súlyt helyez arra, hogy a jóhírnévnek örvendjenek a szerzetesek. Ezért a tizenegyedik fejezetben elrendeli,[1]) hogy a nyilvános templomban és kolostorban erre a célra kijelölt helyeken kívül nőket gyóntatni nem szabad. Ha a szükség úgy kívánja, hogy nagy beteget kell gyóntatni, még egy másik szerzetes is kísérje el; hasonlóképen kéregetni is mindig párosan menjenek. Nőket, gyerekeket és gyanús ifjakat sem a rendi műhelyekbe, sem a kertbe, sem az erdőcskébe, sem a klauzura alatt levő részekbe bebocsátani nem lehet. Kivételt csak azon esetben lehet tenni, ha oly nagy a néptömeg a prédikáció alkalmával, hogy nem fér a templomba és így az udvarban kell tartani; vagy ha fejedelmi, vagy más előkelő nő nagy társaságban óhajtaná alázatosságból és lelki épülésből megtekinteni a kolostort. Az apácák kolostorait akár gyóntatás, akár hivatalos vizsgálat alkalmával csak az látogathatja, aki erre engedélyt kapott és akkor is egy másik rendtárs kíséretében.

Az utolsó fejezetet a hittérítőknek szánta.[2]) Nem szabad senkit sem a hittérítésre kényszeríteni; minden egyesnek magának

[1]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 108—XI. c.
[2]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 109—110. XII. c.

kell arra vállalkoznia és engedélyt kérnie. Az elöljáróság csak olyanoknak adjon engedélyt, akik a lelki életben nagyobb tökéletességet értek el és testileg elég erősek, épek és alkalmasak arra, hogy fáradalmakat, szenvedéseket, gyötrelmeket elviseljenek.

A máskor olyan szárazan előadó lelke most egészen neki hevül és gyönyörű beszédben lelkesíti alattvalóit a vértanúságra:

»Fel tehát harcosaim és testvéreim, akár a hitetlenek földjén buzgólkodtok, akár a katholikusok országaiban szolgáltok az Úrnak, megvetvén a világ gyönyöreit, szent vággyal vágyódjatok az örök dicsőség babérja után, és Krisztus keresztjét átkarolva, feszítsétek keresztre magatokat a világra nézve és a világot magatokra vonatkozólag, letéve minden terhet és körülállva a bűnt az apostollal, rohanjunk át az elénk állított harcon, szemünket rászegezvén hitünk szerzőjére és alkotójára, Jézusra, aki lemondott az örömről, és felvette a keresztet, aki semmibe sem vette a gyalázatot és űl az Atyának a jobbján. Mert, ha a legfőbb igazság tanúsága szerint Krisztusnak szenvednie kellett és így bejutnia a dicsőségbe; nekünk is szenvednünk kell, hogy vele megdicsőíttessünk. Azt vélem ugyanis, hogy a földi élet szenvedése nem érnek fel a jövő dicsőséggel, amely nekünk adatni fog. Mennyi kínt elszenvedtek az összes szentek, hogy biztosan eljuthassanak a vértanúság pálmájához! Némelyeket felfeszítettek, másokat karddal lefejeztek, máglyán elégettek, megostoroztak, gyilokkal átszúrtak, felakasztottak, tengerbe sűlyesztettek, élve megnyúztak, bilincsekbe vertek, börtönbe zártak, nyelvüket kivágták, megkövezték, megfagyással bűntették, éhhalálra ítélték, kezeiket megcsonkították, testük egyes részeit levágták, a nép elé mezítelenül gyalázatra állították, Krisztus neveért meggyalázták, másoknak keblét széthasították, fogait kiverték, száját összezúzták; másokat vadállatok és mérges kígyók elé dobtak; sziklákról és magas falakról letaszítottak, másokat, mint a fát, kettéfürészelték, tagonként szédszedték, emlőit levágták, másokat keresztrefeszítettek, lefejeztek és forró olajba mártottak, másokat vassúly fölött hengergettek és forgattak. Ezen és más gyötrelmek és különböző kínzások után a Jézus nevéért meggyötörtek, megkínzottak és halálraváltak, kikre a világ nem volt méltó, eljutottak az égi hazába. Hasonló módon tehát, sok gyötrelem után kell nekünk is bemennünk Isten országába: Krisztus ugyanis szenvedett

érettünk; mert minden földi jót megvetett, hogy megmutassa, mit kell megvetnünk; minden földi bajt eltűrt, hogy lelkesítsen azok eltűrésére, és hogy azokban a boldogságot ne keressük, de ne is féljünk, ha ellenkezőre akadunk. Valóban, ha Krisztus irántunk való szeretetből el akarta szenvedni a halált; és engedelmességből érettünk egészen a kereszt-halál gyalázatáig akart szenvedni, nem kell-e azért nekünk is szenvednünk, a táboron kívül mennünk, az ő gyalázatát viselve, és az ő neve dicsőségéért, a közös üdvért vele halált szenvednünk?... A szeretetnek jelét semmiféle tettben nem látjuk világosabban, mint mikor valaki barátjáért lelkét, vagy életét feláldozza: tehát, ha Istent szeretjük, és Úrunkat, Jézus Krisztust, akkor életünket adjuk érette, mivel ő érettünk életét adta, mikor magát a kereszt-halállal feláldozta. És, ha felebarátainkat, és testvéreinket szeretjük, az ő lelkük üdvözítéséért nem késlekedünk lelkünket feláldozni. »Ego (inquit apostolus) libentissime impendam et super impendam eo ipse pro animabus vestris.« Ebben ismerjük meg Isten szeretetét János szerint, mivel ő, tudniillik Krisztus, lelkünkért életét adta, és így nekünk is oda kell adnunk lelkünket testvéreinkért. Azért ugyanis azt, ami a jelenben pillanatnyi és kis gyötrelem, az örök dicsőség fenségében módfelett megméri bennünk az Isten, aki nem azt nézi, ami látszik, hanem azt, ami nem látható. Amelyek ugyanis láthatók, azok ideiglenesek, amelyek pedig nem láthatók, örökkévalók. Tudjuk pedig meg, hogyha ezen lakás építésére a mi földi házunk feloszlik, Istentől lesz nem-kézzel épített, hanem örökös ház az égben; ha résztveszünk ugyanis Krisztus keresztjének keserűségében, meg fogjuk ízlelni a méz édességét, érezni fogjuk illatának kellemességét, hallani fogjuk az angyalok énekét, énekelni fogunk magukkal a boldog lelkekkel; s a mennyei városnak, Jeruzsálemnek lakói lesztek, a szent patriárkákkal, prófétákkal, apostolokkal, evangelistákkal, vértanúkkal, hitvallókkal, szűzekkel, a boldog lelkek többi seregével a legfőbb királynak, a mindenható Istennek, Atya, Fiú és Szentlélek Isten asztalánál és a legfőbb királynénak, a Boldogságos Szűznek, Isten és a mi Úrunk Jézus Krisztus anyjának, asztalánál étkezve és gyönyörködve Isten arcának látásában, s örülni és örvendezni fogtok örök dicsőségben, amelybe titeket és engem vezessen el, aki dicséretreméltó és áldott mindörökön örökké. Amen. Isten veletek

és imádkozzatok kölcsönösen, hogy üdvözüljetek. Az Alvernahegyi kolostorunkban, 1443. szeptember 24-én.»[1])

Ezek a konstituciók szolgáltak alapúl az observánsok szigorú életének keresztülvitelében. A huszadik század gyermeke szemében egyik-másik talán túlságos zordnak és szigorúnak látszik és borzadással gondol reá, ha neki végig kellene csinálni azokat; de a középkorban, mikor az emberek az anyagiakon és a testieken jobban felül tudtak emelkedni, ezek a szabályzatok a legkevesebb nehézségre sem találtak azoknál, akik a világról teljesen lemondottak és egyedül Istennek éltek.

De bármily világosan és szabatosan fogalmazta is meg ezen szabályokat, azért a végrehajtásnál mégis előtűntek némi hiányok és fogyatkozások, amelyeket pótolni kellett. S így az első vikáriussága idejében, — az évet nem tudjuk — a Santa Maria degli Angeli című kolostorban tartott káptalanon kénytelen volt még némi magyarázatot is adni a fenntebbi konstituciókhoz.[2])

A következő dolgokban voltak a nehézségeik. Vajjon a laikusok megválaszthatók-e előljáróknak? »Kinyilvánítom — mondja Capistranói János, — hogy a laikusok aktiv és passziv szavazati joggal bírnak és megválaszthatók diszkretusoknak, definitoroknak, tartományi vikáriusoknak és helyi vikáriusoknak.«[3])

Kétség merült fel, mit kell csinálni azon noviciusokkal, akik hallgatagon fogadalmat tesznek, de érdemetlenek arra, hogy fogadalomra bocsássák. Erre azt tanácsolja, hogy más szerzetbe küldjék; s ha a caputiumot vagy a habitust letették, bocsássák el őket.

A bűntetésre vonatkozólag kiegészítésűl azt rendeli, hogy ha javíthatatlanok, akkor a felszentelt papot és klerikust is megbűntetheti testileg a laikus.

A fürdésre vonatkozólag azt tanácsolja, hogy meg kell kérni a szentszéket, engedje meg a betegeknek, hogy a világiak jelenlétében is levethessék ruháikat.

---

[1]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 110.

[2]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 111. »Istae sunt quaedam declarationes eiusdem B. Patris fratris Joannis de Capistrano super praescriptas Constitutiones: factae in loco S. Mariae de Angelis, tempore sui primi Vicariatus.«

[3]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 111.: »Declaro, quod laici vocem activam, et passivam habeant, et quod possint eligi in Discretos, et Definitores et Vicarios Provinciarum et Vicarios Locorum.«

A gyóntatásra vonatkozólag pedig úgy módosítja előbbi parancsát, hogy a másik társ, ha a világiak házánál történik a gyóntatás, csak annyiban őrizze ellen a gyóntatót, amennyiben ez lehetséges.

Miután egyes helyeken a szerzetesek kételyt támasztottak, vajjon halálos bűn terhe alatt kötelesek-e megtartani a kiadott konstitucziókat, határozottan kijelenti, hogy halálos bűn alatt nem kötelezők, ha a regula lényegére nem vonatkoznak, kivéve a következő négyet,[1]) amelyre élő szóval kapott felhatalmazást a pápától: a vikáriusok egy huzamban 3 évnél tovább nem viselhetik a hivatalukat; 17 évesnél fiatalabbat felvenni a rendbe nem szabad; a tanulmányi helyeket fel kell állítani és végűl, hogy a szerzeteseknek tilos azon apácák kolostorába menni, akik klauzura alatt élnek, úgyszintén a III. rendű apácák kolostorába, akik szintén megtartják a klauzurá-t.

Ugyanezen a gyűlésen Capistranói János az összes vikáriusok tanácsára és beleegyezésével több üdvös dolgot rendelt még el. Így elrendelte,[2]) hogy ezentúl egy tartománytól évenkint csak négy szerzetes mehet a Portiuncula búcsú elnyerésére. S aki egyszer volt, az csak 5 év mulva mehet oda. Ezzel útját akarta vágni annak, hogy szerzetesek a szent búcsúk elnyerése ürügye alatt ide-oda utazgassanak.

A konventuálisok felvételét megszigorítja az által, hogy a vikáriusok kényük-kedvük szerint nem vehetik fel őket, hanem néhány diszkrétus testvér ajánlatára; és a felvétettek tartoznak alávetni magukat a rendi életnek; két éven belül sem prédikálni, sem gyóntatni, sem rendi előljárói hivatalt viselniök nem szabad, de aktiv szavazati joggal bírnak.[3])

---

[1]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 111.: »nisi in illis quatuor, quae ego habui ore proprio a Sanctissimo Domino nostro, videlicet, quod officium Vicariorum successive non extendatur ultra triennium: Item, quod Juvenes non recipiantur ad Ordinem ante 17. annum suae aetatis; Item de Studiis instituendis; de quibus Studiis remisit in discretionem Vicariorum; Item quod Fratres non vadant ad Monasteria quaecumque Monialium inclusarum, nec ad Loca Sororum Tertii Ordinis, quae vivunt Clausura more Monialium inclusarum.«

[2]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 111.: »quod Fratres non mittantur ad indulgentiam Portiunculae, ultra quatuor Fratres pro qualibet Provincia annuatim.«

[1]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 112.

HARMADIK FEJEZET.

15. §. Az obszervánsok elválnak a konventuálisoktól.

Capistranói János, aki a testvéreket nemcsak az áldozatkészségre, hanem még a vértanúságra is fel tudta lelkesíteni, személyes befolyásával elérte azt, hogy az itáliai obszervánsok V. Márton konstitucióí szerint óhajtottak teljesen élni.[1]) Határtalan módon kezdtek szaporodni mindenfelé. Elterjedésüket nagyban elősegítette Bernardino di Siena, ki 1444. május 20-án halt meg és csodáival magára vonta a figyelmet.[2])

A konventuálisok nem tudtak belenyugodni ebbe az új helyzetbe. Az obszervánsok új élete gyűlöletes volt előttük, a rendi hivatalnokok és főképen az általános gyűlés miatt. Ez aztán sok civakodásnak és elégedetlenségnek lett a forrása.[3])

A pápai bulla értelmében a miniszter generális felülvizsgálhatta a vikárius generálisokat, meg is bűntethette őket; az általános gyűlés megtartása az ő beleegyezésétől függött; épúgy a tartományi főnöknekis hozzá kellett fordulnia engedélyért, ha tartományi gyűlést akart tartani. Az obszerváns tartományok mindegyike akar gyűlést tartani; és a tartományi miniszterekét sürgetik, hogy erősítse meg vikáriusaikat.[4]) Ezek azonban nem tudnak a kívánságoknak eleget tenni, mert a miniszter generális késik az engedély megadásával. Erre vonatkozólag hangoztatja Bernardino d'Aquila, hogy a konventuálisok kormánya sok nehézséget okozott az obszervánsoknak.[5]) A legnagyobb kellemetlenséget azonban mégis

[1]) Holzapfel: Geschichte der Franz. 121.

[2]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 34.: »Et sic post bullas praedictas Eugenii familia valde fuit a potestate Conventualium exonerata et novum vivendi modum accepit, et sub isto modo vivendi superveniente fama miraculorum sancti Bernardini, qui post capitulum Paduanum obiit, familia nostra mirabiliter aucta est.«

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 34.

[4]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 34.: »Fratres enim generalem congregationem facere coeperunt et cum generali parum, cum provincialibus vero ministris nihil aliud faciunt, nisi quod vicarii confirmationem petunt.«

[5]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 34.: »familia valde fuit a potestate conventualium exonerata.«

csak az okozta, hogy az observánsoknak meg volt tiltva az átmenetel a konventuálisokhoz, míg a konventuálisok átmehettek az observánsokhoz. »Ha valamelyik testvér az (observáns) családból — mondja Bernardino d'Aquila — az előljárójának beleegyezése nélkül másnak engedelmessége alá akart menni, ha az (observáns) család előljárói visszakövetelték, akkor »sub poena excommunicationis latae sententiae« kényszerült visszatérni. Ez a körülmény mindkettő között, tudniillik az observáns és konventuális testvérek között, a legnagyobb háborúságra adott okot.«[1])

A sok surlódás arról győzte meg Capistranói Jánost, hogy az 1443-ki pápai engedménnyel a reábízott nyájat kormányozni nem lehet. A pápához megy ismét és előadja a helyzet tarthatatlanságát.[2]) A pápa belátta, hogy nincs más eszköz hátra, mint a szétválás. Ezt az utolsó eszközt úgy akarta alkalmazni, hogy az observánsok függetlenek legyenek, de a miniszter generális mégis élükön álljon. A bulla elkészítését Capistranói Jánosra bízta, aki rövid idő alatt elkészítette, úgy hogy a pápa 1446. január 11-én már kihirdethette.[3])

Ez a bulla állandósította a generális vikárius hivatalát, mely eddig csak átmeneti állapotot teremtett. Ennek értelmében a megválasztott vikárius generálist a választás után a miniszter generális a hír vétele után 3 nap alatt tartozik megerősíteni és teljesen átruházni minden jogát és hatalmát. Ha három nap alatt nem erősíti meg, akkor a megválasztottat az apostoli szék megerősítettnek tekinti. Az átalános gyűlés és a tartományi tanácskozás nem függ a miniszter generálistól. Az observánsoknak átlépése a konventuálisokhoz kiközösítés terhe alatt tilos, de a konven-

---

1) Bernardino d'Aquila: Chronica. 34.: »Et si quis fratrum familiae sine licentia sui praelati sub obedientia illius accedere voluisset, si praelati familiae repeterent, sub poena excommunicationis latae sententiae reddere cogebantur. Iste punctus inter utrosque, fratres conventuales videlicet et observantes, maximam querram concitavit.«

2) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 112.

3) Hermann: Cap. triumph. 148—151. »Ut sacra Ordinis Minorum Religio« kezdődik a bulla és kelt »Romae apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicae 1445. tertio Idus Januarii. — Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 112—114.: »Datum Romae apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicae 1445. Idibus Jauuarii.« — Holzapfel: Geschichte der Franz. 121.: »Kapistran selbst entwurf dann die Trennungsbulle Ut sacra Ordinis minorum religio, die der Papst am 11. Januar 1446 publizirte.« Ez a datum az igazi. — Wadding. Annales Minorum. XI. 251.

tuálisok szabadon átmehetnek, ha erre előljáróiktól engedélyt kérnek. A miniszter generálisnak csupán személyes látogatás jogát hagyja meg, amely alkalommal kegyesen, jóságosan és szeretettel bűntethet és fenyíthet is, de a kormányzatukba bele nem szólhat, sem kellemetlenséget, vagy akadályt nem gördíthet vezetésük elé.[1])

Ezen bulla értelmében tehát az observánsok tényleg függetlenek lettek a konventuálisoktól teljesen. A konventuálisok azért »Bullisták«-nak, »Fratres de Bulla« gúnynévvel illették őket.

Capistranói János teljes erővel munkálkodik azon, hogy a pápai bullának érvényt szerezzen. Az Ara-coeli kolostort, amely már az observánsok birtokában van, benépesíti tudós és vallásos szerzetesekkel, kiket az egyes tartományokból szed össze. A kiválóbb nemzetekből néhány atyát diszkrétusoknak választ, akiknek kötelességük nemzetük ügyeit elintézni és földieiknek szolgálatára lenni. Két komisszáriust választ, akik az Alpeseken innen és az Alpeseken túl levő observánsok ügyeit kezeljék, kijelölvén mindegyiknek a kört, amelyben intézkedhetik.[2])

De közben nagyon is közelgett a határidő, vagyis a harmadik év vége, mikor a pápai bulla értelmében Capistranói Jánosnak le kellett mondania hivataláról. Eugenius pápa ezért fel is keresi Capistranói Jánost és felhivja, hogy tegye meg intézkedéseit a vikárius generális választására. A pápa maga tudósít erről a Giacomo di Primadizzi-hez intézett levelében: »Hogy tehát (az observánsok) erősebben és jobban megmaradjanak a jóban és az állandóság biztosíttassék, és az Úr csűrébe a gazdag aratásnak kévéit helyezzék el, bizonyos más levelünkkel önszántunkból, biztos tudásunkból és apostoli tekintélyünkből kifolyólag megbiztuk és megparancsoltuk kedvelt fiúnknak, Capistranói Jánosnak, hogy hivatala letelte előtt hívja gyűlésre a felügyelete alá tartozó tartományok és kerületek vikáriusait és

[1]) Hermann: Cap. triumph. 151. A bulla vége felé: »Generalis vero, aut quisquam Ministrorum, vel custodum, seu Frater dicti Ordinis, predicto Vicario generali, seu ceteris Vicariis, vel cuipiam Fratri eiusdem Familiae de Observantia nuncupatae, molestiam seu impedimentum aliquod inferre non audeat, nec presumat. De regimine vero et cura Fratrum praedictorum de Observantia nuncupatorum, se aliter non intromittat.« — Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 114.

[2]) Wadding: Annales Min. XI. 244. — Acta Sanct. Oct. X. 302.

diszkrétusait, akik összegyűlve a választásra, hatalmat kapnak, és az Alpeseken innen levő observánsok közül egyet vikárius generálissá tartoznak választani; a választás megtörténte után a lehető leggyorsabban tartoznak az egész rend miniszter generálisához felterjeszteni, aki 3 nap alatt köteles megerősíteni és magának a megválasztottnak teljes joghatóságát átadni.«[1])

Az apostoli meghagyás értelmében tehát 1446. május 6-ikára hívta össze Capistranói János az Ara-coeli kolostorba a tartományok vikáriusait és diszkrétusait. Az írók a nagy-gyűlést mindig pünkösdvasárnapjára teszik. De a jelen esetben kivételesen nem pünkösdkor volt, hanem egy hónappal előbb, mert pünkösdvasárnapja június 5-ikére esett.[2]) Mivel ezen időtájban a konventuálisok is gyűlést tartottak Montpellier-ben, Franciaországban, és attól lehetett tartani, hogy az observánsok ellen határozatot hoznak, a pápa levelet írt 1446. május 6-ikán a miniszter generálishoz, amelyben figyelmezteti arra, hogy összes intézkedéseit, amelyeket érett megfontolás után hozott a rend érdekében, teljes egészében végre akarja hajtani, s azért szigorúan megparancsolja, hogy sem ezen a legközelebbi általános gyűlésen, sem másutt az observánsok ellen határozatot hozni, vagy hozatni ne merészeljen, hanem ahelyett utasítsa a minisztereket, hogy az observánsok kormányzásába ne avatkozzanak bele.[3])

Elérkezett május 6-ika. Az Ara-coeli kolostorban Capistranói János a gyűlést megnyítja; leköszön a vikáriusi hivataláról, felolvassa a pápai iratot, amely elrendeli az új vikárius generális választását. A gyűlés erre megválasztja Giacomo di Primadizzi testvért vikárius generálisnak.[4]) Ez volt az első választott vikárius generális, mivel Bernardino di Siena és Capistranói János csak a pápától kinevezett vikáriusok voltak. Mivel ezen időben a miniszter generális az Alpeseken túl levő kolostorok vizsgálását járta, azért a pápa a miniszter generális mellőzésével egyszerűen

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 153—154. A pápa levele 1446. Prid. Non. Maii.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 302.

[3]) Hermann: Cap. triumph. 151—152. — Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 114. — Wadding: Annales Min. XI. 254.

[4]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 114.: »Frater Jacobus Primaticius de Bonnonia, Romae in Conventu nostro Aracoeli in Capitulo Generali, in festo Pentecostes per B. Fratrem Joannem de Capistrano celebrato, die 6. Maii 1446. in Generalem Vicarium electus est.«

megerősítette Giacomo di Primadizzi-t vikáriusi hivatalában, kiterjesztvén reá mindazon hatalmat és joghatóságot, amelyeket Capistranói Jánosnak adott.[1]) A miniszter generális azonban nem akarta megerősíteni, mivel szerinte a gyűlést nem ő hívta össze és nem az ő elnöklése alatt történt a választás. A pápának rosszúl esett ez a kifogás, hiszen ő jelen volt, s így semmi sérelem nem esett a miniszter generálison. S mivel ő már május 6-án megerősítette, kijelentette, hogy a miniszter generális megerősítésére nincs szükség.[2])

A gyűlés ismét hangoztatja, hogy az V. Márton által hozott határozatokat teljes egészében meg kell tartani az observánsok családjának, de megtartását halálos bűn alatt nem teszi kötelezővé.[3])

Az új vikárius generális teljesen azon szellemben és irányban vezeti az observánsokat, mint Capistranói János. 1447. augusztus 10-én Assisiben a Santa Maria degli Angeli kolostorban tartott gyűlésen ugyanis jóváhagyja, ha nem is egészében, azon intézkedéseket, amelyeket Capistranói János adott ki 1443. szeptember 24-én.[4]) Így különösen a vikáriusok választásában, a növendékek felvételében és a konventuálisok átvételében ugyanazon szabályokat kell szem előtt tartani, amelyeket Capistranói János elrendelt.

Eugénius pápa nagyon szívén viseli az observánsok ügyét, azért kevéssel halála előtt még egyszer megismétli az 1446-ki rendeletét és felszólítja az összes observánsokat, hogy kiközösítés terhe alatt ismerjék el a vikárius generális főségét.[5]) Ez volt a nemesszívű pápának utolsó intézkedése az observánsokra vonatkozólag.

Az új pápa, V. Miklós, mindjárt megválasztása után biztosítja az observánsokat szeretetéről, jóindulatáról és megerősíti az Eugénius által adott kiváltságokat.[6])

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 153—154. »Regimini Universalis Ecclesiae« kezdetű bulla kelt »Romae apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicae 1446. Prid. Non. Maji. Pontificatus nostri anno decimo sexto. — »tibi per Apostolica Scripta mandantes, quatenus praedicti Vicariatus officium diligenter exequaris cum omni plenitudine potestatis, sicut in primis nostris literis confirmationis Vicariatus praedicti dilecti filii Joannis de Capistrano plenius continetur.« — Wadding: Annales Min. XI. 255.

[2]) Hermann: Cap. triump. 153. — Acta Sanct. Oct. X. 302.

[3]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 115.

[4]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 115.

[5]) Holzapfel: Gesch. 122. — Wadding: Annales Min. XI. 269. »Dum praeclara« kezdetű bullája kelt 1447. febr. 9.

[6]) Analecta Franciscana II. 318. »Datum Romae, die 27. Aprilis 1447.«

Közben eltelvén a három év, Giacomo di Primadizzi összehívja az observánsok főbbjeit a vikárius generális választására 1449-ben és a választás helyéül a Firenzetől 14 kilométernyire levő »Bosco di Mugello« kolostort tűzte ki.[1]) Az observánsok kitűnőbbjei, mint Capistranói János, Giacomo della Marca és Alberto da Sarteano, Nicolao d'Osimo, Damiano di Padova, Giovanni Baptista di Levanto, Roberto Caracciolo stb. jelentek itt meg.[2])

Giacomo di Primadizzi beteg lévén, a gyűlést 15 napig elhalasztották. A gyűlésre megjelent Medici Cosimo, Firenze úra is. A vikárius generális nagyon tartott attól, hogy megneheztel a nagy úr, hogy oly sokáig szűnetel a gyűlés; azért alázatosan arra kérte a herceget, hogy engedje meg, hogy a testvérek szétmehessenek a közeli falvakba kéregetni. A herceg azonban kijelentette, hogy erre szükség nincsen, mivel ő gondjukat viseli, bármeddig tart is a gyűlés.[3])

Giacomo di Primadizzi erőre jutván, megnyítja a gyűlést, lemond hivataláról és esdve kéri az egybegyűlteket, hogy ezt a nehéz terhet ne rakják többé a vállaira. Május 18-án, azaz husvét után ötödik vasárnapon, történt a választás, amikor is a szavazatok Capistranói Jánosra estek. Nemcsak nem örült, hanem nagyon zokon esett neki a testvéri szeretet ezen önzetlen megnyilvánulása. Nem is fogadta el az nap, hanem gondolkozási időt kért; hivatkozott öregségére, nagy elfoglaltságára, amennyiben minden idejét Bernardino di Siena szentté avatása ügyére kell fordítania. De a következő napon[4]) miséje alatt, mikor a dolog szerencsés kimeneteléért fohászkodott, Istentől belső sugallatot kapott, hogy ne útasítsa vissza. A mise után tehát kijelentette a választóknak, hogy a választást elfogadja.[5])

A gyűlés után Capistranói János Spoletoba megy a pápához és jelentést tesz neki a választásról. A pápa rögtön megerősíti őt és a következő levéllel küldi Antonio Rusconibus da Como-hoz:

---

[1]) Barberio: Vita, virtu di Cap. 92: »un Convento chiamaro il Bosco di Mugello nella Toscana, distante quattuordeci miglia dalla citta di Firenze.«

[2]) Wadding: Annales. Min. XII. 29. — Barberio: Vita, virtu ... di Cap. 93.

[3]) Gonzaga: Hist. Seraph. Relig. 231. — Acta Sanct. Oct. X. 303. — Wadding: Annales Min. XII. 28.

[4]) Hermann: Cap. triumph. 154. — Szerinte a választás előtti napon kapott Istentől intést, hogy a megválasztást fogadja el.

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 28.

»Kedves Fiam, üdvözletet és apostoli áldást! Kedvelt fiam, Capistranói János, aki a nagygyűlésre készül menni, színünk elé járult és előadta, hogy őt vikáriusnak megválasztották és nyilvánosan kihirdették; mi őt, tekintetbe vévén jelenlegi életének mocsoktalanságát, a rendhez való szigorú életmódját, hatalmunknál fogva megerősítettük és azt akarjuk, hogy megerősítettnek tekintessék is. Légy irányában kegyes elnézéssel, fogadd kegyesen, irántunk és az ő érdemeire való tekintetből légy neki pártfogására és segítségére mindazokban, amelyek ő reá és a többi observánsokra vonatkoznak; ha nekünk kedves dolgot akarsz mívelni, úgy erősítsd meg őt; mert minél jobban pártfogolod őt, annál kedvesebb leszel szemünkben. Ha pedig ellenkezőleg lenne, amit nem hiszünk, annál erősebb támogatás és segítség érné őt részünkről. Kelt Spoletoban, május 23-án, pápaságunk harmadik évében.«[1])

A miniszter generális ezen időben Firenzeben tartózkodott, hogy pünkösdvasárnapján június 1-én egyetemes gyűlést tartson. Spoletoból tehát ide jön Capistranói János, magával hozván[2]) a következő levelet is, amelyet Őszentsége írt a gyűlésre jött observánsokhoz: »V. Miklós pápa üdvözletét és apostoli áldását küldi kedves fiainak. Mivel ti és testvéreitek a szerzetesi életet folytatni, s amennyire lehetséges, hasonló módon a regulátokat megtartani óhajtjátok, azon szeretetből, mellyel rendetek iránt vagyunk, különösen intünk az Úrban benneteket, hogy úgy a tudomány, mint az életmód jó példájával a miniszter generális helyettese, a ti egyetlen vikáriustok és a tartományi miniszterek vikáriusai alatt békében és szerzetesi egyformaságban éljetek; és hogy Szent Klárának reátok bízott szegény nővérei is, akik a szigorú életmódra kötelezve vannak, úgy iparkodjanak szerzetesi életet élni és úgy törekedjenek minden jóban előrehaladni, hogy a mi Úrunk, Jézus Krisztus szenvedései által, hozzájárulván a ti érdemeitek is, az örök életre eljuthassatok. S ha ezt valóban megteszitek, a mindenható Istennek igen kedves, rendetekhez illő és megfelelő, nekünk pedig nagyon kellemes dolgot cselekesztek.

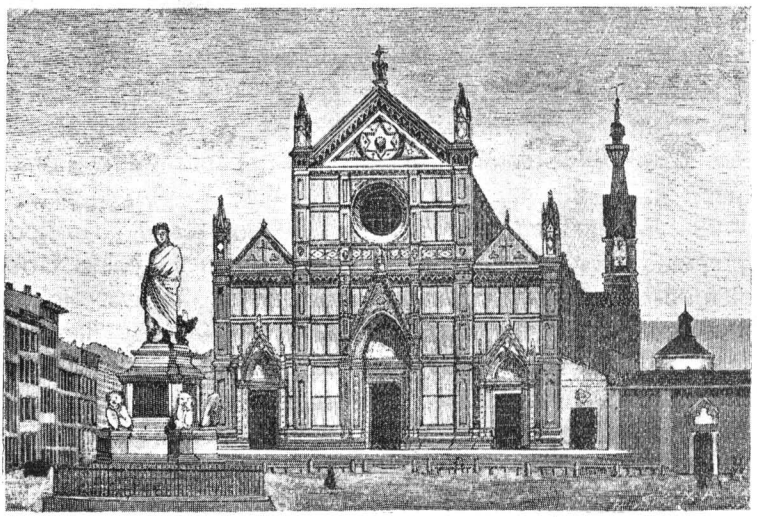
---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 29. — Hermann: Cap. triumph. 155. — Acta Sanctorum X. oct. 304. — Barberio: Compendio della vita. 77.

[2]) Analecta Franciscana II. 327.: »Hoc breve portavit venerabilis pater Johannes de Capistrano Fratribus in capitulo supradicto congregatis.«

Kelt Spoletóban, a halász gyűrűje alatt, május 23-án, pápaságunk harmadik évében.«[1])

Glassberger úgy adja elő a dolgot, mintha az observánsok mindkét ágának egyetemes gyűlést hívott volna össze Firenzebe a miniszter generális.[2]) Ez tévedés. Firenzében csak a konventuálisok részére volt az egyetemes gyűlés, amelyre a miniszter generális meghívta az observánsokat is. Az observánsok főbbjei meg is jelentek, de a gyűlésen nem vettek részt. Ezen observánsok

Firenze. A Santa Croce templom.

részére hozta Capistranói János a fenntebbi levelet, hogy buzdítsa őket a pápai brevével is a kitartásra és állhatatosságra.

Június elsején, pünkösdünnepén nyílott meg a gyűlés, amelyet fényes körmenet előzött meg. A városon kívül levő Santa Croce-ról nevezett zárdából indult ki a menet, végig vonult a város főbb útcáin és betért a ferencrendiek templomába. Ezen körmenetben résztvesz a városi hatóság és az observánsok egész tömege. Mise közben Capistranói János mondja a szent beszédet,

[1]) Analecta Franciscana. II. 326. — Datum Spoleti sub annulo piscatoris, die 23 Maii, pontificatus nostri anno tertio.«

[2]) Analecta Franciscana. II. 327. — »Eodem anno (1449.) capitulum generale Fratrum de Observantia utriusque Familiae Florentiae, et ibidem etiam capitulum generale Fratrum Conventualium celebratum.«

s oly tűzesen beszélt, hogy a hallgatóságot teljesen magával ragadta úgy, hogy a végén tapsviharba törtek ki.[1])

A következő nap, azaz június 2-án aztán a miniszter generális teljesítette a pápa kérését és megerősítette Capistranói Jánost a vikáriusságban, amelyről a következő levelet állította ki:

»Miután azon testvérek, akik közönségesen obszervánsoknak neveztetnek, a Bosco di Mugello (Nemus de Mugello vel Musetto) zárdában tartott gyűlésükön téged az Alpeseken innen levő részek részére vikáriusnak megválasztottak, te és többen azok közül, akik veled valának, alázatosan és tisztelettel kértetek, hogy ezen választást erősítsem meg. Én tehát, akihez tartozik az alattvalók érdemeit mérlegelni, ezt a választást, amely a te részedre ugyan legkedvesebb fiam, szabályszerűen, jogilag és törvényesen történt és ment végbe, de mégis a tisztelendő miniszterek és sok más szavazattal biró atyáknak, akik a jelenlegi egyetemesen gyűlésünkön, Firenzeben 1449. jún. 2-án résztvesznek, tanácsára, jóváhagyom, helyesnek tartom és megerősítem, átadván neked hivatalomat, mindennemű hatalmamat és kiváltságomat.

És hogy ez neked érdeműl szolgáljon, megparancsolom neked az üdvözítő engedelmesség érdemére, hogy azoknak vikáriussá és pásztorává, — mint előre bocsátottuk, szabályszerűen és törvényesen — történt választásodat, félretéve minden ellenmondást, alázatosan és tisztelettel fogadd el és teljes buzgalommal törekedjél az elvállalt hivatalt gyakorolni az Úrnak azon sokszoros kegyelme által, amelyben részesültél. Egyúttal megparancsolom úgy az egyes, mint az összes testvéreknek, akiket közönségesen obszervánsoknak neveznek, akik a te kormányzásod alatt állanak, bárminő állásban és rangban legyenek is, neked, mint igazi helyettesemnek, ugyanazon köteles engedelmességgel tartoznak szorosan engedelmeskedni, buzdítván téged az Úrban, hogy oly gonddal és szeretettel kormányozd őket, hogy a te intézkedésed az előbb említett testvérek előmenetelére, lelkük üdvére és a rend növekedésére váljék; akiket neked és téged nekik az Úrban ajánllak. Kelt Firenzeben, az ott tartott egyetemes gyűlésünk idejében, évében, hónapjában és napjában, mint fenntebb.«[2])

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 29—30.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 30. — Hermann: Cap. triumph. 155. — Barberio: Compendio della Vita. 78. — Analecta Franciscana II. 327.

A Bosco di Mugello-ban tartott gyűlés Capistranói János megválasztása után azt a határozatot hozta, hogy azokat a konstitucziókat, amelyeket Capistranói János első vikáriussága idejében szerkesztett, változatlanúl elfogadja és megtartja.[1]) Ezek után nyugodtan várták a miniszter generális megerősítését.

16. §. **Viszályok a különválás miatt.**

Bár a miniszterek és a szavazattal biró konventuálisok többségének tanácsára erősítette meg a miniszter generális Capistranói Jánost a vikárius generális hivatalában, azért a konventuálisok többsége mégis nagyon zokon vette, hogy a számra és életszentségben annyira kitünő és a fejedelmek és a nép előtt annyira kedves család elszakad a törzstől. A szakadás legfőbb okának a IV. Eugénius által kiadott bullát tartották; s azért ezt szidták únos-úntalan és minden erejükből arra törekedtek, hogy ezt visszavonassák. Ez a törekvés annál könnyebbnek látszott, mivel az observánsok között is akadtak többen, akik nem jó szemmel nézték ezt a teljes elszakadást. Ezek a regula azon szavaiba kapaszkodtak, hogy az összes testvérek a miniszter generális uralma alatt éljenek[2]) és egészen megfeledkeztek arról, hogy a pápának joga van Szent Ferenc reguláján változtatni és hatalma van az alól felmentést adni.

Az itáliai observánsok résen álltak, s így az első kísérletek nem sikerültek. De az Alpeseken túl levő részen támadt egy kis nyílás, amely az observánsok erős várát romlással fenyegette.

A toursi tartomány tartományfőnöke rögtön IV. Eugénius halála után azon kéréssel fordult V. Miklóshoz, hogy az observánsok visszatérhessenek a konventuálisokhoz. A pápa 1447-ben

---

[1]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 121. — »In hoc Capitulo Constitutiones Beati Joannis de Capistrano fuerunt denuo receptae; et mandatum inviolabiliter observari.«

[2]) Regula 2-da, c. 8.: »Universi fratres unum de Fratribus istius Religionis teneantur semper habere Generalem Ministrum et servum totius Fraternitatis, et ei teneantur firmiter obedire.« — Cf. Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 14.

ezt a kívánságot teljesítette.[1]) Ugyanezen engedményt megadta később a pápa a spanyol observánsok egyik tartományának, a kastiliainak.[2]) Ez a két engedmény nagyon fájt az observánsoknak, különösen azon gyanúsítás, amely a kastiliai engedmény nyomában fakadt: IV. Eugéniust félrevezették, mikor kiközösítés terhe alatt tiltotta meg az observánsoknak, hogy a konventuálisokhoz áttérjenek; a vikáriusok is csak azért engedelmeskedtek, mert a bűntetéstől féltek.

Capistranói Jánosnak is, akit első sorban ért ez a gyanúsítás, nagyon fájdalmasan esett ez a dolog; de türelmesen viseli a szenvedéseket és arra inti alattvalóit, hogy imádsággal és bőjtöléssel kérjék az Istent, hogy távolítsa el tőlük ezeket a gonosz gyanúsításokat.[3]) Az observánsok készségesen engedelmeskedtek a vikárius generális felhívásának; bőjtöltek és imádkoztak, hogy az Úr elhárítsa a veszedelmet. Különösen kivált ebben Francesco da Pavia, szent életű férfiú, akit Capistranói János a szent engedelmesség alatt kötelezett arra, hogy kérdezze meg az Úrtól, milyen sors várakozik a jövőben az observánsokra. A szent férfiú megtette, s azt a feleletet kapta, hogy nagy üldöztetésben fognak részesülni.[4]) A legenda azt tartja, hogy az Úr megjelent Francesco da Paviá-nak és a következő szavakkal vigasztalta meg szomorúságában: »Ugyan miért aggódol ezek miatt? Miért indulsz fel annyira? Kinek a munkája ez? Melyik családé? Vajjon az enyémé? Én segítem, és nagy néppé fogom növelni, mely nagyságánál fogva meg sem számlálható. Annyi és különböző népekből ki létesítette ezt a társulatot? Ki sokasította meg oly rövid idő alatt és annyi ellenmondások dacára? Én tettem, én fogom megvédeni ellenségeitől. Akik titeket háborgatnak, nem cselekszenek bűntelenül, akik ezen életmód elől megszöknek, meg fogják bánni, de akik állhatatosan kitartanak

[1]) Wadding: Annales Min. XI. 290.: »1447. pridie Kalendas Septembris.« Acta Sanct. X. oct. 303. és Holzapfel: Gesch. 124.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 303. — 1449. XIII. Kal. Decembris. — Wadding: Annales Min. XII. 32.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 31. — Acta Sanct. Oct. X. 303.

[4]) Bernardino d'Aquila: Chronica 35. »Sub isto regimine pater frater Johannes de Capistrano vicarius generalis existens fratri devoto Francisco de Pavia, ut a Deo posceret, quid de ista familia futurum esse deberet, per obedientiam praecepit. Responsum accepit a Domino, quod in brevi fratres in magna conquassatione esse deberent, et ita fuit, secundum quod infra dicetur.«

mellette, jutalmat kapnak; a szökevények helyett újakat küldök, akik azoknak koronáját fogják elnyerni.«[1])

Capistranó János szorongó lelkére üdítő balzsamként hatott Francesco di Pavia fentebbi tudósítása.

Legtöbb bajt okozott Roberto Caracciolo da Lecce híres szónok, aki a konventuálisoktól jött át az obszervánsokhoz, de akinek a szigorú élet nem volt inyére; a fegyelmet megvetette és nehezen viselte el azon megrovásokat, amelyekben előljárói részesítették.[2]) Jellemző esetet mond el erről Bernardino d'Aquila. 1451-ben Aquilába küldi őt Capistranói János szónokolni. A nép nagy tetszéssel fogadta, de valamelyik társának bújtogatására egyszerűen abbahagyta. »Én — mondja Bernardino d'Aquila[3]) — látván a népnek botránykozását, az ő és a testvérek szégyenét, őt kedvesen biztattam, emlékeztetvén őt az engedelmességre, amelyet fogadott; de ő azt felelte: Én a vikárius generális atyának csak annyiban tartozom engedelmeskedni, amennyiben akarok; Urunk (pápa) brevéje nekem ezt a kiváltságot biztosítja.[4]) Mindezeket hirúladtam boldog János atyának, akkor még vikárius generálisnak; a jámbor atya szívfájdalmában ezt mondotta: »Ez a szegény ifjú rossz véget fog érni.«

Ezen izgága szerzetest Capistranói János már régóta figyelemmel kísérte és mivel látta, hogy izgatásának sokan felülnek,

---

1) Acta Sanct. Oct. X. 303.: »Ut quid propter ista turbaris? Cur tantoque commoveris? Cuius est hoc opus? Cuius familia? Nonne mea? Ego prosperabo et crescere faciam in gentem magnam, quae prae multitudine numerari non poterit. Quis tot diversisque nationibus sodalitium hoc coagmentavit? Quis adeo brevi tempore tot contradicentibus multiplicavit? Ego feci, ego ab inimicis defendam. Qui vos conturbant, non faciunt impune: ab hac vita resilientes poenitebit, sed perseverantes bene habebunt, pro desertoribus alios substituam, qui eorum coronas suscipiunt.«

2) Wadding: Annales Min. XII. 30.

3) Bernardino d'Aquila: Chronica. 40.: »Frater Robertus antedictus; iam famosus praedicator effectus Aquilam praedicaturus a patre fratre Johanne de Capistrano vicario generali missus praedicare cum maxima acceptatione incepit et se parum vel multum staturum iuxta populi devotionem promisit; deinde ad suggestionem cuiusdam sui socii mutavit propositum. Ego vero videns scandalum populi et suam confusionem et fratrum dulciter illum confortabam allegans obedientiam, quam promiserat; respondit: Ego patri vicario generali, nisi in quantum voluero, obedire non teneor; breve domini nostri hanc mihi gratiam facit. Haec omnia patri beato Joanni adhuc vicario generali retuli; pater pius cum dolore cordis dixit: Iste pauper iuvenis malum finem faciet.«

4) Bernardino d'Aquila: Chronica. 40. jegyzet. »Breve hoc fratri Roberto a Nicolao V. die 30 maji 1451. concensum.

elment a pápához; feltárta előtte az obszervánsok ellenségeinek összes mesterkedéseit. V. Miklós erre kijelentette, hogy a IV. Eugénius-féle bulla az Alpeseken innen levő részeken teljes érvényben marad. Az Alpeseken túl levő részeken azonban meghagyta azokat a kiváltságokat, amelyekről fentebb megemlékeztünk. Az obszervánsok azonban itt is annyira kifogásolták és annyi akadályt gördítettek eléje, hogy valósággal nevetségessé vált az 1449. dec. 13-án kiadott bulla tartalma.[1])

A legfájdalmasabban esett neki az a hir, hogy még a szentség hirében élő Giacomo dalla Marca is ellene van. Ez volt a legjobb barátja, »akit — mint Nicolao da Fara mondja — egyedül szeretett mindig«.[2]) A hir azonban hamis volt, amint erről meggyőz Giacomo dalla Marca, aki 1449. december 13-án kelt levelében maga cáfolja meg a róla elterjesztett rossz hireket. A két jó barát lelkületére érdekes világot vet ez a levél és ezért szóról-szóra közöljük:

»Jézus. — Keresztre feszítettél, mivel a keresztrefeszítettet szeretted. Szükséges, hogy keresztrefeszíttessél Ő vele, mivel az övé vagy. Elolvastam a hozzám intézett leveledet. Fájdalmadban résztvettem, mivel láttam, hogy szomorkodtál. Bánatos voltam, mivel azt tapasztaltam, hogy te is bánatos voltál. Lélekben pedig szegény családunk elnyomatását sirattad. Én pedig sok zaklatást szenvedtem emiatt. Mégis vigasztalódtam Krisztusban; úgy vélekedtem ugyanis, hogy szükséges ennek így történnie, hogy megalázódjunk és bűneink miatt gyötörtessünk, hogy Istennek annyi jótéteményeiről hálásabban megemlékezhessünk, hogy Isten kegyelméből hosszú életet élve, és az obszerváns regula szerint az Úrban elaludva, új hazát találhassunk Jézusnál, ezen szőlőskert, jobban mondva az obszerváns regula, új helyreállítójánál. Nem látjuk-e, János atya, hogy az egyház, amelyet ellenségei darabokra szaggattak, győzött és diadalmaskodott? Ki nem ízlelte meg a vértanúk, a hitvallók, a szűzek és Isten minden szentjei közül a földi üldözéseket, az ördögi kísértéseket, keserűségeket, fájdalmakat, és más fájdalmas kínoztatásokat? Mindnyájan ugyanis, akik Krisztusban igazán és jámborúl élni akarnak, Krisztussal

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 32.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 448. Nicolao da Fara: c. III.

üldözéseket és keserűségeket fognak szenvedni. Te ugyanis, Capistranói János atya, akit teljes tisztelettel és szeretettel szeretlek, az én gyötrelmeimben osztozkodni fogsz, mert én a tieidben osztozkodtam, erőm felett gyötörtettem, hogy meguntam az életet: megismertem, hogy nem vagyok jobb atyáinknál. De az Isten szolgái között a gyötrelem megosztva, kisebb lesz és könnyebbé válik. A legbiztosabban hiszem, hogy téged kivéve, nincs a rendben egyetlen atya sem, aki gyakrabban kelt volna védelmére a rendnek, mint én. Ki tömte be a szökevény prédikátorok torkát, ha nem én? Ki leplezte le hazug hírnevüket a nép előtt, ha nem én? Itt a római kúriában és mindenütt a városokban nyilvánosan az egész nép előtt elmondottam, hogy ők a szerzetből megszöktek, mint örökös börtön elől. Megírtam a római pápának, a bíbornokoknak, a népeknek, a világi úraknak, hogy az ilyen prédikátorok örökös börtönre méltók; és így Isten szellemében, Krisztus erejében megsemmisültek, meggyaláztattak és a nép tiszteletéből kitöröltettek.

Négy alkalommal ugyanis távoli részekről jöttem Rómába a szerzetescsalád és a bullák megvédelmezése végett, hidegben, esőben, melegben, szomjúságban, járhatatlan és sáros útakon, éjjel-nappal a bíbornokok és a római pápa lakásán sürgettem a kihallgatást, s ha sokszor nem kaptam meg, egész reggelig nem tértem vissza a konventbe; étlen és szomjan bizonyítgattam és kiabáltam a római pápa és a bíbornokok előtt, hogy veszélyes botrány támad az egész világon, ha a mondott bullákat visszavonják. S így Isten segítségével azok a bullák, amelyeket részint visszavonni és megsemmisíteni, részint megkurtítani és megnyesni készültek, mai napig érvényben és sértetlenül vannak. Annyi fáradalmat, szükséget, nyomorúságot és számtalan zaklatást szenvedtem át, hogy azt tollal leírni és nyelvvel elbeszélni nem lehet. Mit nyertem mást, velem osztozkodó atya, mint a hamis testvérektől, akik okozták a nagy pusztulást, sok gyalázatot? Egykettőt elmondok, hogy veled közölve, nekem könnyebbek legyenek. A padovai gyűlésen nem akartam belenyugodni a testvérek szenvedéseibe, mindnyájan azon véleményt táplálták felőlem, hogy nem helyesen jártam el. Azt kiabálták ugyanis, hogy botrány lesz belőle. Fabrianoban pedig azt híresztelték rólam, miként neked ezt valaki megírta, hogy a protektor úrral vissza akarom

vonatni a bullákat; amire sohasem gondoltam; és nemcsak a gyalázatot viseltem el, hanem Marco da Bologna testvér visszahívott Dalmáciából, hogy menjek Rómába, hogy a fenntebb említett bullákat védjem meg; és mivel V. Miklós pápa azt mondotta a testvéreknek: »Engedelmeskedjetek a miniszter generálisnak.« Ettől kezdve az a nagy fecsegő ördög csatlósaival az iskolákban és mindenütt azt kiabálta: »Íme, azoknak a »spiritualisták«-nak is engedelmeskedniök kell; ezért mi váljunk el tőlük, hogy engedetlenekké ne legyünk.« És én a római népnek, a kúriáknak, a több városoknak kihirdettem, hogy nem igaz az, hogy mi engedetlenek vagyunk. Kihirdettem ugyanis és erősítettem, hogy te János atya, és én Itália többi vikáriusaival letérdeltünk az Ara-coeli konventben Angelo da Perugia miniszter előtt, a megválasztott miniszter generális előtt és engedelmességet és tiszteletet fogadtunk neki. Mikor generális lett, attól kezdve a prédikációban bizonyítgattam és kiabáltam: »Óh római nép, óh kúriális úrak, lássátok be, hogy mi nem vagyunk aposztaták!« Vajjon mit beszéltek a gonosz rágalmazók? Mily helyrehozhatatlan bűn a legnagyobb bűnbánat nélkül Isten szolgáinak ily nagy sokaságát megrágalmazni! És mikor a szerzetes-család jóhírnevének és tiszteletének visszaszerzése miatt kieszközöltem a mi konventjeinkben a rossz testvérek számára a kánonok megsértésének bűntetését, a generális részéről gyalázatban részesültem; és ezt is türelmesen elviseltem.

Majd a jelenben elmentem a római pápához és az összes bíbornokokhoz, hogy a fenntebb említett bullákat ne bántsák és ne vonják vissza; és mostanáig így áll az ügy. Tartományonkint terjesztik a rossz hiremet ismét a kutya-foggal rágó sok gyanúsítások, hogy én voltam az oka a fenntebbi bullák visszavonásának; s annyi gyötrelmet, gyalázatot, sok üldözést és hálátlanságot szenvedtem; de türelmesen elviseltem, amint mindig arra törekedtem a mi Úrunk Jézus Krisztusban, hogy miként öregségem békében teljék el, úgy az ilyen gyalázatoknak és üldözéseknek véget vessem és megszüntessem azt, hogy az ördögi rendtagok rám gyanakodjanak. Megfogadtam az ég Istenének, hogy a fenntebbi bullákkal többé nem foglalkozom; és főképen a római kúria előtt azok a rágalmazók csak működjenek; én, akit arra kényszerítettek, nem csak sokat, hanem igen sokat tettem az

Úrban, ámbár minden városban, és minden helyen és mindenütt tehetségem szerint meg fogom védelmezni a szerzetes-családot.

Már egész Itáliában elterjedt a hire, hogy a bullákat visszavonták és mindazok, akik azok szerint éltek, halálos bűnben voltak és így életük kárhozattal fog végződni. Ezt pedig nem titokban, hanem nyilvános prédikációkban hirdették. Én pedig, ilyen gyalázatot nehezen tűrvén, kihirdettem, hogy eretnekek azok, akik ilyen gonoszságot mondottak. Írtam ugyanis és írni fogom ezt naponkint, mivel kárhoztatták a konstanzi szent zsinatot, amely a fenntebbi bullákat megerősítette. Kárhoztatták V. Márton pápát, aki a fenntebbi bullákat saját tekintélyével megerősítette. Kárhoztatták a baseli zsinatot, amely még akkor, mikor IV. Eugénius pápának engedelmeskedett, a fenntebbi bullákat apostoli tekintélyével helybenhagyta. Kárhoztatták IV. Eugénius pápát, aki a fenntebbi bullákat jóváhagyta és kibővítette. Kárhoztatták V. Miklós pápát, aki a szent konzisztoriummal a fenntebbi bullákat megvizsgáltatta és épségben hagyta. Kárhoztatták Szent Bernardino-t, aki a fenntebbi bullák szerint élvén, meghalt. Kárhoztatták Capistranói János testvért, aki szintén a fenntebbi bullák szerint él; és Istennek más szolgáit, akiknek csodái folytán a mindenható Isten az egész nép előtt halottakat támasztott fel, vakokat, némákat, süketeket, bélpoklosokat, sántákat, ördöngősöket és mindennemű betegségeket teljesen meggyógyított és helyreállított. Kárhoztatták Isten ártatlan szolgáinak annyi sokaságát, akik a fenntebbi bullák szerint élnek, s a szent evangelium és Szent Ferenc regulájának szigorú megtartóit, hogy kárhozatban és bűnös életben élnek. És jóllehet az V. Márton-féle konstitucióban nyiltan ki van téve, hogy egyetlen ferencrendi testvér, semmiféle keresett ürügy alatt ne merészeljen a fenntebbi bullák alól felmentést kierőszakolni, és mégis Guglielmo di Casale, a ferencrendiek akkori miniszter generálisa, V. Márton pápától kieszközölte, hogy nyolc társ és lovak számára vihetnek szolgát és pénzt, ami nyiltan a regula tisztasága ellen van, amely azt mondja, hogy »a testvérek nem fogadhatnak el denárokat, sem pénzt, még közvetítő személy által sem«, és még sem kárhoztatták őket, mivel sok konvent, amelyeknek nincsen pápai bullájuk, bírhat tulajdont, t. i. földbirtokot, szőlőt, házakat, gyógyszertárakat, évenkinti jövödelmeket és más egyebeket, ami nyiltan a regula

tisztasága ellen van, amely azt mondja, hogy »a testvéreknek semmiféle tulajdonjoguk nincsen, sem házuk, sem helyük, sem más dolog«. És még sem kárhoztatták őket. És Szent Ferenc regulájának és a szent evangeliumnak megtartóit, akiket a bullák támogatnak, a gonosz és ördögi rendtagok gyalázzák, istentelenül és kegyetlenül kárhoztatják és hamisan elitélik.

Ó, a sátán tagjainak esztelen és vak gyűlölete és megátalkodott gonoszsága, amely sohasem szünik meg a jókat az igazság útjáról eltéríteni, a gonoszság útjára ösztökélni és a gonoszok életét dicsérni és magasztalni, hogy szállna rájuk mindazon vér, ami kiömlött a földre az igaz Ábel vérétől egészen Baruchnak, Zakariás fiának véréig, hogy a könyörületes és igazságos Isten ne könyörüljön rajtuk mindörökké!

A tisztelendő vikárius generális atya, frater Baptista, és a többi istenfélő atyák bővebben előadhatják neked, mit vittem végbe a rendi családért, és a tisztelendő atya, frater Gábriel, Ausztria vikáriusa, bővebben előadhatja tisztelendő atyaságodnak a fenntebbi és a jelenlegi dolgokat.

Isten veled, Krisztusban a halál előtt vértanú, és érettem vértanúságod befejeztével imádkozzál Istenhez!

Törekedni fogok arra, hogy Isten kegyelméből az a szerzetes-család végre sok békében legyen és a mi üdvösségünkre, amint legközelebb hallani fogod.

Kelt Rómában, 1449. december 13-án. Én Giacomo dalla Marca testvér, szentferencrendű szerzetes, a te társad a munkában, a gyötrelmekben és sok betegségekben, sajátkezűleg aláírtam magamat.«[1])

17. §. **Kitör a vihar Szent Ferenc rendjében.**

1450-ben a jubileumi évben, nagy fénnyel ünnepelték meg Bernardino di Siena szenttéavatását. Ez az obszervánsok első szentje és így diadal-ünnepély volt ez nekik. Ez az ünnepség rendkívül kedvezően hatott az obszervánsokra, mivel az egész világ figyelme reájuk irányult és sokan kedvet kaptak azon szigorú élet folytatására, amelyet az obszervánsoknál látni lehetett. Ugyan-

[1]) Arch. Franc. Hist. I. 95—97.

ekkor rendi nagygyűlést is tartottak, amelyen az elhunyt Antonio Rusconibus da Como miniszter generális helyébe megválasztották Angelo da Perugia-t miniszter generálisnak, aki Capistranói Jánost rögtön megerősítette a vikárius generális hivatalában.[1])

1451-ben Capistranói János pápai parancsra Németországba megy; komisszárius helyettesévé Marco da Bologna-t nevezi ki.[2]) Távozása után csakhamar kitört a vihar, jóllehet ő mindent megtett, hogy ennek elejét vegye. Távozása előtt nemcsak alattvalóit bátorította a szigorú életmód további megtartására, hanem az Alpeseken túl levő részeken lakó observánsokat is, akik Barcelonában gyűltek össze, hogy Jean Maubert helyébe vikárius generálist válasszanak.

A levél elején részvétét fejezi ki azon veszteség fölött, amely őket a vikárius generális halálával érte. Azután így folytatja: »Hitelt érdemlő forrásból merítettem, igen tisztelendő atyák, hogy egyetemes gyűléstek megtartását a legközelebbi pünkösdre Barcelonába határozták és tűzték ki, ahol új pásztort és új atyát választotok, ami nekem oly nagy örömöt és boldogságot okoz, hogy az minden régebbi fájdalom ellenére vigasszal tölt el.

Kérlek, Atyák, vigyázzatok, mert nektek jó, szeplőtelen előéletű, jámbor, tanult, tapasztalt és szent férfiút kell választanotok; mivel az okosság mindenképen azt tanácsolja, hogy amilyenek vagytok, olyan pásztort válasszatok. A Szentlélek Isten, akit ti segítségül hívtok, adjon nektek békésszívű férfiút, aki titeket egyetértésben kormányozzon; kegyeset, aki az emberi gyöngeségből eredő hibákat megbocsátja és aki alattvalóinak szenvedései iránt részvéttel van; okosat, aki megfontoltan és érett tanáccsal kormányoz mindenben, végül igazságosat, aki a szerzet fenntartása és terjesztése ellen megátalkodottakat tönkreteszi. Azt szeretném, ha arra irányítanátok figyelmeteket, hogy a megválasztandó az egész családunknak, amely az observáns nevet vívta ki magának, legbuzgóbb pártfogója legyen és mindig csatlakozzék az Itáliában levő testvérek akaratához, hogy szívvel-lélekkel úgy testben, mint cselekedetben mindig egyek lehessünk. Arra is intelek benneteket, hogy minden előforduló dologról, amely egész családunk

[1]) Analecta Franciscana. II. 330. — Wadding: Annales Min. XII. 63.
[2]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 121.

szégyenére és kárára válhatnék, szorgalmasan értesítsetek bennünket, itáliaiakat, hogy mi, akik közelebb vagyunk a római kúriához, az alkalmas orvoslásról gondoskodhassunk. Készen fogtok bennünket mindnyájunkat találni a fogadalmaink és mindkét család védelmezésére és ótalmazására.«[1]) Megfogadták az egybegyült atyák Capistranói János tanácsát és megválasztották vikárius generálisnak Theodorich Voiturier-t (Auriga),[2]) akinek vezetése alatt Spanyolországban az observantia nagyon felvirágzott.

Itáliában azonban Capistranói János távozása után ismét a szakadás jeleit észleljük. 1452-ben letelvén a vikáriusság, Marco da Bologna Capistranói János nevében összehívta az Alpeseken innen levő observánsokat az Aquila mellett levő »San Giuliano« kolostorba vikárius generális választásra. Ezerötszázan jelentek meg a gyűlésen. A kolostor azonban nagyon szűk volt, s azért az aquilabeliek azt az ajánlatot tették nekik, hogy menjenek a városba a »San Francèsco« kolostorba, amelyet az ottlevő atyák kegyesen felajánlottak. De a gyűlésre érkezettek kijelentették: »Inkább a San Giuliano kolostorban akarunk meghalni, mint a városban levő kolostorban élni.«[3]) Ott maradtak tehát és megválasztották május 27-én vikárius generálisnak Marco da Bologna-t.[4]) A gyűlésen jelen volt Roberto (Caracciolo) da Lecce is, aki nagyon zokon vette, hogy őt, a nagy szónokot, kellő tiszteletben nem részesítették.[5]) A gyűlés végeztével az aquilabeliek a jövő nagy bőjtre szónokúl Roberto da Lecce-t kérték a gyűlés atyáitól. Ezek látván Roberto da Lecce neheztelését, Antonio da Bitonto-t, a híres szónokot ajánlották helyette, de az aquilabeliek az előbbihez ragaszkodtak. A gyűlés tagjai tehát kérték Roberto da Lecce-t, hogy fogadja el a szónoklást, hiszen az aquilabeliek annyi jóval halmozzák el az observánsokat. De ő magtagadta a kérést. Ettől az időtől kezdve teljesen szakít az observánsokkal, a konventuálisokkal tart és minden módon ártani igyekszik az előbbieknek.[6])

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 109. »Datum Venetiis 13. Aprilis 1451. — Hermann: Cap. triumph. 192. — Acta Sanct. Oct. X. 304.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 304. — Holzapfel: Gesch. der Franz. 125. — Analecta Franciscana II. 352.

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 39.

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 145. — Mich. Angelo da Napoli: Chronologia. I. 122. — Hermann: Cap. triumph. 156.

[5]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 39.

[6]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 40. és 47.

Az alkalom sem hiányzott hozzá. Az új miniszter generális ugyanis semmiképen sem tudott belenyugodni, hogy az obszervánsok függetlenül éljenek, azért kísérletet tett, hogy IV. Eugénius bulláját visszavonassa. Capistranói János visszatérésétől nem kellett tartania, mert messze volt Itáliától. Szövetkezett tehát Roberto da Lecce-vel és több tartományi főnökkel, hogy az obszervánsokat függetlenségüktől megfosszák.[1]) A támadást Roberto da Lecce kezdte; Rómában prédikációiban hevesen megtámadta az obszervánsokat, azzal vádolván meg őket, hogy gonoszúl és lelkiismeretük ellen élnek, mert a miniszter generális alá nem tartoznak, s hogy IV. Eugénius bulláját hamisították.[2]) Az egész város és a pápai udvar elszörnyedt ezekre a vádakra. Ezenfelül egy névsort is mutogatott, amelyen 24 szónok volt felírva, akikről azt állította, hogy a fenntebbi vádakkal azonosítják magukat; azt hangoztatván továbbá, hogy van sok tartományi vikárius is, akik ugyanazt vallják, de őket megnevezni nem akarja.[3])

V. Miklós pápa erre magához hivatja Marco da Bologna-t, hogy megtudja, mi igaz abból a vádból, amit Roberto da Lecce felhozott. A vikárius generális felvilágosítja a pápát, hogy ez semmi egyéb, mint az obszervánsok ellenségeinek mesterkedése. A pápa azonban teljesen meg akarván győződni a dologról, megparancsolta a vikáriusnak, hogy minden tartományból jöjjön Rómába kihallgatásra néhány testvér.[4]) Minden tartományból 5-en jöttek, akiknek meghallgatása után a pápa meggyőződött arról, hogy a konventuálisok jogtalanúl vádolják az obszervánsokat,[5]) mire a Rómába idézett obszervánsokat is békességben hazabocsátotta.[6])

A miniszter generális nem nyugszik bele. 1453. május 20-án átalános gyűlést tart Perugiában a konventuálisok részére és itt azt a határozatot hozatta, hogy a IV. Eugénius-féle bullát meg kell szüntetni.[7])

---

[1]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 47. — Holzapfel: Geschichte 126.

[2]) Bernardino d'Aquilam: Chronica. 48. — »allegans, quod ista familia male et contra conscientiam vivebat, nisi ad ministrorum obedientiam rediret, et quod bullae Eugenii nullius momenti erant, quia surreptitiae.«

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica 48.

[4]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 48—49.

[5]) Holzapfel: Geschichte. 127. — Cf. Bernardino d'Aquila: Chronica 52.

[6]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 53.

[7]) Analecta Franciscana. II. 344. — Holzapfel: Gesch. der Franz. 127. Tévesen a későbbi események után teszi ezt a kisérletet.

A pápa, hogy véget vessen az örökös civódásnak, IV. Eugénius bullája hitelességének megállapítása végett Itália különböző egyetemeiről 35 tudóst hívott Rómába. A bizottság elnöke Guillaume de Estoutevilla, Anjou püspöke és bíbornok lett; kívüle még három bíbornok volt jelen, u. m. Guillaume Hugonis de Stagno, Dominico Capranica a rend protektora és Juan Carvajal; ezeken kívül néhány püspök és a római kúria számos tagja.[1]) Ez a bizottság átvizsgálta alaposan a bullát és 1453. július 4-én kijelentették Őszentségének, hogy a bullában nincsen semmi olyas, ami ellenkeznék Szent Ferenc regulájával.

A pápa a bizottság véleményét helyeselte és mind a két fél előtt kihirdette; testvéri szeretetre és békességre intette őket. Az observánsoknak megparancsolja, hogy éljenek tovább, miként eddig; de ha valaki a szigorúbb életet megbánja, ne akadályozzák meg, hogy a konventuálisokhoz átmenjen. A konventuálisok kolostorát pedig még azon esetben se foglalják el, ha önként felajánlják. A konventuálisoknak pedig meghagyja, hogy az observánsok ellen többet ne agyarkodjanak és Eugénius bullája ellen ne menydörögjenek. Végül pedig megtiltotta, hogy a szerzetesek egymás ellen prédikáljanak. Akik ezt mégis megteszik, censura alá esnek, amelyet vagy a rendi előljárók, vagy a helyi püspök hajtanak végre.[2]) Mikor pedig Giacomo Bussolini da Mozzanica arra figyelmeztette a pápát, hogy a regula értelmében egy testté tartoznak válni, a pápa szelíden azt válaszolta, hogy a rend annyira megnőtt, hogy ezen ágát önállóan kell kormányozni.[3])

A pápai döntés után azonban a nyugalom nem állott helyre. Augusztus 20-án meghalt Angelo da Perugia miniszter generális és a pápa az új generális választásáig Giacomo Bussolini da Mozzanicá-t nevezte ki vikárius generálisnak, aki 1453-ban november 4-én levélben tudatja Capistranói Jánossal ezen ese-

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 171. — Hermann: Cap. triumph. 156—157. Analecta Franciscana. II. 344. »Commisit autem dominus Papa Nicolaus V. negotium hoc quatuor Cardinalibus et plusquam 30 doctoribus examinandum.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 171. — Hermann: Cap. triumph. 156—157. — Holzapfel: Geschichte 127. — Analecta Franciscana. II. 346: Discusso autem negotio Fratrum de Observantia et Conventualium per quatuor Cardinales et plus quam 30 doctores, decrevit Pontifex Nicolaus, omnia privilegia Fratribus de Observantia concessa in suo robore permanere debere.«

[3]) Hermann: Cap. triumph. 157.

ményt.[1]) Hogy nagy hatalmától félt-e, avagy a tisztelet, amelyet a szent férfiú iránt érzett, ösztönözte-e e lépésre, nem tudjuk eldönteni. Nagy és terhes hivatalához, mivel ismeri elégtelenségét, kéri Capistranói János hathatós imáját és pártfogását: »Csak azért könyörgök, remélek, várok és teljes szívemből vágyakozom, hogy gyengeségemnek segítségére jöjjön pártfogásod. Főképen ezen okból vettem kezembe a tollat, de egyuttal azért is, hogy magamat és a reám bízott hivatal teljét nagyon tisztelt Atyaságodnak felajánljam, ha valami kellemeset tudok véghezvinni. Atyaságod kegyeskedjék ezt a csekély ajánlatomat elfogadni, és tetszése szerint felhasználni: én ugyanis úgy gondolkodom, hogy reám nézve kiváló kegy lesz, ha neked valami tiszteletreméltót és tetszőt tudok megtenni, vagy kieszközölni, akinek engedelmeskedni óhajtok, és akinek azonkívül figyelmébe ajánlom a hirneves szónokot, Roberto da Lecce-t.«[2])

Ennek a szép szavaknak azonban nem feleltek meg a tettek. A következő évben, vagyis 1454. június 7-én Bolognába hívta össze Giacomo da Mozzanica a rendtagokat a miniszter generális választására.[3]) Marco da Bologna, az observánsok vikárius generálisa, erre az alkalomra az összes obszerváns vikáriusokat beidézte, amitől annyira megijedt Giacomo da Mozzanica, hogy a pápához fordult és arra kérte, hogy utasítsa az observánsokat, de különösen az observánsok vikárius generálisát, hogy testvériesen és békésen intézzék el a választást. Az observánsok megfogadták az atyai intést és így egyhangúlag Giacomo da Mozzanica lett a miniszter generális.[4]) Rögtön értesíti a választásról Capistranói Jánost és arra kéri, hogy hasson oda, hogy az observánsok neki engedelmeskedjenek, mert akkor nem Giacomo-nak, hanem Szent Ferencnek engedelmeskednek.[5]) Capistranói János válaszol neki és arra kéri, hogy az observánsokat, minden ok nélkül ne

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 175. Datum »ex urbe Assissii IV. Novembris in vestro sacro Conventu de Angelis 1453.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 175

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 217.

[4]) Analecta Franciscana. VI, 349. — Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 122. — Wadding: Annales Min. XII. 217.

[5]) Rodulphius: Hist. Seraph. Relig. Liber VI. 191. b. — Litterae fuerunt scriptae Romae in Ara Coeli, die 22. anno 1452. — Wadding: Annales Min. XII. 217.

bántsa, megjósolván neki, hogy rövid ideig fog élni; de ezen intést a miniszter generális kinevette.[1])

Megválasztása után nem sokára megkezdte a kellemetlenkedéseit az observánsokkal szemben. Az Alpeseken túl levő observánsok Baselben 1454-ben megválasztották vikárius generálisuknak Jean Quiesdeber-t. Megerősítés végett felterjesztették a választás jegyzőkönyvét a miniszter generálishoz, aki azonban húzta-halasztotta a dolgot és nem erősítette meg. Capistranói János ezen ügyben két ízben is ír a pápának és részletesen leírja az ügyet, hogy nincsen semmi ok arra, hogy a választást a miniszter generális jóvá ne hagyja. Végre a pápa intésére Jean Quiesdeber választását megerősítette.[2])

Ezen viselkedésével a miniszter generális elárulta, hogy az observánsok iránt ellenszenvvel viseltetik, s hogy nem mint édes fiaival, hanem mint mostoha gyermekeivel akar elbánni. Az elégületlenség tehát ismét nő az observánsok körében. Táplálta ezt még az is, hogy a konventuálisok tárt karokkal fogadták azokat az observánsokat, akik a szigorú életet elhagyva, visszatértek hozzájuk. Méltóságokba emelik és őket mindenképen kitűntetni igyekeznek, hogy annál többet csalogassanak át az observáns táborból.

Ez nagyon rosszúl esett az observánsoknak; mert ezzel tárt kaput nyítottak mindazoknak, akiket az observáns előljárók bűntetni akartak. Ehhez járult még egy másik dolog is: az elkedvetlenedés. Mikor ugyanis látták az observánsok, miképen csalogatják a konventuálisok az embereket, elkedvetlenedtek, minek következménye a lelki élet ellanyhulása és a szegénységi szigor alábanyatlása lett. Erőtlenségük és tehetetlenségük láttára ismét Capistranói Jánosba vetették minden reményüket, hogy ő képes lesz megakadályozni a romlást. Többen írnak tehát neki és erősen kérik, hogy sürgősen jöjjön Itáliába. Ezt a vágyódást

---

[1]) Analecta Franciscana. II. 349.: Eodem Anno 1454. fuit generale capitulum Fratrum Conventualium Bononiae, in quo fuit electus XXXIV. Generalis Minister Ordinis Minorum frater Jacobus de Mozzanica, magister theologiae, qui super omnes suos antecessores Fratribus de Observantia fuit molestus. Huic humiliter scripsit venerabilis pater Johannes de Capistrano, obsecrans, ne Fratres Observantiae indebite vexaret, alioquin non esset diu victurus; cuius monita irrisit ipse Generalis.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 217.

híven ecseteli az a levél, amelyet Giovanni Columna, az obser-vánsok egyik pártfogója intézett hozzá: »János atya, jóllehet én nem kételkedem, hogy te azért születtél e világra, hogy Istennek, a te Teremtődnek a kegyelemben és dicsőségben hasznára légy és nevét a földkerekség minden részére elvidd, mégis mikor sokat hánytorgatom lelkemben és meghányom-vetem magamban ezen hónál tisztább observáns-családnak ügyeit, milyen veszedelemben és végveszélyben forognak a gonoszok és istentelenek tanácsai folytán, nem tartom teljesen helyesnek, hogy mig te Németországot, Scythiát, egész Északot Istenhez téríted, sok csodát mívelsz; amint hirlik, halottakat támasztasz, addig ezek a legártatlanabb, legszentebb és legderekabb férfiak naponkint viharban és szélvészben forogjanak. Ha ez a tiszta család, Szent Ferencnek igazi rendje, mely az egész földkerekségén annyi érdemet és emléket állított fel, tönkremegy, széthull és elpusztul, mit gondoljunk, hogy micsoda rossz éri az emberi nemet és a keresztény vallást? Óh, legjobb Atyám! te benned van egyedül a remény, aki Istent és az embereket úgy hajlítod, amint akarod, aki a büszkéknek a nyakát, a kérkedőknek száját földre sújtod. Jöjj és védelmezd meg bárányaidat, semmitől se félj; eleget műveltél ott; a te cselekedeteid keveset használnak, ha azt a fát, amely annyi édes gyümölcsöt termett, gyökerestül kivágják. Jöjj, mondom, minden jók hívnak téged: a te hitedre, a te lelkedre kérlek téged! Isten veled. Róma, július 23-án.«[1])

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 172.

NEGYEDIK FEJEZET.

18. §. **Capistranói János ismét pártfogásába veszi fiait.**

Fájdalommal töltötték el Capistranói János lelkét az Itáliában történt dolgok. Szeretett volna Itáliába repűlni, de a körülmények nem engedték őt hazautazni. Ír tehát a pápának, elősorolja benne mindazon visszaéléseket, amelyek legutóbb az obszervánsok életébe a konventuálisok miatt becsúsztak és esdve kéri, hogy akadályozza meg a további romlást az által, hogy IV. Eugénius bulláját kiterjeszti az egész rendre.

Írt Domenico Capranica bíborosnak, a rend protektorának is, aki az obszervánsoknak nyílt ellensége volt és mindenben a konventuálisoknak kedvezett. Nagyon éles hangon ír neki, felhozván minden tettét, amelyekkel az obszervánsokat háttérbe szorította.

Írt egy másik bíborosnak is,[1]) aki az obszervánsok iránt mindig a legjobb indulattal viseltetett, elküldvén neki mindazon iratokat, amelyekben a miniszter generális engedményeket adott Filippo da Massa[2]) és más obszerváns szónokoknak.

Írt azután Pietro da Noxetonak, a pápa titkárának, aki az obszervánsok iránt nagy szeretettel volt. Megköszönte neki a régi

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 212. »scripsit ad Latinum Cardinalem Ursinum.« — Bernardino d'Aquila: Chronica 91.: Dominus vero Latinus de Ursinis, cardinalis Ursinus dixit, quod mortuo Calixto et Firmano in infirmitate iacente, cardinales reverendissimi in conclavi se clauserant... «

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 212. — Bernardino d'Aquila: Chronica 51. Ez volt az éles nyelvű, aki V. Miklóst elszólásával megharagította: Si dominus noster non tractabit nos tanquam filios et suam nobis gratiam denegabit et ad petitionem fratris Roberti vel alterius cuiuscumque sub obedientia ministrorum destructis bullis Eugenii, quae nobis ad nostram salutem necessariae sunt, reducere velit, in veritate nos ad concilium Constantiense appellare persentiet.«

jóindulatát és a jelen sanyarú helyzetben ótalmába ajánlotta ismét az ő fiait és kérte hathatós közbenjárását a pápánál.[1])

Végül írt az összes vikáriusoknak és lelkükre kötötte, hogy e veszedelmes időben legyenek egymás segítségére és kérjék fel védelmökre a királyokat és fejedelmeket. Ő maga III. Frigyes német császárt kérte meg, hogy írjon az obszervánsok érdekében a pápához.

III. Frigyes császár melegen felkarolta az obszervánsok ügyét és első sorban V. Miklós pápát kereste fel soraival. Elősorolja ebben az obszervánsok érdemeit, s azután így folytatja: »Tetszett elődödnek, a szent emlékezetű Eugéniusnak, hogy dekretumot tegyen közzé, amelynél fogva az obszerváns testvérek közül senki a konventuálisokhoz át nem mehet, kiközösítéssel sújtván azokat, akik ezt tenni merészelik. Megvolt tehát ez az új ültetés békességben mostanig, a lázadások semmiféle vihara nem űzte azt szét, szolgált az Istennek, igaz szeretetben. Kiterjesztette ágait az egész világra, az Úrnak csűrébe sokszoros kévét hordott: ez a család Szent Bernardino di Siena alatt nagyon elterjedt, akit Szentséged a szentek közé iktatott; sokat növekedett és előrehaladt a tisztelendő és a legszentebb életű atya, a legjobb szónok, Capistranói János testvér alatt.

Elmellőzzük azokat, amiket Itáliában, amiket a többi földrészeken ezen ültetés testvérei véghezvisznek, akikről semmi kétségünk nincsen, hogy Isten útját hirdetik az igazságban. Itt, a mi Németországunkban, János testvér maga és akik őt követik, több hasznot hajtottak, mint hogy levelünkben megírhatnók; mikor ugyanis Istennek ezen férfia állandóan prédikál, a vétkeket ostorozza, az erényeket magasztalja, a halandókat és mindenkit a bűnbánatra hív, nem akad senki, aki az ő beszédének, vagy tetteinek ellent tudna állani; minden tette dícséretre méltó, s nem könnyen tudnánk elmondani, minő kegyben tartják a népek és

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 212. — Bernardino d'Aquila: Chronica 50. »Quidam dominus Petrus de Noxeto, vir utique saecularis, in saeculo socius papae fuerat et ita dilectus, quod ab omnibus quasi alter papa teneretur« és a jegyzetben: Petrus de Noxeto, oriundus a Pontremoli, celeberrimus fuit litteris et Nicolai V. secretarius. — Mikor a pápa Philippo da Massa vakmerő beszédeért szemrehányást tett titkárának, ez így szólt egyik obszervánsnak, akivel tárgyalni szokott: »Ego vos pro viribus defensare conor, et nos videmus vosmetipsos velle destruere.«

fejedelmek, minő szeretetben a mi nemzetünk ezt a családot, amelynek érdemeit napról-napra nőni és a kegyesség tényeit növekedni látjuk. De hírt kaptunk arról, hogy Szentséged a mondott rend konventuálisainak ösztökélésére, az előbb említett Eugéniusnak dekretumát vagy bulláját és annak végrehajtását felfüggesztette, s több más engedményt adott a generálisnak, amelyekből azt látjuk, hogy az obszerváns testvéreket a konventuálisok engedelmessége alá vonják és kényszerítik.

Hisszük ugyanis, hogy Szentséged, bármit tesz, a keresztény egyház hasznára teszi; és lelkének erős megfontolása és elhatározása nélkül semmiféle sugallatot nem hajt végre. Mégis azt mondják, hogy Eugénius dekretumát a mondott konventuálisok közbenjárására függesztette fel. Amint megértettük, az obszerváns testvérekre igen súlyosnak és elviselhetetlennek tűnik ez fel, azt a családot teljesen tönkreteszi és azt hisszük, hogy nem képes az fennmaradni, hacsak Szentséged határozatát meg nem változtatja és azoknak, amelyeket elődei gondos megfontolással hoztak, szabad folyást nem enged és fiaiképen nem melengeti és apostoli védelmével nem védelmezi.

Méltatlannak tartván tehát, hogy azok, akik az elvállalt és felesküdött regula szerint élnek és sem jobbra, sem balra nem hajladoznak, azoknak vettessenek alá és kényszerüljenek engedelmeskedni, akik messze eltávoznak azon élet határaiból, amelyet eskűvel fogadtak; szánalommal is lévén az új és üdvös intézmény iránt, amelynek előmenetelét és növekedését nagyon óhajtjuk; romlását pedig, mint a keresztény népre legkárhozatosabbat, sajnáljuk, Szentségedet buzgón kérve, igaz és legforróbb hódolattal esedezünk, hogy kegyeskedjék Eugéniusnak dekretumát előbbi érvényébe visszahelyezni és az obszerváns testvéreknek minden kiváltságait és engedményeit megerősíteni, az ő és családjuk regulájának azonosságáról és állandóságáról gondoskodni és alkalmasan intézkedni.«[1])

Ugyanekkor írt a császár a rend protektorának, Domenico Capranica-nak is és értesíti, hogy az obszervánsok ügyében írt a pápának. Emlékezteti arra, hogy a protektornak legfőbb kötelessége

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 262. III. Frigyes levele V. Miklóshoz 1455. jan. 10. — Hermann: Cap. triumph. 158. — Acta Sanct. Oct. X. 314.

a rend érdekét előmozdítani és kéri, hogy ajánlja az observánsokat a pápa jóindulatába.[1]) Sokkal melegebben kéri a másik bíborost, Juan Carvajal-t, hogy hasson oda a pápánál, hogy az observánsok kiváltságaikat visszakapják.[2]) Egyuttal utasítja a Rómában levő ügyvivőjét, Heinrich Senflebent, hogy értekezzék az observánsok ügyében Juan Carvajal bíborossal, akiben a legnagyobb bizalma van, s aki bizonyára mindent meg fog tenni, hogy az observánsok ügye kedvező elintézésben részesüljön.[3])

Enea Sylvio, sienai püspök és császári titkár még azon a napon értesíti Capistranói Jánost a történtekről. »Beszéltem — írja ő — a császárral ügyetekről, miként azt Fülöp testvér megvitte Kegyességednek. Elkészítettem a jegyzéket a római pápához és két bíbornokhoz, a fermóihoz és a Szent Angyal-ról nevezetthez, ma levelet írtam, amelyet a császár maga vett kézhez; holnap, azt hiszem, hogy lepecsételve megkapom és azokat Atyaságodnak a legelső postával, amely előkerül, a másolatokkal együtt elküldöm. Mikor ezek eredményre vezetnek, azt hiszem, tartozásomból valamit lefizettem, de még arra sem leszek méltó, hogy köszönetet mondjanak érte.«[4]) A császár csakhamar aláírta a leveleket, úgy hogy a legközelebbi napok egyikén már küldi is Capistranói Jánosnak őket. »Miklós káplánom át fogja neked adni a leveleket, amelyeket a császár írt a római pápának, a két bíborosnak, Heinrich Senftleben mesternek, a római kúriában levő ügyvivőjének: én is adok át ugyanazon kardinálisoknak levelet, miképen Fülöp testvér kívánta. Megértheted ezekből, hogy miként írt a császár és miként én. A te gondod lesz ezeket az iratokat, minél gyorsabban a római kúriához irányítani és gondoskodni arról, hogy Heinrich mesternek átadassanak, aki azokat az apostoli széknek átadja és a választ sürgeti.«[5])

Enea Sylvio levelében, amelyet Domenico Capranica-hoz intézett, feltárja császárjának állásfoglalását, őszintén megmondja

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 264. — Hermann: Cap. triumph. 159. — Acta Sanct. Oct. X. 315.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 264. — Hermann: Cap. triumph. 159.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 264. — Hermann: Cap. triumph. 160.

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 262. Ex Nova Civitate die X. Januarii 1455. — Rodulphius: Hist. Seraph. Relig. I. 114.

[5]) Aeneas Sylvius: Opera (editio Basilea 1551.) 946. epistola 453. — Wadding: Annales Min. XII. 262. Ex Nova Civitate die 12. Januarii 1455.

az obszervánsok és a konventuálisok között levő ellentét hatását, miközben erős és mély vágást mér a konventuálisokra; s rámutat, hogy az egész kereszténység érdeke azt kívánja, hogy a pápa ne nyomja el az obszervánsokat. A fordulatokban gazdag levél eképen hangzik:

»Miután a császár írt és Szent Ferenc obszerváns fiainak ügyét ajánlotta, ámbár szerényebbnek tűnnék fel, ha hallgatnék, de mivel földimnek, boldog Bernardino-nak emléke miatt ezen családhoz kiválóan ragaszkodom, nem tudom magamat visszatartani, kényszerítve vagyok a szent családot segíteni és pártfogásomat sem tagadhatom meg ezektől, akik nem csak engem egyedül, de az összes keresztény hivőket imádságaikkal és kegyes műveikkel segítik. Vajha a segítség bősége nálam volna és érne valamit pártfogásom! Valóban Istennek ezen szolgáitól semmit sem tudnék megtagadni.

Ámbár én magam bűnös vagyok és gonoszságokkal tetézett, mégis szeretem azokat, akiknek életét tisztának és szeplőtelennek látom; mert minél kevesebb bennem az erényesség, annál szorgosabban kell azokat segítenem, akiknek jámborsága nyílt; ha cselekedeteimmel Istennek nem tudok tetszeni, legalább ezeknek ajánlásaival legyek előtte kedvessé.

Miként ugyanis a világ harcában a félénk és kislelkű katonákat a vitéz férfiak bátorsága szabadítja meg, úgy Szent Péter hajójában az esztelen és gyáva evezősöket az okos és lelkes hajósok mentik meg. Ezt cselekszi Szent Ferencnek azon rendje, amelyet obszervánsnak hívnak. Ez ugyanis mint a legválogatottabb hadsereg a keresztények serege fölött mindenütt szemlét tart; most ezt, majd a másik részét védelmezi, az ellenség cselvetéseit elhárítja, támadásait megtöri, mindig fegyverben, mindig őrállásban, mindig munkában van, hogy mi nyugalmat élvezzünk. Tudjuk, hogy Bernardino di Siena alatt, aki már az égi Jeruzsálem lakója, mennyire hasznára volt ez a rend a katholikus egyháznak; mennyi hasznot hajtott csak Capistranói János alatt. És mit tesz mást ez a rend, mint — amint tudjuk — amit az evangelium parancsol? A tövist és a bojtorjánt kitépi az Úrnak a földjéből, jó magot vet; a konkolyt és a vadócot az igazság kapájával kigyomlálja, a kapzsiságot megszünteti, az érzékiséget elűzi, a fajtalanságokat ostorozza, az érzékies gyönyöröket elfojtja, a hiúságot és gyűlöl-

séget elűzi, a restségnek és a közönyösségnek ingereit eltávolítja és mindennap az egyházban felnyítván száját, a bűnbánatra serkent és az Úrnak útját az igazságban tanítja. Ezek azon testvérek tettei, akiket observánsoknak hivnak. Nem tudom, kinek nem tetszenek ezek?« [1])

Majd előadja, hogy hallomás útján tudja, hogy V. Miklós pápa a konventuálisok besúgására visszavonta és felfüggesztette IV. Eugénius bulláját, amit soha meg nem tett volna, ha ezek rá nem beszélik.

»Semmi okom sincs — folytatja tovább — a szent szenátus magas ítéletéről nyilatkoznom, vagy a legfelső ítélőszékről beszélnem, amelynek tetteit a halandók közül senki sem vonhatja felelősségre; mégis azt hiszem, hogy nem tévedek, ha Méltóságod előtt szívemnek titkait kitárom, és amit tapasztalás útján hiszek, bölcseséged elé rakom. Emlékszem ugyanis, hogy megesküdtem, hogy ezt meg fogom tenni, mikor a szent főpapi jelvényekkel feldiszesítve leszek. És, hogy Méltóságod előtt nyiltan beszéljek, nagyon félek, hogy ez az újítás botrányt okoz, ha az observáns testvéreknek megengedik, hogy a konventuálisokhoz átmehessenek. Első sorban úgyanis nem értem, hogy ez szabad lenne. A »Vovete et reddite« irást tudjuk. Meg kell tehát tartani azt, amit józan eszű ifjak igérnek. Be kell csúkni a kaput, amely a kárhozatba vezet, fel kell nyitani, amely az életet mutatja. Azonkívül mint hirlik, huszezeren felül vannak az observánsok. Az egész kereszténység telve van ezekkel; nem könnyű dolog ekkora tömeget megsérteni; óvakodni kell ezekkel harcra kelni. Hogyha azt mondja erre, hogy sokkal többen vannak a konventuálisok, ezeknek tanítása mélyebb belátásu, prédikációjuk is minden városban hallható: semmit sem hat meg. Keveset használ annak a beszédje, akinek élete ellenkező. Tudomány bölcseség nélkül semmit sem ér. Látjuk, hogy a konventuálisok kolostorai fogynak és romlásnak indulnak, az observánsoké növekednek és virágzásnak indulnak. A fejedelmek fülei ezek számára nyitvák, sem a főpapok, sem a prelátusok ezekkel nincsenek ellenséges viszonyban. Ezek a plébánosok jogait nem sértik meg; a plébánosok segítségére

[1]) Analecta Franciscana II. 344. »Sicut enim pavidi ac pusillanimes in proelis saeculari milites fortium vivorum virtute salvantur, ita et in beati Petri navicula prudentes et animosi nautae... — Wadding: Annales Min. XII. 264.

és nem terhére vannak. A konventuálisok pedig majd a felajánlott dolgokat kívánják, majd a sírok joga miatt veszekednek, amelyek miatt az obszervánsok minden népnél kedveltebbek, mint a konventuálisok. Hallgatok az egyenlőtlen életről, amelyet a név maga is jelképez. Előttem valóban nem látszik hasznosnak, hogy a római pápának kell ezt a családot megszomorítania.

És mivel Méltóságod az igazságot pártolni és a botrányokat férfiúhoz illően megszüntetni szokta,[1]) merészeltem ezt megírni neked. Ezen levélből megértheted a Császár érzületét; hasznosnak vélem, hogy ezekről gondolkodjál. János testvér Istennek a férfia; Németország népei prófétának tartják. Ha akarná, ujjának felemelésével nagy zivatart támaszthatna. Azoktól tudom, akik mellette vannak, hogy zokon esett neki az, amit Eugénius bullájáról mondanak; de bölcs ember, aki arcával reményt szinlel, a nagy fájdalmat szívében elnyomja, jóllehet tudom, hogy állhatatossága rendíthetetlen, és nem kell attól félni, hogy meghátrál az a nyelv, amely mindig az apostoli szék méltóságát és kiválóságát hirdette. Mégis illik a legfőbb főpap gondosságához, hogy megvigasztalja és jót tegyen azokkal, akik a római egyház érdekében érdemet szereztek maguknak. Hogy ilyen ez a János is rendtársaival együtt, senki, aki gondolkodik, nem tagadhatja. Ezeket akartam kegyes engedelmével elmondani. Amiket nyiltan elmondok, azokat jobb értelemben magyarázza Méltóságod, és engem szokása szerint tartson meg. jóindulatában.«[2])

A levelek eljutottak rendeltetésük helyére, de a pápa közben meghalt,[3]) s így a közbenjárás meghiusult.

19. §. III. Kallixtus ítéletet hoz a viszályban.

V. Miklós utódja, III. Kallixtus lett, Capistranói János 1455. május 1-én melegen üdvözli az új pápát, és atyai jóindulatába

[1]) Wadding szerint: Mivel Méltóságod Szent Ferenc rendjének védelmét magára vállalta, azért mertem ezt megirni.

[2]) Analecta Franciscana. II. 344. — A datum »Ex Nova Civitate, die XI. Januarii (1453.) — Wadding: Annales Min. XII. 264. »Ex Nova Civitate X. Januarii.« — Acta Sanctorum Oct. X. 316. — Hermann: Cap. triumph. 180. — — Aeneas Sylvius: Opera (Editio Basel.) 960. 412. epistola.

[3]) Analecta Franciscana. II. 350. Eodem anno (1455), XXV. die Martii obiit dominus Nicolaus Papa V. — Acta Sanct. Oct. X. 315. március 24.«

ajánlja az obszervánsokat, akik éjjel-nappal imádkoznak azon célból, hogy Isten hosszú élettel ajándékozza meg.[1])

A pápa örömmel vette tudomásúl Capistránói János üdvözletét, és válaszában kijelenté, hogy mindig szeretettel lesz iránta...[2]) Az obszervánsok iránt is nagyon jó indulattal van. Épen ezen időben küldötték szét a meghivókat a vikárius generális megválasztására az obszervánsok. A pápa fel akarván használni ezt az alkalmat céljaira, felszólítást intéz a Bolognában összegyűlt obszervánsokhoz, hogy válasszanak ki maguk közül 6 jeles szónokot, akiket mentsenek fel minden hivatal alól, hogy bármely pillanatban szétküldhesse őket a világ bármely részébe, amint a szükség kivánja. Egyuttal megparancsolja nekik, hogy gondoskodjanak arról, hogy a Szentföldről visszahivassanak azok, akik a vértanúságra bátorságot nem éreznek. Végül kéri őket, hogy imádkozzanak érte az Úr Istennél és igéri, hogy bármit kérnek tőle, készségesen rendelkezésükre fog állani.[3])

A gyűlést az obszervánsok Bolognában tartották meg a városon kivül levő San Paulo-ról nevezett kolostorban. Május 25-én került a sor a vikárius generális választására. Az egybegyűltek egyhangúlag mind Capistranói Jánost óhajtották ismét, mert csak ő benne látták azt a férfiút, aki az obszervánsok érdekeiért sikra mer szállani. Gabriele da Verona és Nicolao da Fara azonban nyiltan kijelentették, hogy Capistranói Jánosnak ez a választás nem fog tetszeni, mert »ők biztosan tudják, hogy sem nem akarja, de a kereszténység ügyének ilyen válságos helyzetében nem is hagyhatja el Magyarországot.«[4]) Azt tanácsolták tehát, hogy válasszanak meg olyant, aki Itáliában tartózkodik és akinek van ideje a kolostorokat ellenőrizni és megvizsgálni. Így választották meg Baptista Tagliacarne di Levanto-t vikárius generálisnak, akit mint kiváló szónokot rajzol le Nicolao da Fara azon levelében, amely-

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 246. — Hermann: Cap. triumph. 485. »Ex oppido Judenburgi 1455. die Apostolorum Philippi et Jacobi.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 248. — Hermann: Cap. triumph. 488. »Datum Romae die 20. Julii 1455.«

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 289. — Hermann: Cap. triumph. 167. »Datum Romae die octavo Maji 1455.«

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 287. — Hermann: Cap. triumph. 165. »se certo scire, neque eum velle, neque posse in tanto rei Christianae discrimine ex Hungaria redire.«

ben Capistranói Jánost értesíti a választásról.[1]) A miniszter generális azonban vonakodott megerősíteni a választást. Eltelvén a három nap a megerősítés kérése után, Baptista Tagliacarne megírta a miniszter generálisnak, hogy ő az apostoli szék hatalmánál, a konstanzi és a baseli zsinatok erejénél fogva az observánsoknak törvényes vikárius generálisa.[2])

A harc tehát ismét megindult az observánsok és a konventuálisok között. Az előbbi eset csak előjáték volt a csatározáshoz. A miniszter generális ugyanis az új pápa uralkodását alkalmasnak találta arra, hogy az observánsok függetlenségét megnyirbálja. Arra törekedett tehát, hogy Eugénius bullájának keresztülvitelét lehetőleg megakadályozza.[3]) A miniszter generális példája vonzott és így a többiek is kellemetlenkedni és csipkedni kezdték ismét az observánsokat. Két váddal léptek fel az observánsok ellen.[4]) Az első vád: Eugénius bullája, amelyre az observánsok támaszkodnak, hamisított, következőleg semmit sem ér, amiből azt következtették, hogy az egész observáns-család a kárhozat állapotában van. Erre a vádra megfelel Bernardino d'Aquila: »Erre röviden azt felelem, hogy ez a vád a leghamisabb, mert boldog Capistranói János atya a legjobb jogász volt és a kúria tényeiben a legjártasabb és a legszentebb életű ember, miként most az Úr Újlakon, ahol az ő teste nyugszik, megszámlálhatatlan csodával tűnteti ki. Ez a szent atya Isten és emberek előtt tanúskodott arról, hogy a bullák szabályszerűen (canonice) eszközöltettek ki és szentek. Így Blondus író mindenkinek, aki hallani akarta, kijelentette, t. i. hogy azokat szabályszerűen és törvényesen eszközölték ki. A főtisztelendő protektor úr azonban azt állította, hogy azon bullákról neki semmi tudomása sincs; de a szent atya és Blondus úr kijelentették, hogy

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 288. A levél kelt 1455. május 27-én.
[2]) Analecta Franciscana. II. 352.
[3]) Analecta Franciscana. II. 351. »Hoc anno (1455.) coepit magister Jacobus de Mozzanica, Generalis Minister Minorum, fratres eiusdem Ordinis de Observantia valde molestare, nisus infirmare provisionem Bullae Eugeniae.«
[4]) Bernardino d'Aquila: Chronica 61. »primum: quod bullae Eugenii, quibus familia innitebatur, erant surreptitiae et consequenter nullius momenti; — Secundum erat, quod per istas bullas, posito quod fuissent validae, secundum eos ordo erat divisus, et consequenter fratres de familia non fratres minores et sancti Francisci, sed fratres bullati vel alterius cuiuscunque nominis appellandi.«

az ő tudtával és beleegyezésével eszközölték ki azokat; hogy pedig ezekre nem emlékezik, azt nem csodálom, mert oly nagy elfoglaltsága van, s így nem képes mindenre emlékezni.«[1])

A második vád: feltéve, hogy Eugénius bullája valódi, mégis ez a bulla a rendet kettéosztotta, következőleg az obszerváns testvérek nem minoriták, nem Szent Ferenc fiai, hanem bullástestvérek, vagy valami más név illeti meg őket. Érdekesen felelt meg erre Berardo di Narnia, bíboros és kiváló jogász: »Egyik városban két nyelvű lévén a nép: görög és latin, a püspök, aki csak az egyik nyelvet tudta, hogy mindenkinek eleget tehessen, egy másik püspököt nevezett ki, aki helyettes lévén, eleget tudott tenni a másik nyelvű hiveinek is; így két püspök volt, de mivel a második függött az elsőtől, nem mondhatjuk, hogy két fője volt, hanem, hogy egy. Így van Szent Ferenc rendjében is, nincs tehát az kettészakítva, hanem egy igaz, jó és szent az.«[2])

A konventuálisok 50 pontban foglalták össze bizonyítékaikat, mig az obszervánsok 28 pontban védték igazságaikat.[3])

Tudomására jutott ez a torzsalkodás a pápának is,[4]) aki elhatározta, hogy véget vet ennek. 1455. július 29-én felszólította Baptista Tagliacarne-t, hogy az összes vikáriusokat és egyéb kiváló rendtagokat hívja össze Assisibe, ahol a miniszter gene-

---

[1]) Bernardino d'Aquila: Chronica 61.: »Ad quod breviter respondeo, illud esse falsissimum, quia beatus pater frater Johannes de Capistrano erat optimus canonista et in actis curiae expertissimus et homo sanctissimae vitae, sicut nunc Dominus in Vylac, ubi corpus eius requiescit, innumeris miraculis demonstrare dignatur. Is pater sanctus coram Deo et hominibus testatus est, quod bullae erant canonice impetratae et sanctae. Item dominus Blondus scriptor omnibus audire volentibus asserebat, scl. quod erant canonice et legitime impetratae. Reverendus vero dominus protector dicebat se de illis bullis nullam notitiam habuisse, sed pater sanctus et dominus Blondus dicebant, quod ipso sciente et consentiente fuerant impetratae; quod autem harum memoriam non haberet, non erat mirum, quia innumeras occupationes habebat, nec potest quis omnium habere memoriam.« — Blondus iró a pápai titkár, Flavio Blondo; a protektor pedig vagy Giuliano Cesarini, vagy Domenico Capranica; az utóbbira vonatkozik leginkább.

[2]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 62.

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 62: »Patres itaque conventuales super ista materia, ut audivi, quinquaginta consilia diversorum doctorum habebant; sed quia consilia erant super falsitate fundata, non ex defectu doctorum, sed ex defectu informantium ideo nullius poterant esse valoris. Nostri vero fratres viginti octo consilia super veritate fundata habebant.«

[4]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 62. »Posita igitur querela per patres conventuales coram summo pontifice Calixto diligenter auditi sunt.«

rálissal és más konventuálisokkal az egész rend békéjéről és az egyesítésről tanácskoznak.[1])

Baptista Tagliacarne, aki már tudósította Capistranói Jánost mindazon kellemetlenségekről, amelyeket a miniszter generális mívelt,[2]) felszólítja most, hogy jöjjön haza és minden tekintélyét vesse latba az observánsok érdekében. Ez a rossz hir nagyon bántotta Capistranói János érzékeny lelkét, hiszen a messze távolban is mindig kedves fiaira gondolt, s ha a pápának ír, ritkán felejti ki azt a kérést, hogy rendjét vegye védelmébe. De bármilyen nehezére esett is a dolog, Magyarországból nem tudott távozni, ide kötötte a katholikus egyház érdeke, ide a pápa rendelete, aki szigorúan meghagyta neki, hogy Magyarországot tudta nélkül ne hagyja el; és megakadályozta öregsége és a hosszú utazástól való félelme.[3])

De azért mégsem hagyja övéit cserben. A messze távolból, Magyarországból ír 1455. szept. 23-án a pápának és kiönti előtte szívének egész keserűségét: »Íme, mig legkegyesebb Szentséged levelét örömrepesve vártam, addig rendtársaimnak a szomorúsággal, a könnyekkel, a zokogással, a sóhajtásokkal és kínokkal teljes levelét szívem fájdalmával vettem át, amely szívemet bensőleg mint éles kard sebezte meg; azon okból, hogy vetélytársaink hamis előterjesztésére Szentséged arra látszik hajlandónak, hogy a mi üdvös szabályainkat, amelyeket a generálisok és a tartományi miniszterek közös megegyezéséből és akaratából, nekünk az űgy megismerése után adtak és az igazság elismerése után engedtek, megsemmisítse . . .«[4])

Felkeresi soraival a rend protektorát, Domenico Capranica-t is és tudomására adja, hogy nagyon rosszúl esett neki az a hir, hogy rendtársait ismét üldözik. »Csak egyedül az a remény

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 317. — Wadding: Annales Min. XII. 267.

[2]) Analecta Franciscana. II. 352.: »Hic significavit patri Johanni de Capistrano molestias, quas Minister Generalis Fratribus de Observantia inferebat.«

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 281. — Hermann: Cap. triumph. 162: 1455. szept. 23-án Csanádról írt levele a pápához: »Vehementissimum mihi inerat desiderium ad Tuam Clementissimam Sanctitatem personaliter me conferre nisi senectutis gravitas retardasset et longa viarum distantia terruisset, nec non temporum qualitas indisposita retraxisset.«

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 281. — Hermann: Cap. triumph. 162. Capistranói János levele a pápához 1455. szept. 23-án Csanádról.

vigasztal — mondja tovább, — hogy főtisztelendő Uraságod nem tűri azt meg, hogy minket romlásba döntsenek, mikor főképen arra sóvárgunk, hogy jámborúl éljünk. Nem is tudom magammal elhitetni, hogy főtisztelendő Uraságod, mig él, ne vesse magát közbe utolsó lehelletéig az observáns család védelmére, fenntartására, nemkülönben gyarapítására; mint igaz és őszinte pártfogónk, miként volt az én időmben.

Azért a legalázatosabban arra kérem főtisztelendő Uraságodat, hogy a mi ügyünket úgy karolja fel szentséges Urunknál, hogy Őszentsége a hamis besúgásokat ne találja kielégítőknek arra, hogy megsemmisítse azon kiváltságokat és határozatokat, melyeket a pápák kellő körültekintéssel és megfontolással engedélyeztek nekünk. Sőt inkább Őszentsége kegyeskedjék bennünket támogatni, fenntartani és szaporítani, hogy az observáns szabályok szerint jó és boldog életmódot követhessünk. Ezt a dolgot igen könnyen elérhetjük, ha főtisztelendő Uraságod buzgó lélekkel közbeveti magát. Hogy ezt megtegye és az ügy rossz kimenetelű ne legyen, főtisztelendő Uraságodat igen nagyon és könyörögve kérem.«[1])

Capistranói János még ennyivel sem elégszik meg. Felkéri ismét a német császárt, hogy írjon az observánsok érdekében a pápához. III. Frigyes teljesíti kérését és ír a pápához, amely levélben magasztalja a birodalmában levő observánsokat, akik naponkint emlékeztetik a keresztény népet, a pápa iránt, mint az anyaszentegyház legfelsőbb fője iránt való köteles engedelmességre. Majd így folytatja: »Kegyeskedjék Szentséged a botrányok elkerülése végett, amelyek könnyen keletkezhetnek a keresztény népben, a királyoknál, fejedelmeknél és a köznépnél, akik semmi módon sem látják szívesen, hogy a fenntebb mondott observáns testvérek ellen valami kellemetlenkedés vagy támadás készül, — az előbb említett szent zsinatok és Szentséged elődjeinek határozatait kedvezően megerősíteni, megvédeni és inkább elterjeszteni, mint kisebbíteni.

És ez miként kiváló kegy a legnagyobb tetszésünkre lenne, úgy Isten előtt kedves, a keresztény fejedelmek és népek előtt

---

1) Hermann: Cap. triumph. 163. — Wadding: Annales Min. XII. 283 Capistranói János 1455. szept. 18-án Csanádról irt leveléből.

gyümölcsöző és Szentségednek halhatatlan emlékezetére dícséretre méltó dolog lenne.«[1])

Capistranói János felkéri Magyarország rendeit is, hogy szólaljanak fel az observánsok érdekében. A Budán tartott országgyűlésen jelenlevő rendek tehát 1455. augusztus 6-án azon kéréssel fordulnak Őszentségéhez, hogy az observánsokat semmi esetre se egyesítsék a konventuálisokkal. Védelmükre felhozzák szent életüket és fáradhatatlan buzgólkodásukat: »Ezeknek életéről és gyümölcseiről semmi mást nem mondhatunk, mint hogy az observáns testvérek szerénységre törekszenek, szerzetesi életet élnek, folytonosan hirdetik Istennek igéit, segítségére vannak a prelátusoknak terheikben; tanítanak szóval és példával és így magukat mindenben példaképűl állítják, amiért is nagy tekintélyük van a nép előtt. És ennek következtében — higgyen nekünk Szentséged, — botrány nélkül őket a konventuálisoknak alávetni nem lehet; mi is, amennyire rajtunk áll, az apostoli szék tekintélyének épségben tartása mellett szívesebben beleegyezünk, hogy az összes konventuálisokat kiűzzék országunkból, mint ezeket az observánsokat nekik alávessék.

Amiért is alázatosan kérjük Szentségedet, hogy magukat az observáns testvéreket és annak egész családját, akiket erényük és fáradozásuk érdemei kedveltté tettek előttünk, a mi tanúságunkra továbbra is tartsa meg jóindulatában és a testvérek ezen űgyében úgy intézkedjék, hogy botrányok ne származzanak és a népnek szeretete irántuk a megszokott és békés állapotban maradjon, akiknek pártfogását miként most készek vagyunk elvállalni, úgy alkalmas megvédésüket is Szentséged jó elhatározása után pontosan teljesíteni fogjuk.[2])

Ezalatt elérkezett a pápától kitűzött idő, vagyis mindenszentek ünnepe.[3]) Assisiben gyűltek gyűlésre, a miniszter generális a tartományi főnökökkel és a vikárius generális a tartományi vikáriusokkal. A pápa a gyűlés elnökévé Blasio Ghilini-t, a milanói

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 284. — Hermann: Cap. triumph. 164. — III. Frigyesnek 1455-ki leveléből.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 285. — Hermann: Cap. triumph. 164. Magyarország rendeinek 1455. aug. 6-án Budán kelt levele.

[3]) Holzapfel: Gesch. der Franz. 128.

San Ambrogio bencés kolostor ifjú apátját nevezte ki.[1]) Mindkét fél külön gyülekezett; a konventuálisok a San Francèsco kolostorban, az observánsok a Santa Maria degli Angeli kolostorban. Az observánsoknak rendkívül rosszúl esett, hogy az elnök Blasio Ghilini még arra sem érdemesítette őket, hogy a kolostorukba lábát betette volna. Leszállt a lováról, bement a kolostor templomába, ott egy kis beszédet tartott hozzájuk, s utána szóra sem méltatván őket, eltávozott.[2])

Santa Maria degli Angeli kolostor Assisi-ben.

Mindkét rész külön tanácskozott; cikkelyekbe foglalván mindazt, amiben megegyeztek. Bernardino d'Aquila csak annyit mond, hogy több cikkelyt adtak át az elnöknek,[3]) míg Hermann

1) Bernardino d'Aquila: Chronica 62. »Et summus pontifex legatum in ista causa misit quemdam abbatem sancti Ambrosii de Mediolano, iuvenem quidem aetate, sed in iure doctissimum et virtutibus et discretione perfectum.» — Hermann: Cap. triumph. 161: misit »Blasium Chilinum abbatem monasterii S. Ambrosii, Mediolanensis.«

2) Bernardino d'Aquila: Chronica. 63.

3) Bernardino d'Aquila: Chronica 63. »Audita denique utraque parte plura capitula fecimus, in quibus eramus concordes.«

már 13-at emleget.[1]) Ezeket a cikkelyeket aztán az elnök Rómába vitte és bemutatta a pápának.

Elutazása előtt azonban a sok kérésnek engedve, elment az obszervánsok kolostorába: »látván a helyet, a műhelyeket és a kerteket, nagyon csodálkozott; eljövén az étkezésre is és látván itt a szerzetesek vallásosságát, csendjét, tisztaságát, buzgalmát és szerénységét, olyan megilletődés vett rajta erőt, hogy az egész étkezés alatt majdnem mindig könnyezett.«[2])

Ettől kezdve a pápai megbízott egészen másképen vélekedett az obszervánsokról és a pápát is felvilágosította, hogy az obszervánsok nem a fraticelló-k követői, hanem »az apostoli szék legalázatosabb tisztelői és a szent vallás leghívebb védői.«[3]) Ez a felvilágosítás arra bírta a pápát, hogy nem döntött azonnal a békepontok fölött, hanem átadta az egész ügyet Giacomo dalla Marca-nak, aki obszerváns létére közkedveltségnek örvendett mindkét résznél, hogy szerkessze meg a kibékülést tartalmazó bullát.[4]) A pápának ez az intézkedése nagyon rosszúl esett Domenico Capranica-nak, a rend protektorának, mivel ebben teljes mellőzését látta.[5]) S így Capistranói János kérését sem teljesíthette, mivel a bulla megszerkesztésében részt nem vett. A pápa azonban nem feledkezik meg Capistranói János kérelméről, hanem 1455. dec. 19-én levelet intéz hozzá, amelyben biztosítja legmesszebbmenő jóakaratáról: »Rendednek ügyeit pedig — írja a pápa — amelyekről többeknek is írtál, már Istennek kegyelmével mindnyájoknak békéjére és megegyezésére törekszünk megoldani és már mintegy megoldottnak tekintjük, úgy hogy az óhajtott gyümölcsök napról-napra mind-

[1]) Hermann: Cap. triumph. 161.

[2]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 65. »Venit et videns locum, officinas et hortos miratus est; veniens vero ad mensam et fratrum religiositatem, silentium, puritatem, et diligentiam et honestatem videns tanta fuit devotione commotus, quod quasi continuo in mensa ploravit.

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 66. »per relationem sui legati et per experientiam certam didicit hanc familiam sedi apostolicae reverentiam debitam habere et esse sanctae fidei fidelissimos defensores.«

[4]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 66. »Verum quia res ista magni ponderis erat, Spiritu Sancto inspiratus sana conscientia et absque calumnia facere volens in manibus rev. patris Jacobi de Marchia, qui erat vir ab utraque parte dilectus, mittere curavit.«

[5]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 68. »Et notandum, quod patri fratri Jacobo causam istam ut supra nulla de protectore facta mentione papa commisit, quod reverendissimo domino protectori, qui tunc erat dominus Dominicus de Capranica, dictus cardinalis Firmanus, valde displicuit.«

jobban be fognak következni. Nem kell azt vélned, hogy mi ebben a dologban mást kerestünk, vagy keresünk, mint a mit Isten és magának a rendnek igazságos kormányzása szükségesnek tartott; amit majd lassankint látni is fogsz. Távol legyen tőlünk az, hogy elvegyünk a jó életre szükségelt valami anyagot, sőt inkább minden törekvésünk arra irányult, hogy mindenkinek megadjuk. De ha némely dolgokat, amelyek esetleg a rendben vannak, megtűrünk, vagy tüsténT nem nyomtunk el, elintéztük mégis úgy, amint a józan ész követeli és az isteni parancs nekünk kötelességünkké teszi, amelynél fogva még inkább kötelezteTünk arra, hogy a bűnösöknek ne a halálát, hanem megtérését és életét akarjuk és keressük. Irántad pedig, kedves fiam és rended iránt a te érdemeidre való tekintetből, amennyire Isten segítségével tehetjük a jó atya minden gondját és szeretetét kiterjesztjük.«[1])

Kallixtus szavainak őszinteségében nem kételkedhetünk; igazat írt Capistranói Jánosnak; a legjobbat akarta mindkét félre nézve, aztán meg az observánsok iránt szeretettel is volt azon időtől fogva, hogy Blasio Ghilini tudomására hozta ezeknek szent életét: »mint atya szeretett minket mindnyájunkat, sok kegyet gyakorolt velünk és védelmünkre mintegy kardot rántott« — mondja Bernardino d'Aquila.[2])

S hogy mégis ellenök fordult a pápa, abban nem ő a hibás, hanem a megbizottja, Giacomo dalla Marca, aki mindenáron egyesíteni akarta a rendet, s ezért arra törekedett, hogy az observánsokat feltétlenül a miniszter generális hatalma alá rendelje. Maga is bevallja, hogy minden törekvése odairányult, hogy a béke pontjait a pápával elfogadtassa.[3]) Capistranói János mindjárt rossz néven vette, mikor a pápa egyetlenegy férfiúra bízta ezt a kényes és nehéz úgy elintézését.[4])

Giacomo dalla Marca tervezetében különösen ez a három dolog domborodott ki. Első: az egész rend tagjai, observánsok és konventuálisok egyaránt mindenben kivétel nélkül tartoznak

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 256. — Hermann: Cap. triumph. 505. III. Kallixtus levele 1455. dec. 19-én.

[2]) Bernardino d' Aquila: Chronica. 66.: »quasi pater nos omnes amabat, gratias multas fecit et quasi ensem pro nostra defensione suscepit.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 318. — Wadding: Annales Min. XII. 281.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 318.

engedelmeskedni a miniszter generálisnak.[1]) Ez az egész rend tagjai előtt gyűlöletes volt, mivel a miniszter generálisnak több jogot adott, mint amennyit a regula ír elő. A második: az obszervánsok kötelesek megjelenni a konventuálisok egyetemes gyűlésén; ahol három férfiút kijelölnek vikárius generálisnak, akik közül egyet választ a miniszter generális, aki azonban csak a »vicarius vicariorum« nevet viseli.[2]) Ezt a pontot az obszervánsok el nem fogadhatták, mivel ez eddigi önállóságuknak egyszer s mindenkorra végét jelentette. A harmadik: az obszervánsok vikáriusai a miniszter generális választásánál aktiv szavazattal bírnak.[3]) Ezt meg a konventuálisok ellenezték, mivel úgy alakulhatnak a körülmények, hogy az obszervánsok több szavazattal bírnak, mint a konventuálisok. A többi pontokban többé-kevésbé megegyeztek. Giacomo dalla Marca azonban hallani sem akart a változtatásokról. Nagy kegyesen Bernardino d'Aquila kérésére tett némi változtatásokat.[4])

Bernardino d'Aquila őszintén bevallja, hogy Giacomo dalla Marca szereplése és késedelmezése az egész rendnek nagy gyötrelmet okozott: »A bullának ezen elkészülése alatt nagy gyötrelemben voltunk; mivel ügyünkön semmi módon sem tudtunk segíteni. A pápa, jóllehet atyánk volt, de nem ismert bennünket. A generális övéinek, azaz a konventuálisoknak, kedvezett; azért mondom: övéinek, mert ebben a szándékban egyezők voltak. A protektor a pápával rossz viszonyban volt, mivel ezen fontos ügyben, amelyet mindenek fölött szívén viselt, teljesen mellőzte. Más udvarbélihez nem volt bátorságunk bemenni, mert ezen egy

[1]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 68. »primus (articulus) erat, quod omnes fratres minores sive conventuales sive de observantia nuncupati, sive citramontani sive ultramontani reverendissimo patri generali teneantur in omnibus et per omnia obedire.«

[2]) Bernardino d'Aquila: Chronia. 68.: »Alius articulus erat, quod fratres de observantia nuncupati in capitulo generali conventualium convenire deberent, nec possent per se facere generalem congregationem, et in eodem capitulo generali eligere sibi tres pro vicariis generalibus, sed unus, quem vellet generalis, praeficeretur eisdem et vicarius vicariorum vocaretur.«

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 68. »Tertius articulus fuit, quod vicarii dumtaxat fratrum de observantia nuncupatorum vocem activam dumtaxat in electione generali haberent.«

[4]) Bernardino d'Aquila: Chronica 69. «Accessi ad patrem, et ad nostram petitionem atque informationem nonnulla mutavit.»

szóval űztek el pirulva, t. i.: »mivel űgyetek Giacomo atyának, a ti rendtársatok kezében van, nincs okotok a panaszra.«[1])

Végre több hét eltelte után Giacomo dalla Marca bemutatta a tervezetet a pápának, aki nagyon meg volt vele elégedve; a konventuálisok kedvetlenűl, az observánsok meg kétségbeesve olvasták.[2])

Az observánsok végső reménységüket a protektorba vetették, akinek kezén okvetlenűl keresztűl kellett mennie ezen tervezetnek.

Felkeresik tehát őt és alázatosan kérik, hogy vegye kezébe űgyüket. A protektor könnyektől csillogó szemekkel válaszolt: »Egy kicsit későn jöttettek; de azért hálás leszek irántatok.«[3]) A pápa megküldötte a bulla másolatát a protektornak, hogy olvassa át és hitelesítse. A protektor imitt-amott tett néhány megjegyzést, de aztán aláírta a bullának a másolatát, miáltal az eredetivel egyenlő lett.[4]) De egyebet már nem tehetett.

A pápa 1456. febr. 2-án közzétette az »Illius cuius in pace factus est locus« kezdetű bullát,[5]) amelyben felfüggeszti IV. Eugénius bulláját és megparancsolja, hogy a mostani bullában foglaltak lesznek az irányadók. Ennek főbb pontjai ugyanazok, mint a minőket fenntebb Bernardino d'Aquila előadott. Az observánsokat ez a »bulla concordiae« teljesen lesújtotta: szabadságukat és a regula eredeti megtartását féltették tőle, s azért nem akarták elfogadni. Az Alpeseken innen levő observánsok vikárius generálisa, Baptista Tagliacarne körlevelet intéz alattvalóihoz és megparancsolja nekik, hogy engedelmeskedjenek a pápa rendeletének.

---

[1]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 69.: »In ista confectione bullarum fuimus valde tribulati; quia causam nostram fovere nulla ratione poteramus. Papa, licet esset noster pater, nobis tamen erat incognitus. Generalis favebat suis, id est conventualibus; dico suis, quia in eadem erant voluntate concordes. Protector cum summo pontifice non poterat bene convenire, quia de tam magno negotio, quod sibi super omnes incumbebat, penitus erat exclusus. Aliis curialibus nulla erat nobis audacia recurrendi, quia unico verbo cum rubore fuissemus expulsi, scl. »quia causa est in manibus patris vestri fratris Jacobi, nullam habetis causam querelae.«

[2]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 70. »Facta articulorum compositione et utraque parte utcumque contenta in magna tribulatione et fere desperatione positi eramus.«

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 71.

[4]) Bernardino d'Aquila: Chronica 72.

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 423. 1455. IV. Nonas Februarii. — A keltezés helyes, mivel a pápa március 25-én kezdi az évet. — Analecta Fanciscana. II. 351.

Giacomo dalla Marca, a bulla tulajdonképeni szerzője, szintén minden befolyását érvényesíti, hogy az obszervánsokat a bulla elfogadására bírja. De hasztalan minden fáradozás; az obszervánsok jó része nem fogadja el. A pápa kénytelen egy másik bullát kiadni, amelyben újra felfüggeszti IV. Eugénius bulláját és újra megparancsolja, hogy késedelem nélkül fogadják el első bulláját.[1]) Keseregnek mindenfelé az obszervánsok és minden követ megmozgatnak, hogy a pápát felvilágosítsák az ő nagy sérelmükről.

A magyar obszervánsok, minden reményüket Capistranói Jánosba vetik. Varsányi István, a magyar obszervánsok vikáriusa, 1456. május 17-én levélben keresi fel és kéri hathatós segítségét. »A levél, vagyis a pápai bullák másolata — írja levelében — némileg megrémített bennünket, mivel sok foglaltatik benne, ami szabadságunk és regulánk tisztaságával ellenkezik, de nekünk, Atyám, bizonyára nem kell félnünk, mivel ha az irgalmas és kegyelmes Úr Jézus minket felséges jobbjával védelmez, az ellenünk gonoszat tervező álnok testvéreink sok ezer tűzes nyilai sem vesznek erőt rajtunk. Nagyon örülnék, ha most Atyaságod közelében lehetnék, de most el vagyok foglalva a káptalan ismeretes ügyeivel és más ott elvégzendő rendelkezéseivel, amelyeket ha dícséretesen és kellően elvégeztem, az első teendőm az lesz, hogy Őfelsége László magyar király, a többi mágnások és egyházi előkelők színe elé járuljak, hogy a fenntebbiekre alkalmas segítséget és pártfogást kérjek; s azután gyorsan elmellőzve minden dolgot és ügyet, kedves Atyaságodhoz megyek, bárhol találom is meg, hogy a fenntebbiekről tanácsot, segítséget, sőt teljes felvilágosítást kérjek a velünk lélekben egyesült Atyánktól. Mert miként másképen is tisztelendő Atyaságodat pártfogónknak tartottam és tartottuk, úgy most is egész családunkkal együtt a legkedvesebb, legjobb és legjótevőbb Atyánknak tartjuk teljes lelkünkből mindhalálig. A mi üdvösségünk és tisztességünk kezeidbe van letéve.«[2])

[1]) Analecta Franciscana. II. 353. «Anno Domini 1456, magistro Jacobo de Mozzanica, Generali ministro, dominum Calixtum Papam molestante, edidit secundam bullam contra provisionem Eugenianam, qua praecepit, primam, quam praeterito anno ediderat, observari, suspensa Eugeniana, et Fratribus de observantia Ministris subiectis. Quae Bulla incipit: Conditor orbis, qui gregem dominicum de laqueo servitutis eripuit.«

[2]) Pettkó: Kap. János level. 48. Varsányi István levele Capistranóihoz 1456. máj. 17-én Palotáról.

A pápának fenntebbi intézkedése senkit nagyobb fájdalommal nem töltött el, mint Capistranói Jánost. Azért mint mindig, mikor az observánsok veszélyben forogtak, felemelte tiltakozó szavát, úgy most sem merült hallgatásba. Alázatos és mély tisztelettel ugyan, de egy a halálhoz közelálló aggastyán férfias önérzetével figyelmezteti a pápát, hogy kiadott bullája igazságtalanúl sújtja az observánsokat, akik teljes életükben arra törekedtek, hogy Szent Ferenc szabályai pontos megtartásával Istennek szolgáljanak. Sajnos, az egész levélnek nem jutottunk birtokába, csak egy részletet találtunk meg belőle. De ez a töredék is elárulja Capistranói János erős egyéniségét, aki az igazság kimondásában senki előtt sem ismer félelmet. »Az observantiánknak az a legbuzgóbb követője, akit, mint Szentséged előtt is kedvelt egyént nagyon tisztelek, tudniillik Alvarus mester, a könyvében, amelyet XXII. János idejében adott ki »De planctu Ecclesiae« címmel, aki ellen rendünk akkori generálisa, Michele da Cesena, sok eretnekséget hozott fel, és amennyire rajta állott, azon volt, hogy a Szent Ferenc egész rendjét az apostoli szék iránt való engedelmesség ellen lázítsa, — nem merészlem Minervát tanítani (azaz mint tudatlan a tudóst tanítani), de lelkiismeretem megnyugtatása végett alázatos és teljes tisztelettel szentséged emlékezetébe hozom — azt mondja, mikor a szerzetesi engedelmességről tárgyal: »Nem cselekszik az engedelmesség ellen az, aki a kötelességet megszegő szerzetesek életét, testi társalgását és társaságát elhagyja és a regulához visszatér, hogy Krisztusnak annál tökéletesebben szolgáljon és engedelmeskedjék. Mindent ugyanis azon célból teszünk, hogy Istennek tiszta szívet adjunk.« Így Szent Benedek elhagyta azokat a gonosz szerzeteseket és egyedül lakott . . . De meg Szent Ágoston is azt mondja: »Nem mindig gonoszság a parancsnak nem engedelmeskedni. Mikor ugyanis a földi úr olyant parancsol, ami Istennek nem tetszik, akkor nem kell neki engedelmeskedni.« Így bizonyára el kell kerülnünk a lelkiismeret veszélyét, hogy bele ne rohanjunk abba, amit a zsoltáros mond: A gonosszal gonosszá leszel. Hogyha a kolostorban, vagy szerzetben a közös regulát vagy a fogadalmat áthágják, s annál a fogadalomnál szigorúbbat nem lehet találni, amelyhez valaki visszatérhetne; távozást kérve, jóllehet nem kapja meg, szabad saját tekintélyével, sőt a jog

tekintélyével onnan eltávozni és odamenni, ahol reguláját szigorúan megtarthatja . . .

Ezen és hasonló jogoknál fogva mondotta ki a konstanzi zsinat az ott jelenlevő miniszter generális, Antonio da Pereto, más miniszterek és magiszterek megegyezésével és teljes beleegyezésével, hogy akik szigorúbb életet akarnak élni Szent Ferenc rendjének szigorú életmódja alapján, akadálytalanúl és minden zaklatás nélkül élhetnek egy vikárius kormányzása alatt, akit maguk választottak, és akit a miniszter generális megerősített, ellenkező esetben megerősítettnek tekintendő a szent zsinat és az apostoli szék tekintélyénél fogva, amely határozatot az Alpeseken túl élő testvérek a szent zsinat bullájával kapták ugyan meg, de aztán V. Márton saját apostoli levelével megerősítette. Azután a baseli szent zsinat, mikor még Eugéniusnak engedelmeskedett, ugyanezt a határozatot megerősítette; V. Márton és Eugénius őszentsége ugyanezen határozatot saját leveleikkel megerősítve, kibővítették, kiterjesztették és újból határozattá tették, amely szerint élünk és élni törekszünk Isten kegyelmével és Szentséged legigazságosabb és nagyon is felvilágosított beleegyezésével, örökös szigorú szerzetesi observanciában, melyet a Magasságbelinek fogadtunk, és ezen letett fogadalmunkat halálig, vérünk kiontásáig hűségesen igyekszünk megtartani. Nem hisszük, hogy igazságosan arra volnánk kényszeríthetők, hogy az említett határozatokat elhagyjuk, hacsak Isten, az igazság, a szent zsinatok, az előbb említett szent pápák határozatai ellenére ily nagy sérelmet nem szenvedünk; de még így is lehetetlennek tartom, hogy Szentséged palástja alatt valami igazságtalanságot szenvedjünk. Mit mondanának ugyanis a keresztény népek, mikor látnák, hogy Krisztusnak szegény szolgái, akik iparkodnak fogadalmaikat Istennek megtartani, űldözést és sérelmet szenvednek azoktól, akiknek kötelességük volna őket védeni? Mit szólnak hozzá a királyok és fejedelmek, úgy egyháziak mint világiak, és a többi urak, akik közül némelyek szívesen várnak arra, hogy halljanak valami űgyet, amelynek alapján szinlelt vagy költött ürügyből a római szentszék iránt való engedelmességet megtagadják, melyről én mindenütt azt hirdetem, hogy minden kereszténynek hűségesen meg kell tartania, sőt az összes hitetleneknek is, ha az örök üdvösséget el akarják nyerni, a római szentegyház engedelmessége alatt tartoznak élni.

Miért is, Szentséges Atya, kegyeskedjék megvizsgálni, mily kedvezően, mily kegyesen, mily vágyóan hívják fel és szólítják fel a mi jogaink a szerzetesi observancia megsegítésére, amelytől, vetélytársaink, saját üdvükről megfeledkezve, annyira irtóznak, hogy még nevét sem szeretik hallani. Azért szokták fejünkhöz vágni: Hol találhatjuk meg ezt a szót: observancia? Pedig a regulánk első fejezetében mindjárt az elején található: Regula et vita etc. sanctum Evangelium observare; a második fejezetben: et si haec omnia credant et velint ea fideliter confiteri et usque in finem firmiter observare; és a 10-dik fejezetben két ízben leírja: observare; és az utolsó fejezetben: sanctum evangelium Domini nostri Jesu Christi, quod firmiter promisimus, observemus. Nemde több helyen előfordul ez a szó a Decretales-ben? mint az első könyvben: de Summa Trinitate in fide catholica, c. Damnamus, et in c. Relatum,[1]) Ne Clerici vel monachi, ahol ez mondatik: »Hirül adták, hogy H. szerzetesei világiasan élnek és másokat példájokkal megrontanak. Azért parancsoljuk, hogy őket a regula szigorú megtartására, minden felebbezést mellőzve, kényszerítsd, vagy ha vakmerő merészséggel neked ellentállnak, őket dobd ki, és más rendnek szerzeteseit — ha a mondott kolostort saját rendjében megreformálni nem lehet — telepítsd le benne, hogy a gonoszok munkáit az igazak pusztítsák el, és azok végre szégyennel eltelve, saját rendjük szabályainak szigorú megtartására visszatérjenek«, — bizonyára ezen okból a mi konventuálisaink sohasem akarták a reformálást, nem is akarják valójában, bár esetleg szóbelileg úgy viselik magukat; azért boldog emlékezetű Eugénius és Miklós elődeid kényszerítettek bennünket az engedelmesség erejénél fogva, hogy több konventet átvegyünk és a regula szigorú megtartásával reformáljuk, amelyeket jelenleg is Isten kegyelmével megtartunk, és dicséretesen kormányzunk a népek igen nagy helyeslésére és lelki vigaszára, nemkülönben a keresztény vallás hasznára is.«[2])

Eddig tart Capistranói János levele. De ez is eléggé megmutatja, hogy lelke semmiképen sem tud belenyugodni a pápa rendeletébe. Azt hisszük, hogy nem tévedünk, ha az ő kezét

[1]) Decret. Greg. lib. III. tit. L. cap. VII.
[2]) Analecta Franciscana. II. 353—355.

sejtjük azon levelek megírásában is, amelyeket Németország hercegei és városai menesztettek ezen alkalommal az observánsok érdekében a pápához. Így Németország több fejedelmi személye fordult a pápához, köztük Ludwig von Lanzhutt, Otto von Neumarkt bajor hercegek; Albert, osztrák herceg, Frigyes császár testvére, Albert és testvére János, brandenburgi fejedelmek és mások; a püspökök közül a würzburgi, a freisingi és a bambergi;[1]) a városok közül Nürnberg.[2]) Mindnyájan a legélesebben szólnak a konventuálisok életmódjáról és a legalázatosabban kérik, hogy vonja vissza a szegény observánsok ellen kiadott bulláját. A legerősebben a francia observánsok keltek ki a pápai bulla ellen. Ezek nevében a toursi tartomány minisztere, Guilaume Pickardi, egyenesen a jobban értesített pápához és a legközelebbi zsinathoz fellebbez.[3])

Capistranói János ennyire nem ment. Minden körülmények között, mint az egyház leghűbb fia viselte magát. Fájt lelkének a pápa intézkedése, de azért mégis engedelmeskedik és egy pillanatig sem jut eszébe az engedelmesség megtagadása. Egyik életrajzíró azt mondja, hogy nagy szomorúsága közben Istentől kijelentést kapott, hogy Kallixtus halála után utódja vissza fogja állítani Eugénius bulláját.[4]) Bármint van is azonban a dolog, annyi tény, hogy még haldokolva is azon reménységének ad kifejezést, hogy Kallixtus bulláját vissza fogják vonni.[5])

Reménysége csakhamar valóra vált. Az a nagy mozgalom, amely a »Concordiae bulla« nyomában támadt, a pápát arra a meggyőződésre bírta, hogy nem kell a húrt végleg megfeszíteni. S ennek következtében nem erőszakolta bullája keresztülvitelét. S így az ő tudtával és beleegyezésével 1457-ben az observánsok

---

[1]) Analecta Franciscana. II. 355. «Scripserunt etiam ad eundem Pontificem inter ceteros principes Alamanniae illustrissimi duces Bavariae, Ludovicus de Landishuto, Otto de Novo Foro; item, Albertus, dux Austriae, frater Friderici imperatoris; item, Albertus et frater eius Johannes, marchiones Brandenburgenses, etc. Item, dominus Episcopus Herbipolensis, dominus Episcopus Freisingensis, et Bambergensis.

[2]) Analecta Franciscana. II. 356. — Hueber: Dreyfache Cronick. 274. III. Frigyes, Albert osztrák herceg, Lajos bajor herceg, Otto, phaltzgróf, Albert és János brandenburgi fejedelmek, a würtzburgi, freisingi és bambergi püspökök.

[3]) Analecta Franciscana. II. 363.

[4]) Sannig: Der Croniken. IV. 193.

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 399. — Acta Sanct. Oct. X. 318.

Eugénius bullája szerint választanak maguknak vikárius generállst, még pedig az Alpeseken innen levők Antonio da Montefales-t Milanóban,[1]) az Alpeseken túl levők pedig Theodorich Voiturier-t Fontenay le-Comte konventben Poitou városban.[2]) 1457. július 9-én pedig meghalt a miniszter generális hirtelen, amint megjövendölte neki Capistranói János.[3]) Az új generális választásra, amely az Ara-coeli-ben 1458. május 21-én volt tartandó, nagy számmal jelentek meg az observánsok is a két vikárius generális vezetése alatt. Itt aztán nagy meglepetés érte őket. A pápa, hogy jelöltjét generálissá választassa, az observánsokat eltiltotta a szavazástól.[4])

Így a miniszter generális a konventuálisok közül lett, még pedig Giacomo da Sarzuela, akinek parancsára a két vikárius leköszönt. A pápa most kedvezményképen, hogy nem vehettek részt a generális választásában, megengedte, hogy Eugénius bullája alapján válasszanak vikárius generálisokat. Az Alpeseken innen levők megválasztották Baptista Tagliacarne-t másodízben, az Alpeseken túl levők pedig Johannes Mongint.[5])

Ugyanezen évben augusztus 6-án meghalt Kallixtus, utódja Enea Sylvio lett II. Pius név alatt. Az új pápa beható vizsgálat után, amelyben résztvettek a rend új protektora, Bessarion, Gulielmo de Estoutevilla, roueni püspök-bíboros, Alanus avignoni püspök-bíboros, Nicolaus von Cusa bíboros, Angelo Capranica rieti és Juan barcelonai püspökök, felfüggeszti Kallixtus bulláját és visszaállítja IV. Eugénius által adott kiváltságokat az 1458. október 11-én kiadott »Pro nostra ad factum Franciscum devotione« kezdetű bullában.[6]) Tehát Capistranói János reménye beteljesedett;

---

[1]) Analecta Franciscana. II. 374. »electus fuit in vicarium Generalem reverendus pater frater Antonius de Montefales, vivente adhoc Ministro Generali, fratre Jacobo de Mozzanica, iuxta formam Eugenianae, non iuxta formam Callixtinianae, ipso Calixto sciente et non contradicente. — Mih. Ang. da Napoli: Chronologia I. 123.

[2]) Analecta Franciscana. II. 375. »in conventu Fontinaci comitis, Provinciae Turoniae... electus fuit vicarium Generalem reverendus pater frater Theodoricus Aurigae pro secunda vice.«

[3]) Analecta Franciscana. II. 377. »in matura morte repente sublatus fuerat, sicut ac beatus pater Johannes de Capistrano praedixit.«

[4]) Analecta Franciscana. II. 377. — Holzapfel: Geschichte 130.

[5]) Analecta Franciscana II. 377. — Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 124.

[6]) Analecta Franciscana. II. 379, — Wadding: Annales Min. XIII. 65. — Hermann: Cap. triumph. 176.

az observantiát megsemmisítéssel fenyegető vihar elvonult. A konventuálisok azonban nem nyugodtak ebbe bele, hanem tovább támadják az observánsokat, azt hányván szemükre ismét, hogy Szent Ferencnek nem igazi fiai, mert nem engedelmeskednek a miniszter generálisnak. Miután az observánsok ügyeit a francia király is támogatta, kénytelen volt a pápa felemelni ismét a szavát. Bullát intéz tehát az Alpeseken túl levő observánsokhoz 1463. jan. 12-én, amelyben kijelenti, hogy a vikárius elnevezés nincsen Szent Ferenc regulája ellen, következőleg az observánsok Szent Ferenc igazi követői és a vikáriusok Szent Ferenc szellemében való miniszterek.[1])

II. Pál pápa sikertelen békítése után IV. Sixtus próbálta meg az egyesítést. 1472-ben egy bíbornokokból álló bizottságra bízta az ügy elintézését, amelynek elnöke Pietro di Riario, a rend fiatal protektora volt, aki mindenáron arra törekedett, hogy a bíbornokok mondják ki, hogy a rend érdekében IV. Eugénius bulláját fel kell ismét függeszteni. Marco da Bologna, az Alpeseken innen levő observánsok vikárius generálisa erre merészen fellép, kirántja manikájából a regulát, odaveti a terem közepére és így kiáltott fel: »Szent Atyám (Ferenc) védd meg magad a reguládnak szigorú megtartását, mert én nem tudom.«[2]) S ezzel otthagyta a gyülekezetet; azután az egész rendben imákat rendelt el és felszólította a tartományok vikáriusait, hogy kérjék ki a fejedelmek és királyok pártfogását. Nagyszámmal érkeznek fejedelmi személyek levelei a pápához, amelyben a legélesebben támadják a konventuálisokat. Az angol király és a milanói fejedelem azzal fenyegetőztek, hogy a konventuálisokat kiűzik országukból. A pápa látván, hogy nemcsak a mezitlábas és kolduló szerzetesekkel gyűlik meg a baja, hanem a fejedelmekkel is, megváltoztatta előbbeni nézetét és az 1472. május 4-én kelt bullájában megerősítette az előbbi kiváltságaikat.[3]) 1500-ban VI. Sándor pápa is megpróbálkozott az egyesítéssel, ki is adta a róla elnevezett szabályokat »Constitutiones Alexandrinae«[4]) de eredménytelenül. Hasonlóan eredménytelenül

[1]) Analecta Franciscana. II. 599. — Hermann: Cap. triumph. 177. »Datum Romae... 1463. pridie Idus Januarii.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 179. — Holzapfel: Gesch. der Franz. 134.

[3]) Hermann: Cap. triumph. 179. — Cf. Holzapfel: Gesch. der Franz. 135.

[4]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 148—208.

jártak II. Julius pápa kísérletei is. Végre X. Leo pápa, hogy a világ minden részéből jövő panaszoknak véget vessen, 1517. év pünkösdnapján, vagyis május 31-én rendi nagygyűlésre hívta össze az összes rendi előljárókat. Ezen a gyűlésen az observánsok kijelentették, hogy hajlandók az egyesülésre, ha a konventuálisok elfogadják a szigorított életmódot. A konventuálisok hosszú gondolkodás után ebbe beleegyeztek. A pápa erre kiadja az uniót jóváhagyó bullát 1517. május 29-én, mely ezen szavakkal kezdődik: »Ite vos in vineam, ait homo ille Paterfamilias«,[1]) amelyben az összes különvált ágakat ismét egy renddé egyesítette. Majd Bernardino Prati di Chieri-t (Bernardinus Pratus de Cherio) felmentette a miniszter generális hivatalától és új választást rendelt el. A választásból győztesen az observánsok kerültek ki, megválasztották Christophorus Nummajus von Friaul observánst miniszter generálisnak, akinek a pápa parancsára átadták a generális régi pecsétjét. A konventuálisok, akik most olyan alárendelt helyzetbe kerültek, mint voltak azelőtt az observánsok, miniszter generálist választottak maguknak, de a pápa ezt a választást megsemmisítette és a megválasztottat csak generális magiszternek nevezte ki, aki köteles az egész rend miniszter generálisától a megerősítést kikérni.

Így lett tehát a kis növény, amelyet Capistránói János annyi könnyel áztatott, annyi gonddal ápolt és annyi melegséggel védett, terebélyes nagy fává.[2])

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 183. — Mih. Ang. da Napoli: Chronologia I. 221. — Analecta Franciscana. II. 557. — Holzapfel: Gesch. der Franz. 153. — Wadding: Annales Min. XVI. 42.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 509: Christoforo da Varese: c. VI. »O quoties eum lacrymantem et anxiatum inspeximus, cum cognosceret quicquam mali contra familiam attentari. Pro ipsa tuenda, non parcebat vigiliis, non laboribus, non jejuniis, non discursibus, non cuicumque periculo alio, sed se totum quodammodo eviscerabat, et corpus suum exponebat. ut familia in observantia permaneret, et de bono in melius proficeret.»

HARMADIK RÉSZ.

CAPISTRANÓI JÁNOS NÉPMISSZIÓS MŰKÖDÉSE ITÁLIÁBAN, AUSZTRIÁBAN, MORVAORSZÁGBAN, CSEHORSZÁGBAN, BAJORORSZÁGBAN, SZÁSZORSZÁGBAN, NÉMETORSZÁGBAN, SZILÉZIÁBAN ÉS LENGYELORSZÁGBAN.

ELSŐ FEJEZET.

20. §. **Mint szónok.**

Mihelyt Capistranói János szerpap lett, a rendi előljárók azonnal elküldték őt az Úr szőlejébe,[1]) hogy nagy tudásával és kiváló ékesszólásával munkálja ő is a parlagon heverő szőlő földjét. Bernardino di Siena kiséretében Sienába megy,[2]) s itt e nemes városban kezdette meg szónoki tisztét a tanítómester jelenlétében, aki maga is korának egyik legnagyobb szónoka volt. Mattio Vegio, Bernardino di Siena kortársa, így jellemzi őt: »Én még tizenkét éves gyermek voltam, midőn szerencsém volt a Szentet Milanóban láthatnom. Kezdetben az emberek keveset beszéltek róla; de napról-napra nőtt a tekintélye. A latin nyelv tanára, egy méltósággal teljes öreg, hallgatta őt nagyon buzgón és egyik ünnepnap azt kívánta tőlünk, növendékeitől, hogy menjünk el mi is és hallgassuk meg beszédeit. Menjünk — szokta ő azután nekünk mondani — menjünk, gyermekeim, ezt a jó szerzetes testvérkét meghallgatni, aki ugyan egyszerű és kopott ruhát visel, de szívhez szóló beszédet mond és oly fényes előadása van, hogy inkább célszerű tanítási módjával, mint a gondolat és kifejezés méltóságával tűnik ki. Biztosított bennünket egyszersmind arról is, hogy soha olyan szónokot nem találunk, akit vele összehasonlíthatnánk.« [3])

Ez a nagy szónok vezette be tehát Capistranói Jánost azon hivatalba, amelyben aztán negyven éven keresztül szűntelenül működött. Bizonyára nem most hallotta először mesterét szóno-

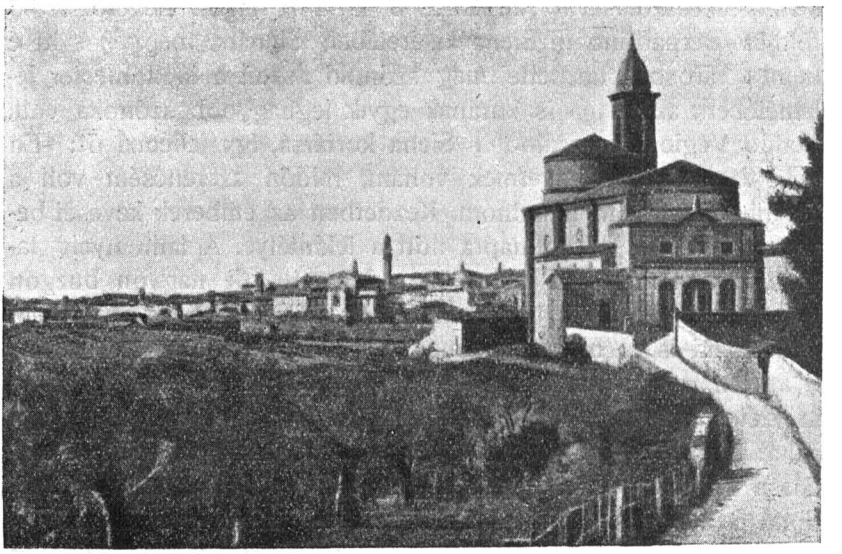
---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 444. Nicolao da Fara: c. II. »Diaconus autem effectus, Christi preco statim, ante susceptum sacerdotium, designatur.« — Rodulphius: Hist. Seraph. 112.: »Unde anno suae aetatis XXX. necdum sacerdos, sed diaconus, habuit praedicandi munus in Ecclesia Christi.« — Wadding: Annales Min. IX. 359. »et suscepto Diaconatu ministerium iniungitur praedicandi.« — Hermann: Cap. triumph. 29.

[2]) Barberio. Vita... del glor. Giov. 28.: »Promono successivamente in fine dell'anno al diaconato, dandoli à quest effetto l'ubidienze per predicare nella nobilissima Citta di Siena.«

[3]) Toussaint: Das Leben des hl. Bernardin von Siena. 75—76.

kolni, de azért mégis nagy megilletődéssel tekinthetett reá, mikor látta a nagy hatást, amelyet beszéde hallgatóira gyakorlott. Mikor és mily körülmények között lépett fel először a szószékre, forrásaink hallgatnak róla. Világi életében mint bírónak gyakran volt alkalma a szónoklásra, s így aztán első fellépése is biztos és határozott volt; de alázatos lelkét mégis megremegtethette az a nagy csendesség és figyelem, amellyel hallgatói ajkán csüngtek. Megtérésének hire eljutott Sienába is, s így a város előkelőségé-

Siena, ahol Capistranói János először prédikált.

nek figyelme annál jobban reá irányult. Bizonyára azon édes tudattal tértek haza prédikációjáról, hogy az új szerzetes Szent Ferenc igazi fia és méltó tanítványa Bernardino di Sienának.

A mester jelenléte nagyon üdvös és hasznos volt a tanítványra, mert megtanúlta tőle, hogy a szónoknak feltétlenül szüksége van a kellő előkészületre, amelynek alapföltétele a tárgyban való elmerülés és elmélkedésszerűleg való átgondolás.

A mester oldala mellett aztán olyan hatalmas szónok lett, hogy kortársai mind úgy beszélnek róla, mint korának legkiválóbb szónokáról.

Capistranói János apostoli működését két időszakra oszthatjuk. Az első időszak 1418—1451-ig, a másik pedig 1451—1456-ig terjed. Az első időszak főbb működési helye: Itália, Burgundia, Franciaország és Flandria; a másodiké: Ausztria, Németország, Lengyelország és Magyarország.

Prédikálásának helyeit nyomról-nyomra követni lehetetlenség, részint mivel az életrajzírók elhanyagolták az adatok összegyűjtését, részint mivel a régi kor aktái kiadatlanúl hevernek a könyvtárak poros polcain: böngészésükre pedig egy emberélet nem elégséges. Itáliának majdnem minden városában megfordult, s így ezen városok számadás könyveiben mindenütt található néhány sor írás, amelyek beszámolnak Capistranói János ottlétéről.

A cseh rendekhez intézett Apologiájában fellebbenti maga is a múltról a fátyolt; de csak nagy vonásokban mutatja be működése szinterét: »Mindenki saját akarata szerint rágalmazhat, amint neki tetszik: nekem elég, hogy a rágalmat, amelyet rám szór Rokycana, egész Itália, Flandria, Franciaország, Burgundia, Németország, amelyekben 36 éven keresztül szakadatlanul hirdettem az evangeliumot, megcáfolják ... De nagyságos és méltóságos bárók! Vajjon Rokycana szemesebb, mint az egész katholikus nép? Vagy talán azt hiszi, hogy tudósabb és okosabb, mint az alább megnevezett egyetemek: t. i. a római, a napolii, a sienai, a perugiai, a firenzei, a ferrarai, a bolognai, a paviai, a padovai, amelyekben egykoron annyi éven keresztül hirdettem Isten igéjét, amelyekben az én tanításomat nem tartották eretneknek, sem nem kárhoztatták, hanem dícsérték és helyeselték«.[1])

Első életrajzírói hasonlóképen cselekszenek. Röviden összefoglalják életét, de az események időrendi összeállítását mellőzik. Még Cristoforo da Varese is, aki a legjobban megtartja az időrendi sort, az eseményeket 16 csoportba osztva, tárgyalja; de teljesen mellőzi a kronologikus sorrendet. Ezen rendszer könnyen áttekinthető képet ad, de Capistranói János működésének teljességét nem tárja az olvasó elé.

Ezt a rendszert több oknál fogva nekünk is követnünk kell, és így előre le kell mondanunk arról, hogy itáliai szereplését egész teljességében leírjuk.

[1]) Hermann: Cap. triumph. 377. Apologia Capistrani ad Magnates Bohemiae.

Már említettük, hogy apostoli működését[1]) Sienában kezdte meg, ahol Sienai szent Bernardino vezetése alatt gyakorolta magát a szónoklatban és a misszióban. Ettől kezdve aztán folytonosan és megszakítás nélkül lankadatlan buzgalommal hirdette az Isten igéjét. Szava visszhangzott az Alpesektől egészen le Siciliáig. Apostoli munkálkodásának híre eljutott a pápai udvarba is; V. Márton pápa nem is késett a fáradhatatlan férfiút kitűntetésben részesíteni. Megadja neki azt a jogot, hogy a püspököknek fenntartott esetek alól bárkit feloldozhat és ezt a jogot azon rendtársára is kiterjeszti, akit segítőtársnak maga mellé vesz. A meleghangú és dícséretekkel telt levelet Giordano Orsini Albano pöspöke és a pápának legfőbb penitenciáriusa állította ki 1425. julius 11-én. A levél eképen hangzik: »Giordano, Isten kegyelméből Albano püspöke, Capistranói János szerzetes testvérnek, szentferencrendi áldozópapnak (üdvözletét küldi).

A te buzgóságod köszönetet érdemlő tényei és az a gondos fáradozás, amelyekkel te Krisztus hivei, szegényei és bűnbánói iránt viseltetel, akik hozzád szüntelenül és mindenünnen fordulnak és naponkint felkeresnek, méltán megkövetelik, hogy az apostoli szék bőkezűsége irántad adakozó legyen. Ezen szempontból indíttatva és egyúttal, hogy a te személyedet is megtiszteljük, akinek körültekintő okossága nekünk az Úrban teljes bizodalmat nyújt; a pápa úrnak felhatalmazása folytán, akinek főpenitenciáriusa vagyok és az ő különösen és nyomatékosan kifejezett parancsából, amelyet nekem élő szóval adott, bölcseségedre bízzuk, hogy te és egy másik, alkalmas és tapasztalt szentferencrendi áldozópap, akit te magad mellé veszesz, mindazon mindkét nemű híveknek gyónását meghallgathassátok, akik hozzátok jönnek gyónni, és őket bűneiktől és a püspöknek fenntartott esetekből feloldozhassátok és mindenkinek bűnük minősége szerint üdvös penitenciát adhassatok: s ha valaki az elkövetett bűnök miatt elégtételadásra van kötelezve, annak megfelelőleg tegyen eleget. Jelen levelünket saját pecsétünkkel megpecsételve hitelesség okáúl neked átengedjük. Kelt Rómában, a szent apostoloknál, V. Márton pápa úr VIII. évében, május 11-én.«[2])

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 284.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 282. — Hermann: Cap. triumph. 41. — Gonzala: Vita di S. Giov. 53. — Memoranda Paraphrasis: 29.

Ezen levél a legjobb bizonyíték azon vélemény megcáfolására, hogy Capistranói János 1424-ben kezdett önállóan missziókat tartani. Az oklevél azon kitétele, hogy »mindenünnen sereglenek hozzá (undique confluerent),« nyiltan elárulja, hogy a népnél nagy tekintélye van. Ezt pedig rövid idő alatt megszerezni nem lehetséges. Másrészt a fenntebbi kitétel szerint, mivel rendkivüli tekintélye van, tehát nagyobb hatalommal is kell felruházni.

Az apostoli levél vétele után Capistranói János bizonyára vett rendtársai közül valakit maga mellé, hogy a gyóntatásban segítségére legyen. Semmi nyom sem mutatja, hogy ki volt ez a segítőtársa. Eugen Jacob ugyan azt mondja, hogy Bernardino da Siena-t vette maga mellé és őreá ruházta a pápától kapott kiváltságot;[1]) de állítását komolyan venni nem lehet. Eugen Jacob ugyanis állítását semmivel sem támogatja, a következő sorában pedig megcáfolja előbbi nyilatkozatát: »De sokáig nem működhettek együtt, mert mindkettő oly kiváló szónok volt, hogy egymás után nem léphettek fel.« Különös, hogy ezt előbb egymásról nem tudták! Elválásuknak nem ez volt az oka, hanem az, hogy a rendi elöljáróság bizonyára feleslegesnek tartotta, hogy két oly kiváló szónok egy helyen működjék, mikor különkülön is fényesen betöltik a reájuk ruházott hivatalt. Ezt az éleseszű Capistranói János is tudta, s azért nem is választotta őt maga mellé. S nem is volt szükség arra, hogy a pápai kiváltságot ráruházza, mivel Bernardinonak már olyan hirneve volt, hogy ilyen kitüntetésben a pápa már részesítette.

Az életrajzírók mind megegyeznek abban, hogy 1425. évtől kezdve Capistranói János önállóan működik. Működése rendkívül hatásos és áldásos volt; a nép ezrével tódult beszédeinek meghallgatására. Jöttének hírére megmozdult az egész vidék, és sietett mindenki Isten e kiváló szónokát látni és meghallgatni. Csak el kell olvasnunk az egykorúak feljegyzéseit és rögtön fogalmunk lesz arról a tiszteletről, amellyel mindenütt fogadják.

Nicolao da Fara, aki Capistranói János életének utolsó szakában állandóan kísérője volt, eképen örökíté meg műkö-

[1]) Eugen Jacob: Leben des Johannes von Cap. I. 9. »Der erste, den er wählte, war natürlich Bernhardin. Aber sie sind nicht lange zusammen gereist. Jeder war als Prediger wohl zu bedeutend, um nach einander sich hören zu lassen.«

dését: »Itália sok tartományában akarata ellenére igen nagy és mély tisztelésben részesült; oly nagy volt a népeknek csődülete prédikációira, hogy az apostolok ideje óta ilyet nem ismerünk. Jövetelére az összes városok és községek megmozdultak, csapatosan sereglettek prédikációira; a városok sürgető levelekkel, vagy küldöttségek útján hívták magukhoz: s így majd pápai parancsra, majd előkelő férfiak közbenjárására kényszerült a néphez beszédet mondani; az Úrnak szava pedig benne eredményes és eleven volt; s nem az emberi bölcseség szavaival, hanem a Szentlélek erejével hirdette Istennek országát: »Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis.« Jóllehet ő életszentségénél fogva, mint legkiválóbb, Itália összes népeinél kedvelt és nagyon kedves volt; mégis Aquila, Siena, Arezzo, Firenze, Venezia, Padova, Treviso, Vicenza, Verona, Milano, Brescia, Mantova és Udine lakósainál kedveltebb és kedvesebb volt, mint az ember gondolhatja; ezek ugyanis és azon népek, amelyek a Sicilia királyságban laknak, őt oly tisztelettel, és oly epekedve fogadták és hallgatták, hogy a legtágasabb piacaik, legnagyobb mezőik gyakran megteltek emberekkel, akik az Isten igéjének hallgatására összejöttek, úgy hogy néha 20 ezer, máskor 30 ezer, 40 ezer, némelykor 100 ezer ember volt jelen a prédikációján.

A népeknek tisztelete oly nagy volt Isten ezen szolgája iránt, hogy gyakran a nép sokasága miatt egyik helyről a másikra nem tudott elmenni; s hogy ruházatából valami emlékük legyen, arra vetemedtek, hogy kabátjából és habitusából vagdostak le.«[1])

Cristoforo da Varese pedig ezt írja: »Mindenki meghallgatta, a népek magukhoz hívták; boldog volt az a város, amely falai közé fogadhatta; ezért némely város a pápától, más város meg a rend protektorától eszközölte ki, hogy náluk prédikáljon. Mindenünnen összesereglett a nép beszédeinek hallgatására, és gyakran oly nagy tömegben, hogy a templom, vagy a nyilvános terek nem voltak képesek őket befogadni. Igen gyakran ugyanis 50 ezer, 80 ezer, 100 ezer, 150 ezer embert számláltak össze beszédeinél; az emberek műhelyeiket bezárták, abbanhagytak minden munkát, mintha a legnagyobb ünnepük lett volna.«[2])

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 454. Nicolao da Fara: c. IV.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 496. Cristoforo da Varese: c. II.

Girolamo d'Udine, aki éveken keresztül hű társa volt, ilyetén-képen jellemzi a fogadtatást: »Mit mondjak a nép csődületéről, amely az iránta való tiszteletből Itáliában gyakran és igen gyakran 100 ezerre rugott? Bresciában 200 ezeren felül becsülték a hallgatók számát; Wienben 300 ezeren felül, Padovában 100 ezeren felül, hasonlóképen Regensburgban; Egerben, Csehországban, 100 ezer embernél több; a kiváló és hires városban, Nürnbergben 200 ezeren felül; Bambergben hasonlóképen. Erfurtban, Thüringia nagy városában, 300 ezeren felül becsülték. Magdeburgban, Szászország nagy városában hasonlóképen. Leipzigben, a Meissen hercegségben, 100 ezeren felül, Breslauban, Szilézia nagy városában, 200 ezeren felül, Krakauban, Lengyelországban, Budán, Magyarországban, Székesfehérvárott, Pécsett, Csanádon, Szegeden és Magyarország más városaiban megszámlálhatatlan nép gyűlt össze; maguk az emberek mondották, hogy soha ekkora néptömeget még nem láttak. Az élelmiszerek, de főképen a kenyerek nem voltak elégségesek ilyen tömeg számára. Boldogoknak vallották magukat azok, akik a boldog atyát láthatták, hallhatták, főképen ha érinthették és vele beszélhettek.«[1])

1451-ben, midőn Veneziába indult a bőjti szónoklatokra, útközben Brescia városát is érintette. A város határánál mintegy 20 ezer főnyi hatalmas tömeg várja, amely nem ereszti tovább, míg hozzájuk beszédet nem mond. Ez megtörténvén, a nép örömzajjal kíséri a városba.[2])

Ezt a bevonulást leírja egy szemtanú is, Cristoforo di Soldo, bresciai polgár, aki emlékiratában, az Annales Brixianiban, ezeket jegyezte fel: »1451. febr. 9-én jött ezen városba Szent Ferenc rendjének egyik observáns tagja, Capistranói János. Azon a napon, mikor megérkezett, a város polgárai közül 300-an, még pedig a város előkelő férfiai, lóháton mentek elébe, a hölgyek pedig gyalog; a Santa Eufemia útcán vonultak be. Mikor a San Salvator útcára érkeztek, akkor tűnt fel a gyalogosok és lovasok nagy serege. És nem csodálkozhat azon senki, hogy a városi hatóság és polgárság, szegények és gazdagok, ennek a szerzetes-testvérnek

[1]) Herzog: Cosmographia Franciscana. 361—362. — Magyar Sion VII. 105. Mircse János: Adatok Capistranói sz. Jánosra.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 61. — Wadding: Annales Min. XII. 79. — Acta Sanct. Oct. X. 286.

elébe mentek, mert megelőzte őt azon csodáknak a híre, amelyeket Padovában, Vicenzában, Veronában és végül magában Rómában mívelt, s ahol mindenütt mint szentet, mint Isten igéjének kiváló hirdetőjét tekintették. S annyi bizonyos, hogy csodákat mívelt, meggyógyította a betegeket, a vakokat, a bénákat, s halottakat támasztott fel. Ezeknek híre miatt megmozdult az egész tartomány, a városi hatóság igen bőven gondoskodott élelmiszerről azon időre, míg a szent férfiú Bresciában tartózkodott. Ezenfelül megparancsolta, hogy a boltok és az üzletek zárva legyenek; a város költségén volt ő is, meg még 100 más is; s más különböző dolgokat készítettek elő. Lombsátort (szószéket) állítottak fel a téren, hogy onnan beszéljen. Február 10-én, szerdai napon, már 3 órakor hajnalban több mint 10 ezer ember jelent meg; amiből következtetni lehet, hogy napközben mily embertömeg verődhetett össze, akik nem azért jöttek össze, hogy hallják, hanem inkább, hogy lássák. Városi hatóságunk a polgárság nagy kísérete mellett elhozta őt a San Appollonio-ról nevezett kolostorból a térre, 50 közszolga állt őrt mellette az előkelőség tagjaival, akik között volt 4 aranysarkantyus lovag is, hogy a nép agyon ne nyomja. Útközben ugyanis mindenki érinteni akarta és habitusának csúcsát letépni, mintha csak szent Péter lett volna. A nagy néptömegen keresztül nagy fáradsággal a szószékhez vitték. Azon a reggel, miután beszédjét befejezte, a nagyobb kórházba kísérték, ahol nagyban készültek, mivel azt hitték a polgárok, hogy ott fog lakni. De ő nem akart máshol szállást, mint a San Appollonio-ról nevezett konventben. Ezentúl nem akart a téren prédikálni, minthogy látta, hogy ilyen nagy tömeg befogadására nem alkalmas. Elviteté tehát a szószéket a Cittadella (vár) új terére, ahol csütörtökön, pénteken és szombaton a néphez beszédet mondott. Ezen három nap alatt oly nagy néptömeg sereglett egybe, hogy álmélkodott rajta mindenki. Megállapították, hogy ezen három nap alatt a különböző betegségben szenvedők közül 2 ezernél többen jöttek hozzá. És ez a jó szerzetes-testvér nap-nap után fáradozott meggyógyításukon; kereszttel megjelölvén fejüket az Atya, Fiú és Szentlélek Isten nevében, s segítségűl híván Szent Bernardinót, akinek süvegjét kezében tartotta; s a mindenható Jézus Krisztus kegyelme és magának Jánosnak szentsége következtében kiváló csodák történtek. Ezen három nap alatt prédiká-

ciójában megigérte a népnek, hogy a legközelebbi vasárnap megmutatja nekik Szent Bernardino biretumát. Részint a biretum ígéretére, részint a csodák hírére (amiről többet beszéltek, mint tényleg vala) annyi nép jött Bresciába, hogy minden bizonnyal elmondható, hogy egész Bresica területéről azok közül, akik járni tudtak, 5 ember közül 4-en eljöttek. Jöttek Bergamoból, Geradada-ból (v. Geradabba), Lodiból, Cremaból, Cremonaból, Mantovából, sőt még Németországból is azon vasárnap reggelére, amely 1451. febr. 14-kére esett. S így nemcsak az új tér, hanem minden hely, ahonnan kilátás nyílt, megtelt olyannyira, hogy az említett testvér nem juthatott volna el a szószékhez, ha a városi hatóság és az előkelő polgárok oda nem kísérték volna. A szószék mellett volt egy nagy emelvény, amelyen a városi hatóság és az előkelőbbek ültek. Mikor fellépett a szószékre, nagyon csodálkozott a nép akkora sokaságán. Azon a napon a hallgatók számát . . . emberre becsülték.[1]) Tudjátok meg, hogy én, aki ezeket írom, hiteltérdemlő tanú vagyok; mert azon a prédikáción jelen voltam és azt hittem, hogy alkalmas és biztos helyem van; de az előretörtető tömeg miatt oly sürű lett a néptömeg, hogy megfulladtam volna, hacsak többen, akik ismertek engem, ki nem segítenek és a sürű tömeg fölött keresztül nem vetnek, míg biztos helyre jutottam. De nemcsak én voltam ilyen életveszélyben, hanem mások is sokan, akiket annyira összeszorítottak, hogy alig menekültek meg. Ezen reggel megmutatta Szent Bernardino biretumát, amelyet mikor felmutatott, a nép azt kiáltotta: Könyörület; könyörület! Oly nagy volt a népnek hangja, hogy az ég majdnem meghasadt. Vége levén a prédikációnak, 50 katonát, akiket Veronában térített meg, öltöztetett be Szent Ferenc ruhájába. Ennek végeztével maga a San Apollonio konventbe, a többi pedig saját házába tért vissza. A következő napon, február 15-én, Szent Faustino és Szent Jovita ünnepén is prédikált. A következő napon kedden, Mantovába ment, Mantovából pedig Veneziába; ebben a városban az egész nagybőjtben prédikált. A nagybőjt elmultával elutazott Németországba a császárhoz.«[2])

A másik szemtanú, aki Capistranói János bresciai tartóz-

[1]) A szám hiányzik.

[2]) Muratori: Rerum Italicarum Scriptores. XXI. Tom. 865—867. — Acta Sanct. Oct. X. 287.

kodásáról szól, Nicolao da Fara, aki őt ezen útjába kísérte. »Bresciában — mondja — arra kényszerítették Istennek szolgáját, hogy a szabad ég alatt egy széles síkságon, Santa Apollonia kapuja közelében prédikáljon.[1]) Szemmel meghatároztuk, hogy egyik napon határozottan 126 ezer ember volt jelen beszédjén. Igaz, hogy valamennyien nem hallották szavát, de boldognak érezték magukat már azért is, hogy láthatták. A fák a közeli kertekben megteltek emberekkel és jóllehet a tömeg súlya alatt az ágak letörtek és sokan leestek, még sem esett baja egyiknek sem; hanem rögtön sértetlenül és épen felkeltek és iparkodtak Istennek szolgáját hallani, vagy legalább látni.«[2])

Ilyen fogadtatásban volt része mindenütt, ahol csak megfordult. Azon városban vagy községben, ahol megjelent, rögtön megszűnt minden üzlet, avagy kereskedés. A kereskedők bezárták boltjaikat, az iparosok abbahagyták munkáikat; s mindnyájan siettek hozzá, hogy lássák és hallják beszédeit. A tisztelet és a lelkesültség oly nagy volt mindenütt, hogy kíséret nélkül sehova sem mehetett, mert különben csupa szeretetből agyonnyomták volna. Így nyilatkozik Cristoforo di Soldo a fenntebb előadott leírásában: »Városi hatóságunk a polgárság nagy kísérete mellett elhozta őt a San Appollonio-ról nevezett kolostorból a térre, ahol 50 közszolga állt őrségül mellette az előkelőségek tagjaival, akik között volt négy aranysarkantyús lovag is, hogy a nép agyon ne nyomja; útközben ugyanis mindenki érinteni akarta és habitusának csúcsát levágni, mintha csak Szent Péter lett volna.«[3]) Ugyanígy írja le Nicolao da Fara a Firenzében való fogadtatását: »Firenzében a lakósok oly nagy tisztelettel voltak iránta, oly annyira vágyakoztak megcsókolni és illetni ruháját, hogy a Magasságbelinek barátja a városban sehová sem mehetett, hacsak égő fáklyákkal, vagy négy farúd között, avagy a fegyveresek sokasága nem védte és fedezte. A népnek ezen tisztelete és lelkesültsége elől János, az alázatosság edénye, gyakorta biztosan kitért, gyakran titkon elment és dícséretes módon éjjel elmenekült.

---

[1]) Barberio: Vita,... di S. Giovanni. 102.: fuori d'una porta della Citta detta di S. Appollonia.« — Hermann: Cap. triumph. 61.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 454. Nicolao da Fara: c. IV.

[3]) Muratori: Rer. Ital. Scriptores. XXI. 790. — Acta Sanct. Oct. X. 287.

Mikor pedig nem volt képes elhárítani a tiszteletet, sem el nem menekülhetett, akkor a zsoltárossal gyakran mondotta: »Ne nekünk Úram, ne nekünk, hanem nevednek adj dicsőséget.«[1])

Ezen fogadtatás láttára természetesen az első életrajzírókat is elfogja a hév és lelkesültségükben Keresztelő Szent Jánoshoz, Szent Pálhoz, Szent Péterhez, vagy más apostolhoz hasonlítják. Nicolao da Fara így ír: »Ez valóban Istentől küldött férfiú volt, kinek neve János vala, aki egyenessé tette az útakat a pusztában és a görbe útakat eligazította, aki nemcsak az itáliaiaknak, hanem sok más népnek is megmutatta a halhatatlanságra vezető útat. Ez a második Pál, aki Isten igéjének kardjával, az igaz tan ellenségeit vitézül leverte és az engedelmeseket a legüdvösségesebben oktatta, a mi Urunk Jézus Krisztus dicsőséges nevét hirdetvén a királyok, fejedelmek és népek előtt. Ez a második angyal, aki napkeletről szállt fel, s aki megszámlálhatlan népnek hirdette az örök evangéliumot, aki megszámlálhatatlan eretneket, szakadárt, zsidót és bűnöst térített Krisztushoz, az igaz pásztorhoz.«[2])

Cristoforo di Soldo Szent Péterhez hasonlítja: »Mindenki iparkodott őt megérinteni, vagy habitusának csúcsát leszakítani, mintha Szent Péter lett volna.«[3])

Scheydel, nürnbergi polgár szerint mindenütt mint »az apostoli szentszék követét és Isten hirnökét fogadták: János elé sietnek az összes lakósok, és vágyódva érintették meg ruháinak szegélyét.«[4])

Enea Sylvio, a későbbi II. Pius pápa, mint szemtanú, következőképen írja a fogadtatást, amelyben részesítették: »A papság és a nép szentek ereklyéivel megy elébe, és őt mint az apostoli szék követét, mint az igazság hirdetőjét, mint valami nagy prófétát, mint Istennek hirnökét fogadták; s mintha Péter, vagy Pál, vagy az apostolok valamelyike jönne, a hegyi lakósok leszállnak hegyeikből, János elé sietnek, forró vággyal ruháinak szegélyét érintik, a betegeket és gyengélkedőket a lábai elé rakják.«[5])

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 454. Nicolao da Fara: c. IV.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 453. Nicolao da Fara: c. IV.
[3]) Muratori: Rer. Ital. Scriptores XXI. 790. — Acta Sanct. Oct. X. 287: »quasi S. Petrus fuisset.«
[4]) Scheydel: Cronicon mundi. CCLIX. b. »Eumque veluti apostolicae sedis legatum et dei nuncium susceperunt.«
[5]) Aeneas Sylvius: Hist. Friderici. apud Kollár: Analecta Vindob. II. 176. — Acta Sanct. Oct. X. 328.

Egyik levelében pedig így nyilatkozik: »Capistranói János testvér Istennek embere: Németország népei, mint prófétát tisztelik.«[1])

Nicolaus von Cusa bíbornok e szavakkal jellemzi Capistranói Jánost: »Valóban az Istentől küldött férfiú, akinek Capistranói János a neve, a legvallásosabb férfiú, szóban és tettben hatalmas.«[2])

Ezen nyilatkozatok minden elfogulatlan írót meggyőznek arról, hogy Capistranói János megjelenése és fellépése nem volt közönséges, hanem valami rendkívüli, mert a népet másképen magával ragadni nem tudta volna. Ezt a hatást letagadni lehet, de meg nem történtté tenni nem. Az összes életrajzírók a legnagyobb elragadtatás hangján tárgyalják ezt a dolgot Eugen Jacob kivételével, aki még az újabb francia életrajzírót, Louis de Kerval-t is megrója, hogy művében [3]) Nicolao da Fara nyomán Capistranói Jánost Szent Pálhoz meri hasonlítani.[4]) Eugen Jacob párhuzamba állítja Capistranói Jánost Szent Pállal és rövid érvelés után kimondja az ítéletet: Hol maradt a második Pál? Erre röviden csak azt felelhetjük: Hol maradt az elfogulatlan történetíró?

Capistranói János beszédjeinek hatása szónoki előadásának rendkívüliségében rejlik. Oly megkapó képekben állította hallgatói elé a bűnös ember állapotát; oly megragadó módon rajzolta le a halál, az ítélet és a pokol gyötrelmeit; oly szívet hasogatóan festette le a kereszten függő Jézus kínjait, hogy a tömeg lélekzetét visszafojtva leste ajkairól a szót, s utána oly erővel tört ki rajta a szívbéli megindulás és a bánat, hogy a papok alig győzték gyóntatni és feloldozni a magábaszállt és bűnbánatra kész bűnösöket.[5])

Hatásának titka azonban nem csupán szónoki előadásában rejlett, hanem életszentségében és ezt követő csodákban. Hiszen Olaszországon kívül szavait a népek nem értették és mégis oly nagy tiszteletben, sőt egyes helyeken még nagyobban is részesítették, mint Itáliában.

---

[1]) Sedulius: Hist. Seraph. 387. — Aeneae Sylvii: Epistola 412.: »Frater Johannes a Capistrano homo Dei est: populi Germaniae, quasi Prophetam eum habent.«

[2]) Sedulius: Hist. Seraph. 387. »Homo utique a Deo missus, cui nomen F. Joannes de Capistrano, vir religiosissimus, potens opere et sermone.«

[3]) Kerval: Saint Jean de Capistran 61.

[4]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. IV. 253.

[5]) Kerval: Saint Jean de Capistran. 53.

Kortársai nem jegyezték fel itáliai szereplését, s így azon sovány adatokkal kell megelégednünk, amelyeket imitt-amott elszórva találunk. Az összes nagyobb városok számadás könyveit is át kellene vizsgálnunk, ha minden egyes helyet ki akarnánk kutatni. Pietro Cernazai 1853-ban Van Hecke-hez írt levelében említi, hogy Udineben a városi számadás könyvekben fel vannak említve Capistranói János ott tartózkodásának költségei.[1]) Így van bizonyára a többi városokban is.

21. §. Működése V. Márton pápa idejében.

1425-ben már oly tekintélye volt, hogy Albano püspöke figyelme is reáirányult és mint fenntebb láttuk, kiváltságokkal ruházta fel. Nemsokára V. Márton pápának újabb kegye éri, amennyiben 1426. május 27-én kelt levelével Itália egész területére kinevezi a fraticellók ellen inquizitornak.[2]) A pápa különösen kiemeli a »hitben való erősségét, vallásos buzgalmát, tiszta életét és egyéb erényeit, amelyekkel a Mindenható felékesítette.« A pápának ezen dícsérete mindennél jobban bizonyítja, hogy prédikálásával nagy eredményeket ért el. Ezért bízik benne a pápa, hogy a gonosz fraticellókat is sikerül megtérítenie, vagy kiírtania.

Híre eljut II. Giovannához, Sicilia királynéjához, aki teljes hatalommal reáruházza az inquizitori tisztet a zsidók ellen, akik uzsorájukkal maguk ellen haragították a népet. Az 1427. május 3-án kelt oklevélben[3]) hivatkozik arra, hogy hitelt érdemlő férfiak *jelentéseiből és irataiból értesült; saját szemeivel látta, füleivel hallotta és tapasztalta, hogy* »szóban és *cselekedetben Jézus* Krisztus nyomdokaiban haladsz és az Úrban reményeljük, hogy az ő szájából jó magot vetsz és még jobb gyümölcsöt szedsz.«

Capistranói János készségesen engedelmeskedik Giovanna kérésének és még ugyanazon évben útrakel, hogy minél hamarabb hirdethesse az Úr igéjét a siciliai királyság népeinek. Az evangelium hirdetését csakhamar megkezdte, még pedig elsősorban

---

1) Acta Sanct. Oct. X. 284.

2) Wadding: Annales Min. X. 101. — Hermann: Cap. triumph. 238. — Barberio: Compendio della Vita. 51. — Raynald: Annales Eccl. XVIII. 88.

3) Wadding: Annales Min. X. 566. — Hermann: Cap. triumph. 272. — Barberio: Compendio della Vita. 35.

az ország fővárosában, Napoliban. »Ebben az évben (1427.)... Napoliban prédikált, mint Giovanna királynő legkegyeltebbje.»[1]) Itt hallja meg azt a hírt, hogy mesterét, Bernardino di Siena-t eretnekség gyanúja miatt bevádolták a pápánál, aki Rómába idézte, hogy tisztázza magát a vád alól. Ezen hír hallatára Capistranói János félbehagyja misszióját és Aquilán keresztül Rómába siet,[2]) hogy Bernardinónak segítségére legyen. Miután itt Bernardinót fényesen megvédte, a legnagyobb valószínűség szerint megint visszament Napoliba, hogy megkezdett munkáját folytassa. 1428-ban a Monte S. Angelo del Garganón, majd Vestanában prédikál, miként 1428. jún. 12-én innen kelt levelében ő maga írja: »Mikor a Monte S. Angelo del Garganón voltam és ténylegesen hirdettem Isten igéjét.[3])

1430-ban az Abruzzokban működik, mint a béke apostola.[4]) Ezen vad havasokban a nép sokkal jobban el volt durvúlva, mint egyebütt. Az egyes községek folytonosan ellenségeskedésben éltek egymással. A sok polgárháború, nemkülönben az áldatlan egyházszakadás kiöltek a lakosság lelkéből minden nemesebb érzést, minden vallásosságot. Nemcsak városok, hanem egyes családok is harcban álltak egymás ellen; sőt még ugyanazon város lakói is állandóan civakodtak és ellenségeskedtek egymás között. Hiába jöttek ide békét, szeretetet hirdető férfiak; mindenütt süket fülekre találtak. Olyan férfiúra volt itt szükség, aki olyan tekintéllyel lép fel, hogy intézkedésében a háborgó lelkek meg tudnak nyugodni. Erre a szerepre Capistranói Jánosnál alig volt alkalmasabb egyén. Életszentsége és nagy tudományával párosult ékesszólása mind olyan tulajdonok voltak, amelyek a legengesztelhetetlenebb ellenséget is lefegyverezték. Az életrajzírók több esetet jegyeztek fel erre vonatkozólag.

Rieti és Cantalice városok lakói örökös ellenségeskedésben éltek egymás közt. Az utóbbi időben aztán annyira elfajult a köztük levő viszony, hogy negyven halottjuk volt már. Ekkor jelent meg közöttük Capistranói János, aki bölcseségével és

---

[1]) Wadding: Annales Min. X. 114. — Acta Sanct. Oct. X. 322. »Praedicabat ille Neapoli, reginae Joannae summe carus.«

[2]) Wadding: Annales Min. X. 114.

[3]) Chiappini: S. Giovanni et la sua donna. 14.

[4]) Wadding: Annales Min. X. 172.

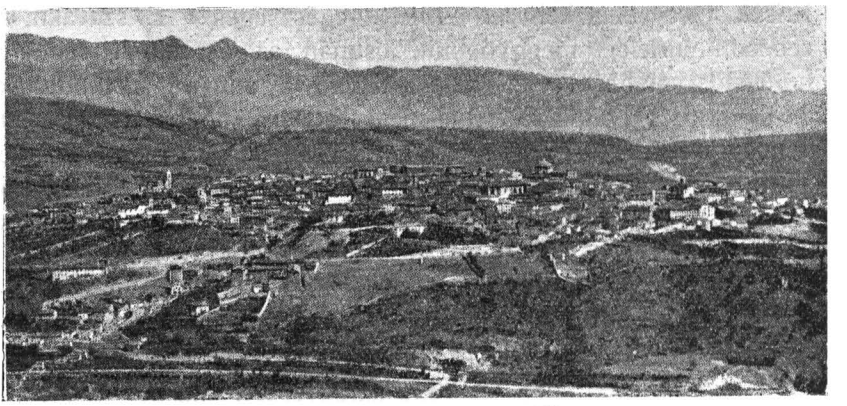
tapintatos eljárásával a háborúságot megszüntette és tartós békét létesített köztük. Épen a béke feltételeit tárgyalták, midőn hírülhozzák, hogy a pártoskodók egyike egy Civita-Ducale községbeli Manzania nevű férfiút halálosan megsebesített.[1]) A gyilkos valami éles eszközzel úgy fejbe vágta, hogy agyveleje kiloccsant és a nyiláson keresztül a csontok világosan láthatók voltak. Az előhívott orvosok lemondottak róla, mivel semmi reményük sem volt életben maradásához. Capistranói Jánost nagyon meghatotta a szerencsétlen halálos vívódása; odalép a sebesültlhöz, a haját eltávolítja az agyvelőtől, kezével összeszorítja a sebet és aztán rövid, de buzgó imádkozás után így szólt a sebesültlhöz: »Jézus Krisztus nevében kelj fel és légy egészséges!« E szavakra a sebesült hirtelen meggyógyult, csupán az összeforrt sebhely mutatta az előbbi esetet. Erre a látványra annyira megindultak a civakodó és gyűlölködő ellenségek, hogy semmiféle ellenkezést nem fejtettek ki a békepontok tárgyalásánál, hanem őszinte lélekkel és bűnbánatos szívvel megkötötték a békét.[2]) Cristoforo da Varese még hozzáfűzi: »Késő öregségig élt ez az ember és mindig hálát adott Istennek és a boldog János atyának.«[3])

Ortona és Lanciano lakói hosszabb idő óta szintén ellenségeskedésben állottak egymással. Ezeket is szerette volna egymással kibékíteni; de az Ortona-beliek szívéről a jégkéreg nem akart leolvadni. Minden beszéde kárbaveszett makacs ellenállásukon. A béke tárgyalása közben egyik alkalommal, midőn a San Tommaso temploma előtt beszélt, így szólt az egybegyűlt néphez: »A kutya az, aki nem engedi megkötni a békét, amelyet én nektek tanácsolok: ezt a kutyát saját szemeitekkel fogjátok meglátni.« E szavak elhangzása után egy fekete kutya jelent meg, amely keresztülszaladt az Isten igéjét hallgató közönségen, — amely szerfölötti félelmében azt kiáltotta: könyörület, könyörület, — és úgy eltűnt, hogy senkisem tudta, honnan jött és hová távozott. Ezen jelenet hatása alatt aztán az ellenségeskedő lakósok kibékültek egymással. Ennek emlékére a Lanciano-beliek 1430-ban szép kolostort építettek »San Angelo della Pace« címén az observánsok részére.[4])

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 504. Cristoforo da Varese: c. IV.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 456. Nicolao da Fara: c. V.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 504. Cristoforo da Varese: c. IV.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 456. Nicolao da Fara: c. V. — Acta Sanct. X. Oct. 284.

Sulmona lakósai is határtalan gyűlölettel voltak egymás iránt; napirenden voltak a véres verekedések, gyilkosságok, amelyek folytán egész családok elpusztultak. Capistranói János itt is eredménnyel járt. Az ellenségek kibékültek és az ő haláláig a békét híven meg is tartották.[1])

Egész életében kedves városa volt Aquila. Itt élte le gyermekkorának nagy részét, itt lett férfiúvá és itt érte el legnagyobb földi kitüntetését is. Vonzódott is ehhez a városhoz és megtett mindent érdekében. Többször megfordult itt és a néphez mindig volt vigasztaló szava. Cristoforo da Varese tanúsága szerint, aki

Aquila város kicsinyített képe.

hitelreméltó egyénektől hallotta a dolgot,[2]) egy alkalommal itt Aquilában 100 ezer ember hallgatta beszédét[3]) és épen az ördögtől megszállottakról tartott előadást. Beszéde közben aztán egyszerre így kiáltott fel: »Mondjátok utánam, ti ördöngősek, Jézus nevében, háromszor nagy hangon: Ó legerényesebb szó, ó legfélelmesebb szó, ó Isten küldötte szó! Erre aztán nemcsak azok a jelenlevő ájtatos és meghatott ördöngősek, hanem a távollevők is, ebben az órában és percben utána mondották, miként ez Tagliacozzo-ban

1) Acta Sanct. Oct. X. 456. Nicolao da Fara: c. V.

2) Acta Sanct. Oct. X. 503. Cristoforo da Varese: c. IV. «a fide dignis scripta reperi et audivi.«

3) Aeta Sanct. Oct. X. 452. Nicolao da Fara: c. IV.: »viderunt hoc inauditum spectaculum prope centum millia hominum, qui ad coeleste pabulum suscipiendum convenerant ex convicinis regionibus.«

és Celanóban is megtörtént. Erről tanúbizonyságot tesznek Aquila és a mondott városok lakói is, akik lelkiismeretesen megvallják, hogy ezt a szót hallották az ördöngősektől, akik 18 itáliai mérföldön keresztül válaszoltak felszólítására.«[1])

Midőn egy alkalommal Aquila városa V. Alfonzo Aragonia és Sicilia királyának nem hódolt meg, a bosszús király nagy sereggel jött ostromlására azon eltökélt szándékkal, hogy a várost példásan megbűnteti és feldúlja.[2]) A megijedt lakosság, mivel a király hatalmas seregének ellenállni nem mert, Capistranói Jánost kérte fel a béke közvetítésére. Az ő kérésére és könyörgésére a király megengesztelődött és a városnak megkegyelmezett.[3]) A források nem említik, mikor történt ez a dolog. Az évet megközelítőleg sem lehet meghatározni, mert V. Alfonzo 20 esztendeig kűzködött, míg II. Giovanna országát teljesen meghódította.

Guardia Greli városban nagyszámú nép előtt prédikált, midőn egy ördöngős asszonyt vezettek elébe, akinek hozzátartozói arra kérték, hogy szabadítsa meg a szerencsétlent az ördögtől. Először buzgón imádkozott, azután a gonosz léleknek megparancsolta, hogy menjen ki az asszonyból, az asszonynak pedig, hogy köpje ki. Az asszony erre hosszú, fekete gilisztát köpött ki, amely rögtön négyszögletű fekete kockává változott át. Capistranói János felvette a kockát, belekötötte zsebkendőjébe és felakasztotta a cella külső ablakára. Mikor a városból távozni készült, mestere Bernardino di Siena példájára egy halomba hordatta a kártya-, sakk- és kockajátékokat, nemkülönben az álarcos bálokhoz szükséges álarcokat, a farsangi menetnél használt dolgokat, valamint a nők ál-hajait, s azokat meggyújttatta.[4]) Midőn a máglya javában égett, akkor jutott eszébe az ablakra függesztett zsebkendő a fekete kockával. Rögtön elhozatta és a tűzbe vettette. Kétszer felugrott a tűzből, sziszegve mint a kígyó; de a harmadik bedobás után úgy égett, mint a szalmaszál. Égése közben azonban iszonyú bűzt terjesztett a jelenlevők nagy bámulatára és csodálkozására.[5])

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 503. Cristoforo da Varese: c. IV.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 456. Nicolao da Fara: c. V.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 496. Cristoforo da Varese: c. II.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 452. Nicolao da Fara: c. IV. — Acta Sanct. Oct. X. 497. Cristoforo da Varese: c. II.
[5]) Acta Sanct. Oct. X. 452. Nicolao da Fara: c. IV.

Ezt a történetet Capistranói János is elmondja 1453. márc. 4-én Breslauban »Dominica oculi« vasárnapján, mikor a napi evangeliumot magyarázta, amely az ördög kiűzetéséről szól. Példával akarta illusztrálni, azért a következőket beszélte el nekik: »Így hozzám is hoztak egy asszonyt, aki lóháton ült, de nem látott, nem hallott, nem érezte a mozgást, hanem mintegy darab fa volt. Kiűztem belőle az ördögöt, amely fekete csiga alakjában (in speciem limacis nigri) távozott el tőle. Így szóltam hozzá: Jól jelensz meg, mert fekete és kifacsart vagy. És átváltozott kemény kővé nagy kocka alakjában. Én pedig zsebkendőmbe kötöttem és így szóltam hozzá: Jó, hogy megtaláltalak! És felfüggesztettem rögtön a cellám ablakára. És történt, hogy midőn Itália hiábavalóságait, azokat a kockaféléket elégettem, elhozattam és a tűzbe vettettem. A tűzből kétszer kiugrott, s midőn harmadszor is beledobattam, ott maradt. És oly nagy bűz terjedt abból a kockából, hogy a jelenlevők mind befogták orrukat és jól lehetett érezni ezt a gonosz bűzt 14 napon keresztül.« Majd egy másik esetet mond el: »Lefestettem az ördög alakját és a tűz fölé tartottam; s midőn kiment a tűzből, megfogta ezt a rajzot, amelyen le volt rajzolva az ördög és magával vitte a levegőbe és mikor már magasra szállt, ezt mondottam: Az Atyának és Krisztusnak nevében szállj le! És leszállt a tűzbe az a rajz és elégett. Ime a lehető leggonoszabb ez a bestia.«[1]) Tud erről az esetről Cristoforo da Varese is, aki eképen adja elő: »Itália egy bizonyos városában, midőn az ördög nagyobb megszégyenítésére a játékszereket elégette, az ördögnek rút alakját papiros-lapra lerajzoltatta és az elégetendő szerek halmazára tűzette; a rakásból hirtelen feltóduló tűz mindnyájoknak szemeláttára a levegőbe ragadta; amit látva mindnyájuk füle hallattára ezt parancsolta neki: »A mi Urunk Jézus Krisztus nevében parancsolom neked, hogy arra a helyre, ahonnan eltávoztál, tüstént térj vissza; semmi késedelem ne legyen!« És íme mindnyájuk szeme láttára az az alak a füst egyenes irányában a tűzbe leszállt és elégett.«[2])

Ez az egyetlen eset, midőn saját csodáit megemlíti. Okát nem tudjuk, csak sejthetjük. Ismeretlen nép előtt beszélt, akik

1) Eugen Jacob: Johannes von Cap. II. Teil. Dritte Folge: 70.
2) Acta Sanct. Oct. X. 497. Cristoforo da Varese: c. II.

nem látták csodatetteit, s így elmondhatta anélkül, hogy valaki arra a gondolatra jutott volna, hogy önmagáról beszél.

1430-ban hirtelen abba kellett hagynia az Abruzzók vidékén a misszióját, mert Assisibe kellett mennie, hogy jelen legyen a június 11-én, azaz Szentháromság vasárnapján tartandó káptalanon, amelyet maga a pápa hívott össze. Itt aztán nagy tevékenységet fejtett ki.[1])

A nagygyűlés lezajlása után folytatja misszióját. Most újabb megbízatást kap és vele újabb kitűntetést. Giordano albanói és Antonio ostiai (portói) püspökök és bíborosok 1430. júl. 26-án kelt levelükben, mint a pápától teljhatalommal felruházott megbízottak, felruházzák a fraticellók és minden más eretnekség ellen mindazon jogokkal és kiváltságokkal, amelyekkel őket a pápa három évvel azelőtt kitűntette. Ezen jogokat és kiváltságokat a mondott eretnekek ellen érvényesítheti első sorban a római, az anconai és a spoletói tartományokban, aztán a világ bármely részében, ahol eretnekség felburjánzik.[2])

Capistranói János apostoli működésében ezentúl teljes erővel léphetett fel az eretnekek ellen, mivel szava nem hangzott el hiába a pusztába, hanem szavainak érvényt is tud szerezni.

Nemsokára már halljuk, hogy jelentést tesz a pápának, hogy három asszonyt és egy ifjú embert talált, akik visszaestek az eretnekségbe, de mivel inkább gyarlóságból, mint kiszámított gonoszságból cselekedték ezt, csupán börtönbűntetésre ítélte őket. V. Márton 1430. szeptember 22-én kelt iratában tudomásúl veszi a dolgot és az ügy elintézését tapasztalt okosságára bízza, hogy az Isten tiszteletét és a lelkek üdvét előmozdítsa és másoknak példáúl szolgáljon.[3])

1431. február havában Rómában találjuk Capistranói Jánost. A beteg pápát is meglátogatta a halála előtt való napon és megjövendölte, hogy a következő napot nem éri meg. Másnap a Santa Croce bazilikában prédikált és eközben magánkívül lett, amely állapotban megtudta, hogy a pápa meghalt.[4])

---

[1]) Wadding: Annales Min. X. 148—149.
[2]) Hermann: Cap. triumph. 259.
[3]) Wadding: Annales Min. X. 168. — Hermann: Cap. triumph. 260.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 551. Cristoforo da Varese: c. VI.

22. §. Működése IV. Eugénius pápa idejében.

V. Márton 1431. február 20-án halt meg, s utódja IV. Eugénius lett márc. 3-án. Az új pápa ismerte már előbb Capistranói Jánost, hiszen néhány hónappal előbb megjövendölte neki, hogy pápa lesz. Nicolao da Fara eképen adja elő: »Ez az, aki Eugéniusnak a pápai méltóságra való felemelését néhány hónappal előbb megmondotta, és neki — még sienai püspök korában [1]) — prófétai lélekkel megjövendölte. Midőn ugyanis egy alkalommal meglátogatta, rendkívüli szívélyes barátságáért, amellyel iránta viseltetett, búcsúzás alkalmával — hosszabb útra készült — térdre borúlt előtte és megcsókolta lábait. A püspök szerfölött csodálkozott ezen és megkérdezte Istennek szolgáját, hogy miért tette ezt? Azt felelé erre: Nem hiszem, hogy téged többet másként lássalak, mint római pápát.«[2])

Gabriele Condulmaro [3]) tényleg pápa lett és IV. Eugénius nevet vette fel. A köztük levő bensőséges viszonyt ez a magas méltóság nem szüntette meg, csak annyiban változott meg, hogy Capistranói János még nagyobb tisztelettel volt iránta, mint eddig; mert most már a pápában Krisztus földi helyettesét látta és tisztelte. A választás után a harmadik napon már meglátogatta és a jövendölést eszébe hozta.[4]) A pápa nagyon jól ismerte Capistranói János valódi értékét, s azért iparkodott is a legtágabbkörű joghatósággal felruházni és egyéb kitűntetésekkel is elhalmozni. A joghatóságot elfogadta, de a kitűntetéseket visszautasította. Nicolao da Fara tudósításából merítem ezen adataimat, aki eképen nyilatkozik: »Márton pápa ugyanis először az egész földkerekségére kinevezte a gonosz eretnekség főinquizitorává; Eugénius pedig nemcsak megerősítette ezt, hanem annyi és oly jogokat engedett át neki részint a zsidók, részint az eretnekek ellen, nemkülönben a keresztény lelkek üdvéért, a vallás elter-

[1]) Nicolao da Fara nyelve itt megbotlott, mert Gabriele Condulmaro 1407—1408-ig volt Sienában püspök, ezen időben Capistranói János még világi ember volt. Cf. Acta Sanct. Oct. X. 463.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 459. Nicolao da Fara: c. VI. — Wadding: Annales Min. X. 177.

[3]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II-a. 233. Jegyzet. Családi neve Condulmaro és nem Condulmerio.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 297. — Wadding: Annales Min. X. 161.

jesztéseért és növeléseért, hogy második pápának hihetné az ember. Meg akarta őt tenni egykoron a rietii egyház, majd az aquilai egyház püspökévé, de ő Szent Ferenc alázatosságát utánozva, hogy többeknek hasznára lehessen, inkább lemondott a püspöki méltóságról, mint abbahagyja az egész földkerekségnek szóló prédikálását. Azt szokta mondogatni, hogy nem akarja magát oly kis területre bezáratni, mikor neki az Úr az egész föld széles mezejét adta az evangelium hirdetésére.[1])

IV. Eugénius 1432. március 1-én kelt brevéjében a fraticellók ellen kinevezi főinquizitornak és reáruházza mindazon jogokat, amelyekkel boldogult elődje, V. Márton kitűntette.[2])

Giordano Orsini sabinai püspök és Antonio ostiai püspök miként V. Márton alatt, úgy most is az eretnekek ellen a legfőbb felügyeletet gyakorolják és mihelyt meghallják, hogy a pápa Capistranói Jánost megerősítette főinquizitori tisztében, sietnek ők is tudtára adni ezt az örvendetes hírt és 1432. jún. 17-én kelt levelükben felszólítják mindazon egyházi és világi hatóságokat, akikhez írásuk eljut, hogy semmiféle működésében gátat ne vessenek neki.[3])

Előljáróban közlik azt a pápai bullát, amelyet IV. Eugénius pápa intézett hozzájuk 1432. május 1-én, amelyben megbízza őket a keresztény hit és vallás védelmével, hogy éber figyelemmel őrizzék az Úrnak ártatlan bárányait, amelyeket a ragadozó farkas ezerféle módon iparkodik elragadni.

A pápai levél közlése után így folytatják: »Ezen levél vétele után mi a legkészségesebben járultunk hozzá a megbízatáshoz, de nagyon sok másnemű dolgokkal lévén elfoglalva, az anyaszentegyház hitének és állapotának megvédésénél mindenütt személyesen jelen nem lehetünk, miért is a tisztelendő szerzetestestvért Capistranói Jánost, Szent Ferenc rendjének egyik tagját bízzuk meg a nekünk adott megbízatás végrehajtásával, akit fenntebb nevezett szentséges Atyánk hasonlóképen megbízott, hogy teljes hatalommal ítélkezzék és döntsön a kánoni határozatok szerint az eléje terjesztett ügyekben és pedig mindenkivel

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 449. Nicolao da Fara: c. III.

[2]) Wadding: Annales Min. X. 191. — Hermann: Cap. triumph. 242. — Barberio: Compendio della Vita. 51.

[3]) Wadding: Annales Min. X. 191. — Hermann: Cap. triumph. 243.

szemben, ha szükség lenne reá, igénybe veheti a világi karhatalmat, amint ez a hozzáintézett nyílt pápai levélben világosabban ki van fejtve, azért nektek, egyenkint és összesen és közületek mindenkinek ezen levelünk értelmében megparancsoljuk és követeljük, hogy hivatalának gyakorlása közben János testvérnek, vagy az ő nevében egy másiknak, minden megkeresésére és kérésére éjjel-nappal teljes erővel, tettel, szóval, cselekedettel, tanáccsal és kezérejátszással mindannyiszor segítségére legyetek, valahányszor hozzátok fordul; és törekedjetek, minden mást úgy mondani és cselekedni, hogy a joghatóságunk alatt levő minden földön és helyen, úgyszintén a körülöttünk levő és szomszédos helyeken hivatalát minél jobban és könnyebben gyakorolhassa; ezekben semmiféle hanyagságot, ellenállást, vagy hibát semmimódon ne tanusítsatok, ha kegyünket kedvesnek tartjátok és lelkünk méltatlankodását el akarjátok kerülni.

Ezért az egyházi és világi úrakat, egyenkint és összesen, nemkülönben mindenkit, akik ezen levelünket olvassák, igen készségesen arra kérünk, hogy nevezett János testvért és övéit midőn az említett okokból, vagy a vallás érdekében, vagy más jámbor és hasznos ügyben, esetleg azon részekre megy, könyveivel, anyagi dolgaival és más javakkal, az általunk adott kiváltságok és levelek értelmében, vagy a hozzátartozó és neki szükséges bútorokkal, az átmenetelt a városon át, vagy a tartózkodást a városban, a földeken, a várakban, a villákban, útakon, kikötőkben, hidakon és más helyekre, úgy a szárazon, mint a vizen engedjétek meg, hogy megállhasson, tartózkodhassék, nappalt és éjjelt ott tölthessen; úgyszintén visszajöhessen nem egyszer, vagy többször, hanem annyiszor, ahányszor neki tetszik és jónak látszik, biztosan és szabadon; jóakaratúlag és kegyesen tartózkodjatok minden zaklatástól, hogy őt feltartóztassátok, vagy akadályt gördítsetek útjába; a gyalogútaknál, átjáróknál, keresztútaknál, adót, vámot, vagy másnemű terhet ne követeljetek; sőt őt minden ügyeinek végbezvitelében a Mindenható Isten, szent Ferenc, az anyaszentegyház, az előbb említett szentséges Atyának, a pápa és irántunk való tekintetből szivélyesen és jóakaratúlag támogassátok és segítsétek, gondoskodván előre a vezetőről, a kíséretről és az oltalomlevélről (salvus conductus), ha szüksége volna rá és működéséhez szükségesnek tartaná. Ha bármi előzékenységet és

jóakaratot tanusítotok iránta és társai iránt, úgy tekintjük, mintha saját személyünk iránt tettétek volna.«[1])

Ezen sorok Capistranói Jánosnak szabad járást-menést engedtek az egész pápai államban; s így akadály nélkül hirdethette Isten igéjét mindenfelé.

A következő években a munkálkodását a pápa és a püspökök a legkülönbözőbb ügyekben vették igénybe, úgy hogy szakadatlanul munkában volt; alig hogy az egyiket elvégezte, már ismét új munkakörrel bízták meg. Majd Dél-Itáliában bukkan fel, majd Észak-Itáliában jelenik meg; itt az erkölcsök javításán fáradozik, amott a pápával békíti ki a haragvó ellenfeleket. De lássuk sorjában!

1435-ben IV. Eugénius pápa megbízásából a napolii királyságban egymásután felkeresi azon kiváló férfiakat, akiknek segítségével reménylé, hogy helyreállítja a békét a napolii király és a pápa között. Ezt a politikai útját most is összekapcsolta a vallási misszióval. Mindenütt prédikál, mindenütt iparkodik a lelki sebeket behegeszteni, a polgárháborúban elvadult erkölcsöket megjavítani és a háború okozta közömbösséget a lelkekben megszüntetni. Ezen időből fennmaradt levelei politikai színezetűek, de imitt-amott mégis csak kicsillámlik a sorok közül az a vágya, hogy minél hamarább meg kell kötni a békét, hogy a nyugodt állapotok visszatérhessenek. 1435. december 19-én kelt levelében örömmel ujságolja a pápának, hogy a mágnások és a királyi udvar készségesen várja az apostoli követét.[2]) Ugyanezen a napon ír bíbornok barátjának is és újongva értesíti azon benyomásról, amelyet Napoliban észlelt akkor, midőn a pápai futár megérkezett: »Új nap látszik felkelni, öröm, tisztelet és újongás az egész népnél, a városokban és tartományokban.«[3])

Sajnos, útjáról csak nagyon hézagos adataink vannak. Csak egy-két helyet említ fel azon helyek közül, amelyekben ezen útjában megfordult. A bíbornok barátjához írt levelében ezt írja: »Miután írtam neked Ortonából, Napoliba jöttem.«[4]) A pápához

[1]) Wadding: Annales Min. X. 191. — Hermann: Cap. triumph. 243.

[2]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. pag. 2—4. — Ex Civitate Neapoli 1435. die 19. Mensis Decembris.

[3]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 4—6. — Napoli 1435. die 19. mensis Decembris.

[4]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 4.

írt levelében pedig megemlíti, hogy Giacomo Caldola-val, Bari hercegével Benevento mellett Ariolában találkozott.[1])

Meddig tartózkodott Napoliban és ezen királyságban, nem tudjuk. Január 14-én Monte Garganón van, innen ír a pápának, s ebben mondja, hogy megfordult Manfredoniában, Bariban és Andriában.[2]) 1436. július 11-én már Gaëtaban van, tehát már távozóban a napolii királyságból.[3])

Az év többi részét okmányilag kimutatni nem tudjuk, de a legnagyobb valószínűség szerint Itália felső részében járt. Az utolsó hónapban Bologna-ban prédikál. Innen adta tudtára Szent Ferenc harmadrendjének, hogy 1436. december 15-én a pápa élőszóval bizonyos privilegiumokat adott neki.[4]) December 16-án kelt levelében pedig arra kér egy püspököt, hogy a kiközösítést ne használja gyakran, főképen ne a papok ellen.[5])

IV. Eugénius ugyanis a római forradalom miatt, amely 1434-ben tört ki, Firenzebe menekült, majd pedig innen Bolognába tette át székhelyét. Nagyon lehetséges, hogy a pápa parancsára tartózkodott itt.

Mivel a baseli zsinat atyái éveken keresztül alig végeztek valamit a folytonos viszály következtében, azért a pápa jónak látta ezt a zsinatot feloszlatni, illetőleg Ferrarába áttenni. Erre való tekintetből tehát készületeket tett Ferrarában. Szerepet juttatott ebben Capistranói Jánosnak is, megparancsolta, hogy a San Guglielmo-ról nevezett klarissza-zárdát reformálja meg.[6]) Capistranói János a pápai levél vétele után Ferrarába siet. Meddig tartózkodott itt, az iratokból nem tűnik ki, de a pápának 1437. júl. 10-én keltezett leveléből látjuk, hogy a ferrarai állapotokat megvizsgálta és annak eredményéről jelentést is tett.[7])

Egyúttal utasítást ad neki arra, miképen vigye véghez a teljes és végleges reformálást. Ebből nyilvánvaló, hogy 1437. júl. 10-ke után is Ferrarában működik.

---

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. v. 2.
[2]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 8—9.
[3]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 10. Capistranói János levele Datum Caietae 1436. die II. mensis Julii.
[4]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 9. — Tom. II. vol. III. 104.
[5]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 13—15.
[6]) Hermann: Cap. triumph. 216. Datum Bononiae 1437. VII. Kal. Jun.
[7]) Hermann: Cap. triumph. 262. Datum Bononiae, 1437. VI. Idus Jul. — Antonio da Palermo: Tom. I. vol. I. 450. — Antonio da Palermo: Tom. I. vol. II. epist. 9.

Alig hogy ezt az ügyet befejezte, a pápa a jezsuáták ellen felhozott vádak megvizsgálására küldi Veneziába. Engedelmeskedik a pápa parancsának és elmegy Veneziába, hogy Lorenzo Giustiniani Castello püspökével megvizsgálja a jezsuáták ügyét. Szereplésének idejére három levél utal. Beato Giovanni Tossignano ferrarai püspök 1437. szept. 3-án kelt levelében védelmére kel a jezsuátáknak és arra kéri Capistranói Jánost, hogy védelmezze meg őket.[1]) Szeptember 10-én meg Capistranói János arra kéri a pápát Veneziából írt levelében, hogy az eretnekséggel teljes könyvek elégetésére adjon engedélyt.[2]) Lorenzo Giustiniani pedig 1437. okt. 2-án állítja ki azon okmányt, amelyben a jezsuátákat ártatlanoknak nyilvánítja.[3]) Ezen levelek alapján tehát bátran azt mondhatjuk, hogy szeptember havában járt Veneziában és a castellói püspökség területén.

Capistranói János ezen ügy vizsgálata közben folytatta szokásos életmódját, a népmisszióval kapcsolatos lélekmentést. Ellenségei aztán azt a hirt terjesztették róla, hogy prédikációi közben gyalázza a jezsuátákat. Bolognában kapja meg ezt a hirt, és annyira lesújtja, hogy tizenkét napig nem mert a pápa színe elé járulni.[4]) Panaszos levelet ír tehát barátjának (Antonio Corrario Cardinalis Bonnoniensis et abbas commandatarius S. Zenonis dioecesis Veronensis), amelyben tiltakozik a vád ellen és kijelenti, hogy kihallgatáson jelenik meg a pápánál, ahol biztosan tisztázni fogja magát. Ezt a levelet 1437. okt. 18-án írta Bologná-

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 289. Antonio da Panormo: Tom. I. vol. I. 324. és 453.

[2]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 19—23.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 289. — Wadding: Annales Min. XI. 15. — Hermann: Cap. triumph. 265. »Actum Venetiis in Episcopali Palatio Castellanensi An. 1437. die secunda mensis Octobris.« — Cf. Kirchliches Handlexikon. I. 858: (Wien. 1907. Ausgab.): Castellan. dioec. ehem. Bist. Castello auf der Insel Rialto (Venedig), 775. gegr.; bis ca. 1091. sedes Olivonensis gen., 1451. mit Unterdrückung des Bist. Gradisca zu neuen Patr. Venedig geschlagen.« és Kloeden: Handbuch der Länder und Staatenkunde von Europa. II. 885. Wetzer-Welte's: Kirchenlexikon. VII. 1528: Lorenzo Giustiniani 1433. veneziai püspök és 1451-ben aquileai patriarka, aki székhelyét Gradoból Veneziába tette át (Fleurii: Hist. Eccl. XXVIII. 319—320.)

[4]) Antonio de Palermo: Tom. V. vol. III. 23. Capistranói János levele barátjához: »per duodecim dies post meum accessum faciem Domini videre nequivi.«

ban, ahová fenntebbi szavai szerint már 12 nappal ezelőtt megérkezett. Bolognából Veronába ment prédikálni.[1])

A sok munka, utazás és nélkülözés azonban testi erejét lassankint felemésztették. Nagybeteg lett, s így hosszabb ideig feküdt itt. Betegségéről értesült Giovanni Tossignano ferrarai püspök is, aki ide címezi levelét, amelyet 1438. jan. 11-én intézett hozzá. Sajnálkozását fejezi ki betegsége fölött és azt tanácsolja neki, hogy pihenje ki magát, viselje gondját testének, »amelyet — így folytatja tovább — az apostol tanúsága szerint nem szabad gyűlölnöd, szerezd vissza elegendőképen az elveszett erőket, hogy képes légy és erős Krisztus szolgálatában és a vallás védelmében a fáradalmak elviselésére; nekem semmiképen sem lesz terhemre, hogy felgyógyulásodat tűrelemmel megvárjam. Közben más valaki segítségemre fog jönni az Isten igéjének eléggé kedvező hirdetésére; a legnehezebben esnék nekem az, hogyha Atyaságod veszélynek tenné ki magát. A méltóságos Leonellus úrnál teljesen ki foglak menteni és nem kételkedem, hogy igazságos voltánál fogva elfogadja mentségedet. Mihelyt egészséged helyreáll, jőjj el más atyákkal az egész egyház ügyének hasznos szolgálatára és ezen nép oktatására.«[2])

Előzménye ezen levélnek az volt, hogy a pápa meghívta Capistranói Jánost Ferrarába, hogy az egyetemes zsinat tartalma alatt a baseli szakadárok ellen és a görögök egyesülése érdekében mondjon beszédeket.[3])

23. §. **Működése Trientben.**

Giovanni Tossignano hiába várta Capistranói Jánost. Felgyógyulása után nem ment Ferrarába, hanem Itália északi részein tartott missziókat. Alexander, trienti püspök, akinek városában az erkölcsök nagyon züllöttek voltak, nagyon kívánta Capistranói Jánosnak megjelenését. Tudakozódott utána és megtudta, hogy

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 55. — Acta Sanct. Oct. X. 284. — Itt sajtóhiba van 1437. helyett 1427. — Bolletino della Societa di Storia Patria. Anno. XX. 41.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 284. — Hermann: Cap. triumph. 56. »Ex Feraria 11. Januarii. 1438.« — Antonio da Palermo: Tom. I. vol. I. 325. — Antonio da Palermo: Tom. I. vol. II. caput. V. punct. 2.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 284.

Capistranói János kérését nem utasítja vissza. Erre aztán a következő levéllel kereste fel: »Hiteles előterjesztés alapján tudomásunkra jutott, hogy te hajlandónak mutatkoztál arra, hogy ide jöjj városunkba és a népnek Isten igéjét hirdesd és prédikáld. S ezt annál szívesebben hallottuk, minél több hírt kaptunk azoktól, akik téged ismernek és akik azt vallják, hogy a te életszentséged erre a célra igen alkalmas és népünknek ez nagy hasznára válik. Jöjj tehát bizalommal és szerencsésen! S ezen földnek szomjas mezőit az égi ige legfőbb harmatával öntözd meg és ebben utánozd Azt, aki tanítványait az egész világra elküldötte és meghagyta nekik, hogy minden népnek hirdessék az evangeliumot; s aki megparancsolta, hogy az üdvösség igéjét ne csak egy városnak, hanem másoknak is hirdessék és az elveszett bárányt felkeresve, üdvözítsék. Kövesd szent Pálnak, az Ő választott edényének, példáját, akinek naponkint a gondja nemcsak egy városra terjedt ki, hanem minden egyházra. Mi pedig, hogy a te szent szándékod az óhajtott célt annál könnyebben elérhesse, Isten segítségével megadjuk neked a kedvező alkalmat. Kelt Trientben, a »Jó szándékról« nevezett várkastélyomban, 1438. jún. 3-án.«[1])

Ennek a barátságos és szivélyes meghívásnak Capistranói János nem tudott ellentállni. A lelki halászatra új terület nyílt meg, fel kellett használni az alkalmat.

Elment tehát Trientbe. Megérkezéséről nincsenek adataink, de Alexander püspöknek 1438. okt. 13-án kelt levele arról tanúskodik, hogy már huzamosabb ideje működik ott. A püspök ugyanis ezen levélben köszönetét fejezi ki nagy munkásságáért, különösen pedig azon kiváló buzgalmáért, hogy a városnak lakósságát a békére, a kölcsönös szeretetre, engedelmességre és egyéb erényekre oktatta, sarkalta és buzdította. Munkálkodásának szép bizonyítványa eképen szól: »Tisztelendő és vallásos, épen úgy kedves Atya! Hitelt érdemlők előadásából értesültem arról, hogy te, mint életszentségben és tudományban tökéletes férfiú, a józan tudomány szavával és jó életed példájával városunk lakóit a békére (amely nélkül a béke szerzője semmiképen sem

[1]) Barberio: Compendio della vita. 56. — Hermann: Cap. triumph. 56. Wadding: Annales Min. XI. 34. — Acta Sanct. Oct. X. 285.

tisztelhető), a kölcsönös szeretetre (amely nélkül Istennek tetszeni nem lehet), az alázatosságra (amely nélkül más erény nem létezik) és a többi erényekre és jó erkölcsökre, folytonosan, buzgón és okosan oktatod és arra törekszel, hogy őket az üdvösség útjára vezéreld. Örültem az elmondottaknak és sokszorosan hálát adtam lelkem alázatosságában az istenek Istenének, az urak Urának azon ajándékért, amelyet nekem és a rám bízott népnek mennyből adott; és bizom kegyességében, hogy azokat, amiket te elkezdettél, kegyesen befejezni engedi: s miután az egyenetlenség, gyűlölség és a kevélység töviseit és gazait, azután a lázadás és engedetlenség csiráit és a bűnök más magvait, amelyeket az ellenséges ember az Úr földjén elhintett, kitépted, a fenntebb említett bűnök kiírtása után az erények és jó erkölcsök tiszta buzáját végtelenül meg fogja növelni és szaporítani. S hogy ez megtörténjék, kegyeskedjél gyakorta rábeszélni a népet, hogy tegyék magukat Isten igéjére méltókká, hogy mint a sertések, össze ne tapossák a drága gyöngyöket, s hogy ne legyenek Isten igéje nélkül, mint Sodoma és ne váljanak Gomorrához hasonlóvá, hanem inkább törekedjenek arra, hogy Istentől legyenek és nem ellenségüktől, a sátántól, miként maga az Igazság tanít: »aki Istentől van, Isten igéjét hallgatja; és azért azok, akik Isten igéjét hallgatni vonakodnak, nem az Istentől, hanem az ördögtől vannak.« És te, jó férfiú, ne hagyd abba az Isten igéjének hirdetését, buzgalmadat se lankassza a hallgatók kevés volta, vagy keménynyakúságuk, mert amint tudod, a szentírás azt mondja, hogy a pásztor a pusztában hagyta kilencvenkilenc bárányát és felkereste azt az egyet, amely elveszett; tapasztalatból tudhatod azt is, hogy a követ, bár keménységével mindennek ellenáll, a kis csepp-viz kivágja nem erejével, hanem a csepegés állandóságával; s így nagyon is valószinű, hogy te is bizonyos dolgokban eredményt fogsz elérni, jóllehet nehéz munka után. Isten igéjének hirdetése, amely ajkaidról jön, tűzes, és bármennyire vasból legyenek az emberek szívei, fel tudja olvasztani. A Szentlélek Isten kegyelme nem ismeri a lassú erőfeszítést; s ha eredmény nem is mutatkozik a jelenlevő hallgatók sokaságában, az érdem még sem hiányzik abban, aki az Isten igéjét hirdeti és terjeszti.

Sőt miként az imádság visszaszáll a lélekre, ha az, akiért imádkozik, alkalmatlan, így a prédikálás érdeme is, ha a hallgatók

alkalmatlanok a befogadására, visszaszáll a prédikálóra, úgy hogy a minden jók osztogatójának engedélyével magát a prédikálót örvendezővé teszi a bőséges jutalommal, amellyel téged is Az, akinek szőlőjében fáradozol, atyjának házában, amelyben sok lakás van, örömmel fog megjutalmazni, én pedig és a többiek, akiknek tudomásunkra jutott az a sok munka, amelyet te Sabaoth Úrának szőlejében elvégeztél, örök dícséretet és hálát zengedezünk neked és mindnyájunk ajka magasztalni fogja munkálkodásaidban a Magasságbelit, akinek kegyességénél, miként te engem és a rám bízott népet felajánlod, úgy én is szeretettel teljes fohászokkal könyörgöm érted; kész vagyok egyúttal neked, rendednek és kolostoraidnak bármit hálából és kedveskedésből megtenni. Kelt Castel Novóban, 1438. október 13-án.«[1])

Két hét mulva Capistranói János újra tudósítja a püspököt működésének eredményéről és tudatja vele, hogy búcsúkat engedélyez a pápa nevében mindazoknak, akik a prédikációján részt vesznek. Ezt a levelet 1438. október 27-én írta.[2]) Egy másik levelében pedig arról értesíti, hogy egyházmegyéjében különféle eretnekségek vannak.[3])

Az év további részében is Trientben marad. Folytonosan prédikál és iparkodik a népet a jó erkölcsökre buzdítani. Helyzete nem volt könnyű, mert a nép lázongásra nagyon könnyen hajlott. A püspök, aki egyházmegyéjében egyúttal fejedelmi jogokat is gyakorolt, keményen lép fel ezen mozgalom ellen; s egy ifjút halálra is ítél. Capistranói János megkönyörül az elítélten és levélben kéri a püspököt, hogy szabadítsa meg a halálbűntetés alól.[4]) Ezt a kérését megismétli, miután az első sikerre nem vezetett.[5])

Capistranói János minden eszközt felhasznál, hogy a népet békére hangolja. De ez nem ment olyan könnyen. A nép lázongásának okait kellett tehát elsősorban megszűntetni. Ezzel aztán

[1]) Wadding: Annales Min. XI. 34. — Hermann: Cap. triumph. 58. — Barberio: Compendio della Vita. 57. — Acta Sanct. Oct. X. 285.

[2]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 27—32. »Ex tua Tridentina Civitate die mensis Octobris manu propria, festinanter.«

[3]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 32—34.

[4]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 42—44. »Ex Vestra Tridentina civitate 1438. die 9. Mensis Decembris.

[5]) Antonio de Palermo: Tom. V. vol. III. 45—46. »Ex Vestra Civitate Tridentina die 17. mensis Decembris.

magára zúdította a városi hatóságot, nemkülönben a kanonokokat. Egyszerre csak azt veszi észre, hogy ismét rossz hireket terjesztenek róla; nevezetesen, hogy szónoklataiban az egyház függetlenségét támadja.

Attól tartva, hogy ez a hir eljut Eugénius füléhez is és balúl ítélhetné meg, jónak látta tudósítani barátját erről a mende-mondáról. A levélben nem említi meg barátja nevét, de semmi kétségünk sincs az iránt, hogy a jelen esetben ismét a bolognai bíbornokról van szó, aki minden alkalommal szeretettel karolta fel ügyét. A levél teljesen bizalmas jellegű és az őszinte barátság meleg érzelme hatja át. »Krisztusban tisztelendő Atyám és Úram, Pártfogóm és legkiválóbb Jótevőm, alázatos hódolatomat előre bocsátom. Mivel ismerem az írást: jobbak a szeretőnek vágásai, mint a haragvónak csalfa csókjai, azért a szeretet kötelékeivel annál édesebben ölellek, minél jobban tudom, tisztelendő Atya, hogy barátodnak mérges sebét az aggályos orvos módjára nem símogatással, hanem a só erősségével csillapítod és gyógyulás közben borral borogatod; de ismerem a gonosz lelkek ravaszságát is, akik ezer módot találnak a kártevésre, hogy az Úrnak jó maggal bevetett földjén, miként az ellenséges ember, konkolyt és mérget hintsenek, hogy az édes szeretet gyümölcsei ne fejlődhessenek ki. Sőt, mikor csak tehetik, a már megszerzett barátság édességét megrontják; fájlalják ugyanis és szégyenlik, hogy a szeretetet, amelyet az égben gonoszúl elveszítettek, az emberek cserépedényekbe téve, a földön megőrzik. Ámbár az istentelen ellenségnek és a gonosz lelkeknek testi nyelvük nincsen, mégis igen sokan megtanítják a besúgókat és a képmutatókat ravaszságuk fortélyára, akik nemcsak a széltől összetört nádszálakat, hanem a paradicsom cédrusait is iparkodnak igen gyakran megzavarni.«

Miután leírta, mit mivel a gonosz és istentelen nyelv, így folytatja: »Lehet-e csodálkozni, ha én ellenem, kicsiny férgecske ellen támad? (A mindenható gonosz nyelvtől szabadítson meg minket a Mindenható!) Legjobb Atyám! Semmi tudomásom sincs arról, — tudja az, aki mindent tud — hogy én valamit mondottam volna az egyház jogairól és bármiféle ítéletet akartam volna kijelenteni az egyházi kiváltságokról. Azért, ha tetszik, nevezd meg azt a hamis tanút, mivel álnokságaiért nem marad bűntetlenül, ha

eljövend az Úr, aki felfedezi a sötétségek titkait és megfizet mindenkinek érdeme szerint; s ha engem képes lesz megcáfolni az igazságról, akkor te légy birám és ne csak szavakkal, hanem veréssel is kinozz, szúrj, üss, marcangolj, szaggass és tégy velem, ami neked tetszik. De ha nem beszéltem olyant, ami a jámborok fülét sértené, sem olyat, ami ijesztené; vagy nem mondottam olyanokat, ami a férfiak szíveit ostobaságra, vakmerőségre, avagy meggondolatlanságra ragadná, akkor a hazúg más bűntetést ne kapjon, mint hogy hazúgságát ne hidd el.«

Ezután hosszasabban kifejti, hogy hiszékenynek lenni nem szabad, hanem komolyan kell mérlegelni mindazt, amit el akarunk hinni. Majd aztán így folytatja: »Legjobb Atyám, te sem tartasz engem oly könnyelműnek, rendetlennek, elhamarkodónak, zabolátlannak, vakmerőnek és meggondolatlannak, hogy oly könnyedén földre vetem magamat az előterjesztett dolgok különbözősége miatt: Ebből kifolyólag aztán kértem a kanonok úrakat és a polgárokat a botrányok anyagának megszűntetése végett, hogy méltóztassanak a Santa Maria-ról nevezett plebánia felújítását addig abbahagyni, mig a püspök úr megérkezik, vagy más parancsot, vagy rendeletet nem ad; és mivel hallottam, hogy a polgárok és a községbeliek között viszály támadt a város falainak tatarozási költségei miatt, kértem a polgárokat, hogy vegyék elejét a botrányoknak és óvatosan mérlegeljék a veszedelmes időket, hogy a gonosz lélek istentelen sugallata folytán valami gonoszság lángra ne lobbanjon; miután tudjuk, hogy a mi időnkben is gonoszba van helyezve az egész világ. De az istentelen lelkek a józan tanítást nem tűrik és Krisztus üdvös igéi a gonoszok fülét sértik. Ámbár tudatlan és járatlan vagyok, de azért engem sem a Kaukazus, a borzasztó halál, hozott e világra, és az orchanabeli tigrisek engem is tápláltak emlőikkel. Fájlalom, legjobb Atyám, hogy kegyes füleidet megkinoztam; azért befejezem levelemet és magamat a tisztelendő atyának, a felszentelt püspök úr tanúbizonyságába ajánlom. Isten veled! Kérlek, tarts meg bizalmadban! Trient, 1438. december 29-én sajátkezűleg, gyorsan, alázatos hálálkodással. Mindenképen és teljesen szolgád, Capistranói János, Szent Ferenc rendjének legkisebb és méltatlan tagja.« [1])

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 46—51.

Igazságának tudatában írta Capistranói János ezt az erős és lelkületét egészen eláruló levelét. A szent tűz, amely Isten iránt nem engedi nyugodni, ragadta most el és készteté oly nyilatkozatokra, amelyeket csak a legmeghittebb baráti fülnek szánt. Miképen válaszolt ezen levélre a jó barát, arról sehol egy feljegyzés sem maradt. Megírta-e Capistranói Jánosnak a bibornok a rágalmazó nevét? Erre választ nem adhatunk. Miképen végződött a levélben említett két ügy, amely a háborúságnak a legnagyobb valószinűség szerint a kiinduló pontja volt? Nem tudjuk.

Giambaptista Barberio [1]) és Tommaso Cataneo [2]) azt állítják, hogy Capistranói János Trientben nagy eredményeket ért el. A püspök fentebb említett leveléből ez nem tűnik ki, sőt ellenkezőleg azt látjuk, hogy a püspök buzdítja, hogy ne csüggedjen, ha fáradozásainak sikerét azonnal nem látja.

Capistranói János itt fáradozhatott még a következő év első hónapjában is, mert a pápa csak ezen hónap elején helyezte át az egyetemes zsinatot Firenzébe. Most tényleg elment és résztvett a zsinat munkálkodásában. De 1439. április 22-én megint Trientben találjuk. [3]) A trienti püspök papjai részére egyházmegyei zsinatot tartott, amelyre meghivta Capistranói Jánost is, hogy papjai számára mondjon beszédet. Ezt meg is tette a püspök és papsága jelenlétében. A beszédet később átdolgozta és munkái között ezen címen fordul elő: Speculum Clericorum. [4])

Innen siet vissza Firenzébe, hogy a pápa parancsára Keletre induljon egyrészt rendi, másrészt egyházi kiküldetésben. Az egész útja körülbelül 3—4 hónapot vett igénybe.

1439. szeptember 9-én már Itáliában van [5]) és siet Firenzébe az örmény küldöttséggel. Több hónapig itt tartózkodik, részint, hogy az egyetemes zsinaton az örmények ügyét támogassa, részint, hogy a népet a keresztény vallás tanaiban részesítse.

---

[1]) Barberio: Vita... di S. Giov. 60.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 286.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 286.
[4]) Eugen Jacob: Johannes von. Cap. II. Theil. I. Folge. 12—166.
[5]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 52—56. Capistranói János levele 1439. szeptember 9-kéről.

24. §. Működése Milanóban.

Firenzében a zsinaton megismerkedik a milanói érsekkel, Francesco Piccolpasso-val,[1]) aki aztán levélileg is kéri, hogy jöjjön Milanóba és hirdesse Isten igéjét az ő népének is. A püspöknek kérését támogatta egyik előkelő papi személyiség is, akit Capistranói János levelében csak így nevez meg: Reverendus Pater et Dominus meus, »Dominus Ariminensis.«[2]) Ha a lelkek üdvéről volt szó, akkor nem sokáig habozott, hanem ment oda, ahova hívták, vagy küldötték.

Mikor érkezett meg Milanóba? Adataink nem mondják meg. Lehetséges, hogy még 1439. év utolsó hónapjaiban; de valószínűbb, hogy 1440. év elején. Nagyon hosszú ideig marad itt. Itt tölti az egész évet, sőt még a következő év első hónapjában is itt időzik. Leveleiből az tűnik ki, hogy működése nagyon áldásos volt itt; a vallásos buzgalom erőre kapott és ennek nyomában neki lendült a vallásos élet is. S midőn a legszebb reményekben ringatta lelkét, megérkezik IV. Eugénius pápának brevéje, amely ismét kiszólítja kedves működési köréből. A brevét nagypénteken, azaz március 25-én, késő este, csaknem éjfélkor kapta meg. A pápai írat nagyon megrémítette. Nem a munkától félt, hiszen ember többet nem dolgozhatott napjában, mint ő; hanem az új működési tértől: a diplomáciától. Egyenes lelke irtózott a ravasz diplomácia ágas-bogas és tekervényes útjaitól és csalafintaságaitól. Sajnos, a pápai breve nem került még napfényre és így nem tudjuk a tartalmát. Úgy látszik a körülményekből, hogy a pápa még nem parancsot küldött neki, hanem csak kérdést intézett hozzá, hogy elvállalja-e a küldetést a tervezett dologhoz.

A pápának valószinüleg nem adott tagadó választ, mert ez ellenkezett volna az ő alázatosságával, hódoló tiszteletével és készséges engedelmességével, amellyel a pápai parancsot mindenkor fogadta. Azt írhatta tehát Őszentségének, hogy ha nem talál

---

[1]) Wetzer-Welte: Kirchenlexikon VIII. 504. »Franciscus Piccolpasso 1436—1443.«

[2]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 64. Capistranói János levele a miniszter generálishoz 1440. okt. 5.: »Cum his etiam notum facio vestrae Reverendissimae Paternitati, quod cum invitatus ex litteris ipsius Patris Domini mei, nec non Reverendi Patris Domini Ariminensis, Mediolanum venissem« és alább »Reverendus Pater Et Dominus meus, Dominus Ariminensis.«

alkalmasabb egyént, akkor rendelkezzék vele tetszése szerint. Barátainak azonban rögtön ír és esdve kéri őket, hogy tekintettel öreg korára, elgyengült testi erejére és beteges voltára, járjanak közbe Őszentségénél, hogy ne kelljen elhagynia Milanót, ahol oly szépen neki lendült a vallási buzgóság és az igazi vallásos élet.

Két barátjának is ír ezen alkalommal, de nevét egyiknek sem mondja meg. Az egyikben Bernardino di Siena-t sejthetjük, a másikban pedig a bolognai bíbornokot, vagy azt az egyházi személyiséget, akit a miniszter generálishoz 1440. október 5-én írt levelében »Ariminius«-nak nevez.[1]) Az utóbbihoz intézett levelében ugyanis ezt írja: »Bővebben írtam Bernardino testvérnek is, akiről azt vélem, hogy Firenzében van; levelének másolatát ide mellékelem.« Egyuttal mindkettőt arra kéri, hogy jelezzék neki rögtön, mit végeztek űgyében a pápánál.

Bernardino di Sienának ezt írta: »Krisztusban tisztelendő Atya, alázatos tiszteletem előrebocsátása után jelentem, hogy az elmúlt napokban láttam a tisztelendő Vikárius atyához intézett leveledet, amelyben engem a halászatra buzgón serkentettél, mivel gazdag halászterületre találtam. Megvallom, hogy szavaidtól felbátorítva, a hívők lelkeinek űdvösséges munkálkodásaiban erőmet kifejtettem. De fájdalom! Nem tudom, micsoda szeles záporeső fújt a kertecskémbe, hogy leteperje gyenge növénykéimet, amelyek már a tavaszi virágzásukkal kertecském díszéül szolgáltak; ahol elhatároztam, hogy helyeket készítek, amelyekben a hálókat és a varsákat (húzóhálót) kivetem; reménykedtem ugyanis, hogy a nemes halaknak bőséges sokaságát fogom kifogni. De íme hajótörést szenvedek a szomszédságom miatt; mivel váratlanúl bréve érkezett ide, hogy húsvét után mindjárt Őszentsége színe elé menjek. Gyanítom, hogy a gonosz lélek kísértése kínoz engem, hogy valami kétséges és kisebb jónak ürügye alatt nagyobb és biztosabb jókat semmisítsen és akadályozzon meg. A legalázatosabban kérlek tehát, járj közbe, hogy az Úrnak virágzóan megindult műve nagyon is súlyos kárt ne szenvedjen. Hogy az igazat megvalljam, lelkem nem képes megállapítani, vajjon nem a sátán cselszövénye-e? Én ugyanis már törődött vagyok, öreg, nyomorék és beteges, gyönge és a halálnak eledele. Tudja

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 64.

Szentséges Atyánk, hogy nem kíméltem magamat a fáradalmaktól, a folyamok vagy tengerek veszélyeitől, az útak, utazások és rablók veszedelmeitől. Valahányszor tetszett neki, hogy elmenjek a század hatalmas királyaihoz, fejedelmeihez, báróihoz, Sicilián, Campagnán, az egyházi államon, a Marcá-n, a Ducatuson, Tuscián, Romanán keresztül-kasúl az egyház jogai érdekében vagy a vallás ügyeért, hóban, esőben, hidegben, melegben, forróságban, néhány kényúrhoz és két ellenségéhez: Őszentsége hatalmáért sohasem utasítottam vissza; úgy hogy magam is csodálkoztam magamban, miképen mentett ki engem a Hatalmas (Isten) annyi veszélyből...«

Előadja aztán, hogy már minden testrésze kezdi felmondani a szolgálatot; de azért történjék az, amit Isten akar. Majd így fejezi be levelét: »Rajta tehát, munkálkodj híven érettem, mint te kívánod, hogy munkálkodjam helyetted; és tudósíts engem az eredményről! Könyörögj érettem a mi Úrunk, Jézus Krisztusnál és a testvéreknek és másoknak is, ha jónak látod, ajánlj be. Isten veled! Forrón óhajtom, hogy eljuthass a szentek jutalmához. Milanóban 1440-dik évben, nagyszombaton, március 26-án gyorsan, sajátkezűleg. A brevét nagypénteken késő este, majdnem éjfélkor kaptam. Capistranói János testvér.«[1])

Néhány napra ezen levél megírása után, azaz március 31-én, újabb levelet ír a másik pártfogójához, szintén azon kéréssel, hogy Őszentségénél eszközölje ki, hogy ne kelljen elmennie Milanóból. Ezen levélben az előző levélnek gondolatát ismétli; de rövidebben. A levél tartalma a következő: »Krisztusban tisztelendő Atyám és legkiválóbb Úram, a legalázatosabb és mély hódolatom előbocsátása után. Mivel nem tudom, hogy ügyeimre vonatkozólag a Szentséges Atyánknál kinél kereshetnék megbízhatóbb menedéket, azért alázatos szívvel kérem és felszólítom, hogy méltóztassék érdekemben Szentséges Atyánknál közbenjárni és kimenteni engem, szegény bűnöst, alkalmatlan voltom és egészségi állapotom miatt. Nagypénteken késő este, majdnem éjfélkor kaptam meg a brevét Őszentségétől, hogy közvetlenül húsvét után színe előtt jelenjek meg. Tudja Szentséges Úrunk, tudja Kegyelmességed is, minő készséges lélekkel és önként is, amíg tehettem, sem a fáradságot, sem a veszélyeket nem kíméltem,

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 55—58.

amelyek engem több ízben, midőn Őszentségének parancsait végrehajtottam, ezen világ hatalmas fejedelmeinél és kényúrainál értek, jóllehet elfeledtek engem és rájuk nézve halott vagyok és valóban úgy ítélnek rólam, mint az áldozati bárányról.

Már elöregedtem Atyám, hasznavehetetlen lettem, de még használhatatlanabbá váltam: beteg, gyenge és fölösleges vagyok. Jobb nekem, ha meghalok, minthogy élek. Vajha reám nézve az élet Krisztus lenne és a halál nyereség. Hogy amint a testnek hüvelye eloldódik, Krisztussal halhassak meg és vele éljek: de ha az életem valamiképen az Üdvözítő dicsőségére volna, nem restellenék tovább élni, hogy Krisztus bárányait legeltessem. Az apostoli szentszék legkegyesebb magassága, Szentséges Úrunk, kegyeskedjék megengedni nekem, hogy békében halhassak meg. De hogyha életemet érdemtelennek találja, úgy nem vonakodom tovább, hogyha félholtan kell is tüskön-bokron tovább vonszolnom magamat, vagy tűzön-vízen kell is átmennem minden testi felüdülés nélkül. Azért azt mondom Atyám, ha nem távozhatik el tőlem e kehely, legyen meg a te akaratod. Azonkívül arra kérem, Atyám, jelezze nekem, mit kell most cselekednem? Írtam ugyanis részletesen Bernardino testvérnek, azon hiszemben, hogy ő Firenzében fog lenni, akihez intézett levelem másolatát mellékelve küldöm. Éljen boldogúl mindig az Úrban és engem, jelentéktelen szolgácskáját, ha méltónak tartja, Szentséges Atyánknak ajánljon be. Milanóban, 1440. március utolsó napján, gyorsan sajátkezűleg.«[1])

A brevét megmutatja a milanói tartomány miniszterének is, aki látván Capistranói János szenvedő állapotát, rögtön írt a pápának és alázattal kérte, hogy betegségére való tekintetből hagyja itt Milanóban.

A felkért pártfogók és a miniszter provinciális levelei sikerrel jártak. A pápa méltányolta a kérelmet és a legkegyesebben megengedte, hogy maradjon tovább Milanóban. Erről aztán értesítette őt a milanói miniszter provincialis és jóbarátja, az »Ariminensis« úr. Folytatja tehát misszióját tovább az egész nyáron át. Közben levelet ír ismét barátjának, hogy figyelmeztesse Nicolao d'Osimo-t, hogy művét javítsa ki.[2])

---

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 58—60.

[2]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 60—62. — Ex loco Mediolani 1440. die 27. mensis Septembris.

A miniszter generálisnak azonban nem volt inyére, hogy Capistranói János nem teljesíti a pápa parancsát. Várt néhány hónapig, mivel azt hitte, hogy felgyógyulása után sietni fog a pápához. Végre is megúnta a várakozást. Levelet írt a milanói miniszter provinciálisnak és felszólította, hogy tudakolja meg Capistranói Jánostól, mi a szándéka? A miniszter provinciális megmutatta ezt a levelet október 2-án Capistranói Jánosnak és meghagyta neki, hogy írjon a miniszter generálisnak. Ő ekkor a Milanó mellett levő Santa Maria degli Angeli kolostorban tartózkodott. Innen ír tehát október 5-én a miniszter generálisnak. Ezen levelében okát adja a halogatásának és egyuttal kijelenti, hogy továbbra is készségesen engedelmeskedik úgy a miniszter generális parancsának, mint Őszentsége óhajának. Mindkettő szabadon rendelkezhetik vele.

Ezt azért hangsúlyozza, mivel a miniszter generális eljárásából azt következtette, hogy az fél neki parancsokat adni. Az egész levelet egyébként a mély alázatosság és a készséges engedelmesség, mint Capistranói János lelkületének legszebb vonásai, lengik át. »Krisztusban főtisztelendő Atya, legkiválóbb Mesterem, a legmélyebb és alázatos hódolatom előbocsátása után. Legdicsőségesebb Atyánknak, a legszentebb sebhelyekkel ékesített Szent Ferencnek vigiliáját megelőző napon a tisztelendő Atya, a milanói tartomány minisztere, Tisztelendőséged egy levelét mutatta nekem, amelyben a többi között csak azt olvastam, ami rám vonatkozott: tudniillik, hogy ezen levél hozója nálad volt, de halogattad őt hozzám küldeni, mert nem tudtad, mit szándékozom tenni? Miért is meghagytad neki, hogy tudakolja meg tőlem, mit akarok cselekedni? Ezt ő megtette. Végezetül pedig meghagyta nekem, hogy főtisztelendő Atyaságodnak levélileg saját magam válaszoljak. Az engedelmességre kész lévén, ime válaszolok: mivel szándékom van az engedelmességet megtartani úgy, amint igértem, vonakodás nélkül teljes tisztaságában ugyanazon módon, miként legszentebb szabályzatunkban benn van: tudniillik egyebek között, hogy legyünk a római szentegyháznak alattvalói és alárendeltjei; a szegénységet, az alázatosságot és a mi Úrunk Jézus Krisztus evangeliumát, mivel erősen igértük, megtartjuk.

Ezekkel együtt tudatom főtisztelendő Atyaságoddal, hogy,

miután Atyámnak és Úramnak, nemkülönben a tisztelendő Atyának, az »Ariminensis« úrnak levélbeli meghivásukra Milanóba jöttem, az elmúlt nagypénteken brevét kaptam Szentséges Úrunktól, IV. Eugénius pápától.

Tekintettel az ünnepelt vendégre, alkalmasnak találtam, hogy a barát előtt nem zárkózom el, főképen, ha az fejedelem, avagy prelátus; elküldöttem a brevét a fent nevezett atyának, akinek tudomása volt a mondottakról. S így, mivel abban az időben új és szokatlan fájdalmak gyötörtek, amint a tudósítás mondja, rögtön saját jószántából elhatározta, hogy levelet küld Szentséges Atyánknak azon kérelemmel, kegyeskedjék megengedni, hogy itt maradjak. Szentséges Atyánk azt írta, hogy a legkegyesebben beleegyezését adja. A tisztelendő Atya, az én Úram, az »Ariminensis« úr ezt hasonló módon levélben a fenntebb nevezett Szentséges Atyánk megbízásából tudomásomra adta. Ilyetén vagyok én itt. És ha a kettő közül az egyik be nem következik, itt maradok husvétig; tudniillik ha az apostoli szék iránt való engedelmesség vagy Tisztelendőséged parancsa másra nem kötelez.

Isten áldja tehát Tisztelendőségedet! És engem legméltatlanabb fiát kegyeskedjék az Úrnak ajánlani. A »Santa Maria degli Angeli« helyről, Milanó mellett, 1440. október 5-én. Capistranói János testvér, Szent Ferenc rendjének legkisebb és méltatlan tagja.«[1])

Capistranói Jánosnak ezen alázatos, de határozott válasza kielégítette a miniszter generálist. Láthatta ezen sorokból, hogy nem szédítette meg az a kitűntetés, amellyel a pápa és egyéb világi fejedelem és főpap elhalmozták; láthatta, hogy lelkének egész hevével most is ragaszkodik szerzetéhez és kész a rend érdekében mindent megtenni. Nem háborgatta tovább, hanem ott hagyta ő is Milanóban. Folytatja tehát működését nemcsak az év további részében, hanem a következő év első hónapjában is. 1441. év januárjában még itt tartózkodik. Innen keltezi ugyanis január 9-én azon levelét, amelyet Bergamo város lakóihoz intézett, akik azon kéréssel fordultak hozzá, hogy az ő városukban is

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 62—65.

hirdesse az Úr igéjét. Vigasztalja őket és megigéri, hogy meg fogja látogatni városukat.[1]) Állítólag 1441. április havában Padovában is megfordult. Mivel a Corner által közölt okmányt megszerezni nem lehetett, nem tudjuk az okot, miért jelent meg ezen városban.[2])

Minden jel arra vall, hogy az év nagy részét itt töltötte. Szándéka úgyanis az volt, hogy husvétig még Milanóban marad. Közben Eugéniustól utasítást kaphatott arra is, hogy Filippo Maria Visconti herceggel igyekezzék a békét létrehozni.

Ez az utasítás épen terveibe vágott. Itt maradt tehát az 1441-ik évben is. Itt írta, illetőleg tette közzé a »Speculum conscientiae« című munkáját is, amely ezen szavakkal kezdődik: »Incipit tractatus conscientiae editus per reverendum patrem fratrem Johannem de Capistrano ordinis minorum in civitate Mediolani.«[3]) Működésében csak annyi változás történt, hogy közben-közben tárgyalást folytatott a milanói herceggel, aki ravasz módon sokáig húzta-halasztotta a dolgot. A béke csak 1442-ben jött létre. S így azt következtethetjük, hogy még 1442-ik évben is Milanóban tartózkodott.

Miután a pápa a békekötés után Burgundiába küldötte, azért itáliai apostolkodása egy időre megszűnt.

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 65—67. Capistranói János levele Bergamo lakóihoz. Ex Mediolano 1441. die 9. mensis Januarii cursu calami festinanter.

[2]) Bolletino della Societa di Storia Patria Anton Ludovico Antonori negli Abruzzi. 1908. évf. (Anno XX.) 41.

[3]) Bolletino della Societa di Storia Patria Anton Ludovico Antinori negli Abruzzi. Anno XX. Serie 2. Puntata XIX. 47.

MÁSODIK FEJEZET.

25. §. **Különféle megbízatások.**

Külföldi útjáról 1443. év tavaszán érkezik vissza. Alighogy kipiheni fáradalmait, a pápa újból követségbe küldi, még pedig most V. Alfonzo királyságába. Itt kettős megbízatása volt: Lodovico Scarampo firenzei érseket,[1]) vagy mások szerint aquileai bibornokot[2]) működésében támogatni és az egyház állapotait rendbehozni.[3]) Már több mint egy évtizede, hogy Alfonzo király elkeseredett kűzdelmet vívott királyságáért Anjou René ellenkirállyal és ennek legfőbb védőjével IV. Eugénius pápával. A kűzdelmet majd másútt fogjuk előadni, itt csak annyit jegyzünk meg, hogy hosszas alkúdozás után 1443. július havában Lodovico Scarampo és Alonzo de Borja, Valencia püspöke megkötötték a békét, amelyet július 6-án Eugénius jóvá is hagyott.[4])

A békekötés után került a sor igazában Capistranói János tevékenységére. A majdnem félszázad óta tartó háborúskodás következtében a hitélet teljesen megszűnt; a vallásosságot a vadság és a lelki közönbösség váltotta fel. Az elvadult erkölcsöket meg kellett tehát javítani, a lelkekben az Isten iránt tartozó kötelességet és tiszteletet fel kellett ismét gyújtani. Ezen célokra pedig Eugénius alkalmasabb egyént Capistranói Jánosnál nem találhatott volna,

Az előbb említett békekötésnél Capistranói Jánosnak is volt szerepe; de semmiféle adatunk sincs arra, vajjon a békekötés után Rómába ment-e, vagy pedig Terracinában maradt? A legnagyobb valószinűség szerint itt maradt és innen kezdette meg másik megbizatását: az egyházi állapotok rendbehozását. Hol és merre járt ebben az évben? Nem tudjuk. 1444. év elején Róma-

1) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 245. »Erzbischof von Florencz.«
2) Acta Sanct. Oct. X. 291.
3) Acta Sanct. Oct. X. 291.
4) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. a. 266.

ban találjuk. Február 6-án ugyanis itt adja ki utasításait a rendi növendékek tanítására. [1])

Vagy a rendi ügyek elintézése, vagy pedig a pápának teendő beszámolás hivhatta Rómába. De alig végezte el itt ügyeit, már ismét visszasiet Dél-Itáliába, még pedig Siciliába. Hermann szerint már az előző évben is megfordúlt itt és Palermóban folytatott tanácskozást a királlyal. [2]) Mostani működését váratlanúl abba kellett hagynia. 1444. május 20-án meghalt Aquilában tanítómestere, Bernardino di Siena. A halál-hír vétele után rögtön útra kél, amint ezt maga elmondja Bernardino di Siena életrajzában: »Mikor pedig én Sicilia szigetén, ahol boldog emlékezetű IV. Eugénius pápa parancsából időztem, Szent Bernardino boldog haláláról értesültem, azonnal sietve Aquila városába tértem vissza.«[3]) Bernardino holtteste 26 napig volt közszemlére kitéve, s így Capistranói János megjelenhetett a temetésre.

Megérkezése után az első gondja, hogy a holttestet megszemlélje. Ennek végeztével azonnal a szószékre siet és beszéde végén megigéri a népnek, hogy Bernardino közbenjárására nagy dolgokat fog látni. [4])

Ezen időtől kezdve aztán nap-nap után mond beszédet. A nép pedig várja az igéret beteljesülését. Csakhamar megkezdődnek a csodák Bernardino koporsójánál, amelyek közűl a temetés napjáig a hivatalos jegyzékbe 14 csodát jegyeztek fel. [5]) A temetés junius 14-én, vagy 15-én ment végbe. A következő napon Rómába ment, [6]) hogy jelentést tegyen a pápának Bernardino di Siena holttesténél történt csodákról és kérje a szentté-avatását.

A pápa engedett a közóhajnak, amelyet első sorban Capistranói János fejezett ki előtte és 3 bibornokot jelölt ki Bernardino

---

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 73—79. Capistranói János levele.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 269.

[3]) Acta Sanct. Maji. V. 143. — Acta Sanct. Oct. X. 290. — Wadding: Annales Min. XI. 202. — Hermann: Cap. triumph. 270. »Quum felicem S. Bernardini obitum, in insula Siciliae tunc existens, ex mandato sanctae memoriae Eugenii IV., sensissem, ad Aquilanam civitatem pergens festinanter.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 510. Cristoforo pa Varese: c. VI.

[5]) Toussaint: Leben hl. Bern. 243.

[6]) Acta Sanct. Maji V. 143. és 101. — Sedulius: Hist. Seraph. 384. — Hermann: Cap. triumph. 275.

di Siena életének megvizsgálására. A bibornokok két püspököt bíztak meg az úgy lebonyolításával, akik Capistranói János kíséretében sorba járják Itália mindazon helyeit, ahol Bernardino megfordúlt. Rendkívül terhes és fáradságos munka volt ez, de Capistranói Jánost tűzelte a mestere iránt való szeretet és sarkalta az a dicsőség, amely rendjére hárul az első observáns szenttéavatásával. Nem került kezünkbe azon jegyzőkönyv, amelyet ezen utazás alatt készítettek, s így sem azt nem tudjuk megálla-

Aquila. Piazza del Duomo, ahol Capistranói János prédikálni szokott.

pítani, hogy mely városokban fordúltak meg, sem azt az időt, ameddig ez a vizsgálat tartott. Valószinüleg nemcsak az 1444-ik év második fele, hanem az 1445-ik év is ráment erre a vizsgálatra. S ez annál nehezebben ment, mert Capistranói János mindenütt prédikált és betegeket gyógyított.

Az eredményről a bíbornoki testületnél jelentést tettek, minélfogva a bíbornoki testület megtartotta a processust és 101 csodát talált hitelesnek.[1]) Kár, hogy a források nem jelölték

[1]) Toussaint: Leben hl. Bernard. 255.

meg a processus idejét, hogy annak nyomán megállapíthatnók mennyi ideig tartott a csodák vizsgálata.

1446-ban május elején Rómában találjuk Capistranói Jánost. Részt vesz a kapitulum generálén és lemond vikárius tisztéről.[1]) Ezen év második felében Aquilában látjuk őt működni. Két fennmaradt levele tanúskodik ittlétéről.[2]) A pápa azonban kiszakítja kedves foglalkozási köréből és elküldi Franciaországba,[3]) ahonnan csak az év végén, vagy a következő év elején tért vissza.

1447. január 17-én Penne városában találjuk.[4]) Giacomo de Franchis, aquilai polgár még a mult évben levelet iratott Antonio da Tagliacozzo-val Aquilába, hogy Capistranói János menjen Pennébe és vegye fel őt ferencrendi szerzetesnek, feleségét pedig apácának.[5]) Közbejött azonban a pápai megbízatás és így nem ment Pennébe, hanem sietett Franciaországba. Útjában találkozott Giacomo de Franchis-szal (in ponte S. Antonii de Tocco) és kifejezte előtte azon meggyőződését, hogy felesége alighanem visszavonja beleegyezését. Ezzel elváltak. A következő évben azonban újra ír neki és ajánlja, hogy lépjenek be a III-dik rendbe.[6]) Kérésükre Penne városába megy és Szent Antal apát napján felvette mindkettőt Szent Ferenc rendjébe.[7])

Pennéből Capestranóba ment, miként ezt a fenntebb említett Giacomo de Franchis elbeszéli: »Miután engem és feleségemet beöltöztetett Szent Ferenc III-dik rendjébe, eltávozott a boldog Atya és elment Capestranóba, s itt bizonyos ideig beteg volt. Én pedig, ezen időtájban Aquilába visszatérve, meglátogattam őt, miként illett és kötelességem volt, biztattam őt az életszentségre és így szóltam: Nem ismerjük Istennek akaratát, Isten

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 302—303.

[2]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 225. Capistranói János levelei. 1447. okt. 18. és 19-kéről.

[3]) Wadding: Annales Min. XI. 262. — Hermann: Cap. triumph. 290.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 277.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 277. — Giacomo da Franchis tudósítása Capistranói beszédéről: »Domine Jacobe, scis quomodo per fr. Antonium Tagliacotium ad me Aquilam scripsisti, ut venire vellem ad oppidum Pennae, quia tu et uxor tua volebatis relinquere mundum, tu quidem Minor, uxor vero tua Monialis esse.«

[6]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 79. Aquilae 1447.

[7]) Acta Sanct. Oct. X. 277.: »me et uxorem meam induit Tertio Ordine S. Francisci, 1447. die XVII. mensis Januarii, in festo S. Antonii in horto S. Christophori civitatis Pennae.«

nekünk adta San Bernardino testét, a te testedet is oda fogja adni a mi üdvösségünkért. A boldog atya ezt felelé és ezt válaszolta: »Én nem halok meg ezeken a részeken.« Én pedig ismételve ezt feleltem: »Bizalommal beszélek Atyám; Atyaságod jól tudja, hogy Szent Bernardino Siená-ból való volt és meghalt Aquilában, te pedig talán meghalsz Sienában.« Az összes testvérek előtt mondotta és jelentette ki: »Én nem halok meg Itáliában.«[1])

26. §. Működése V. Miklós pápa alatt.

A betegségen hamarosan túlesett, mert február 27-én, mikor IV. Eugénius meghalt és márc. 6-án, mikor V. Miklóst pápává választották, Aquilában prédikált és ezen utóbbinak megválasztását kétféleképen is megjövendölte: »Ugyanis részint a népnek beszéd közben gyakorta kijelentette, hogy az egész egyház főpásztorává Miklóst jelölték; részint társainak, midőn a zsolozsmát vele együtt elvégezték, a Salve Regina után a következő oratióban: »Deus omnium fidelium Pastor et Rector famulum tuum Nicolaum, quem Pastorem Ecclesiae tuae praeesse voluisti« stb. nyiltan kihirdette.[2])

Ugyanezt az esetet részletesebben elbeszéli Cristoforo da Varese: »A boldog atya Aquila városában egyik társával akinek neve frater Nicolaus Teutonicus volt, az officiumot végezte. Az officium végeztével a testvérek szokása szerint a pápáért is mondott oratiót, tudniillik: Deus omnium fidelium Pastor stb.... nem tudván Eugénius haláláról ezt mondotta: famulum tuum Eugenium stb. Akihez az atya így szólt: Mondd: Nicolaum. Ez pedig azon hiszemben, hogy az atya vele tréfálni akar, mosolyogva mondá: Én sohasem leszek pápa. Az orátiók elmondása után vigasztalódva így szólt az atyához: Ha pápa leszek, téged bíbornokká teszlek. Ekkor az atya kinyilvánította neki, hogy Eugénius meghalt és Miklós választatott meg. Ugyanezeket mondotta reggel a szószékről a népnek is, pedig a távolság Róma és Aquila között három vagy négynapi út. Bebizonyosodott ez tehát; mert ugyanazon a napon meghalt Eugénius és Miklóst választották meg.[3])

Itteni tartózkodását bizonyítja egy másik dolog is. A pápa

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 278.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 460. Nicolao da Fara: c. VI.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 512. Cristoforo da Varese: c. VI.

1447. június 8-án kelt levelében köszönetet mond a San Victorino egyház archipresbyter-jének azért, hogy Szent Ferenc III. rendű apácái elfogadták a szigorítást. A pápai oklevél különösen kiemeli Capistranói Jánost, akinek befolyására tették az apácák ezt a dícsérendő dolgot.[1])

Mivel apostolkodása közben gyakorta fedezett fel eretnekségeket, azért azon kéréssel fordult az új pápához, hogy adjon neki hatalmat az eretnekek kikutatására és feloldozására. A pápa teljesítette kérését és felújította V. Márton 1426. május 27-én kiadott bulláját, amelyben őt az eretnekek, elsősorban pedig a fraticellók főinquizitorává nevezte ki. V. Miklós ezen kinevezési okmányát 1447. július 3-án állíttatta ki.[2])

Ugyanazon év őszén újra megfordult Capestranóban is, ahol buzdítására Cobella di Celano grófnő engedélyt ad Capistranói Jánosnak arra, hogy a kijelölt területen kolostort alapíthasson.[3])

Ezen utazása valószinüleg összeesik azon hivatalos kiküldetéssel, amellyel a pápa őt és Angelo Capranica-t megbízta Bernardino di Siena csodáinak összegyűjtésére. Angelo Capranica és ő tiz hónapon keresztül szakadatlanul úton vannak, hogy a pápa parancsát a lehető leghívebben teljesítsék. Maga a püspök tanúskodik erről egyik levelében: »Mikor a boldog emlékezetű V. Miklós pápa boldog Bernardino csodáinak összegyűjtésére és megvizsgálására a szenttéavatás promotor fidei-jévé nevezte ki és állította ugyanezen János testvért, és a fentebb említett processust rám bizta, tiz hónapon át folytonosan éjjel-nappal, különböző városokban, helységekben, várakban és helyeken fordultam meg az előbb említett szent férfiúval.« [4])

Az 1448. év legnagyobb részét Bernardino di Siena csodáinak összegyűjtésével tölti el. Szereplésének maradandó emlékeit azon kolostorokban látjuk, amelyeket ezen időben az Abruzzókban alapított vagy átvett. Így Orsogna-ban a népet úgy elragadta szónoklataival, hogy azok rendtársai számára kolostort alapítanak.[5])

[1]) Hermann: Cap. triumph. 203.
[2]) Wadding: Annales Min. XI. 280. — Hermann: Cap. triumph. 245.
[3]) Wadding: Annales Min. XI. 312. — Hermann: Cap. triumph. 63—64. Acta Sanct. Oct. X. 306. — Datum in Castronostro Galliani anno 1447. die prima mensis Decembris.
[4]) Wadding: Annales Min. XIII. 123. — Hermann: Cap. triumph. 649. Angelo Capranica levele 1459. jún. 24-én.
[5]) Wadding: Annales Min. XII. 11. Acta Sanct. Oct. X. 306.

Ugyanebben az időben fordult meg Campoliban is, ahol a már meglevő kolostort observánssá teszi és a polgárok az új kolostor építésére fordítják a kolostorhoz tartozó szőlőbirtok árát.[1])

1449. május havában a Firenze mellett levő Bosco di Mugello kolostorban tartózkodik, ahol május 18-án ismét vikáriussá választják rendtársai.[2]) Itt egyik napon mise közben ezt kinyilatkoztatás által az Istentől előre megtudta.[3])

A választás után Capistranói János Spoletóba megy a pápához kihallgatásra.[4]) A pápa május 23-án a választást megerősítette, miről a generális minisztert azonnal értesítette. Spoletóból Firenzébe megy, ahol a konventuálisok pünkösdnapján a miniszter generális jelenlétében egyetemes gyűlést tartottak. Pünkösdnapja június 1-ére esett, és ekkor már Firenzében van, résztvesz a körmeneten és nagy beszédet mond a néphez.[5])

A miniszter generális 1449. június 2-án kelt levelében megerősíti Capistranói Jánost a vikáriatusságban.[6])

Az új vikáriusnak az első gondja, hogy a népmissziók tartására az observánsok közül prédikátorokat nevez ki. Fennmaradt egy ilyen kinevezési okmány is, amelyet 1449. június 6-án intézett Firenzéből Marco Fantuzzi da Bologna ferencrendi szerzetes-hez. A magvas és gondolatokban tartalmas levél így hangzik: »Jézus. — Krisztusban legkedvesebb testvérének, Marco da Bologna ferencrendi szerzetesnek, az evangeliumi igazság üdvös hirdetőjének, Capistranói János testvér, ugyanazon rendnek legkisebb és méltatlan tagja, a főtisztelendő Generális atyának az Alpeseken innen levő összes observánsok részére érdemetlen vikárius generálisa, üdvöt és örök békét az Úrban. Mivel a rám ruházott hivatalomnál fogva első sorban azon testvéreket kell kedvezésekkel, segítséggel és kegyekkel megerősítenem, akikről tudomást szerzek, hogy az Úr szántóföldjén és az anyaszentegyház aratásában serény buzgalommal és munkával fáradoznak a lelkek iránt való lelkesültségből, ezért mivel a te dicséretes életed, szerzetesi magaviseleted, megfontolt bölcs eljárásod, sokféle hasz-

1) Wadding: Annales Min. XII. 11. és 510. — Acta Sanct. Oct. X. 307.
2) Acta Sanct. Oct. X. 304.
3) Acta Sanct. Oct. X. 452. Nicolao da Fara: c. IV.
4) Wadding: Annales Min. XII. 29.
5) Wadding: Annales Min. XII. 29—30.
6) Wadding: Annales Min. XII. 30. — Barberio: Compendio della vita 78.

nálhatóságod, komoly erkölcsi felfogásod, a nép előtti kedves voltod és több erényeid miatt, amelyekkel a Magasságbeli kitűntetett, eléggé hosszas és méltó tapasztalás folytán hirnevessé lettél, amelyekért én Kedvességedet méltán becsűlöm, s méltónak és teljesen jogosnak találtam arra, hogy kiváló érdemeidért jelen soraimmal ezeket a kegyeket hozzam tudomásodra azon erős reményben, hogy ezen pártfogás és kedvezmény következtében példás életedet és a legűdvösségesebb tudományodat nem kevésbé Isten dicsőségére, a lelked űdvére, végül a nép hasznára napról-napra mind jobban felhasználod és még több érdemet gyűjtesz az isteni Fölségnél, s Isten szent népében a te fáradozásaid folytán az ő kegyességének ajándékai még bővebben fognak gyümölcsözni. Első sorban tehát megengedem neked, hogy a székesegyházakban, vagy bárhol, ahová küldve vagy, vagy ahová menni jobbnak és űdvösebbnek látod, a népnek az Isten igéjét hirdethesd, amint az Úrtól erre kegyelmet kaptál. Épen így (megengedem), hogy belátásod szerint három társat, akiket óhajtasz, vehess magad mellé a mi Családunkból, akik Isten dicsőségére és a lelked űdvére neked segítségűl és aztán vigasztalásúl legyenek, s akiket gyónásuk meghallgatása után feloldozhatsz, úgy te, és azok közül akármelyik, vagy a nevezett Családból bárki feloldozhat minden bűn és cenzura alól, mégha olyanok lennének is (ami távol legyen), amelyeknek az én tekintélyemre volna szükségük.

Épen így (megengedem), hogy beleegyezésemmel és engedélyemmel könyveket tarthass, amelyek most nálad vannak és amelyeket használni szoktál a prédikálás vagy más célból; s hogy több könyvről és más dologról, amelyek neked és említett társaidnak szükségesek, gondoskodhass, mikor szükség van és azt nyugodt lélekkel tehesd. Épen így (megengedem), hogy hozzám jöhetsz, vagy társaidat rendelheted és küldheted bárhová, amint alkalmasnak látszik, vagy igazságosnak tartod. Épen így (megengedem), hogy a világból menekülő embereket a mi rendünkbe felvehesd, és midőn alkalom nyílik, őket beöltöztethesd, de 18-dik évüket be kell tölteniök, s ha ott, ahol vagy, bármelyik legközelebbi kolostorunk testvéreinek nagyobb része tanácsolja. Te pedig az előbb említett kedvezéseket oly szerényen és okosan használd, hogy mindenkinek tetszését megnyerd. Azt azonban nem akarom,

hogy nálamnál kisebb személyiség, bárminő hatalommal és tekintéllyel legyen is felruházva, téged a fenntemlített kiváltságokban zavarjon, vagy bárminő módon akadályozzon. Isten veled az Úr Jézusban, s érettem imádkozzál. És életed napjait hasznosan töltsd el. Firenzében, a mi konventunkból 1449. június 6-án. Fenntemlített János testvér, sajátkezűleg aláírtam magamat.«[1])

Firenzéből Rómába siet, hogy résztvegyen azon a hivatalos processuson, amelyet június 14-én Angelo Capranica tartott az Ara-coeli kolostorban Bernardino di Siena szentté-avatási ügyében.[2])

Buzgalma csakhamar visszavitte az Abruzzókba, hogy újabb csodákat gyűjtsön és így siettesse az ügy befejezését. 1449. július 29-én Capestranó-ban prédikál. Itt keresi fel az Adria hercegének küldöttje, aki úra nevében szónokot kér. Capistranói János teljesíti kérését és Lorenzo di Siena, ferencrendi szerzetest küldötte el hozzá.[3]) Ugyanezen időtájban válaszol Nicolao da Reggio szerzetestársának is és kéri, hogy nyugodjék meg abban, hogy Giacomo dalla Marca a legjobban intézi el ügyét a pápánál és a fermói püspöknél.[4])

Mivel a pápa a nyarat nem Rómában, hanem a kies fekvésű és kellemes éghajlatú Fabrianóban töltötte,[5]) Capistranói János is idejött, hogy jelentést tegyen a pápának kutatásainak eredményeiről. Alázatosan és állhatatosan most is arra kérte, hogy a szenttéavatást ne halogassa sokáig. A pápa enged a sok kérésnek és megigéri a szenttéavatást. Innen írja meg körlevelét, amelyben felszólítja az obszervánsok előljáróit a következő év pünkösdjére egyetemes gyűlés tartására. Ezen levelében azon reményének ad kifejezést, hogy ezen a napon lesz Bernardino di Siena szenttéavatása.[6]) A pápa most Giacomo dalla Marca-t és őt a fraticellók ellen küldi, hogy ezt a gonosz eretnek-felekezetet törjék meg végleg. Ezeknek főfészkük Meliorata, Massale, Podi és

---

1) Arch. Franc. Hist. II. 543—544.
2) Acta Sanct. Oct. X. 323.
3) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 80—85. Ex Capistrano 29. Julii 1449. Epistola XXVIII.
4) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 85—86. Epistola XXIX.
5) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II-a. 357.
6) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 87. Epistola XXX. — Ex Fabriano 20. Octobris 1449.

Merula voltak. Itt működnek aztán ketten november első felében.[1]) November 28-án már Massa városában van és innen tudósítja Filippo-t, a Santa Susana-ról nevezett bibornokot és az Ancona-tartomány részére kinevezett teljes hatalmú pápai követet (legatus a latere), hogy a pápa tekintélyének érdekében az eretnekek ellen erősebben lépjen fel.[2]) A szigorú fellépés, amely a két inquizitor nyomában járt, majdnem végzetessé vált. A feldűhödt eretnekek mindkettőt meg akarták ölni, s csak Isten különös kegyelme folytán menekültek meg a biztos haláltól. Decemberben már nem működnek együtt. Giacomo dalla Marca ugyanis 1449. december 13-án Rómából ír neki levelet.[3]) Ebben sajnálatát fejezi ki és felvilágosítja arról, hogy ő nem működött közbe a pápánál azon ügyben, hogy az IV. Eugénius bulláit visszavonja.

27. §. **Működése 1450. és 1451. évben.**

Az 1450-dik év a szokottnál is mozgalmasabb volt Capistranói Jánosra. Ha az előbbi években buzgólkodott Isten dicsőségeért és Bernardino di Siena szenttéavatásáért, úgy ezt ezen évben még fokozottabb mértékben cselekedte. Pedig Cristoforo da Varese tanúskodik arról, hogy szüntelenül ez a két ügy lebegett szeme előtt, ezekért fáradozott, tűrt és szenvedett. A szenttéavatás minden tárgyalásánál jelen volt, »egy óráig, egy pillanatig sem nyugodott, hanem minden törekvése, minden ébersége, minden vágya oda-irányult, hogy társának szenttéavatása az óhajtott véghez jusson. Nem kell azt gondolnunk, hogy ez az ügy egy vagy két évig tartott, hanem hét esztendeig egyfolytában, amely idő alatt a boldog atyának nem volt nyugalma. Majd a római kúriához, majd a csodák megvizsgálására, majd a bíbornokokhoz, majd a püspökökhöz, majd másokhoz szaladt.«[4]) Ezekhez járultak a lelki ügyek, amelyek elintézése nem kis időt igényelt. Egyik város szónokot kér a nagybőjtre, a másik, hogy telepítse le náluk is az observánsokat; ismét másik város tanácsot kér tőle az erköl-

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 25. — Hermann: Cap. triumph. 246. Acta Sanct. Oct. X. 324.

[2]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. Epistola XXX. In civitate Massauensi 28 Novembris (1449.)

[3]) Arch. Franc. Hist. I. 95—97.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 510. Nicolao da Varese: c. VI.

csök javítása érdekében. S ő lelkiismeretesen válaszol valamennyire. N. város lakóit buzdítja a kitartásra a keresztény életben. »Örülök nagyon — úgymond — és örvendek, hogy abban a véleményben vagytok, aminőben a legjobb és a legvallásosabb férfiak szoktak lenni. A keresztény vallásnak ugyanis érdekében áll, hogy azok után törekedjék, amelyek a jó és boldog életre vonatkoznak és azokat, amelyeket a legbölcsebb férfiak az isteni tisztelet terjesztésére hátrahagytak, a legnagyobb kitartással és gonddal utánozza és felkarolja; s én azt hiszem, hogy ez az első és legfontosabb az emberi dolgokban és majdnem minden foglalkozásnál szebb.«[1])

Egyúttal utasítja egyik rendtársát, állítólag Nicolao da Fara-t, hogy menjen N. városba és a nagybőjtben prédikáljon ott. »Mivel már nagyon közelegnek a nagybőjti idők, amikor mindenünnen kérnek Isten igéjének hirdetésére szónokokat, hogy azok a lelkeket üdvözítsék és az evangelium árját a szomjas lelkeknek megnyissák, figyelembe vettem N. kiváló várost, amely az isteni ige meghallgatásában igen nagy örömöt talál és lelküket többek közt gyermekkoruktól fogva ilyen szent gyakorlatokban gyakorolják; a rámbízott és rámruházott hivatalomnál fogva kényszerítve vagyok arra, hogy ilyen város részére, amely a legjobban kívánja, olyan férfiúról gondoskodjam, aki erkölcsi komolyságával, példás életével, az isteni és emberi tudományok teljes ismeretével terjessze az igazság világosságát. Mivel téged erre alkalmasnak tartalak és reménylem, hogy példás életeddel, üdvös tudományoddal azon egyetem és a nép előtt, nem kevésbé Isten dicsőségére, mint a lelkek üdvére fogsz válni, megparancsolom neked az üdvös engedelmesség erejénél fogva, hogy jelen soraim vétele után, amint csak lehetséges, a mondott városba menj, hogy a jövő nagybőjti időben az Istentől nyert tehetséged szerint ott prédikálj a székesegyházban, vagy ott, ahol jobbnak és hasznosabbnak találod.«[2])

A két levél azonos fogalmazása az első olvasásra meggyőz bennünket arról, hogy összefüggésben vannak egymással. A források nem árulják el, melyik városról van szó. Székesegyházról beszél a levél, tehát püspöki városra kell elsősorban gondolnunk.

[1]) Arch. Franc. Hist. I. (1911. évf.) 121.
[2]) Arch. Franc. Hist. I. (1911. évf.) 120. Capistranói János levele N. szerzeteshez.

Egyébként római tartózkodásáról tanúskodik azon levele, amelyet 1450. március 26-án intézett Szent Ferenc rendjének vikárius generálisához azon kéréssel, hogy hivatalát a szent szabályok értelmében gyakorolja.[1])

Itt tartózkodása alatt kevéssel Bernardino di Siena szentté-avatása előtt nyilvánosan vitatkozásra hívta a római zsidók zsinagógájának rabbiját.[2]) A vitatkozás Capistranói János győzelmével végződött. Erre Gamaliel[3]) és vele negyven zsidó áttért a keresztény hitre. Amandus Hermann leírja a vitatkozás menetét.[4]) De ezen hosszas beszédnek semmiféle történeti alapja nincsen.[4])

Minél inkább közeledett pünkösd ünnepe, annál bokrosabb teendők nehezedtek Capistranói János vállaira. A nagyszámú obszervánsok elhelyezése és élelmezésükről való gondoskodás nem kis gondot okozott neki. Tudnunk kell úgyanis, hogy 1450-dik jubileumi esztendő volt, mikor is a keresztény hívek a világ minden részéről ezrével zarándokoltak Rómába, hogy az apostolfejedelmek sírjait meglátogassák és a jubileumi búcsúkban részesülhessenek. Egyes országok úrai, mint a Franciaország és Spanyolország királya, azon kivételes engedményért folyamodtak a pápához, hogy a jubileumi búcsúkat országuk valamelyik székesegyházában is el lehessen nyerni. A pápa azonban tagadó választ adott. Kivételt csak Magyarországgal tett, amelynek kormányzója, Hunyadi János, azon kérelemmel fordult hozzá, hogy mindazok, akik Székesfehérvárra vagy Váradra zarándokolnak a szent királyok sírjaihoz, a jubileumi búcsúkban úgy részesüljenek, mint azok, akik Rómába zarándokolnak.[5]) Képzelhető, hogy a zarándokok legnagyobb része a főbb ünnepekre: husvétre és pünkösdre igyekezett Rómába jönni. A pápa ezen nagy űgy fontosságára egész Olaszországban, de főképen Rómában a nagybőjt idejére a legkiválóbb szónokokat rendelte ki; még pedig a legtöbbet Szent Ferenc rendjéből. Rómában a hires franciskánust,

---

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 90—92. XXXII. epistola. Ex Urbe 1450. die 26. Martii.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 449. Cristoforo da Varese: c. III. »Testis est Roma Gagellum Romanae sinagogae magistrum, disputatione convictum, ad Fidei lumen traxit.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 64 és 51. Gamaliel-nek mondja.

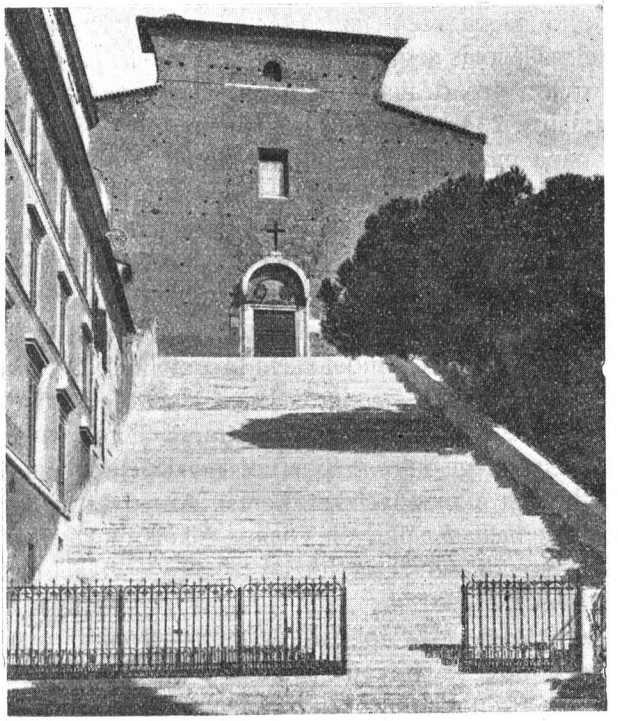
[4]) Hermann: Cap. triumph. 249.

[5]) Fraknói: Magy. összeköttetései. II. 73.

Roberto da Lecce-t bízta meg a nagybőjti szónoklattal.[1]) A pápának ezen szándékával függött össze Capistranói János fenntebbi intézkedése is. A római krónikás, Paolo di Benedetto di Cola dello Mastro, elég élénken és híven írta le az utókor számára ezt a vallásos népvándorlást: »Úgy emlékszem, — írja krónikájában, — hogy már a karácsony hónapjának kezdetével sok nép jött Rómába a jubileumra. A zarándokok a 4 főtemplomot látogatták meg; még pedig a rómaiak egy hónapon át, az itáliaiak 14 napig, a hegyentúliak 8 napig. A zarándokok oly tömege jött most egyszerre Rómába, hogy a malmok és a pékűzletek nem tudtak eleget tenni, akkora tömeg számára nem voltak képesek kenyeret szállítani. És mindennap szaporodott a zarándokok száma, miért is a pápa elrendelte, hogy Szent Veronika kendőjét minden vasárnap, Szent Péter és Pál apostolok fejeit minden szombaton meg kell mutatni, az összes római templomok többi ereklyéi pedig állandóan ki voltak állítva. Minden vasárnap ünnepélyes áldást osztogatott a pápa a San Pietro-ban. Mivel a hallatlan módon áramló hívők következtében a szükség a legnélkülözhetetlenebb élelmiszerekben mind jobban érezhetővé lett, a pápa azt a kedvezményt adta, hogy minden zarándok törödelmes gyónás és háromnapi templom-látogatás után teljes búcsút nyerhetett. A zarándokok ezen tolongása karácsonytól egész január hónapon keresztül tartott; ekkor aztán jelentős apadás lépett fel, hogy az összes vendéglősök elégedetlenek voltak. Mindenki azt hitte már, hogy a tolongásnak vége van, midőn a nagybőjt közepén újból oly nagy tömeg zarándok jelent meg, hogy a kedvező időjárás mellett az összes szőlőhegyek megteltek olyanokkal, akik másképen sehol alvásra szállást nem kaptak volna. A nagyhéten azoknak a száma, akik a San Pietro bazilikájából jöttek, vagy oda mentek, oly irtózatos volt, hogy a Tiberis hidján való átkelés éjjel két és három óra közötti időig eltartott. Oly félelmes volt itt az emberek sokasága, hogy az Angyalvár katonáinak más ifjú emberekkel egyesülten, akik között magam is ott voltam, — mondja a krónikás — botokkal kellett az embertömeg tolongását megakadályozni, hogy a komoly szerencsétlenséget ezen módon elhárítsák. Éjjel láthatta az ember, hogy sok zarándok a csar-

[1]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. a. 355. Jegyzet 3.

nokokban alszik; mások elveszett atyjokat, fiúkat vagy rokonukat keresve, összevissza szaladgálnak; kín volt ezt látni. Ez tartott Krisztus mennybemenetele napjáig; ezután ismét apadt a zarándokok száma, mivel Rómában is fellépett a pestis. Sokan meghaltak ekkor, nevezetesen sokan a római zarándokok közül; minden kórház és templom tele volt betegekkel és haldoklókkal;

Róma. Az Ara-coeli kolostor.

látta az ember, hogy a dögleletes útcákon mint a kutyák, úgy estek össze az emberek. Azok közül, akiket nagy nehézséggel a hőségtől összeperzselve és a portól befedve, elhurcoltak, megszámlálhatatlanok estek áldozatúl a rettenetes járványnak; minden úton, még Toszkánában és Lombardiában is, az ember nem látott mást, mint sírokat.«[1])

[1]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. a. 356.

Most aztán nyílt alkalom a felebaráti szeretet gyakorlására. Capistranói János az Ara-coeli kolostort kórházzá változtatta át, ahol 800 szerzetes foglalkozott a betegek ápolásával. Nemzetiségre való tekintet nélkül ápoltak itt mindenkit; ami által igen sok lanyha szívben felkeltették az áldozatkészség szellemét.[1])

Lassankint aztán elérkezett május 24-ike, pünkösd ünnepe, amelyre 4000 obszerváns gyűlt össze Rómába, hogy jelen legyenek Bernardino di Siena szenttéavatásán.

Az elszállásolás legnagyobb gondja mellé járult azon tépelődés is, vajjon szenttéavatja-e a pápa, vagy sem? Pünkösd vigiliájának (május 23.) reggelén, jobban mondva kora hajnalban, kérette a pápa magához Capistranói Jánost, hogy vele a szenttéavatást tudassa.[2]) Az örömhirt azonnal tudatta szerzeteseivel, hogy előkészülhessenek a másnapi ünnepélyre. Másnap aztán a szenttéavatás rendkívül nagy fénnyel végbe is ment. Nyugodtan hajthatta fejét nyugalomra ezen este Capistranói János, mert sok évi fáradozásainak legszebb eredményét érte meg.

Pihenésre azonban most sem gondolhatott. A melegebb idők felléptével a pestis még erősebben lépett fel; minek folytán ezren és ezren estek áldozatúl. Capistranói János és szerzetesei most mutatták meg, mire képes az igazi lélek, amely nem a földieket, hanem a mennyeieket keresi. Az egykorú krónikások különösen kiemelik a spanyol Diego Alkala, a később szenttéavatott ferencrendi szerzetes hősies viselkedését a betegek ápolása terén.[3])

Mikor hagyta el Capistranói János Rómát, nem tudjuk. A pestis dűhöngése folytán menekült mindenki oda, ahova tudott. »A római udvar — írja a német lovagrend követe — siralmasan megszökött és szétszóródott, mintha sohasem lett volna ott udvar és kúria. Az egyik elvitorlázott Katalóniába, a másik Spanyolországba; mindenki azt nézte, hogy hova menekülhet. Bíbornokok, püspökök, apátok, szerzetesek és mindennemű nép, kivétel nélkül, mindnyájan elmenekültek Rómából, miként az apostolok a mi Úrunktól nagypénteken. Szentséges atyánk is, a pápa, július 15-én Rómából eltávozott és a pestis

[1]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 354.
[2]) Bernardino d'Aquila: Chronica 36.
[3]) Pastor: Geschichte der Päpste I. Ed. II—a. 354.

elől kitért, amely, fájdalom, — Isten legyen irgalmas — oly borzasztó és nagy, hogy senki sem tudja, hol maradjon és hol tartózkodjék. Őszentsége egyik kastélyból a másikba vonúl kis udvarával és igen kevés kísérőjével, keresvén, hol talál valahol egészséges helyet. Őszentsége tehát most Fabriano nevű kastélyába ment, ahol az előbbi évben is egy darab ideig tartózkodott; és mint mondják, kiközösítéssel és a beneficiumok és a pápai kegy elvesztésének terhe alatt tiltotta meg, hogy valaki, aki Rómában volt, bárminő rangú legyen is az, titkosan, vagy nyilvánosan Fabrianohoz 7 mérföldnél közelebb jöjjön, csupán a bíbornokokat vette ki, akik közül néhányan négy szolgával a nevezett kastélyba vonultak és ott laknak.«[1])

Miután így Róma egészen kihalt, Capistranói Jánosnak sem volt itt maradása. Eltávozott ő is Rómából és a hegyes vidékekre ment az Isten igéjét hirdetni. Nagyboldogasszony napján, azaz augusztus 15-én Borgo di San Sepolcroban, Arezzo Etruria városa közelében, prédikált. »Miután a mi helyünkön, Borgo di San Sepolcroban — mondja Nicolao da Fara — a boldogságos Szűz Máriának, Isten anyjának tiszteletére és dicsőségére a mennybemenetel napján a prédikációt befejezte, az asztalnál ülve látta, hogy annak az égi hirnöknek, Alberto da Sarteano-nak boldog lelke egyenesen a mennybe repül. A legboldogabb angyali arccal ugyanis az én és több társam jelenlétében az égre tekintvén, így szólt: »Látom — így szólt — egy testvérünknek lelkét a mennybe szállni; ahol van ni! ott megy, ott siet, ismételte gyakran. És miután rögtön Romandiolába mentünk, megtudtuk, hogy a legünnepeltebb és a leghíresebb férfiú, Alberto da Sarteano, aki sok csodával tűndöklött, a mennybemenetel napján Milanóban meghalt.«[2])

Cristoforo da Varese megjegyzéséből látjuk, hogy ezen alkalommal a lombardiai és a trevisói részeket járja be, hogy mint vikárius generális a kolostorokat megvizsgálja. Ez a vizsgálat azonban most sem szolgált akadályúl, hogy a népmissziót

[1]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 357.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 466. Nicolao da Fara: c. VI. — Alberto da Sarteano meghalt 1450. aug. 15. Lásd Wadding: Annales Min. XII. 63. Ő mindig boldognak mondja, de a martyrologium Romano-Seraphicum mellőzi.

ne folytassa. »Minden városban, — mondja Cristoforo da Varese — amelyeket meglátogatott, Isten bőkezűségénél fogva részint Szent Bernardino érdemeiért, részint magának a boldog atyának életszentségeért hallatlan és a legbámulatosabb csodákat mívelte.«[1])

Útját most sem tudjuk egészen követni. Romandiolából merre fordult, nem tudjuk. Egy azonban bizonyos, hogy Pádovában megfordult. Padovában a Museo Civicóban van egy jegyzék, amely szerint 1450. december 28-án a városi tanács 83 szavazattal 1 ellenében jóváhagyta és kifizette azt a költséget, amelybe Capistranói Jánosnak és társainak tartása azon idő alatt került, míg a városban tartózkodott.[2]) Úgy látszik, rövid ideig tartózkodott itt, mivel a költség LX Librá-t, azaz 60 lirát tett ki. Lehetséges, hogy Szent Ferenc ünnepére várták a város lakói, akik április 8-án azt a határozatot hozták, hogy Szent Ferenc napja fogadott ünnep legyen.[3]) Capistranói János azonban nagy elfoglaltsága miatt csak december havában érkezett ide, s rövid tartózkodás után tovább ment, még pedig ezen alkalommal Vicenzába. A város lakói mindjárt azon kéréssel fordultak hozzá, hogy a nagybőjtre rendeljen számukra jó szónokot. 1451. január 15-én Vicenzában kelt levelében buzdítja egyik rendtársát, hogy a nagybőjtben buzgólkodjék Vicenzában, mivel ő a pápa parancsából Veneziában fog nagybőjti beszédeket mondani.[4]) Vicenzából Veronába ment. Mind a két helyen sok csodát mívelt, melyek közül néhányat hivatalosan is megvizsgáltak és feljegyeztek.[5]) Sajnos, ezen feljegyzéseknek semmiféle nyomára nem akadtunk. Február 9-én Bresciába érkezik, még pedig a Santa Eufemia úton, amely Verona felé vezet.

A fényes fogadtatásról, mint már előadtuk, Cristoforo di

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 516. Christoforo da Varese: c. VIII.

[2]) Bolletino della Societa di Storia Patria Anton Ludovico Antenori negli Abruzzi. Anno XX. Serie 2. Puntata XIV. 49.

[3]) Bolletino della Societa... Anno XX. Serie 2. Puntata XIX. 42.: »quod fiat statutum et petatur confirmatio ab ducali dominio nostro Venetiarum, quod de cetero in die beati Francisci, quae est quarto mensis octobris, nullus artifex seu operarius possit aut debeat publice laborare aut operari aliquam manualem artem, nec appothecas apertas tenere sub pena librarum quinque parvorum.«

[4]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 96—97. XXXV. Epistola.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 454. Nicolao da Fara: c. IV.: »per Domini famulum multa etiam patrata sunt signa et prodigia, quorum nonnulla Vicentiae et Veronae gesta, manu publici notarii fuerunt examinata et conscripta.«

Soldo hagyott ránk részletes tudósítást.[1]) Február 9-dikétől február 16-ig tartózkodott itt, amely idő alatt naponkint prédikált és betegeket gyógyított. Két nap alatt mintegy 2000 beteget hoztak hozzá, akiket megáldott az Atya, Fiú és Szentlélek Isten nevében. Mindennap óriási tömeg hallgatta, de a legnagyobb tömörülés február 14-én, vasárnap volt, amikor nemcsak a szomszéd helységekből, hanem még a távolabb levő városokból is, mint Bergamo, Geradabba, Lauda, Crema, Cremona és Mantova városokból tömegesen özönlöttek a népek Bresciába, hogy meghallgassák az ünnepelt szónokot és lássák a csodákat, amelyeket Szent Bernardino ereklyéjével mível. »Ezen a reggelen megmutatta a népnek Szent Bernardino papi süvegét,[2]) s azalatt, míg mutogatta, a nép Isten irgalmáért kiáltozott: oly nagy volt a népnek a lármája, hogy az ég reszketett bele. A prédikáció végeztével beöltöztetett Szent Ferenc ruhájába 50 katonát, akiket Veronában térített meg. Ennek végeztével ő San Apollonio kolostorába, a többiek mindegyike saját házába tért vissza. A következő napon, hétfőn, február 15-én, Szent Faustino és Szent Jovita ünnepén prédikált;[3]) kedden napfelkelte előtt Mantovába ment, és Mantovából Velenceiába, amely városban az egész nagybőjtben prédikált; ennek végeztével a császárhoz ment Németországba.«[4]) Így fejezi be előadását Cristoforo di Soldo, bresciai polgár, mint szemtanú. Nicolao da Fara még hozzáteszi, hogy itt Bresciában egyik napon 126 ezer ember hallgatta prédikációját.[5])

Szokása szerint, mint Cristoforo di Soldo feljegyzé, február 16-án korán hajnalban elútazott, hogy az elbúcsúzás ünnepélyességét kikerülje. Útját most Mantovába folytatta, tehát más úton, de visszafelé, hogy a nagybőjt megkezdésekor Veneziában lehessen. Mantovából ismét Padovába megy. Hiszen ez volt a legegyenesebb út Veneziába. Március elején érhetett ide. De vonzotta ide egyéb ügy is. Előző útjában prédikációinak hatása alatt sokan jelent-

[1]) Muratori: Rer. Ital. Script. tom. XXI. 866., 867. — Acta Sanct. Oct. X. 287. — Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. Theil. 35—36.

[2]) Pastor: Geschichte der Päpste I. Ed. II—a. 354. 3. jegyzet. »Capistrano zeigte 1451. in Brescia ein Baret des hl. Bernardino (Ist. Bresc. 865.)

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 287. Szent Faustino és Szent Jovita Brescia város védőszentjei voltak.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 287.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 454. Nicolao da Fara: c. IV.

keztek nála, hogy belépnek Szent Ferenc rendjébe. Ezen jelentkezők közül 66-ot Padovába küldött azon meghagyással, hogy odaérkeztekor felveszi őket a rendbe. Mivel azonban a padovai konvent oly szegény volt, hogy ezeknek ruhát nem adhatott, a városhoz fordultak, amelynek tanácsa 1451. márc. 1-én tartott gyűlésén egyhangúlag, még pedig 66 szavazattal 100 lirát szavazott meg a költségek fedezésére. A fennmaradt jegyzőkönyv utal arra, hogy Capistranói János maga szándékozik ezeket beöltöztetni. Hatvanhatot előre küldött és körülbelül ugyanannyit magával is hozott.[1]) Március első napjaiban kellett ezeket beöltöztetnie, mert márc. 10-én hamvazószerda volt és ezen a napon már Veneziában kellett lennie. Március 5-én még itt van;[2]) tehát csak a következő napokban mehetett Veneziába.

Mikor érkezett ide, nem tudjuk. Itt tartózkodásáról több adatunk van. Nicolao da Fara bizonyítja, hogy az egész nagybőjtben itt prédikált a pápa parancsára.[3]) Március 14-én már innen ír Francesco Barbaro úrnak és kéri, hogy ne adjon hitelt az ő életszentségéről szállongó hireknek, mert már sokan megjárták, akik könnyedén elhittek mindenféle mende-mondát.[4]) Április 6-án kéri a fermói bíborost, hogy egy bizonyos úrat, aki

[1]) Bollettino della Societa di Storia Patria Anton Ludovico Antinori. Anno XX. Serie II—a. Punctata XIX. 52.: »usque modo venerunt circa sexaginta sex et sint venturi totidem et forte plures, quos reverenda paternitas sua intendit induere et vestire habitus sancti Francisci in hac alma civitate.« — Masci: Vita di San Giovanni da Capestrano. 121. 4-dik jegyzet: »Atti del Consiglio, III—15—1451, Museo Civico di Padova. S. Giovanni partendo da Padova lascio un debito di lire sessanta per le spese sostenute nel soggiorno: Il commune con deliberazione de 1 marzo 1451 pagave tal debito e stanziava nel bilancia altre cento lire per sostencre, finche vestissero l'abito, molti giovani. Questi quiovani erano più di giacchè il medesimo Consiglio nella deliberazione scrive: »Ha mandata in questa citta di Padova molti conversi che desiderano entrare nella religione di san Francesco dell' Osservanza. Sino ad ora ne sono quinti sessantasei e sono per arrivarne altri et tanti a forse più; i quali, sua paternita, intende di vestirli qui, ed avendo bisogno ecc. »Prima che vi andasse qia si parlava di questi sequaci: »Dicitur quod habet in sua comitiva intra fratres et alii laici, qui volunt fieri fratres, circa centum bonae personae: et haec pro honore et gloriam et laudam Omnipotentis.«

[2]) Capistranói János felveszi szent Ferenc testvérületébe Chitnand László-t. — Eredetije a pozsonyi zárda levéltárában.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 465. Nicolao da Fara: c. VII. »Cum igitur Venetiis suas praedicationes consummasset, ubi tota quadragesima, apostolico praecepto coactus est praedicare.«

[4]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 98. Ex Gimnasio tui pauperculi servuli... 1451. 19. Kalendas Aprilis. Epistola. XXXVI.

rossz véleményeket terjeszt róla, utasítsa rendre.[1]) Április 13-án innen intéz körlevelet a Barcelonában tartandó kapitulum generále összehívása ügyében.[2]) Április 20-án Antonio da Bitonto, a pugliai vikárius provinciálisnak utasításokat ad az apácák fátyolának viselésére vonatkozólag, miként azt XII. János elrendelte és IV. Eugénius módosította.[3])

Ezen adatokra támaszkodva, biztosan állíthatjuk, hogy a nagybőjti időt Veneziában töltötte.

Itt tartózkodása alatt kapta a pápa parancsát, hogy a nagybőjti szónoklatok befejezése után menjen azonnal Németországba III. Frigyes német császár udvarába.

Mi volt ezen parancsnak a háttere? Capistranói Jánosnak csodatevő, nagy életszentsége Itália határán túl is elterjedt. A jubileum alkalmával Rómába zarándokló népek hallhatták az igénytelen kinézésű férfiúnak szívet-lelket elbájoló beszédét, láthatták a csodákat, amelyeket Szent Bernardino di Siena közbenjárására mívelt. Mindezeknek a hire eljutott III. Frigyes német császár füléhez is,[4]) akinek rendkívül szüksége volt ilyen tanult és szentéletű férfiúra, aki országában tudományával és életszentségével a vallási közönyt megszűntesse, a birodalmi fejedelmek és az egyes országok rendjei között dúló civakodásokat és ellenségeskedéseket elsimítsa. III. Frigyes birodalma ugyanis ebben az időben felzavart darázsfészekhez hasonlított, amelyet vallási izgatások és politikai cselszövények folytonosan felkavargattak. Hatalmának emelésére elhatározta, hogy császárrá koronáztatja magát. Ezen úgy előkészítése, nemkülönben házasságának elintézése végett követséget küldött a pápához és V. Alfonzo királyhoz. A követség tagjai között van Enea Sylvio, a császárnak titkárja és Albert osztrák herceg, a császárnak testvére. A küldöttségnek kötelességévé tette, hogy a pápánál eszközölje ki,

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 99. Venetiis 1451. die 6. Aprilis. Epistola XXXVII.

[2]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 101. Venetiis 13. Aprilis 1451. Epistola XXXVII.

[3]) Antonio da Palermo: Tom. IV. vol. II. 167. Venetiis 20 mensis Aprilis 1451. — Bolletino della Societa di Storia Patria Anton Ludovico Antinori. Anno XX. Serie II-a Puntata XIX. 53. Biblioteca Universitaria di Padova, Ms. 2029.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 465. Nicolao da Fara: c. VII. »Celebre itaque ac gloriosum Joannis nomen cum ad Friderici Caesaris notitiam pervenisset...«

hogy Capistranói Jánost küldje el Németországba. A küldöttségnek előbb említett két előkelő tagja tehát a pápának előadták a császár kívánságát és alázattal kérték, hogy utasítsa Capistranói Jánost az utazásra.[1]) A pápa, akinek III. Frigyes kevéssel ezelőtt nagy szolgálatot tett, midőn V. Felix ellenpápát lemondásra kényszerítette,[2]) nem tagadhatta meg a követek kérését.

Írt tehát Capistranói Jánosnak, hogy husvét után haladéktalanúl induljon Németországba.[3]) Glassberger krónikájában ezt a dolgot imigyen adja elő: »A követek, miután sokan ajánlották Capistranói Jánost, mint tudós és az apostolok életét követő férfiút, levelet eszközöltek ki Miklós pápától, amelynek értelmében megparancsolja neki, hogy menjen Ausztriába Frigyes királyhoz.«[4]) Ugyanilyen szavakkal írja le ezt az eseményt Enea Sylvio is, a koronatanú: »Miután a követek sokaktól kaptak ajánlást róla, akiről a hír megerősítette, hogy tudós férfiú és az apostolok életének követője, levelet eszközöltek ki Miklós pápától, amelyben megparancsolja neki, hogy menjen Ausztriába; ott a császár szándéka szerint reformálja meg a ferencrendiek megtévelyedett kolostorait, hirdesse a népeknek a békét és tanítsa az örök élet útját igazságban.«[5]) A Wienből 1451. június 5-én küldött levelében pedig sajnálkozását fejezi ki, hogy személyesen nem lehetett jelen Wienerneustadtban a fogadtatásán és nem ölelhette szívére. »Mi volt ide hivásodnak az oka, azt már levelemből Itáliában megtudhattad, és azt hiszem, hogy ismételten megmondották neked. Ha megtörtént, örülök, ha nem történt meg, reménylem, hogy meg fog történni.«[6]) Ezen szavakból kitűnik, hogy személyesen

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 465. Nicolao da Fara: c. VII. »venissentque Romam Aeneas Sylvius Senensis Episcopus, nunc maximus summusque Romanus Pontifex et Caesaris germanus, Albertus, illustris Austriae dux, impetraverunt, a Nicolao summo Pontifice, Caesaris nomine, ut servus Domini imperatoriam adiret maiestatem. — Acta Sant. Oct. X. 516. Cristoforo da Varese: c. VIII. »Fredericus, tunc rex Romanorum, misso domino Aenea Senensi, nunc Papa Pio, ad Nicolaum Papam Quintum magnis rogatibus postulavit, ut vir Dei ad eius praesentiam mitteretur.«

[2]) Huber: Ausztria története. II. 523.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 516. Cristoforo da Varese: c. VIII. »Scripsit ergo summus Pontifex beato Patri, ut celebrato festo Paschae, versus partes Alemaniae iter suum ad praesentiam regis Romanorum dirigeret.«

[4]) Analecta Franciscana. II. 331.

[5]) Kollár: Analecta Vindob. Tom. II. 176. — Acta Sanct. Oct. X. 328. — Hermann: Cap. triumph. 317.

[6]) Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen. XVI. Band. II. Hälfte 399.

nem találkoztak Itáliában, hanem csak levélileg érintkeztek egymással.

Capistranói János szó nélkül fogadta a pápa parancsát és azonnal készületet tett a további utazásra.

Ezzel aztán megnyílik életének második része, amely dicsőségben még káprázatosabb, mint az első.

HARMADIK FEJEZET.

28. §. Capistranói János elutazásának előzményei.

Veneziában kapta meg Capistranói János V. Miklósnak parancsát, hogy menjen Németországba.[1]) Glassberger krónikája egy kis epizódot jegyzett fel, amely ezen alkalommal közte és egyik laikus testvér, névszerint Michael von Preussen közt játszódott le: »Te német, — így szólt Capistranói János — mit tanácsolsz? A németek ugyanis azt óhajtják, hogy Németországba menjünk.« A testvér pedig, aki tudott a dologról, — mivel hallotta a német katonákat és nemeseket beszélni azon csodákról, amelyeket a boldog atya Szent Bernardino di Siena ereklyéjével mívelt, amelyekre ezen megjegyzést tették: »Ha ilyen férfiú volna velünk Ausztriában, boldogok volnánk, és országunkból minden gonoszság eltávoznék«, — ezt felelé: »Atyám, menj az Úr nevében, mivel ott nagy eredménnyel fogsz működni.«

Ez a kis beszéd világosan elárulja, hogy a császári küldöttség Veneziában is megfordult és személyesen adta át Capistranói Jánosnak a pápa levelét. Enea Sylvio azonban nem volt jelen, mert mint kevéssel előbb mondottuk, ő csak levélben érintkezett Capistranói Jánossal.[2]) A követségnek egyébként is meg kellett jelennie itt, hogy a signoria-val tárgyaljanak a császár átvonulása ügyében. Glassberger krónikájában utal is erre, midőn ezt írja: »Rómából visszajövet Sienában, Firenzében, Bolognában, Ferrarában és Veneziában tárgyaltak a fejedelmekkel és a városi hatóságokkal a császárnak római útjáról.[3])« A két ügyet tehát alkalmasint egy csapásra elintézték.

Mikor hagyta el Capistranói János Veneziát? Cristoforo da Varese ezt mondja: »Az Úrnak 1451-dik évében tehát husvét

---

[1]) Analecta Franciscana II. 331. — Hueber: Dreyfache Cronick. 281.

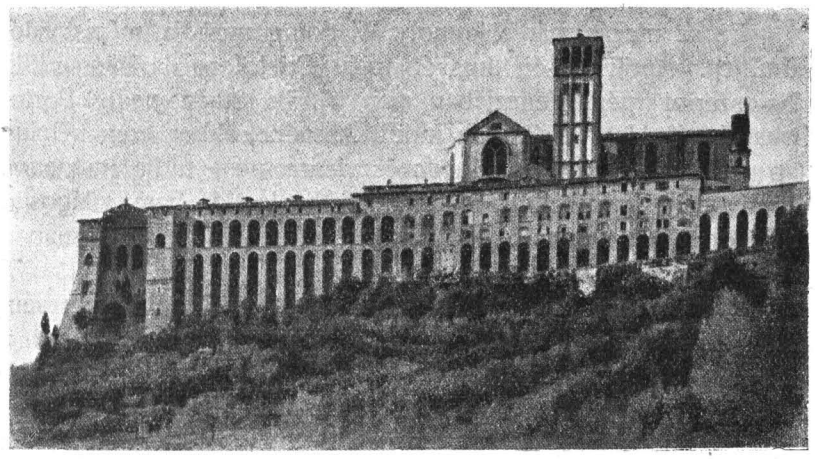
[2]) Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quelle. XVI. Band. II. Hälfte 399.: »Que fuerit causa vocationis vestre, id iam litteris meis in Italia cognovistis.«

[3]) Analecta Franciscana. II. 331.

után eltávozott Venezia városából, ahol az előző nagybőjtben prédikált és sok csodát mívelt.«[1])

A husvét 1451-ben április 25-ikére esett, minél fogva az elutazást husvét után való keddre, vagy szerdára tehetjük.

Cristoforo da Varese további előadásába egy kis hiba csúszott bele, mert ezt mondja: »Az Úr Jézus Krisztus nevében tehát, akinek hatalmával történnek a jelek és csodák és aki egyedül mível nagyon csodálatosakat, lépjünk a tengerbe. Először Capriolum városában 1451. április 22-én egy 20 esztendős, születésétől

Assisi. A Szent Ferencről nevezett kolostor.

fogva néma és hasonlóképen süket és egy ügyefogyott, aki (cum croculis) mászott, meggyógyultak.«[2]) Április 22-dike a fenntebbi szavakkal teljesen ellenkezik. Itt vagy durva sajtóhiba van, vagy Cristoforo da Varese összezavarta azon csodákat, amelyeket Capistranói János mívelt, mielőtt Veneziába jött. Capriolum ugyanis a Lago d'Iseo mellett fekszik, bresciai területen, amely hely tehát teljesen kívül esett Capistranói János mostani útjából.

Egyébként is, miként később látni fogjuk, Cristoforo da

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 516. Cristoforo da Varese: c. VIII. »Igitur anno Domini MCCCCLI., post festum Paschae recessit a civitate Venetiarum, in qua quadragesimam praecedentem praedicaverat, cum patratione multorum prodigiorum.»

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 516. Cristoforo da Varese: c. VIII.

Varese az elutazáskor betegsége miatt nem ment el Capistranói Jánossal és így a csodákat csak mások feljegyzéseiből írta le, s ennélfogva a fenntebbi hiba könnyedén becsúszhatott munkájába.

Wadding és utána számos életrajzíró azt írják, hogy elutazása előtt Assisibe ment, hogy a Boldogságos Szűz segítségét kikérje.[1]) Ezen alkalommal történt, — mondják az életrajzírók — midőn a Portincula-templomból kijött, csodás fény vette körül, amely egy római mérföldnyire ellátszott. Ennek a tűneménynek tanúi voltak társai és egy szavahihető öreg, a nyolcvanéves Bernárd testvér.

Ez az utazás, bár a komoly Wadding mondja, mégis valószínűtlen. Április 25-én husvétnapján Cristoforo da Varese állítása szerint még Veneziában van, április 30-án pedig Porto-Gruaroban.[2]) Ha husvét után indult Assisibe, akkor ezen néhány nap alatt azt a nagy útat oda és vissza nem tudta megtenni. Előbb pedig nem indult, mert társa, Nicolao da Fara, világosan és határozottan megmondja, hogy egész nagybőjtben Veneziában prédikált.[3])

Miután tehát ezt az utazást az időrendbe semmiképen sem lehet beilleszteni, fel kell tennünk, hogy az egész dolgot a későbbi irók képzelete teremtette meg, hogy annál inkább feltűntessék a németországi út fontos voltát. Nem lévén hiteles alapja az utazásnak, a vele összekötött csodás eseményt is a költői lélek megnyilatkozásának kell tekintenünk.

Még egy különös dolog ragadja meg figyelmünket. Mint fenntebb már említettük, a pápa hivatalosan tudatta Capistranói Jánossal azon parancsát, hogy husvét után menjen Németországba. És íme, 1451. május 10-én a pápa a következő levelet intézi hozzá: »Kedves Fiúnknak, Capistranói János ferencrendi szerzetesnek. Kedvelt fiúnk, üdvöt és apostoli áldást! Minthogy a nemes férfiú, kedvelt fiúnk, Francesco Sforza, Milano hercege, és a milanói nép és az egész Liguria a te ajkaidról kívánja hallani Isten igéjét, amit nekünk szerfölött jól esett hallanunk,

---

1) Wadding: Annales Min. XII. 79. — Hermann: Cap. triumph. 318. — Ribadineira: Flores Sanct. 591.

2) Acta Sanct. Oct. X. 516. Cristoforo da Varese: c. VIII.

3) Acta Sanct. Oct. X. 465. Nicolao da Fara: c. VIII. »Cum igitur Venetiis suas praedicationes consumasset, ubi tota quadragesima, apostolico praecepto coactus est, praedicare.« ...

mivel kétségen kívül reméljük, hogy azok a népek, a te prédikációidtól és intéseidtől felvilágosítva, az üdvösség útját választják, Kedvességedet arra kérjük az Úrban, hogy mindent tégy félre és haladéktalanúl menj oda. Minthogy ugyanis a nagybőjt ideje elmult, semmiféle oly elfoglaltság nem tartóztathat vissza, amint hisszük, amely szándékodat az oly üdvös dologtól elfordíthatná. Kelt Rómában San Pietro-nál, a Halász gyűrűje alatt, 1451. május 10-én, pápaságunk ötödik évében.«[1])

A pápa írt Francesco Sforzának is és kifejezte előtte azon véleményét, hogy Capistranói János meg fog jelenni Milanóban. A milanói herceg 1451. május 30-án kelt levelében köszönetet mond ezért a pápának és örül az adott engedélynek, remélvén, hogy a szerzetes eljövetele megkoronázza örömét.[2])

Vajjon megváltoztatta a pápa előbbi parancsát? Nem hisszük. A császár közvetlen koronázása előtt a pápa bizonyára kedvében akart járni III. Frigyesnek, s így az az adott igéretet semmiképen sem vonta vissza. Ez az utóbbi levél udvarias kitérés volt az egyenesen tagadó válasz elől. A pápa nem akarta a bűszke herceget megsérteni, azért közvetítő álláspontra határozta el magát. Mivel nem tudta biztosan, mikor indul Capistranói János Németországba, így gondolkodhatott: Ha még nem indult el, akkor ezen útja előtt egy kis kitérést tehet; benézhet Milanóba, s onnan aztán egyenesen mehet Németországba; ha pedig már elment, akkor Milano úra előtt mentheti magát azzal, hogy Capistranói Jánost nem érte utól levele, mert az eltávozott már Itáliából.

A milanóiaknak a pápa mindenképen kedvére akart járni és azért Capistranói János helyett Roberto da Lecce ferencrendi szerzetest, a híres szónokot, küldötte, aki június havában már ott prédikált is, mert Francesco Sforza 1451. június 26-án kelt levelében ezt írja: »Aki (Roberto) prédikációival mily hasznunkra volt és mennyi örömet szerzett nekem és polgáraimnak, könnyen nem tudom elmondani.« S kéri a pápát, hogy írjon Roberto da Leccenek, hogy huzamosabb ideig maradjon ott, mivel távozni

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 80. — Acta Sanct. Oct. X. 288.

[2]) Bolletino della Societa di Storia Patria Anton Ludovico Antinori negli Abruzzi. Anno XX. Serie 2-a, Puntata XIX. 45. — Motta E.: S. Giovanni da Capistrano a Milano. 135.

készül.[1]) Ez a levél nem volt őszinte. Capistranói Jánost akarta hallani és nem Roberto da Leccet. — Közben Capistranói János is megkapta a pápának a levelét, de nem változtatta meg tervét, hanem elindult a császárhoz. A herceg ezért szemrehányó levelet küldött hozzá, hogy elkerülte városát. Sorai elárulják, hogy fájt neki, hogy nem ment el Milanóba. Capistranói János Wienből 1451. július 8-án válaszol a hercegnek és eképen mentegeti magát: »Nem parancsolta meg (a pápa), hanem csak buzdított, hogy menjek Milanóba, a te híres városodba, hogy az ottani népnek az Úr igéjét hirdessem.« ... Nagy elfoglaltságával mentegetőzik, mert Csehországba kell mennie »a sok istentelen eretnekség kiirtására, amely majdnem az egész országot megfertőztette és bemocskolta.« ... Végül igéri, hogy visszatérése alkalmával Milanóba fog menni.[2]) Capistranói János ezen mentségére a herceg 1451. október 23-án Piacenzában kelt levelével válaszolt, amelyben azt írja, hogy a legnagyobb öröme az lenne, ha Milanóba jönne.[3])

Ezt az örömet sohasem érte meg, mert Capistranói János Itáliát viszont már nem látta.

Ezen kis kitérés után térjünk vissza Capistranói Jánosnak Veneziából való elutazására.

Ilyen hosszú útra nem egyedül ment, hanem társakat választott ki maga mellé kíséretül. Cristoforo da Varese szerint a következők mentek el vele: Gabriele da Verona, Girolamo da Milano, Nicolao da Fara, Soproni Péter, Bernardo da Mutina, Valentino da Tuscia, Cristoforo da Varese felszentelt papok, Bernardo da Napoli, Paolo da Ferrara, Giovanni da Campoli, Michael von Preussen és Johannes von Austria laikus test-

---

[1]) Bollettino della Societa di Storia Patria Anton Ludovico Antinori negli Abruzzi. Anno XX. Serie 2-a, Puntata XIX. 46.

[2]) Bollettino della Societa di Storia Patria Anton Ludovico Antinori negli Abruzzi. Anno XX. Serie 2-a, Puntata XIX. 46. »non precipit, sed ortatur me velim accedere ad inclitam vestram urbem Mediolanensem ad imbuendum populum illum verbo dei...« ad evellendas multas scelestissimas hereses, quibus fere totum illud regnum infectum et fedatum est.«

[3]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II-a 389. 2. jegyzet. Datum Piacenzae 1451. okt. 23. — Regest. in Cod. 1612. d. Fonds ital. der National bibliothek zu Paris.

vérek.[1]) Ezek közül azonban kettő, nevezetesen Cristoforo da Varese és Valentino da Tuscia nem indulhattak el vele, mert betegen feküdtek. Valentino da Tuscia nem is ment utánok, mig Cristoforo da Varese Znaimban érte utól a csapatot.

Glassberger krónikája mindenben megegyezően adja elő Capistranói János kíséretét.[2]) Wadding előadásában csak annyiban különbözik a fenntebbiektől, hogy a betegen visszamaradt Valentino da Tuscia helyett Ambrogio d'Aquila laikus testvért nevezi meg.[3]) Valószinűleg ezen laikus testér kíséretében ment Cristoforo da Varese később utánok.

Kíséretében, mint látjuk, az olaszok a túlnyomók, de van köztük egy magyar (Petrus de Sopronio), egy ausztriai (Joannes de Austria) és egy németországi (Michael de Prussia), akit a későbbi írók hibásan mindig perugiainak mondanak, pedig mint fenntebb láttuk, maga Capistranói János is kedveskedésből »Tedesco«-nak szólítja.

29. §. Capistranói János útja Veneziától Wiener-Neustadtig.

A kisded csapat husvét másod- vagy harmadnapján útra kelt. Az utazásról Cristoforo da Varese naplót készített, amelynek alapján majdnem napról-napra tudjuk követni őket egész Wiener-Neustadtig, utazásának tulajdonképen első céljáig.

Április 30-án Porto-Gruaro[4]) városkában találjuk őt, ahol több csodát mívelt. A következő napon, május 1-én San Vito (Castellum Sancti Viti) helységbe érkeznek, amely körülbelül 10 kilométerre esik Porto-Gruarotól. Capistranói János itt is meg-

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 516. Cristoforo da Varese: c. VIII.: »duodecim Fratres, itineris sui socios, Christum imitatus, elegit: scilicet venerabilem Patrem fratrem Gabrielem de Verona, Fratrem Hieronymum de Mediolano, Fratrem Nicolaum dà Fara, hi tres fuerunt postmodum vicarii provinciarum effecti, Fratrem Petrum de Sopronio, Fratrem Bernardum de Mutina, Fratrem Valentinum de Tuscia, Fratrem Christophorum de Varesio sacerdotes, Fratrem Bernardum de Neapoli, Fratrem Paulum de Ferraria, Fratrem Joannem de Camplo, Fratrem Michaelem de Prussia, et Fratrem Joannem de Austria laicos, ex quibus duo, scilicet Frater Valentinus, et Christophorus, in firmitate preventi, in Italia remanserunt.

[2]) Analecta Franciscana. II. 334.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 80. Cf. — Acta Sanct. Oct. X. 328. — Barberio: Vita... di Glor. Giov. 104. — Gonzalez: Vita di S. Giovanni 126.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 516. és 518.

állapodott, és mig társai pihenőt tartottak, azalatt ő néhány beteget meggyógyított. Május 4-én Udine városába jön, ahol három-négy napig tartózkodik, amely idő alatt számos beteget, nevezetesen sántát, bénát gyógyított meg. Május 10-én Cividale [1]) városkához ér, ahol rengeteg tömeg várja, mert híre már megelőzte.[2]) Egy napi tartózkodás után, azaz május 11-én már tovább megy, még pedig egy kis kerülővel északra fordul, hogy Gemonában rendtársait is meglátogassa.[3]) Rendtársai szerető körében két-három napig időzik, amely idő alatt a kolostorba rakás számra hordják a betegeket, akik közül nagyon sokan meggyógyultak.[4]) Sőt még útközben, amint Gemonába jött, egy 12 éves süket gyerek látása annyira megindította, hogy azonnal meggyógyította. Május 17-én Ponteba községet érinti, ahol annyi gyógyítás történt, hogy a sietős út miatt nem tudták a gyógyultakat összeírni.[5])

Május 18-án búcsút mondanak hazájuknak és átlépik a német határt. Május 19-én Szent Bernardino vigiliáján Villachba jött. A lakósok nagy örömmel és tisztelettel fogadták.[6]) Másnap a székesegyházban latinúl prédikál, de a tolmács a nép nyelvére lefordította.[7]) A tolmács tisztét valószinűleg a vele jött rendtársak egyike, aki németűl is tudott, töltötte be. A csodák meglepték a közönséget, s midőn a székesegyház beteg vikáriusát meggyógyította, a lelkesedés oly fokra hágott, hogy a nép örömében majdnem agyonnyomta, úgy hogy rendtársainak csak nagy nehezen sikerült kiszabadítaniok. A csodák feljegyzője csüggedten teszi hozzá: »ezért aztán több esetet nem lehetett feljegyezni.«[8]) »A minoriták templomában még most is láthatók — mondja az író — azok az eszközök, amelyeket a betegek gyógyulásuk után ott hagytak.«

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 516. és 518. és Acta Sanct. Oct. X. 465. Nicolao da Fara: c. VII.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 465. Nicolao da Fara: c. VII.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 81. Glemona-nak írja.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 516—517. Gonzaga (Orig. Seraph. Relig. 312.) szerint a franciskánusok kolostorát csak 1486-ban alapították; de Cristoforo da Varese határozottan beszél a minoriták kolostoráról, következőleg Gonzaga állítása tévedésen alapszik.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 516. Cristoforo da Varese: c. VIII.

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 465. Nicolao da Fara: c. VII.

[7]) Acta Sanct. Oct. X. 465. Nicolao da Fara: c. VIII.

[8]) Acta Sanct. Oct. X. 517. Cristoforo da Varese: c. VIII.

A következő nap útnak indult és San Viton keresztül[1]) május 23-án Strassburgba ért, a gurki püspök nyaralójába.[2]) A gurki püspök, Johannes Schallermann szívesen látta őket. Capistranói János hálából Wienből Szent Bernardino ereklyéiből küld neki emléket. A püspök hálás szívvel köszöni meg ezt a figyelmet és tudtúl adja, hogy nemcsak ő maga imádkozik érette, hanem hiveinek is hivatalosan elrendelte ezt.[3]) Most már gyors menetben halad a kis csapat Friesach, Judenburg városokon keresztül; mignem május 30-án elérkezik a császár tartózkodási helyére, Wiener-Neustadtba.[4])

Útja idáig valóságos diadalmenet volt. Karinthia és Stájerország népei seregesen jöttek elébe. »A papok és a nép — írja Enea Sylvio — a szentek ereklyéivel siettek elébe, hogy őt, mint az apostoli szék követét, mint az igazság hirdetőjét, mint valami nagy prófétát, mint Isten hirnökét fogadhassák. S mintha Péter, vagy Pál, vagy az apostolok egyike jönne ide, a hegyi lakósok mind lejönnek hegyeikről, hogy Jánosnak eléje menjenek és ruháinak szegélyét érinthessék; a betegeket és gyengélkedőket lábai elé hozzák, akik közül, mint hírlik, többeket meggyógyított.«[5])

Május 30-án érkezik tehát Capistranói János kíséretével Wiener-Neustadt városához. A város kapúja előtt fogadja a városi hatóság a város lakóinak tömegével; majd a papság és a nép kíséretében a városba megy. Még ugyanazon napon fogadja III. Frigyes császár, László magyar király és egész udvara jelenlétében Capistranói Jánost és társait.[6]) A következő nap a császár újból kihallgatáson fogadja Capistranói Jánost, aki alázatosan előadja küldetése célját és V. Miklós által való megbízatását. A császár kegyesen tudomásúl vette. A kihallgatás után Capistranói János a császár, az egész császári udvar és rengeteg tömeg jelen-

[1]) Analecta Franciscana. I. 51. Nicolao da Fara levele 1451. júl. 21.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 519. Gurk és Friesach között fekszik. — Analecta Franciscana I. 50.

[3]) Acta Sanct. X. Oct. 547. In castro Strasburg, 1456. okt. 16.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 517. Cristoforo da Varese: c. VIII.

[5]) Kollár: Analecta Vindobon. II. 177. Aeneas Sylvius: Hist. Friderici III. 177. — Acta Sanct. Oct. X. 328. és Analecta Franciscana II. 334.

[6]) Analecta Franciscana. I. 51. Nicolao da Fara levele 1451. júl. 24. — Acta Sanct. Oct. X. 517. Cristoforo da Varese: c. VIII. — Glassberger krónikája (Analecta Franciscana II. 334.) hibásan írja: ab ultima die Maii, qua venit ad Novam Civitatem usque ad VI. diem Julii ibidem commorante,« mert csak június 6-ig tartózkodik itt. Valószinűleg sajtóhiba junii helyett.

létében beszédet mondott, amelynek végeztével a betegek közül többeket meggyógyított.[1])

Hat napig maradt itt, amely alatt lelkében nagy küzdelmet állott ki. Válaszúton volt: vajjon az eretnekek megtérítésére induljon-e Csehországba, vagy a törökök elleni hadjáratra Magyarországba? Az imádságban keresett megoldást: hosszasan imádkozott a kereszt előtt, mire lelkében határozott alakban jelent meg az az erős elhatározás, hogy Csehországba kell mennie a huszíták megtérítésére.[2])

Közben csodatevő híre messze elterjedt. Mindenfelé csak ezt lehetett hallani: »Megjött a szent férfiú, Istennek apostola, ki a betegségeket elűzi, ki Istennek útját igazságban tanítja, ki a pénzt megveti, a kitűntetések elől menekül, aki önsanyargató életet él.«[3]) A wieniek rendkívül óhajtották őt látni; s mivel attól féltek, hogy vagy visszamegy Itáliába, vagy városukat kikerülve, Magyarországba indul, azért követeket küldenek Wiener-Neustadtba, hogy ünnepélyesen hívják meg Wienbe.[4])

Enea Sylvio, a császár titkárja, híven tolmácsolja a wieniek vágyát: »Wiener-Neustadtban néhány napig időzött; az Úr útját prédikálta és az összes halandókat a bűnbánatra hívta. Ezalatt csodáinak nagy híre bejárta Wient: megjött Caesareába (némelyek így hívják Wiener-Neustadtot) a szent férfiú, Istennek apostola, aki elűzi a betegségeket, aki Istennek útját igazságban tanítja, aki a pénzt megveti, a tisztelet elől menekszik, önmegtagadó életet él. Zajongva rohannak hozzá a népek, és azt gondolják, hogy addig nem is élnek, mig ezt a férfiút meg nem láthatják: a városnak előkelőit és vezetőit küldték hozzá követségbe, hogy Wienbe meghívják. Attól féltek ugyanis, hogy visszamegy Itáliába, vagy Wien elkerülésével Magyarországba megy: amely dolgot nagy csapásnak és kárnak tekintették volna.«[5])

A küldöttséggel levelet is küldött Capistranói Jánoshoz,

---

[1]) Analecta Franciscana I. 51. Nicolao da Fara leveléből.

[2]) Analecta Franciscana. I. 51. Nicolao da Fara levele és Acta Sanct. Oct. X. 465. Nicolao da Fara: VII. c.

[3]) Glassberger krónikája. Analecta Franciscana. II. 336.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 465. Nicolao da Fara: c. VII. — Analecta Franciscana. II. 336.

[5]) Acta Sanctorum. Oct. X. 328. — Kollár: Analecta Vindobona. Tom. II. col. 176.: Historia Friderici III. imperatoris.

amelyben sajnálkozásának kifejezése után, hogy megérkezésekor nem lehetett jelen Wiener-Neustadtban, ezeket írja: »Most más dolog az, ami engem írásra késztet. Röviden előadom. Ma eljöttek hozzám a város polgármestere (Burgi magister); azaz a pretor, vagy ezen híres Wien városának bírája és a tanácsosok, és ezeket mondták: »Úgy halljuk, hogy nagy és szent férfiú jött Wiener-Neustadtba, akinek beszédjén és életén mindnyájan csodálkoznak. Úgy hirlik, hogy Itáliából való, ferencrendi szerzetes, Szent Bernardinónak, a te földidnek tanítványa. Félünk, hogy ezt a vidéket elhagyja anélkül, hogy bennünket meglátogatna. Arra kérünk, írj ennek a nagy atyának, hogy jelenlétére bennünket is méltóknak tartson. Óhajtjuk látni, hallani és tisztelni ezt az atyát. Rajta, tedd meg, hogy ilyen nagy jótól ne legyünk megfosztva!« Megigértem, hogy írok; meg kell tartanom, amit mondtam. A kívánság méltányosnak látszik előttem. Esdve kérlek és könyörgök, hogy ezt a nagy várost ne mellőzd el; ámbár azt hiszem, hogy nem hanyagoltad volna el ezt a vallásos népet akkor sem, ha én hallgatok. Mikor ugyanis Itáliából hosszú és fáradságos út után Ausztriába jöttél, ki hiszi el, hogy Wient, a vidék fővárosát, a legtekintélyesebb várost, a tartományoknak bizonyos módon székvárosát, a hercegek és királyok lakóhelyét elhanyagolod? Nagy itt az aratás és Istennek sok kévecsomót kell felajánlani. A vallásos és a jó után vágyódó nép jöveteled után úgy vágyakozik, mint nagy prófétáé után. Ne hiúsítsd meg ezt a nagy várakozást! Itt is az Istennek fogsz szolgálni, és talán egy nap alatt több lelket fogsz megnyerni Krisztusnak, mint más helyen egy évi prédikálással. Látogasd meg az utánad vágyókat és téged szeretőket! Nagy itt a várakozás utánad. Jóllehet sok tekintetben Babyloniának lehet gondolni ezt a várost, mégis más okoknál fogva Sion és a nagy Királynak kedves városa. De ha Babylonia rászorúl jelenlétedre; akkor pedig Sion méltó jöveteledre. Én, ha nem hinném, hogy jöveteled sietős, elmennék hozzád, hogy látogatásom nélkül el ne távozzál; hogy úgy ne látszassam, hogy én, aki írtam, hogy jőjj, a jöveteled elől elmenekülök. Légy üdvözölve Krisztusban és imádd Istent érettem. Wienből, 1451. év június 5-dik napján.«[1])

[1]) Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen. XVI. Band. II. Hälfte. 399.

Bejelentette tehát a császárnak, hogy tovább akar menni. A császár egy kicsit neheztelt érte, de mikor megigérte, hogy Wienben megállapodik, megvigasztalódott és kijelenti, hogy ő is Wienbe fog menni utána. A bucsúzás június 7-én [1]) nagyon érzékeny volt. A nép sírás és zokogás közben kísérte ki a város kapúján; egyesek aztán a várostól egy-két mérföldnyire is elkísérték, s csak akkor jöttek vissza, mikor ismételten megáldotta őket.[2])

Nicolao da Fara, mint szemtanú, azt mondja, hogy az elválás után gyorsan haladtak Wien felé; s feltett szándékuk volt csendben és titokban bevonulni Ausztria fővárosába.[3])

De ez teljesen lehetetlen volt. Amint közeledtek az egyes községekhez, már várta őket a néptömeg, amely a tisztelet és szeretet minden jelével elhalmozta Capistranói Jánost. De adjuk át a szót a szemtanúnak, Nicolao da Farának: »Bár az első lépéstől kezdve, amint Németországba jöttünk, tapasztaltuk a nép leírhatatlan csődületét, amelynek vonzódása, szeretete és tisztelete oly nagy volt irányunkban, hogy kényszerülve voltunk kétség nélkül elhinni, hogy a Szentlélek ihlette és tanította meg az egész népet, hogy miképen és minő tisztelettel kell üdvözölni az agg atyát; mindazonáltal az előbb említett tiszteletnek és szeretetnek nyilvánításai a mostaniakhoz hasonlítva csak árnyékoknak tűnnek fel. Jánosunkat ugyanis már nem mint halandó embert, hanem mint Istentől küldött angyalt tekintették. S hogy őt annál nagyobb tisztelettel fogadhassák, jól rendezett körmenetben, keresztekkel, ereklyékkel, égő fáklyákkal és gyertyákkal jött Jánosunk elé a vallásos nép; azonkívül felhangzott a legkellemesebb muzsikaszó; búgtak a tornyokban a harangok, szóltak a templomokban az orgonák; az útakat tarka-barka és illatos virágokkal hintették be, egy szóval, semmit sem lehetett találni vagy kigondolni, ami János nagyobb tiszteletét ne célozta volna, jóllehet ő ezeknek igen ellenállt és többször tiltakozott ellene, mivel azt hitte, hogy mindez csak az ő megszégyenítésére történik. Aki csak ruháinak szegélyét érinthette, igen boldognak érezte magát. Ily módon

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 517. Cristoforo da Varese: c. VIII. »In nova civitate ab ultimo die Maii usque ad sextam Junii,« jegyez fel csodákat.
[2]) Analecta Franc. I. 51. Nicolao da Fara levele.
[3]) Analecta Franc. I. 51.

fogadott bennünket az alázatos és vallásos klérus, a papság, az igen híres egyetem, a városi hatóság, a megszámlálhatatlan köznép és nemesség; kik mindnyájan elénk jöttek és ilyen kísérettel vezettek bennünket a városon keresztül a konventuálisok Szent Keresztről elnevezett kolostoráig. Az itteni templomban vigaszúl beszédet tartott a néphez, a szentírás ezen szavait vevén alapúl: »Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est«[1]) és először osztott áldást a közönségnek.«[2]) Hasonlóképen nyilatkozik a bevonulásról Glassberger is[3]) és különösen Enea Sylvio.[4])

A császár titkárja, mint szemtanú, ezeket írja: »A meghívásra János Wienbe megy. Olyan nagy volt mindenütt a néptömeg és oly nagy a csődület, hogy a sokaság egyetlen egy téren sem fért el. Bármerre vezetett útja, a férfiak és nők megrohanták; egyik a másikat tiporja, hogy láthassa a férfiút; örömükben és meghatottságukban könnyeznek; kezeiket az ég felé emelik; magasztalják, hogy eljött, dicsérik azt, aki elküldötte, megérintik, megcsókolják ruháit azok, akik közelébe jutnak; mint az ég küldöttjét, mint Istennek angyalát tekintik. Azután rendjének, nem pedig saját életét követő, testvérei fogadták. Itt látta el őt és társait élelmiszerekkel a városi hatóság.«[5])

A bevonulás Ausztria fővárosába június 9-én volt,[6]) amely napról már Cristoforo da Varese feljegyzése csodákat említ.[7])

Wienben, mint a fenntebbiekből látjuk, a konventuálisoknál szállásolták el kíséretével együtt, de élelmezéséről a városi hatóság gondoskodott.[8])

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 82. — Eugen Jacob »Johann von Cap. I. 53.« lapon a következő szentírási helyet veszi a beszéd alapjául: »Ugy a hit is, ha cselekedetei nincsenek, holt önmagában. (Jakab: 2. 17.)« Miután a forrást nem jelöli meg, nem tudom eldönteni, vajjon igazat állít-e?

[2]) Analecta Franc. I. 52. Nicolao da Fara levele. — Wadding: Annales Min. XII. 84., 87. — Hermann: Cap. triumph. 326. — Acta Sanct. Oct. X. 330—332.

[3]) Analecta Franciscana. II. 336.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 328. — Kollár: Analecta Vindob. II. 336.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 328. — Kollár: Analecta Vindob. II. 177.: »Apud Minores deinde sui ordinis, non suae vitae Fratres, exceptus est, ibi cibaria sibi suisque comitibus publicitus ministrata sunt.«

[6]) Analecta Franc. II. 336.

[7]) Acta Sanct. Oct. X. 517. Cristoforo da Varese: c. VIII. — Megjegyzendő, hogy Cristoforo da Varese itt még személyesen nincs jelen, a csodákat csak utólag hallomás útján írta le.

[8]) Analecta Franc. II. 336.

A következő napon a Szent István templomban a káptalan jelenlétében prédikált, még pedig Jeremiás ezen szavaiból indulva ki: »Ah, ah, ah, Úram Istenem! íme nem tudok szólani, mert én gyermek vagyok.«[1])

Remek beszéde, elragadó ékesszólása, de különösen a csodák, amiket utána mívelt, a vihar száguldásánál gyorsabban szétvitték hírét a szomszéd országokba. Olyan sokaság és tömeg gyűlt össze rövid idő alatt Wienben, hogy nem volt tér a városban, amelyen elfértek volna; asszonyok és férfiak tolonganak hozzá; sírnak, örülnek, kezeiket ég felé emelik; egymást majdnem agyonnyomják, mert mindenki érinteni, ruháját csókolni akarja.[2])

Mivel a székesegyház is kicsinynek bizonyult a roppant tömeg miatt — hiszen néha prédikációján 50, 100, sőt 150 ezer ember volt jelen[3]) —, a karmeliták előtt levő nagy téren »am Hof«-on a szabad ég alatt kényszerűlt beszédet mondani. A beszédeken a császár, a kis magyar király és a császári hercegek többnyire jelenvoltak.[4])

Enea Sylvio szemtanú leírja egész napirendjét,[5]) amelyet Glassberger is egész részletesen közöl.[6]) Azt hiszem nem lesz érdektelen látni, hogy az agg férfiú, minő nehéz apostoli munkát végzett nap-nap után. Életmódja a következő volt: »Ruhástól szokott aludni; még pirkadás előtt felkelt, a Matutinumot, Laudest, a Primát és Terciát elmondotta; ezután misézett, minek végeztével beszédet mondott a néphez latinúl, amely 3 óráig vagy tovább is tartott. A beszédet a tolmács[7]) utána, amennyire képes volt rá, a népnek elmondotta.

A beszéd végeztével visszatért rendjének kolostorába, és a Sexta és Nona elvégzése után betegeket ment látogatni, akiknél

---

[1]) Analecta Franc. I. 52. Nicolao da Fara levele.

[2]) Analecta Franc. II. 336. és Acta Sanct. Oct. X. 328. Enea Sylvio leírása (Kollár: Analect. Vindob. II. 177.)

[3]) Analecta Franc. I. 52. Ezzel szemben Enea Sylvio a hallgatók számát csak 20—30 ezerre teszi (Analecta Franc. II. 337.: »Ad cuius sermonem dietim XX. et XXX. hominum millia conveniebant.«

[4]) Analecta Franc. I. 52. és Analecta Franc. II. 337. Enea Sylvio tudósítása.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 328. — Kollár: Analecta Vindobona. II. 177—178.

[6]) Analecta Franc. II. 336—337.

[7]) Ribadineira: Flores Sanct. III. 592. A tolmács: Johannes sacerdos et academiae magister.

sokáig időzött; mindegyikre rátette kezét; minden egyes beteget, akiknek száma nem ritkán ötszázra is rúgott, megérintette Szent Bernardino biretumával és vérével, amely állítólag halálakor orrából folyt ki, s mindegyikért imádkozott. Ezután ebédelt; majd azokat hallgatta ki, kik hozzá jöttek; ezután a Vesperást mondotta el. Mindezek elvégzése után ismét elment a betegeket látogatni, akikkel késő estig foglalkozott. Végül a Completorium és más kedves imádság elvégzése után nyugalomra tért. Az álomra a lehető legkisebb időt szentelte; a szentírás böngészésére az időt úgy lopkodta össze.«[1])

Ez így ment napról-napra, hétről-hétre. S ezt a fáradságos, nehéz munkát csodálatos módon bírta. Pedig testileg ugyancsak gyengén állott; már közelgett az agg kor felé: »65 éves volt, sovány, száraz, kiaszott testű, mely csontból és bőrből állott; s mégis víg és a munkában fáradhatatlan, szünet nélkül mindennap prédikált, bár mély és mélyreható anyagot fejtegetett, a tudósokat és a tudatlanokat kielégítette; a lelkeket édesen ringatta, mégis olyan elhatározásra csalogatta, amilyenre akarta« — írja Enea Sylvio, a szemtanú.[2])

Szíve rendkívül érzékeny volt, ha látta a szenvedőket körülötte, könnyei annyira megeredtek, hogy attól lehetett tartani, hogy rögtön meghal, mert inkább halotthoz hasonlított, mint élőhöz.[3])

Bár, mint fentebb mondottuk, latinúl beszélt, mégis a tömérdek nép figyelmesebben hallgatta, mint az utána fellépő tolmácsot,[4]) aki beszédjét röviden németűl összefoglalta. Élénk hanghordozása és tűzes taglejtései olyan hatással voltak a közön-

[1]) Analecta Franciscana. II. 336.

[2]) Analecta Franciscana II. 337.: »Qualem esse beatum Johannem minime dubitaverim, quem pusillum corpore Viennae vidimus, aetate senecta, annos, ut ipse dicebat, quinque et sexaginta natum, siccum, aridum, exhaustum, sola cute nervisque et ossibus compactum, laetum tamen et in labore fortem, sine intermissione singulis diebus praedicantem, altas atque profundas materias absolventem, doctis et rudibus satisfacientem auribus, mentes demulcentem, ad foedus quo voluit impellentem. — Acta Sanct. Oct. X. 329. és Kollár: Analecta Vindob. II. 179.

[3]) Analecta Franc. I. 54. — Nicolao da Fara levele: »Mox ex christiana compassione lacrymari coepit, et nos cum in lacrimarum excessu moriturum timebamus qui aliunde mortuo similior, quam vivo fuerat.«

[4]) Analecta Franc. II. 337.

ségre, hogy még a kősziklánál is keményebb és a kétségbeesés szélén álló szívek is bűnbánatra gerjedtek.[1])

Amint a napok múltak, a tömeg mindjobban nőtt, mert a csodák hírét szétvitte a nép a szélrózsa minden irányában. Nicolao da Fara bizonyára egy kicsit túloz, mikor azt állítja, hogy nemcsak 200, 300, hanem 400—500 olasz mérföldről is jöttek hallgatására.[2]) Annyi biztosan igaz, hogy az egész környék betódult Wienbe. A legnagyobb csődület Úrnapján volt, amikor Nicolao da Fara 300 ezer emberre becsülte a tömeget.[3])

A legnevezetesebb nap azonban pünkösdvasárnapja és másnapja volt. Pünkösdnapján, június 13-án körülbelül 4000 beteg volt jelen prédikációján,[4]) amelyet a székesegyházban tartott,[5]) de egyetlen egy sem gyógyult meg közülök; pedig mint Nicolao da Fara megjegyzi: »azon a napon mindnyájan, főleg rendtársai és kísérői, reménykedtek, miért sok kellemetlen suttogástól űzetve, eléggé leverten tértek vissza a konventbe. János pedig a Szentlélektől ezekről értesülve, így szólott hozzájuk: »Ma semmiféle említésre méltó dolog nem történt, magam is fáradt és kimerült vagyok.« Erre én (Nicolao da Fara) így szóltam hozzá: Atyám, talán Isten próbára akarta tenni tűrelmedet? Mi a nagy ünnepség kedvéért nagy csodákat vártunk tőled. Ő azt felelé: »És én ezt jól tudtam, de ne kételkedjetek, ti hitetlenek és kishitűek! Holnap Isten bőven megmutatja dicsőségét és hatalmát: ne kételkedjetek!« [6])

Oh aranyszó! Oh prófétai nyilatkozat, mely nem emberi következtetésből, hanem az égből származott. A következő napon,

---

[1]) Analecta Franc. I. 55. Nicolao da Fara levele.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 330. — Hermann: Cap. triumph. 325. — Wadding: Annales Min. XII. 84. »Nicolao da Fara levele 1451. júl. 24-éről. — Érdekes, hogy ugyanezen napról van egy másik levél is, amely reszletesebb, mint az itt idézett levél. Eddig ebből idéztem (Analecta Franc. I. 49—56. és Herzog: Cosmographia I. 23—30.)

[3]) Analecta Franciscana. I. 52.: Pro maiore confirmatione testem adduco magnam illam festivitatem Corporis Christi, in qua (sicut ab omnibus firmiter credebatur) ultra 300.000 auditorum promeridiano tempore suae intererant concioni;« és Hermann: Cap. triumph. 325: »ut taceam sacratissimam illam diem Corporis Christi, qua creditur procul dubio ... trecenta millia hominum fuisse.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 517. Cristoforo da Varese: c. VIII.

[5]) Analecta Franc. I. 53. Nicolao da Fara levele.

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 517. Cristoforo da Varese: c. VIII. »Modicae fidei, quare dubitastis, ecce secure volo a canibus comedi, si cras non videbitis miracula et gloriam Dei.«

miként fenntebb mondottam, s miként ő nekünk előre megjövendölte, húsz csodát láttunk saját szemeinkkel és tapintottunk meg kezeinkkel. Mindennap új csodákat látunk; már egy egész könyvet összeírtam a mívelt csodákról. Egész Magyarország a török határokig megmozdult, hogy hallgatással mellőzzem Németországot, Csehországot és Moldvát; ilyen mozgalomról még sohasem lehetett hallani. Olyan nagy a bűz ebben a városban, hogyha a szél el nem nyomná, amely állandóan uralkodik, könnyen azt kellene hinnem, hogy ez a híres város a pestist nem tudná elkerülni; de a szél folytonosan elűz minden bűzt. Megszámlálhatatlan azoknak a betegeknek a száma, akik mindenünnen hozzásereglenek, mintha jubileumra mennének. Nem kicsiny dolog, hogy 20 nap alatt itt Wienben 200 csodát mívelt, és már 300 csodát jegyeztünk fel saját kezünkkel Németországban, hogy hallgassak sokról, amelyeket nem voltunk képesek leírni.«[1])

A következő nap, vagyis pünkösdhétfőjén, nem a templomban, hanem a templom előtti téren prédikált. S utána, mint fenntebb a szemtanú, Nicolao da Fara, tanusítja, a nép 20 csodának volt a tanúja. A néptömeg valósággal önkivületi állapotba jutott, mikor három halott feltámadását látta. Erről az esetről Nicolao da Fara csak a hosszabbik levelében emlékezik meg. Az első halott egy tizenöt éves leány volt, akit a szomorodott szülők a temetés előtt kétségbeesetten hoztak hozzá.

Mihelyt Capistranói János áldást osztott, a leány halottaiból feltámadt és örvendezve ment haza szüleivel. A másik egy ifjú volt, aki pünkösd előtt néhány nappal beleesett egy kútba, ahol 3 napig volt elmerülve. Épen a temetőbe vitték, mikor Capistranói János a távolból áldást adott reá, mire az ifjú azonnal feltámadt. A harmadik egy férfiú volt, aki leesett a ház tetejéről az útcára és fejét egy kőbe úgy beleütötte, hogy agyveleje szétloccsant. A prédikáció után épen arra ment, meglátja az összezúzott férfiút; megkönyörült a halotton; összegyűjti az agyvelőt, keresztjelet csinál a homlokára, mire az illető épen és vigan felugrott, s a sebeknek semmi nyoma sem látszott rajta.[2])

Cristoforo da Varese feljegyzése tanúskodik arról, hogy

[1]) Analecta Franc. I. 53. — Acta Sanct. Oct. X. 331. — Hermann: Cap. triumph. 325. — Wadding: Annales Min. XII. 84—85.

[2]) Analecta Franciscana I. 53. Nicolao da Fara leveléből.

nap-nap után szakadatlanúl munkálkodik az Isten igéjének hirdetésében és műveli a csodákat.[1]) Közben megszaporodott a gondja a kolostor alapításával is. Mihelyt ezzel készen volt, nem tudott tovább maradni. Menni, röpülni szeretett volna Csehországba, hogy a makacs huszitákkal megmérkőzzék. Kísérői és bizalmas társai megtudták tőle, hogy Istentől kinyilatkoztatást nyert arra, hogy tovább menjen. »És mivel közös atyánk — mondja Nicolao da Fara — isteni kinyilatkoztatás útján értesült arról, hogy Csehország felé kell mennie a gaz eretnekség kiirtására, amely sokakat elcsábított, ezért gyorsan ide irányítottuk lépteinket. Maga mondja ugyanis, hogy itt még csodálatosabbakat és nagyobbakat fogunk látni, mint a mik most történtek. Elhatározta ugyanis, hogy sohasem megy vissza Itáliába, hacsak a pápa Őszentsége erre parancsban nem kényszeríti. Ezért tudósítani akarlak titeket arról, amiket nekünk prófétai módon ugyanezen atya mondott: »Ha a testvérek közül valaki pápai levéllel arra törekszik, hogy én Itáliába menjek, Istennek bűntetését nem kerüli el, mivel akkor Istennek nagy tiszteletét és a lelkeknek üdvét akadályozza meg.« Miért is legjobb atyáim, nagyon kérlek titeket, ne munkálkodjatok azon, hogy ő Itáliába visszatérjen.«[2])

Akaratát tiszteletben tartották itáliai testvérei és ezentúl nem igen háborgatták és zaklatták a visszatérésre.

Ötven napig maradt Wienben, s aztán vágyának engedve, Csehország felé megy. A császár nehezen ugyan, de mégis beleegyezik tervébe. Gazdagon megajándékozva, elbocsátotta.

30. §. Capistranói János működése Morvaországban.

Wienből július 30-án távozhatott, miként Cristoforo da Varese jelentéséből látható, aki csak július 30-ig talált feljegyzéseket a csodákról.[3])

A búcsúzást egyik szemtanú sem írja le, de minden bizonnyal a legmeghatóbban folyt le, miként ezt minden egyes helyen látjuk.

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 517. Cristoforo da Varese: c. VIII.

[2]) Analecta Franc. I. 56. — Acta Sanct. Oct. X. 382. Nicolao da Fara leveléből. »Ex inclyta urbe Viennensi XXIV. Julii, 1451.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 519. Cristoforo da Varese: c. IX.

Útirányát Cristoforo da Varese jelzi. Július 30-án Laaba (Lak) érkezik,[1]) ahol rövid pihenőt tart és közben néhány beteget meggyógyít.

Július 31-én Brünnbe jön. A városi hatóság és a papság nagy ünnepélyességgel fogadják. Ezen város lakói közül már sokan huszita érzelműek voltak, ezért figyelmeztették Capistranói Jánost, hogy óvatosan beszéljen és ne nevezze őket eretnekeknek. Megígérte, de beszéd közben úgy elfogta a hév és buzgóság, hogy megfeledkezett ígéretéről.

Július 31-től augusztus 15-éig tartózkodik itt. Ezen idő alatt nap-nap után prédikál és csodákat mível.[2]) Beszédének hatása alatt nemcsak a köznép, hanem az előkelők közül is többen megtértek. Különösen Benes Boskowic, Morvaország alkormányzójának megtérése keltett feltűnést, aki egész családjával és jobbágyságával visszatért a katholikus vallásra. Ezek a jó jelek ösztönözték arra, hogy még jobban behatoljon a huszita lakta vidékekre.

Augusztus 16-án elhagyta tehát Brünn városát és Wischauba megy.[3]) Azért érinti ezt a kis községet, amely Brünntől 25 kilométernyire fekszik, hogy a püspököt meglátogassa, mert itt tartózkodott a nyaralójában.[4]) Rövid tartózkodás után, mely idő alatt néhány csodát is mível, tovább utazik. Augusztus 18-án Olmützbe érkezik.[5]) Híre ide is jóval előbb eljutott, s azért a városi hatóság kivonul elébe. Bohusse ze Zwole dékán üdvözli a püspök nevében, majd ünnepélyesen a püspöki palotához kísérik, ahol kíséretével együtt elszállásolják.[6])

A következő nap a székesegyházban prédikált, de mivel ez szűknek bizonyult a hallgatóság befogadására, a város piacán, majd pedig a városon kívül fekvő térségen a szabad ég alatt kellett beszélnie. A hallgatóság száma néha százezer volt.[7]) Latinúl beszélt, de mivel a lakosság vegyes volt, azért két tolmács, német

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 519. Cristoforo da Varese: c. IX.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 519—520. Cristoforo da Varese: c. IX.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 520. Cristoforo da Varese: c. IX.
[4]) Hermann: Cap. triumph. 335.
[5]) Acta Sanct. Oct. X. 520.
[6]) Walouch: Jana Kap. 232.
[7]) Wadding: Annales Min. XII. 88. — Walouch: Jana Kap. 232.

és cseh közölte a néppel beszédét.[1]) 17 napig maradt itt, amely idő alatt 94 csodát mívelt és 3032 huszitát térített meg.

A szenvedélyes hang, amellyel a huszitákat támadta, sok ellenséget szerzett neki. Többek közt János, olmützi püspök, is ellenségévé lett. Nyiltan ezt nem merte tenni, csak titokban működött ellene. Erről a lepel három év multán hullott le, mikor János püspök halála után az új püspök megtalálta az egyik szekrényben elrejtve azokat az iratokat és leveleket, amelyeket Capistranói János azon célból adott át neki, hogy küldje el a huszita érzelmű kremsieri papokhoz. Csak három év mulva tudta meg, hogy miért nem sikerült Olmützben a térítés úgy, miként remélte.

Mivel ellenségei szaporodtak és leveleire választ nem kapott, elhatározta, hogy visszamegy Brünnbe. Szeptember 3-án még Olmützben van, mert innen keltezi levelét. Johannes Towačowsky von Cimburghoz a baseli zsinaton kapott engedmények, az úgynevezett prágai kompaktátumok ügyében, amelyeket a husziták a maguk módjára és nem az egyház szellemében értelmeztek és magyaráztak.[2]) Valószínűleg a következő napon indult vissza. Útközben érinti Drásowě városkát.[3]) Szeptember 8-án ismét Brünnben van.[4])

Két hetet tölt most itt, még pedig a legnagyobb elfoglaltságok között. A város lakói itt tartózkodásának emlékére azt kérték tőle, hogy alapítson kolostort, amelynek lakói majd sikeresen kűzdeni fognak az eretnekek ellen.

Elfogadta tehát a város ajánlatát és az alsó városban kolostort alapított az observánsok részére.[5]) Az új kolostornak legnagyobb jótevői a pékek, akik minden szükségessel ellátják az új lakókat.

---

[1]) Ribadineira: Flores Sanct. III. 592. Ezzel ellentétben azt a hihetetlen dolgot közli, hogy latin helyett olaszúl is beszélt néha: »concionabatur autem idiomate latino, nonnusquam etiam Italico.«

[2]) Palacky: Urkundliche Beiträge. 29.

[3]) Walouch: Jana Kap. 350. — Wadding: Annales Min. XII. 90. »Okt. 5-kére teszi »Drasoph« város látogatását.« A hónap valószinüleg téves, mert október 5-én másfelé járt már.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 520. Cristoforo da Varese: c. IX. »De Olmutz iterum ‚reversus est Brunnam, et ibi die octava Septembris duo caeci . . . liberantur.«

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 520. Cristoforo da Varese: c. IX.

Ezért hálából kiállítja számukra a testvérület oklevelét.[1]) September 20-án még itt találjuk, mert innen ír Poděbradnak, hogy adjon alkalmat arra, hogy a cseh népnek is hirdethesse Isten igéjét.[2]) Ugyanonnan ír Rokycanának levelére is és kinyilvánítja, hogy készségesen rendelkezésére áll a vitatkozásra, csak alkalmas és biztos helyet jelöljön ki és szerezzen számára »salvus conductus«-t.[3])

A huszita úgy nem hagyja nyugodni. S mivel Morvaország felől nem tudott Csehországba jutni, azért a másik oldalon próbálkozik meg vele.

A következő napok egyikén aztán ismét útnak indul. September 23-án Znaimban van már.[4]) Fogadtatásáról nincsenek adataink. Nicolao da Fara és Cristoforo da Varese nagyon szárazon írnak mindig. Ez utóbbi esetleg a bevonulásnál nem is volt jelen; csak később jött. Ő még Veneziában megbetegedett; s most érte utól. Capistranói János azonban maga ad jelt magáról. A következő napon, vagyis 24-én, levelet ír innen a wieni egyetemi tanári karhoz, amelyben hálásan emlékezik vissza iránta tanusított jóságukról és kéri őket, hogy a Rokycanával való vitatkozásában legyenek segítségére.[5]) Két hetet tölt itt a szokásos életmód mellett. Csodákban nincsen hiány, amelyeket hűségesen feljegyez nap-nap után új titkára, Cristoforo da Varese.[6])

Október 6-án búcsút vesz Znaim városától, hogy Krummauba mehessen a Rosenberg-családhoz. Ezen útjában megállapodik Egenburgban, Morva és Ausztria határán levő városkában. Négy napot tölt itt, azaz okt. 7-től okt. 11-ig, amely idő alatt a mindennapi foglalkozását tölti be: csodákat mível.[7]) Itt tartózkodásának emlékét azon levél őrzi, amelyet 1451. okt. 10-én írt innen

---

[1]) Walouch: Jana Kap. 336. Datum Brunnae die solis post festum Nativitatis Mariae Virginis 12 die mensis septembris anno Domini 1451.

[2]) Walouch: Jana Kap. 707. — Cochlaeus: Hist. Huss. X. 375.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 93. — Hermann: Cap. triumph. 346. — Cochlaeus: Hist. Hussit. X. 371. »Ex Brunna 20. die Septembris anno 1451.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 520. Cristoforo da Varese: c. IX.

[5]) Synopsis Collectanea. 29. »Ex Znoyma. XXIV. die Septembris anno Domini 1451.«

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 520—521. Cristoforo da Varese: c. IX.

[7]) Acta Sanct. Oct. X. 521. Cristoforo da Varese: c. IX.

Aquila vezető férfiainak, hogy Szent Bernardino tiszteletére építsenek templomot.[1])

Október 12-én Zwettelben találjuk.[2]) A ciszterciek apátja látja vendégül őt és kísérőit is. Hálából aztán Johannes von Amberg apátot és a konventet az apátság alattvalóival együtt beveszi a lelki testvériletbe, amelyről ugyanezen a napon állít ki okmányt.[3])

Itt kapja meg legfőbb pártfogójának, Ulrich von Rosenberg levelét is, amelyben sürgősen hívja Krummauba. A Rosenberg-család Csehország legkiválóbbjai közé tartozott. A család feje, Ulrich von Rosenberg és fiai: Henricus, Johann és Jodocus, előkelő szerepet játszottak a politikában is. Ulrich von Rosenberg volt a katholikus párt feje és így Poděbradnak legnagyobb ellenfele. Ezen hatalmas férfiú védelme alatt akar bejutni Csehországba. Ezért keresi a Rosenberg-családnak a pártfogását és ezért magasztalja mindenütt őket, mint a »legkeresztényebb« családot. A család szemefénye Jodocus volt, aki ebben az időben már mint pap tekintélyes állást töltött be. Ehhez meleg barátság fűzi, s szép levélben üdvözli, mikor 1456-ban breslaui püspökké lett,[4]) pedig ekkor már szíve csordultig tele volt bánattal, hogy a Rosenberg-család cserbehagyta.

Capistranói János nagy örömmel fogadta tehát a meghívást és rögtön válaszol is Rosenbergnek. A levélben többek közt ezt mondja: »Zwettelben vagyok ugyanis és holnap a prédikáció befejezése után Vocytraba szándékozom menni, ahol ugyanis megvárom, míg Méltóságod értem küld. Ha a legközelebbi csütörtökön a tieid eljönnek hozzám, a következő pénteken útnak indulunk Krummau felé. A napról tetszésed szerint intézkedj! Engem készen fognak találni a menésre. Hanem arra figyelmeztetem Méltóságodat, hogy társaimért és könyveimért két szekeret küldjön, mert ezek nélkül nem tudunk elutazni.«[5])

A levél végén örömét fejezi ki afölött, hogy Jodocus

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 99. — Hermann: Cap. triumph. 283. »Ex Egburga 10. octobris 1451.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 521. Cristoforo da Varese: c. X.

[3]) Herzog: Cosmographia Franciscana. I. 364.

[4]) Act. Sanct. Oct. X. 552. »Ex Buda, ipsa die resurrectionis, 1456.«

[5]) Walouch: Jana Kap. 708. — Palacky: Urkundliche Beiträge. 31. — Acta Sanct. Oct. X. 456. »Ex Czbetell XII. Octobris 1451. Manu velocissima.«

elnyerte a méltóságot, amely őt még magasabbra juttatja. Nagy elfoglaltságát az a két kis szó mutatja, amellyel levelét befejezi: »nagy sietséggel — manu velocissima.«

A következő napon Vocytraba ment. Cristoforo da Varese ezt nem említi, rövidesen csak azt mondja: »Zwettelből Krummauba ment, amely város Csehországban van és a Rosenberg úré; és fogadására megjelent a Rosenberg úr három fia, tudniillik: Henricus, Johann és Jodocus, aki most breslaui püspök.

Útközben egy bizonyos községben, egy nemes, aki 8 évig süket volt és egy nő, aki születésétől fogva lábai miatt nyomorúlt volt, meggyógyultak. Krummauban, október 18-án egy bénakarú nő meggyógyult.«[1])

Mi volt a közbeneső községnek a neve, nem tudjuk. Annyi bizonyos, hogy rövidesen Krummauba ért.

A Rosenberg-család vendégszeretetét majdnem egy hónapig élvezte, mert még november 15-én is itt tartózkodik.[2]) Mindjárt megérkezésekor átadják neki Rokycana levelét, amelyben tudtúl adja, hogy ezt a helyet választotta ki vitatkozásúl. Még ezen a napon megírta Rokycanának, hogy ez a félreeső hely nem alkalmas semmiféle gyűlekezésre. »Vajjon oly silánynak tartod vitatkozásodat és oly csekély értékűnek, hogy azt falusi és köznép helyén kell tartanod?«[3]) Ezen a falusi helyen és köznép között is életrendje ugyanaz: prédikál, betegeket látogat és csodákat mível. Cristoforo da Varese e négy hét alatt 45 csodát jegyzett fel.

Még mindig reméli, hogy Rokycanaval vitatkozhatik, azért itt sincs tovább maradása. Egerbe siet, hogy jelenlehessen azon a gyűlésen, amelyet a husziták számára december 4-kére hirdetett a pápai követ, Nicolaus von Cusa. De mivel fenyegető leveleket kapott a huszitáktól, azért kivonult a cseh területről és kerülő úton iparkodott Eger városát megközeliteni.

November 15-én vagy 16-án indult el Krummauból még pedig fegyveres kíséret mellett, amelyet Ulrich von Rosenberg

---

1) Acta Sanct. Oct. X. 521. Cristoforo da Varese. c. X.
2) Acta Sanct. Oct. X. 522. Cristoforo da Varese: c. X.
3) Walouch: Jana Kap. 711. — Ex Crumlov. XVIII. Octobris. 1451.

adott melléje. November 20-án már Passauban van.[1]) Csupán két napot tölt itt ezen püspöki városban, pedig a nép csak úgy tódult prédikációjára: »Akkora volt a csődület, hogy valahányszor csak megjelent az atya, még a székesegyház cserepes tetejét is ellepte, semmit sem törődve a veszéllyel. Áldott legyen a németek ájtatossága! Ezért semmit sem lehetett feljegyezni.«[2])

Az egyébként szűkszavú feljegyzőnek ezen kis elszólása is jelzi, minő tisztelettel és hódolattal fogadta ezen ősrégi városnak hithű lakossága azon férfiút, akinek nevét már bizonyára hetekkel ezelőtt elhozta a hír.

Nicolao da Fara, a másik szemtanú, még kevesebbet ír ezen városról. Csupán felsorolja ezen város nevét is azon helyek között, amelyek Capistranói János nagy ünnepségekkel és kitűntető tisztelettel fogadták.[3])

Bár Passau püspöki és nagy város volt, ahol bő alkalma lett volna a lelki halászatra, bár a németeket első fellépésével meghódította és szívöket megnyerte, mégsem maradt itt sokáig, mert útja sűrgős volt: nagyon közeledett az egeri gyűlés napja.

Sietve elvonult és november 22-én már Vilshofenben prédikál.[4]) Ezen váracska a Duna jobbpartján fekszik Passautól északnyugatra. A Duna partján folytatván útját, november 26-án Regensburgba ér.[5]) Ezen várossal is nagyon mostohán bántak a szemtanúk. Cristoforo csak azt a néhány csodát jegyzi fel, amelyeket november 26. és 27-én mívelt, egyébként hallgatással mellőz minden ünnepélyességet, mint olyan dolgot, amely folyton ismétlődik. Nicolao da Fara pedig fel sem említi a városok között. Lehetetlen, hogy ez a nagy püspöki város ne fogadta volna őt a megillető tisztelettel és ne tódult volna prédikációjára. Az írók nem azért mellőzik a bevonulás részletesebb leírását, mivel ez

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 522. Cristoforo da Varese. c. X. Pathovia-t írt Passovia helyett, ami aztán megtévesztette az életrajzírókat. Pathovia-t Klattau-nak (Gluttovia) tartották, amely Csehországban van Krummau és Eger között. — Zdenek Nejedly: Ceskó missie Jana Kapistrana. Casopis Musea Králoostvi českého. 1900. Ročnik LXXIV. 228.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 522. Cristoforo da Varese: c. X.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 466. Nicolao da Fara: c. VII.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 522. Cristoforo da Varese: c. X. »In castello Wisihoffen.« — Van Ecke ezt a helyet Csehországban keresi; de hiába. Zdenek Nejedly: Casapis Musea Král. Českého. (1900.) 229. »Dne 22. listopadu byl jiz ve Weisshofenu.«

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 522. Cristoforo da Varese: c. X.

nem történt meg, hanem mivel a folytonos utazás folytán el vannak csigázva, és így a csodákon kívül semmi sem érdekli őket. A gyors tovább-vonulás nyiltan elárulja, hogy csak pihenőt tartanak itt, hogy egy kissé erőt véve magukba, tovább vonuljanak kitűzött céljukhoz: Egerbe.

Semmiféle adatunk nincs arra nézve, mikor ért ide. November 28-án még Regensburgban volt, s így valószinűleg a következő napon indult útnak. Cristoforo da Varese csak általánosságban beszél: »Regensburgból Egerbe ment, útközben egy majorban egy teljesen vak öregasszonyt hoztak elébe, aki, miután egyszerűen megáldotta és szemét újjaival érintette az átutazó atya, rögtön visszanyerte teljes látását... Egerben egy férfiú, aki 20 esztendőn keresztül középső újját mozdítani és kinyújtani nem tudta, az atyának keze érintésére kinyújtotta, mintha folyékony viasz lett volna;... itt december 8-án két süket, egy vak, egy sánta... meggyógyúltak.«[1])

Ebből a hiányos feljegyzésből látható, hogy december 8-ika előtt kellett megérkeznie. Ezt abból is következtethetjük, hogy a december 4-ikére hirdetett gyűlésre akart megjelenni és azért sietett olyan nagyon az utóbbi hetekben. Itt tölti egy-két nap kivételével az egész december és január hónapot. Közben ugyanis átrándult Bayreuthba, hogy a bajor és brandenburgi fejedelmekkel tárgyaljon.[2])

Ez a tárgyalás december 10. és 20. között lehetett. Cristoforo da Varese ugyanis világosan kimutatja a napok feltűntetésével, mikor nem volt Egerben.[3]) Hosszabb ideig volt távol december 9-től december 20-ikáig.

Capistranói János 1452. január 6-án a pápához írt levelében már említést tesz a bayreuthi útjáról,[4]) úgyszintén a január 10-én a znaimiakhoz írt levelében is.[5]) Egyik levelében sem árul el semmit arról, mi történt a tanácskozáson kívül Bayreuthban.

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 522. Cristoforo da Varese: c. X.

[2]) Walouch: Jana Kap. 787. Capistranói János levele 1452. jan. 10. a znaimiakhoz.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 522. Cristoforo da Varese: c. X. — A következő napokat említi fel: december 8., 9—20., 23., 26., 27., 28., 29., jan. 1., 2., 4., 6., ezeken Egerben csodákat mívelt.

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 133. — Hermann: Cap. triumph. 389.

[5]) Walouch: Jana Kap. 787. Capistranói János levele Egerből, 1452. jan. 10. a znaimiakhoz.

Kétségtelen, hogy a fejedelmi személyek mindent megtettek a kellő fogadtatására.

A bayreuthi tanácskozás befejezte után visszatért Egerbe, ahol egy kis pihenést tarthat.

Itt kapja kézhez V. Miklós pápának 1451. október 28-án kelt bulláját, amelyben a pápa eredményes munkáját megdicséri és különböző kiváltságokkal látja el. Nevezetesen megengedi neki, hogy három évi és háromszor negyven napi búcsút engedélyezhet mindazon keresztényeknek, akik prédikációit hallgatják, miséin és egyéb ténykedésein résztvesznek; nemkülönben a kiközösítés terhe alól feloldozhatja mindazokat, akik kétszín alatt áldoztak, vagy más eretnekségbe keveredtek bele.[1])

Itt éri utól a pápának futárja, Bartolomeo da Siena, aki a pápától december 21-én kiadott kiváltságos levelet nyújtotta át.

1452. január 6-án köszöni meg a pápa kegyességét, amely annyira meghatotta, hogy alig talál szavakat hálájának kifejezésére. Az új kegy arra ösztönzi, hogy még többet kérjen: »bátrabb lettem, és talán vakmerőbb és követelőzőbb a nagyobbak kérésében. Midőn az ajándékozó ugyanis adakozó kezét nyújtja, megrójják annak tunyaságát, aki nem kér. Makedonia leghatalmasabb királyát, Alexandert, hozom fel például, aki egy valakihez, mikor ajándékát visszautasította, állítólag a legjellemzőbben így szólt: »Ha tehozzád nem illik, hogy a nagy dolgokat elfogadd, a királyhoz nem illik, hogy kicsinyeket adjon.«

Nyísd meg tehát, Szentséges Atyám kezedet, és a katholikusok összes lelkeit töltsd be áldásod üdvözítő kegyével, hogy a te irántad való engedelmességben annál jobban megerősödjenek, minél nagyobb jótéteményekkel látják magukat elárasztva. Rendtársam, Magyar István által Szentségedtől több dolgot kértem; úgymint: a kompaktutumok megsemmisítését; az apostoli széknek fenntartott esetek alól való feloldozást, amelyre az eretnekek úgyet sem vetnek; Szent Bernardino szenttéavatásának bulláját, hét évi és ugyanannyiszor negyvennapi búcsút az ő ünnepének egész nyolcadára mindazon templomok és kápolnák részére, amelyek Szent Bernardino tiszteletére épülnek; az általam elfogadott

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 97. — Hermann: Cap. triumph. 349. — Cochlacus: Hist. Hussit. X. 367.

és elfogadandó helyek részére azon kiváltságot, hogy olasz szokás szerint az Alpeseken innen levő vikárius generális fősége alatt egyesíthetők legyenek ezen vidékeken is a helyek az itáliai helyekkel.

A te szőlődet mívelem Szentséges Atya, a te szántóföldjeidet munkálom; az összes lelkek a tieid, és Annak hatalmából, aki őket teremtette és teremti, rád vannak bízva. Nyísd meg az örök élet forrásait és a te, jóllehet haszontalan, szolgádban bízzál feltétlenül, mivel gyorsabban a halált kívánnám, mint sem eltűrném, hogy az apostoli szentszék tekintélyét megillető tisztelet bármiképen valami kárt szenvedjen.«[1])

A levelet Bartolomeo da Siena viszi, aki »sokat látott és hallott, amit ő maga szóbelileg elmondhat.«

Négy nappal később újra ír a pápának és kegyeibe ajánlja a Rosenberg-családot. Kéri, hogy azon vendégszeretetért, amelyben egy hónapon át az elmúlt napokban részesítette, teljesítse kérését, amelyet a követek előadnak.[2]) A következő napon hasonló tartalmú levelet küldött a francia királyhoz, VII. Károlyhoz.[3])

Mi volt az a fontos ügy, amelyért ezt a két levelet megírta, nem tudjuk.

Január 10-től a hónap végéig Cristoforo da Varese egyetlen egy csodát sem jegyez fel. Valószínűleg Capistranói János beteg volt, s ennek következtében nem folytatja apostolkodását.

Közben folytonosan várta, hogy pártfogói kieszközlik Poděbradtól, hogy Prágába mehet. De hiába volt minden reménye és várakozása.

31. §. **Útja Szászországban.**

1452. január 31-én Eger városát elhagyja és Szászországba megy. Útiránya elárulja tervét. Prágához közel akar maradni, hogy bármely pillanatban útra kelhessen, ha az engedélyt megkapja; de cseh földön a folytonos fenyegető levelek miatt egyelőre nem akar tartózkodni.

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 133. — Hermann: Cap. triumph. 389. Capistranói levele a pápához. »Ex Egra 1452. in nocte Epiphaniae.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 547. Ex Egra in regno Bohemiae die 10 Januarii 1452.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 548.

Február 1-én Oelsnitzben prédikál már.[1]) Ez a városka Egertől északra fekszik, Szászországban van a cseh határtól nem messze. Itt tartózkodik február 2-án is. A következő napon aztán tovább megy Zwikauba, február 4-én már itt csodákat mível.[2]) Február 15-ig marad itt, amely idő alatt nagyon kevés csodát jegyeztek fel. Ennek pedig az az oka, hogy valami oknál fogva Cristoforo da Varese nincsen jelen, s így a másik megbízott nem buzgólkodott az összeírásukkal. Sajnálkozva írja Cristoforo da Varese: »Itt sok más is történt, amelyeket feljegyezve nem találtam.«[3])

Zwikauból az útját tovább folytatta észak felé; február 16-án Chemnitzbe érkezett.[4]) Bevonulásáról a chemnitzi krónika is megemlékezik: »Julianna Szűz napján kísérték be Capistranói Jánost Szent Bernardino ereklyéivel Chemnitz városába. Négy testvér lóháton és négyen egy kocsin jöttek vele.«[5]) Négy napig prédikál itt, amely idő alatt annyi csodát mívelt, hogy a város Capistranói János emlékét nem tudta elfelejteni. Tíz esztendő múlva is oly élénken írnak ottlétéről, mintha csak az nap távozott volna közülök. »Miután nálunk, a mi városkánkban, a népnél négy napon keresztül buzgólkodott, az Úrnak szőlőjét jótékony esővel oly eredményesen megöntözte, hogy annak cseppjei tíz esztendő elteltével sem száradtak fel, hanem örök emlék lesz náluk; tündöklött ugyanis ezen igen jámbor atyában a szigorú élet, az igazi vallásosság, az erkölcsösség, tökéletes tudás és kiváló tudomány.«[6])

Ezen levél szerint csak négy napig tartózkodott itt; de

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 522. Cristoforo da Varese: c. X. »De Egra ivit ad oppidum Hellinetz....« De Helsintz perrexit ad Zuitaniam! — Zdenek Nejedly: Ceska missie Jana Kap. 233.: »Nejprve prisel do Olesnice (Oelsnitz), kde byl 1 února.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 522. Cristoforo da Varese: c. X.: »De Helsintz perrexit ad Zuitaniam: ibidem quarta februarii....

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 522. Cristoforo da Varese: c. X.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 522. — Cristoforo da Varese: c. X.

[5]) Mencken: Scriptores Rer. Germ. III. 19. és 158. »Fragmentum Chronici Chemnizensis 1452: Introductus est Fr. Joannes de Capistrano in oppidum Chemnitz cum reliquiis S. Bernhardini in die Juliannae virginis hora vesperarum. Habuit quatuor fratres equitantes et quatuor in uno curru.« — Otto Richter: Der Bussprediger Johannes von Cap. Mitteilungen des Vereins für Gesch. und Topog. Dresdens. Viertes Heft. 2.

[6]) Wadding: Annales Min. XIII. 232. — Hermann: Cap. triumph. 447. »Datum Camencz die Martis 1. Augusti anno Domini 1462.

Cristoforo da Varese feljegyzéséből látjuk, hogy 7 napig volt itt.

Február 23-án elhagyta Chemnitzet és Freibergbe ment. Február 28-án már itt működik és csodákat mível.[1]) A lakósság itt is melegen fogadta és minden szükségessel ellátta, miért is a Miklós-templom plébánosát az egész papsággal és a község egész lakósságával együtt felvette a lelki testvériletbe 1452. március 4-én.[2])

Március 5-én itt tartózkodik még; hatodikán aztán tovább megy. Frigyes szász fejedelem kérésére Meissenbe megy, ahova március 8-án vonult be.[3]) A templom kicsiny volt a néptömeg befogadására, azért a város főterén egy háznak a tetejéről beszélt a néphez.[4]) A környékből a lakósság mind a városba tódult, minek következtében az élelmiszerben nagy hiány állott be. Frigyes azonnal gondoskodott a szükséglet fedezéséről. Levelet küldött rögtön a drezdeni hatósághoz, amelyben szigorúan meghagyja nekik, hogy a drezdeni pékek egyik napról a másikra három szekér kenyeret hozzanak Meissenbe eladásra.[5])

Dresden városa is erősen készülődik fogadására. Megvan most is a számadáskönyv, amelyben feljegyezték, mennyi napszámot fizetett ki a városi tanács a főtér kitisztítására és rendbe-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 522. Cristoforo da Varese: c. X. A datum hibás, XVIII. Februarii van XXVIII. helyett.

[2]) Otto Richter: Der Bussprediger Johannes von. Cap. Mitteilungen des Vereins für Gesch. Dresdens. Viertes Heft. 2.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 523. — Cristoforo da Varese: c. X.

[4]) Otto Richter: Der Bussprediger Johannes von Cap. Mitteilungen des Vereins für Gesch. und Topog. Dresdens. Viertes Heft. 2. (Fabricii: rerum Misnicar. lib. VII. (Lips. 1559). S. 152.)

[5]) Otto Richter: Der Bussprediger Johann von Cap. Mitteilungen des Vereins für Gesch. und Topog. Dresdens. Viertes Heft. 3. — A levél így hangzik: »Friderich von gots gnaden herczog zcu Sachsen sc. Lieben getruwen. Es ist des wirdig und innige vater her Johans de Capistrano alher gein Missen komen, dem dann vyl lute gevolgit und sich siner lere getrost haben, desshalben in notdurft gebrichet. Dorumb begern wir mit ganczem flisse, das ir bie uch mit den beckern bestellet, das sie uff morne mit dryen waynen anheben und ye aber den andern tag dieselben waine mit brote alher gein Missem furen und vorkoufen lasen. Das nicht vorhaldet, daran tut ir uns wol zcu dancke. Geben zcu Missen am mitwochen nach reminiscere anno sc. L. secundo. — Dem rate zcu Dresdenn unsern liben getruwen.« (Original im Ratsarchiv zu Dresden.)

hozására.[1]) De hiába várták, nem jött el, miként a krónikás írja »pater devotus Johannes de Capistrano debuit venisse et non venit.«

Capistranói János ugyanis csak azért jött Meissenbe, hogy Frigyest üdvözölje és kieszközölje a biztos kíséretet Csehországba. Miután ezt megkapta, nem várakozott tovább, hanem haladék nélkül visszaindult Freibergbe. Március 18-án felveszi a meisseni városi hatóságot a polgársággal együtt a lelki testvériletbe,[2]) s utána elhagyta a várost.

Erős katonai fedezet alatt vonult vissza Freibergbe március 21-én, de egynapi tartózkodás után tovább utazik Saydába, ahová március 23-án érkezik. Innen pedig egyenesen Brüxbe megy, ahova március 25-én vonul be kíséretével.[3])

Itt egész biztonságban érezhette magát, mert ez a város nem tartozott Poděbrad fennhatósága alá, hanem elzálogosítás folytán a szász fejedelem uralma alatt állott. Itt huzamosabb időt tölt el, nem azért, mintha ez a város annyi foglalkozást adott volna neki, hanem azért, mivel epedve várta a »salvus conductus«-t, amely megnyítaná az útat Prágába, a husziták főfészkéhez. Idejét részint apostolkodással, részint politikai levelezésekkel tölti el. Az elsőt illetőleg Cristoforo da Varese feljegyzései adnak bizonyítékokat, aki március 26-tól június 4-ig 16 napot jegyzett fel, amelyeken csodákat mívelt. Politikai levelezéseiről más helyen szólunk, s így az ismétlés kikerülése végett ezúttal mellőzzük őket.

1452. vízkereszt éjjelén írt levelére, amelyben négy dologban kért a pápától felhatalmazást, időközben megérkezett a válasz. Három bullát kap egymás után. Az első bullában a pápa felhatalmazást ad neki mindazon bűnök feloldozására, amelyek a pápának vannak fenntartva. A bulla teljesen hivatalos hangú,

---

[1]) Otto Richter: Der Bussprediger Johannes von Cap. Mitteilungen Vereins für Gesch. und Topog. Dresdens. Viertes Heft. 3. 2. jegyzet. »Dominica oculi mei (12. März.): Primo 44 gr. 4 hllr. czwelff gesellin den marckt zcu schluffiln unde den mistledirn, etliche 3 1/2 tag, etliche 3 tage, etliche 2 tage, sicut pater devotus Johannes de Capistrano debuit venisse et non venit.« (Bauamtsrechnung von 1452. im Ratsarchiv zu Dresden.)

[2]) Otto Richter: Der Bussprediger Johannes von Cap. Mitteilungen Vereins für Gesch. und Topog. Dresdens. Viertes Hefts. 3. (Codex dipl. Sax. reg. II. 4. S. 70).

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 523. Cristoforo da Varese: c. X. »De Sayda ivit ad civitatem Pontensem, in Regno Bohemiae.«

kimért és határozott: »Kedves Fiúnknak, Capistranói Jánosnak, a Szent Ferenc rendjének szigorított szabályát követő szerzetesnek és az Alpeseken innen levő részeken vikárius generálisnak. Apostoli tisztünkből kifolyólag készségesen fordítjuk figyelmünket mindazokra, amelyek a hivők lelkiüdvét célozzák. Ezért abban a reményben, hogy te, — aki Csehország, Morvaország és Ausztria részeiben az eretnekség kiirtásában életed veszélyeztetésével fáradoztál és vitatkozásaiddal, prédikációiddal folytonosan készen voltál munkálni, — Krisztus híveit és a katholikus hittől eltévedt és az igazság világosságára visszatérni akaró lelkeket annál buzgóbban ösztönözhesd és lelkesíthesd, minél üdvösebb eszközöket nyújthatsz lelküknek, apostoli hatalmunknál fogva teljes szabadságot adunk, hogy belátásod szerint a nevezett országok részein bárminő személyeket, bárminő bűntény, bűn és hiba alól, még az apostoli széknek fenntartottak alól is, egy ízben feloldozhatsz, nemkülönben ugyanezen részeken tartózkodó szerzetesekre és más egyházi személyekre vonatkozólag, akik bármely okból, vagy alkalomból, kivéve a szándékos gyilkosságot és testcsonkítást, kiközösítés bűnébe estek, ha ez nem válik a feloldozás gúnyjára, vagy másképen belekeveredve ezen bűnökbe irregularitást követtek el, az irregularitást illetőleg a bűnöknek megfelelő üdvös penitencia kiszabása és mindazoknak hozzáadása után, amelyek jogilag járnak, miután bizonyos ideig, amennyi neked jónak tetszik, rendjük gyakorlásától felfüggesztettek, ugyanazon hatalmunknál fogva teljes szabadságot engedélyezünk, hogy őket egy ízben feloldozhasd. Nem ellenkezvén az apostoli és egyéb határozatokkal. Jelen dolgok két év után semmiképen sem érvényesek. Kelt Rómában, San Pietronál, az Úr megtestesülésének 1451. évében, febr. 20-án, pápaságunk ötödik évében.«[1])

Mivel ezen bullában a fogadalmakról nem volt szó, azért a pápa ezt újabb bullával pótolta. Ezen bulla, amelynek keltezése csak két nappal később történt mint az előbbi, a megokolásban teljesen azonos szövegű. Megengedi ebben a pápa, hogy úgy az egyházi, mint a világi személyeket mindenféle fogadalom alól, ha törvényes ok akadályozza azok megtartásában, egy ízben

1) Wadding: Annales Min. XII. 135. — Hermann: Cap. triumph. 392. »Datum Romae... anno Incar. Dom. 1451. 11. Kal. Martii Pontificatus nostri anno quinto.«

feloldozhat vagy más jámbor cselekedetre változtathatja, kivéve a Szentsír látogatását, szent Péter és szent Pál sírjaihoz és San Jago di Compostella-ba való zarándoklását. Ezen felhatalmazás is két évig érvényes. [1])

A harmadik bullájában pedig engedélyt ad a pápa Capistranói Jánosnak, hogy Ausztria, Csehország, Morva és Stájerországokban kolostorokat alapíthat. [2]) Erről másútt lesz szó.

Ezen bullákra nagy szüksége volt, s azért nagyon kellemesen érintette ezeknek megérkezése. De a legfőbb hiányzott, pedig ez után vágyódott legjobban: azon hatalommal való felruházásra, hogy az eretnekek ellen szükség esetében világi karhatalmat is igénybe vehet. Ezt a hatalmat a pápa Itáliában megadta neki, de most a körülmények kellő mérlegelése után nem sietett ezt a jogot megadni. Capistranói Jánost pedig ezzel boldoggá tehette volna, mert ez a hatalom megnyította volna neki az útat Csehországba és a kaput Prágába.

Ezt, meg a salvus conductus-t várta itt Brüxben heteken keresztül. De egyik sem jött meg. A pápa óvakodott attól, hogy tűzes csóvát dobjon a lőporos kamrába; Poděbrad pedig hallani sem akart arról, hogy olyan férfiú, mint Capistranói János Prágába menjen, mert attól félt, hogy a nagy nehezen eloltott tűz ismét lángrakap.

Ilyen várakozások és vágyakozások közben múlnak a hetek Brüxben anélkül, hogy egy lépéssel közeledhetett volna céljához.

Június 6-án aztán megszabadult ettől a lenyűgözött érzéstől. Késő este ugyanis megkapta Nicolaus von Cusa pápai követ és Albert bajor herceg levelét, amelyben esdve kérik, hogy rögtön induljon Regensburgba, ahol Szent Vitus és Modestus ünnepe után való vasárnap tanácskozásra gyűlnek össze a csehekkel. [3]) A következő nap sietve ad erről hírt Ulrich von Rosenbergnek

---

[1]) Theiner: Vetera Mon. Hist. Hung. II. 261. — Wadding: Annales Min. XII. 136. — Hermann: Cap. triumph. 392. »Datum Romae... anno 1451. 8. Kal. Martii etc.... anno quinto.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 136. — Hermann: Cap. triumph. 393. — Herzog: Cosmographia I. 32. — Facies Nasc. et Succ. Prov. Seraph. 64. »Datum Romae... 1451. pridie Nonas Martii, Pontificatus nostri anno quinto.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 524. Cristoforo da Varese: c. XI. »De Ponte vocatus est per Dominum Nicolaum de Cusa, cardinalem sancti Petri ad Vincula et legatum Apostolicum ad dictam, quae tenebatur Ratisbonae cum Bohemis.«

és örömmel jelenti, hogy gyorsan útrakel Regensburgba, ahol Rokycanával remél találkozni, akit a legsürgősebben meghívott erre az alkalomra.[1]) »Gyorsan útrakelt — mondja Cristoforo da Varese — és hét nap alatt Brüxből Regensburgba érkezett.« Ezen kijelentésből azt következtethetjük, hogy június 8-án már útrakelt és június 15-én érkezett Regensburgba. Ez Szent Vitus és Modestus ünnepe volt, és 1452-ben csütörtökre esett; a gyűlés napjául pedig az ezt követő vasárnapot jelölték meg. Elég korán megérkezett. Két napig ideje volt a gyűlésig.

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 548. — Palacky: Urkundl. Beiträge. 45. »Ex Ponte regni Bohemiae 1452. die 7. junii festinanter.«

NEGYEDIK FEJEZET.

32. §. Működése Bajorországban.

A regensburgi gyűlés, amelytől oly sokat remélt, rövid ideig tartott, mert 3 nap mulva eredmény nélkül feloszlott. Mivel már torkig volt a csehekkel, azért elhatározta, hogy Németország ezen részeiben egy kis körútat tesz. Cristoforo da Varese csak június 22. és 25-ikéről jegyzett fel csodákat.[1])

1452. június 26-án elhagyja Regensburgot és lassú menetben vonul Amberg felé, ahová július 3-án ér, mert 4-én már csodákat mível.[2]) A lakósok nagy szeretettel vették körül, mit azon körülmény is igazol, hogy szerzetes fiai részére kolostort is alapít itt.[3]) Július 11-én még itt prédikál.

Több napi itt tartózkodás után útját tovább folytatja, de nem Egerbe, mint Glassberger krónikájában állítja,[4]) hanem Neumarkt-ba (Novum Forum) Ottó bajor herceghez.[5]) Itteni szerepléséről, úgyszintén a következő városban, Eichstättben való tartózkodásáról, nem tudunk semmit. Cristoforo da Varese csak annyit jegyez fel, hogy mindkét városban sok csodát mívelt, de az írók hanyagsága folytán semmit sem jegyeztek fel.[6]) Neumarktból Eichstättbe ugyanis Johann eichstätti püspök meghívására ment,[7]) aki rendkívül buzgó és vallásos ember volt.[8])

Prédikációinak híre oly nagy volt ezen részeken is, hogy fejedelmek, püspökök és városok vetekedve írtak hozzá alázatos leveleket, hogy jöjjön városukba és részesítse őket is Isten igéjé-

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 524. Cristoforo da Varese: c. XI.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 524. Cristoforo da Varese: c. XI. — Weber: Johannes von Cap. Miss. 60. Capistránói levele Amberg-ből 1452. júl. 4. Frigyes szász fejedelemhez.

[3]) Analecta Franc. II. 340—341. — Acta Sanct. Oct. X. 524.

[4]) Analecta Franc. II. 340—341.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 524. Cristoforo da Varese: c. XI. »De Amberga ivit ad Novum Forum ad illustrem dominum Ottonem Ducem Bavariae.«

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 524. Cristoforo da Varese: c. XI.

[7]) Analecta Franciscana. II. 341. — Hueber: Dreyfache Cronickh. 299. —

[8]) Acta Sanct. Oct. X. 468. q. Jegyzet.

nek hallásában. Így Nürnberg városa háromszor írt neki, míg eljutott hozzájuk.[1])

Végre engedett kérésüknek és Eichstättből Nürnbergbe ment. Július 19-én érkezik meg a város kapuihoz, ahol a papság és a nép ünnepélyesen fogadják és elkísérik szállására az obser-vánsok kolostorához.[2])

Míly más fogadtatásban részesült, mint egy évtizeddel ezelőtt, mikor mint pápai követ itt járt? Akkor a nép nagyon ellenségesen fogadta; az eretnekektől félrevezetve, kővel és sárral dobálta meg és íly gúnyszavakkal illette: farkas, pápa, barát, semmirekelő, tolvaj.[3]) Most pedig ép az ellenkezőjét látjuk. A nép tolong eléje és elhalmozza a szeretet minden jelével. Az egykorú Hartmann Scheydel krónikájában, amelyet már másutt idéztem, leírja a fogadtatást és napi rendjét annak a csodálatos embernek, aki csupán csont és bőrből állott.[4])

Huzamosabb ideig maradt itt. S az egész idő alatt naponkint prédikál és csodákat mível. Cristoforo da Varese feljegyzései egy kicsit zavarosak, de azért a körülmények összevetéséből látjuk, hogy július 19-től augusztus 10-ig tartózkodott itt.[5])

Itt és a szomszéd városokban beszédjeiben azon visszaéléseket ostorozza, amelyek a társadalomba becsúsztak. Különösen a játékszenvedély és a fényűzés ellen kelt ki hevesen. E kettő

---

[1]) Alt-Arnstadt. Herausgegeben von der Museumgesellschaft. 3 Heft. 86.

[2]) Analecta Franc. II. 341.

[3]) Düx: Nicolaus von Cusa. I. 386 »Auch in Nürnberg begrüsste man Johannes als einen Boten des Himmels und bewies ihm die tiefste Verehrung. Das Volk strömte auf dem Markte zusammen, und brachte die Werkzeuge der Spiellust zum Verbrennen; in gleichen Absicht brachten die Jungfrauen ihre Zierrathen, bordirte Kleider, Kopfschmuch u. s. w.; so dass einmal sechs Wagen voll dergleichen Waare auf dem Markte den Flammen übergeben ward. Diess war um so auffallender, als Kapistran 15 Jahre zuvor hier das von der Ketzerei angesteckte Volk in einer so ganz andern Stimmung fand, dass er unter Hohn mit Koth und Steinen geworfen ward und nichts als Wolf, Papst, Mönch, Schelm und Dieb rufen hörte.«

[4]) Scheydel: Historiae aetatum mundi. 249. b. — Der Katholik. 1891. III. 153. a német kiadásból idéz: »Disen man haben wir zu Nürnberg gesehen, LXV. iar alt, klains magers dürrs ausgeschöpft, allein von haut geedere und gepain zusamengesetztes leibs, doch frölich und in arbeit starck, alle tag on underlass predigend, und hoh und tieffe materie fürende...«

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 524—525. és 526. »h« jegyzet. — Cristoforo da Varese: c. XI. Feljegyzésébe azon hiba csuszott be, hogy »Die sexta« után mindjárt »die decima septima« következik; utána die decima nona, majd decima quinta augusti. Világos, hogy a két első számozásnál a »decima« szó elmarad s így aug. 17. és 19. helyett aug. 7. és 9. olvasandó.

volt ezen kornak a legfőbb mozgatója, a legnagyobb baja. Ezeket ostorozta Itáliában, ezeket támadja most Németországban. Miben állott tehát ezen társadalmi bajoknak a fő rosszasága?

A játékszenvedély annyira elharapódzott minden városban és községben, hogy mindenütt voltak nyilvános játékházak, amelyek éjjel-nappal nyítva voltak a közönség számára. Különösen a kocka és a sakk voltak a divatos játékok. A nép annyira megszokta ezeket a hazárdjátékokat, hogy még a köznép is tódult ide, hogy szenvedélyének eleget tehessen. Ezen játékházakban aztán folyt az evés-ivás, részegeskedés és duhajkodás nemcsak vasárnap és ünnepnap, hanem még köznapokon is. A nép ennek hatása alatt elszokott a templomból, és tódult a játékházakba. A templomok üresek voltak, de a játékházak hangosak voltak a mulatozó és ordítozó nép lármájától. A hatóságok látták a bajt, de szemet húnytak, mert a játékházak bevételei után adóztak, és így az egyes községeknek jövödelmi forrásúl szolgáltak.[1])

Ezen kornak másik kárhozatos szenvedélye a divat volt. A gazdagok őrületes pazarlást vittek végbe e téren. A ruházkodásban, a vendégeskedéseknél és lakomáknál olyan fényűzést fejtettek ki, hogy a hatóságoknak kellett közbelépniök és kemény bűntetéssel sujtaniok a divat majmolóit.

Különösen nagy volt a pompa és fényűzés a ruházatban. A nők kiváltképen kitűntek a fényűzés túlhajtásában. Alkalmúl rendesen a lovagjátékok és a lakodalmak szolgáltak. Ilyenkor naponkint több ízben változtatták öltözetüket: »spanyol, német, olasz, magyar, angol, francia öltözetekben jelentek meg egymás után. A hatóságok megsokalták ezt, s kiadták a szigorú rendeletet, hogy a lovagjátékokon nem szabad többféle öltözetben megjelenni, mint négy himzett, gyöngyökkel és drágakövekkel kirakott öltözetben.« »1453-ban Frankfurtban (am Main) megtiltották a cselédeknek és a kereskedő legényeknek, hogy színes, vagy hegyesorrú cipőt viseljenek.« Kiváltképen szerették a nők hajukat diszíteni. Magas, toronyalakú hajdíszt viseltek, az úgynevezett »Hennint«. Ez ellen egy karmelita dörgött a szószékről, de hiába. »A nők, — mondja egy francia történetíró — úgy tettek, mint a csigák, amelyek a legkisebb zörejre is behúzzák

[1]) Schlager: Die deutschen Franziskaner. 59—60.

csápjaikat, de mihelyt megszűnt a zaj, ismét kidugják. Mihelyt eltávozott a karmelita, a hölgyek ismét fejükre rakták a hajdíszt, amely most még magasabb volt, mint előbb.«[1])

Azon kor írói közül többen, a prédikáló szerzetesek pedig kivétel nélkül mind heves támadást intéztek a divat túlhajtásai ellen. Ugyanígy tesznek a nem katholikus írók is. Így Chelčicky Péter (sz. 1390. körül,) huszita író, eképen rajzolja a kor állapotát: »Sokan nincsenek azzal megelégedve, miként Isten őket teremtette, hanem mindig jobbá akarják magukat tenni; hogy szépek legyenek, más arcot, más fejet csinálnak maguknak, hajukat fürtökbe kötik és copfokba fonják, amely a sarkukig lóg le. Ezen dölyfösöknek Isten tudtára adá, hogy sem arcukra, sem hajukra, sem a test más részére tulajdonjoguk nincsen. Mivel azt hiszik, hogy sem vékonyuk, sem válluk, sem lábuk nincsen, iparkodnak azokat fényes és drága ruhákkal, arany övekkel, ezüstös és mindenféle szövettel és színnel pótolni, mivel ők mindenhez jobban értenek, mint az Isten; s azért az egyik lábat zöldbe, a másikat vörösbe öltöztetik. És ha Isten így teremtette volna őket, akkor ismét jobbá akarnák tenni. Ha a nőket ilyen széles lójárommal és földig érő karokkal teremtette volna, úgy azt mondanák: Isten nehéz terhet rakott ránk, lehetetlen, hogy vele járjunk.« (Post. 216.)[2])

»Most olyan ruhákat viselnek, mint az evangeliumi gazdagok: arany és más értékes szöveteket, ruhákat gyöngyökkel és drágakövekkel és mindazzal, ami csak értékes a földön. Ki tudná leírni azt a pazarlást, amit a nők a ruhákkal űznek? Azért én azt tartom, hogy sem a gazdag, sem felesége ilyen pazarlást és tékozlást azon időben nem fejtettek ki, mint most a nők. (Post. 168.)[3])

»A férfiak öltönye egészen a földig ér, a feszes kabát alig födi be a hátat, és a sapka, barátcsuklyához vagy fejkendőhöz hasonlóan, lenyúlik a lónak nyergéig; rövid köpönyeget viselnek és vállukig érő hajat, ezen hegyes szőrkalapot, úgy hogy mint egy kéményből, úgy kandikálnak ki; röviden nem tudnak mást, mint magukat elcsúfítani. Az asszonyok is utálatosan oly sok kabátot raknak magukra, hogy alig tudják magukat továbbhurcolni, min-

[1]) Annegarns Weltgeschichte. V. Band. 354—355.
[2]) Palacky: Gesch. von Böhmen. IV. 538.
[3]) Palacky: Gesch. von Böhm. IV. 539.

denféle mesterkélt viseletben járnak és egészen förtelmes ékességgel; hordanak egy széles, felülről mint egy kürt kiszélesedő fejdíszt.« (Netz 157.)[1])

Míly szigorú volt a kor felfogása a ruházatra és általában a divatra vonatkozólag, Szent Bernardino prédikációi után fogalmat alkothatunk magunknak. Alexander von Hales egyházi tudós után ugyanis azt tanítja, hogy aki igazságos ok nélkül idegen hajat, vagy a saját kihullott haját viseli, halálos bűnt követ el. Úgyszintén súlyos bűnt követnek el azok is, akik nagy csuklyát viselnek, akik arcukat pirosítják, akik útcai leányok módjára tunikát viselnek a hozzávaló toldással.

Az uszály viselést is halálos bűnnek tartja; még pedig halálosan vétkezik az, aki hordja, aki csináltatta, aki csinálta és aki a kelmét erre a célra eladta.

Korunk annyiszor hangoztatott hygienikus kívánsága jut eszünkbe, mikor megokolja, miért tartja az erkölcsre és egészségre is károsnak az uszály hordását. »Mily kellemes látvány télen esős időben, mikor az asszonyok a piszok miatt ruhájukat hátul kezükkel felfogják, vagy nyáron, ha a por, amelyet ők felvernek, mindenkit, aki az úton velök szembejön, üdvözlésképen belep! Az asszony, aki abban hibás, hogy utána minden por az embernek a torkába jut, valószínűleg azt szeretné, hogy senkise jöjjön utána. Nem is gondol azokra a kiadásokra, melyeket ezért a férje tesz; a hazudozásokra, melyeket érette a férfiak elkövetnek. Nem is gondol arra, hogy a szövet és a kelme ezen koptatásával az ilyen ruha gyorsabban megy tönkre, sem arra, hogy mennyi időbe kerül, míg az ilyen ruhákat kitisztogatják és kiporolják, és milyen óriási teher nyugszik vállain. Halálos bűn, ha az illető ezt nem vágja le; elegendő, ha a ruhák két vagy három újjnyira érnek le a föld fölött; ez volna a tisztességes és megengedett viselet.

Hasonlóképen beszélek a férfiakról, akik díszesebben és költségesebben öltözködnek, mint állásuk megköveteli »mit kostbarem Besutz und geteilten Wadenstrümpfen.« Minden ilyen hiú és páváskodó ruhadísz halálos bűn és asszonyi elasszonyosodásból származik.«[2])

---

[1]) Palacky: Gesch. von Böhm. IV. 539.
[2]) Hefele: Der hl. Bernardin von Siena. 262.

Capistranói János bizonyára nem kisebb hévvel ostorozta ezeket a társadalmi kinövéseket, mint mestere Szent Bernardino. Szavai csodálatos hatással voltak Nürnberg élvhajhászó és az élvezeteket nagyon is kedvelő lakosságára. Szemtanúk írják le, hogy Szent Lőrinc napján dörgő beszédének elhangzása után szekér számra hordták a város egyik kapuja, a »Frauentor« elé[1]) a különböző fényűzési cikkeket, hogy megégessék. Nicolao da Fara, mint szemtanú, így nyilatkozik: »Mikor ugyanis láttam, hogy Nürnbergben 6 nagy kocsit ostáblával telten a közös piacra visznek, ahol hetvennél több festett kocsit, amelyeken télen, mikor a városon keresztül lovak húzták, gyönyörködtetésből annyi bűnt elkövettek, a közönség szemeláttára megégettek, rendkívüli sokaságuk miatt azt gondoltam, hogy ennyit egész Itáliában sem lehetett volna találni.«[2])

Müllner krónikájában feljegyezte az elégetett fényűzési cikkek mennyiségét is. »Ostorozó beszédjében megparancsolta, hogy a hegyes cipőket, a nagy fejfödőket, az ostáblát, a kockát és a kártyákat égessék el. Erre Szent Lőrinc napján 76 hegyes cipőt, 3640 ostáblát, 40.000 kockát és sok kártyát égettek el a nyilvános vásártéren.«[3])

Egy másik krónika arról tudósít, hogy ezen jelenet előtt Capistranói János háromórás beszédet tartott és csak azután égette el az összehalmozott fényűzési cikkeket. Ezt megelőzőleg megmutatta Szent Bernardino ereklyéit, amely állott egy fehér

---

[1]) Schlager: Die deutschen Franziskaner. 73. — Katholik.: Einundsiebenzigster Jahrgang. (1891.) III. 152.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 466. Nicolao da Fara: c. VII. — »Nam cum vidissem, Norimbergae sex magnos currus tabulariis plenos, ad commune forum duci, ubi etiam supra septuaginta vehicula depicta, quibus ab equis hyeme per civitatem traductis, voluptatis causa multo scelera perpetrabantur, etiam igne, spectantibus cunctis, consumpta sunt, putari prae nimia multitudine in tota Italia tot inveniri non posse.« — Cf. Rodulphius: Hist. Seraph. I. 112.

[3]) Katholik. 1891. Jahrgang. III. 152. »Müllner in seinen Annalen berichtet hierüber, wie folgt: »1452 kam Johannes Capistranus, ein Barfüssermönch uud Cardinal, auch der Rechten Doctor, der als päpstlicher Missionar Teutschland durchreiste, nach Nürnberg, und predigte das Kreuz wider die Türken. Er redete lateinisch und ein Bruder seines Ordens erklärte es dem Volk in deutscher Sprache. In seiner Strafpredigt befahl er auch, die Schlitten, grosse Wulsthauben, Brettspiele, Würfel und Karten zu verbrennen. Hierauf wurden am Tage S. Laurentii 76 Schlitten, 3640 Brettspielen, 40,000 Würfel und viele Karten auf öffentlichern Markte verbrannt.» (Cf. In Meusel: Historisch — litterarisches Magazin (1785.) 2. Theil, S. 163.«)

kendőből és egy süvegből (barett) és 100 embert meggyógyított.[1])

Ezt az égési jelenetet Hans Schäufelein egy pompás fametszeten örökítette meg, amelynek magassága és szélessége is 11·5 cm. Megtalálható az 1519-ben Augsburgban megjelent »Vita et Sermo S. Capistrani« című műben.[2]) A képen látjuk, hogy tömött sorokban űlnek vagy állnak az emberek a prédikáló-szék előtt, amelyen a Szentnek sovány alakja látható, baljában a feszülettel. Az előtérben az ostáblák, kockák és hegyes cipők rakásából lángok csapnak ki, mialatt mások öveket, hamis hajakat vetnek a tűzbe.

Glassberger is említést tesz krónikájában a fenntebbi dologról és meg is mondja a tolmács nevét is, aki ezen alkalommal beszédeit a hallgatósággal közölte. Ez rendtársa, Nicolaus Eyffler volt.[3])

Ittléte alkalmával nem feledkezett meg a testvérszerzet tagjairól, a klarisszákról sem. Meglátogatta őket is és üdvös tanításokkal megvigasztalta.[4])

A nürnbergi polgárok lelkébe felejthetetlenül bevéső dött Capistranói János képe. 10 év multán is elragadtatással írnak róla a pápának.[5]) »Üdvös beszédei és vallásos tettei, amelyekkel a hallgatóság lelkét állandóan megnyerni törekedett, eszközlik már nálunk és Németország több más városainál, hogy amelyeket a bujaság sötétsége, a rossz szokások, a játékok ocsmányságai, többrendbeli látványosságok és világi hiúságok az emberi nem üldözőjének ösztökélésére befeketítettek, buzgón tűndökölnek az erényekben.«

Ez a nyilatkozat mutatja, hogy Capistranói János szavai nem hulltak terméketlen talajba, és távozása után nem estek vissza régi bűneikbe és gonosz szokásaikba.

---

[1]) Katholik: 1891. Jahrgang. III. 152. 3-dik jegyzet: »und es ward ein gross Feuer... und darvor weiset er St. Bernhartin heiligthum; sein weiss tuch und sein paretel (Barret) und machet bey C Menschen gesund am lernung, und an gesicht und an gehorung (Gehör.)«

[2]) Katholik: 1891. Jahrgang. III. 152.

[3]) Analecta Franciscana. II. 341. »multasque curiositates et vanitates mundi tam ludorum quam vehiculorum suis sermonibus exuri fecit, fratre Nicolao Eyffler sermones eius interpretante.«

[4]) Analecta Franc. II. 341.

[5]) Wadding: Annales Min. XIII. 242. — Hermann: Cap. triumph. 407. Datum ex Norinberga 17. mensis Septembris anno Domini 1462.

Augusztus 11-én Capistranói János elhagyja Nürnberget és Antonius, bambergi püspök meghívására Bambergbe megy,[1]) ahova augusztus 14-én érkezik meg.[2]) Az ünnepélyes fogadtatás után a franciskánusok kolostorába száll meg, de a tanács rendelt melléje egy kiszolgálót, aki hat pfennigért ki is szolgálta.[3]) Prédikációinak hírére a vidékről oly nagy néptömeg tódult a városba, hogy az élelmiszerekben szükség állott be. A városi tanács tehát megparancsolja a pékeknek, hogy olyan kenyeret süssenek, hogy a szegény nép is pénzéért jó anyagot kaphasson.[4]) 5 napig tartózkodott itt,[5]) amely idő alatt a nép rendkívüli szeretettel viseltetett irányában. Később is hálásan emlékeztek reája és áradozva írják a pápához: »Hatalmas férfiú volt tettben és beszédben egyaránt, aki mennyei társalgásában hasonlóképen kitűnt, hatásos ékesszólásával és prédikációjával pedig városunkat erkölcseiben átalakította«[6])

Capistranói János most másodízben járt ezen városban. Első ízben 1442-ben fordult meg Bambergben. Ezen utazásáról nagyon gyér adataink vannak. Egyetlen hiteles adat azon levél, amelyet Antonius de Rotehan intézett híveihez 1442. július 18-án. A levél eképen hangzik: »Antonius, Isten és az apostoli szék kegyelméből bambergi püspök. Nemrégiben kaptam értesítést, hogy a Krisztusban tisztelendő Capistranói János szentferencrendi szerzetes testvér, meg akarja látogatni városaimat és egyházmegyémet; és szándéka itt az Isten igéjét hirdetni. Óhajtván tehát, hogy a keresztény hívek annál nagyobb buzgósággal siessenek hozzá, minél gazdagabban látják magukat az isteni kegyelem ajándékával elhalmozni, összes keresztény alattvalóimnak, akik igazán megbánják bűneiket és azokat meggyónják, és akik beszédjein, prédikációin és miséjén résztvesznek városunkban és egyházmegyémben, a mindenható Isten könyörületességéből, Péter és Pál szent apostolok, nemkülönben Szent Kilián és

---

[1]) Analecta Franc. II. 341.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 525. Christophoro da Varese: c. XI. Augusztus 15-én már csodákat mível.

[3]) Katholik.: Einundsiebenzigster Jahrgang (1891.) III. Band. 153.

[4]) Katholik.: Einundsiebenzigster Jahrgang (1891.) III. Band. 153. Jegyzet (Abgedruckt bei Heller: Geschichte der Holzschneidekunst S. 314. Anm.)

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 525.

[6]) Wadding: Annales Min. XIII. 243. — Hermann: Cap. triumph. 409. Datum in Bamberga 20 mensis Septembris, anno Domini 1462.

Szent György vértanúk, Henrik hitvalló és Radegundis szűz, a mi egyházmegyénk patrónusainak tekintélyében és érdemeiben bízva, mindenegyes alkalommal püspöki hatalmamnál fogva 40 napi búcsút a vele összekötött elégtétellel könyörületesen engedélyezek az Úrban. A fenntebbiek hiteléül pecsétünkkel megerősítettük. Kelt Bambergben, 1442-dik évben, apostolok oszlása után következő szerdán.«[1])

Sajnos, a bambergi levéltár ezen korbeli anyaga részint az eretnek csehek pusztítása, részint tűzvész folytán annyira elpusztult, hogy nem lehet pontosan megállapítani az időt, mikor jelent meg itt Capistranói János.[2]) A legnagyobb valószinűség szerint a mondott év második felében járt itt. Giovanni da Barberio ugyan azt állítja, hogy ez a látogatás akkor történt, mikor Itáliába készült visszajönni azon hivatalos kiküldetésből, amellyel Alberto da Sarteano megbízta. Ez pedig 1442. szeptember 1-én nevezte ki a toursi, a francia, burgundi, angol és a hiberniai tartományok vizitátorává[3]) és ezt a kinevezést IV. Eugénius pápa ugyanazon év december 1-én jóvá is hagyta.[4]) S így ez a látogatás csak 1443-dik évre esnék; de akkor mi értelme volt a fenntebbi levélnek? A püspöknek bizonyára az volt a célja, hogy a hívek figyelmét felhívja a közeli jövetelre, és nem az, hogy hívei azt elfelejtsék.[5])

33. §. Működése Németország különböző városaiban.

Augusztus 21-én Bambergből távozik és Coburg felé folytatja útját, ahová augusztus 23-án érkezik.[6]) Rövid egynapi tartózkodás után továbbmegy Arnstadtba,[7]) ahová Szent Rufus napján, azaz augusztus 27-én tartja bevonulását.[8]) A város már napok óta készülődött a fogadására. A város főterét kisöpörték, a közepén szószéket állítottak fel. Mikor pedig elérkezik az érkezés órája, az egész város az Ilmenau város felől vezető országútra

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 327.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 327. Emilian Ussermann tudósítása.
[3]) Wadding: Annales Min. XI. 159.
[4]) Wadding: Annales Min. XI. 160.
[5]) Acta Sanct. Oct. X. 327.
[6]) Acta Sanct. Oct. X. 525. Cristoforo da Varese: c. XI.
[7]) Acta Sanct. Oct. X. 525.
[8]) Alt-Arnstadt. Hrsgg. von der Museumgesellschaft. 3. Heft. 87.

vonult, hogy ünnepélyesen a városba kísérhessék. Szekéren jött, társai kíséretében.[1]) A városi tanács és a papság a város kapuja előtt üdvözlik és azután elvezetik a franciskánusok kolostorába. Itt a tanács, miként fejedelmi személyek fogadásánál szokásban volt, megkínálja egy pohárka olasz édes borral, úgynevezett »Refal«-lal.[2]) Ellátásáról is a tanács gondoskodott; a szegénységben élő ferencrendieknek halat, hazai bort (vagy sört) és egy összeg pénzt küldött ajándékba.[3])

A következő nap a tanács Capistranói Jánost kíséretével együtt a nagy térre kíséri, ahol már rengeteg tömeg várja. Egyik oldalon az asszonyok, másik oldalon a férfiak állottak; erős kötélkordon választotta el őket egymástól. Az asszonyok fehér ruhában, égő gyertyákkal kezükben várták a szent férfiút. Amint megérkezett, elkezdték énekelni latinúl az »Ave Maria« és a »Veni Sancte Spiritus« énekeket, amelyeknek végeztével Capistranói János misét mondott és utána hatalmas beszédet. A nép, bár keveset értett a latin beszédből, mégis a lelkes és a szónoki hévvel előadott beszédtől annyira meg volt hatva, hogy többször ezen kiáltásba tört ki: Jézus irgalmazz! Jesus und Misericordia.[4]) Ezután következett a gyógyítás. Cristoforo da Varese csak ennyit jegyzett fel: »És itt sok csoda történt, de nem volt senki, aki feljegyezte volna; de a jelek még a templomban láthatók.«[5])

[1]) Alt-Arnstadt. 3. Heft 87. »Ein übriges tat das feierliche Geleit der Ordensbrüder und des »Herzogs Paul von Ägypten und der Seinen.«

[2]) Alt-Arnstadt. 3 Heft 87.

[3]) Alt-Arnstadt »3. Heft 88. és 71. lap, ahol a város számadás-könyvéből a következő adatokat közli: *a)* Distributa von des andechtigen vaters wegen Dominica die Ruffi (27. Aug. 12. nach Trin.): Item j sex (agenam) 111 j gr (oschen) vor vische gegebin. Item j sex. den brudern zcu sture der zeerunge. Item X. gr. vor czymmerhoultz zcu predigèstule. Item VII. j. gr. den stuel zcu machene. Item 111 j. gr. vor naile ad idem. Item XX. 111 j gr. vorczerten dy waynknechte, dy ön herbrachten, in domo Reyns und in der garkochen etc. Item j sex XX. gr. vor reval gegebin. Item Syboten V. mecz haffern vor j sex. Item 11 j wagen den hern zcu furen keyn Erffurte; fuerunt Lindener, C. Strube, Michel Schrot; cuilibet j sed, Summa 1 j sed. Item 1 j wagen gefurt dy barfusenbruder keyn Ilmena: fuerunt Heino Meydel, Hartung Bigke; cuilibet j sex. Summa j sex. Item Schuler V. gr. vor strenge und kruge. Summa VI. j. sex XCV. gr. *b)* Propina Extraneis. Dominica die Ruffi Stormer XX. j gr. j den vor VII. j st (ubichen) dem andechtigen vater und den barfusnn hern. *c)* Gemeyne urgabe. Dominica die Ruffi j sex gegebin Pauwel hertzogen von Egipten und den seynen.

[4]) Alt-Arntstadt. 88.

[5]) Acta Sancta Oct. X. 525. Cristoforo da Varese: c. XI. »Et ibi multa mirabilia facta sunt, sed non fuit, qui scriberet, signa tamen adhuc in ecclesia apparent.«

Capistranói János nagyon rövid ideig tartózkodott itt. Augusztus 24-én még Coburgban volt, amely Anstadttól körülbelül 100 kilométernyire van, és szept. 1-én már Erfurtban prédikál.[1]) Következőleg augusztus 26-án érkezhetett és augusztus 28-án távozott.[2]) Ezen rövid idő alatt még tartomány-gyűlést is tartott, amelyen tartományi vikáriussá megválasztatta fr. Henningius Sehle-t.[3]) De nagyon lehetséges, hogy ezen a gyűlésen csak megerősítette hivatalában. Ezen gyűlés megtartása mellett bizonyít az arnstadti számadáskönyv is, amelyben feljegyezték, hogy ugyanazon a napon, mikor Capistranói Jánost társaival együtt három szekéren Erfurtba szállították, ugyanekkor 2 szekér Ilmenauba vitt mezitlábos testvéreket (barfussen Brüder.)[4]) Valószínűleg a többiek másnap távoztak. Pusztán kíséretül Capistranói János ennyi rendtagot nem vitt egyik városból a másikba magával.

Az utolsó napon itt is mennydörgött a divat ellen. És megismétlődött, habár kisebb mértékben, a nürnbergi jelenet. Halomba hordták az összes fényűzési cikkeket és Capistranói János saját kezével gyújtotta meg a rakást.[5])

Az arnstadti számadáskönyvben egy kiadást a következőképen könyveltek el, ezen cím alatt »Gemeyne urgabe«: Dominica die Ruffi j sex gegebin Pauwel hertzogen von Egipten und den synen.«[6]) Johannes Bühring, aki alaposan átkutatta a számadáskönyveket és egyéb iratokat, ezen személyre vonatkozólag a fenntebbi feljegyzésnél egyebet nem talált. Többféle megoldást keres, de végül mégis csak oda lyukad ki, hogy ez a Pál egip-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 525.

[2]) Alt-Arnstadt. 89. † jegyzet.

[3]) Wocker: Geschichte 18. — Alt-Arnstadt. 92. és 76. lap. — Compendium chronologicum Provinciae Saxoniae S. Crucis ord. Fr. M. S. Francisci recollectorum. Ex Mss. A. V. P. Aegidii Blumenberg, Prov. Secretarii a. 1759. (Herausgegeben von den sächsischen Ordensprovinc (Warendorp. (1873.) S. 18. Nr. 17.: Anno itaque 1452. S. Johannes Capistranus a Nicolao V. in Germaniam et Saxoniam missus... regularem observantiam in Saxonia mirifice propagavit. Eodem hoc anno idem Sanctus praesens praesesque fuit in capitulo Vicariae Saxoniae regularis observantiae celebrato in conventu Arenstadiensi, in quo vel confirmatus vel a fratribus huius provinciae electus fuit Provinciae vicarius P. F. Heningius Sehle. Multa vero salutaria monita pro gubernatione superiorum ac subditorum dedit ibidem, ac salutares fecit et fieri suasit ordinationes.«

[4]) Alt-Arnstadt. 92. és 71. lap. Item 11 j wagen den hern zcu furen keyn Erffurte... Item 1 j wagen gefurt dy barfusen bruder kayn Ilmona....

[5]) Alt-Arnstadt. 89.

[6]) Alt-Arnstadt. 71.

tomi herceg nem létező személy, kit csak az életíró fantáziája talált ki.[1])

Bühring lehetségesnek tartja azt is, hogy ittléte alkalmával az uralkodó gróf is fogadta Capistranói Jánost.[2]) De ez egyéni véleménynél nem több, mivel semmi positiv adat nem támogatja. Ugyanilyen ingadozó talajon mozog azon megjegyzése is, hogy a későbbi zsidó üldözésnek, amely 1466-ban következett be, talán Capistranói Jánosnak az uzsora ellen tartott beszéde adta meg az alapot.

Egyébként az arnstadtiak mindig hálás szívvel gondoltak Capistranói Jánosra és az 1462. szeptember 15-én kelt levelükben azt írják II. Pius pápának, hogy néhány napi ott tartózkodása alatt bőséges prédikációival a népet nemcsak az erényes életre intette, hanem a különböző vétkektől, rossz szokásoktól és az ocsmány játékokról leszoktatta, s az isteni tiszteletben buzgóvá és szorgalmassá tette.[3])

Arnstadtból Capistranói János Erfurtba ment, ahová az egykorú feljegyzések szerint augusztus 28-án érkezett meg.[4])

Az erfurti annalesek elég részletesen leírják a bevonulást és az itt tartózkodás főbb mozzanatait:

»Mikor 1452-t írtak, jött egy mezítlábas barát Erfurtba, akinek neve Capistranói János volt, s akit »szent atyá«-nak hívtak, s aki Szent Bernardino ereklyéit arra használta, hogy az embereket megérintette vele; ő igen szent és egyházi férfiú volt, s istenes életet élt; állandóan magával vitt 4 mezítlábas barátot lovon és néhányat kocsin; s így vonult sok tartományon keresztül. Midőn ezen most folyó évnek Szent Ágoston napján (aug. 28.) Erfurtba is eljött, a tanács elébe lovagolt, és ünnepélyesen a városba és a mezítlábas barátok kolostorába kísérte, ahol részére szobát és szállást rendeztek be. A lovakat a lóistállóba vitték és ott takarmánnyal ellátták. A tanács egy emelvényt csináltatott, amelyen faoltár volt, ahol mindennap korán

---

[1]) Alt-Arnstadt. 93. különösen a ** jegyzet.
[2]) Alt-Arnstadt. 90.
[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 241. Hermann: Cap. triumph. 722.
[4]) Mencken: Scriptores Rer. Germ. III. 1215. — Cf. Acta Sanct. Oct. X. 525. Christophoro da Varese: c. XI. »De Arnest ad inclytam civitatem Erfordiam, et ibi prima die septembris, duae claudae et unus claudus... sanati sunt.«

misét mondott, amelynek végeztével a nép elé lépett és latinúl prédikált, mivel németül nem tudott. Első sorban a tudósoknak és a papságnak prédikált, akik előtte a padokon foglaltak helyet. S ha ő befejezte latin beszédét, utána a szószékre lépett egy ügyes doktor, aki a »szent atya« beszédét németre fordította a laikusoknak, és ostorozta az egyházi, világi és minden egyéb személyeket.

Első sorban figyelemreméltó az az életmód, amelyet a szent atya folytatott, míg Erfurtban tartózkodott.

Reggel korán két biró (rathmeister) és két előkelő tanácsos, azután a város jegyzője és doktorok is elmentek érte a mezítlábasok kolostorába és elkísérték őt azon emelvényhez, amelyet a küzdőtéren (?) (vor den Grieten) készítettek. Itt gyülekezett a nép is nagy számban; a tanult emberek elénekelték a két »Ave praeclare« és »Veni Sancte Spiritus« sequentiát. Erre a férfiak és asszonyok elkezdettek ájtatosan német énekeket énekelni, míg csak meg nem érkezett az úr és a miséhez nem készülődött. A nép elválasztva állott az által, hogy a férfiak csapatosan külön a jobb oldalon állottak, és az asszonyok a baloldalon álltak külön, közöttük egy nagy kötél volt kifeszítve, mivel aztán elválasztották őket egymástól. Az asszonyok csapatában igen sokan égő gyertyát tartottak kezükben, és Isten dicséretére a szent mise alatt égni hagyták.

Most aztán a jámbor atya elkezdte a szent misét mondani és ezután prédikált, mint előbb említve volt; s ha mindez megtörtént, akkor az előbbemlített úrak visszakísérték a kolostorba.

Ugyanennek a jámbor atyának különös szokása volt, hogyha valamely városba jött és ott prédikált, megparancsolta, hogy az ostáblákat és a kockákat, ami csak van a városban, adják át. Erfurt városában egy nagy rakás kockajátékokat és asztalokat is, mivel a kockajátékok ezeken állottak, és egy nagy rakás kockát adtak át. Azután meghagyta az asszonyoknak, hogy a nagy hajfonatokat (Zopf) adják át neki és Isten kedvéért mondjanak le a fényűzési cikkekről, és azokat is adják át neki. Erre néhány erényes asszony hajfonatát levágta és igazi alázatossággal neki átnyújtotta.

Miután a jámbor atya három héten, vagy tovább is Erfurtban időzött, és mindennap misézett és prédikált, elhatározta, hogy

útját továbbfolytatja; és »vnd uf dem suntag Mathie noch gehaldener Messe vnd getaner predigete wurde vor die wegis,«[1]) azaz Máté napja után eső vasárnap a megtartott mise és prédikáció után útrakel. Amint a földnép észrevette, hogy tovább indul, oly nagy számban jött a vidékről a városba a mondott vasárnap, hogy százezerre tették azok számát, akik akkor prédikációján jelenvoltak. A prédikáció után megmutatta Szent Bernardino ereklyéjének egy darabját és mikor a lepel egy darabját felmutatta, arra hívta fel az embereket, hogy közösen kiáltsák e szavakat: Jézus és Könyörületesség. S mialatt ez történt, a vámház mellett a téren (neben den Zolhaus vor den Griten), ahová a kockajátékokat, amelyeket neki átadtak, egy nagy halomba rakatta, és ezekre sok asztalt, játékkártyát, kockát és sok asszonyi hajfonatot hányatott és dobatott, meggyújtotta és mindent elhamvasztott, és porrá égni engedett. S mikor mindez megtörtént, akkor visszament a kolostorba és megebédelt. Mikor megebédelt, kikísérték őt ünnepélyesen a városból; és ő Weimarba akart menni, mivel Vilmos herceg, az ország úra, kérte, hogy jöjjön hozzá. Ugyanezen Vilmos herceg a jámbor atya távozása után, a jámbor atya rendjének, amely a reformálást elfogadta, két kolostort építtetett, egyet Salzában és egyet Weimárban.«[2]) Így szól az egykorú krónika.

Van még egy másik forrásunk is, amely szintén részletesen beszámol az erfurti eseményekről. Ez a Magnum Chronicon Belgicum, amelyben Johannes nevű szerzetes örökítette meg Capistranói János erfurti fogadtatását: »1452-dik évben jött Capistranói János testvér, jogtudós, Szent Bernardino tanítványa, akit a szentszék küldött ki, hogy prédikáljon és térítse meg a cseheket; bejárta Thüringiát, Szászországot, Meissent és Morvaországot olyan dicsőséggel, amely az ország fejedelmeinek szokott kijárni: az egész papság és a nép kereszttel és zászlókkal körmenetben ment eléje, s mint szentet fogadták és a templomba kísérték. Közönségesen a reggeli előtt a piacon magasra épített

[1]) »Ut dem suntag Mathie« valószínüleg a rossz másoló hibájából keletkezett, mert igy kellene » uf dem suntag Mathei« (szept. 21.)

[2]) Mencken: Scriptores Rer. Germ. III. 1215—1217. — Annales Erfurtenses Germanici ab anno 1440. usque ad annum 1468. jussu Hartungi Kammermeisteri consuli Erfurt Collecti.

házacskában először misézett (Iste communiter ante prandium in foro facta domuncula in altum elevata primo celebravit, deinde duobus aut tribus horis ibidem latine omni populo praedicavit), azután két vagy három órán keresztül ugyanitt az egész népnek latinúl prédikált, és beszédjét olasz szokás szerint kézzel-lábbal kísérte (manibus et pedibus more Italico praedicata demonstravit). Azt mondják, hogy Erfurtban úgy hozzávetőleg (Erfordiae sexaginta milia populi iuxta eius aestimationem) 60 ezer ember volt jelen prédikációján, ahol az összes férfiak az egyik oldalon, az asszonyok meg a másik oldalon egymástól elválasztva állottak. Rendjének egy másik doktora követte őt a szószéken és németül szóról-szóra tolmácsolta azt, amit előbb ő latinúl elmondott: ami abból is következik, hogy a beszéd menetét hallás után papírosra leírta. A reggeli után a város összes betegei a piacon gyűltek össze és körben elhelyezkedtek; ekkor ő rendtársaival sorbajárta őket, megérintette mindegyiknek a fejét az ereklyével, amelyet magával hordott; s a betegek legtöbbjét meggyógyította, bárminő betegségben sínylődött is, ha volt bizalma, hogy az egészségét visszanyeri. Őt kísérve ugyanilyen dolgokat láttunk történni Erfurtban, Weimárban, Neuburgban, Halleban és nagyon csodálkoztunk, mivel a szent könyvekben ilyeneket sohasem olvastunk.«[1])

Szeptember 5-én távozik Erfurtból Jénába, ahova Vilmos, szász fejedelem hívta meg.[2]) Ezzel szemben az »Annales Erfurtenses« azt állítja, hogy Weimárba ment Vilmos herceghez.[3]) A két forrás nem mond ellent egymásnak, hanem egymást kiegészítik. Mindkét város Vilmos, szász fejedelemé volt, s mivel Weimár úgyis útban esett, tehát azt is meglátogatta. Weimárban szeptember 5-én tartózkodhatott, mivel szeptember 6-án már Jénában prédikál.[4])

---

[1]) Rerum Germanicarum veteres iam primum publicati Scriptores. Ex Joannis Pistoris bibliotheca. Editio III. Ratisbone 1726. Tom. III. 415. — (Theutonice de verbo ad verbum expressit, quod se ipse prius in Latino praedicavit; quod inde patet, quia in membrana seriem sermonis audiendo conscripsit.) — Wadding: Annales Min. XII. 140. — Hermann: Cap. triumph. 410—411.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 525. Cristoforo da Varese: c. X.: »De Exfordia perrexit ad Jenas ad illustrem principem ducem Wilhelmum, ducem Saxoniae.«

[3]) Mencken: Script. Rer. Germ. III. 1217. »vnd er wulden gein Wiemar, do In Herczoge Wilhelm der Landes Furste bie on hen zu kommen hatte losse betin.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 525. Cristoforo da Varese: c. XI.

A weimári látogatásról a Magnum Chronicon Belgicum is megemlékezik.[1]) Úgy látszik, hogy a meghívás nem annyira Weimár lakóinak, mint inkább Jena lakósainak szólt. Szeptember 6-tól szeptember 16-ig egyfolytában itt tartózkodik, s nap-nap után prédikál és csodákat mível.[2])

Szeptember 16-án, vagy 17-én visszajön Erfurtba,[3]) de ezen alkalommal csupán érinti a várost és útját továbbfolytatja Merseburgba.[4]) Útközben megáll Naumburgban,[5]) hogy ennek lakosait is részesítse áldásos működéseinek eredményeiben.[5]) A látogatás napját, mivel egyetlen forrásunk sem jegyzé fel, megállapítani nem tudjuk. A Magnum Chronicon Belgicum írója csak annyit említ meg, hogy ugyanazon dolgokat látta itt is, mint Erfurtban. Innen ment aztán Merseburgba. Itteni tartózkodásáról mélyen hallgatnak forrásaink. Egyedül csak Cristoforo da Varese tesz róla említést, aki határozottan kimondja: Erfurtból Merseburgba ment. Semmi okunk sincs arra, hogy ezen állítását kétségbevonjuk.

Merseburgtól északra a legközelebbi város Halle volt, ahová szintén elment.[6]) Működéséről Halle város tanácsa 1462. szept. 6-án számol be II. Pius pápának.[7])

»Egész Szászország — írják többek között — azt kiáltja, hogy ő Isten és emberek előtt kedves volt, életére nézve szigorú, erkölcseire nézve tökéletes, tudományára nézve kiváló, sőt az egész keresztény vallásnak ragyogó példaképe. Ugyanezt mi láttuk, erről tanúskodunk, ugyanis sok és a csehek leselkedései miatt veszélyes utazás után, akiket a római szentegyház egységébe akart visszavezetni, miután a salvus conductust, amint hírlik, az átkozott emlékű Johann Rokycana, aki — sajnos — sok

[1]) Pistori: Rer. Germ. Script. Vet. III. 415. — Hermann: Cap. triumph. 411. — Wadding: Annales Min. XII. 140.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 525. Cristoforo da Varese: c. XI.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 525.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 525. Cristoforo da Varese: c. XI. »De Jenis iterum reversus est Erfordiam, de Erfordia ivit ad Mersberch.«

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 329. — Chronicum Magdeburgense (Meibonius: Rer. Germ. tom. II. pag. 362.): »et fuit Erfordt, Nuenborg, Hallis.« Pistori: Rer. Germ. Script. Vet. III. 415. »Nuenborch.« — Wadding: Annales Min. XII. 140. »Nuenborch.« — Hermann: Cap. triumph. 411. »in Neoburg.«

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 525. Cristoforo da Varese: c. XI. »deinde ad Halle (ivit). — Acta Sanct. Oct. X. 329. Chronicum Magdeburgense. — Pistori: Rer. Germ. Script. Vet. III. 415. — Wadding: Annales Min. XII. 140. — Hermann: Cap. triumph. 411.

[7]) Wadding: Annales Min. XIII. 239. — Hermann: Cap. triumph. 411.

tévellyel meg volt mételyezve, és az ő követői, akik a hittől eltértek, megtagadták, hogy Isten igéjének magva hiába ne hulljon, Thüringiában, Meissenben, Szászországban és más szomszéd helyeken hintette el nem eredménytelenül.

Végül a mi városunkba is eljött és szívének legszentebb rejtekéből bőségesen juttatta az evangeliumi és apostoli igazság üdvös tanítását, csodálatos fáradozással, nagy buzgósággal, szerény ékesszólással és okossággal igyekezett azt elhinteni; mert mindkét nem megszámlálhatatlan sokaságát, akik mindenünnen, a világ legmesszebb tájairól is ideseregleltek, az isteni kegyelemtől felvilágosítva a világ megvetésére szólította fel és az égiek szeretetére kiváló gonddal ösztönözte, előadván a módot és eszközöket, amelyekkel arra törekedhetnek; ezenfelül igen sokat elvont a visszaélés minden nemétől; a játékokban való könnyelműséget, az asszonyi fényűzést, a hiú öltözködést és más ocsmányságokat, és az erkölcsök züllését nálunk teljesen eltűntette.

Ezenfelül még egy említésreméltó dolgot vitt véghez: a zsidóknak szerződéseit, amelyek a keresztények uzsorájának örvényét képezik és az isteni törvényekkel össze nem egyeztethetők, semmiseknek nyilvánította.

Minthogy ugyanis a zsidóknak ez a gaz népe, míg az isteni törvényeknek magát alávetni nem akarja, tőlünk teljesen és gyökeresen távoltartja magát, a mondott vétkek végrehajtójukkal egyetemben előttünk megvetve vannak. Sokan ezenfelül a jobb élet gyümölcse végett, a világnak hátat fordítva, a nevezett atya szerzetes rendjébe léptek. És valóban legerősebben hisszük és semmiképen sem kételkedünk abban, hogy a fenntebb említett atya ezen kiváló tetteit csupán emberi szorgalommal soha véghez nem vitte volna, ha a belső doktor, az isteni unctio őt meg nem tanította volna. Ezenfelül igen sokan állítják, ámbár mi nem láttuk, hogy a Mindenható különös ajándékkal: jelek és csodák eszközlésével erősítette meg ezen jámbor atya beszédeit.«

Ez a levél tehát hűségesen beszámol Capistranói János munkálkodásáról. Igazán kár, hogy nem szól azon intézkedésekről, amelyeket az uzsora megszűntetésére tett. Ebből következtetnénk ugyanis arra, vajjon a későbbi zsidóüldözés nem függött-e ezen intézkedésekkel egybe?

Halléból Halberstadtba[1]) majd Goslárba, innen pedig Magdeburgba megy,[2]) ahová Szent Ferenc oktáváján, azaz október 11-kén érkezik, mint ezt a magdeburgi krónika előadja: »És Magdeburgba jött Szent Ferenc oktáváján és az érsek,[4]) az egész papság és a nép ünnepélyesen bevezette, és az új piacon latinúl prédikált; a tolmács pedig a népnek anyanyelvén közölte; nyilvánosan elégettette a kockajátékokat, a hiúságnak sok más eszközeit és a nők illetlen ruházatát, és eltávozott Szent Gallus ünnepe előtt való vasárnapon.«[5])

Krantz jegyezte fel azt a hatást, amelyet Capistranói János Magdeburgban megjelenésével előidézett: »Két évvel ezután jött Itáliából a jámbor atya, Capistranói János, ferencrendi szerzetes, a reformációnak leghevesebb bajnoka, annak a Bernardinonak tanítványa, aki rendjének megreformálásában először buzgólkodott Itáliában. Eljött — mint mondom — a magdeburgi tartományba. Ezen férfiúnak külső kinézése, mint mondják, a körülállókat meghatotta, szónoki fellépése (nyelvünkben ugyanis járatlan levén, latin nyelven beszélt) hír szerint csodás hatást gyakorolt a népre. Miután utána egyike rendtársainak, akik közül sokan és jeles férfiak kísérték, tolmácsolta a népnek azokat, miket ő előbb elmondott, 5 óra hosszáig tartott mindkettő beszéde, minthogy János előbb három óráig beszélt, az pedig, aki utána következett, a hátralevő időt kitöltötte beszédével.[6]) Annyira megindította a népet, hogy a játékok összes hiú nemeit, a sakkjátékokat, a kockajátékokat és más ilyesféléket, az asszonyok pedig hajvánkosaikat,

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 330. — A pirnai kodex (Mencker: Scriptores Rer. Ger. II. col. 1518.)

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 329. Magdeburgi krónika: »Buslare.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 525. Christophoro da Varese: c. XI.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 468. Az érsek »Fridericus III. a Beichlingen« volt 1445—1464. Németországnak első primása. (Cf. Nicolao da Fara: c. VII. »Magdeburgensis, qui et primas est Germaniae.«

[5]) Acta Sanct. X. Oct. 329. Chronicum Magdeburgense: »Et in Magdeburgo venit in octava S. Francisci et solemniter introductus ab archiepiscopo et toto clero et populo, et praedicavit in Novo Foro in latino, interprete vulgarizante ad populum: et fecit comburi aleas publice et multa alia vanitatis instrumenta et illicitos ornatus mulierum et recessit dominica ante Galli.«

[6]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 360. (Cf. Chroniken der deutschen Städte VII. 392.)

fejékeiket és más hiábavaló homlokszalagjaikat a piacra hordották, és az egész nép szemeláttára megégették.«[1])

Megemlékszik erről Johannes Ludner, pirnai szerzetes is krónikájában: »Capistranói János, a »szent atyának« nevezett mezítlábas szerzetes, V. Miklós által küldetve (1451.), hogy a bűnök ellen prédikáljon, Nürnbergben, Magdeburgban, Meissenben, Leipzigben, Halberstadtban és Augsburgban prédikált; rendtársa, Cristanus doktor, volt a tolmácsa; a kártyákat, kockákat és ostáblákat, a nőknek a bohóc ruháit (frawen schnure, kokilsecke) elégette.«[2]) Erről a tudós Cristanusról krónikásunk egy másik helyen ezeket mondja: »Cristanus, a híres ferencrendi szerzetes, Magdeburgban tolmácsolta a jámbor Capistranói atya latin prédikációit.«[3])

Magdeburgban, miként más városokban, a prédikáció után még egy mise következett.[4]) Forrásaink szerint némelykor ezt mondotta Capistranói János, de valószinűleg olyankor történt ez, mikor gyengélkedése miatt a prédikáció előtt a misét egyik rendtársa mondotta.

Ezen szép eredmény létrehozásában, amelyet Capistranói János Magdeburgban elért, kétségtelenül segítségére volt a buzgó magdeburgi érsek is, Fridericus von Beichlingen, aki szakadatlanúl azon fáradozott, hogy egyházmegyéjében a világi papságot és a szerzeteseket szigorú egyházi életre bírja.[5])

---

[1]) Crantzii: Metropolis Lib. 11. cap. 39. 793. — Cf. Sedulius: Hist. Seraph. 114. és Hermann: Cap. triumh. 423.

[2]) Mencken: Rer. Germ. Script. II. 1518. »Johannes Capistranus, der andechtiger vater gnant, barfusen Ordens, schickte Nicolaus der V. (M. CCCCLI) wider di laster czu predigen, hat czu Nurrenberg, czu Magburck, czu Meissen, czu Leipcz, czu Halberstat, czu Augspurck etc. geprediget. Was ein wale, doctor Cristanus seines Ordens war sein tolmeczke, lies Kartespil, worfel, bretspiel, frawen schnure, kokilsecke etc. vorbrennen.«

[3]) Mencken: Rer. Germ. Script. II. 1509.: »Christanus, ein berumter Doctor Franziscer Ordens, czu Magdeburck, tolmeczste lateinischsp redigetten des andechtigen vaters Capistranus.«

[4]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 360. (Cf. Grotefend. I. 191.)

[5]) Mencken: Script. Rer. Germ. III. 492. Georgii Torquati Series Pont. Eccl. Magdeb. XXXVI. archiep. Fridericus de Beichling 1444—1454. — »Reformationibus omnium monasteriorum ordinum diversorum tam virorum quam mulierum praecipue mendicantium, quas sui temporis conditio in civitate Magd. potissimum exspostulaverat, animum propensius intendebat, Ecclesiastica monasteria diversa non sine labore, impendio, atque adversitate gravi sub ugum reformationis reduxit.«

34. §. Működése Szászországban.

A magdeburgi krónika szerint Szent Gallus ünnepe (október 16.) előtt való vasárnap távozott el Magdeburgból.[1]) Mivel pedig Szent Gallus ünnepe 1452-ben hétfőre esett, következőleg távozása október 15-én, vasárnap történt meg. Október 15-én még Magdeburgból levelet ír Ulrich von Rosenberghez.[2])

Magdeburgból Leipzig felé indul, s a legközelebbi hely, amelyet érintett ezen útjában, Zerbst város volt.[3]) Innen folytatja útját Wittenbergbe.[4]) Cristoforo da Varese, aki lelkiismeretesen feljegyez minden helyet, ezt nem említi; de okát maga megmondja: »És ezen az úton, t. i. Erfurttól egészen Leipzigig a fenntebb említett városokban és más helyeken is, amelyeknek neveit nem tudom, sok csodás és kiváló dolog történt, de az írók hanyagsága és hiánya miatt a feljegyzéseket nem találtam meg, a botok és más segédeszközök, amelyek a templomokban függenek, bizonyítják a dolog igazságát.«[5])

A gyors utazás következtében ugyanis lehetetlen volt minden gyógyulást feljegyezni, s így egyes helyeken ezért nincsen semmi nyoma a csodáknak. S mikor másodízben járt erre Cristoforo da Varese, akkor már nem tudták pontosan megmondani a személyek neveit, akiket Capistranói János meggyógyított; csak a hátrahagyott botokat láthatta.

A wittenbergi tartózkodást megerősíti azon levél, amelyet ezen város lakói intéztek 1462. augusztus 17-én II. Pius pápához.[6])

Wittenbergből Leipzigbe folytatja útját. Cristoforo da Varese nem jelzi a megérkezés napját,[7]) valószínűleg elfelejtette. De

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 329. Chronicum Magdeburgense: »et recessit dominica ante Galli (XVI. Octobris) versus Cerbest.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 548. Capistranói János levele 1452. okt. 15. Magdeburgból.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 329. Chronicum Magdeburgense: versus Cerbest. — Acta Sanct. Oct. X. 525. Cristoforo da Varese: c. XI. »deinde ad Magdeburgk, deinde ad Czernist.« Valószínűleg azonos Ezcellust várossal, amelynek lakói 1462. aug. 30-án írtak II. Pius pápához (Wadding: Annales Min. XIII. 238.)

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 329. Chronicum Magdeburgense.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 525. Cristoforo da Varese: c. XI.

[6]) Wadding: Annales Min. XIII. 236.

[7]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: c. XII. »die et mense« ... ez az egész dátum.

szerencsénkre Stephan Naumann megírja a német lovagrend nagymesterének káplánjához, Andreas Santberghez intézett levelében a megérkezés napját: »Tudomásodra jutott tehát tisztelendő magister, hogy a tiszteletreméltó Capistranói János, mindkét jognak kiváló doktora, a meisseni tartomány bejárása után... végre ünnepélyesen Leipzigbe érkezett Lukács evangelista ünnepe után való pénteken.«[1]) Mivel 1452-ben Szent Lukács napja, vagyis október 18-ika szerdára esett, következőleg az utána való péntek október 20-ika. Ezzel az adattal megegyezik Johann Ludner tudósítása is, aki krónikájában ezeket írja: »Leipzigben 30 napig prédikált (1452.) Orsolya napja körül.«[2]) Szent Orsolya ünnepe pedig október 21-én van. Ottó Richter, bár nem jelzi a forrást, ahonnan adatát merítette, mégis október 20-ikára teszi a bevonulást.[3])

Magdeburgból október 15-én indult el, s mivel útközben a nevezett városokat csak érintette, 20-án könnyedén Leipzigbe érkezhetett. Minden kétséget eloszlat Capistranói János azon levele, amelyet Leipzigből 1452. október 21-én írt Ulrich von Rosenberghez.[4]) Tehát feltétlenül bizonyos, hogy 20-án már Leipzigben volt. A mondott napon tehát, miként Stephan Naumann is jelzé, de Cristoforo da Varese különösen is kiemeli,[5]) nagy ünnepélyességgel vonult be a városba. Az ünnepély fényét nagyban emelte az a körülmény, hogy a híres egyetem egész tanári kara az összes hallgatókkal kivonult eléje.

A város lakói Isten küldöttét látták benne, akit azért küldött, hogy a világ romlottságának véget vessen. »Nincs kétség benne, — írja Stephan Naumann — hogy Isten küldötte a mi üdvösségünkre; ezen városban ugyanis ezen világ csalárd csábításai, nemkülönben a sátán sokféle sugallata ellen mint bátor harcos egész hónapon keresztül éber fáradozással őrködött, úgy hogy

---

[1]) Weber: Johannes von Cap. Miss. 62. Stephan Naumann levele 1452. dec. 4. Leipzigből: »tandem Lipczk feria sexta post festum lucae evang. pervenit cum honore.« ...

[2]) Mencken: Rer. Germ. Script. II. 1518. »hat czu Leipcz. XXX Tage geprediget (MCCCCLII.) vmb Ursula tag.«

[3]) Mitteilungen des Vereins für Gesch. und Topogr. Dresdens. 4. Heft. pag. 4.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 550. Capistranói János levele 1452. okt. 21. Leipzigből.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: c. XII. »Ad Lipsk autem veniens, est susceptus maxima cum devotione, precipue ab alma universitate illa studentium omnium facultatum.«

szerencsés tetteivel és csodás műveivel több tanárt és hallgatót, akik az élvezetek útjain jártak, az örök üdvösség útjára vezetett. Majdnem 70 férfiút ékesített ugyanis fel a szerzetesi ruhával, akik elhagyván a jelen élet hajótöréseit ... az egyedüli Úrhoz szegődtek.«[1])

Az egyetemi tanárok és hallgatók voltak ugyanis a legbuzgóbb hallgatói. Buzgóságuk annyira meghatotta Capistranói Jánost, hogy több alkalommal az egyetem nagytermében előadást tartott nekik a vallási dolgokról, amikor is a tanárok és tanulók saját rangjuk és rendfokozatuk szerint ültek körülötte.[2]) Elragadó ékesszólásának hatása alatt az egyetemi tanárokat és hallgatókat oly vágy szállta meg a szerzetesi élet után, hogy mintegy hetvenen búcsút mondottak a világnak és beléptek Szent Ferenc rendjébe.[3])

Erről a dologról, a legilletékesebb tényező, az egyetemi tanári kar hagyott emléket azon levelében, amelyet 1462-ben Szent Bertalan napján intézett II. Pius pápához, amelyben többek között ezt írja: »Tudomásod van arról, hogy miután az a tiszteletlendő férfiú néhány év előtt Németországot körüljárva és a különböző helyeket meglátogatva, sokakat, akik az erkölcsi életben hajótörést szenvedtek, prédikációival és tanításaival az igaz keresztény életre téríteni törekedett, mi hozzánk is, Leipzig városába, személyesen eljött, ahol egy teljes hónapig állandóan időzvén, a tanítás egy bizonyos alázatos, de mégis hatásos és szelíd nemével hirdette az evangeliumi és apostoli igazságot; majd dorgálva, majd könyörögve, majd szemrehányással illetve, máskor pedig vagy nyájasan, vagy ridegen, vagy élesen, de mindenki iránt szeretettel, eredménytelenül pedig sohasem buzdított; előadta a theologiai igazság néhány mély tételét, világosan kifejtette a szent kánonok rendeletei szerint a kereszténvi életnek némely szabályait, okos tanítással és higgadt beszéddel szólott a mindkét nemű néphez; amely a legájtatosabb figyelemmel csüngött rajta és beszédjére nem kis mértékben jobbulást fogadott. Ilyesféle buz-

[1]) Weber: Johannes von Cap. Miss. 62.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: c. XII. »et aliquoties, eorum devotione allectus, in eorum collegio majori, cathedra magistrali sublimatus, circumsedentibus magistris et studentibus in suo ordine salutaria, ad salutem animarum spectantia monita maximo cum fervore dedit.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: c. XII.

dításaitól csalogatva ugyanis közülünk is rövid idő alatt több mint hetven tanuló és tanár, lemondván a világ pompáiról, saját rendjének ruháját öltötte fel.«[1])

A városi tanács egyidőben, vagyis 1462. augusztus 24-én, szintén ír II. Pius pápához levelet, amelyben egyebek között Capistranói János működéséről ezeket írja: »Ime oly alkalmasan és kedvezően adta elő a vallás főbb tanait, hogy a velünk élő kedves egyetem dédelgetett hallgatói közül egy hónap leforgása alatt, amely idő alatt nálunk tartózkodott, hetvenen, vagy talán még többen is nem restelték rendjének ruháit felvenni és magukat Istennek teljesen feláldozni; akik között némelyek tanári méltósággal, mások nemesi származásukkal, ismét mások gazdaságukkal vagy testi szépségükkel tűntek ki.«[2])

Cristoforo da Varese, mint egy másik fejezetben előadjuk, arról is értesít, hogy mi történt a bevett tanárokkal és tanulókkal, akik közül ő maga vitt 24-et Wienbe.[3])

Capistranói János nemcsak az egyetemi tanárokat bájolta el beszédeivel, hanem a népet és a papságot is. A városi tanács tanúskodik erről is: »Bár az egymást érő hír, amely egész Németországot bejárja, azt kiabálja, hogy Isten és az emberek előtt kedves férfiú volt, aki életére nézve szigorú, erkölcseire nézve tökéletes, tudományára nézve híres és az egész kereszténységnek tűndöklő példaképe, mégis ehhez azt adjuk és arról tanúskodunk, amit láttunk. Ő ugyanis az utazás sok veszélyei közepette bejárván Németország különböző helyeit és Isten igéjének magvait nem hiába hintegetvén, eljött a mi városunkba is. Legájtatosabb lelkéből nem restelte az evangeliumi és apostoli igazság üdvös tanítását csodálatos okossággal és szerény ékesszólással elhinteni; minélfogva az egybegyűlt nyájat kedves eledellel táplálta, csodás módon méz édességét csöpögtető módszert és modort használt, az üdvösségre vezető tanításnak sok mélységeit hozta napvilágra és a legalkalmasabban és a legéberebb gonddal alkalmazta a mindkét nembeli nép állapotához felhozott szabályokat és eszközöket. Ennek következtében igen sok visszaélést szüntetett meg

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 228. — Acta Sanct. Oct. X. 406—407. — Hermann: Cap. triumph. 415.
[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 238. — Hermann: Cap. triumph. 414.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: c. XII.

nemcsak a laikus népnél, hanem a papságnál is; a könnyelmű játékokat, az ocsmány szórakozásokat, a züllött erkölcsöket nálunk teljesen megszűntette.«[1])

Az egyetemi tanári kar is hasonló szellemben ír: »A köznép is az ő intéseire lelkifurdalást érezve, sok és eddig szokásban levő könnyelmű játékot és sok frivol szórakozást abbanhagyott. S ebben nincsen csodálatos dolog, mivel a jó életnek példája, kellemes beszédjének híressége, amelyek benne mindnyájuk véleménye szerint fényesen megvoltak, könnyebben és hatásosabban adták a zsoltáros szerint saját szavának az erény szavát.«[2]) Nicolao da Fara szerint ezen beszéde annyira meghatotta a hallgatóságot, hogy rövid néhány nap alatt 120-an jelentkeztek a szerzetesi életre, akik közül 60-t beöltöztetett Szent Ferenc öltönyébe; többet is beöltöztetett volna, de nem tudta elhelyezni őket.[3])

Stephan Naumann nem győzi magasztalni ékesszólását, mivel mesterileg tudja alkalmazni a hely, idő és személyekre vonatkozólag a szentírást. »A különböző tapasztalatok — írja — kényszerítették őt arra, hogy a betegségekre különböző orvosságokat keressen. Majd a bűnbánatra szólítja fel őket, hivatkozván ezen élet rövidségére; majd buzdítja őket a dicsőségre, eléjük adván a világ hiúságait; majd a szegénységről beszél, megfenyegetvén őket a nyomorúsággal stb.«[4])

Egy teljes hónapig tartózkodik Leipzigben; s ezen idő alatt 36 prédikációt mondott.[5]) Igazán kár, hogy ez a 36 beszéd még nem került elő, mert evvel teljes áttekintésünk lenne ezen egy hónapi működéséről. Abból a kis tartalomból, amelyet Eugen Jacob közöl a breslaui egyetemi könyvtár egyik régi kéziratáról, csak halvány képet tudunk alkotni magunknak.

Nagyon praktikusan beszélhetett és sohasem elvontan. Erre vall azon ténye is, hogy a szószéken egy koponyát mutatott fel

---

[1]) Wadding: Annales Min. 238. — Hermann: Cap. triump. 414.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 228. — Acta Sanct. Oct. X. 406—407. — Hermann: Cap. triump. 415.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 466. Nicolao da Fara: c. VII.

[4]) Weber: Johannes von Cap. Miss. 62. Stephan Naumann levele 1452. dec. 4. Leipzigből.

[5]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. II. Teil. Zweiter Folge. 7. »Materiam subnotatam frater Johannes de Capistrano proclamavit ad populum in lipck. per triginta sex sermones.«

a hallgatóságnak[1]) és ennek kapcsán lefestette az emberi testnek jövendő sorsát.

Beszédének maradandó hatása nyilatkozott meg abban is, hogy a franciskánusok életmódjának megváltozására a domikánusok is visszatértek a szigorú életmódhoz.[2])

A városi tanács távozása után egy hónapra, vagyis december 22-én szigorú rendeletet adott ki a hegyes cipők viselése ellen és megtiltotta a pékeknek tánc és közös sörözések rendezését.[3]) S mindezt Capistranói János mívelte beszédeivel.

Leipzigbe már kész programmal vonult be, miként ezt azon levél soraiból következtethetjük, amelyet 1452. október 21-én küldött Ulrich von Rosenberghez: »Azalatt (t. i. míg hírt kap, hogy menjen-e a wieni gyűlésre, vagy sem) itt fogom hirdetni az Isten igéjét, azután el fogok menni abba a hat városba. (A neveket nem mondja meg.) És ha azon polgárokat félénkeknek találom arra, hogy azt akarják, hogy Krisztus tiszta tanítását hirdessem, Breslau városába fogok utazni.«[4])

November 20-án hagyja el Leipziget.[5]) Lelki öröme nagy lehetett, mert sok újoncnövendéket vitt magával innen, bár többeket előre küldött az egyes kolostorokba, hogy obszervánsokká képezzék őket.[6]) Az első állomás a Leipzigtől 28 kilométernyire fekvő Grimma város volt.[7]) Frigyes választó fejedelem megbízottja, a dresdeni Miasszonyunk-templomának szónoka, itt adta át a fejedelemnek a levelét.[8])

A városi hatóság, amely 1462-ben Capistranói János ügyé-

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 411.

[2]) Mitteilungen des Verens für Geschichte und Topogr. Dresdens. 4. Heft. pag. 4.

[3]) Mitteilungen des Vereins für Gesch. und Topogr. Dresdens. 4. Heft pag. 4. (J. I. Vogel: Leipzigisches Geschichtsbuch (Leipzig 1714.) S. 16. — Wadding: Annales Min. XIII. 229. — Codex dipl. Sax. reg. II. 8. S. 237. 286.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 550. Capistranói levele Ulrich von Rosenberghez 1452. okt. 21-én (Orsolya napján) Leipzigből.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: C. XII. »Eodem ergo anno MCCCCLII., XX. novembris peragravit multas civitates.«

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 526.

[7]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Christophoro da Varese: c. XII. »Crym.«

[8]) Mitteilungen des Vereins für Gesch. und Topog. des Dresdens. 4. Heft. pag. 4. és 3. jegyzet: Item 56 gr. czerung gegeben deme prediger zcu unser liben frawen, also er czveh mit deme briffe unsserns gnedigen herrn zcu deme andechtigen vater also er czu Grymma was.« (Kämmereirechn. v. 1452. im Ratsarchiv zu Dresden.)

ben levelet intézett II. Pius pápához, csak általánosságban jellemzi működését: »Ő az Úrnak földjét fáradhatatlanúl, éjjel-nappal minden erejével munkálta, a konkolyt kitépte és tiszta búzával vetette be.«[1])

Időközben a torgauiak erősen kérték, hogy menjen hozzájuk. S ezért egy kis kerülőt tesz; a Dresden városába vezető egyenes útról letér és Grimmától északra 25 kilométernyire fekvő Torgauba indul.[2])

Ezen útjában Oschatz városába jön. Az érkezés napját nem tudjuk, de működését leírta a városi hatóság II. Piushoz írt levelében: »Mikor a mi városunkban az Isten üdvös igéjét hirdette, messze földre elterjedt nevének híre megszámlálhatatlan népet csődített be a vidéki helyekről, hogy őt hallhassák. S beszédjén nagyon álmélkodtak és buzgóságának nagyságától annyira megindultak, hogy ámbár a latin nyelvet nem értvén, nem tudták, mit jelentsenek a szavak, mégis a szavakat hallva, jobban figyeltek, mint mások szavaira, amelyeket megértettek. A népben ugyanis élénken él még a prédikációja és szent élete, amelynek híres emléke nem enyészik el, és azok, amiket mívelt, csodás módon ismeretesek Istennél és az embereknél. Vágyódott ugyanis arra, hogy mindenki boldog legyen és tanítása által az igazság útjára lépjenek; a sötétség tévelyéből sokakat visszahívott a kegyelem világosságába, akik a dicsőség reményében Istenhez térve, a hiúságokat és a gonosz szokásokat elhagyták, mint a kockajátékot, a kátyázást, az evés-ivásokat, az uzsorát, a sakkjátékokat (aleas) és az ördögi babonáskodásokat, és így a hiúság eszközeit, amelyeket drága pénzért készítettek az emberek használatára, önként lábaihoz rakva, elégetésre felajánlották.«[3])

Innen Torgauba megy. Szerepléséről Cristoforo da Varese nem értesít, csupán megemlíti a helyet.[4]) A város lakói azonban hálásan emlékeznek vissza reá, miként ezt a II. Pius pápához írt levelükben kifejezik: »Azon időben — írják ők, — mikor nálunk tartózkodott, ő volt saját személyében minden cselekedetnek a

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 236. — Hermann: Cap. triumph. 719.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: c. XII. »Torgo.«
[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 234. — Hermann: Cap. triumph. 717.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 526.

leghathatósabb végrehajtója, másban pedig a legtökéletesebb tanácsadó.«[1])

Torgau után Grossenhaint keresi fel. Itt is az egész vidék betódúl beszédének hallására, miként erről tanúskodik a városi tanács levele II. Pius pápához.[2]) A dresdeni városi tanács pedig elküldötte ide a város bíráját, hogy tudakolja meg, miképen fogadta itt a városi hatóság jövetele alkalmával.[3])

Ezen alkalommal ismét érintette Grossenhainból jövet Meissen városát, ahol tavasszal már több napig időzött (márc. 9—16.)[4]) A magdeburgi krónika ugyanis felemlíti ezen várost is, mint olyant, amelyet Capistranói János ezen útjában meglátogatott.[5]) A városi tanácsnak levele, amelyet 1462. augusztus 10-én intézett II. Pius pápához, ezen két látogatásra útbaigazítást nem ad, csak általánosságban szól Capistranói János tevékenységéről.[6])

A dresdeniek már erősen készülődtek fogadtatására. Frigyes szász herceg Grimmába küldötte eléje követét; a városi tanács, mint fenntebb láttuk, kérdezősködött a fogadtatás részeiről. De ez még nem volt elég. December első hetében már meghozták a fát a »jámbor atya szószékének« (ad ambonem devoti patris) összetákolására. December 3-án, vagyis »dominica ad te levavi« napján ki is fizette a tanács a szószék árát.[7])

Advent harmadik vasárnapján december 17-én, pedig a tanács kifizeti azon padok árát, amelyeket a szószék előtt állíttatott fel a tanulók és papok számára, nemkülönben egy könyvszekrénynek

---

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 236.

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 235. — Hermann: Cap. triumph. 718.

[3]) Mitteilungen des Vereins für Gesch. und Topogr. Dresdens. 4. Heft. pag. 4. 5. jegyzet: »Item 8. gr. gegeben deme richter, die er vorczert hatte, also er reit gein Hayne und irfur, wie sich die herren zcum Hayne hilden gein deme andechtige vater. Item 4 gr. gegeben der herren boten vom Hayne, also der andechtige vater kommen sulde. (Kämmereirechn. 1452.)

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 523. Cristoforo da Varese: c. X.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 329.

[6]) Wadding: Annales Min. XIII. 234. — Hermann: Cap. triumph. 713.

[7]) Mitteilungen des Vereins für Gesch. und Topogr. Dresdens. 4. Heft. pag. 6. jegyzet: Dominica ad te levavi (3. Dezbr.): Meister Peter selbander 1 tag gearbeit an dem predigstule 4. gr. — Item selbdritte abir 2 tage 12 gr... Item 10 heller Lorencze 1/2 tag holcz gehulfin holin sparholczer an der Elbe ad ambonem devoti patris...

az árát, amelyet a franciskánusok kolostorában készítettek, ahol neki lakást rendeztek be.[1])

A megérkezés napját pontosan nem tudjuk megállapítani. Egy bizonyos, hogy karácsony szent napját Dresdenben ünnepelte meg.[2]) Ott tartózkodásáról csak az egykorú számadáskönyvek nyújtanak néminemű sovány adatot. Ezekből látjuk, hogy a városi tanács két tanácsost, nevezetesen Johann Weissensee-t és Johann Freidinger-t bízta meg, hogy Capistranói János és társai ellátásáról gondoskodjanak. A tanácsosok nagy figyelemmel voltak iránta; iparkodtak minden módon kedvében járni; még olasz bort is hozattak számára Freibergből.[3]) A vendéglátás a városnak »12 Schock und 12 Groschen« került azon egy heti idő alatt, amíg Dresdenben tartózkodott. Ottó Richter nagy összegnek tartja azt, de magyarázatát abban találja, hogy nagyszámú kísérete volt.[4])

Működéséről is keveset tudunk. Az összes tudásunk azon levélkére zsugorodik össze, amelyet a városi hatóság küldött 1462. aug. 9-én II. Piushoz.[5]) Ezen levélben működését néhány sorban adják elő: »Nálunk időzése alkalmával főképen munkásságának tartóssága tűnt fel, mialatt az Isten igéjének hirdetése által, amellyel igen sok jót eredményezett, a néptömeget az erény útjára vonzotta, a gonosz szokásoktól és kicsapongásoktól visszatartotta, a kocka-játékoktól és hasonló ártalmas hiúságoktól elvonta és az Isteni szolgálatra illően előkészítette; sőt még több csodával is tűndöklött.«

[1]) Mitteilungen des Vereines für Gesch. und Topogr. des Dresdens. 4. Hef. pag. 4. »Dominica gaudete (17. Dec.): Item meister Peter dem czimmermann selbdritte czwene tage dem predigestal uff dem markte uffgericht, gedackt und die lehnen czu undirscheiden 12 gr... Item Lange Nickil 1 tag das nedirgeffelte an dem ganze des predigestuls widder uffgericht und gebenckt 1 gr... Item 8 heller duobus, die ein teil des undirscheides vor dem predigestull medirleiten und benckten pro scolaribus es sacerdotibus... Item 1 gr. 5 hllr. vor 1 ss breitnaile in das closter dem wirdigen vater zcu einer libria.... Item 4 gr. Nickil Kogilwyt vor 8 bret genummen dem andechtigen vater zcu einer liberye in dem closter.« (Bauamtsrechn. 1452.)

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: c. XII. »Dreser, ibi nativitatem Domini excepimus.«

[3]) Mitteilungen des Vereins für Gesch. und Topogr. des Dresdens. 4. Heft. pag. 5. és 1. jegyzet: Item 6 gr. gegeben Gleser, also er welschen weyn zcu Frieberg holte also vor den andechtigen vater. Item 40 gr. gegeben vor welschem weyn. Item 12 ss 12 gr. gegeben Johannse Weissensee und Johanse Fredinger, die in und seine bruder besorgen musten mit notdorff.

[4]) Miiteilungen des Vereins etc. Dresdens. 4. Heft. pag. 5.

[5]) Wadding: Annales Min. XIII. 233. — Hermann: Cap. triumph. 713. Acta Sanct. Oct. X. 407.

ÖTÖDIK FEJEZET.

35. §. Működése Sziléziában.

December 27-én hagyja el Dresdent, hogy Breslauba menjen. Útközben a nagyobb helységeknél pihenés végett megáll. Az első állomás Kamenz volt, ahova Wenzel Goldschmied, dresdeni városi tanácsos, városi szekereken és lovakon el is szállította társaival együtt.[1]) Cristoforo da Varese Hanitz és Cametz városokat említ.[2]) Az első valószinűleg Kanitz falucska lehet, amelyen útja átvezetett, a másik pedig Kamenz. Ez utóbbiról a magdeburgi krónika is megemlékezik.[3]) Kamenzben négy napig prédikált.[4]) Erről beszámol a városi tanács is a pápához írt levelében: »A földkerekségének az a legkegyesebb fenntartója, aki az ingadozókat majd a szentek érdemeivel, majd a leghíresebb férfiak életével, erkölcseivel és tanításaival megvigasztalván, a már-már sűlyedező hajót evezőkkel és ügyes hajósokkal megszabadítja és kormányozza, minket is, akik összetörve s majdnem hajótöröttek vagyunk, atyai kezével nem szűnt meg gyámolítani abban a legalázatosabb és legkegyesebb atyában, Capistranói János, szentferencrendi observáns atyában, akit az Úr úgy vezetett ki, mint Ábrahámot a kald Ur városából, hogy a mi földünkön legyen zarándok; midőn a városkánkkal és népünkkel négy napig fáradozott, az Úrnak szőlőjét legűdvösségesebb erővel oly eredményesen megöntözte, hogy annak harmatcseppjei még tíz esztendő mulva sem száradtak fel, hanem örök emlékezetűl megmaradtak, élete ragyogó fényben

[1]) Mitteilungen des Vereins etc. Dresdens. 4. Heft. pag. 5. és 1. jegyzet: »Item 1 ss. 29 gr., die Wenczel Goltsmyd vorzcert hatte, also er ober nacht bleib zcu Camentz mit den waynen und pferden, die deme andechtigen vater seine bruder und gerethe furten. Item 16 gr. uffgeld, das ich muste Wenczel Goltsmeiden groschen wechseln, die man im mittegab zcu czerung. Item 5 gr. gegeben vor 1 brieff des andechtigen vaters schriber.« (Kämmereirechn. 1452.)

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: c. XII.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 329. Chronicum Magdeburgense: »Camentz.«

[4]) Mitteilungen des Vereins etc. Dresden. 4. Heft. pag. 5. és 2. jegyzet: Knothe: die Franciskanerklöster zu Löbau und Kamenz, in den Beiträgen zur sächs. Kirchengeschichte 1. (Leipz. 1882.) S. 109.

tűndöklött; ugyanis ezen legkegyesebb atyában szigorú élet, igaz vallásosság, erkölcsi komolyság, tökéletes tudás, és teljes tudomány volt.[1])

Kamenzből Bautzenbe folytatja útját.[2]) Sajnos, a tartózkodás idejét itt sem lehet megállapítani. Működéséről azonban elég részletes tudósítást találunk a városi hatóságnak II. Piushoz küldött levelében.[3]) »Az isteni kegyelem eszközölte, — írják a pápának — hogy akkor, mikor városunkban prédikált, az emberek új, eddig nem látott módon siettek a vidékről az ő meghallgatására, és látván őt, mindnyájan bámultak az ő tudományán, és alázatosságának buzgóságán megindulva, bár az idegen kiejtésben járatlanok voltak és nem tudták, mit jelentenek a szavak, mégis amint látták ezt a férfiút, jobban figyeltek szavára, mint annak a beszédére, akinek szavait értették.

Halhatatlan az élők között emlékezete; amelyeket ugyanis cselekedett, azok ismeretesek Isten és az emberek előtt; arra irányította figyelmét, hogy mindenki üdvözüljön és az igazság ismeretére jusson, és tudománya és élete által a tévelygések sötétségéből a kegyelem világosságánál fogva a dicsőség fényességét felfogva, az üdvözülés reményében Istenhez tértek.« A jelentés további részéből látjuk, hogy ezen a vidéken, mivel Csehországhoz közelebb esett és így a huszita eretnekség megmételyezte, prédikál már az eretnekségről, a szakadárságról és a hit elhagyásáról. Beszédének hatását a fenntebbi jelentés eképen rajzolja: »Némelyek elhagyták a hitehagyás, eretnekség és szakadárság gonoszságát, mások a felfuvalkodás gőgjét hagyták abban, mások lemondtak a gonoszság által szerzett vagyonról, felhagyván a játékszenvedéllyel. S Isten kegyelmének sugallatára, miként hisszük, több titkos, megszámlálhatatlan, utálatos vétséget távolított el az emberek szívéből, akik, hogy szívből megtértek, azt külső tettel is bebizonyították. Amit ugyanis gonosz hiúságból drága pénzen megszereztek, szabad akarattal, semmiféle kényszer nélkül, lábaihoz hordván, a tűznek átadták.«

---

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 232. — Hermann: Cap. triumph. 447.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Christoforo da Varese: XII. c. »Budisssum.« Acta Sanct. Oct. X. 330. Chronicum Magdeburg. »Budissen.«
[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 231. — Hermann: Cap. triumph. 716.

Bautzenból Görlitz a legközelebbi állomás.[1]) A pápához küldött felterjesztésükben általános dolgokat hoznak fel, amelyekből csupán az tűnik ki, hogy egy-két napig (singulis diebus, dum apud nos esset) tartózkodott náluk, amely idő alatt első sorban kárhoztatta az eretnekséget, azután az istentelen játékokat. Beszédjének eredményét ezen szavakkal fejezik ki: »És ami elmondani is csodálatos: végtelen sok megátalkodottat bűnbánatra vonzott.«[2]) A város főterén beszélt a néphez, még pedig a tanácsház lépcsőjéről.[3])

Görlitzből Laubanba folytatja útját.[4]) A város lakói mélyen szívükbe vésték prédikációit, amelyekben az eretnekséget ostorozta. Ők ugyanis erősen érezték az átkos eretnekség okozta károkat, hiszen, mint maguk állítják, 25 ízben pusztították el és dulták fel városukat a husziták. Dicsérőleg emlékeznek meg tehát Capistranói Jánosról, aki egy kis ideig (aliquamdiu) városukban is időzött és Jézus, s Szent Bernardino nevével több gyógyítást eszközölt.[5])

Laubantól nem messze fekszik Löwenberg városka. Útjában itt is megáll.[6]) Működéséről csak azon felterjesztésből értesülünk, amelyet II. Pius pápához intéztek.[7]) Ezen felterjesztés nagyon gyorsan végez az ott történtekről; nagyon csodálatosnak tartották, hogy a betegeket és vakokat, akik éveken keresztül siralmas helyzetben voltak, Isten segítségével Jézus és Szent Bernardino neveinek segítségül hívása után meggyógyította.

Dresdentől Löwenbergig terjedő utazásról Cristoforo da Varese nem talált feljegyzéseket, mert a nagy hideg és az írók elégtelensége folytán a történt csodákat nem lehetett leírni.[8]) Ez az oka, hogy nem tudjuk pontosan meghatározni, melyik városban mikor járt Capistranói János.

A laubani és löwenbergi városi tanácsnak II. Piushoz

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: c. XII. »Corlicz.« Acta Sanct. Oct. X. 330. Chronicum Magdeburgense. »Gorlitz.«

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 230. — Hermann: Cap. triumph. 715.

[3]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 76. és 188. lap. 144-ik jegyzet. (Hensel: Protestantische Kirchengeschichte. Leipzig 1768. p. 90.)

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: c. XII. »Lubanam.«

[5]) Wadding: Annales Min. XIII. 238. — Hermann: Cap. triumph. 312.

[6]) Act. Sanct. Oct. X. 526. — Cristoforo da Varese. c. XII. »Lemburg.«

[7]) Wadding: Annales Min. XIII. 241. — Hermann: Cap. triumph. 720.

[8]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: c. XII.

intézett és fenntebb már említett leveleiben mindenütt említést tesznek arról, hogy Capistranói János nemcsak városukban fordult meg, hanem bejárta a körülöttük fekvő helységeket is.[1]) Miből önként következik, hogy nem egyenesen ment kitűzött célja, Breslau felé, hanem közben mindenütt megállt, ahol nagyobb helységet talált, vagy esetleg ahová meghívták. Ilyen körülmények között jutott el Saganba is, amely város Laubantól egyenesen északra fekszik. Vajjon Görlitzből, vagy a két utóbb említett helyről ment ide, azt eldönteni nem tudjuk. Annyi bizonyos, hogy 1453. jan. 10-én itt járt.[2]) A tolmács rendtársa, György volt. Sok beteget meggyógyított. A kártyákat és sakkjátékokat elégettette. A régi saganiak nagyon hiúk voltak. Az előkelő polgárok gyermekei hegyes cipőket viseltek és hajukat fel szokták göndöríttetni. A fürdés után hajukat jól megtörölték, tojás fejérjével megpuhították, azután kifésülték és felgöndörítették. Capistranói János ezen divat ellen hevesen kikelt. Minek következménye az lett, hogy a göndörített hajat levágták és ezentúl nem viseltek hegyes cipőket.[3])

Saganból jövet meglátogatja Bunzlau város lakóit is. Működéséről csak annyit tudunk, amennyit a városi tanács röviden feljegyzett a pápához írt levelében.[4]) Ezen feljegyzés szerint itt is a szokásos dolgokat mívelte: a gonosz szokásokat ostorozta, a játékok ocsmányságait eltávolította és csodákat eszközölt. De egy újságot is mondanak: »Néhány szép kolostort és templomot is emelt az eretnekség gonoszsága ellen, amelyekkel az isteni tiszteletet növelte és az ősi hitnek erős alapot adott.«

Február elején ismét Löwenberg környékén találjuk. Február 3-án Goldbergben prédikál.[5])

[1]) »In civitate nostra... Laubanensi ac aliis Civitatibus circa nos iacentibus« és »in civitate Lewenbergensi, ac aliis Civitatibus circa nos iacentibus.«

[2]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. 76. — Cf. Alt-Arnstadt. 3. Heft. 81.

[3]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. 76. és 188. lapon 145. jegyzet. »Im Programm vom katholischem Gymnasium in Glogan 1831.: De rebus Capistrani in Silesia gestis« von Veith, Prof. Rg. — Sajnálattal ehhez nem juthattam, mivel az igazgató jelentése szerint ez az értekezés más hivatalos iratokkal egybe van kötve, s így nem adhatta ki.

[4]) Wadding: Annales Min. XIII. 230. — Hermann: Cap. triumph. 714. Aláírás: Humiles servi et verae obedientiae filii Proconsul et consules totaque Communitas Oppidi Boleslaviensis.« — Boleslavia pedig Bunzlau. Cf. Kloeden, Handbuch der Länder- und Staatenkunde von Europa. II. Theil. 336.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: c. XII. »In Coltheberg die tertia februarii...«

Goldbergből Liegnitzbe utazik, ahol február 10-én betegeket gyógyít és csodákat mível.[1]) Itt tartózkodását megerősítik a város lakói II. Piushoz írt levelükben.[2]) Semmi különös megjegyzést nem tesznek az általános dícséreteken kívül.

Néhány város meglátogatása után, amelyek útba estek, 1453. febr. 13-án, azaz farsang utolsó napján, Breslauba érkezett.[3])

Petrus Novak, breslaui püspök, már két évvel ezelőtt meghívta Capistranói Jánost egyházmegyéjébe prédikálni. Amint ugyanis tudomást szerzett csodáiról, amelyeket mindenfelé mívelt, s amelyek által az eretnekek közül nagyon sokat megtérített, rögtön levelet írt neki, amelyben kérve-kéri, hogy jöjjön egyházmegyéjébe és tisztítsa meg prédikálásaival, imáival és csodáival az eretnekségtől.[4]) De ekkor a husziták miatt a püspök kérését nem teljesíthette. Közben azonban a püspök újra írhatott neki, mert, miként fenntebb már említettem, Ulrich von Rosenberghez írt levelében úgy nyilatkozik, hogy szándéka van a szászországi városok meglátogatása után Breslauba menni.[5])

Breslau lakósairól bizonyára hallott már valamit, mert 1451. december 24-kén keltezett levelében a lelki testvériletbe felveszi a Szent Mária Magdolnáról és Szent Erzsébetről elnevezett templomok plébánosait, szónokait és az oltárok felügyelőit és ezek minden rokonait, azon jótéteményeikért, amelyeket Szent Ferenc rendjének Breslauba tettek.[6])

Breslau papságának egy része tehát Szent Ferenc rendje iránt nagyon előzékenyen viselkedhetett, hogy Capistranói János

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: c. XII. »De Holtherberg venit ad Lignitz, et ibi die decima februarii, duae contractae... sanatae sunt.«

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 238.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 527. Cristoforo da Varese: c. XII. »De Lignitz, peragratis nonnullis aliis civitatibus, in via occurrentibus, venit tandem ad Vratislaviam, magnificam et inclytam civitatem, tertia feria, id est ultima die carnisprivii.« — Monumenta Poloniae Hist. III. 686. — Rocznik Wroctawski Dawny J. Rocznik Magistratu Wroctawskieov: Anno Domini 1453. in carnisprivio venit venerabilis pater Johannes Capistranus Wratislaviam.

[4]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 77. A meghivó levelet közlé: Heyne: Dokumentierte Geschichte des Bistums und Hochstiffes Breslau. III. 568.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 550. Capistranói levele Ulrich von Rosenberghez 1452. okt. 21. Leipzig.

[6]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 190—192. Datum Egrae vigesima quarta Die Mensis Decembris anno Domini MCCCC. quinquagesimo primo.

ilyen kiváltsággal tűntette ki őket. A belső viszonyt akarták valószínűleg ápolni azzal is, hogy kilátásba helyezték egy új kolostor alapítását. Capistranói János el is küldött e célból két testvért, hogy válasszanak ki alkalmas helyet.[1]) A küldöttség a Szent Jakab kolostort találta megfelelőnek, de ott konventuálisok laktak, akiket kidobni nem lehetett. A városi tanács a püspökhöz fordult tanácsért, aki egy év mulva válaszol a levélre és azt tanácsolja, hogy legjobb lesz Capistranói Jánost megvárni, mivel úgyis útban van.[2])

Közben a városi tanács is levelet intézett és követséget küldött hozzá, hogy jöjjön városukba. Capistranói János ekkor már útban volt és várta a követséget, hogy annak utasítása szerint menjen Breslauba. A követség azonban valami oknál fogva nem találkozott vele, és így ő nem ment Breslauba, a tanács pedig várta napról-napra jövetelét. Ekkor a tanács Liegnitzbe küldötte a Szent Erzsébetről nevezett templom szónokát, hogy bírja rá Capistranói Jánost az eljövetelre. Johannes Meideborg liegnitzi tanácsos és az előbb említett Szent Erzsébetről elnevezett templomi szónok hamarosan rendbehozták a félreértéseket. 1453. február 11-én Capistranói János tudtára adja a városi tanácsnak, hogy reggel tovább utazik Neumarktba és onnan kedden korán Breslauba.

Johannes Meideborg tehát a breslaui tanácsnak értésére adja, hogy kedden megy hozzájuk Capistranói János és kéri, hogy neki és társainak, mintegy 40 személynek, szállást készítsenek. Ő elkíséri egészen Neumarktig, hogy ott szállást készítsen számukra és a szükségesekkel ellássa; a Szent Erzsébet-templom szónoka vele marad és kísérni fogja Breslauig.

Röviden jellemzi is Capistranóit: »Ő nem közönséges, hanem kiválóan nagy ember, aki tanításával és munkájával más embereket mindenben felülmúl; tanítása és prédikációja kiváló és emlékezetreméltó. Mi mindnyájan láttuk, hogy ő szemünk láttára

[1]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 79. és 193, 150. jegyzet: Schmeidler: p. 9. und 10.

[2]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 79. és 193, 151. jegyzet: Markgraf p. 241. A levél datuma: am Sonntag Estomihi 1453.

három személyt, akik sánták voltak, egészen meggyógyított. Az atya nagyon vonzódik hozzátok és várostokhoz.«[1])

Capistranói János 1453. február 13-án korán reggel elindult Neumarktból és késő este ért Breslauba.[2]) Fogadására megjelent a városi hatóság, a papság és megszámlálhatatlan néptömeg. Cristoforo da Varese[3]) és Nicolao da Fara[4]) elragadtatással beszélnek róla.

A Szent Miklós-templomnál üdvözölte a hatóság, s innen körmenetben elkísérték a székesegyházig, ahol a püspök már várta a kanonokokkal.[5]) A püspök rövid szavakkal üdvözölte, és utána bevonultak a templomba, ahol az összes harangok zúgása közben elénekelték a »Te Deum laudamus«-t, amelynek végeztével dr. Kaspar Weigel, archidiakonus fellépett a szószékre és hosszú beszédet mondott.[6])

Erre Capistranói János megköszönte a fogadtatást és az üdvözlést, s utána az egybegyűltekre áldást adott. Most megindult a menet és elkísérték Johannes Glatz házához, amely a Salzring sarkán volt, ahol szállását előre elkészítették.[7]) A városban

---

[1]) Stadtarchiv Breslau, Correspondenzen. Johannes Meydeborg levele 1453. febr. 11. Liegnitzből. Datum: zu Legenitz eylinde am Sontage Esto michi. «Er ist nicht ein geringer, sunder gar eyn grosser man, der mit seiner lere und werkin andern lewten obiral vorgehet, ond seine lere ond prediget ist warhafftig onde merglich. Wir haben alle gesehen, das er vor unsern augin drey personen, die lam waren, gancz gesundt machte... Der vater hat gar eyne grosse andacht zu euch ond der stat. Darnoch wisset euch zu richten.«

[2]) Klose: Zweiten Bandes zweiter Theil. 28. »Kapistran kam über Goldberg und Ligniz den 13-ten Februar um 22 Uhr Nachmittags 1453. nach Breslau.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 527. Cristoforo da Varese: c. XII. »Susceptus a Deo et populo tam magnifice ductus processionaliter ad celestiam cathedralem.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 467. Nicolao da Fara: c. VII. »bis antea summa et incredibili honorificentia suscepit.«

[5]) Acta Sanct. Oct. X. Cristoforo da Varese: c. XII. »ubi (ecclesia Cathedrali) post eius susceptionem ab episcopo et clero.«

[6]) Acta Sanct. Oct. X. Cristoforo da Varese: c. XII. »post longum sermonem, factum a quodam doctore.« Cf. Klose: II. Band. II. Theil. 30. és Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 86.

[7]) Brann: Geschichte der Juden in Schlesien. IV. 121. »ihm die Prälaten und Domherren begrüssten und in das ihm zur Wohnung angewiesene Haus des jüngst verstorbenen Patriciers Johannes Gatz an der Ecke des Salzringes und des Paradeplatzes führten... A jegyzetben pedig ezen megjegyzést teszi: »Jetzt Ecke Ring und Blücherplatz. Das Haus trag ehemals die Hypotheken-nummer 9, Später hielt man fälschlich das Haus, welches jetzt an der Westseite des Blücherplatzes die No. 9 trägt, für das Wohnhaus Capist-

ugyan voltak konventuálisok, de szokása szerint ezekhez ritkán szállt. Cristoforo da Varese nem is tesz erről említést, hanem egyszerűen azt mondja: »elvezették a szállásra, amelyet neki előre elkészítettek.«[1])

A következő napon, hamvazószerdán a Szent Erzsébet-templomban prédikált, de a templom kicsinynek bizonyult, olyan nagy néptömeg akarta hallgatni. Ettől kezdve a Salzringen, a szabadban prédikált.[2]) Valószinűleg a téren állítottak fel szószéket és onnan beszélt. De az is lehetséges, hogy egyes alkalmakkor szállásának erkélyéről mondott prédikációt a néphez.[3])

Mindennap, még a legkedvezőtlenebb téli időjáráskor is prédikált a néphez. A tolmács Frigyes testvér volt.[4]) Naponkint ezren és ezren jöttek beszédének hallgatására, Ő maga egy alkalommal 18 ezerre becsülte a hallgatók számát;[5]) életrajzírói azt tartják, hogy ott tartózkodása alatt 200 ezernél többen hallgatták beszédét.[6]) Beszédeinek tartalmáról másutt fogunk megemlékezni.

Hosszú itt tartózkodása alatt azonban több nevezetes dolog fordult elő, amelyekről szükségesnek tartunk egyet-mást elmondani.

Március 18-án (Dominica Judica) hatalmas beszédet mondott a néphez, a szentírás ezen szavaiból indulván ki: »Ábrahám meghalt, a próféták meghaltak és te azt mondod: hogyha valaki beszédemet megtartja, nem ízleli meg a halált mindörökké.«[7])

A hatás fokozására ezen beszédében egy koponyát mutatott

---

ranos und brachte dort das Kreuz an, welches vor Errichtung des Blücherdenkmals die Stelle verewigte, an der die Juden den Scheiterhaufen besteigen mussten. Als ich 1868 nach Breslau kam, befand sich das Kreuz noch zwischen zwei Fenstern des ersten Stockwerkes dieses Hauses. Jetzt ist es beim Umbau des Hauses vom Eigenthümer dem Museum schles. Alterthümer überwiesen worden und wird dort unter der Nr. 6667 aufbewahrt.« — Cf. Klose: II. Band. II. Theil. 30. — Eugen Jacob: Johann von Cap. 80.

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 527. Cristoforo da Varese: c. XII.

[2]) Brann: Gesch. der Juden. IV. 122. — Klose: II. Band. II. Theile. 30. — Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 81.

[3]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 193. — Cf. Schmeidler, p. 12; Ehrhardt, p. 45; Heyne III., p. 569.

[4]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 81.

[5]) Brann: Gesch. der Juden. IV. 122. Cf. Markgraf. S. 242.

[6]) Brann: Gesch. der Juden. IV. 122.

[7]) Eugen Jacob: Johann von Cap. IV. 128.: »Abraham mortuus est et prophetae mortui sunt et tu dicis, si quis sermonem meum servabit, mortem non gustabit in aeternum.«

fel a népnek és felszólította az összes hallgatókat, hogy nézzenek ebbe, mint tükörbe, amely meg fogja mutatni mindenkinek, mit cselekedett és mit szeretett. Elősorolja az emberi fej összes szépségeit és összehasonlítja a koponya rútságával: »Nézzétek, hol vannak a hajak, amelyekben gyönyörködtetek, hol az orr, amellyel az illatos dolgokat szagoltátok, hol a nyelv, amellyel másokat megszóltatok stb., a férgek felemésztették.«[1])

Az írók egyik része ezen vasárnaphoz még két nevezetességet fűz: a fényűzési cikkek elégetését és a kolostor alapítást.[2])

Ezen két dolog közül csak az utóbbi történt meg ezen a napon, vagyis a kolostor alapítása. De ezt másutt tárgyaljuk, ahol kifejtjük, hogy Cristoforo da Varese összezavarta az alapítási ünnepélyességet a nagypénteki szertartással.[3])

A fényűzési cikkek elégetése pedig »Quasi modo« vasárnap, azaz április 8-án történt. Heves beszédet intézett a néphez, amelynek elhangzása után a nép összehordta a piacra az összes kártyákat, sakkjátékokat és női divatcikkeket, és ünnepélyesen elégették.[4])

Johann Comorovius[5]) és Wadding[6]) egybehangzóan beszélnek el egy esetet, amely Capistranói János tekintélyét rendkívül emelte a nép előtt. Ezen tudósítások szerint a husziták nevetségessé akarták tenni Capistranói Jánost a nép előtt.

Szent Mihály lován egy koporsóban hoztak egy előkelő ifjút azon ház elé, ahol Capistranói János szállva volt. Az ablak előtt megálltak és így kiáltottak fel: »Szent Atya, kérünk támaszd fel ezt a halottat.« Capistranói János hallotta, de úgy tett, mintha nem hallaná. Erre a koporsót hozó ifjak még hangosabban ismételték kérésüket. A szobában levő papok kérték őt, hogy hallgassa meg az ifjak kérését. Capistranói János az ablakhoz lép és kérdi:

[1]) Eugen Jacob: Johann von. Cap. II. Teil. Dritte Folge. 135. »Item in illo sermone demonstrat cerebellum et vovacit id speculum in quo omnia conspicietis quod feceritis et in quibus habuistis dilectionem...«

[2]) Brann: Gesch. der Juden. IV. 122. — Klose: II. Band. II. Theil. 30—31. Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 81.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 527. Cristoforo da Varese: c. XII. »In eadem etiam civitate vel suburbio ejus recepit locum, qui MCCCCLIII., in die parasceves, conclusa praedicatione Passionis Domini in civitate per Patrem.... solemniter traditus est et susceptus....

[4]) Hermann: Cap. triumph. 430.

[5]) Klose: II. Band. II. Theil. 34.

[6]) Wadding: Annales Min. XII. 142.

Mit akartok? Az ifjak egész karban kiáltották: »Szent Atyánk! Halottunk van; egy gazdag ifjú halt meg, akit erényes élete miatt az egész város szeretett. Kérünk alázatosan, támaszd fel halottaiból.« Capistranói János mennyei sugallatot nyervén, hogy belőle gonosz komédiát akarnak űzni, éles és dermesztő hangon csak ennyit mondott: »Elvette részét a halottakkal mindörökre.« S rögtön elfordult az ablaktól. Az ifjak erre gúnyolódva kiáltották a jelenlevőkhöz: »Ime, ilyen ezen embernek a szentsége és jámborsága! Elfutott és elmenekült, mivel nem volt képes a halottat feltámasztani. Most tehát látni fogjátok, hogy közöttünk szentebb férfiú van, mint ő; s könnyen megcselekszi azt, amit ő nem tudott.« Szóltak tehát az egyik ifjúnak, hogy menjen Péterhez — így hívták a koporsóban fekvő ifjút — és öntsön bele lelket. A felhivott ifjú a koporsóhoz lép és így szól: »Péter, én mondom neked, kelj fel!« De Péter nem mozdult. Közelebb lép tehát és suttogva mondja neki: »Kelj fel! Ne okoskodjál! Itt az idő a feltámadásra!« De Péter erre sem mozdult meg; valóban halott volt. Erre az illetők megrémültek és bocsánatot kértek a kigúnyolásért. A bocsánatot megnyerték, de kettőt közülök Rómába küldött, hogy a pápától eszközöljenek ki bűnbocsánatot.[1])

Nagyon feltűnő, hogy Capistranói János hű kísérői, akik útjában mindenhová elkísérték és a legaprólékosabb dolgokat is feljegyezték, erről a dologról mélységesen hallgatnak. Pedig ilyen csoda nagyon alkalmas lett volna a megörökítésre. De hiába lapozgatjuk át az első életrajzírók munkáit, ennek a történetnek semmi nyomára sem akadunk. S így hajlandók vagyunk az egész történetet a költői termékek sorába utalni.

Április 22-én, Jubilate vasárnapon a premontreiek Szent Vince templomában tartott beszédet, ahol épen a templom felszentelésének évfordulóját ünnepelték.[2]) A hallgatók száma ezen alkalommal 16 ezer volt.[3])

Ugyanezen nap délután a vesperáskor és a következő két nap a Szent János templomban beszélt.[4]) Április 27-én pénteken

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 142. — Hermann: Cap. triumph. 429. — Klose: II. Band. II. Theil 34—36. — Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 89.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 344.
[3]) Klose: II. Band, II. Theil. 37.
[4]) Hermann: Cap. triumph. 430. — Klose: II. Band, II. Theil 37.

ugyanitt zárt ajtók mögött a papságnak mondott beszédet. Jelen volt a püspök, a kanonokok, apátok, az összes világi és szerzetes papok.[1]) Elmondotta ezen beszédjében azon útakat és módokat, miképen lehet a papnak igaz, keresztényi életet élni.

Április 20-án a Szent Magdolna-templomban bekebelezett Mária-társulat tagjait felvette Szent Ferenc III-dik rendjébe. Az erről szóló irat megvan a breslaui városi könyvtárban.[2]) Az irat szerint a Mária-társulat vezetői a következők voltak: Nicolaus Marner, Vincenz Grislincke, Nicolaus Stertcze és Mathias Steinkirche. A társulatnak nagyon sok és előkelő tagja volt. A kanonokokon és vikáriusokon és egyéb előkelő egyházi személyeken kívül a társulat tagjai között szerepelnek Conrad és Albus velsi hercegek feleségeikkel és Wenzel sagani herceg.[3])

Breslauban és környékén ebben az időben a husziták erősen terjeszkedtek. A lakosság német és morva része buzgó katholikus, azonban a csehek már vonzódtak a huszitákhoz; a papság ellenben teljesen huszita-ellenes. A huszita-ellenes mozgalom vezetője Nicolaus Tempelfeld, a Szent Erzsébet templom tudós szónoka, akinek befolyása alá került később a püspök is.[4])

Capistranói János, amint észrevette ezt a vallási, de egyúttal politikai irányzatot, rögtön iparkodott a népet ezen irányba terelni. Beszédeiben élesen támadta a huszitákat és azok visszaélései ellen keményen kikelt. A beszédeinek éle természetesen Poděbrad ellen irányult, aki mereven visszautasított minden közeledést, amely Capistranói János részéről történt. Cristoforo da Varese tanúskodik arról, hogy később Breslau városa egyedül Capistranói János beszédeinek hatása alatt vonakodott csatlakozni Poděbrad Györgyhöz, míg bizonyságot nem szerez arról, hogy a római szék igazi katholikusnak el nem ismeri.[5]) A városi tanács

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 344. Hermann: Cap. triumph. 430. Klose: II. Band. II. Theil. 37.

[2]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. 87. és 198. (Schmeidlers Urkunden — Verzeichnis, No. 160.

[3]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. 87. és 198. (Schmeidlers Urkunden-Geschichte, p. 16. Anmerkung.)

[4]) Grünhagen: Gesch. Schlesiens. I. 282.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 527. Cristoforo da Varese: c. XII. »Insuper propter sermones Patris ipsa sola noluit adhaerere Georgio de Badbrath, haeretico regi Bohemiae, nisi prius constaret de ejus conversione, quod catholicus verus declararetur per apostolicam sedem.«

Capistranói János beszédeitől feltűzelve letartóztatta a városban tartózkodó huszita-érzelmű cseheket. Erre Poděbrad 1453. március 21-én erélyes levelet intézett a tanácshoz, amelyben tudatja, hogy értésére esett, hogy »monch von Capistran, unserm fyendt« a baseli zsinat határozatai ellenére a Breslauban lakó cseheket eretnekeknek nyilvánítja, azért kívánja és erősen követeli, hogy az elfogott személyeket haladéktalanúl, testben és vagyonukban sértetlenűl bocsássák el Prágába, mivel ő semmiféle jogtalanságot nem enged meg velök szemben.[1])

Vajjon a városi tanács teljesítette-e Poděbrad követelését, nem tudjuk. De annyi tény, hogy Capistranói János ezután sem szűntette meg a husziták elleni beszédeit.

Cantate vasárnap után következő hétfőn, vagyis április 30-án a püspökkel Neissébe utazik.[2]) Mi volt a célja ezen utazásnak, nem tudjuk. Valószinűleg azért vitte magával a püspök a nyaraló-helyére, hogy a több heti és folytonos munka által igénybe vett szónoknak egy kis pihenést szerezzen. De semmiképen sem volt az a célja, amelyet Brann minden erővel Capistranói Jánosra akar fogni. Szerinte ugyanis azért ment el, hogy a zsidóűldözés kitörésekor, amely minden pillanatban bekövetkezhetett, ne legyen jelen.[3]) Ez a vád nem egyéb alaptalan ráfogásnál.

Ott tartózkodásáról, amely majdnem két hetet vett igénybe, nem tudunk semmit. Ha missziót tartott volna, társai bizonyára feljegyezték volna; de ennek semmi nyomát sem találjuk. Hiszen misszióra lett volna alkalma ismét.

Heinrich, Gross-Glogau és Krossen hercege, könyörgő levelet írt Peter Wartenberg, breslaui kanonoknak, hogy beszéljen a püspökkel és vegye rá Capistranói Jánost, hogy alattvalóinak megjavítására jőjjön Glogauba. Igéri, hogy embereit Neumarktig eléje fogja küldeni és maga is Lobinig (Lüben?) eléje fog menni; s onnan együttmennek Glogauba.[4]) Mivel a herceg ezt

---

[1]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 123. (Kgl. Bibl. Berlin Mss. Borussica, E. 95, fol. 566, Nr. 16.)

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 344. — Klose: II. Band, II. Theil. 38. — Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 91.

[3]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 124.

[4]) Klose: II. Band. II. Theil. 38. Datum: Freienstadt am Dinstage nach Misericordias Domini 1453. (Lit. B. C. 165.) vagyis 1453. április 17.

a levelet még április 17-én írta, Capistranói János még idejében tudomást szerezhetett a herceg kívánságáról. Ez elég jó alkalom lett volna, hogy a zsidóüldözés elől elmeneküljön, s nem kellett volna neki bujósdit játszani, mint Brann fennt állítja.

Neisséből pünkösd vigiliáján, május 19-én, tér vissza Breslauba, de most nem Johannes Glatz házába száll, hanem az újonnan épült kisded kolostorba, az úgynevezett »oratorium«-ba.[1]) Betegen érkezik meg, s megérkezése után a betegség teljes erővel kitört rajta. Több héten keresztül élet-halál között lebegett, míg végre erős szervezete legyőzte a kórt, és lassan javulni kezdett.[2]) Az egész város várakozással teljesen várta és leste a híreket a szeretett atya hogylétéről.

Betegsége alatt érkezik meg V. László levele, amelyben kéri, hogy jöjjön Wienbe, hogy ott hallgathassa őt személyesen.[3]) Capistranói János erre értesítette a királyt betegségéről, amely megakadályozza őt abban, hogy Wienbe mehessen. Amint azonban gyógyulni kezd, azonnal értesíti erről is a királyt. Sajnos, ez a két levél nincsen meg, de a király válaszában utal mind a két levélre. A levelet a király nevében a királyi tanács írta[4]) és külön megbízott, Sigismundus Vortshouer, a királynak titkára, hozta el, aki élőszóban is ismételte a meghívást.[5])

Az előző levélben betegsége fölött részvétét, majd javulása fölött örömének ad kifejezést a király. »Szavakkal ki sem mondhatjuk, Őfelségének mily szomorúságot okozott, mikor meghallotta, hogy tisztelendő Atyaságod beteg, amely miatt a várvavárt hozzánk való jövetel elhalasztódott még, jóllehet vágyunk napról-napra nő. Most pedig, mikor arról értesültünk, hogy az óhajtott gyógyulás megtörtént, ismételve kérjük tisztelendő Atyaságodat, hogy ha csak jó szerivel teheti, Isten dicsőségére, a

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 344. — Hermann: Cap. triumph. 430. — Klose: II. Band. II. Theil. 38.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 527. Cristoforo da Varese: c. XII. »Tandem post longam et gravem infirmitatem, quam Pater passus est in ista civitate, paulatim convalescens....

[3]) Pettkó: Kap. János levelezése. 9. V. László levele. Datum Wienne sexta die mensis Maii anno 1453.

[4]) Pettkó: Kap. János lev. 10. V. László levele. Datum Wienne feria quarta ante festum b. Apostolorum Petri et Pauli 1453.

[5]) Pettkó: Kap. János lev. 11. V. László levele. Datum Wienne feria quarta ante festum b. Apostolorum Petri et Pauli 1453.

katholikus szent hit növelésére és országainak és tágas birodalmunk hasznára személyesen élvezhessük tanácsait és kegyeit.« Egyúttal tudtára adja neki, hogy értesítette a breslaui püspököt, a breslaui, a neissei, olmutzi városi tanácsot, nemkülönben Schaumburg várkapitányt, hogy a salvus conductusról gondoskodjanak, míg Olmützbe nem ér, ahol biztos menedéket talál, s ahol levelét is megvárhatja.

Betegsége idejében zajlott le a zsidóüldözés, amelyről másutt szólunk.

36. §. Lengyelországi működése.

A zsidóüldözés lezajlása után nem ment Wienbe, mivel V. László király a csehek lecsillapítása végett előkészületeket tett csehországi útjára, s így hiába fáradt volna oda. Figyelmét tehát most Lengyelországra fordítja, ahová már évek óta szakadatlanúl hívja a király és a krakaui püspök. Sbignew, krakaui püspök, amint hírét vette Capistranói János működésének, azonnal levelet intézett hozzá, amelyben szeretettel teljes szavakban hívta meg egyházmegyéjébe. Nem biztatja, hogy nagy eredményeket fog elérni Csehországban, sőt ellenkezőleg attól fél, hogy az eretnekségben megátalkodott nép visszafogja utasítani tanítását és meg fogja vetni beszédeit. S ilyenkor jusson eszébe, hogy Lengyelország népe hű és katholikus, amely az eretnekség kinövéseitől mindig ment volt és azért sóvárogva várja jövetelét és látogatását.[1])

IV. Kázmér lengyel király már 1451. szept. 7-én írt neki levelet, amelyben hívja országába, ahol tágas tér vár működésére.[2])

»Te pedig atyám, — írja a király — ha azon népnek t. i. a cseh népnek visszatérítését befejezted, amennyiben lehetséges, a mi országunknak, a lengyel királyságnak meglátogatását ne mellőzd el, hanem hívásunknak engedve, fordulj egy kissé erre, Isten irgalmára kérlek és könyörgök, hogy bennünket, alázatos fiaidat, el ne kerülj, hanem szilárd hittel erősítsd meg Lengyel-

[1]) Dlugoss: Hist. Pol. II. 75.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 98. — Hermann: Cap. triumph. 451. — Cochlaeus: Hist. Huss. X. 369. — Barberio: Vita... del. glorios. Cap. 308. — Barberio: Compendio della Vita II. 15. — Acta Sanct. Oct. X. 344.

országunkat a katholikus hitben. Itt van Litvánia hercegsége, amelynek népét igen híres emlékű atyám, Wladislaus, Lengyelország legkeresztényibb királya, a bálvány imádásról az egy igaz Isten ismeretére térítette. Mindkét birodalmunk népe nagyon óhajt téged látni és személyes jelenlétedet a legnagyobb vággyal és könyörgéssel kívánja. Ezenkívül Oroszországban is tágas birodalmunk van, amely ámbár a keresztény hitet vallja, mégis a görögök felekezetére tért át, azoknak szertartásait követi és tartja, és annyi idő óta, amely elpártolásukat és a latin egyháztól való elszakadásukat követte, a szertartásaik sötétségétől őket elvonni és eltéríteni nem lehetett, ámbár több zsinat sokat fáradozott rajta.

Ezek mindnyájan egy szívvel arra kérnek téged, hogy látogatásodat ne tagadd meg tőlük, hogy általad Isten szent egyházának kebelébe juthassanak. Sokan vannak, akik csupán a te neved hírétől megilletődve, kijelentették, hogy szakítanak a régi felekezettel és szertartással és rálépnek arra az útra, amelyet mutatni fogsz nekik. Ha téged a csehek megtérítése arra késztet, hogy üdvösségükért minden ellenségeskedést és üdvözülésükért minden veszély elviselését édesnek tarts, mennyivel inkább megindíthat téged a ruténok jámborsága. Jóllehet mindkét népet az eretnekségek sötétsége tartja fogva, mégis a ruténok megtérítését sok tekintetben könnyebbnek ítélheted; mivel ez a nép jóra vágyódik, egyszerű, tanulatlan és minden világi tudományban járatlan, amely tévelyeit gyenge ellenvetéssel védelmezi, és őket semmi más nem vonja el attól, hogy elismerjék a pápának tekintélyét, a hit egységét, mint bizonyos szokás és azon szertartásnak velök született szeretete, amelyben nevelkedtek. Mindezen nehézségeket azonban legyőzöd és cselekedeteid és érdemeid napvilágával el fogod oszlatni a megrögzött sötétséget.« Eszébe hozza az apostolok példáját, akik mindenfelé elmentek, hogy minden népnek hirdessék az evangeliumot. Végül arra kéri, hogy imádkozzék azért, hogy a Szent Mihály napján egybegyűlő országos rendek szíveit árassza el kegyelmével a mindenható Isten, hogy egyetértésben és szeretetben intézhessék el azokat az ügyeket, amelyek Lengyelország és Litvánia népeire vonatkoznak.

Bármilyen kedvesen esett is Capistranói Jánosnak a lengyel király ezen gyengéd figyelme és szeretettel teljes meghivása,

akkor kérését nem tudta teljesíteni, mert a csehek megtérítése állott előtte teljes nehézségében. Válaszol tehát a királynak, feltárja előtte a pápa parancsát, hogy először a csehek megtérítését kell megkísérelnie és kéri, hogy legyen egy kissé tűrelemmel és akkor meg fogja látogatni országát.[1])

A király nem tudott belenyugodni ebbe, azért nem szűnik meg tovább is kérni, hogy jöjjön országába. A király kérését támogatja Sbignew, krakaui püspök is, aki szintén írt neki ezen ügyben.[2])

Capistranói János válaszolt a püspöknek és megigéré, hogy meg fogja látogatni egyházmegyéjét. De az idő múlt és Capistranói Jánost az 1451. év annyira lekötötte a csehekkel, hogy nem is gondolhatott a lengyelországi útra.

A lengyel király a püspökkel együtt már tűrelmetlenül várják jövetelét. Mikor pedig már az 1452. év első hónapjai is elmúlnak és még sem megy el, a püspök újra ír neki. Panaszkodik, hogy Lengyelországot megveti és Meissenbe vonúlt, pedig Lengyelország az elsők között volt, amelynek királya sajátkezűleg hívta meg.[3])

De azon reménységének ad kifejezést, hogy nemsokára látni fogja. »Kezemben van ugyanis — írja a püspök — igen barátságos hangú leveled; s édes emlékezések között gyakran forgatom elmémben igéretedet, amelyben irántam olyan kedves lelkületedet feltártad, hogy nem kérésemre, hanem hívásom nélkül is önként igéred, hogy személyesen eljössz látogatásomra és látásomra. Ezt a legnagyobb tisztelettel vettem és veszem és azt a jótétemény örök emlékezetével fogom illetni, főképen ha téged magam előtt látlak, ha szemeimmel és kezemmel érinthetlek, ha magadat bemutatod annak, akinek már irataid és sokszoros igéreteid által bemutattad ... Istennek férfia, akit előbb és most is újra kérek, jöjj el és ezen nép nyomorúságain segíts! És amit kétszeres irattal, úgy a királynak, mint nekem igértél, tettel váltsd be! Minél buzgóbban várja és reméli jöveteledet, annál nehezebbre esik neki, ha látja, hogy orvos segítségére szorúl.«

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 138. — Hermann: Cap. triumph. 452. Sbignew levele 1452. április 15.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 138. »litteris meis superioribus.»

[3]) Wadding: Annales Min. XII. — 138. Hermann: Cap. triumph. 452. Stignew levele 1452. április 15.

Jelenti végül, hogy László testvér társaival Moldvából visszaérkezett. Semmi eredményt sem ért el, mivel a cseh eretnekség annyira megmételyezte lelküket, hogy a megtérésre semmi hajlandóságot sem mutatnak.

Capistranói János, aki ezen időben Brüxben tartózkodott, annyira el volt foglalva a csehek ügyeivel, hogy megfeledkezett lengyelországi útjáról.

Kázmér lengyel király újra ír neki és újra kéri, hogy váltsa be már igéretét. S hogy annál hatásosabb legyen szava, tudatja vele, hogy szándéka van az observánsok számára kolostort alapítani. Magyar László és három társának már engedélyt is adott a letelepülésre és e célra felajánlotta nekik a Krakau városán kívül fekvő »Szent Kereszt« templomát. Ezen testvérek is erősen várják, hogy tanításai által megerősítve, annál nagyobb buzgalommal foghassanak a munkához.[1])

Mikor a király levelét kézhez vette, már Németországban járt, s így most sem teljesíthette kérését.

A következő év elején Sziléziába jött, s így rágondolhatott lengyelországi útjára is. Breslaui tartózkodása alatt határozottan megírja jövetelét, mint ezt Sbignew leveléből olvassuk.[2]) A püspök ezért el is halasztja a husvéti ünnepek utánra tervezett körútját, hogy jövetelekor Krakauban lehessen. Igéri, hogy küld elébe valakit, aki útbaigazítja és az ellátásáról is gondoskodni fog.

De most is csak hónapok mulva válthatta be igéretét. Oka ennek betegségén kívül valószinűleg azon eljegyzés volt, amely Kázmér lengyel király és Erzsébet, László király nőtestvére, között volt létesítendő Breslauban.

Kázmér lengyel király követsége, amelynek soraiban Andreas poseni püspök, Konieczpole János Lengyelország kancellárja, János wladislawiai püspök, András poseni püspök, Cziczov János krakaui várnagy, Thenczin János krakaui palatinus, Rythmiczan Derslav rosperieni várnagy, Zackowiecz András poloczkói főkapitány, Niemirovicz János, Zajaczek Péter alkamarás vettek részt, augusztus 10-én nagy fény és pompa között vonult be Breslauba.[3]) Ezen követ-

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 139. — Hermann: Cap. triumph. 453. Kázmér levele 1452. július 7-éről.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 162. — Hermann: Cap. triumph. 451. — Sbignew levele 1453. márc. 28.

[3]) Teleky: Hunyadiak kora. II. 302. — Klose: II. Band, 482.

séggel jött Sbignew megbízottja is, Dlugoss János, vagy más néven Johannes Longinus.[1]) Ez a követség a következő napon tárgyalást kezdett László király követségével, amely a következő előkelő személyekből állott: Johann olmützi püspök, Otto bajor püspök, Heinrich von Rosenberg, Ruprecht von Walsee, Heinrich von der Lyppa, Csehország marsallja, Georg von Crawacz und Straznicz, Ulrich Eyzinger von Eyzingen, Ruprecht von Ebersdorf, Ausztria főkamarása, Stephan Aloch Ausztria kancellárja, Várdai István prépost, Magyarország főkancellárja, Sigismund Eyzinger, Wolfgang Hinderhölzer és Oswald Reyholff.[2]) Kilencnapi tanácskozás után az egyesség létrejött, amelyet mindkét fél aláírt. Ezen alkalommal, vagyis augusztus 20-án, Capistranói János fényes beszédet mondott az összegyűlt előkelőségekhez, amelynek tárgya ez volt: »Ez a nap, amelyet az Úr készített, örüljünk és örvendezzünk azon.«[3])

Ezen 10 nap alatt, míg a követség Breslauban időzött, Dlugossnak elég alkalma volt megbeszélni Capistranói Jánossal a lengyelországi útat. Életrajzírója egyik nagy érdemének tudja be, hogy Capistranói Jánost sikerült rábírnia a lengyelországi utazásra.[4]) A lengyel követség augusztus 22-én távozik Breslauból, amellyel együtt utazik Capistranói János is Krakauba,[5]) ahova augusztus 28-án érkeznek meg.[6])

---

[1]) Acta Sanct. I. Martii. 337. »Ita auctor vitae Longini: Collega etiam fuit — inquit — in Legatione, quae Wratislaviam missa est a rege, pro contrahendo matrimonio cum Illustrissimo Helizabeth Serenissimi Alberti Romanorum, Hungariae et Bohemiae Regis filia.«

[2]) Teleky: Hunyadiak kora. II. 302. — Klose: II. Band. 483.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 164. — Acta Sanct. I. Martii. 337. — Mathias de Michovia: liber 4. cap. 59.: Anno 1453. Kazimirus Poloniae et Ladislaus Hungariae Reges, per suos oratores matrimonium inter praefatum Serenissimum Dominum Kazimirum et Illustrissimam Elisabeth filiam Alberti, olim Hungariae, Bohemiae et Romanorum Regis, in civitate Wratislaviensi sanxerunt et litteris firmaverunt. Super quo Joannes de Capistrano in praetorio Wratislaviensi feria secunda post Assumptionem Mariae disertum fecit orationem, cuius thema erat: Haec dies, quam fecit Dominus, exultemus et laetemur in ea.« — Hermann: Cap. triumph. 442. — Klose: II. Band. II. Theil. 483.

[4]) Acta Sanct. Martii. I. 337. »In qua legatione cum plurima laude digna gesserit Longinus, illud maximo commendandum fuit, quod precibus et suasionibus suis Joannem de Capistrano virum religionis et sanctitatis venerandae, in regnum Poloniae induxit, egitque ut illius miraculis provincia illustraretur.«

[5]) Klose: II. Band. II. Theil. 483.

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 345. »Rebus matrimonii consummatis, legati Poloniae Cracoviam revertuntur, ducentes secum in comitiva Joannem de Capistrano, ... et feria tertia, in die S. Augustini Cracoviam ingrediuntur. (Dlugoss: Hist. Polonica. Tom. II. col. 121. Editio Lips. 1712.)

Rendkívül ünnepélyes fogadtatásban részesítik.

Dlugoss, mint szemtanú ezt írja a bevonulásról: »Eléje mentek a nevezett boldog férfiúnak nemcsak az összes szerzetes rendek, hanem Krakau városának összes papjai is a városi hatósággal, körmenetileg zászlókkal, eléje mentek a polgárok, a férfiak és nők, és hogy fogadhassák, két mérföldnyire csapatosan elébe szaladtak. Kiözönlött eléje majdnem az egész város. Kázmér király, Zsófia királynéval, édes anyjával és Sbignew bíboros és krakaui püspök nagyszámú katonasággal és papsággal »Clepars« előtt a mezőn fogadják és nagy diadalmenetben a városba viszik. Nagy volt megérkezése fölött a papságnak és a népnek az öröme, ezért özönlött ki eléje mindkét nemű nép.«[1])

Amint a király meglátta, eléje sietett és megölelte. Majd rövid beszédben üdvözölte. A király beszédére Capistranói János rögtön válaszolt és válaszában figyelmébe ajánlotta rendtársait: »Dicső király! Neked és országodnak Isten dicsőségére és az egyház megjavítására, új katonákat hozok, akik senki után sem vágyódnak, csupán csak a te és tieid üdvössége után, akik a földi javak vágyától nem égnek, hanem a szegénység tisztelői, megelégesznek a ruházattal és táplálkozással. Ők Istennél folytonos közbenjáróid lesznek, s ha valamire felszólítod őket, serény és szorgalmas munkásaid, készséges szolgáid lesznek. Ezeket vedd pártfogásodba és oltalmazd őket, mint a te és alattvalóid üdvének előmozdítóit.«[2])

A beszéd végeztével a király ismét megölelte Capistranói Jánost, és ünnepélyesen a városba vonulnak. Dlugoss elhallgatja ugyan, de bizton feltehetjük, hogy a fogadtatás után egyenesen a székesegyházba vonultak, ahol a Te Deum laudamus-t elénekelték; s utána a lakására kísérték. A lakása egy előkelő nemesnél, Schwartz Györgynél, volt.[3])

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 345. — Dlugoss: Hist. Polon. II. col. 121. Editio Lips. 1712. — Hermann: Cap. triumph. 456. — Acta Sanct. Oct. X. 466. Nicolao da Fara: c. VII. »Cum rogatu inclyti Casimeri, Polonorum regis, vir Dei accessisset, non solum omnis populus et clerus atque studentium et doctorum coetus omnis ei cum ornatissima processione occurrit; sed rex ipse cum regina matre sua et Sbigneo, dignissimo Cardinali Cracoviensi obviam extra civitatis moenia factus est.«

[2]) Hermann: Cap. triumph. 456.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 345.: »Pro mansione sua domus Georgii Schworcz, in circulo Cracoviensi consignata est.« (Dlugoss: Hist. Pol. II. 121.)

A krakaui tanács nagyban készült a prédikációkra. Szent Adalbert temploma mellett szószéket állíttatott fel,[1]) hogy a nép annál kényelmesebben hallhassa az ünnepelt szónokot. A következő napon már itt prédikált és azontúl mindennap, míg csak a nagy hidegek be nem álltak, amikor a Boldogságos Szűz templomába vonult, ahol a szentély közelében helyezték el a szószéket. A prédikáció előtt szent misét mondott, s azután két óráig beszélt latinúl; az elmondottakat aztán lengyel nyelven tolmácsolta egyik lengyel pap. S így naponkint a prédikáció négy óráig tartott; a köznép is csendben meghallgatta és semmiféle ellenszenvet nem nyilvánított ellene. »Oly bölcseséggel, ékesszólással és tudománnyal felszerelve prédikált, hogy úgy látszott, mintha mennyei értelemmel és nyelvvel beszélne.«[2]) Kilenc hónapig marad itt, amely idő alatt részint csodáival, amelyek közül, mint Nicolaus Cracoviensis, egyházjogi doktor említi, száznál többet feljegyeztek és megvizsgáltak, részint kilenc hónapig tartó prédikációival oly csodálatot és bámulatot keltett, hogy második apostolnak tartották.[3])

Dlugoss, mint közvetlen szemtanú a kilenc hónapi prédikálás eredményét ezekben összegezi: »Krakau városában tartózkodott pedig Szent Ágoston napjától május 15-ikéig, amely idő alatt a betegeknek, a vakoknak, a sántáknak, az elszáradtaknak és más nyavalyákban szenvedőknek nagy sokaságát gyógyította meg a nép szemeláttára. Ezért Lengyelország egész királyságából, sőt a szomszéd tartományokból is az embereknek igen nagy tömege tódult ide, hogy szükségeiben és betegségeiben gyógyulást keressen és Isten igéjét hallhassa. Száznál több egyén lépett be a szent rendjébe.«[4])

Itteni működése alatt több nevezetes dolog is fordult elő a sok hétköznapi és már megszokott dolgok között, amelyeket elmellőzni nem akarunk.

Erzsébet, Kázmér király eljegyzett menyasszonya, Heinrich

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 346. — Dlugoss: Hist. Pol. II. 121.: et circa ecclesiam Adalberti thronus factus.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 346. — Dlugoss: Hist. Pol. II. 121. «praedicavit ea prudentia, eloquentia atque doctrina praeditus, ut mente atque lingua coelesti loqui videretur.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 466. Nicolao da Fara: c. VII.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 346. — Dlugoss: Hist. Polon. II. 121.

von Rosenberg, Zdenko von Sternberg, Hunyadi László és más előkelő urak kíséretében [1]) 1454. február 9-én, szombati napon érkezett meg Krakauba. Nagy pompával fogadják. A király, az anyakirályné és az egész városi hatóság és a papság a katonasággal együtt kivonul eléje. A menetben 80 franciskánus vett részt.[2]) Bár az eső csak úgy szakadt, azért mégis az egész város talpon volt.

A következő nap, vasárnap, február 10-én ment végbe a fényes eskűvő. Az eskűvő előtt az ország rendjei között azon kérdés merült fel, hogy ki eskesse össze a királyi párt: Sbignew bíboros és krakaui püspök-e, vagy pedig Sprowschi János, gneseni érsek és Lengyelország primása.[3]) Sbignew arra hivatkozott, hogy az ő templomában senkinek sincs joga a szentségeket kiszolgáltatni, csak neki; Sprowschi ezzel szemben azzal érvelt, hogy ő metropolita, tehát neki joga van. A vitás ügyet Capistranói János elé vitték, hogy döntse el, vajjon a primásnak van-e joga összeadni őket. Capistranói János a tanácsban kifejtette, hogy a primásnak nincsen joga, hanem Sbignewnek van.[4])

A rendek, hogy a kényes kérdést békességesen megoldhassák, Capistranói Jánost kérték fel, hogy adja össze a házaspárt. Ez a megoldás a királynak is tetszett, mivel úgyis az volt a kívánsága, hogy a boldog atya eskettesse meg őket.[5])

Capistranói János tehát alázatosan engedélyt kért Sbignew bíborostól az esketésre. De mivel nem tudott sem lengyelül, sem németül, azért ő meg Sbignewet kérte meg, hogy az esketési szertartást végezze el.[6]) Capistranói János ezen tettébe a gneseni

[1]) Dlugoss: Hist. Polon. Tom. II. 126. — Teleky: Hunyadiak kora. II. 333.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 461.

[3]) Dlugoss: Hist. Pol. II. 127. — Wadding: Annales Min. XII. 164. — Acta Sanct. Martii. I. 337. — Mathias de Michovia: lib. 4. Cap. 59. — Acta Sanct. Oct. X. 346. — Ennek szerzője azonban az érseket Petrus Sprowschinak nevezi.

[4]) Dlugoss: Hist. Pol. II. 127.

[5]) Analecta Franciscana. II. 347. »Et in eadem civitate benedixit nuptias regis dicti et coniugis suae, reginae Elisabethae, sororis Ladislai, regis Bohemiae et Hungariae, ex iussione dicti Cardinalis et Episcoporum ibidem praesentium, quia rex a nullo alio voluit benedici quam a Patre beato.«

[6]) Wadding: Annales Min. XII. 164. — Hermann: Cap. triumph. 461. Dlugoss: Hist. Pol. II. 127—128. — Acta Sanct. Martii I. 337. — Matthias de Michovia: lib. 4. cap. 59. »Vocatus est Joannes de Capistrano Ordinis Minorum, tamquam sedis Apostolicae Legatus: qui cum magna humilitate prostratus cum licentiam desponsandi a Cardinali obtinuisset, non rite desponsationem peragere potuit, quia ignarus idiomatis Polonici et Teutonici erat. Cardinalis ergo Sbigneus, qui utramque linguam noverat, matrimonium confecit.«

érsek is beleegyezett. S így az esketési szertartást Sbignew végezte.[1]) Ez a megoldás volt a leghelyesebb, mivel hármuk között Sbignew volt a legelőkelőbb egyházi személy, mint az egyház bíborosa. Capistranói János csak egyszerű felszentelt pap volt, s így nagyon is illett, hogy az előkelő frigyet ne egyszerű pap, hanem bíboros adja össze. Capistranói János nagy alázatosságával és mély bölcseségével tehát mindenki örömére a legjobban oldotta meg a versengést.

Capistranói János ellenségei ugyan úgy tűntetik fel a dolgot, hogy az eskűdtető ő volt, és a két előkelő egyházi személy csak segéde volt. De a tények összevetése a fenntebbi vélemény mellett vallanak.

Az esketés után a primás misét mondott, még pedig, mint az egykori írók feljegyzik, rendkívül sietett az idő előrehaladása miatt; t. i. már esteledni kezdett, s utána a királynét megkoronázta.[2])

A szertartás végeztével Capistranói János áldását adta a királyi párra és megjövendölte nekik, hogy Isten nagy családdal fogja megáldani őket.[3])

Capistranói János az apostolkodás mellett inquizitori tisztét sem hanyagolta el. Itt is szívén viselte az eretnekek űgyét és felvette a harcot ellenök. Sok kellemetlenséget okozott neki Breslauban valami Pál nevezetű prágai származású orvos, aki több ízben ott hevesen kikelt ellene, de 1453. május 18-án a huszita vallásról ünnepélyesen lemondott. Ez az orvos titokban elhagyta Breslaut, utána jött Krakauba; és most ismét iparkodik neki kellemetlenkedni és prédikációit gúnytárgyává tenni.

Capistranói János azonban most felhasználta inquizitori hatalmát, elfogatja és börtönbe záratja.[4]) Az esetet bejelenti Sbignewnek, aki teljesen helyesli eljárását: »Nagy botrányra —

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 346. — Martinus Cromerius: De rebus Polonicis. 523. Editio Basil. 1558. »Sbigneus, utriusque linguae peritus, cedente archiepiscopo, id peregit.

[2]) Dlugoss: Hist. Polon. II. 128. »torrenti festinatione.» — Acta Sanct. Martii. I. 337. — Mathias de Michovia: lib. 4. cap. 59.: Archiepiscopus Gneznensis Missam de Sancte Spiritu cum festinatione, quoniam advesperascebat, peregit, et praefatam Elisabeth in Reginam unxit et coronavit.«

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 164. — Gonzalez: Vita di S. Giovanni. 174.

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 194. — Acta Sanct. Oct. X. 346. — Hermann: Cap. triumph. 462. — Gonzalez: Vita di S. Giovanni. 171.

írja a püspök — adtunk volna alkalmat, ha ezt a hirhedt eretneket és rosszhirű férfiút Krakau városában megtűrtük volna; főképen miután tévelyeivel nem elégedett meg, hanem tisztelendő Atyaságod tanítása és prédikálása ellen gyalázkodott; pedig nem csak az én, hanem más okos és tudós férfiak ítélete szerint tanításod és prédikálásod nem mást hangoztat, mint az erkölcsök és erények ápolását, az eretnekségek és hibák kiirtását; s azt egyetlen józaneszű ember sem támadhatja meg.

Nagy tetszésemre történt tehát az említett Pál mesternek elfogatása, amit tisztelendő Atyaságod távollétében is, csupán a fenntebbi hírektől indíttatva, püspöki hatalmamból kifolyólag szándékoztam megtenni.«[1]) Kijelenti továbbá a püspök, hogy írni fog a püspöki helyettesnek, hogy szoros felügyelet alatt tartsák a foglyot, nehogy valamikép megszökjék. Néhány nap mulva úgyis Krakauba fog menni és akkor igazságosan és a törvénynek megfelelően fog törvényt ülni fölötte.

Mikép végződött Pál mester fogsága, forrásaink hallgatnak róla.

Capistranói Jánost a huszita űgy sem hagyta nyugodni. Itt a messze távolban is, figyelemmel kísérte a husziták minden mozdulatát. S azért írt, mint más helyütt láttuk, innen Krakauból László királynak, hogy eszközölje ki a cseh rendektől a salvus conductust.[2]) A király azonban kitért előle, azt hozván fel ürügyül, hogy az idő nem alkalmas a Prágába való jövetelre.[3])

Capistranói János tehát továbbra is Krakauban maradt és várta az időt, mikor lesz alkalma Prágába menni. Ez az idő azonban sohasem következett be.

Itt tartózkodása alatt kapott jelentést arról, hogy nagy szükség van hittérítőkre Poroszországban és Szerbiában, ahol az eretnekek nagy erővel léptek fel. Mivel ő maga nem mehetett, azért rendtársait bízta meg ezen eretnekségek kiirtásával. Rendtársai közül tehát többeket elküldött a mondott helyekre, hogy a keresztényeket iparkodjanak az igaz hitben megtartani, az eretnekeket pedig megtéríteni.[4])

Közelebbit azonban ezen missziókról nem tudunk.

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 346. Sbignew levele Sandomiria-ból 1454. jan. 22.
[2]) Palacky: Gesch. von Böhm. IV. 359.
[3]) Pettkó: Kap. János lev. 11. V. László levele Prágából 1453. dec. 13.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 347.

HATODIK FEJEZET.

37. §. A német lovagrend harca a lengyel királlyal.

Krakauban tartózkodása idejében még egy nevezetes dolog történt, amely neki sok kellemetlenséget és aggodalmat szerzett. Ez a dolog a német lovagrend háborúja a lengyel királlyal.

A német lovagrend és alattvalói között a viszály régibb keletű. A lovagrend ezen időben épúgy zsarnokoskodott alattvalóival szemben, mint más világi úr. A sokféle súrlódás ellenségeskedést szült, amely végre is lázadásban tört ki. Már 1440. február 21-én Elbingben összejöttek a nemesek és a városok kiküldöttei, hogy tanácskozzanak, mitévők legyenek a lovagrend visszaélései ellen. De mivel kevesen jelentek meg, március 13-kára új tanácskozást tűztek ki Marienwerderben. Itt Nyugat-Poroszország városai és nemesei formaszerűen szövetséget kötöttek érdekeik megvédésére a lovagrend ellen.[1])

A lovagrend természetesen tiltakozott ezen szövetség ellen és minden erővel igyekezett azt felbontani és megsemmisíteni, de ezzel csak azt érte el, hogy a városok szövetségéhez még többen csatlakoztak. Paul von Russdorf nagymester hallgatag beleegyezésével, majd ennek leköszönése után (1441. jan. 2.)[2]) az új nagymesternek, Konrad von Erlichshausen, nyílt hadüzenetével fegyverre került a dolog. Kölcsönösen öldösték egymást éveken keresztül anélkül, hogy a békéhez egy lépésnyire közeledtek volna. A lengyelek, akiknek gazdag zsákmányúl kinálkozott ez a porosz terület, s akik régóta sóvárogva néztek a balti-tengeri kikötővárosokra, titokban élesztették a tűzet azon reményben, hogy a városok szövetségét sikerülni fog Lengyelország részére megnyerni.

A lovagrend új nagymestere, Ludwig von Erlichshausen észrevette a veszélyt, amely Lengyelország részéről fenyegette a lovagrend birtokát, s azért V. Miklós pápához fordult, hogy

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 347.
[2]) Wetzer-Weltz: Kirchenlex. III. 1596.

kényszerítse a lázadó alattvalókat a köteles hűségre. A pápa elküldötte erre Ludovicust, Lusitania egyik püspökét, hogy bírja rá a lázadókat a meghódolásra.[1]) A püspök megjelent és Elbingben mindkét félt kihallgatta, de semmire sem tudott velök menni. A lázadók kijelentették, hogy a vádakat készek bebizonyítani nemcsak a pápa, hanem bármely világi fejedelem előtt is. A nagymester azonban ragaszkodott az egyházi ítélethez és intette alattvalóit, hogy vigyázzanak, hogy az egyházi kiközösítés alá ne essenek.

Mivel a lázadók attól féltek, hogy a lovagrend a császár segítségét eszközli ki a leveretésükre, azért iparkodtak ezt megelőzni. 1451. febr. 8-án diplomát eszközöltek ki a császártól, amelyben a városok szövetségét érvényesnek ismeri el.[2])

A pápai követ mikor látta, hogy minden fáradozása hiábavaló, visszatért Rómába anélkül, hogy valamit végzett volna.

A harc tehát tovább folyt. A császár nemcsak nem iparkodott az ellentéteket elsimítani, sőt mesterségesen növelte azokat. A lovagrend is minden alkalmat megragadott, hogy az ellentéteket kiélezze.

A nyílt szakadást nagyban előmozdította a lovagrendnek azon meggondolatlan cselekedete, hogy 1453. június 15-én Brünn közelében megtámadtatta a városoknak a császártól jövő követségét, többet közülök megöltek és sokat megsebesítettek.[3]) Az az ítélet pedig, amelyet a császár 1453. dec. 1-én hozott, a lázadókat végleg elkeserítette. A császár ítéletét nem fogadták el, hanem fegyverkezni kezdettek; városaikat cseh katonasággal rakták meg. A német lovagrend birtokában csak három város, Marienberg, Stuhm és Konitz maradt.[4])

A városok 1454. febr. 4-én szövetségileg a német lovagrendnek engedelmességet fogadtak,[5]) de mivel a nagymester teljes meghódolást és városaik átadását kívánta, a lengyel királynak ajánlották magukat és 1454. április 15-én neki meg is hódoltak.[6])

Kázmér lengyel király a hódolatot elfogadta és nem is késett

---

1) Acta Sanct. Oct. X. 347.
2) Acta Sanct. Oct. X. 347.
3) Palacky: Geschichte von Böhm. IV. 370.
4) Palacky: Gesch. von Böhm. IV. 371.
5) Acta Sanct. Oct. X. 347. — Wetzer-Welte: Kirchenlex. III. 1597.
6) Palacky: Geschichte von Böhm. IV. 371. — Acta Sanct. Oct. X. 347.

a mondott területet országával egyesíteni, mivel attól tartott, hogy ellenkező esetben a szomszédos fejedelmek teszik meg ezt.

Ezen tényével a lengyel király a német lovagrenddel ellenséges viszonyba jutott. S hogy ennek hadüzenetét megelőzze, maga izent háborút, sútba dobván azon szerződést, amelyet 8 hónappal azelőtt ünnepélyes esküvel megerősített.[1])

Ezt Kázmér megtehette, mert az egész ország mellette állott, hiszen az összes országnagyok, azon a gyűlésen, ahol a meghódolást tárgyalták, két püspök kivételével mind azon véleményben voltak, hogy azt a népet, amely önként ajánlja fel magát, meg kell védeni.[2])

A háború tehát a lengyelek és a német lovagrend között kitört és 13 évi véres küzdelmet vont maga után. Nincs szándékunkban a háború lefolyását előadni, mivel csak ezen előzményekre volt szükségünk, hogy az olvasó tiszta képet alkothasson a háború kitöréseinek körülményeiről. Ezt pedig azért kellett előadnunk, mivel igen sokan azzal vádolták Capistranói Jánost, hogy ő tanácsolta a királynak, hogy támadja meg a lovagrendet és az ő befolyására határozta el a háborút.[3])

Ezen vád, vagy jobban mondva, rágalom onnan keletkezhetett, hogy az emberek látták, hogy Capistranói Jánosnak nagy befolyása van a királynál, aki igen sok dologban kikérte tanácsát.

De ha az összes körülményeket összevetjük, arra a meggyőződésre jutunk, hogy Capistranói Jánosnak ebben a háborúban része nem volt. Azon a gyűlésen ugyanis, ahol a litvánokkal való egyesülést tárgyalták, csak két egyházi személy szólalt fel az egyesülés ellen: Sbignew krakaui püspök és János vladislawai püspök, akik mindketten amellett érveltek, hogy az egyesülés az országra csak veszedelmet hozhat.[4]) Már pedig Sbignew Capistranói Jánossal benső viszonyban állott, s így az ő nézetét tolmácsolta.

De van egy más körülmény is, amely kizárja azt, hogy Capistranói János a háború mellett foglalt állást. Ezen időben esett el Konstantinápoly. V. Miklós pápa tehát teljes erejével

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 348.
[2]) Wadding: Annales Min. XII. 195.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 348. — Wadding: Annales Min. XII. 195.
[4]) Dlugoss: Hist. Polon. II. 131. — Acta Sanct. Oct. X. 348. — Wadding: Annales Min. XII. 195.

azon fáradozott, hogy a keresztény fejedelmek között békét létesítsen és aztán közös erővel támadják meg a törököt. Semmiképen sem lehet feltételezni, hogy a pápa ezen tervéről nem tudott volna ő, aki annyi éven keresztül mindenik pápának bizalmasa és támasza volt. Ha pedig tudott róla, miképen lehet a fenntebbi vádat neki tulajdonítani? Elképzelhető az, hogy ilyen körülmények között, midőn a pápa minden áron békét akar, egyik teljeshatalmú megbízottja két keresztény fejedelem között háborút szítson? Ezt csak olyan mondhatja, aki nem ismeri Capistranói Jánosnak mélységes tiszteletét és föltétlen engedelmességét a római szentszék iránt.[1])

De van még egy harmadik körülmény is, amely Capistranói János ártatlansága mellett bizonyít. Kázmér király 1454. május 1-ére gyűlést hívott össze a litvánok meghódolása ügyében.[2]) Capistranói János pedig két nappal előbb, vagyis április 28-án ír a királyhoz, amelyben hathatósan inti a békére és egy szóval sem buzdítja a lovagrend ellen, sőt ellenkezőleg arra kéri, hogy a kereszt ellenségeinek adott kiváltságait vonja vissza.[3]) Ha Capistranói János vitte volna bele a királyt ebbe a háborúba, akkor bizonyára egészen más hangokat pengetne, mint a fenntebbi levélben tette. Hiszen a zsidóknak adott kiváltságok visszavonása egyértelmű lett volna a háború leszerelésével, miután Kázmér király épen azért terjesztette ki annyira ezen kiváltságokat, hogy a zsidók anyagilag segítsék a megadott jogok ellenértéke fejében.

Ez a vád nem maradt meg Lengyelország határai között, hanem elterjedt a Németbirodalomban, sőt eljutott a hire Rómába is, a pápához.

Amint az igazságtalan rágalom Capistranói János fülébe jutott, azonnal írt a pápának, hogy tisztázza magát a vád alól. Panaszkodik ebben a lengyel követre, Lutko Jánosra, aki ezt a hírt őróla terjesztette. »Néhánynak beszédéből megértettem, — írja a pápához — hogy az a bizonyos követ, Lutko János úr, terjesztette el rólam azt a hírt, hogy az én tanácsomra támadta

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 348.
[2]) Dlugoss: Hist. Pol. II. 145. — Acta Sanct. Oct. X. 348.
[3]) Wadding: Annales Min. XII. 196. — Hermann: Cap. triumph. 464. Herczog: Cosmographia I. 357. — Acta Sanct. Oct. X. 348.

meg Poroszországot Lengyelország fenséges királya; ami — bocsánatot kérek, bárki volt is a hírvivő — sohasem volt igaz, sőt ellenkezőleg történt az egész dolog. A főtisztelendő krakaui bíboros úr ugyanis, aztán két érsek, két püspök és az említett király több tanácsosa jelenlétében azt tanácsoltam, hogy az ügyet terjesszék Szentséged ítélete elé; és hogy maga az említett király is, aki eskűvel kötelezte magát az örökös békére, ajánlja fel magát közvetítőnek a lovagrend és alattvalói kibékítésére. De tanácsomat nem fogadta meg, miként nem a zsidók kiváltságairól sem, amelyeknek másolatát más könyvecskéimmel együtt, amelyeket Rokycana és követői ellen írtam, Szentségednek átküldöttem. Tudom, hogy a magamét nem keresem, hanem Isten dicsőségét és a lelkek üdvét.«[1])

Eljutott a rágalom a pápai követ, Nicolaus von Cusa, füléhez is, aki épen Regensburgban szorgoskodott azon, hogy a török ellen szövetséget létesítsen. A követ azonnal hírűl adja neki, hogy sokan vannak, akik azt a hírt terjesztik, hogy az ő tanácsára fogadta el a lengyel király a fellázadt litvánok támogatását. Nicolaus von Cusa lelkében is megfogamzott ez a gyanú, mert nagyon kitérőleg, jobban mondva kétértelműleg nyilatkozik: »Senki sem kételkedik, hogy Atyaságodtól, aki igen vallásos és igen okos körültekintéssel bír, tanácsot ne kért volna.«[2])

Kéri, járjon közbe a királynál, mielőtt vér folyna, hogy a népnek sérelmei orvosoltassanak. A király ne mutassa magát ellenségnek, hanem törekedjék arra, hogy az egyház az ő kezéből visszakaphassa ezt az országot, amelyet a lovagrenddel védelme alatt tart. Végül bocsánatot kér, hogy ilyen őszintén és minden kertelés nélkül írt. Ez a levél azonban már nem találta őt Krakauban, mivel időközben onnan eltávozott.

Néhány hónap mulva Regensburgban személyesen találkozott a pápai követtel, s ekkor teljesen tisztázhatta magát a vád alól.

De ezzel még nem szűnt meg a vádaskodás. Ellenei, különösen a husziták, azon hírt terjesztették felőle, hogy a mainzi

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 197. — Hermann: Cap. triumph. 466. Capistranói János levele 1454. okt. 13.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 198. — Hermann: Cap. triumph. 465. Nicolaus von Cusa levele 1454. máj. 28.

választófejedelem ebből az ügyből kifolyólag elfogatta és börtönbe vetette.[1])

Ezen hír nagyon kellemetlenül érintette, azonnal levelet ír a mainzi érseknek és választófejedelemnek, s arra kéri, hogy írjon a szász és bajor fejedelmeknek, hogy a fentebbi hír aljas rágalom.[2]) A levél szövege így hangzik: »Csodálatos és hallatlan hír került szárnyra ezen vidékeken a sátán segítségével, és a te fényes nevedről a leghamisabb gyalázat került forgalomba, s a legnyíltabb hazugságot gyártottak és szőttek ellened. Sok fejedelem fűléhez eljutott ugyanis az a közönséges hír, hogy főtisztelendő Úraságod engem bebörtönöztetett és Szentséges Úrunknak, a pápának megbízatásától megfosztott, s végül Főtisztelendőséged elbocsátott és kiszabadított. Azt állítják ugyanis, hogy ezt azért cselekedted, mivel az én tanácsomra, — ami nagyon távol áll az igazságtól — Lengyelország királya magának követelte Poroszországot és hatalma alá is hajtotta. Ezt én Regensburgban hallottam először, s amint kellett, nemcsak magamért, hanem felebarátaimért ezt a hamisan terjesztett veszélyes rágalmat egyik prédikációmban Isten segítségével úgy visszautasítottam, hogy az összes rágalmazók száját betömtem. Elmondottam ugyanis, milyen tisztelettel, milyen vendégszeretettel és kegyességgel fogadott és bánt velem Főtisztelendőséged veleszületett jóságánál fogva, s végül milyen nagyszerű ajándékkal megajándékozva bocsátott el magától. S így hírnevedet úgy megvédettem, hogy azt hiszem, hogy semmit sem mellőztem el, ami érintetlenül maradt volna. De mivel ez a gyalázatos hír a legtávolabbi vidékekre is elterjedt, és én mindenütt nem jelenhetek meg, hogy minden felháborodás megszűnjék, hogy a fejedelmek, akik megbotránkoztak, kiengeszteltessenek, hogy a te igen híres nevedhez semmi rágalom ne tapadjon, hogy az én gyalázatom eltöröltessék, a legalázatosabban kérlek és az Úrban könyörgök, méltóztassál valamit írni a bajor és szász fejedelmeknek, hasonlóképen az egyházi prelátusoknak is, hogy megérthessék, minő börtönben tartottál engem, és a legalázatosabban arra kérlek, hogy nekem is kegyeskedjél írni, hogy a bizonyítványoddal az igazság annál

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 195.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 467. A mainzi érsek Dietrich I. Schenk von Erbach (1434—1459.) volt.

inkább kitűnjék és a te ártatlanságod mindenkinél sértetlen és ép maradjon.«[1])

Capistranói János erélyes fellépése folytán a hazug vád lassankint magától elült.

Egyébként Sbignewnek leveléből, amelyet 1454. augusztus 16-án intézett Capistranói Jánoshoz, mindenki meggyőződhetik, hogy teljesen polgári háború volt a lengyel király és a lovagrend között.[2])

A körülmények tisztázták Capistranói Jánost a felbujtás vádja alól, s most már egyetlen komoly történetíró sem emel többé vádat ellene.

Capistranói Jánosnak krakaui működése rendjére is nagy eredménnyel járt. Mint ugyanis más helyen látni fogjuk, Sbignew püspök kolostort alapított Krakau egyik városrészében rendtársai részére.

Majdnem 9 hónapig tartózkodik Krakauban, amely idő alatt a nép vallásosságát nagyban növelte. Maga a püspök tanúskodik erről egyik levelében:[3]) »ezen ország népénél olyan eredményt létesített, hogy tisztelendő Atyaságodnak minden egyes intését különös tisztelettel fogadja és követi.«

Itt is, mint egyebütt összehordatta a divat- és játékszereket, s azokat elégettette.[4])

Ezen kilenc hónap alatt a nép szeretettel környezte, a püspök barátságával tűntette ki, a királyi család tisztelettel vette körül. S mindez nem volt elégséges arra, hogy továbbra is ott tartsák. Pedig tennivaló lett volna bőven. Nemcsak a szorosan vett Lengyelország népe, hanem a litvánok és a meghódított oroszok is vágyódtak utána. Ment tovább, mivel belátta, hogy a háborús viszonyok működése elé nagy akadályokat gördítenek, de különösen azért, mivel László király hívta vissza. S ő még mindig reménykedik, hogy Prágába mehet. Ez a vágy elnyom lelkében minden más vágyat.

László király már az év elején értesítette, hogy mihelyt a

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 199. — Hermann: Cap. triumph. 467.
[2]) Wadding: Annales Min. XII. 199. — Hermann: Cap. triumph. 468—471.
[3]) Wadding: Annales Min. XII. 210. — Hermann: Cap. triumph. 473. — Sbignew levele 1454. aug. 2. (feria sexta post S. Petri ad vincula.)
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 467. Nicolao da Fara: c. VII. »Inde tandem, combustis multis ludorum instrumentis, discedens.«

cseh ügyeket rendbehozta, azonnal más országaiba megy; de mindenekelőtt szeretne szent tanításaival megvigasztalódni, azért siettesse útját Breslauba, s tartózkodjék ott, míg nem tudósítja, hogy jöjjön.[1])

Capistranói János a levél vétele után azonnal ír a királynak, hogy parancsa szerint fog eljárni. László erre újra ír neki, megköszöni a levelét és újból kéri, hogy minél előbb menjen Breslauba, s ott várja meg további levelét.[2])

László király kérését parancsnak tekintette, s azért elhatározta, hogy legközelebb távozni fog.

Elutazása előtt ír Kázmér királynak; magasztalja királyi erényeit és hatalmát, amelyekkel a jó Isten kitűntette. Csak arra figyelmezteti, hogy szemei legyenek az ég felé irányítva, és engedelmeskedjék az Úr parancsainak, mivel az Úrnál nincsen személyválogatás és mindenkit érdemei szerint ítél meg. Végül arra kéri, hogy a kereszténységet vegye királyi ótalma alá és a kereszt ellenségeit alázza meg.[3])

A király a levél vétele után azonnal válaszol soraira. Nemcsak a levélben foglalt sok üdvös dologért, hanem mindazon sok jóért, amit vele, a királynéval, alattvalóival és országának egész népével tett, hálásan köszönetet mond. Hiszen az ő tanítása eszközölte, hogy országában a hit és a keresztény vallás növekszik, Krisztus keresztjének ellenségei pedig nem emelkednek fel, mivel visszavonta mindazon kiváltságaikat, amelyeket a 10 parancsolat ellenében régebben nyertek. Kijelenti, hogy ezentúl is szívén hordja, miként Krakauban tette, mikor együtt voltak és együtt tanakodtak, hogy kiírtsa országából mindazt, ami az ősi hittel ellenkezik. A legutóbb, Fülöp és Jakab apostolok ünnepén tartott országgyűlésen is iparkodtak olyan határozatot hozni, amely Isten akaratának és tisztelendő atya üdvös kívánalmainak megfelel, amiről valóban meggyőződhetik, mielőtt az ország határát elhagyná. Nagyon örvend azon hírnek, amit testvérének, Boleslav hercegnek szájából hallott, t. i. hogy szándéka van Warszawába

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 12. László király levele 1454. jan. 18. Prágából.

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 13. László király levele 1454. április 3. Prágából.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 196. — Hermann: Cap. triumph. 464. Herczog: Cosmographia. I. 357. Capistránói levele 1454. április 28. Krakauból.

is elmenni. Végül azon reményének ad kifejezést, hogy sikerülni fog ellenségein győzedelmeskedni, s akkor a királyi tanács határozata értelmében és a krakaui püspök beleegyezésével azon lesz, hogy az elfoglalt országrészeken a vallás épségét, Isten dicsőségét növelje és minden az ő (t. i. Capistranói János) kívánsága szerint történjék, »mivel mindig azon vagyok és azon leszek, hogy tisztelendő Atyaságod igen üdvös parancsainak engedelmeskedjem. Sőt bizonyosnak tartom, hogy tisztelendő Atyaságod igen ájtatos imáitól megsegíttetve, a mi Úrunk Jézus Krisztus megadja nekem az igazság Lelkét, aki engem és tanácsomat kormányozza és megmutatja az útat, amelyen tisztelendő Atyaságod érdemei nem vesznek kárba, és amelyen mi megnyerhetjük az örök koronát.«[1])

A királynak ezen köszönő levele május 9-én kelt, s így nagyon kétséges, vajjon Krakauban találta-e még Capistranói Jánost, aki május 14-én hagyta el Lengyelország fővárosát.[2]) Az elválás nagyon érzékeny volt. Az egész város ismét talpon volt, mint jövetelekor; és a tömeg sírva kísérte ki a város kapuján.[3]) Sbignew püspök gondoskodott a szállításról és az élelmiszerekről. Oly figyelemmel volt iránta, hogy még a lovakat is neki ajándékozta, amelyeken eltávoztak. Capistranói János azonban, mivel ezen ajándék elfogadása ellenkezett a rendi szabályzattal, mihelyt nem volt a lovakra szüksége, visszaküldötte a püspöknek. A püspöknek ez nagyon zokon esett, miként ezt Dlugoss János, a püspök titkára, írja;[4]) mivel a lovakat nem használatúl, hanem ajándékúl adta. De azért megnyugszik Capistranói János tettében; s hogy az ajándék továbbra is az maradjon, másnak ajándékozza a lovakat. Nagyon érdekes ennek a megokolása: »mivel nemcsak ezekben, hanem mindenben tisztelendő Atyaságod kívánsága szerint akar viselkedni.«

[1]) Herczog: Cosmographia Franc. I. 358. Kázmér levele Capistranóihoz. Datum Lancitiy, feria V. proxima post Festum S. Stanislai Mart. et Pontificis gloriosi, anno 1454. = 1454. május 9.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 194. — Greiderer: Germ. Franc. I. 419.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 467. Nicolao da Fara: c. VII.: »multitudine plorantis populi stipatus.«

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 195.

38. §. Újabb működése Németországban.

Krakauból a legrövidebb úton megy Breslauba. Útközben érinti Beuthen,[1]) Strehlitz, Oppeln és más városokat, s május 29-én bevonul ismét Breslauba.[2]) A lakosság megint oly nagy tisztelettel fogadja, mintha sohasem látta volna.[3]) A város apraja és nagyja, öregek és ifjak, asszonyok és férfiak kisietnek eléje; mindenki köréje tódul, mindenki látni akarja, vagy legalább ruhája szegélyét érinteni. A menet, amelyben ezen alkalommal legalább is 60 rendtársa vesz részt, először a székesegyházba vonul, ahonnan a hálaadás végeztével az Újvárosba megy, ahol már az új kolostor épülőfélben volt. Itt volt aztán szállása is.[4])

Mostani itt tartózkodása alatt rendi gyűlést is tartott, amelyen a betegeskedő Cristoforo da Varese-t felmentette a vikáriusság alól.[5])

A legfontosabb dolog azonban az volt, hogy a breslaui polgárokat buzdította azon elhatározásukban, hogy nem Prágában, hanem Breslauban hódolnak meg királyuknak.

Lászlót még 1453. október 28-án Prágában királlyá koronázták; a sziléziai hercegek mind megjelentek ezen alkalommal, hogy a hűségeskűt letegyék, csak Breslau városa vonta ki magát alóla. Breslaunak, mint a cseh királyság második fővárosának eddigelé az a joga volt, hogy falai között tette le az eskűt királyának. A breslauiak most is erre hivatkoztak és vonakodtak Prágába menni az eskűtételre, miként a király kívánta. A mozgalom élén Nicolaus Tempelfelt állt és a püspök. A püspök azonban meggondolta magát és elment Prágába az eskűt letenni.[6]) A lakósokat ez nem ingatta meg, szilárdúl megmaradtak továbbra

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 528. Cristoforo da Varese: c. XII. »De Cracovia venit Bithohom,.. De Bithohom venit ad Oppel... De Oppel venit ad Storlicz... Ezt a két utóbbi helyet felcseréli, pedig a legnagyobb valószínűség szerint Capistránói János, aki sietett, most nem tért vissza a már útjában elhagyott városba.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 208. — Hermann: Cap. triumph. 397. Capistranói levele László királyhoz 1454. jún. 14-én Breslauból. »relicta Polonia Wratislaviam fidelissimam civitatèm vestram 29. Maii adveni.« Hamis tehát az, Act. Sanct. Oct. X. 344. adata, amely szerint Krakauban tartózkodott volna »usque ad vigiliam Virginis assumptae anni sequentis, seu 1454.«

[3]) Acta Sancta Oct. X. 467. Nicolao da Fara: c. VII.

[4]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 105—106. — Klose: II. Band. II. Theil. 39.

[5]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 106.

[6]) Palacky: Gesch. von Böhmen. IV. 362.

is elhatározásuk mellett. Abban reménykedtek ugyanis, ha hozzájuk jön a király, akkor sikerülni fog őt az eretnek husziták karjaiból kiszabadítani. Hiába küldte el hozzájuk 1454. május elején a király Zdenko von Sternberg, Ulrich von Hasenburg, Heinrich von Michelsberg és Prokop von Rabenstein tanácsosokat, hogy ezek előtt tegyék le a hűségeskűt.[1]) A város polgársága hajlíthatatlan maradt. S ebben a magatartásban Capistranói János még inkább megerősítette őket. Cristoforo da Varese tanúskodik erről, midőn ezeket írja: »Németország minden városa közül ez a város viselkedett az atya iránt a legnagyobb tisztelettel, míg élt és halála után is, mostanig állandó volt ezen tiszteletben. De az atya is minden város közül ezt szerette legjobban és azt mondogatta, hogy ez a város az övé. A város maga egyedül az atya beszédei miatt nem akart Georgius de Poděbrad, Csehország eretnek királyához csatlakozni, míg áttéréséről biztosat nem tud, hogy az apostoli szék igaz katholikusnak nyilvánította.«[2]) Ha így gondolkodtak a breslauiak néhány évvel később ezen események után, hogy gondolkodhattak akkor, mikor Capistranói János köztük volt és élesztette bennük a vallásosság tűzét és huszita eretnekség ellen a gyűlöletet? Bizonyára fokozottabb mértékben. Összefűzte őket a közös gyűlölet a csehek, de főképen Poděbrad ellen.[3])

1454. június 14-én maga Capistranói János ír László királynak a breslauiak érdekében.[4]) Értésére adja a királynak, hogy Lengyelországot elhagyta és május 29-én leghívebb városába, Breslauba (Wratislaviam fidelissimam civitatem vestram) megérkezett. Most rendelkezésére áll; parancsoljon a király, ami tetszik, s ő készségesen fog engedelmeskedni; s látni fogja, az engedelmességben senki sem fogja felülmúlni. Alázatosan kéri, hogy azon leveleit, melyeket eddig küldött, olvastassa fel a tanácsosainak, ha nem olvasták volna. Végül Őfelségének kegyeibe ajánlja »Breslau híres városát, amely egy szívvel-lélekkel várja Felségednek jelenlétét és aggódva tudakolja jövetelét, hogy saját kezeibe tehesse

[1]) Klose: II. Band. 484. Palacky: Geschichte von Böhm. IV. 362.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 527. Cristoforo da Varese: c. XII.
[3]) Palacky: Gesch. von Böhm. IV. 361.
[4]) Wadding: Annales Min. XII. 208. — Hermann: Cap. triumph. 397. Capistránói János levele 1454. jún. 14. Breslauból.

az örök hűség eskűjét és mint alattvalók a legkészségesebb lélekkel mutathassák be hódolatukat.«

A király időközben, vagyis 1454. június 25-én válaszol azon levelére, amelyet Udalricus Eytzinger tanácsos hozott tőle.[1]) Ezen levelében azt kérte a királytól, hogy engedje meg, hogy megérkezéséig Olmützbe mehessen. A király kegyesen beleegyezik, sőt örül neki, csak arra kéri, hogy ne változtassa meg a tervét, hanem megérkezéseig maradjon itt; vagy ha jobbnak látja menjen Wienbe; ahova, ha előre jelzi, biztos kíséretet ad melléje. Jelenti egyúttal, hogy értesítette már az olmützi püspököt és a városi polgárokat érkezéséről és megparancsolta nekik, hogy illőleg fogadják és minden szükségesekkel ellássák.

A levél vétele után tehát Capistranói János búcsút vesz kedves városától. Július 16-án, Szent Arnulf napján,[2]) a Salzringen búcsúbeszédet mondott a néphez, s utána megáldotta a papságot és a népet; mire megindúlt a menet és sírva kísérték ki a város kapuján.[3])

A következő napon megjött Prágából azon megbízottja, akit legutóbb küldött a királyhoz, és két levelet hozott számára. A breslauiak utána küldik a leveleket, amelyekhez egy harmadikat is csatolnak, amelyben panaszkodnak eltávozása miatt: »Vegye tudomásúl tisztelendő Atyaságod — így kezdik a levelet, — hogy a követ, akit leveleivel Prágába küldött, az elmult szombaton Breslauba visszatért és két levelet hozott, amelyek tisztelendő Atyaságodnak szóltak, amelyeket ide mellékelve küldünk. Egyúttal jelezzük tisztelendő Atyaságodnak, hogy miután Krisztusnak ezen városbeli hű báránykáitól fájdalmasan eltávoztál, miként

[1]) Pettkó: Kapisztrán levele. 14.

[2]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 202. 186. jegyzet: Nach Grotefend, Handbuch der historischen Chronologie, Hannover 1872. fällt der St. Arnulfstag auf den 18. Juli, ausser in den Diözesen Breslau, Salzburg, Bamberg, Minden, Würzburg, Halberstadt, wo überwiegend der 16. August so bezeichnet wird. Indes hier muss der 18. Juli angenommen werden, da am 22. Juli Capistran schon nicht mehr in Breslau ist.« Cf. 4. itt. a 107. lap. Ez a felfogás azonban nem helyes. A breslauiak 1454. július 22-én írt levelükben ezt írják: Wadding: Annales Min. XII. 209. »Nuntius, qui cum litteris vestris perrexit ad Pragam, nuper Sabbatho rediens Vratislaviam attulit litteras duas P. V. directas, quas hic colligatas mittimus.« 1454-ben július 22-ke csütörtökre esett; a megelőző szombat tehát július 17-kére esett. Ezen a napon tehát már nem volt Capistránói János Breslauban; s így július 16-án utazott el, s nem 18-án.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 467.: Nicolao da Fara: e. VII. »non sine ingenti dolore illius populi.«

maguk a jó tanítványok eddig nem szűntek meg könnyek között sóhajtozni, hanem mint az árvák a jó atyjuk után epekednek, úgy bégnek a báránykák is hű atyjuk után, és panaszkodnak a szükölködők kegyes jótevőjük után. Valóban még mindig síránkoznak azon hivők, akik tanításodat szívökbe vették, és panaszosan kérdezgetik: Miért hagytál el Atyánk bennünket, vagy mi okból tettél bennünket árvákká? Félünk ugyanis, hogy távollétedben Krisztus nyáját megtámadják a ragadozó farkasok, mert látjuk, hogy a szorongatások idején magunkra leszünk hagyatva. Hallottuk szomorúságunk csillapítására vigasztaló szavadat, t. i. tisztelendő Atyaságod megígérte, hogy bár testileg távol lesz tőlünk, de lelkileg és atyai szeretetével velünk akar maradni, azért állhatatos könyörgések között kérjük tisztelendő Atyaságodat, hogyha szóbeli tanításának árvízével nem tud bennünket táplálni, legalább kevés írással, mintegy esőcseppjeivel, üdítsen fel bennünket hálás vigasztalásúl és atyai szeretetével kegyesen erősítsen meg, főleg tanácsképen az istentelen eretnekek mesterkedései ellen, ha tisztelendő Atyaságod is tapasztalni fogja, hogy ők ellenünk ravaszúl gonosz cseleket, sőt nyílt támadást terveznek. A te üdvös intéseid következtében erősebben és kitartóbban működhetünk, miként szándékunk is van hűségesen működni Krisztus segítségében, amelyben tisztelendő Atyaságod különös bizalmat és tiszta szeretetet tárhat fel előttünk, sőt a belső szeretetnek jelét is megújíthatja bennünk, amiről nyilvánosan tanúskodnak a könnyek, mikor a búcsúzás szavaival az áldás szavait vegyítetted. Kívánjuk, hogy tisztelendő Atyaságod boldogúl éljen a keresztény hit örök időkre szóló védelme érdekében. Breslau városának polgárai, mint tisztelendő Atyaságodnak szolgácskái és tanítványai.«[1])

A szeretet és hála őszinte megnyilatkozásai voltak ezek. S ha több mint egy emberöltő multával megváltozott is Breslau képe, ezen szavak őszinteségét senki sem vonhatja kétségbe. S ha 70 év után a breslaui tanács kikergette is Capistranói János fiait ugyanazon a kapun, amelyen őt könnyezve kísérték ki a lakosok, azért az okot nem Capistranói János működésében kell

1) Wadding: Annales Min. XII. 209. — Hermann: Cap. triumph. 443. — Acta Sanct. Oct. X. 343. »Datum ex Vratislavia in die S. Mariae Magdalenae anno 1454.«

keresnünk, hanem azon közömbös érzelmű polgárokban, akik 1526-ban újjongva fogadták Luthernek tanait, amelyek Szent Bernardino falai között hangzottak el először. »A buzgó és fáradhatatlanúl tevékeny barátnak minden munkája kárba veszett; minden, amit Breslauban kivitt és elért, ismét elpusztult és tönkrement — a történetnek egy megkapó bizonysága Gamaliel szavaira: »Ha a tanács vagy a terv emberektől való, úgy magától elenyészik« — ezzel zárja Capistranói János breslaui szereplését Eugen Jacob.[1]) Hogy ezen evangeliumi szavak nem illenek ide, nagyon jól tudják azok, akik ismerik a XVI. századbeli protestánsok térítési módját.

Ezen kitérés után térjünk vissza Capistranói János utazásához.

Július 16-án indult el Breslauból, és valószinűleg Oppeln, Kosel, Leobschütz és Troppau városokon keresztül sietett Olmützbe, ahova július 25-én éjjel érkezett meg.[2]) Hogy ezen az úton jött, azon levélből következtethetjük, amelyet Sbignew írt hozzá 1454. augusztus 2-án: »A hirnök, aki Rómából jött, tegnap ide érkezve, jelentette nekem, hogy tisztelendő Atyaságod Szent Jakab napján majdnem éjjel Olmütz városába érkezett; minek következtében habozni kezdtem, vajjon tisztelendő Atyaságod nem tér-e vissza ezen helyre. Ugyanis bizonyos benső bizalom, mintegy isteni kinyilatkozás azt sugalta nekem, hogy T. A. ide, vagy ezen ország más helyeire szándékozik menni, azt remélve, hogy T. A. üdvös tanításával nagyobb eredményt akar elérni ezen ország népeinél, amelyet annyira elterjesztett, hogy T. A. minden egyes tanítását a nép kiváló tisztelettel megtartja és követi, s nagyon kívánja és óhajtja T. A. visszatérését. De én azon tisztelet hevétől indíttatva, amellyel T. A. iránt vagyok, nem kisebb vággyal kérem, hogy ezt tegye meg.«[3]) Sbignew tehát a visszatérésre a reményt abból meríthette, hogy Capistranói János Lengyelország felé közeledett; vagyis a fenntebb említett úton közeledhetett Olmütz felé.

Időközben megkapta László király is Capistranói János

[1]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 111.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 210. — Hermann: Cap. triumph. 473. — Sbignew levele 1454. augusztus 2. Krakauból: »Cursor, qui redibat ex Urbe, pridie huc adveniens retulit mihi P. V. in die B. Jacobi in Civitatem Olomucensem pene in nocte intrasse.«

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 210. — Hermann: Cap. triumph. 473.

levelét, amelyben tudtára adta, hogy Breslaut elhagyta és Olmützbe ment. A király erre rögtön írt neki, hogy ne menjen Olmützbe, mivel azon a vidékeken hadakozások folynak a husziták ellen, s így nagyon félő, hogy beszédeivel még jobban felizgatja a katonaságot, amely esetleg támadást intéz azon városra, ahol tartózkodik. Kéri, hogy várja be újabb rendelkezéseit.[1])

Úgy látszik, túlzott volt a királynak a félelme, mivel Capistranói János minden baj nélkül érkezett Olmützbe.

A gyors és erőltetett utazás után Olmützben egy kis pihenőt tart. Távollétében a husziták úgy a csodáit, mint egyéb tetteit kigúnyolták és lekicsinyelték. Hogy a husziták támadásait visszaverhesse, ismét hatalmas beszédeket mond ellenök. Egyik ilyen beszédében így szólt az egybegyűlt néphez: »Ha van valaki közületek, aki az előbbi időben, mikor nektek Isten igéjét hirdettem, mint beteg gyógyulást nyert, az jöjjön elő és tegyen bizonyságot az igazság mellett.« És íme, a nagy tömegből egy férfiú előlépett és így szólt: »Midőn ez az atya más alkalommal nekünk prédikált, beteg voltam, még pedig a betegség annyira erőt vett rajtam, és lábaimban az erők annyira megfogytak, hogy magamtól menni sem tudtam. Úgy hoztak őhozzá; s miután kezével megérintett és megjelölt, én rögtön egészséges lettem, és egyedül mentem oda, ahova akartam.« Nicolao da Fara csak ezt a megjegyzést fűzi még hozzá: »Istennek szolgája azért akarta ezt elmondatni, hogy az eretnekek rágalmait az igazság bizonyítékával sújtsa agyon és azon jámbor lelkeket, akiket a hit egységére ő vezetett vissza, az orthodox igazságban és római pápa iránti engedelmességben megerősítse, hogy a huszita tévelyekhez a jövőben se akarjanak vonzódni.«[2])

Ittléte alkalmával kapja meg Enea Sylvio felszólítását, hogy vegyen részt a Szent Mihály napkor Frankfurtban tartandó birodalmi gyűlésen.[3])

Ez a levél megzavarta tervében. A császári titkár új teret szán működésének, ha megfogadja szavát. Nyiltan beszél: »Álom ugyanis az, hogy te Prágába mehess; rászednek téged azok,

[1]) Pettkó: Kap. János lev. 16. László levele 1454. júl. 26. Prágából.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 467. Nicolao da Fara: c. VII.
[3]) Wadding: Annales Min. XII. 202. — Hermann: Cap. triumph. 474. Enea Sylvio levele 1454. júl. 26.

akik mást tanácsolnak. A te jelenléted Frankfurtban rendkívüli módon hasznos volna; s azt sem tanácsolom, hogy Magyarországba menj, hogy a török ellen ott Krisztus keresztjét hirdesd; a magyarok ugyanis ellenök semmit sem kezdenek, míg észre nem veszik, hogy a többi keresztények is támadnak. Ezért nagyon is rajta kell lennünk, hogy a frankfurti gyűlés jó eredménnyel végződjék. Azt hiszem, hogy ez be fog következni, ha te is jelenleszel ott.«

Capistranói János lelkében nehéz küzdelmet állhatott ki. Szívének legfőbb vágyáról kellett lemondania: a csehek megtéréséről. Amióta Itáliából eljött, minden tette és lépése ezt a célt szolgálta. S most, mikor már azt hitte, hogy az ifjú király révén sikerülni fog Csehország kapuját kinyítani, egyszerre csak egy baráti kéz fellebbenti szeméről a fátyolt és bebizonyítja neki, hogy csak álmodott eddig. Keserű volt ez az orvosság, de használt. Megírja Enea Sylvionak, hogy elmegy a frankfurti gyűlésre. A császári titkár 1454. augusztus 26-án kelt levelében köszöni meg ezt és egyuttal figyelmezteti, hogy útközben a gyűlésre tartó fejedelmekkel szemben óvatos legyen.[1])

Meddig maradt Olmützben, nem tudjuk, mert sem Nicolao da Fara, sem Cristoforo da Varese nem tudósítanak erről. Nicolao da Fara ugyanis itteni szereplését ezen mondatban foglalja össze: »Breslau városában néhány prédikációt mondván, azon nép nem kis fájdalmára János felkerekedvén, Morvaországba tért vissza, és Olmütz városában néhány prédikációt mondott.«[2])

Cristoforo da Varese pedig még meg sem említi Olmütz városát: »Enea úr, akkor sienai püspök, most pedig II. Pius pápa, meghíván a gyűlésre, amelyet Frankfurtban tartottak a törökök ellen, keresztülutazott Szilézián, Morvaországon, Ausztrián . . .«[3])

Capistranói János a pápához írt levelében maga is célzást tesz utazásáról, de a napot nem mondja meg, mikor indult el Olmützből, hanem csak utazásának gyorsaságát említi: »Mivel biztos vagyok abban, hogy Szentséged Konstantinápoly városának szomorú és siralmas elfoglalásáról és Szerbia elpusztításáról

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 203. — Hermann: Cap. triumph. 417.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 467. Nicolao da Fara: c. VII.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 528. Cristoforo da Varese: c. XII.

részletesen értesült, azért nem ismétlem, hanem csak azokra térek át, amelyek újak és frissek. Amint hírét vettem, Szentséges Atya, hogy Mohammed, Krisztusnak legádázabb ellensége, a despota országát teljesen feldúlta, és a magyarokat fenyegeti, elhatároztam, noha nagyon messze voltam, hogy a frankfurti gyűlésen személyesen megjelenek; és eltávozván Olmütz városából, Morvaországból, ahol tényleg prédikáltam, nem álltam meg sehol, mig ide nem érkeztem; naponkint kilenc német mérföldet lovagoltunk.«[1])

A frankfurti gyűlés megnyítása Szent Mihály napra volt tervezve, erre az időre kellett megjelennie itt.

Elutazásának napját nem tudjuk; de egyik levelét augusztus 21-én így keltezte: »Ex Bohemia«[2]) amiből jogosan azt következtetjük, hogy útban van már Frankfurt felé. Olmütztől Frankfurtig terjedő utazásáról társai nem jegyeztek fel semmit, minek következtében nem is követhetjük nyomról-nyomra.

Nincs semmi kétségünk, hogy a jelzett időre meg is érkezett. Megérkezésének idejét nem találom feljegyezve sehol, de október 4-én már Frankfurtból ír a burgundiai fejedelemnek.[3]) Egy egész hónapot tölt itt. Idejének nagy részét a birodalmi gyűlés foglalta le, de azért mindig talált időt az apostolkodásra is. A pápához írt levelében, amelyben beszámol frankfurti szerepléséről, célzást is tesz itt véghez vitt nagyszerű tetteiről, de szerénysége megtiltja, hogy azokat részletezze.[4])

A birodalmi gyűlésre egybesereglett fejedelmi személyek is szívesebben hallgatták apostoli beszédeit, mint villámokat szóró szavát az országgyűlési teremben, mikor szemökre lobbantotta lanyhaságukat, tespedésüket és közönyösségüket, felszólítván őket, hogy szent vallásuk védelmére hozzanak áldozatot és a vallás oltárára adjanak oda mindent. Egyébként itt is azon elveket hangoztatta, mint Németország egyéb helyein: ostorozta a vissza-

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 203. — Hermann: Cap. triumph. 418. Capistranói János levele Frankfurtból 1454. október 27.

[2]) Antonio da Palermo: V. vol. III. 129. Datum 1454. aug. 1. Capistranói János levele Podebradhoz.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 205. — Hermann: Cap. triumph. 420.

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 203. — Hermann: Cap. triumph. 418. »Haec autem non recito B. P., ut velim teneri, quid grande hic a me factum fuisset, cum nihil sim.« 1454. okt. 27. levele a pápához.

éléseket, a fényűzést és játékokat. Ennek következtében épen olyan jelenetek játszódtak le, mint másutt.

Míg társai mélységes hallgatásba merülnek, addig az egykorú krónikák annál beszédesebbek.

Die Chronik der Bischöfe von Speier ezeket írja:[1] »Tudni való dolog, hogy mikor Krisztus születésétől az emberek 1454-dik évet számították, jöttek Frankfurtba Szent Mihálynapra a törökök ügye végett.... Ide jött a pápa követsége, a császár követsége, testvére, Albert osztrák herceg, azután jöttek a választófejedelmek, a mainzi püspök, a trieri püspök, a badeni és brandenburgi őrgróf stb., nagy volt itt aztán az úrak száma, nagy volt a tömeg. Erre jött egy szent ember is, egy mezitlábos, akit Capistranóinak hívtak, aki prédikált itt és nagy dolgot mívelt; a bénákat meggyógyította, a vakokat látókká tette; és amely útcában megfordult, oly nagy volt ott a bénák, nyomorékok, vakok tömege, hogy egyik a másikat akarta agyonszorítani; sok embernek állandóan rudakkal kellett vele mennie, míg a tömegen áthatolt. Csináltak neki egy nagy emelvényt a piacon a tanácsház előtt, amelyen volt a prédikálószék és egy oltár; itt prédikált és itt misézett; és mikor prédikált, akkor ő latinúl beszélt két vagy három óráig, és a tolmácsa ezt leírta, s utána elmondotta németűl. Szent Bernardino tanítványa volt, aki maga is mezitlábos volt. Szent Bernardinonak sok ereklyéit mutogatta, így a fövegét, amelyben meghalt és sok mást. A fejedelmek, a mainzi és trieri püspökök, Albert herceg, a császár testvére, a brandenburgi és badeni őrgrófok, más hercegeknek tanácsosai, doktorai és nagy mesterei, mind mellette ültek az emelvényen és hallgatták a prédikálást; mindnyájan nagy tisztelettel viseltettek a férfiú iránt; fejet és térdet hajtottak előtte. Nyíltan megmondotta nekik, hogy nem őszintén viselték magukat. Alattuk olyan nagy tömeg szorongott, hogy egyik a másikat akarta agyonnyomni. Kimondotta, hogy összes testvéreivel, a mezitlábosokkal a kereszténység segítségére fog menni a törökök ellen. Egyik napon a kocka- és kártyajátékokat Frankfurtban mind elégettette. Volt köztük egy értékes játékasztal, amely tiszta ezüstből volt és megért 100 forintot, és

[1] Der Katholik. 1891. Jahrgang. Dritte Folge III. Band. 150. — Die Chronik der Bischöfe von Speier (Mone: Quellensammlung. Bd. I.)

egy kártyajáték, amelynek értéke 8 forint volt, ezeknek is elő kellett jönniök, s a többivel együtt ezeket is elégettette Frankfurtban a piacon.«

Egy másik krónikában, a »Liber gestorum« című műben, Bernhard Rohrbacher ezeket jegyzé fel:[1] »Naponkint prédikált, hétköznapokon a Szent Bertalan templom temetőjében és ünnepnapokon közönségesen a »Samstagsbergen« egy emelvényen és itt mondott misét is a prédikáció után; és állott az emelvény a legmagasabb helyen a tanácsházzal szemben. És itt minden beszédét latinúl mondotta és vele volt egy rendtársa, aki mindegyik beszédjét közvetlenül utána németűl elmondotta ... A betegeknek, vakoknak, sántáknak igen nagy tömege gyűlt itt össze, akiket maga az atya akkor az ereklyéivel megérintett és sokakat közülök itt és más városokban meggyógyított.... A polgármesterek voltak akkor Wiker Froisch és az én atyám Heinrich Rohrbach; és mialatt az atya prédikált, atyámnak az őrséggel (cum capitaneo et stipendariis) meg kellett vizsgálni a város előtt a mezőn minden árkot, hidat és kaput, mialatt a város összes kapui zárva voltak.«

S így ment ez nap-nap után, míg Capistranói János Frankfurtban tartózkodott, hogy az üresen maradt házakba betöréseket ne kíséreljenek meg.

Október 27-én tudósította a pápát a frankfurti gyűlés eredményéről és ebben a levélben már jelzi, hogy a következő nap távozni fog: »holnap innen eltávozván, Isten segítségével a császár Őfelségéhez megyek.«[2] Másnap, vagyis Simon és Júdás apostolok napján, október 28-án távozott, miként az egykorú Bernhard Rohrbacher krónikás feljegyezte: »1454-dik évben Szent Simon és Júdás reggelén eltávozott Frankfurtból a tisztelendő és ájtatos úr, Capistranói János atya, akit közönségesen szent embernek,

[1] Der Katholik. 1891. Jahrgang. Dritte Folge. III. Band. 151. (Froning. Frankfurter Geschichtsquellen I. Band. S. 191. 59. 101. 159.

[2] Wadding: Annales Min. XII. 203. — Hermann: Cap. triumph. 418. Capistranói levele 1454. október 27. Frankfurtból: »cras absedens hinc Sereniss. Imperatorem duce deo adibo.«

vagy lelki atyának neveztek.«[1]) Ugyanezen reggelen még többeket felvett a ferencrendi testvérületbe.[2])

Frankfurti tartózkodása alatt rándulhatott át Würzburgba, mert Trithemius apát hirschaui krónikájában a következőket írja: »Október havában jött Würzburgba Capistranói János testvér, Szent Ferenc szigorított rendjének itáliai tagja, theologiai doktor, főinquizitor, az apostoli szentszék követe, tudós és szent férfiú, aki sok napon át prédikált tolmács segítségével. Würzburgból Frankfurtba ment és mindenütt a legnagyobb buzgalommal és tűzzel hirdette a keresztet. (Summa cum diligentia et fervore crucem praedicavit.)«[3])

Ha a pápához írt levelében nem hangoztatná, hogy Breslauból való távozása óta sehol meg nem állt, míg Frankfurtba nem ért,[4]) akkor könnyedén beleillenék ez a látogatás a Frankfurtba való útjába; de ezen oknál fogva ettől el kell tekintenünk. Frankfurtból való eljövetele útjába meg azért nem lehet beleilleszteni, mert Trithemius nyiltan megmondja, hogy Würzburgból Frankfurtba ment. Csak a harmadik eset lehetséges, hogy Frankfurtból rándult át néhány napra Würzburgba.

Mainzi útját is nagyon nehéz időrendileg megállapítani. Valószinűleg a Frankfurtból való elutazása után történt. Cristoforo da Varese csak ennyit mond: »átment Szilézián, Morvaországon, Ausztrián át a Rajna részein.«[5]) Csak ezen alkalommal járhatott a Rajna mellett, mert egyébkor egész németországi tartózkodása alatt nem fordult meg itt. A mainzi érsekkel való találkozásáról Capistranói János maga is megemlékezik: »Elmondottam, minő tisztelettel, minő kegyességgel és veleszületett jósággal fogadott

[1]) Katholik: 1891. Jahrgang. Dritte Folge. III. Band. 151. »Anno domini 1454. in crastina ss. Sim. et Judae recessit a Frankfordia venerabilis et devotus dominus et pater Joannes de Capistrano, wulgariter »heilick man« oder geistlich vater.«

[2]) Hueber: Dreyfache Chronikh. 474. Capistranói levele 1454. okt. 28. Frankfurtból, amelyben felveszi a testvérületbe Witerich de Wallerdorff és Hymund feleségét gyermekeivel együtt.

[3]) Katholik: 1891. Jahrgand. Dritte Folge. Dritte Band. 150.

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 203. — Hermann: Cap. triumph. 418. 1454. okt. 27-én kelt levele.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 528. Cristoforo da Varese: c. XII.

engem és bánt velem főtisztelendő Úraságod, és milyen ajándékokkal megajándékozva bocsátott el magától.«[1])

Frankfurtban ugyan találkozott a mainzi érsekkel, de ott nem az ő vendége volt. A fenntebbi szavakból pedig az látszik, hogy az érsek vendégszeretetét és kegyes barátságát akarta feltűntetni, ezt pedig csak Mainzban élvezhette teljesen.

Mainzból merre ment, nem tudjuk. Ezen útja nagyon hézagos, csak imitt-amott találunk egy-egy véletlenül odavetett adatot, amelyből következtethetünk a valóra.

Bejárja a Rajnamelléki nagyobb városokat, miként erről Cristoforo da Varese tanúskodik,[2]) és miként erről Capistranói János maga nyilatkozik a krakaui quardiánhoz írt levelében: »Hogy tehát elkezdjem, amit el akarok mondani: a Rajna vidékéről igen nagy fáradalmak és utazási nehézségek után Wienbe érkeztem.«[3])

Ezen útjában érinti Augsburg városát, ahol nyolc napig időzik. Az augsburgi krónikás ezt jegyzé fel: »1454. évben Capistranói János mezitlábas szerzetes a városház téren reggel 6 óra tájban misét mondott és utána prédikált a szószéken, amelyet oda készítettek; és ezt nyolc nap egymásután megtette. A férfiaknak mindnyájoknak az egyik oldalon, a nőknek a másik oldalon kellett ülniök és ebéd után az összes betegeket a téren megérintette Szent Bernardino ereklyéivel. Megégettek a városházteréen sok hegyesorrú cipőt (shliten), sok játékasztalt és kockajátékot egy nagy máglyán.«[4]) Itteni tartózkodását megerősítik a

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 199. — Hermann: Cap. triumph. 467. Capistranói levele a mainzi érsekhez 1454. nov. 26-án Passau-ból.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 528.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 294. — Hermann: Cap. triumph. 459. »Ex Vienna die 11. Januarii 1455.«

[4]) Chroniken der deutschen Städte. IV. 325. »Anno 1454. prediget pruder Johann de Capistrano parfüsses orden hie auff dem fronhoff am morgen umb die sechsten stund, und hett mess darvor auff seinem predigstul, den hett man (48d) im auff gemacht und tet das acht tag an einander. Und die mann mussten all an ain ort sitzen und die frawen an dem andern ort und nach tisch gein aubent bestrich er alle kranck leutt auch auff dem hof mit sant Bernharts hailgtumb. Man verprannt auch auff dnm fronhoff vil schlitten und spilbreter und Kartenspil ain grossen hauffen; auch wurden vor vier stat tor die bruggen gewelbt.« Cf. Pastor: Geschichte der Päpste. I. 362.

város polgárai is azon levelükben, amelyet 1462. október 12-én intéztek II. Piushoz a szentté avatása érdekében.[1])

Augsburgból északnak kanyarodik és a már megjárt úton Nürnbergbe megy. Nürnbergi tartózkodásáról Giovanni da Tagliacozzo értesít azon levelében, amelyet 1461. febr. 10-én írt Giacomo dalla Marcahoz. Ebben a levélben kijelenti ugyanis, hogy Capistranói János Nürnbergben tudta meg isteni kinyilatkoztatás folytán, hogy nem vértanúi halállal, hanem a vértanúság után való vágyakodással hal meg rövid idő alatt Magyarországon.[2]) Megemlíti ezt Nicolao da Fara is.[3])

Innen a legegyenesebb úton Regensburgba indult. Regensburgi tartózkodásáról Capistranói János maga tudósít a mainzi érsekhez írt levelében: »Én ugyanis Regensburgban hallottam meg először a hírt; s amint kötelességem volt, nemcsak magam miatt, hanem a hozzátartozóim miatt is ezt a veszélyes és hamisan terjesztett gyalázatot egyik prédikációmban Isten segítségével úgy visszautasítottam, hogy az összes rágalmazók ajkai megnémulva maradtak.«[4]) Azon galád rágalomra célzott itt, amelyet ellenei terjesztettek róla, hogy ő vette rá a lengyel királyt a német lovagrend elleni háborúra, s emiatt a mainzi érsek elfogatta és bebörtönöztette.

Miként egyebütt, úgy itt is hevesen kikelt a játékszenvedély és a fényűzés ellen. Ezeknek hallatára egy férfiú és egy asszony hangosan szidalmazták. Ő azonban tűrelmesen elviselte gyalázkodásaikat. Másnap azonban mindkettőt halva találták. Istennek ez a bűntetése annyira megrémítette a lakosságot, hogy az összes kártyákat és fényűzési cikkeiket egy halomra hordották és elégették.[5])

Regensburgból Passauba megy. November 26-án már itt prédikál, mivel innen írt a mainzi érseknek.[6]) Itt már ismerősök

---

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 244. — Hermann: Cap. triumph. 404. »dum aliquot diebus Urbem nostram verbum Dei predicando incoluisset.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 398. — Raynald: Annal. Eccl. XVIII. 476. — Wadding: Annales Min. XIII. 384. — Hermann: Cap. triumph. 407. »Fuerat quippe sibi in Nuremburgensi civitate revelatum, quod in brevi non per martyrium sanguinis, sed per martyrii desiderium in Hungaria vitam finiret.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 469. Nicolao da Fara: c. VIII.

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 199. — Hermann: Cap. triumph. 467. Capistranói János levele a mainzi érsekhez 1454. nov. 26. Passauból.

[5]) Hermann: Cap. triumph. 403.

[6]) Wadding: Annales Min. XII. 199. — Hermann: Cap. triumph. 467. Capistranói János levele 1454. nov. 26. Passau-ból.

között volt, hiszen 1452-ben is hirdeti itt is Isten igéjét. Mostani működéséről életrajzírói nem jegyeztek fel semmit. A passaui püspök ugyan megemlékezik azon levelében, amelyet 1459-ben írt Bessarion bíbornoknak Capistranói János szerepléséről, de nem mondja meg, hogy melyik működéséről szól. »Néhány évvel ezelőtt tehát — mondja a püspök — midőn a szerzetes férfiú, Capistranói János, Szent Ferenc rendjének tagja, passaui egyházmegyémben járt és állítása szerint az apostoli széktől reáruházott hivatalánál fogva népemnek az Isten igéjét hirdette és más dolgokat is mívelt, amint reméljük, a katholikus hit növelésére és a népnek üdvére, s rendjének részére — amint mondja — az apostoli széktől nyert engedélyénél fogva kolostorokat alapított; minő jóakarattal, szeretettel és tisztelettel fogadtam és bántam vele, tanúi voltak és most is tanúi még élő szerzetes társai.«[1])

Passauból Sankt-Pöltenen keresztül Wienbe siet, ahová karácsony előtt érkezett meg,[2]) mert már 22-én Wienből ír.[3])

Most már az új kolostorban kapott szállást és végtelenül nagy volt az öröme, mikor látta, hogy szerzetes fiai hűségesen kitartanak azon életmód mellett, amelyre őket kötelezte. Örömét közli is a krakaui és sziléziai konventekkel: »Hogy tehát elkezdjem azt, amit mondani akarok: mikor a Rajna vidékéről igen nagy fáradalmak és utazási nehézségek után Wienbe érkeztem, ahol testvéreimet és az Úrban nemzett fiaimat az erényekben és a szerzetesi kötelességekben elmerülve találtam, — mintha angyalok volnának, oly öröm fogott el és oly boldogság töltötte el lelkemet, hogy majdnem minden fáradságomról, a téli hidegről, amelyet utazás közben szenvedtem, megfeledkeztem.«[4])

Hónapokon keresztül Wienben tartózkodik, folytonosan várván azt az időpontot, mikor Wiener-Neustadtba mehet a birodalmi gyűlésre. Időközben folytonosan buzgólkodik az apostolkodás terén, és majd rendi, majd politikai ügyeket intéz el. De akadt egy másfajta ügye is. A melki bencések perjele kérdést intézett hozzá, vajjon igaz-e az a hír, hogy kiprédikálta, hogy

---

[1]) Herczog: Cosmographia. I. 326.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 355.
[3]) Bolletino della Societa di Storia Patria Anton Ludovico Antinori. Anno XX. Serie 2-a. Puntata XIX. 55. Capistranói János levele Johannes Hacke kanonokhoz.
[4]) Wadding: Annales Min. XII. 294. — *Hermann*: Cap. triumph. 459.

mindazok a szerzetesek, akik a világiakkal együtt ruhátlanúl fürdenek, kiközösítés alá esnek? Capistranói János nemcsak nem tagadja ezt, hanem az 1455. febr. 28-án írt levelében ezt megismétli és jogi munkákból vett idézetekkel bizonyítja be állításának igazságát. De egyúttal megadja az utasításokat is, miképen kell és lehet az ilyen szerzeteseket a kiközösítés alól feloldani.[1])

Enea Sylvio meghagyása szerint akkor kellett Wiener-Neustadtba mennie, mikor a főtárgyalás megkezdődött. Ez pedig csak Poděbrad megérkezése után történhetett, aki március 18-án érkezett meg. A következő napok egyikén ment Capistranói János Wiener-Neustadtba, ahol minden idejét a politika, illetőleg az egyes fejedelmek megpuhítása és érzelmeiknek megnyerése foglalta le.

A wiener-neustadti gyűlés feloszlása után visszatér Wienbe. Itt csak néhány napig maradhatott. Miután szerzetes testvéreitől elbúcsúzott, Alsó-Ausztria azon helyeit keresi fel, ahol idejövetele alkalmával időzött, hogy szerzetes társaival találkozhassék, akiket Rómába küldött a pápához. Május 1-én Judenburgban találjuk. Itt pihenőt tart és egy hosszú levélben tudtára adja az új pápának, hogy a magyar rendek meghívására Magyarországba megy.[2])

Ezzel befejezte németországi apostolkodását, amelyet négy éven keresztül annyi küzdelem, fáradságos munka közepette sohasem lankadó buzgósággal és hévvel végzett.

[1]) Jakosits: Synopsis Collectanea. 34—39.
[2]) Wadding: Annales Min. XII. 246. — Hermann: Cap. triumph. 485. Capistranói János levele 2455. május 1. Judenburgból.

NEGYEDIK RÉSZ.

CAPISTRANÓI JÁNOS FÁRADOZÁSA SZENT FERENC HÁROM RENDJÉNEK ÉRDEKÉBEN.

ELSŐ FEJEZET.

39. §. Capistranói János kolostorokat alapít Itáliában.

Capistranói János szíve tele volt lelkesedéssel az igazi szerzetesi élet után, tele buzgalommal Isten dicsőségéért és rendtársainak lelke üdveért. Ezért folytonosan buzdítja rendtársait, hogy ne ijedjenek meg a nehézségektől, hanem vegyék fel vállaikra Szent Ferenc regulájának alázatos igáját. Különösen kéri Angelo di Clareno fiait, hogy fogadják el az obszervánciát és teljesítsék szent életű elődjük végrendeletét, amelyben megparancsolta, hogy, mikor a minoriták rendjében a szigorú életmód lesz az uralkodó, tartoznak abba beleolvadni. »Ime — mondá nekik Capistranói János — a rendben megvan az obszervánczia; nyugodt lélekkel ti tovább nem élhettek anélkül, hogy Szent Ferenc rendjébe át ne lépjetek.«[1])

Bernardino d'Aquila tanúsága szerint Capistranói János szavai annyira meghatották a szent életű remetéket, hogy közülük 27 pap elfogadta az obszervánciát.[2])

Capistranói János a reformálást nemcsak szükségesnek, hanem üdvösnek is tartotta úgy az egyház, mind a rend érdekében. A reformált kolostorokat az egyház díszének tartotta, ahol szentek utódai nevelkednek; rendje ékességének vallotta, hol szent Ferenc erényeit igyekeznek megvalósítani.

Két irányban igyekszik a reformot terjeszteni: hogy a régi kolostorokat az új szellemnek megnyerje és hogy új kolostorokat alapítson. Ezért nem elégszik meg azzal, hogy rendtársait buzdítja a reform elfogadására, hanem törekszik prédikációiban is arra, hogy egyeseket megnyerjen szent Ferenc alázatos szerzetesének. Szavai nem is hangzottak el eredmény nélkül. Beszédeinek

---

[1]) Bernardino d'Aquila: Chronica 6. »Unde cum scl. reverendus pater frater Johannes de Capistrano dixisset quibusdam ex illis eremitis: »Ecce jam in ordine est observantia; vos non potestis cum bona conscientia stare, quin ad minorum religionem redeatis;« quo plerique ipsorum perterriti, 27 sacerdotes eodem tempore inde recesserunt et ad familiam nostram venerunt.«

[2]) Bernardino d'Aquila: Chronica 6.

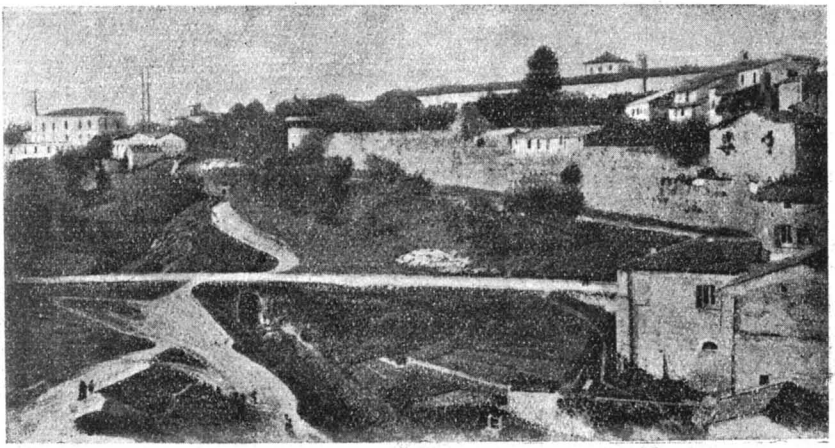
hatása alatt majdnem minden városban akadtak olyanok, még pedig nagy számmal, akik lemondottak a világ dicsőségéről, minden előnyéről és felöltötték szent Ferenc rendjének szegényes öltözetét.

Miután VIII. Bonifác pápa megtiltotta a kolduló rendeknek, hogy az apostoli szék beleegyezése nélkül kolostorokat alapítsanak,[1]) Capistranói Jánosnak is a pápához kellett fordulnia, valahányszor kolostor-alapításra került a sor. A pápák méltányolván buzgóságát és az egyház iránt való nagy ragaszkodását, nemcsak nem tagadták meg a meghatalmazást, hanem egyszerre több kolostor alapítására is engedélyt adtak neki. Így midőn 1435-ben IV. Eugéniushoz fordult engedélyért, ez egyszerre 5 kolostor alapítására adott neki felhatalmazást: »Miután tehát, miként a hozzánk intézett kérelmed tartalmazza, — írja a pápa — gyakran megtörténik, hogy némely keresztények azon tiszteletből, amellyel a mondott rend iránt viseltetnek, és beszédeid által meggyőzetve, hogy a földiek helyett az égiek után sóvárogjanak, saját és elődjeik lelki üdvösségére, a te rendtársaid használatára és lakására bizonyos helyiségeket alapítanak, alkotnak és építenek, vagy az alapítottakat, alkotottakat és felépítetteket átengedik, ha ezt az apostoli szék tekintélye támogatja; és miként ugyanazon kérelmed hozzáteszi: ha a mondott apostoli szék beleegyezését adná ezen helyek alapítására, alkotására és építésére, vagy az alapított, alkotott és felépített helyek elfogadására, akkor valóban sok lelket nyernél meg Istennek, mi tehát, kik a vallást, főképen a mostani időben, teljes erőnkből óhajtjuk növelni és az egyesek lelki üdvét keressük, az observánsoknak nevezett minorita rend szokása szerint bizonyos tartományok mindenkori vikáriusainak 5 kolostor alapítására, alkotására és építésére, és örök időre való megtartására, bárhol legyenek is azok, templomokkal, kis harangokkal, nagy harangokkal, kertekkel, udvarokkal és más szükséges műhelyekkel, ha neked, vagy másnak törvényesen kijelölik; vagy ha alkalmas és megfelelő helyen ugyanazon hivők talán már

[1]) Annalium Minorum Supplementa 304. IV. Eugénius levele 1435. okt. 13-án Firenzéből: iure tamen parochialium Ecciesiarum, et cuiuslibet alterius, semper salvo: felicis recordationis Bonifacii Papae VIII. praedecessoris nostri prohibentis, ne Religiosi Ordinum Mendicantium loca de novo recipiant absque licentia Sedis Apostolicae speciali...

kijelölték, házakkal, templomokkal, kis harangokkal, nagy harangokkal, kertekkel, udvarokkal, és a szükséges műhelyekkel, az apostoli szék hatalmánál fogva jelen iratunk értelmében hatalmat adunk, amelyhez a legkevésbé sem szükséges a püspökök, akiknek egyházmegyéiben feküsznek, sem a rendi előljárók, engedélye«.[1])

A pápa ugyanezen levelében az újonnan letelepedett szerzeteseknek megadja azon engedélyt, hogy a rendnek összes kiváltságait, engedményeit, szabadalmait, búcsúit szabadon és

Lanciano látképe északról.

teljesen élvezhessék. Csupán egyet tilt meg: a plébániai jogok használatát.

Melyik volt az első kolostor, amelyiket ezen pápai meghatalmazás folytán alapított Capistranói János, nem tudjuk. Az első életrajzírók nagyon is általánosságban beszélnek. Cristoforo da Varese ezeket mondja: »Új tartományokat alapított, mint a pennei, osztrák, cseh és lengyel tartományokat. Átvett kolostorokat Franciaországban, Argentinában, Magyarországon és a világ más részein.

[1]) Annalium Minorum Supplementa, 304. IV. Eugénius levele Capistranói Jánoshoz 1435. okt. 13-án Firenzéből.

Hasonlóképen átvett Szent Klára szigorított apácái és Szent Ferenc III. rendje számára is helyeket.«[1])

Nicolao da Fara tudósításából értesülünk arról, hogy Capistranói Jánosnak már ezen felhatalmazás előtt is sikerült kolostort alapítania.[2]) Az alapításnak előzménye is van. Lanciano[3]) és Ortona városok lakói régóta ellenségeskedtek egymás között. 1430-ban Capistranói János itt jártában kibékítette őket.

Lanciano. San Angelo della Pace-ról nevezett kolostor.

Ezen békének emlékére alapították a Lanciano város lakói a »San Angelo della Pace« kolostort 1430-ban.[4])

Sulmo város lakói állandóan ellenségeskedésben voltak

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 508.: Cristoforo da Varese: V. c. — »Provincias de novo fundavit, sicut provinciam Pennensem, provinciam Austriae, provinciam Bohemiae, provinciam Poloniae etc.... Recepit etiam loca in Francia, in Saxonia, in Argentina, in Ungaria et in aliis partibus mundi. Loca similiter monialium sanctae Clarae de Observantia et Tertii Ordinis sancti Francisci.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 456. Nicolao da Fara: V. c.

[3]) Ansanum v. Anxanum 1 mfdnyire fekszik az Adria-tengertől Moro és Sangro között; Ortona pedig közvetlenül a tengerparton, a napolii királyságban.

[4]) Gonzaga: De orig. Seraph. Rel. 412. »Conventus sancti Angeli de Pace.« — Acta Sanct. Oct. X. 284. — Wadding: Annales Min. X. 172.

egymással. Capistranói Jánosnak azonban, aki gyakran megfordult ezen városban, sikerült a város lakóit kibékíteni.[1]) Állítólag ezen béke emlékére építettek 1443-ban kolostort Szent Ferenc fiai számára.

A kolostor építésének híre elterjedt a vidéken is és mindenütt magasztalták Lanciano város nemes bőkezűségét. A dícséret bántotta Ortona város lakóit és ezért elhatározták, hogy ők is

Sulmona. San Nicolao-ról nevezett kolostor.

alapítanak kolostort. Tervüket 10 év mulva 1440-ben valósították meg, mikor a »Santa Maria della grazia« kolostort alapították Szent Ferenc fiai részére.[2])

A pápák a kolostorok alapításában nem voltak szűkmarkúak. Ugyanezen időben, midőn Capistranói János engedélyt kapott kolostorok alapítására és építésére, a pápák másoknak is meg-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 456. Nicolao da Fara: c. V.: »liberatam urbem Sulmontinam diuturnis intestinis discordiis agitatam, huius Dei servi opera usque ad eius dormitionem vidimus pacatam.«

[2]) Gonzaga: De orig. Seraph. Rel. 412.

adták ezt a jogot. Így megkapta ezt Bernardino di Siena is, aki 1441. február 13-án kelt levelében Giovanni Baptista da Bologna, tartományi vikáriusnak, a pápától 1440. december 10-én nyert hatalmánál fogva felhatalmazást ad, hogy a milanói egyházmegyében fekvő Trivilliben, vagy egy más helyen, ahol erre alkalom nyílik, kolostort alapíthasson. És erősen hangoztatja, hogy ez a meghatalmazás nem ellenkezik azon meghatalmazással,

Sulmona. E téren sokszor prédikált Capistranói János.

amelyet Capistranói János kapott a szentszéktől.[1]) Ezen kolostorban később Capistranói János is huzamosabb ideig lakott.[2])

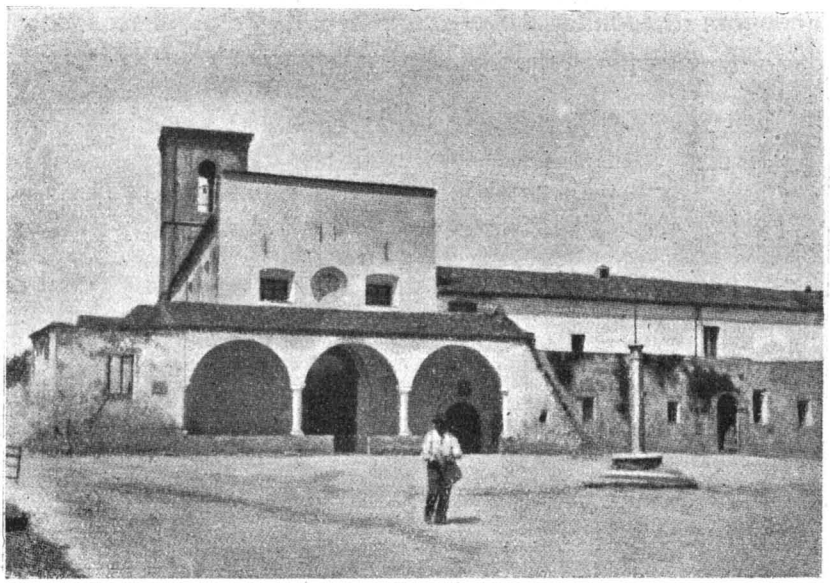
1443-ban IV. Eugénius kinevezte az obszervánsok élére vikárius generálisnak. Mint ilyennek, első gondja az volt, hogy az obszervánsokat nagyobb számban telepítse le az örök városban.

[1]) Annalium Minorum Supplementa. 304. »concedo, ut possis capere, pro usu et habitatione fratrum, more aliorum devotorum locorum nostrae Religionis, locum apud terram Trivillii, vel alibi, ubi congruum visum fuerit, respectu unius loci duntaxat, cum Bulla Apostolica Venerabili Patri, Fratri Joanni de Capistrano, vel alia quaecumque Bulla Apostolica, non obstantibus quibuscunque literis, etiam Apostolicis in contrarium a quocunque impetratis.«

[2]) Gonzaga: De origine Seraph. Relig. 349. »Conventus Annuntiationis B. Mariae Trivilii.«

A San Francesco kolostorban, a Tiberisen túl már voltak obszervánsok, de kevesen.[1])

Capistranói János az Ara-coeli kolostort szerette volna megszerezni, hogy ebben, mint központban egyesíthesse a világ minden részéről a kiválóbb rendtagokat. Az átvételt megkönnyítette azon körülmény, hogy a konventuálisok itt is olyan laza életet éltek, mint egyebütt. Eugénius tehát Capistranói János

Ortona. Santa Maria-ról nevezett kolostor.

kérésére hajlandónak mutatkozott az átadásra és ezért 1444. jan. 6-án kelt bullájában a kolostort az obszervánsoknak engedi át.[2]) Ezen bullában a pápa nyiltan megmondja az átadás okát is: »A legközelebbi időben azt tapasztaltuk, hogy a minorita rendnek az örök városban levő »Santa Maria d'Ara-coeli« kolostorában a lelkiekben a gondozás kevésbé illően történik, s mivel fekvésre és épületeire nézve Róma városának minden más helye között ezen legnevezetesebb helyén, ha a szerzetesek az életszentségben

[1]) Hermann: Cap. triumph. 210. IV. Eugénius bullája 1444. jan. 6.
[2]) Hermann: Cap. triumph. 210. — Sannig: Der Cronicken. IV. 88.

és az egyházi kötelességek végzésében kitünnek, a római népnek úgy a lelkiekben, mint a földiekben sok hasznára lesznek, elhatároztuk, hogy azon helyre a mondott rendnek azon tagjait telepítjük le, akiket »szegényeknek« neveznek, vagy akik a szigorú szabályzat értelmében önként a legszegényebbek (miként a szabályzat előírja) és a világ azon ügyeire, amelyek a vezérlésre vonatkoznak, semmi hajlandósággal nem bírnak.«[1])

A pápa nagyfokú jóindulatáról tanúskodik a bulla azon

Ortona. A konvent a tengerről nézve.

részlete, amelyben meghagyja az összes római hivatalos személyeknek, hogy az Ara-coeli kolostor minden ügyében szorosan az igazságnak megfelelőleg járjanak el. S hogy megélhetésüket biztosítsa, egyéb kiváltságokkal is elhalmozza őket: »Ezenfelül, — mondja a pápai bulla — hogy a mondott testvérek a jelenben és a jövőben is, jobban elláthassák magukat, s főképen, hogy az Ara-coeli épületeit, műhelyeit és az egyházát is jobban tatarozhassák, és ha szükség lenne rá, újból felépíthessék, mindenféle

[1]) Hermann: Cap. triumph. 202. IV. Eugénius bullája 1444. jan. 6. Rómából.

vámtól (gabella), minden fizetségtől, vagy adó alól és fuvarrobot alól, akár az élelemre, akár a ruházatra, akár a műhelyek használatára vonatkozzanak is, őket menteseknek és szabadoknak nyilvánítjuk.«[1])

Hogy pedig a rómaiak érdeklődését is felkeltse, a kolostor prokurátoraivá három előkelő római polgárt nevezett ki.[2])

Capistranói János a pápai felhatalmazásnál fogva azonnal birtokába vette a kolostort. A házat kitataroztatta, a templomot rendbehozatta; s hogy a híveket odaszoktassa, többször szónokolt benne; s a meglazult fegyelmet helyreállította. S hogy az örök városban ezt a helyet a rend első helyévé tegye, más tartományokból hívott oda tudós férfiakat és a vallási életben kiváló szerzeteseket. A főbb nemzetek képviselőiből néhány atyát discretusoknak nevezett ki, hogy saját nemzetük ügyeit elintézzék és honfitársaiknak támogatására legyenek. Közülök kettőt komisszáriusnak választott, akiknek kötelességükké tette, hogy a két obszerváns család ügyeit elintézzék, meghatározván mindegyiknek a jogkörét és a megbízatásnak határait. Ettől az időtől kezdve aztán ez az intézmény mindkét család közmegegyezésére tovább is megmaradt; és innen magyarázható az obszervánsok között a hatalom megoszlása, amelyet azelőtt teljesen a prokurátor generális gyakorolt.

Ezeket az intézkedéseket mind Eugénius pápa tudtával és beleegyezésével tette Capistranói János.[3]) A pápa ugyanis elsősorban Rómában igyekezett a lelki életet emelni, és erre legalkalmasabbnak látszott Szent Ferenc rendjének ezen szigorított életmódot követő ága, amelynek bevallott célja úgyis a lelki élet mélyítése és elterjesztése volt. De Capistranói János is örömest segített a pápa terveit keresztülvinni, mivel az által az obszervánsok Rómában is megerősödnek és így hatalmas pártfogójuk segítségével a külső kolostorokra is nagy befolyást gyakorolhatnak.

IV. Eugénius látván azon buzgóságot, amelyet Capistranói János az observantia terjesztésében kifejt, 1444. január 19-én

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 201. IV. Eugénius bullája.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 302. — Wadding: Annales Min. XI. 380. és 478. Hermann: Cap. triumph. 200.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 302. — Wadding: Annales Min. XI. 244.

14 kolostor építésére ad neki újra engedélyt ugyanazon feltételek alatt, mint 1435-ben.[1])

Úgy látszik Capistranói János kérésére adta meg a pápa ezt a felhatalmazást, mert 1444-ben egy kolostor építéséről és egy átvevéséről is olvasunk.

Az egyik kolostor a »provincia Principatus«-ban épült Castellatioban Szent Ferenc tiszteletére. Gonzaga nagyon röviden emlékszik meg ezen kolostor alapításáról és csupán azt mondja, hogy a Capistranói Jánosnak adott engedély alapján épült fel.[2]) Ebből a nagyon is kevésszavú feljegyzésből aztán nem tudhatjuk az alapításnak körülményeit, sem Capistranói Jánosnak közreműködését.

A másik kolostor a spoletói egyházmegyében fekszik közel Piscinnianumhoz, amelyet Capistranói János observánssá tett. Ez régi kolostor volt, még 1360-ban építették Szent Antal tiszteletére. Idők folytán a szerzetesi élet itt is meglazult, s így ez is szigorításra szorult. Micsoda körülmények játszottak közbe, hogy Capistranói János ezt a kolostort átvette, egyetlen egy írónál sem láttuk feljegyezve. Gonzaga is csak annyit mond, hogy azon pápai felhatalmazás folytán tette observánssá, amelyben jogot kapott 14 kolostor építésére, vagy átvevésére.[3])

Bármerre megy Capistranói János, nyomában mindenütt ott találjuk a kolostorok újjászervezését, vagy új kolostorok építését. Fáradhatatlanúl buzgólkodik szerzete terjesztésén. S csak sajnálni lehet, hogy az itáliai kolostorok történetét még nem írták meg, hogy teljes képét nyújthatnánk fáradozásainak.

Fontecastelo lakói már 1440-ben azon kéréssel fordultak IV. Eugénius pápához, hogy engedje meg az observánsok letelepedését városukban. A pápa hajlott kérésükre és utasította Capistranói Jánost, hogy lépjen összeköttetésbe a város lakóival. Ő tehát teljesíti a pápa parancsát; megépítteti a Santa Maria-ról elnevezett kolostort és az observánsok közül néhányat oda küld.

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 196. IV. Eugén bullája 1444. decimo quarto Kal. Februarii.

[2]) Gonzaga: De orig. Seraph. Rel. 374.

[3]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 172. : »Quibus adiunctae sunt et aliae datae ab Eugenio IV. summo itidem Pontifice, anno domini 1444. Pontificatus vero sui IV. ad beatum patrem Joannem Capistranum, quibus 14 accipiendi quacunque in provincia liberet, potestatem sibi faciebat.«

Melyik évben volt az alapítás, nem tudjuk. A kezünk között levő források csak annyit árulnak el, hogy az első szerzetesek nagyon sokat szenvedtek az egészségtelen vidéktől, s így csak 1445-ben történt meg a végleges birtokbavétel, amikor is a tusciai tartományhoz csatolták.[1])

Ugyanezen évben rendezte Capistranói János kérésére Eugénius pápa a »Portiuncula« egyház vagyoni ügyeit is. Az Assisi mellett levő kolostor Szent Ferenc rendjében mindig a kolostorok főbbje volt és a mellette levő szentély, a Portiuncula mindenkoron az egész rend szemefényét képezte. A konventuálisok ragaszkodtak is a birtoklásához, de a külső kényszer hatása alatt kénytelenek valának átadni ezek őrizetét a szigorúbb életet élő, s így a nép előtt kedveltebb rendtagoknak, az observánsoknak.

Marcus Ulissiponensis azt állítja, hogy a Santa Maria degli Angeli kolostort és a Portiuncula szentélyt Capistranói János szerezte meg az observánsoknak. Wadding azonban azt írja, hogy már régebben átengedte a miniszter generális nekik.[2]) Az igazság az utóbbi pártján van, mer a Portiuncula szentély 1415-ben már az observánsok kezére jutott azzal a kikötéssel, hogy a begyűlt adományok a Sacro Convento-t illessék.[3])

A boldogságos Szűz ünnepén és augusztus másodikán a »Portiuncula ünnepén« nagy sokaság szokott megjelenni Assisiben, illetőleg a városon kívül levő Portiuncula szentélynél. Ilyen alkalmakkor az ájtatos hívek mindenféle adományokkal halmozták el a kegyhelyet, amint ez kitűnik IV. Eugénius egyik bullájából: »Bizonyos ünnepnapokon, főképen a Boldogságos Szűz ünnepein, nemkülönben augusztus 1-én a vesperástól kezdve a második vesperásig a keresztény hívőknek mérhetetlen tömege lepi meg ezt a szentélyt azon szent buzgóságnál fogva, amellyel ezen hely iránt viseltetik; s kiki tehetsége és áhitata szerint »pannos quoque,

[1]) Gonzaga: De origine Seraph. Relig. 249.: »Conventus S. Mariae de Fontecastello prope montem Politianum.«

[2]) Hermann: Cap. triumph. 196.

[3]) Holzapfel: Geschichte. 94. »Die Zahl der reformierten Klöster wuchs und betrug um 1414. breits 34. Im Jahre 1415. kam Portiunkula dazu, aber mit der Bedingung, dass die Opferspenden dem Sacro Convento zufliessen mussten.«

tobaleas, libros, calices, jocalia, nec non alia« ajándékoznak a mondott hely nem kicsi terhére és kárára.«[1])

Capistranói János, aki ezen szentély iránt nagy szeretettel volt eltelve, nagyon félt attól, hogy a befolyó gazdag adományok megrontják a kolostor szent szegénységét, IV. Eugéniustól tehát a fenntebbi bullát eszközölte ki, amely szabályozza a különféle adományok hovafordítását.

Ebben a bullában a pápa kijelenti, hogy az adományokra szüksége van a kolostornak, mivel a háborús viszonyok miatt a rendtagok a szükséges alamizsnát összegyűjteni nem tudván, föltétlenül a keresztény hívek adakozására vannak utalva, annál is inkább, mivel vendégszeretetüket sok szegény igénybe veszi. Ezen előzmények után elrendeli Eugénius, hogy úgy a szentély, mint a kolostor felügyelete és gondozása örök időkön keresztül az observánsok kezében maradjon, és az összes adományok az ott élő szerzetesek és zarándokok ellátására fordíttassanak, kivéve a pénzbeli adományokat, amelyek a boldog emlékű IV. Miklós pápa rendelkezésénél fogva a San Francesco kolostort illetik meg. S hogy a pénzbeli adományok kezelésében bajok ne merülhessenek fel, meghagyja, hogy ezen adományokat két olyan egyén kezelje, akik nem tartoznak Szent Ferenc rendjéhez, s akiket e célra a tartományi miniszter és az observánsok vikáriusa kijelölnek. Végül kiközösítéssel fenyegeti a konventuálisokat, ha ezen rendeletét tiszteletben nem tartják és az observánsokat ezen dolgok miatt zaklatják, avagy nekik kárt és jogtalanságot okoznak.

Capistranói János tehát elérte célját: Szent Ferenc kedves szentélyéből a pénzt távoltartotta és ezáltal megakadályozta a szegénységi szellem bomlását.

1447-ben szülőföldjén Capestranóban járt; s prédikációival annyira elragadta honfitársait, hogy emlékül Szent Ferenc fiai részére kolostor építésére határozták el magukat. A hely megválasztásában azonban megegyezni nem tudtak. Capistranói János ekkor azt indítványozta, hogy azon helyen építsenek kolostort, ahol a fejük fölött repülő galambok leszállanak. A polgárok elfogadták az indítványt és figyelmesen szemlélték a galambok

[1]) Hermann: Cap. triumph. 196. IV. Eugénius bullája 1445. tertio Nonas Decembris.

repülését, amelyek hosszas keringés után egy régi vár omladékán szálltak le, amely hely Leonello Acclozemora di Celano birtokához tartozott.

A grófnak neje Cobella, nagy tisztelője volt Capistranói Jánosnak, s így nem nagy fáradságba került a Capestranó-belieknek a kolostor alapítására azt a helyet kieszközölni. A buzgóságáról híres grófnő az alapításra vonatkozó okmányt 1447. december 1-én állította ki, amelyben meleg szavakban emlékszik meg

Capestrano. S. Francesco-ról nevezett kolostor.

Capistranói Jánosról.[1]) Az okmány elején mély alázatossággal hálát ad Istennek azon kiváló jóságáért, amellyel elődjeit, de különösen őt, annyi bajtól, veszedelemtől megszabadította. Viszonzásúl tehát az égi javakért, földi javakkal akarja elhalmozni Istennek azon szolgáit, akik az ő dicsőségét áhítozzák. Majd így folytatja: »Azért örök emlékezetűl az összes kereszténveknek, akikhez jelen nyílt levelünk és jelen hivatalos okmányunk a jövőben eljút, ezen sorokkal tudomására adjuk és bizonyítjuk, hogy férjem úram, nagyságos és méltóságos Leonello Acclozemora, Celano grófja,

[1]) Wadding: Annales Min. XI. 312. — Hermann: Cap. triumph. 63. Acta Sanct. Oct. X. 306.

a kiváló vitéznek és a hadsereg kapitányának beleegyezésével, tetszésével és szabad akaratából, Krisztusban tisztelendő Atyánk, leghűségesebb szószólónk és az erények gyakorlásában szorgalmas buzdítónk, legbuzgóbb szónokunk és oktatónk, az örök dicsőség elnyerésére alázatos testvér Capistranói János, szentferencrendi szerzetes, az apostoli széktől felhatalmazva, nyilvánosan tudomásunkra adta, hogy Krisztus hitvallójának, szerafikus Szent Ferencnek nevében, akinek zászlója alatt és rendjében ugyanezen János testvér mint a szigorú rendszabályok követője szolgál az Istennek, és aki iránt, mint Krisztusnak dicsőséges hitvallója iránt kiváló szívbéli ragaszkodással vagyunk, egy bizonyos új helyet elfogad Capestranóban a mi birtokunk hozzátartozóságában, azon a helyen, amelyet Palumbara-nak neveznek, a régi kastély omladékán, ahol állítólag egykor Dezső király Őfelsége várat építtetett a gaz hitetlenek és a régi városban, — amelyet akkori időben Fidenanak hívtak — lakó szaracénok legyőzésére.«

Az okmány utolsó részében aztán kijelenti, hogy a mondott helyet az obszervánsok részére János testvérnek, vagy más egyénnek teljes joghatósággal átadja és a vele járó jövödelmeket mind odaadományozza.[1])

A kolostor építésével azonban nem sietnek, mert egyik forrásunk arról tudósít, hogy Capistranói János csak másfél év mulva 1449. július 25-én köt szerződést a kolostort építő munkásokkal.[2])

A kolostor végre mégis elkészült és Capistranói János mindig szeretettel ragaszkodott hozzá. Még halálos ágyán is megemlékezett róla és végintézkedésében neki adományozta összes leveleit és iratait.

Mennyi akadállyal járt egy-egy kolostor megalapítása, érdekesen megvilágítja boldog Bernardino d'Aquila nyilatkozata: »Mikor a capestranói helyet elfoglalta, én egy kissé ellenszegtem, de azután megaláztam magamat és bocsánatot kértem.«[3]) Ha egy

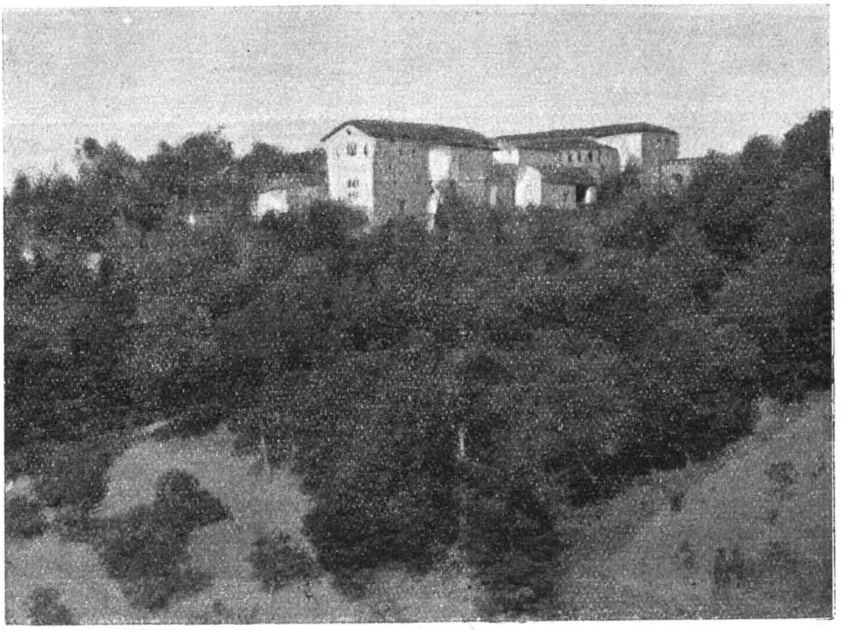
[1]) Datum in Castro nostro Galliani anno 1447. die prima mensi Decembris. — Wadding: Annales Min. XI. 312. — Hermann: Cap. triumph. 64. — Acta Sanct. Oct. X. 306.

[2]) Wadding: Annales Min. XI. 312. — Acta Sanct. Oct. X. 305.

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica 20: Quando locus Capistrani captus fuit, ego fui sibi parumper contrarius, sed postmodum memetipsum humiliavi et veniam petii.

szentéletű rendtag így nyilatkozik Capistranói János működéséről, elgondolhatjuk, hogy minő lélekkel vették a terjeszkedés hírét azok, akiknek szemében minden új observáns kolostor alapítása merénylet volt Szent Ferenc regulája ellen.

Az 1448-dik évben Capistranói János Bernardino da Siena szenttéavatása érdekében bejárta az egész Abruzzók hegységét. Mikor az űgy sürgetése végett innen Rómába sietett, Orsogna

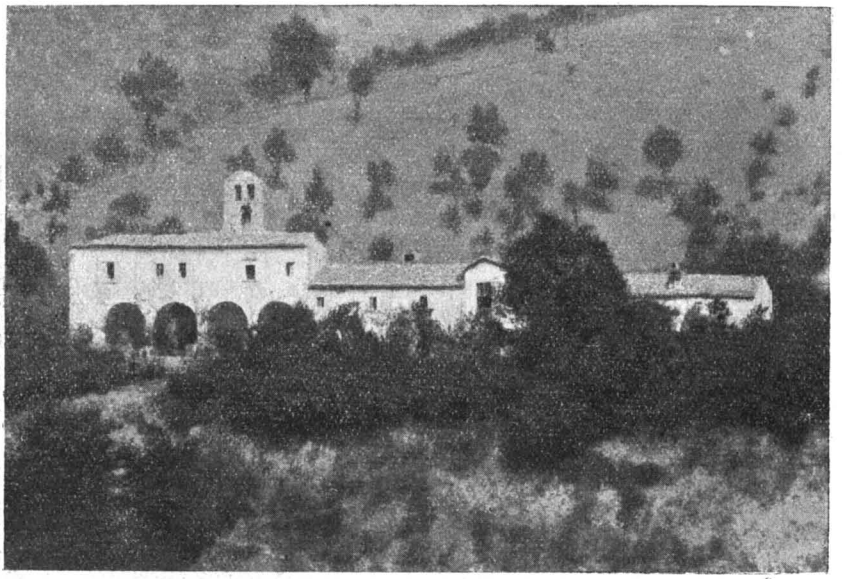
Orsogna. Santa Maria-ról nevezett kolostor.

városában is megfordult és szokása szerint teljes odaadással hirdette Isten igéit. A város lakóit annyira megnyerte magának, hogy késznek nyilatkoztak kolostort alapítani Szent Ferenc observáns fiai részére. A pápától nyert felhatalmazás folytán megegyezett a városi hatósággal, hogy a város saját költségén épít kolostort Santa Maria della grazia néven a Boldogságos Szűz tiszteletére.[1]) Ez a kolostor Orsogna (Orsonia) városától másfél

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 11. — Gonzaga: De orig. Seraph. Rel. 413. — Acta Sanct. Oct. X. 306.

kilométernyire feküdt.[1]) A kolostor nagyságáról és kiterjedéséről nem tudunk egyebet, minthogy 12 testvér szokott itt lakni.[2])

Bár a kolostor védőszentjének a Boldogságos Szűzet vallotta, azért az íróknál mégis kétféleképen fordul elő: Gyümölcsoltó Boldogasszony[3]) és Kegyelmek Anyja kolostora.[4]) Mivel pedig Orsognában nem volt két ferencrendi kolostor, azért csupán a Capistranói Jánostól alapítottra vonatkozhatik mindkét cím.

Campoli. A Capistranói János által alapított zárda.

Ugyanezen évben Capistranói János még egy kolostort alapított Regia Terra Campli,[5]) vagy közönségesen Campoli vagy

---

[1]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 116. »XV. tandem est S. Mariae de Gratiis locus per milliare cum dimidio ab Orsonia distans, qui et S. Mariae de Podio a vulgaribus nuncupatur (Orsogna.)

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 11.

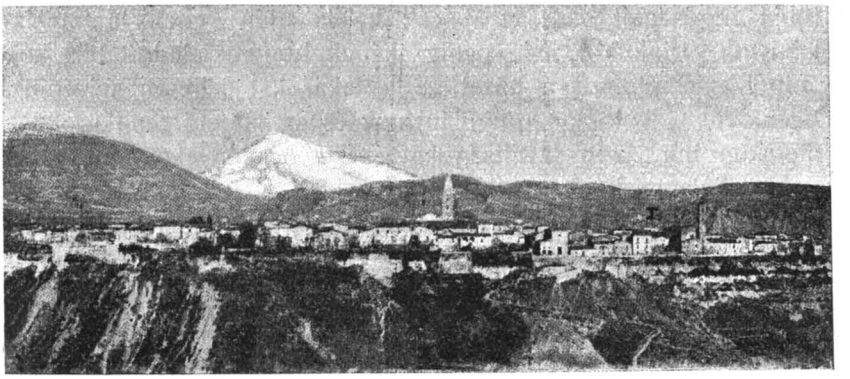
[3]) Wadding: Annales Min. XII. 11. — Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 413. »Conventus Annunciationis Beatae Mariae.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 306. — Bernardino d'Aquila: Chronica. 116. »Conventus S. Mariae de Gratiis.«

[5]) Bernardino d'Aquila: Chronica 116.: »X. est etiam S. Bernardini locus, qui a muris Regiae Terrae Campli competenti spatio distat.«

Campli [1]) városa mellett. A városnak azonban nem volt annyi vagyona, hogy a kolostort fel tudta volna építeni, azért azon kéréssel fordult a pápához, hogy engedje meg a templomhoz tartozó földek egy részének az eladását. A pápa 1449. február 8-án a San Mariano da Novella kolostor apátját bízza meg az ügy megvizsgálásával.[2]) A Szent Bernardino-ról való elnevezés nyíltan elárulja, hogy a kolostor csak 1450. után épült fel, mikor már a szenttéavatás megtörtént. Wadding szerint 13 testvér számára épült.[3])

A pennei tartományban ugyanezen évben még egy kolostor

Campoli város látképe.

épült, még pedig Caramanicoban.[4]) Gonzaga szerint 1448-ban építették a város lakói a városon kívül Capistranói János iránt való hálából. A kolostort Szent Ferencnek dedikálták.[5])

1449. január 30-án kelt levelében V. Miklós pápa megengedi Capistranói Jánosnak, hogy Verulában átvehesse az ottani bencés-rendi apácák kolostorát az observánsok részére.[6]) A kolostor

[1]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 414.: »Conventus S. Bernardini Camplis.« — Acta Sanct. Oct. X. 307.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 11. »1449. VI. Idus Februarii.« Abbas Sancti Mariani de Nuvella.«

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 11.

[4]) Gonzaga: De origine Seraph. Relig. 414. Cf. Bernardino d'Aquila: Chronica 116.: »XI. locus est S. Francisci prope Caromanicum aedificatus (Caramanico.)«

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 11.

[6]) Wadding: Annales Min. XII. 526.

elhanyagolt állapotban volt már; két apáca és egy rokonnő lakott ott gyermekeivel. A kolostornak vagyona lassankint idegen kézre került, és így a fenntebbiek teljesen a város kegyelmére voltak utalva. Capistranói János buzgólkodására [1]) a városbeliek elhatározták, hogy mivel városukban sem az obszervánsoknak, sem a konventuálisoknak nincsen kolostoruk, a mondott apácák helyére obszervánsokat telepítenek le. A város hatósága tehát azon kéréssel fordult a pápához, hogy engedje át az apácák kolostorát és a hozzátartozó kertet az obszervánsoknak. A pápa beleegyezik, de azzal a kikötéssel, hogy az apácákat halálukig tartoznak illően lakással és élelmezéssel ellátni. Továbbá kiköti, hogy az apácák többi ingóságait csak az apácák halála után vehetik a ferenciskánusok birtokukba, még pedig aképen, hogy az eladott birtokok árából a templomot, a házat és a lakásokat teljesen újjáépítik. Ezenkívül a kolostor quardiánjának és az ott élő rendtagoknak megadta mindazon kiváltságokat és kedvezményeket, amelyeket kolostor-alapításkor engedélyezni szoktak a mindenkori pápák.

Capistranói János szíves-készséggel átvette a San Martino-ról elnevezett apácakolostort az obszerváns család részére és a római provinciához csatolta.

1449-ben, midőn az egyetemes gyűlésről, mint újólag megválasztott vikárius generális Rómába sietett, hogy Bernardino da Siena szenttéavatását sürgesse, útközben Tusciában, Siena Loncaban is megállapodott. Itt tartózkodása alatt Mariano da Siena, »utriusque juris doctor«, arra kérte, hogy jelöljön ki neki helyet, ahol az obszervánsok részére kolostort alapítson. Capistranói János, aki mindig arra törekedett, hogy szerzetesei ne a városban, hanem a városon kívül lakjanak, most is keresztülvitte ezt a szokását és a városon kívül jelölt ki helyet a kolostor építésére. Mariano da Siena megtartotta szavát és felépítette a kolostort, amelybe aztán a régi kolostor lakói be is vonultak. A régi kolostor, »Santa Maria di Monte Balbino«, nevét pedig San Bernardino-ra változtatták.[2])

Ugyanezen időben több város kérte az obszervánsok letelepedését, azért Capistranói János V. Miklós pápához fordult

[1]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 182.
[2]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 248. — Wadding: Annales Min. XII. 39. — Acta Sanct. Oct. X. 306.

engedélyért, aki, hogy megkönnyítse a kolostorok alapítását, 1449. október 14-én Fabrianóban keltezett bullájában 20 kolostor építésére ad neki egyszerre engedélyt és felhatalmazást.[1]) A feltételek ugyanazok, mint aminőket IV. Eugénius adott.

Valószinűleg ezen engedély alapján épült a Santa Maria della grazia kolostor Casciában. Gonzaga ugyanis azt írja, hogy Capistranói János beleegyezésével készült el 1450. körül.[2]) A városon kívül volt ezer lépésnyire, rendkívül egészséges helyen, amiért is az újoncok nevelésére nagyon alkalmasnak bizonyult. A San Francisco-ról nevezett tartományhoz tartozott.

Gonzaga a novarai kolostor alapítását is Capistranói Jánosnak buzgólkodásának tulajdonítja.[3]) Felső-Olaszországban a novarai tartományban fekszik ez a kis városka. Vajjon új alapítás-e, vagy egy régebbinek átvétele-e, Gonzaga szavaiból világosan nem tűnik ki. Védőszentje San Nazario volt, ami az utóbbi vélemény mellett látszik dönteni, mivel Capistranói János a legtöbb általa alapított kolostort mesterének dedikálta. A kolostor a milanói tartományba volt beosztva.

Capistranói Jánosnak nemcsak új kolostorok alapítására volt felhatalmazása, hanem régi kolostorok átvételére, illetőleg observánssá tételére is. Maradtak feljegyzések, amelyek bizonyítják, hogy ő élt ezen jogával és vett át régi kolostorokat is.

Gonzaga említi, hogy az első kolostor, amelyet a konventuálisoktól átvett, a trójai kolostor volt Aquilában.[4]) A San Angelo tartományhoz tartozott és Szent Bernardino di Sienának volt dedikálva, 1449-ben mint vikárius generális megparancsolta Giovanni da Monte Alcionak, a San Angelo tartomány vikáriusának, hogy építse fel újra a kolostort.[5]) Ugyanitt Aquilában van még egy másik kolostor is, amelynek átvétele Capistranói János nevéhez fűződik. Ez a San Salvatorról elnevezett kolostor Lucerában, amelyet Gonzaga szerint, mint régi és elhagyatott kolostort,

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 523. — Hermann: Cap. triumph. 204. — Acta Sanct. Oct. X. 307.

[2]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 166.

[3]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 344. »Conventus S. Nazarii Novariae.«

[4]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 425. »Conventus S. Bernardini Troiae.« — a quodam Commissario B. P. Joannis Capistrani primo acceptus videatur.«

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 307. — Wadding: Annales Min. XII. 39.

Capistranói János, még mint kommisszárius, helyrehozatott és observánsokat telepített bele.[1])

1450-ben Capistranói János Padovában tartott missziót, amely alkalommal rendtársai számára új kolostorról gondoskodott. Padovában ugyanis a kolostor a ragályos betegek kórházával volt összekötve, ami nagyon kellemetlen volt, mivel a fertőzésnek a rendtársak mindig ki voltak téve. Baldo Plombino, a kórház szindikusa, végrendeletében a kórháznak bizonyos fekvőségeket hagyományozott azzal a kikötéssel, hogy azokat eladni vagy más célra használni nem szabad. A fekvőségek között volt egy bizonyos kert is, amely Padován kívül a Santa Sofia kapu mellett terült el. Ezt a kertet szerette volna Capistranói János megszerezni rendje számára. A kórház gondnokságához (collegium dominorum iuristarum de Padua) fordult tehát, hogy engedje át az említett helyet kolostor építésére. Ez megbízta Dániel ügyvédet, a gondnokság igazgatóját, hogy adja át a szóban levő kertet Szent Ferenc fiainak azzal a föltétellel, hogy ott Szent Ferenc tiszteletére (sub vocabulo Sancti Francisci de stigmatibus) kolostort építsenek. Dániel ügyvéd átadta a helyet, ahol ideiglenesen a franciskánusok építkezéseket is folytattak.

1459-ben azonban Baldo Plombino özvegye, Sibilia, a végrendelet értelmében azt követelte, hogy a franciskánusok adják vissza a kertet a kórháznak. A bíróság a végrendelet mellett döntött, mivel csak ténylegesen volt a franciskánusoknak birtokában az említett hely és nem törvényesen.

Az előbbi helyükre való visszaköltözés sem járt nagyobb nehézséggel, mivel az illető kertben évek óta semmit sem építkeztek; a kórházi betegeket pedig a városon kívül újonnan épített kórházba helyezték át.

Mivel a törvényes kellékek mind Sibilia javára szóltak, azért a franciskánusok nem is vonakodtak a végrendelet szellemének eleget tenni. Hivatalosan átadták a kórház priorjának, Andrásnak, s visszavonultak régi helyükre.

A kórház felügyelősége ezért kárpótlásúl, de jobban mondva, ajándékúl és a franciskánusok iránt való szeretetéből 175 aranyat

[1]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 423.

ajándékozott a rendtagoknak Comes de Vallibus útján, bár erre kötelezve nem voltak.[1])

Padova városi hatósága Capistranói János és rendtársai iránt mindig a legnagyobb előzékenységet tanúsította. Midőn 1450-ben itt tartózkodott, társainak és saját magának az ellátása pénzbe került, s mivel nekik egy fillérjük sem volt, a város hatósága magára vállalta a kifizetést. 1450. december 28-án tartott gyűlésen került szóba ez a kiadás megszavazása és a jelenlevő 84 tanácsos egy szó ellenében elfogadta »pro honore nostre civitatis solvantur et solvi debeant de denariis nostre civitatis.«[2])

Milyen eredményesen működött itt rendje érdekében, kitűnik azon jelentésből, amelyet a városi hatóság adott ki 1451. március 1-én tartott gyűléséből kifolyólag, amelyen 66 tanácsos volt jelen:

»Mivel tisztelendő Capistranói János atya, szentferencrendi szerzetes, a mi Úrunk Jézus Krisztus tiszteletére és dicsőségére városunkba, Padovába, több megtért egyént küldött, akik be akarnak lépni a boldogságos Szent Ferenc szigorított rendjébe, és már eddig körülbelül 66-an jöttek és ugyanannyian jönni fognak, s talán még többen, akiket a tisztelendő atyasága mind a mi édes városunkban akar beöltöztetni Szent Ferenc ruhájába; és mivel úgy áll a dolog, hogy nincs alamizsna a ruházatra, amellyel felöltöztesse őket, a fenntebb említett János testvér a mondott egyéneket ezen nagyságos tanács jóindulatába ajánlja. Azt a javaslatot terjesztik elő, hogy adassék meghatalmazás a megbízott tanácsosoknak, hogy az említett szükségeseket beszerezhessék és a mi állami pénzünkből 100 fontig kifizethessék. Szavazásra kerülvén a dolog, egyhangúlag 66 szóval elfogadták.«[3])

Mialatt Itáliában buzgón terjeszti az observantiát, azalatt Itálián kívül is nagyban terjed a szigorú életmód után való vágyódás. Mint vikárius generális összeköttetésben áll a külföldi kolostorokkal és minden alkalmat felhasznál, hogy buzdítsa őket a szigorú élet megtartására. Így tett Francesco Dandalo di Venezia-val is, mikor értesítette őt Bernardino di Siena szentté-

[1]) Bollettino della Societa di Storio patria Anno XX. serie 2. Puntata XIX. 49—51.

[2]) Bollettino della Societa di Storia Patria. Anno XX. Serie 2. Puntata XIX. 49.

[3]) Bollettino della Societa di Storia Patria. Anno XX. Serie 2. Puntata XIX. 52.

avatásáról. Francesco Dandalo Candiából ír és válaszában örömét fejezi ki a szenttéavatás fölött, s értesíti, hogy a Cylacum vagy helyesebben Cytacum[1]) város polgárai nagyon szeretnék, ha Szent Ferenc kolostora observánssá lenne. Ő szíves-örömest beleegyezik, bár ez a kolostorra veszedelmet jelent, mivel az alamizsnák egy része elmarad. A katholikusok ugyanis az év legnagyobb részében falún laknak, s így a görögkeletiek között alamizsna nélkül helyzetük súlyos lesz.[2]) Nem is lett a kolostor observáns.

1451-ben Capistranói János eltávozik Itáliából, de azért nem szakadt el teljesen. Összeköttetését továbbra is fenntartja az egyes városokkal és kolostorokkal, minélfogva az observantia tovább terjed az ő közbenjárására.

1452-ben a bencés apácákat Cividato lakói betelepítették a városba és az elhagyott kolostort Capistranói János buzgólkodása és befolyása folytán az observánsok kapták meg.[3]) A San Antonio-ról nevezett tartományhoz csatolta aztán a rendi előljáróság.

Az aquilabeliek az ő sürgetésére kezdették meg szintén az új kolostor építését 1454-ben.[4]) Az új kolostor és templom Szent Bernardino tiszteletére épült, ahol 1472. március 27-én a védőszentnek földi maradványait el is temették.[5])

40. §. Capistranói János szereplése a boszniai ferencrendieknél.

A boszniai patarénusok kiírtása végett a magyar püspökök buzgón támogatták a franciskánusokat. S így a XIII. század második felében már voltak kolostoraik Boszniában, Szerbiában, sőt egy Bulgáriában. 1260-ban ezeket a kolostorokat a Narbonában tartott gyűlésen egyesítették a »boszniai missió vikariatusa« címe alatt, melyet egyúttal a dalmáciai tartományhoz csatoltak.[6])

A rend Boszniában gyorsan felvirágzott, úgy hogy 1339-ben

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 307. és Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 439.
[2]) Wadding: Annales Min. XII. 67. és 439.
[3]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 307. »Conventus s. Georgii Cividati.«
[4]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 409.
[5]) Analecta Franciscana. II. 453.
[6]) Margalits: Horv. tört. repert. I. 93—94. (Pernar A.: Ark. IX. 52—62.)

Gerardo Odonis generális a boszniai provinciát önállósította »boszniai-horvát provincia« néven.[1]) A dologban XII. Benedek pápának keze működött, aki a patarénusok ügyében tárgyalt a boszniai bánnal, Kotromanics Istvánnal; a közvetítő Gerardo Odonis ferencrendi generális volt.[2]) A bán hajlandóságot mutatott arra, hogy visszatér alattvalóival a katholikus vallásra; de a térítés gyorsabbá tétele végett több ferencrendit kért[3]) és több püspökség felállítását. Csak VI. Kelemen teljesítette a bán kérését és püspökké a ferencrendi vikáriust, Peregrinus von Saxonia-t nevezte ki 1349. január 28-án.[4]) A pápáknak segítségére jön Nagy Lajos magyar király, aki nagy buzgalmat fejt ki a patarénusok megtérítésében. A pápa a térítés előmozdítása végett 1372-ben megengedte a ferencrendieknek, hogy annyi kolostort alapíthatnak, amennyit csak tudnak.[5]) 1400-ban a tartománynak 40 kolostora volt 8 vikariatussal.[6])

Az a szellemi mozgalom, amely Itáliában két részre osztotta a ferencrendieket, itt is erős talajra talált. A szigorúbb életre törekvők megnyerték a magyar király pártfogását, aki kolostorokat épített számukra és kieszközölte a szentszéktől azt a kiváltságot, hogy káptalant tarthattak és vikáriust választhattak maguknak »boszniai vikárius« cimmel.[7])

XII. Gergely pápa ezeket a kiváltságokat megerősítette, miként ez kiviláglik V. Márton pápa 1424. július 28-án kelt bullájából, amelyben hasonlóképen jóváhagyja elődjének azon intézkedéseit, hogy a boszniai observánsok közvetlenül a miniszter generálistól és a vikáriusától függjenek.[8])

A boszniai observáns vikárius hatalma nemcsak a Duna-

---

[1]) Margalits: Horv. tört. repert. I. 94. — Analecta Franciscana. II. 178. »facta est ibi vicaria, quae hodie Bosnensis vocatur.«

[2]) Margalits: Horv. tört. repert. I. 234.

[3]) Margalits: Horv. tört. repert. I. 235. (Glasnik. XI. 412—416.)

[4]) Margalits: Horv. tört. repert. I. 235. (Theiner: Mon. Hung. I. 768.)

[5]) Margalits: Horv. tört. repert. I. 236. (Theiner: Mon. Slav. mer. I. 308. és 336.)

[6]) Margalits: Horv. tört. report. I. 94.

[7]) Csevapovich: Synoptico — Memoralis Catalogus 46. (Marcus de Lisabona: Chron. Min. Lib. I. c. 58.

[8]) Fermendzin: Acta Bosnae 122.: Litterae Martini V. de die 28. julii 1424. datae, quibus »confirmat ea, quae Gregorius XII. circa regimen fratrum vicariae Bosnen. statuerat, nempe ut omnes fratres intra limites ipsius vicariae immediate a ministro generali et eius vicario solum, dependeant.« — Bernardino d'Aquila: Chron. 45. 1. Jegyzet.

melléki országokra terjedt ki, hanem még Itália néhány kolostorára is. Az aquilai tartományban volt ugyanis néhány kolostor, amelyeket a boszniai rendtagok szereztek meg maguknak és így ezek a boszniai vikáriatushoz tartoztak.[1])

Guglielmo di Casale miniszter generális 1430. május 16-án kinevezi Capistranói Jánost vizitátornak azon boszniai kolostorok megvizsgálására, amelyek az aquilai tartományban voltak.[2])

Milyen volt ezen kolostorokban a rendi szellem, nem tudjuk. Egyetlen egy feljegyzés, vagy adat sincs, amely útbaigazítást adna ezen kolostorok életére vonatkozólag. Úgy látszik, hogy Capistranói Jánosnak ezen kiküldetése nem függött össze semmi nagyobb dologgal, csupán a rendi konstituciók szerint való felügyelet gyakorlása volt.

A Duna-melléki országokban a ferencrendiek, mivel senki sem támogatta őket, a patarenusokkal semmire sem mentek, sőt kolostoraikban felbomlott a szerzetesi fegyelem.

Guglielmo di Casale miniszter generális Giacomo dalla Marca-t küldi, mint kommisszáriust, a felbomlott szerzetesi fegyelem helyreállítására 1432-ik év tavaszán.[3]) IV. Eugénius pápa, akinek fülébe szintén eljutott a hír a fegyelem lazulásáról, ezt megelőzőleg egy bullát bocsátott ki, amelyben az összes obszerváns kolostorokat, amelyek a törököktől elfoglalt birtokok határán vannak, a »boszniai custodiá«-hoz csatolta.[4])

Giacomo dalla Marca megjelenik Boszniában, ahol II. Tvartkó István király, ámbár nem volt katholikus, mégis a legnagyobb tisztelettel fogadta. A kommisszárius erélyesen és szigorúan lépett fel a laza életet folytató szerzetesek ellen, mire ezek a királyhoz fordultak, aki az engedetlen szerzeteseknek pártját fogta és fel-

---

[1]) Bernardino d'Aquila: Chronica 45.: »Erant enim in dicta provincia (Apuliae) loca quaedam, quae vicariae Bosnae fratres tenebant, quae tunc cum provincia Ungariae unita erat.«

[2]) Fermendzin: Acta Bosnae. 132. »Gulielmi de Casalis ministri generalis, die 16. maji 1430. datas, quibus Fr. Joannem de Capistrano visitatorem in locis vicariae Bosnae subiectis in provincia Apuliae constituti« designat. — Bernardino d'Aquila: Chronica 45. (Videsis P. Bonaventura a Fasano: Memorabilia Minorítica Prov. S. Nicolai, Barii 1656.)

[3]) Greiderer: Germ. Franc. I. 44. »A levél kelt 1432. április 1-én.« Cf. Fraknói: Magyarország összeköt. II. 34.

[4]) Greiderer: Germ. Franc. I. 41. »Rationi congruit« kezdetű bulla 1431. VI. Idus Martii.«

szólította Giacomo dalla Marca-t, hogy »az újításoktól tartózkodjék, az elődeitől megállapított rendelkezéseket tartsa fönn.« [1])

Giacomo dalla Marca látván, hogy a király ellenállásán megtörik minden igyekezete, visszatért hazájába. Két év mulva azonban ismét visszajön, mint a boszniai tartomány vikáriusa és mint a pápától kinevezett »inquizitor haereticae pravitatis.« [2]) Közben Zsigmond magyar király a baseli zsinaton a boszniai franciskánusok érdekében felszólalt és azt kérte, hogy azt a régi kiváltságukat, amely szerint a saját maguk választotta vikárius hatalma alatt álljanak, erősítsék meg. [3]) A zsinat ebben az ügyben maga nem akart intézkedni, azért Giuliano Cesarini bibornokra bízta az ügyet, aki több előkelő ferencrendi meghallgatása után 1434. április 30-án a zsinat nevében kiállította a kiváltságot megerősítő bullát, [4]) amely ellen úgy a miniszter generális, mint az obszervánsok tiltakoztak. [5])

Zsigmond király sürgetésére Giacomo dalla Marca Székesfehérvárra jön 1435-ben, ahol személyesen találkozik a boszniai királlyal. A királynak kegyét sikerült ismét megnyernie, aki egy okiratot állíttat ki a ferencrendiek részére, amelyben felhatalmazza őket, hogy »Isten igéjét és a római szentegyház igazságait hirdethessék, a lakosokat megkeresztelhessék és a római egyház hitére téríthessék.« [6])

Giacomo dalla Marca a király kérésének engedve 1437-ben a Szerémségből, ahol egy ideig működött, átment Boszniába, ahol nagyon szomorú állapotokat talált. Itt és Dalmáciában a viszonyok a lehető legrosszabbak voltak. Példa erre a raguzai zárda. Itt a rendtagok két részre szakadtak: az egyik rész obszerváns, a másik meg konventuális lett. Az előbbiek az első emeleten, az utóbbiak a földszinten laktak. A súrlódás itt napirenden volt. Végre is az obszervánsok a daszkai házba vonultak. Raguza városát ez a dolog annyira bántotta, hogy 1437-ben az összes konven-

[1]) Fraknói: Magyarország összekött. II. 35. — Margalits: Hor. tört. repert. I. 538.
[2]) Fraknói: Magyarország összeköt. II. 32. és 419.
[3]) Fraknói: Magyarország összeköt. II. 21. és 416. (Haller: III. 6. 36.)
[4]) Fraknói: Magyarország összeköt. II. 21. — Fermendzin: Acta Bosnae. 141.
[5]) Fraknói: Magyarország összekköt. II. 21. — Fermendzin: Acta Bosnae. 149.
[6]) Fraknói: Magyarország összeköt. II. 35. — Fermendzin: Acta Bosnae. 150. Az oklevél kelt 1436. jan. 26. — Margalits: Hor. tört. repert. I. 238. Az oklevél datuma: 1436. jan. 25.

tuálisokat elkergette a köztársaság területéről.[1]) Boszniában a belső kűzdelmen kívül még növelte a bajt a török is.

Az 1432—1437-ig terjedő időközben ugyanis a törökök 16 kolostort feldúltak[2]) és lakóikat elűzték. Ehhez járult az a tűrhetetlen helyzet, amely beállott az obszervánsok és a konventuálisok között, amely megbénított minden térítői munkásságot. *Giacomo dalla* Marca bele akart nyúlni a darázsfészekbe, de csakhamar tapasztalnia kellett, hogy a darazsaknak fullánkjaik vannak.

Miután térítői munkássága lázongást idézett elő,[3]) 1438-ban visszatért Magyarországba anélkül, hogy a ferencrendi szerzetesek fegyelmi űgyét elintézte és a térítésben eredményre jútott volna. S miután Magyarországon is ellenséges érzülettel fogadták, Albert király halála után visszatért Olaszországba.

IV. Eugénius pápát bántotta ez a sikertelenség, de azért nem csüggedt el. De mivel ezen időben élet-halál harcot vívott V. Felix ellenpápával, a boszniai űgyet egyelőre nem bántotta. 1444-ben azonban, miután a viszonyok előnyére változtak, ismét kezébe veszi a boszniai ferencrendiek űgyét. Január 24-én kelt bullájával a magyar, erdélyi, moldva, oláh, boszniai és néhány dalmáciai kolostort egy vikárius alá rendelte.[4]) Ez a beosztás azonban nem vált be. A nyelvi különbség, de különösen a nagy területi távolság lehetetlenné tette a kormányzását. Ezen a bajon akart segíteni IV. Eugénius utódja, V. Miklós pápa, midőn 1447. május 14-én kelt bullájában felhívja a Boszniában levő ferencrendieket, hogy válasszanak maguknak vikáriust.

Magyarország déli és délkeleti (Erdély) részein levő kolostorokból alakult meg ekkor a Vicaria Hungariae, a Dráva folyótól egészen az Adria-tengerig terjedő részek kolostoraiból pedig a Vicaria Bosniae.[5])

V. Miklós pápa kevés hónapokkal ezután a boszniai tarto-

---

[1]) Margalits: Hor. tört. rep. II. 170.
[2]) Margalits: Horv. tört. repert. I. 94. és 238.
[3]) Margalits: Horv. tört. rep. I. 238.
[4]) Greiderer: Germ. Fran. I. 47. — Margalits: Horv. tört. Repert. I. 94. — Csevapovich: Synoptico-Mem. 79.: »vikárius lett Fabianus de Bachia vel Bacsino.»
[5]) Holzapfel: Geschichte der Franz. 165. — Margalits: Horv. tört. repert. I. 94.

mányt Giacomo di Primadizzi vikárius generálisra és törvényes utódaira bízza.[1])

A boszniai franciskánusoknak nagy előnyére szolgált a trónváltozás. 1444-ben meghalt Tvarkó király és utóda Tamás István lett, aki a pápai követnek, Tommaso zárai püspöknek, buzgólkodása folytán 1444. szeptember havában a katholikus egyházba tért át.[2]) A király példáját a rokonai és a legelőkelőbb főúrak is követték. S így a boszniai egyházra szebb napok virradtak fel. Mivel azonban a király politikai okokból egyszerre patarénus alattvalóit nem üldözte, a ferencrendiek a pápánál azzal vádolták be, hogy az eretnekeket segíti. A király meggyőzte a pápát a vád alaptalanságáról és bebizonyította, hogy országa veszélyeztetése nélkül a patarénusokat most nem írthatja ki, mert elhamarkodott tettével trónját is elveszíti.[3]) A pápai követ aztán a ferencrendiek és a király közötti surlódást elsimította,[4]) a király a renddel kibékült és különféle jogokat adott neki; a pápa pedig kérelmére két franciskánust rendel udvarába udvari káplánúl.[5])

Tamás István, hogy hithűségét bebizonyítsa, de különösen Hunyadi János sürgetésére és a ferencrendiek biztatására 1450-ben teljes szigorral hozzálátott a patarénusok kiírtásához. Erre polgárháború és lázadás tört ki az országban. A pápa 1450. január 26-án tehát levelet intéz az ország főúraihoz és felszólítja őket, hogy Tommaso püspök felhívására azonnal siessenek a király segítségére.[6]) A felszólítás nem hangzott el hiába, de a király a patarénusokat még sem tudta legyőzni, mivel egyfelől a török, másfelől pedig Brankovics György szerb despota támadt országára. Abbahagyta tehát a hittérítést és minden erejét országának megvédelmezésére fordította.

Bár a háborús viszonyok nem kedveztek a hittérítésnek,

[1]) Greiderer: Germ. Franc. I. 53. »1447. IV. Kal. Octobris.«

[2]) Klaic-Szamota: Bosznia története. 309. IV. Eugénius 1446. július 30-án írja a magyar főrendeknek, hogy a király a katholikus hitre tért: »post multos diversosque tractatus diu habitos cum venerabili fratre nostro episcopo Farensi, quem apud illum in suo regno apostolicae sedis legatum annis septem tenuimus.« (Theiner: Mon. Slav. merid. I. 395.)

[3]) Klaic-Szamota: Bosznia tört. 312.

[4]) Margalits: Horv. tört. repert. I. 82.

[5]) Margalits: Horv. tört. repert. I. 240. (Theiner: Mon. Hung. II. 235.)

[6]) Klaic-Szamota: Bosznia tört. 317.

azért a pápai követ nem adta fel a reményt, hogy mégis sikerül a patarénusokat kiírtani. Ekkor értesült arról, hogy a miniszter generális a boszniai tartományt Capistranói Jánosra bízta, mint vikárius generálisra; s hogy szándékában van mindazon kolostorokat elszakítani a boszniai vikáriátustól, amelyek Dalmáciában vannak, miként már 1447-ben a pápa néhány kolostort elszakított a boszniai tartományból.[1]) A pápai legátus minden követ megmozdít Rómában, hogy ezt megakadályozza. S mivel kedvező választ nem kapott, egyenesen Capistranói Jánoshoz fordul és előadja őszintén, ami a szívén fekszik erre az ügyre vonatkozólag: »Mint más alkalommal tudattam Atyaságoddal, — írja a legátus — szívből óhajtom a katholikus vallás terjedését és előmenetelét a boszniai királyságban, ahol előbb mint Szentséges Úrunknak Eugéniusnak, majd azután Miklósnak, követe működtem, és itt ezen ügyből kifolyólag sokat fáradoztam; s igen megismervén, mi szükséges ezen szent ügyhöz, elhatároztam, hogy a jelen soraimmal felkeresem tisztelendő Atyaságodat és felvilágosítom azokról, amelyeket valószinűleg nem ismer a helynek távolsága és különböző jelentések miatt. Hitelre méltó egyénektől hallottam, hogy a tisztelendő atya, a miniszter generális megparancsolta a boszniai vikáriusnak, és hasonlóképen a nevezett tartomány (vikária) tagjainak, hogy Atyaságodnak engedelmeskedjenek, amiből következik, hogy a mondott tartományt Atyaságodra bízta. Ugyanazon dolgok miatt, amelyeket más alkalommal Szent Péter csarnokában előadtam és amelyekért könyörögtem, megismétlem és Isten nevében kérem, hogy a nevezett tartományt vegye pártfogásába Atyaságod; hiszen valóban sohasem volt nagyobb szükség, hogy jól gondját viseljük, mint most, mikor a király és az ország nagyobb része a hit igazságát (a katholikus vallást) elfogadták és abban hűségesen kitartanak; és kétségen kívül remélnünk kell, hogyha szerzetes testvérekről gondoskodnak, az az ország egészen megtisztúl a manicheusok azon tévelyeitől és a hit igazságaitól megvilágosodik: ha azonban, ami távol legyen, másképen történik, kételkednünk kell, vajjon rosszabbra nem változik-e? Munkálkodott és munkálkodik folyton az említett vikárius a rendtagokkal. Dolgozik e célból és fáradozik,

[1]) Greiderer: Germ. Francisc. I. 53. »1447. V. Kal. octobris.«

amennyire képes, a király őfelsége, és már több kolostort vagy házat alapított: és azt mondom Atyaságodnak, hogy az nagyon csodálatos és említésre méltó dolog, hogy amint a rendtagok megjelennek az eretnekek által megszállott területeken, eltűnnek az eretnekek, miként a viasz a tűz fényétől, és ha annyian volnának ezek a jó szerzetes testvérek, hogy elfoglalhatnák az ország főbb helyeit, kétségtelenül az eretnekek nem maradnának meg, és nem lehetne találni őket sehol. Azért az Isten szerelméért kegyeskedjék Atyaságod a nevezett vikáriust és a többi jóakaratú szerzeteseket segíteni és pártfogolni, és ugyanilyen felfogású más alázatos férfiakat ugyanezen vikáriushoz küldeni, hogy a töviseket és a bogáncsokat kiírtsák. S mivel megértettem, hogy Atyaságod szándékozik néhány dalmáciai kolostort a mondott vikáriától elszakítani, elhatároztam, hogy Atyaságodat figyelmeztetem arra, hogy Isten és a világ előtt mentve legyek, ha valami baj származik belőle. Tudja meg tehát habozás nélkül Atyaságod, hogy teljes lehetetlenség, hogy az a vikáriátus a mondott dalmáciai kolostorok nélkül fenntarthassa magát. Először a megélhetésre vonatkozó dolgok miatt, amelyeket onnan, tudniillik a dalmáciai kolostoroktól kap, mint bort, olajt, ruhát és más hasonló dolgokat, amelyek nélkül az emberi gyarlóság nem létezhetik; ezek ugyanis Boszniában nemcsak a szegény szerzetesek számára hiányzanak, hanem az úrak és gazdagok számára is. Másodszor, mivel a folytonos munka után, s a törökök és eretnekek részéről fenyegető veszélyek után a régi szegényeknek és öregeknek nincs más enyhülésük, minthogy egy időre visszavonulnak Dalmácia biztos kolostoraiba. Harmadszor, tisztelendő Atya, nem lehet nagyobb jogtalanságot elkövetni a Bosznia királyság ellen, mint a mondott kolostorokat így elszakítani; ámbár a hit sziklához erősen oda van fűzve, mégis mivel még új, nem szabad elvadítani, hanem mindenképen segítségére kell lenni. Miért is kérem Atyaságodat, hogyha szándékában van, amint reménylem, a mondott királyt segíteni, és őt el nem vadítani, sem őt meg nem botránkoztatni, ne hozza be ezen vikáriátusba azt az újítást, és ne zaklassa hasonlókkal a vikárius atyát, aki a király és az ország katholikus előkelőinél igen kedvelt, úgyszintén azon szerzeteseknél is, akik jó életet akarnak élni, hanem inkább, amint mondottam, őket védelmezze és segítse. Remélem, hogy husvét után találkozom Atyaságoddal

és akkor bővebben értekezem ezekről és hasonlókról Atyaságoddal, akinek imáiba ajánlom magamat.«[1])

Nincs tudomásunk arról, hogy a pápai követ találkozott volna Capistranói Jánossal. Sőt alapos a gyanúnk, hogy nem is találkoztak, mert neki néhány hétre husvét után pápai parancsra Németországba kellett mennie, s így a szándékolt találkozás valószinűleg elmaradt.

A boszniai vikárius, Michael Jaderensis, tudomást szerezvén arról, hogy Capistranói János Ausztriában van, azonnal ír neki és kéri, hogy jöjjön Boszniába, és erősítse meg hitökben a rendtagokat, a királyt és a népet.[2]) Ő azonban nagy elfoglaltsága miatt ezt a kérést nem teljesíthette; de a rendi ügyekben sem bolygatta meg őket. Pedig mély bajok voltak, mivel V. Miklós pápa 1453-ban kénytelen volt a boszniai tartományt a dalmáciaitól elválasztani aképen, hogy a boszniai provinciába olvasztott hat dalmáciai és két ragusai kolostort; de a köztük támadt viszályok és egyenetlenségek miatt csakhamar szét kellett őket ismét választani.[3]) De az egyenetlenség tovább dúlt közöttük.

Capistranói János 1455-ben Magyarországba jön. Ezt a hírt örömmel fogadták úgy a franciskánusok, mint a király is, mert remélték, hogy ellátogat hozzájuk és mint a pápának megbízottja, úgy a rendi, mint a vallási ügyekben mindkét felet kielégítő ítéletet fog hozni. Valószinűleg erre vonatkozik a királynak azon levele is, amelyben tudtúl adja Capistranói Jánosnak, hogy bizonyos ügyekben, amelyeket élő szóval kell előadnia, hozzá küldi Pozsegai Illést (Elias de Bosega) a boszniai kusztodia kusztoszát, nemkülönben Mislinovigh Tamás és Aichesig Gáspár nemes urakat, akik szándékait és tervét teljesen ismerik, tehát tökéletesen hitelt adhat szavaiknak. Ezt a levelet 1456. március 3-án írta.[4]) A török Boszniát már majdnem egészen bekerítette, s mivel nem

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 111. — Hermann: Cap. triumph. 194. »Datum Farae die 19. Februarii 1451.« — Greiderer: Germ. Franc. I. 56. és Margalits: Horv. tört. repert. I. 82. »A makari kolostor levéltárában van Tamás forski püspök es boszniai pápai legatus levele, amelyet 1451-ben intézett Capistránói Jánoshoz.«

[2]) Greiderer: Germ. Franc. I. 56.

[3]) Margalits: Horv. tört. repert. II. 169. és I. 94. a Dalmát zárdákat »Custodia S. Hieronymi« cím alatt egyesítette.

[4]) Fermendzin: Acta Bosnae. 227. »Datum Jayzn die 3 mensis Martii anno Domini 1456.«

volt a király előtt titok, hogy a magyarok készülődnek a török ellen, e levélvívő egyúttal a királynak a törökökkel szemben követendő állásfoglalását is tolmácsolhatták. De mivel ezen küldöttség főszemélye a boszniai franciskánusok kusztosza, önkéntelenül is első sorban a rendi és vallási ügyekre kell gondolnunk.

Eljútott-e ez a küldöttség Capistranói Jánoshoz és elvégezte-e küldetése célját, nem tudjuk. Az események oly rohamosan fejlődtek, hogy erre vonatkozólag semmiféle következtetést sem szabad vonnunk.

A törökök a következő években 30 boszniai kolostort gyújtottak fel, mire a rendtagok Dalmáciába menekültek és a két tartomány egyesült.[1]) II. Pius pápa az egyenetlenségek megszüntetése végett elrendelte, hogy a vikárius se bosnyák, se dalmáciai ne legyen, hanem olasz.[2])

A törökök, hogy megakadályozzák a keresztények kivándorlását, a ferencrendieknek szabadalom-levelet, Adnahme-t adtak,[3]) amely biztosította a vallás szabad gyakorlását és megóvta őket a basák zsarolásaitól. Így a rend ismét terjeszkedni kezdett és a XVI. század elején ismét önálló tartomány lett. S közülök nem egy zarándokolt el Capistranói János sírjához, hogy erőt merítsen a küzdelemhez attól, aki oly hősiesen küzdött az egyházért és oly szívósan harcolt Szent Ferenc eszméinek megvalósításáért.

[1]) Margalits: Horv. tört. repert. II. 169.
[2]) Margalits: Horv. tört. repert. I. 94. — Bernardino d'Aquila: Chronica 97. »Frater Bernardinus de Aquila vicarius provinciae Bosuae et Dalmatiae.«
[3]) Margalits: Horv. tört. repert. I. 94.

MÁSODIK FEJEZET.

41. §. Capistranói János kolostorokat alapít Ausztriában és Morvaországban.

IV. Eugénius pápa 1436. augusztus 25-én »Sacrae Religionis« kezdetű bullájában Giacomo dalla Marca-nak engedélyt adott, hogy Ausztriában az observánsok részére három kolostort alapíthasson.[1]) De semmi nyoma sincs annak, hogy ezt a kedvezményt igénybe vette volna. Cristoforo da Varese határozottan oda nyilatkozik, hogy Ausztriában observánsok nem voltak, sőt még azt sem tudták, hogy mi az. »Tekintetbe vevén — írja ő — az igen buzgó atya, hogy Ausztriában és más a körülfekvő részekben, semmiféle obszerváns kolostor nincsen, sőt még azt sem tudják, mi az; látván végül, hogy sok tanár és kiváló tanuló óhajt tanítványa lenni, elkezdett arról gondolkodni, milyen lelki haszon, az isteni tiszteletnek milyen elterjedése, és a rendnek milyen megbecsülése lesz, ha valamelyik helyet observánssá teszi.«[2])

Cristoforo da Varese azonban túloz, midőn azt állítja, hogy Ausztriában ismeretlen volt az observantia fogalma. Vannak ugyanis történeti nyomok, amelyek azt sejtetik, hogy igen is itt is megindult az a hatalmas lelki mozgalom, amelynek legfőbb terjesztője Capistranói János.

Ferdinánd, Ausztria hercege, 1422-dik év július 2-án Wiener-Neustadtból kelt levelében felhatalmazást ad főtisztjének Laurentius Saurer-nek, hogy a wieni Szent Tyboldusról nevezett kolostor mezitlábas szerzeteseinek engedélyt adhat a szükséges fa vágására.[3]) Ezek a mezitlábas szerzetesek (fratres discalecati), ha nem is

---

[1]) Wadding: Annales Min. X. 273. — Acta Sanct. Oct. X. 308.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 519.: Cristoforo da Varese: c. IX. — »Considerans zelantissimus Pater quod in partibus Austriae et in aliis circumiacentibus, nullus erat locus de Observantia, sed nec quid esset Observantia, noverant, videns denique, quod multi magistri et studentes notabiles cupiebant eius esse discipuli, coepit cogitare, magnum futurum lucrum animarum, ampliationem divini cultus, et honorem Ordinis si aliquis locus de Observantia reciperetur.«

[3]) Herczog: Cosmographia. I. 19. — Analecta Franc. I. 48.

voltak még obszervánsok, de bizonyára szigorúbb életet éltek, mert különben ilyen elnevezéssel nem illették volna őket. De van ennél még nyomósabb bizonyítékunk is. Frigyes passaui püspök 1449. július 2-án a sankt-pölteni leégett kolostor újjáépítését elősegíteni akarván, telket és házat ajánlt fel a ferencrendieknek, nevezetesen Georg Lederer-nek. Az alapító levélben azonban ezt a záradékot teszi: »Ha pedig, ami távol legyen, ezen kolostor testvérei a jövőben bármikor, esetleg az emberi nem üldözőjének befolyása folytán, a saját üdvüket elhanyagolván, a szigorú szabályok megtartásától eltérnek (a regulari observantia . . . recederent) akkor, amint most akarjuk, ennek az ajándékozásnak és adományozásnak semmi ereje és érvénye nincsen, hanem az azok fölött való említett jogunknak vissza kell szállnia mireánk és egyházainkra.«[1])

Cristoforo da Varese tehát nyilván tévedett, midőn azt állította, hogy Ausztriában és környékén nem ismerték az obszervantiát. Abban azonban igaza volt, hogy egyetlen obszerváns kolostor sem volt. S így joggal mondható Capistranói Jánosról, hogy ő a megalapítója az obszervantiának Ausztriában és a körülötte levő tartományoknak.

Az első kolostor, amelyet Capistranói János Ausztriában alapított a wieni volt. Alapítása pedig első látogatására, 1451-re esik.

Beszédeivel ugyanis annyira meghatotta Wienben a közönséget, hogy »nemcsak a paraszt népség, hanem a leghíresebb egyetemnek tanárai és tudós tanulói is vetekedtek őt követni, és epekedve kérték, hogy rendjének szent ruháiba öltöztesse be őket.«[2]) Ez a buzgalom ébresztette fel benne azt a gondolatot,

---

[1]) Analecta Franc. I. 138.: »Si vero, quod quidem absit, fratres eiusdem loci aliquo tempore affuturo a regulari observantia suasu forte persecutoris humani generis, sua salute neglecta, recederent, ex tunc, prout nunc volumus, hanc nostram donationem et liberationem nullius esse roboris et momenti, sed iam dictum ius nostrum super illa ad nos et ecclesiarum nostrarum redire debere.«

[2]) Herczog: Cosmographia I. 29. — Analecta Franciscana I. 55. Nicolao da Fara 1451. júl. 24-én kelt leveléből: »Poenitentiae, et vitae anteactae ad meliorem conversio in tantum excrevit, quod non tantum communitas plebeia, sed et celeberrimae Universitatis Magistri ac docti Studiosi illum sequi contenderint, sacroque ordinis Habitu donari avidissime postularint.« — Analecta Franc. II. 337. — Hermann: Cap. triumph. 325.

hogy az obszervánsokat letelepíti Wienben.[1]) III. Frigyes császár, akiben megvolt a hajlandóság a vallási dolgok iránt, készséges örömmel fogadta szándékát. A császár e célból a városban több helyet ajánlott fel,[2]) de Capistranói János egyiket sem fogadta el, mivel a városban már voltak Szent Ferencnek fiai,[3]) és mivel a nagy városok forgatagában nem szerette letelepíteni a szerzeteseket. S így választása a Szent Theobaldusról nevezett kolostorra esett, amely a városon kívül volt, s amely úgy a hely, mint az épület tekintetében is megfelelt a kívánalmaknak. Ezen kolostorban még 1422-ben is Szent Ferenc fiai voltak.[4]) 1451-ben pedig Szent Ferenc III. rendű apácái laktak benne.[5])

Cristoforo da Varese és Nicolao da Fara azon tudósításai, hogy a Szent Theoboldusról nevezett kolostor lakói apácák voltak, nagy zavarba hozta az írókat. Némelyek aképen vélekedtek, hogy két kolostor volt egymás mellett, az egyik az apácáké, a másik pedig a férfi szerzeteseké; templomuk azonban közös volt.[6]) Mások másképen iparkodtak a dolgot megmagyarázni. Hermann szerint Wienben a városon kívül két kolostor volt: egyik a Szent Theobaldusról nevezett kolostor a nőké, a Szent Bernardinoról

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 519. Cristoforo da Varese: c. IX.: »videns denique, quod multi magistri et studentes notabiles cupiebant ejus esse discipuli, coepit cogitare etc...«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 519. Cristoforo da Varese: c. IX. »post multa loczu, sibi per eos ostenta, placuit ei locus sancti Theobaldi.«

[3]) Herczog: Cosmographia. I. 26. Nicolao da Fara 1451. júl. 24-én kelt levele: »per totam Urbem Viennensem usque ad Conventum Fratrum Minorum Conventualium ad S. Crucem introducti sumus.« — Analecta Franciscana. I. 336.

[4]) Herczog: Cosmographia I. 19. Régi okmány szerint: »Jacobus, Dei gratia, Archi-Episcopus Cozoelensis dat omnibus Christi Fidelibus 1000 dies Indulgentiarum ad Sanctum Tyboldum Ord. FF. Minorum, quicunque porrexerint ibi Eleemosynam ad Ecclesiam toties, quoties, et Ecclesiam visitaverint, et dixerint unum Pater noster, et Ave Maria, confessi, et contriti, perpetuis temporibus duraturis 1343.« — Ferdinandus, Ausztria hercege 1422. júl. 2. Wiener-Neustadtból kelt levelében engedélyt ad a szükséges fa elszállítására »Fratribus discalecatis ad Sanctum Tyboldum Viennae.« — Analecta Franciscana I. 48.

[5]) Herczog: Cosmographia I. 29. Nicolao da Fara levele: »Arrisit prae caeteris Joanni nostro S. Theobaldi Monasterium, Sororum nostrarum Tertii Ordinis extra Civitatem. — Acta Sanct. Oct. X. 519. — Cristoforo da Varese: IX. c. »In quo quidem loco Sorores Tertii Ordinis beati Francisci prius habitabant.« — Analecta Franciscana I. 48. és II. 337. — Greiderer: Germ. Franc. I. 392.

[6]) Herczog: Cosmographia. I. 20.

nevezett pedig a férfiaké.[2]) Mind a két fél tévedésben van; mert Wienben a városon kívül 1450 körül csak egy kolostor volt; se előtte, se utána kettő nem volt. A városban volt a Szent Keresztről nevezett kolostor, ahol Capistranói János meg is szállt, miként erről Nicolao da Fara határozottan tudósít: »Ilyen módon fogadott bennünket az alázatos és buzgó klérus és papság a leghiresebb egyetemmel, városi hatósággal, megszámlálhatatlan néppel és nemesekkel elénkbe jövén, és ilyen kíséretben vezettek bennünket egész Wien városon keresztül a konventuális ferencrendi testvérek Szent Keresztről elnevezett kolostoráig, ahol vígasztalásúl beszédet tartott és először osztott áldást a népnek.«[3])

Sem a szemtanúk, sem a későbbi írók nem tudnak más kolostorról, mint e kettőről: Szent Theobaldusról és a Szent Keresztről elnevezett kolostorokról.

A Szent Theobaldusról nevezett kolostorról pedig két szemtanú állítja, hogy 1451-ben Szent Ferenc harmadrendű apácái laktak benne.

Cristoforo da Varese ezeket írja: »Megbeszélvén a dolgot Frigyes római király őfelségével és a wieni polgárokkal, sok hely után, amelyet neki felajánlottak, megtetszett neki Szent Theobaldus helye az obszerváns testvérei letelepítésére, és azt az apostoli tekintélyre támaszkodva, elfogadta 1451. július havában. Ezen a helyen előbb Szent Ferenc harmadrendű nővérei laktak, akiket összes vagyonuk megtartásával más helyre telepítettek le.[1]) Nicolao da Fara pedig röviden ezt mondja: »Ugyanis itt a szerzetesi helyet testvérei részére elfogadta, ahol azután 118-an

---

[2]) Hermann: Cap. triumph. 325. — Analecta Franciscana I. 57.

[3]) Herczog: Cosmographia. I. 26. Nicolao da Fara levele Ludovico da Siena vikáriushoz 1451. júl. 24-én. — Analecta Franciscana I. 52. »Tali modo a devoto zelosoque clero ac sacerdotio cum celeberrima universitate, magistratu, plebeio nobilique populo prorsus infinito obviam venienti nos suscepti talique comitatu per totam urbem usque ad conventum Fratrum Minorum Conventualium ad S. Crucem introducti fuimus. In hac ecclesia solatiose habita concione, primam populo contribuit benedictionem.«

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 519. Cristoforo da Varese: c. IX.: »Alioquin igitur super hoc serenissimum regem Romanorum, Fredericum, et cives Viennenses, post multa loca, sibi per eos ostensa, placuit ei locus sancti Theobaldi pro habitatione fratrum de Observantia, illumque, auctoritate apostolica fultus, recepit anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo de mense Julii. In quo quidem loco Sorores Tertii Ordinis beati Francisci prius habitabant, quae retentes earum possessionibus, ad alium locum translatae sunt.«

tartózkodtunk.«[1]) A fenntebbi levelében, amelyet Ludovico da Siena vikáriushoz intézett, már határozottabban nyilatkozik Nicolao da Fara: »Megtetszett a többieken kívül Jánosunknak Szent Theobaldus kolostora, amely a harmadrendű nővéreinké volt a városon kívül; miért is az apácák rögtön a városba telepíttettek be; nekünk pedig Szent Theobaldusnak ezen kolostorát a császár költségén elkészítették és átadták.[2])

E két szemtanú csak egy kolostorról tud, és mindketten határozottan kimondják, hogy apácáké volt. Lehetetlen, hogy említést ne tettek volna a másik kolostorról is, ha az létezett volna. Ezen, minden kétséget kizáró bizonyítékokkal szemben tehát megdől az a vélemény, hogy két kolostor volt a városon kívül.

Mihelyt Capistranói János megállapodott a kolostor kiválasztásában, az apácák eltávolítása azonnal határozatba ment. Az apácák meghajoltak a pápai parancs[3]) (auctoritate apostolice fultus recepit) és a császári akarat előtt. Nem tehettek ellenvetést, mert »minden vagyonukat megtarthatták«[4]) és előnyösebb helyet kaptak a városban.

A hurcolkodás azonnal megtörtént; az apácák bevonultak a városba.[5]) Az átadás napjában nem egyeznek meg a források. Cristoforo da Varese 1451. július havára teszi;[6]) Glassberger krónikája július 30-kára,[7]) mások pedig július 22-kére.[8]) Nicolao da Fara 1451. július 24-én kelt levelében már mint befejezett tényről beszél, tehát bátran elfogadhatjuk határnapúl a július 22-ikét.[9])

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 465. Nicolao da Fara: c. VII.: »Num ibi religiosum locum pro suis fratribus recepit, ubi postea centum decem et octo commorati sumus.«

[2]) Herczog: Cosmographia I. 29. — Analecta Franciscana. I. 55.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 519. — Cristoforo da Varese: c. IX. — Analecta Franciscana. II. 337.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 519. Cristoforo da Varese: c. IX. »retentis omnibus earum possessionibus.« — Analecta Franciscana II. 337.

[5]) Herczog: Cosmographia I. 29. Nicolao da Fara levele: »quare continuo translatae sunt Moniales ad Civitatem.« — Analecta Franciscana. I. 55.

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 519.: recepit anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo de mense Julii.«

[7]) Analecta Franciscana. II. 337.: »anno 1451. penultimo die Julii.«

[8]) Herczog: Cosmographia. I. 22. — Hermann: Cap. triumph. 325. — Greiderer: Germ. Franc. I. 414. — Walouch: Jana Kapistrána. 221. — Acta Sanct. Oct. X. 309.

[9]) Herczog: Cosmographia. I. 29. — Analecta Franciscana. I. 55.

Nicolao da Fara tudósítása szerint wieni tartózkodása alatt sokan tódultak hozzá azon kérelemmel, hogy vegye fel őket a rendbe. »A bűnbánatnak és az előző életnek jobbra való változtatása annyira nőtt, hogy nemcsak a közönséges nép, hanem a leghíresebb egyetemnek tanárai és tudós tanulói is igyekeztek őt követni, és vágyva vágyódtak arra, hogy őket a rendi szent ruhába beöltöztesse, kik közül többeket megvigasztalt, 50-nél többet felvevén rendünkbe, másokat más kolostornak hagyván meg.«[1])

A kolostor átvétele alkalmával rögtön 50 ifjút vett fel a rendbe újoncoknak, akiket mind az új kolostorban helyezett el.[2]) Az ifjak között volt 7 előkelő ausztriai származású is.[3]) Glassberger arról értesít, hogy ezen nemes ifjak között volt Wenceslaus de Wolfstain báró is, aki László Magyar- és Csehország királyával tartózkodott Wienben és résztvett királyával a tornajátékokon is; de Capistranói János beszédének hatása alatt lemondott a világról, franciskánus lett Ferenc név alatt.[4]) Számuk rohamosan nőtt, mert Nicolao da Fara szerint nemsokára »118-an laktunk benne.«[5])

Az új kolostor quardiánjává Girolamo da Milanót, vikáriussá és az újoncok mesterévé pedig Székely Mihályt nevezte ki.[6])

[1]) Herzog: Cosmographia. I. 29. — Analecta Franciscana. I. 55.: »Poenitentiae et vitae anteactae ad meliorem conversio in tantum excrevit, quod non tantum communitas plebeia, sed et celeberrimae Universitatis Magistri, ac docti Studiosi illum sequi centenderint, sacroque Ordinis Habitu donari avidissime postulaverint; quorum complures consulatus est ultra 50 in nostrum suscipiens Ordinem, alios aliis reliquendo Monasteriis...«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 519. Cristoforo da Varese: c. IX.: »Coeperunt ergo post loci susceptionem multi studentes confluere, et ingressum Ordinis humiliter petere. Igitur infra paucos dies, plures magistri baccalarii et studentes ... ad ordinem recepti sunt.« — Herczog: Cosmographia. I. 29. Nicolao da Fara leveléből: »In eo zelosus noster Joannes quinquaginta susceptos Studiosos sacro Religionis habitu induit.«

[3]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 448. »septem Austriacos bonae expectationis iuvenes Minoritico habitu induit.«

[4]) Analecta Franciscana. II. 337. »In eo ergo loco notabilis litterati et nobiles personae Ordinem ingressi sunt, inter quos fuit baro quidam de Bohemia, Wenceslaus de Wolfstain, qui cum rege Hungariae ac Bohemiae, Ladislao, Viennae existens, celebrato prius hastiludio, mundo valefecit, et ibidem Ordinem ingressus Franciscusque vocatus, magnum zelum Ordinis habuit.« — Cf. Hueber: Dreyfache Cronickh. 289.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 465. Nicolao da Fara: c. VII.

[6]) Herczog: Cosmographia, I. 29. Nicolao da Fara levele: »Patrem nostrum Michaëlem de Sicilia Vicarium et Novitiorum Magistrum constituit, Patrem vero Hieronymum de Mediolano Quardianum praefecit.« — Greiderer: Germ. Franc. I. 414. és 301. — Hermann: Cap. triumph. 325. A neveket felcseréli. — Walouch: Jana Kapisztrána. 221. Követi Hermannt.

Az új kolostort a császár költségén helyrehozták és úgy vonultak be az új szerzetesek.[1]) Nicolao da Fara egy kicsit túloz, mert olyan rövid idő alatt a kolostort teljesen átalakítani és nagyobbítani nem lehet.

Azt említenünk sem kell, hogy az új kolostor védőszentjévé Bernardino di Sienát is választotta Theobaldus mellé. Az új kolostor tehát ezután Szent Theobaldus és Szent Bernardino kolostora címen szerepel a rend történetében.[2]) A kolostor nagyságát bizonyítja azon körülmény, hogy 200-nál többen is elfértek benne.[3])

A wieni kolostor volt Capistranói Jánosnak ezentúl a legkedvesebb kolostora. Bármerre járt is, lelke mindig ezen kolostor fiainál lakozott. Mikor csak teheti, elhalmozza szeretetének minden jelével; és iparkodik a legtehetségesebb és legjelesebb férfiakkal benépesíteni. 1452-ben Leipzigben jártakor 60 egyetemi hallgatót és tanárt sikerült a világból kihalásznia. Első gondja volt ezek egy részét Wienbe küldeni. Cristoforo da Varese felügyelete alatt útnak indít a 60 közül 34-et Wien felé. Bambergen keresztül Nürnbergbe megy a csapat, ahol Capistranói János rendeletére 10-en ott maradnak, a többi 24 pedig Wienbe siet a Szent Theobaldus kolostorba. Az egyik forrásunk névleg is felemlít közülök kettőt, nevezetesen Cherubinus de Saxo és Aegidius de Salice testvéreket. Az utóbbiról még azt is megjegyzi, hogy később quardián lett Goslárban.[4]) Cristoforo da Varese így beszéli el: »És itt (Leipzigben) sok magistert, baccalaureatust és

[1]) Herczog: Cosmographia I. 29. Nicolao da Fara tudósítása. »Nobis vero illud S. Theobaldi Monasterium Caesareis expensis ac privilegiis praeparatum, ac traditum est.«

[2]) Hermann: Cap. triumph. 204. — Herczog: Cosmographia. I. 36. — Facies provinciae Seraphico — Austriacae. 63.

[3]) Herczog: Cosmographia I. 36. — Acta Sanct. Oct. X. 309. »Tantam — ait Thomas Cataneo — benedictionem infudit Deus huic primo conventui, per S. Capistranum fundato, ut infra brevissimum tempus numerus, eorum, qui se sub vexillo S. Francisci militaturos spoponderant, ad ducentos ascenderit.«

[4]) Analecta Franciscana II. 342. »Beatus autem pater Johannes de Capistrano tantum fructum fecit in civitate Lipsia praedicando, quod multos magistros et studentes numero LX. ad ordinem recepit, a quibus XXXIV. per venerabilem patrem fratrem Christophorum de Varesio ad conventum Norimbergensem per Bambergam datis ad episcopum litteris, transmisit. Et Norimbergae manserunt X. videlicet frater Johannes Xantes, frater Johannes Gratia, frater Rufinus etc., reliqui transmissi sunt Viennam ad conventum sancti Theobaldi. Inter quos fuerunt frater Cherubinus de Saxo, et frater Aegidius de Salice, qui postea fuit Guardianus in Cosla.«

különböző osztályú tanulókat, előkelő és kiváló férfiakat vett be a rendbe, körülbelül számra nézve 70-et. Ezek közül én Leipzigtől Wienig néhányat, talán 24-et, magammal vittem a legnagyobb hidegben, naponkinti bőjtölés mellett, akik közül már néhányan meghaltak. A többiek még életben vannak, tudniillik frater Jacobus de Glogovia, most troppaui quardián, frater Bonaventura, most lubsiceni quardián, frater Franciscus de Silesia, akit először vett be, most a Szent Radegunda kolostorának quardiánja, frater Paulus Wisina, most langnieni quardián, frater Christophorus de Pretin és mások többen.«[1])

Azt hisszük, hogy nem csalódunk, ha azt állítjuk, hogy ezen alkalommal írta azt a levelét, amely a wieni és neuburgi újoncoknak szól. Kísérő levél lehetett ez, amelyben a régi fiait az atyai szív egész melegével sarkalja a kitartásra és állhatatosságra. Oly nagy melegséget áraszt ez a levél, oly nagy szeretetet sugároznak ennek sorai, hogy érdemesnek tartottuk teljes egészében közölni.

»Jézus. — Legkedvesebb fiacskáinak, Illuminatus testvérnek és a többi wieni és neuburgi Krisztus szolgálatában élő újoncoknak Capistranói János testvér sokszoros üdvözletét küldi.

Nincs, de nem is lehet semmi sem, ami öregségemben édesebben és kellemesebben vigasztalna meg, mint annak a hallása, hogy fiaim az igazság útján járnak; mert jóllehet, Krisztus kegyelméből mindig szívemen hordom mindnyájatok ügyét, mégis inkább és inkább a ti leveletek alapján, — amelyen kívül, mint írjátok, ezer más dolog jut tudomásomra, — a jelen pillanatban egész lelkem örömével örvendek azon, hogy észrevettem, hogy az bennetek megvan; mentségteket is nem annyira hálásan, mint kedvesen veszem. Rajta tehát! Krisztusnak harcosai, folytassátok azt a szent ügyet, amint megkezdettétek; és az állhatatosságot, amelyet gyakoroltok, s amelyet nekem leveletekben megigértetek, s amelyet végül oly sok édes beszélgetés közt felajánlottatok, minden igyekezettel és törekvéssel karoljátok fel, mert enélkül sem a harcos a győzelmet, sem a győztes a pálmát nem nyeri meg. Ez ugyanis táplálója a jutalomnak és érdemnek, testvére a türelemnek, leánya a kitartásnak, barátja a békének, kapcsa a barát-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 326.

ságnak, összekötője az egyetértésnek, erőssége a szent életnek. Mit mondjak többet? Vedd el — mondja Szent Ágoston [1]) — az állhatatosságot és az engedelmességnek nem lesz érdeme, a jótettnek nem lesz jutalma, a lelki erősségnek dicsérete. Ez az egyedüli, amely az örökkévalóságra számot tarthat, vagy jobban mondva, amely az embert az örökkévalóságra képessé teszi, miként az Úr mondja: »Aki állhatatos marad mindhalálig, az üdvözülni fog.« Örülök ugyanis kimondhatatlan örömmel, hogy a többi erényeket is megtartjátok, amelyek ezt, amelyről beszélünk, magukkal vonják. Valóban ez a legfőbb királynak egyetlen leánya, az erényeknek betetőzése, azoknak teljessége, az összes jónak letéteményezése; azon erény, amely nélkül Istent senki meg nem láthatja. Tehát ebbe, amelyről látom, hogy egész figyelmetekkel csüngtök, kérlek, vessétek erősen horgonytokat, hogy végre győztesekké levén, elvehessétek az Úr kezéből a halhatatlanság koronáját. De nem lehet senkit megkoronázni, aki nem győzött; nem győzhet az, aki nem harcolt, nem harcolhat az, akinek nincsen ellensége és kísértései. Higyjetek nekem, egykoron meg fog rostálni benneteket a sátán. De áldott az Úr, és nem engedi meg, hogy jobban megkísértessetek, mint amennyiben hasznotokra válik, hogy gyakoroljátok magatokat és megjavuljatok, hogy aki — mint Ágoston mondja — nem ismeri magamagát, magamagára ismerhessen. Vigyázzatok tehát testvéreim és fiacskáim, és a hit fegyverébe öltözve, a szentírás vigaszával és az imádság serény gyakorlásával ellenségteket győzzétek le; törekedjetek eltörölni hibáitokat és vétkeiteket a penitenciatartás fájdalmával, az alázatosság sóhajával, a bűnbánatos szív áldozatával. »Az én igám édes és az én terhem könnyű«, mondja az Úr Jézus, a mi lelkünk Megváltója. »Fugite, inquit, de medio Babylonis et salvate animas vestras, consolate ad urbes refugii, ubi possitis et de preteritis agere penitentiam, et in presenti obtinere gratiam, et futuram gloriam fiducialiter prestolari.« Nem fog visszatartani titeket a lelkiismeret, mert ahol bőségben volt a bűn, bővelkedni szokott a kegyelem is. A szigorú penitencia se riasszon vissza! Ezen idő szenvedései nem felelnek meg a jövendő dicsőségnek, amely

[1]) Ez az idézet Szent Bernárdtól való: (Migne: Patr. lat. vol. 182. p. 279. — Epist. 129. m. 2.)

bennünk ki fog nyilatkoztatni. »Jönni fog, jönni fog — mondja Jeromos — majd az a nap, mikor győztesen visszatérsz hazádba, ahová az égi Jeruzsálemen keresztül mint vitéz férfiú koronázottan mész át. Akkor szüleidnek is kéred ezen városnak polgárjogát. Akkor Pállal polgárjogot fogsz kapni; akkor érettem is közben fogsz járni: mondani fogom ugyanis én, aki Leipzig városában ösztönöztelek, hogy győzzél. Isten veletek fiacskáim, lelkemnek öröme, koronája és vigasztalása; imádkozzatok érettem, ki sohasem feledkezem meg rólatok és aki mindig az Úrnak ajánllak benneteket.«[1])

Valahányszor Wienbe jött, mindig a Szent Theobaldus kolostorba szállt, ahol elég alkalma nyílt fiainak a lelkiekben való előmenetelében gyönyörködni. Erről tanúságot is tesz azon levelében, amelyet 1455. január 2-án a krakaui kolostor tagjaihoz intézett. »Mikor a Rajna vidékéről a legnagyobb fáradalmak és utazási nehézségek után Wienbe érkeztem, ahol testvéreimet és az Úrban nemzett fiaimat az erényekben és a szerzetesi erkölcsökben mint angyalokat elmerülve találtam, oly nagy öröm fogott el és oly nagy boldogság töltött el, hogy majdnem minden fáradalmamról és a téli hidegekről, amelyeket útközben szenvedtem, teljesen megfeledkeztem.«[2])

Mikor végleg távozik Németországból, akkor is felkeresi még utoljára wieni fiait, hogy búcsúzásúl szívének egész szeretetével buzdítsa őket a kitartásra, a szerzetesi kötelességek szigorú megtartására.[3]) Utolsó szavai is erre vonatkoztak: »Legkedvesebb testvéreim, engem többé nem fogtok meglátni! Halálom után jönni fognak többen, akik új tanokat, különböző konstitucziókat szándékoznak behozni, de ne higyjetek nekik, mert csalók lesznek.«[4]) Érzékeny búcsú után elvált az atya fiaitól, és nem is látták egymást többé, de emléke sokáig élt még a wieni kolostorban.

1455-ben, midőn a pestis nagyban dühöngött Wienben, a Szent Theobaldus kolostor lakói közül is többen áldozatúl estek.

---

[1]) Archivum Franc. Hist. 1911. 116.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 294. — Hermann: Cap. triumph. 459. »Capistránói János levele Wienből 1455. jan. 2-án. — Herczog: Cosmographia I. 43.

[3]) Analecta Franciscana. I. 57.

[4]) Herczog: Cosmographia. I. 44. A beszéd themája: »In disciplina perseverate.«

Meghalt hat felszentelt pap, 11 újonc, 7 laikus testvér. Az áldozópapok között voltak: Timotheus de Fürnsreith és Angelus von Austria. Mindkettőt Capistranói János vette fel a rendbe és erényeikkel nagyon kitűntek.[1])

Wienből Capistranói János a husziták megtérítésére Csehországba indult; útközben érinti Klosterneuburgot is, ahol György prépost (mások szerint Simeon prépost) kérésére beszédet mond a néphez.[2]) Mint egyebütt, a népet itt is elragadta szónoklataival. A nép, hogy háláját méltóan lerójja, egyértelműleg elhatározta, hogy az observánsok részére kolostort épít. Erre a célra legalkalmasabbnak találták azon elhagyatott kolostort, amely a város falain kívül volt. Szent Ágoston-rendű apácák lakták ezt egykoron, de a pestis egy szálig elragadta őket, s így a kolostor pusztulásnak indult.[3]) Az elhagyatott kolostor a hozzátartozó birtokokkal együtt földesúri jogon a klosterneuburgi kanonokokra szállt át.[4]) A város lakói tehát küldöttséget menesztettek az előbb említett préposthoz és arra kérték, hogy a romokban heverő kolostort engedje át Capistranói Jánosnak. A prépost teljesítette kérésüket,[5]) sőt még az újjáépítéshez is készségesen hozzájárult.[6])

Capistranói János átvette a kolostort, de jóváhagyás végett felterjesztette az ügyet a passaui püspökhöz, akinek joghatósága alá tartozott Klosterneuburg. Mivel a püspökség üresedésben volt, azért a püspöki-helynök, Udalrich Burchard, prépost, hagyta jóvá az ügyet 1451. nov. 22-én kelt levelében.[7]) »A te felterjesztésedből — írja a prépost — értesültünk arról, hogy Klosterneuburgban van egy bizonyos telek, ahol egykoron apácák laktak, de amelyet elhagyván, lakatlanúl hagytak, úgy hogy abban senki sem lakik; a mondott háztelket és elhagyatott helyet a klosterneuburgi kolostor prépostja és konventje neked és Szent Ferenc regulája alatt élő rendtársaidnak, akiket observánsoknak hívnak, átengedte,

[1]) Analecta Franciscana I. 104.
[2]) Herczog: Cosmographia I. 348.
[3]) Analecta Franciscana. I. 141.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 309.
[5]) Greiderer: Germ. Franc. I. 320. — Hueber: Dreyfache Chronikh. 482.
[6]) Herczog: Cosmographia I. 348.
[7]) Facies Provinc. Seraphico-Aust. 164. »1451. 22. decembris.« — Acta Sanct. Oct. X. 309. »1451. 22. decembris.« — Analecta Franciscana I. 141. »die 22. Novembris anno 1431.« Sajtóhiba 1451. helyett. — Herczog: Cosmographia. I. 348.

hogy ott Istennek örökösen szolgáljatok. Mi, amennyiben rajtunk áll, mint fenntebb mondottuk, ezt az engedményt püspöki hatalmunknál fogva, amelynek jelenleg, a püspöki szék üresedése alkalmával birtokában vagyunk, helybenhagyjuk, jóváhagyjuk és Isten nevében megerősítjük. Kelt Passauban, 1451. év november 22-én.«

Mikor készült el az újjáépítés és mikor vonultak be az új rendtagok, biztos adattal arról nem rendelkezünk. Herczog a kolostor tervrajzának készítését is Capistranói Jánosnak tulajdonítja.[1]) De ezen feltevését semmivel sem okolja meg.

De hogy 1452-ben már elfoglalták a kolostort, arra bizonyítékúl szolgál Capistranói Jánosnak a wieni újoncokhoz írt levele, amennyiben ez a levél a neuburgi növendékeknek is szól. Így kezdődik ugyanis az a levél: »Legkedvesebb fiacskáinak, Illuminatus testvérnek és a többi újoncnak, akik Wienben és Neuburgban Krisztus szolgálatában élnek, Capistranói János az Úrban sok üdvözletét küldi.«[2])

A templomot a főoltárral együtt 1489. május 6-án szentelte fel Albertus, salonai püspök, a passaui püspöknek segéde.[3])

1451. július végén érkezik Brünnbe, ahol augusztus 1-én már a Szent Péterről nevezett templom előtt a néphez beszédet mondott.[4]) Augusztus 15-én távozik Brünnből,[5]) hogy a közelben levő városokban is hirdesse Isten igéjét. Szeptember 7-én ismét visszatér ide és itt tartózkodik egész október 4-ig, Szent Ferenc napjáig.[6])

Ezen két tartózkodása valamelyikén tette le az alapot a kolostor építésére. Egyes írók[7]) október 18-kára, Simon és Judás

---

[1]) Herczog: Cosmographia I. 349. »Singula, ut beatiorem sortirentur successum, et fratribus solatium augeretur amplius, ipse B. Capistranus manibus suis reparandi subin Claustri delineationem formavit, fratrum habitacula ordinavit.«

[2]) Arch. Franc. Hist. 1911. 116.

[3]) Analecta Franciscana. I. 141.

[4]) Walouch: Jana Kapistrána. 228.

[5]) Eugen Jacob: Johannes von. Cap. I. 54.

[6]) Walouch: Jana Kapistrána. 335.

[7]) Greiderer: Germ. Franc. I. 637. — Walouch: Jana Kapistrána: 340. Anno 1451. circa festum Ss. Apostolorum Simonis et Judae in Suburbio Brunensi ante portam Judaicam s. Capistranus suscepit locum et erexit conventum D. Bernardino (i. c. Sennensi) sacrum, partim ex publicis civium facultatibus partim privatis, hic inter saeva haereticorum jacula nihilominus a Fratribus in multis persecutionibus illaesus permansit.»

apostolok ünnepére teszik az alapítás napját, de ez tévedés, mert október 15-től Krummauban volt a Rosenberg családnál.[1])

A kolostor alapításához nemcsak a város, hanem magánosok is hozzájárultak. Az alsó városban, közvetlen a Zsidókapu előtt épült fel a kolostor, azon a területen, amelyet a brünni mészárosok ajánlottak fel.[2]) László király sem akart hátramaradni az ajándékozásban, azért a kolostornak adományozta a kolostor mellett levő zsidó iskolát.[3]) A céhek erre vetekedtek a jótékonyságban. A pékek ingyen adtak süteményt a kolostor első lakóinak, amiért aztán Capistranói János őket hálából bevette Szent Ferenc lelki-testvérületébe.[4]) A felvételről szóló okmány szeptember 12-kéről van keltezve,[5]) s így kétségtelen, hogy az alapítás is ezen időben történt.

A kolostort San Bernardino da Siena tiszteletére avatta fel.[6]) Azt a kis szobácskát, ahol ő ottléte alkalmával lakott, később kápolnává alakították át,[7]) de Jézus szent nevének felírását, amelyet sajátkezűleg készített, még azontúl is sokáig lehetett látni.[8]) Tulajdonképen a város falára írta Jézus nevét, s azért az a hit volt elterjedve, hogy amíg ott marad, a város bevehetetlen. A császári hadsereg egyik vezére, Radvita Lajos, 1643-ban lerombboltatta a kolostort a templommal együtt, hogy a svédek kezébe ne kerüljön, mivel ezen keresztül könnyen a városba juthattak volna.[9])

Sankt-Pölten 8 mérföldnyire fekszik Wientől nyugatra. 1449. év tavaszán (április 22-én) itt ajándékozott telket és házat Frigyes, passaui püspök Szent Ferenc fiainak, hogy a leégett templomot újra felépíthessék. De kikötötte a püspök azt, hogy örök időkön át obszervánsok lakjanak benne.[10]) A testvérek hozzáfogtak az építéshez és annyira jutottak már, hogy 1451-ben, mikor Capistranói

---

1) Acta Sanct. Oct. X. 310. — Walouch: Jana Kapistrána 380.
2) Walouch: Jana Kapistrána: 336.
3) Walouch: Jana Kapistrána: 336.
4) Acta Sanct. Oct. X. 309. — Greiderer: Germ. Franc. I. 637. — Walouch: Jana Kapistrána: 336.
5) Walouch: Jana Kapistrána: 340.
6) Acta Sanct. Oct. X. 520. Cristoforo da Varese: c. IX.
7) Acta Sanct. Oct. X. 309.
8) Walouch: Jana Kapistrána. 381.
9) Greiderer: Germ. Franc. I. 637. — Walouch: Jana Kapistrána 342.
10) Analecta Franciscana I. 138.

János itt járt Gabriele da Verona kíséretében, már vendégül fogadhatták néhány napig. S ekkor szentbeszédeivel és csodatetteivel nagyban hozzájárult, hogy a hívek újabb adományokkal járultak a templom építéséhez.[1]) Ezt az alkalmat használták fel a szerzetesek és csatlakoztak Capistranói Jánoshoz. S így teljesítették az alapító szándékát, hogy a kolostor obszerváns legyen.

Ezt a tényt megerősíti a zwetteli cisztercziek Annalese, amely a következőket tartalmazza: . . . »Zwettel határán áthaladván, a mi kolostorunkba is betért, *minket rendjének testvérületébe kiváló* kegyképen felvett; ő Ausztriában rendjének három kolostort alapított: egyet Sankt-Pöltenben, másikat Loysban, a harmadikat Egenburgban; ezeknek alapítása Krisztusnak 1451-dik évében történt, mikor először jött Ausztriába, vagy 1456-ban, mikor meghalt, maga a józan ész vallja.«[2])

Az írók így két pártra szakadtak az alapítás évét illetőleg. Herczog 1455-dik évre teszi, mikor a frankfurti gyűlésből visszajövet több napig tartózkodott Sankt-Pöltenben.[3])

Bessarion bíborosnak egyik levele, amelyet 1460. január 30-án a sankt-pölteni franciskánusokhoz intézett, tartalmazza II. Pius pápa brevéjét, amelyben a kolostor alapítására ezeket mondja: »Boldog emlékezetű, V. Miklós elődünknek levele értelmében nekik engedély adatott, hogy 20 helyet, *amelyek közé ez is számíttatott*, az illető helyek püspökei tudta nélkül, a szentszék birtokába vehetnek.«[4])

Ezt az engedélyt pedig V. Miklós még 1449. október 14-én adta Capistranói Jánosnak.[5]) 1453. május 4-én ugyanezen pápa

---

[1]) Analecta Franciscana. I. 139.

[2]) Analecta Franciscana. I. 144. »Haec hic inde Aenèas Sylvius de Capistrano, qui hic per Zwethalense territorium iter faciens, in monasterium nostrum divertit, nosque in fraternitatem Ordinis sui gratia singulari suscepit, sub quo etiam sui Ordinis monasteria tria in Austria sunt fundata: unum ad s. Hippolytum, alterum Loysii, tertium Egenburgi, quorum fundatio infra annum Christi 1451., quo primum venit in Austriam, vel annum 1456., quo obiit, facta fuit, ipsa ratione dictante. — Greiderer: Germ. Franc. I. 322. — Acta Sanct. Oct. X. 310.

[3]) Herczog: Cosmographia I. 325.

[4]) Herczog: Cosmographia. I. 330. II. Pius 1460. jan. 14 kelt brevéjéből: »per litteras fel. record. Nicolai V. Praedecessoris nostri FF. ipsis concessum sit, ut viginti loca, *inter quae hic computatus est*, irrequisitis Locorum Ordinariis in Possessionem Sedis Apostolicae recipere possint.»

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 523. — Acta Sanct. Oct. X. 307. — Hermann: Cap. triumph. 204.

újabb engedélyt ad, mivel nem tudja elhelyezni a jelentkezőket.[1]) Következőleg az alapítás, illetőleg átvétel 1453. előtt, vagyis 1451-ben történt.

A kolostor alapítására szolgált az az épület, amely a Szent Maximilián kápolnája mellett terült el. A szervezést Gabriele da Verona hajtja végre. A kisded csapat meg is kezdi működését, de csakhamar ellenkezésre találtak. Udalricus Nusdorf passaui püspök (1451—1479) azon a címen támadta meg őket, hogy tudta és beleegyezése nélkül telepedtek le; Fülöp sankt-pölteni prépost pedig azon az alapon, hogy plébánosi jogában sértik.[2]) Az űgy sok húza-vona után Rómába került a kongregatio elé. Az űgyet Udalricus, passaui püspök terjeszti Rómába. Előljáróban elmondja, hogy Capistranói János iránt, mikor ez egyházmegyéjében prédikált, a legnagyobb előzékenységet tanúsította. Az apostoli szék iránt való tiszteletből megengedte neki és társainak az igehirdetést, és kolostorok alapítását. »De idők folytán, amint látszik, az ő állítólagos kiváltságai inkább kárt, mint hasznot látszanak hajtani; és úgy gondolom, hogy tettei inkább vakmerőségből, mint az apostoli szék hatalmából származtak.« De ezt az erős kifejezést nem Capistranói Jánosra érti, mert levele vége felé a legnagyobb tisztelettel szól róla; hanem csak azért használja, hogy álláspontját jobban kidomboríthassa. Szerinte egyházmegyéjében és Sankt-Pölten városában erre a kolostorra szükség nincsen, mivel annyi a szerzetes, hogy a lelki szükséget el tudják látni. Aztán meg az új kolduló rend az amúgy is nagyon igénybe vett népnek csak terhére lesz.

Ezek csak mellékes okok; a fő ok: a püspök akarata, sőt tiltakozása ellenére építették fel a kolostort, s az ő tiltó óvását semmibe sem véve, tovább folytatják az építkezést és istenitisz-

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 578. — Hermann: Cap. triumph. 431. — Facies nasc. et succr. Prov. Aust. 70.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 310. — Herzog: Cosmographia. I. 326. Udalricus püspök leveléből: Ego tamen ob reverentiam Sedis Apostolicae, bonam vitam, scientiam, ac spem proficiendi praedicti Fratris Joannis, et suorum sequacium ipsis detuli Fratribus, et praesertim ob privilegia Apostolicae Sedis, quae praedictus Joannes praetendebat habere; ita quod ipse et sui admittebantur ad seminandum Verbum Dei, erigendo Caenobia certa, et alia in Sedis Apostolicae Reverentiam et sui dilectionem: Sed successu temporis, cum (ut videretur) privilegia sua, quae asseruit, habere, plus ad noxam, quam ad utilitatem tendere viderentur, ea, quae sic gesserunt, potius ex temeritate, quam Sedis Apostolicae auctoritate censui processisse.

teletet végeznek benne. Ez utóbbi által rövidséget szenved a plébániai templom, mert a hívek odasereglenek és adományaikat is odaadják.

A püspök mindezen dolgok végrehajtását nem Capistranói Jánosnak tulajdonítja, hanem Gabriele da Veronának és társainak.

»Végül főtisztelendő Atya! — írja a püspök — nem a nevezett szerzetesek egyszerűségétől, amint rögtön nyilvánvaló lesz, borzadok, hanem feledékenységüktől, mivel megfeledkeztek a legvallásosabb atyjukról, igazi példaképükről, Capistranói Jánosról. Ő, midőn az említett város lakói kérték, hogy rendjének ott kolostort emeljen, mint a békének hirdetője és létesítője, az én és fenntemlített fiamnak, a prépostnak beleegyezése és akarata ellenére, (jóllehet esetleg az ürügyül felhozott kiváltságokra támaszkodhatott volna, miként az a bizonyos Gábriel testvér és mások, ugyanazon Capistranói Jánosnak csalárd fiai ugyanarra való tekintetből segítségükre felhozzák), nem akart nekem és alázatos nyájamnak, mint legokosabb atya, előzetesen nehézséget támasztani, hanem azon polgárokat, mint eltévedt juhokat, visszavezette és visszahívta. Nem így az említett Gábriel testvér és társai, akik a visszavezetett juhokat ismét el akarják téríteni a helyes útról, hogy mint János atya a saját nyájukhoz visszavezethessék: de előbb tévelygéseikbe beleegyezvén, a nevezett helyen, Sankt-Pölten városában saját vakmerőségükben az én és előbb említett prépost fiamnak beleegyezése ellenére letelepedtek; jóllehet, amint előrebocsátottuk, az építkezés bejelentésekor beismerték, hogy a mondott és pör alatt levő helyet, amelyet egykor a nevezett polgárok felajánlottak, maga a kegyes és alázatos Capistranói János atya visszautasította.«[1])

A püspök ezen levelére Bessarion bíboros 1460. január 20-án válaszol. Válasza erős és határozott. Közli II. Pius pápának 1460. január 14-én kelt brevéjét, amelyben kimondja, hogy a nevezett kolostor megalapítása jogos volt, amennyiben V. Miklós Capistranói Jánosnak engedélyt adott 20 kolostor építésére és ezen 20 kolostor közé tartozik a sankt-pölteni is. Miért is a pápa elődjének rendelkezését jóváhagyja, az esetlegesen előforduló hiányokat pótolja és felszólítja a prépostot, hogy tartózkodjék

[1]) Herczog: Cosmographia. I. 328. Udalricus püspök leveléből.

a nevezett szerzetesek zaklatásától. Bessarion azzal végzi levelét, hogy kiközösítéssel és egyházi cenzurákkal fenyegeti meg mindazokat, akik akár titkon, akár nyilvánosan, direkt vagy indirekt, vagy bármilyen ürügy alatt ezen ügyben a franciskánusokat bántják.[1])

Fülöp prépost és konventje, nevezetesen Stephanus dékán, Andreas, Albertus, Gasparius, Thomas és Andreas rendtagok, ebbe nem nyugodtak bele, hanem 1460. márc. 5-én ünnepélyesen tiltakoztak az ellen, hogy a Szent Bernardino és Szent Maximilianról elnevezett kolostorban végleg letelepedjenek a franciskánusok.[2]) Főokúl azt hozzák fel, hogy »a nevezett hely a néhai Capistranói János által alapítandó 20 kolostor közé sohasem tartozott és nem is soroztatott.«[3]) Aztán meg itt soha eretnekség nem létezett, hanem e helytől elég messze fekvő Csehországban; de ők ezt a gazdag és kényelmes helyet kiválasztották, ahol prédikációkra sincs szükség, s a 20-dik kolostornak is csak azért kiáltották ki, hogy a szám beteljék. Végül a nem informált pápától az informált pápához fordulnak és kérik, hogy változtassa meg ítéletét és jogaikban tartsa meg őket.

A pápa azonban nem másította meg ítéletét. És lassankint a kedélyek is megnyugodtak. Maga a püspök is kiengesztelődött irántuk és beállt a jótevők sorába, amennyiben 1479-ben egy telket ajándékozott a kolostornak.[4])

A sírjából újra felépülő kolostornak legnagyobb jótevője Joannes Biberschneider volt, aki a kolostor alapjának egyik részét is adományozta.[5])

Loysium, vagy németül Loys vagy Langenloys,[6]) 9 mérföldnyire fekszik Wientől nyugatra. Az itt levő kolostor alapítása kétségtelenül Capistranói János nevéhez füződik. A templom főkapujának homlokzata fölött ugyanis latin és német nyelven ez a felirat volt: Hoc monasterium per elemosynam Bene-

1) Herczog: Cosmographia. I. 330.
2) Herczog: Cosmographia I. 330—332.
3) Herczog: Cosmographia. I. 332.
4) Herczog: Cosmographia I. 333. Az alapító-levél kelt 1479. júl. 18-án. — Greiderer: Germ. Franc. I. 318.
5) Analecta Franciscana. I. 139.
6) Cavalli: Orbis Seraph. V. 287. — Hueber: Dreyfache Cronickh. 485. — Acta Sanct. Oct. X. 310.

factorum b. p. Capistranus aedificavit.[1]) Dieses Closter hat der Seelige Vatter Capistranus durch Allmosen der Wohlthäter erbauet.[2]) A zwetteli ciszterci kolostor krónikása is ezt vallja, de az évben nem tud megállapodni.[3])

Capistranói János két ízben is megfordult Loysban. Először 1451-ben járt itt, midőn a husziták megtérítésére indult, másodízben pedig 1455-ben, mikor a frankfurti gyűlésről jött. Melyik alkalommal alapította ezt a kolostort, erre bizonyítékaink nincsenek. Többen úgy vélekednek, hogy első útjában már elfogadta a kolostor alapítását, de a rendtagok kevés volta miatt csak 1455-ben hajthatta végre tervét. A kolostor felépítésének költségeit legnagyobb valószinűséggel a város lakói fedezték. A jótevők sorát a város egyik előkelősége, Laurentius Schertäzel bíró nyította meg, akit feleségével, Orsolával, gyermekeikkel és szüleikkel együtt bevette a Szent Ferenc testvérületbe 1455. július 22-én.[4]) A régi iratok még a jótevők közé sorozták a csizmadiákat és mészárosokat is.[5])

A kolostort 1458-ban, husvét után a második vasárnap (Misericordiae Domini) áldották meg Cristoforo da Varese és Bernardin Ingolstat;[6]) a templomot pedig Zsigmond, a passaui püspök segédje, szentelte fel ugyanezen év október 27-én.[7]) A főoltárt Bernardino di Siena tiszteletére emelték.[8]) Capistranói János szándékát tarthatták itt szem előtt, aki kedves mesterének tiszteletét mindenütt terjeszteni akarta.

Egenburg Alsó-Ausztriában fekszik, Wientől északnyugatra, már közel a morva határhoz. 1451-ben fordult itt meg Capistranói János, midőn Poděbrádtól nem kapott engedélyt csehországi útjára. Dräshof falúból jött Egenburgba.[9]) Október 10-én már itt tartózkodik, mert innen keltezi az aquilaiakhoz írt levelét.[10])

---

[1]) Herczog: Cosmographia. I. 395. »Ex Egenburga Oct. 10. 1451.
[2]) Analecta Franciscana. I. 144. — Acta Sanct. Oct. X. 310.
[3]) Herczog: Cosmographia. I. 364.
[4]) Analecta Franciscana. I. 144. — Herczog: Cosmographia. I. 364. — Greiderer: Germ. Franc. I. 322.
[5]) Herczog: Cosmographia. I. 365. »Datum Budae in Festo S. Mariae Magdalenae Anno Domini. 1455.
[6]) Greiderer: Germ. Franc. I. 322. — Herczog: Cosmographia. I. 365.
[7]) Herczog: Cosmographia. I. 375.
[8]) Herczog: Cosmographia. I. 375. — Analecta Franciscana. I. 144.
[9]) Herczog: Cosmographia. I. 375. — Acta Sanct. Oct. X. 310.
[10]) Herczog: Cosmographia I. 384. — Analecta Franciscana. I. 149. »Drashoff.«

Mennyi ideig tartózkodott itt, nem tudjuk. Valószinűleg ezen alkalommal már felhívta a népet a kolostor építésére, amit a polgárság meg is igérhetett, mert a polgármestert, s az egész városi tanácsot felvette Szent Ferenc testvérületébe.[1])

Capistranói János rövid idő mulva távozott, de a polgárság húzta-halasztotta az építést, mivel a régi plébániai lakást szánta Szent Ferenc fiainak. 1460-ban elkészült az új plébániai lakás a templáriusok régi épületében; a plébános átköltözött, és így a régi plébániai lakot, amely a város falaihoz közel esett, a franciskánusok elfoglalták.[2]) De mivel a hely kicsiny volt az építésre, nagy zavarba jöttek. Három nemes férfiú, nevezetesen Thomas Krafft, a város bírája, Wolfgangus Gang és Christophorus Kauffhandler tanácsosok segítségükre jöttek és a közelben fekvő házaikat felajánlották a rendnek. A klosterneuburgi kanonokok és a wieni jezsuiták lemondottak az évenkint fizető házbérről, az előbbiek három mise fejében, az utóbbiak pedig azon kikötéssel, hogy elidegeníteni nem szabad.[3])

A templom és a kolostor 6 év alatt elkészült, s így 1466. július 4-én felszentelte a templomot és benediktálta a kolostort, a passaui püspök megbízásából, Zsigmond segédpüspök. A felszentelést megörökítő okmányban a püspök külön is megemlíti a fentebb említett három polgárt, mint a rend jótevőit: »A nevezett kolostornak benedikálását Sarlós Boldogasszony oktávája alatt levő vasárnapon a nemes és tekintetes polgároknak, nevezetesen Thomas Krafft ugyanazon város akkori bírájának, Wolfgangus Gang és Christophorus Kauffhandler (Institutor) alázatos kérésére megengedtük, mint kik ugyanazon rendnek kiváló és különös alapítói és fenntartói voltak.«[4])

A templom védőszentje Gyertyaszentelő Boldogasszony lett,[5]) mivel ez volt eddig is a védőszent. De Capistranói János mesteréről sem feledkeztek meg, mivel az északi oldalon a második oltárt Szent Ferenc és Bernardino di Siena tiszteletére emelték.[6])

---

1) Herczog: Cosmographia. I. 384.
2) Acta Sanct. Oct. X. 310.
3) Acta Sanct. Oct. X. 310.
4) Herczog: Cosmographia I. 386.
5) Acta Sanct. Oct. X. 310.
6) Herczog: Cosmographia. I. 386.

42. §. Capistranói János új tartományt szervez.

Capistranói János mindjárt az első évben, mikor Németországba jött, azon tervvel foglalkozott, hogy az observánsok részére tartományt alkot. A wieni és a neuburgi kolostorok gyors megalapítása sietésre késztette. V. Miklós pápához fordult tehát, hogy engedélyt eszközöljön ki új kolostorok alapítására és régi kolostorok átvételére.

A pápa nem gördít nehézségeket a kérelem elé, megadja az engedélyt, de bizonyos megszorításokkal.

A pápai bulla 1452. március 6-án kelt.[1]) Előszavában utal Capistranói János jelentéseire és nagy lelki örömmel veszi tudomásúl, »hogy Csehország részeiben, ahol — fájdalom — a huszitákról elnevezett átkos és igen gonosz eretnekség, amelyet a konstanzi szent zsinat is elítélt és kárhoztatott, s amely hosszú időkön át, mint legmérgesebb rákfene halálthozó mérget ömlesztve, ragályos tévelyeivel sok hivőnek szívét befertőztette, Capistranói Jánosnak és szerzetes társainak dicséretes és vallásos életmódja, nemkülönben eredményteljes prédikációi folytán, amelyeket hozzájok folytonosan intéznek, igen sokan, előkelő és gazdag világiak és egyháziak is az isteni kegyelemtől felvilágosítva, szívökből ezeket a tévelyeket elvetvén, azt tartják és vallják, amit a római anyaszentegyház tart és vall. És némelyek közülök az ősi hit és vallás nagyobb tűzétől felgyullasztva, szerzetesi ruhába öltöztek és a nevezett rendben a szerzetesi fogadalmat letették.

Az előbb említett János is a mi apostoli hatalmunkra támaszkodva, Ausztria, Stájerország[2]) és Morvaország részeiben több szerzeteshelyet, konventet és házat vett át, és remélnünk lehet, hogy maguknak a szerzeteseknek életszentsége, hitbuzgósága és prédikációi folytán ezen tévelygők tévelygéseikről nemcsak az igazság útjára fognak térni, hanem közülök igen sokan a jóknak utánzására fognak serkentetni.

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 136. — Hermann: Cap. triumph. 393. — Greiderer: Germ. Franc. I. 271. — Herczog: Cosmographia. I. 32. — Facies nasc. et succ. Prov. Seraph. 64. A Datum mindegyiknél: »1451. pridie Nonas Martii Pontificatus nostri anno quinto.« — Az év kezdete március 25. volt. — Acta Sanct. Oct. X. 310.

[2]) Több szerző Istria-t ír Styria helyett. Cf. Hermann: Cap. triumph. 393. Herczog: Cosmographia. I. 33.

Mi ezen előzmények után, és mivel az előbb említett szerzetesek azon részeken Isten dicsőségére, a keresztény név terjesztésére, nemkülönben az isteni tisztelet és vallás növelésére, a nevezett és minden más eretnekségnek azon vidéken való kiirtására szorgalmasan és hűségesen igen sok fáradalmat és gyümölcsöző munkát végeztek és készséges szívvel végeznek, hogy János és a nevezett testvérei annál buzgóbban fogjanak hozzá a munkához és fáradalmakhoz, s hogy annál jobban támaszkodhassanak apostoli kegyelmünkre és kedvezményeinkre, Jánosnak és szerzetestársainak kéréseitől indíttatva, apostoli hatalmunknál fogva a jelen soraink értelmében a szerzetesi házaknak, helyeknek, konventeknek mindenegyes elfogadását, amelyet nevezett János és szerzetestársai, vagy bárki azon részeken eszközölt . . . helybenhagyjuk, megerősítjük és jelen íratunk erejénél fogva érvényesnek tartjuk; pótolván minden hiányt, ha esetleg azokban előfordult.«

A pápai bulla ezen előzmények után elrendeli, hogy Ausztria, Stájer-, Cseh- és Morvaország területén levő kolostorok, amelyeket Capistranói János átvett és még három kolostor, amelyet a jövendő vikárius alapíthat, egy tartományba egyesíttessenek és élére egy vikárius állíttassék.

A pápai rendelet erősen hangoztatja, hogy a szabályszerűen megválasztott vikárius és az egyes konventek, házak, helyek és ezeknek összes lakói az Alpeseken innen levő (cismontanus) vikárius generális joghatósága alá tartoznak. A szent engedelmesség alapján és a kiközösítés bűntetése alatt követeli, hogy ezen bulla tudomásúl vétele után úgy a megválasztandó vikárius, mint a konventek 15 nap leforgása alatt kötelesek az Alpeseken innen levő vikárius generálisnak bejelenteni meghódolásukat.

Végül a bulla úgy a tartományt, mint annak minden konventjét és házát részesekké teszi mindazon kiváltságoknak és jogoknak, amelyeket Szent Ferenc rendje eddigelé kapott. De a VIII. Bonifác által kiadott tilalmat nem helyezi hatályon kívül, mivel ez a plébánosok jogát védte.

Ezen pápai levél kézhezvétele után Capistranói János azonnal hozzáfog az új tartomány szervezéséhez. E célból 1452-ben Wienben a Szent Theobaldus és Szent Bernardino-ról elnevezett

kolostorban gyűlést tart, ahol vikáriussá választják egyik társát és állandó kísérőjét, Gabriele da Veronát.[1])

A pápai bulla értelmében Capistranói János azonnal felterjeszti az új vikárius megválasztását az Alpeseken innen levő vikárius generálisnak megerősítés végett.

Ugyanezen év május 27-én Marco da Bologna lett a vikárius generális,[2]) aki 1452. november 3-án kelt levelében tudomásúl veszi Capistranói János intézkedéseit az új tartományra vonatkozólag és kinevezi az új tartomány kommisszáriusának.[3])

A vikárius generális levele elején nagy sajnálkozások között kijelenti, hogy az új alapításokat nagy elfoglaltsága miatt nem látogathatja meg. De ez nem akadályozza meg őt abban, hogy az új tartomány élére, amely Ausztria, Cseh-, Morva- és Stájerországra terjed ki, törvényes és igazi kommisszáriussá ki ne nevezze Capistranói Jánost. Teljes hatalmat ad neki a szerzetesek fegyelmezésére és elhelyezésére; megerősíti mindazokat a kiváltságokat, amelyeket a római szentszék és elődjei adtak. Felhatalmazza új kolostorok alapítására és átvevésére, ha a pápától erre külön hatalma nincsen. Megengedi, hogy az apostoli széktől annyi kiváltságos levelet eszközölhet ki, amennyit jónak lát. Megparancsolja az összes szerzeteseknek, hogy Capistranói Jánosnak, mint az ő személyének, úgy engedelmeskedjenek. Mivel pedig félt, hogy Capistranói Jánosnak nem lesz ínyére ez a kinevezés, a szent engedelmesség erejénél fogva meghagyja neki, hogy ezt a hivatalt minden mentegetődzés nélkül fogadja el és Isten kegyelmével gyakorolja. Azzal zárja levelét, hogy ha esetleg a meghatalmazásból valamit kifelejtett, terjessze fel hozzá, és készségesen fogja pótolni.[4])

Ugyanazon napon, amelyen Capistranói Jánost kinevezte

[1]) Herczog: Cosmographia. l. 36. — Hermann: Cap. triumph. 441. — Bernardino d'Aquila: Chronica 76.: »Denique pater fultus auctoritate summi pontificis loca in partibus illis aedificare coepit; et in regno Boemiae, Poloniae, et in Austria: nonnulla loca aedificavit; et de his omnibus dictis locis Boemiae, Austriae et Poloniae unam provinciam aggregavit, quam provinciam Austriae censuit appellari. Et in brevi temporis spatio plura loca aedificata fuerunt et cum magno fervore vivere coeperunt, quibus venerabilem patrem fratrem Gabrielem de Verona, socium suum, praefecit.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 145. — Acta Sanct. Oct. X. 311.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 147.

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 147. Marco da Bologna levele 1452. november 3. Barulum-ból.

kommisszáriusnak, ír a vikárius generális Gabriele da Veronának is ugyanebben az ügyben. Levelében imigyen ír: »Miután tehát a kiváló, tisztelendő atya, Capistranói János testvér, sok fáradozással, igen bőséges izzadással, Isten kegyelménél fogva, amely őt arra segíti, hogy a többieket felülmúlja nemcsak egész Itáliában, amely már erényeivel és csodálatos tanításával telve van, hanem idegen vidékeken is ismeretlen nyelven erős és már virágzásnak induló növényeket ültetett el, úgy hogy már családunknak csodálatos módon négy tartománya keletkezett. Ezért, mivel én vágyódom a nevezett új növényeknek, a tiszta báránykáknak, kiknek pásztoruk nincsen, amennyiben rajtam áll, pásztort és felügyelőt adni; téged... a négy tartománynak, nevezetesen az ausztriai, cseh, morva és stájerországinak, amelyek, amint értesültem, az apostoli szék hatalmánál fogva egy tartománnyá egyesíttettek, törvényes komisszáriusommá kinevezlek, és mint kinevezettnek tudomásodra hozom, hogy teljes jogod és hatalmad van az összehivásra, az idézésre, a nyomozásra, a vizsgálatra, az ítélkezésre, a javításra, a bebörtönzésre, a börtönből való kiszabadításra, a rendelkezésre és a nyilvános és magános látogatásra, a testvérek áthelyezésére és változtatására, és minden egyéb megtételére, amelyeket a nevezett tisztelendő atya, Capistránói János testvér, akinek engedelmessége, tekintélye, ítélete, akarata rendelkezése alá rendeltek, tehet és cselekedhet, ha személyesen volna jelen: megparancsolom úgy az összes, mint az egyes testvéreknek, akik alattvalói és a nevezett tartományokban tartózkodnak és bárminő hivatalt viseljenek is, hogy neked úgy engedelmeskedjenek és irántad úgy viselkedjenek a Szentlélek Isten kegyelmében, mint nekem. Ugyanazon szent engedelmesség erejénél fogva meghagyom neked, hogy a komisszáriatus ezen hivatalát, amelyet vállaidra helyeztem, minden mentegetődzés nélkül elfogadd, és elfogadva szorgalmasan gyakorold a jövő legközelebbi káptalanig, amelyet a nevezett tisztelendő atyának, János testvérnek el kell rendelnie és meg kell tartania.« [1])

A vikárius generális ezen intézkedése Capistránói János iránt való figyelemből történt. Tekintetbe vette ugyanis a vikárius generális az ő nagy elfoglaltságát és agg korát, s azért rendelte

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 148.

melléje teljes jogkörrel segítőtársúl Gabriele da Veronát, de azon megszorítással, hogy Capistránói János intézkedését szent engedelmességgel végre kell hajtania.

Ez a két kinevezés egyúttal halomra dönti Wadding okoskodását, aki az új tartomány megalapítását és Gabriele da Verona kinevezését 1453-ra teszi.[1]) A vikárius generális mindkét levelében a tartomány megalapításáról, mint befejezett tényről beszél.[2]) S így kétségtelenül bizonyos, hogy Wadding tévedett.

Azt hiszem, hogy megközelítjük az igazságot, ha Gabriele da Verona kinevezését Capistranói János befolyásának tulajdonítjuk. A vikárius generális ugyan erre egy szóval sem céloz, de nehéz feltennünk, hogy csak véletlenül nevezte őt ki. Capistranói János ugyanis az új tartomány élére olyan embert akart állítani, aki mindenben a szent szegénységet és szerzetesi szigorúságot tartja szem előtt. Gabriele da Verona pedig ilyen volt. Vallásosságban példaképe mindenkinek, a regula megtartásában pedig a szerzetesek között alig akadt párja. Az egykorú kortárs, Bernardino d'Aquila ezt írja róla: »Ő mindenki iránt kedves, a világi úrak szemében pedig csodálatosan kedvelt volt.«[3]) És ezen utolsó megjegyzés nagyon találó; mert a komisszáriusnak érintkeznie kell a külvilággal és így olyan férfiút kell választani, aki járatos a társadalmi érintkezések követelményeiben is. Ez a vonása is azon tulajdonságok közé tartozott, amelyek erre a hivatalra őt képessé tették.

Mind Capistranói János, mind Gabriele da Verona meghajoltak a vikárius generális érve előtt és szó nélkül elfogadták a reájuk ruházott hivatalt.

Az új tartomány rendezése tehát elkezdődött. Az új vikárius erősen lép fel, mint olyan ember, aki hozzá szokott Szent Ferenc regulájának betű szerint való megtartásához. Szigorú szabályokat írt elő, hogy mindjárt a kezdet kezdetén hozzászok-

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 218.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 147. Capistránói Jánoshoz: »provinciae Austriae, Boemiae, Moraviae, et Stiriae, quam omnes in unam provinciam auctoritate Apostolica coniunctas esse scribis« és Wadding: Annales Min. XII. 148. Gabriela da Veronához: »quatuor provinciarum, videlicet Austriae, Boemiae, Moraviae et Stiriae, quas omnes in unam provinciam auctoritate Apostolica esse coniunctas intelligo.«

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica 76: »Is omnibus carus et dominis temporalibus mirabiliter acceptus.«

tassa alattvalóit a szigorú életmódhoz. Semmiféle átmenetet nem engedett a régi életmódból az új életmódba. S ezért a szigorúság, amelyhez eddigelé nem voltak szokva, az egyes szerzeteseknek nagyon nehezükre esett; minek következtében mindjárt kezdetben zúgolódás és elégedetlenség támadt köztük. Szóval a lazább életet élő szerzeteseknek nem tetszett a szigorú fegyelem és élet.

Capistranói János azt remélte, hogy egy kis rázkódtatás után majd csak megszokják szerzetesei az új rendet. De csakhamar azon tapasztalatra jutott, hogy mélyebb a baj, mint első pillanatra látszott. Ezért, hogy elejét vegye a további elégedetlenségnek és zsörtölődésnek, 1453-ban a Breslauban tartott káptalanon keresztülvitte, hogy Gabriele da Verona lemondott és Cristoforo da Varese lett az utódja. Wadding ugyanezt a tényt 1454-ik évre teszi,[1]) de a körülményekből azt következtetjük, hogy 1453-ban történt. Klose ugyanis ezt írja: »Két ízben tartott itt rendi káptalant; az elsőn Cristoforo da Vareset, a másodikon Gabriele da Veronát választatta meg provinciálisnak.«[2]) Első ízben 1453. február 13-tól augusztus 20-ig, közben azonban három hétre Neisseben volt a püspökkel; másod ízben 1454. május 29-től július 18-ig tartózkodott itt. Teljesen lehetetlenség, hogy ugyanazon ügyben másfél hónap alatt kétszer tartson rendi káptalant. A nehézséget csak úgy oldhatjuk meg, ha az első rendi káptalant az 1453-iki, a másodikat pedig az 1454-iki breslaui tartózkodására tesszük. Ezt a nézetet vallja Herczog is, aki 1453-iki tartózkodására teszi Cristoforo da Varese, és 1454-ikire Gabriele da Verona megválasztását.[3])

Az új vikárius sokat enyhített az elődje által létesített reformokon, ami különösen a lengyel kolostoroknál nagy tetszést aratott. Cristoforo da Varese azonban csak rövid ideig viselhette magas hivatalát. Súlyos betegségbe esett és ennek következtében kénytelen volt hivatalát elhagyni. Capistranói János fájdalommal vette tudomásúl a lemondást, de nem tehetett másképen: el kellett

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 218.
[2]) Klose: II. Band, II. Theil. 39.
[3]) Herczog: Cosmographia. I. 85. »Primus igitur anno 1452. Vicarius Provinciae Viennae a S. Capistrano electus est A. R. P. Gabriel da Verona. An. 1453. Praeside S. Capistrano Wratislaviae electus Prov. Vicarius A. R. P. Christophorus a Varesio. An. 1454. Eodem S. Praeside iterum Wratislaviae reelectus A. R. P. Gabriel de Verona.«

fogadnia azt. Alkalmas embere nem levén, akire bizalommal ráruházhatta volna a nagy felelősséggel járó hivatalt, kényszerült ismét Gabriele da Veronát a vikáriusságba emelni. Mikor tehát 1454-ben Breslauba jött, rendi káptalant tartott 1454. június 19-én s ezen ismét Gabriele da Veronát választatta meg ideiglenes vikáriusnak.[1]) A következő évben Olmützben tartott káptalanon aztán véglegesen megválasztották Gabriele da Veronát vikáriusnak.[2]) Ez meghajlott Capistranói János akarata előtt, készségesen elvállalta a reá nézve kétszeresen nehéz terhet. Capistranói János teljesen szabad kezet engedett neki a reformok keresztülvitelében. Gabriele da Verona élt is a hatalmával; újra visszaállította a szigort azzal a megokolással, hogy ilyen lágy és puha népnél, amely a szigorúbb életmódhoz nincsen hozzászokva, kezdetben feltétlenül szükséges a szigorúság.[3]) A naponkinti rendes officiumon kívül minden testvérnek el kellett mondania a Boldogságos Szűz zsolozsmáját, a halottak zsolozsmáját, a bűnbánati zsoltárokat és két litániát.[4])

A nagy szigorúságot első sorban az itáliai testvérek únták meg. Gabriele da Verona azonban makacsúl megmaradt elhatározása mellett, s ennek következtében az itáliaiak visszatértek hazájokba, mire a többiek meghajoltak a vikárius törhetetlen akarata előtt. Gabriele da Veronának akkora tekintélye lett, hogy egymásután több ízben ismételten megválasztották vikáriusnak.[5])

Időközben Capistranói János fáradhatatlanúl munkálkodott rendje terjesztésén. Amerre járt, mindenütt akadtak, még pedig számosan olyanok, akik az ő szavainak hatása alatt el akarták hagyni a világot és be akartak lépni Szent Ferenc fiai közé. A felvételük azonban nehézségbe ütközött, mivel új kolostorok alapítására már nem volt joga, a meglevők pedig nem tudták őket befogadni. A legutóbbi 1452. március 6-iki pápai bulla is csak három kolostor alapítására, vagy átvételére adott engedélyt.

Capistranói János tehát néhány hónapra a fenntebbi bulla megérkezése után, újból a pápához fordul engedélyért. Ezen

---

[1]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 106.
[2]) Franziskanische Studien. I. 332.
[3]) Wadding: Annales Min. XII. 218. — Hermann: Cap. triumph. 141—142.
[4]) Franziskanische Studien. I. 332.
[5]) Franziskanische Studien. I. 333—336.

levele nem maradt fenn, de a pápa levele igen. A pápa 1453. május 4-én válaszol soraira és ebben röviden jelzi azon okokat, amelyeket ő felhozott az engedély megadásáért. »Mikor tehát, — mondja a pápa — miként a minapában hozzánk küldött leveled tartalmazta, hogy az isteni könyörületesség közbenjárásával Csehország, Ausztria és Morvaország tartományaiban a ferencrendiek szokása szerint személyesen megfordulván, különböző időkben igen sok tanult embert, utoljára a legutóbb elmúlt Szent István napja körül igen sok theologiai magistert és borostyánost, nemkülönben klerikust, számszerint körülbelül 65-öt, akik a földieket teljesen megvetették, és Jézus Krisztust, Üdvözítőnket, akarták szegénységében utánozni, Szent Ferenc rendjébe felvettél, és mások buzgóságától indíttatva, többen hasonlóképen buzgón óhajtják, hogy felvedd őket, akiket azonban a szerzetesi kolostorok hiánya miatt, ahova őket szerzetesi módon elhelyezhesd és letelepítsed, el nem fogadhattál, alázatosan hozzánk fordultál, hogy neked Csehország, Morvaország és Ausztria tartományában vagy tartományaiban és azok hozzátartozó részeiben Szent Ferenc rendjének szokása szerint a szigorított szabályokat követő ferencrendiek részére használatúl és lakásúl néhány ház alapítására, felszerelésére és építésére, s azonkívül különösen és főképen az eretnekek üldözése folytán lakatlan konventek elfogadására és visszavevésére engedélyt adjunk és apostoli kegyünknél fogva más egyébről is gondoskodni kegyeskedjünk. Mi tehát, akik a nevezett vallás terjesztését, az isteni tisztelet terjedését és a lelkek üdvét a lehető legjobban kívánjuk, a te jámbor és dicséretre méltó szándékodat ezen részben legjobban az Úrra bízván, könyörgéseidnek engedve, neked azon tartományban, vagy tartományokban és a hozzátartozó részekben arra alkalmas és megfelelő helyeken, amelyek a hívek jámbor adakozása folytán, vagy más módon jutnak hozzád, vagy amelyeket te és említett rendtársaid, akár mások a te rendeletedből igazságos módon megszereznek, egy vagy több házat és helyet, sőt amennyit lelkiismereted szükségesnek és alkalmasnak talál, még a nevezett rendnek lakatlan konventjeit is, a mondott újoncok és más obszerváns testvérek részére, akik jelenleg vannak és a jövőben lesznek, használatúl és lakásúl, templommal, harangokkal, falakkal, temetővel, kertekkel, kerthelyiségekkel és más szükséges műhelyekkel, elfogadhasd,

átvehesd, újból alapíthasd és építhesd... apostoli hatalmunknál fogva jelen soraink értelmében teljes szabadságot adunk.«[1])

Kétségtelen, hogy a pápa a legnagyobb jóakarattal és bizalommal van Capistranói János iránt, mikor korlátlan számú kolostor alapítására ad neki engedélyt. Ezzel akarta megjutalmazni azon nagy és az egész kereszténységet érdeklő szolgálataiért, amelyeket ezen időben Németországban kifejtett.

A fenntebbi pápai levél egyébként is nagyon érdekes. Megadja az összes általános kedvezményeket és kiváltságokat az alapításnál vagy átvételnél szokásos megszorításokkal, de ezenfelül még két feltételt is köt hozzá. Az első feltétel, hogy az alapítandó, vagy átveendő kolostor csak újoncok és más obszerváns rendtagok használatára és lakásául szolgálhat.[2]) A második feltétel pedig ugyanaz, amit az 1452-iki bullájában is kikötött, hogy az összes alapítandó vagy átveendő kolostorok lakói az Alpeseken innen levő vikárius generális kormánya alá tartoznak.

42. §. **Capistranói János több kolostort átvesz.**

Judenburg Stájerországban fekszik a Mura folyó mellett, az ország fővárosától, Gráztól mintegy 9 mérföldnyire. Nem sokkal Szent Ferenc halála után már letelepedtek ide Szent Ferenc fiai. 1254-ben ugyanis IV. Sándor pápa 100 napi búcsút engedélyezett mindazoknak, akik a ferencrendiek templomát meglátogatják és ott meggyónnak.[3]) 1259-ben pedig Frigyes osztrák herceg »Hofstatt« nevű telket ajándékozott a kolostoruknak.[4])

Capistranói János több ízben megfordult itt németországi tartózkodása alatt. Első ízben 1451-ben,[5]) másod ízben 1452-ben, amikor elhatározta, hogy ezt a kolostort obszervánssá teszi.[6]) Ennek a keresztülvitelét III. Frigyes német császárra, mint Judenburg

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 578. — Hermann: Cap. triumph. 431. — Greiderer: Germ. Franc. I. 274. — Acta Sanct. Oct. X. 311. — Facies nasc. et. succ. Prov. Aust. 70.

[2]) V. Miklós 1453. május 4-ki bullája: »pro usu et habitatione dictorum Novitiorum et aliorum dicti Ordinis de observantia Fratrum praesentium et futurorum.«

[3]) Herczog: Cosmographia I. 398. — Analecta Franciscana I. 151.

[4]) Herczog: Cosmographia. I. 397.

[5]) Herczog: Cosmographia. I. 398. — Greiderer: Germ. Franc. I. 326.

[6]) Analecta Franciscana. I. 152.

urára bízta, aki hamarosan nyélbe is ütötte a dolgot. Magához hívatta a tartomány-főnököt, akivel megegyezett abban, hogy a judenburgi kolostort, ahol a konventuálisok kevesen vannak és megélni alig tudnak, átadja az obszervánsoknak. A tartomány-főnök beleegyezése után tehát tudósítja a miniszter generálist, Giacomo di Mozanicát, hogy a judenburgi kolostort az obszervánsoknak átadta. Kéri, hogy ne vegye zokon, és ne tulajdonítsa ezt sem a tartomány-főnöknek, sem az obszervánsoknak, mivel saját akaratából és jószántából intézkedett így. Levele végén azon óhajtását fejezi ki, hogy a miniszter generális iránta való tekintetből a beleegyezést ne tagadja meg.[1])

A miniszter generális a császárnak kedvében akarván járni, semmiféle ellenvetést nem tett. E részről tehát a jóváhagyás meg lett volna, de most még hátra volt a pápai megerősítés.

Megnehezítette ugyanis az átvételt V. Miklósnak 1453. május 4-én kiadott bullája, amely megtiltja, hogy az obszervánsok a konventuálisoktól kolostort átvegyenek, cseréljenek vagy elfogadjanak az apostoli szék beleegyezése nélkül.[2])

A császár tehát azon kéréssel fordult a pápához, hogy engedje meg az obszervánsoknak az említett kolostor átvételét. III. Kallixtus 1455. december 6-án válaszol ezen ügyben Capistranói Jánosnak. »Mivel — írja a pápa — Krisztusban legkedvesebb fiúnknak, Frigyes római császárnak kérésére és kívánságára rendednek judenburgi kolostorát átvetted és abban családodnak szerzetes tagjait szokástok szerint elhelyezted, és azonkívül tudomásodra jutott, hogy boldog emlékezetű elődöm, V. Miklós, levelet bocsátott ki, amelyet mi megerősítettünk, amelyben határozottan megtiltjuk, hogy ti mindnyájan, akiket obszervánsoknak neveznek, a konventuálisok kolostorait átvegyétek, megparancsoljuk, hogy említett levelünk vétele után az elfoglaltakat el kell hagynotok, mivel az említett levélben kifejezett bűntetések és censurák alá estek, ha a mondott helyet el nem hagyjátok. — Mi a nevezett császárnak kedvében akarván járni, megparancsoljuk és meghagyjuk neked, hogy a mondott kolostort úgy, amint

[1]) Herczog: Cosmographia. I. 309. III. Frigyes leveléből egy töredék.
[2]) Greiderer: Germ. Franc. I. 274. — Hermann: Cap. triumph. 431. — Wadding: Annales Min. XII. 578. A bulla utolsó bekezdése.

elénk terjesztették, a te családod tagjai részére örökös lakásúl elfoglalhasd.«[1])

Ez a pápai levél tehát megerősítette az átadást, s így semmi akadály sem állt útjában, hogy a kolostort jogilag is birtokukba vegyék az observánsok. A pápai leíratból azt lehet következtetni, hogy tényleg ezen megerősítő levél megérkezése előtt már átvették az observánsok a kolostort. Ezért céloz a pápa azon bullájára, amelyben az ilyen átvételeket bűntetés terhe alatt megtíltotta. Capistranói Jánosról nem tehetjük fel, hogy szembehelyezkedett volna a pápai tíltó rendelettel, ha kezébe került volna. Ő a legnagyobb jóhiszeműséggel járt el.

Azt tartotta ugyanis, hogy V. Miklós halálával érvényüket veszítették mindazon pápai engedmények, amelyeket tőle kapott. Következőleg a fenntebbi megszorítás is, amely 1453. május 4-én kiadott bullában jelent meg. Ezen feltevésünket támogatja Capistranói Jánosnak 1455. május 18-án III. Kallixtushoz intézett levele, amelyben alázatosan kéri, hogy az V. Miklós által adott engedményeket újólag erősítse meg.[2]) Ezen megerősítésért bizonyára nem folyamodott volna, ha nem lett volna azon meggyőződésben, hogy V. Miklós kiváltságai és engedményei hatályukat veszítették.

Mikor vette át Capistranói János a kolostort? A napot meghatároznunk nem lehet. Annyi bizonyos, hogy 1455. május első napjaiban Judenburgban tartózkodik. Május 1-ső napján innen üdvözli III. Kallixtust pápává történt megválasztása alkalmával.[3]) Ugyanezen a napon felveszi a Szent Ferenc lelki testvérületbe a judenburgi mészárosokat.[4]) Május 18-án már Magyarországban van és Lendváról értesíti a pápát.[5]) Ha személyesen

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 251. — Hermann: Cap. triumph. 504. »Datum Romae apud S. Petrum anno, etc. 1455. 8. Idus Decembris anno primo.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 249. — Hermann: Cap. triumph. 497. »ad tuorum Sanctorum pedum osculanda vestigia nunc destino charissimum meum socium ac confratrem Fridericum de Thoren in Prussia... cum aliquibus copiis litterarum Apostolicarum per. fel. rec. Nicolaum V. Sanctitatis Tuae praedecessorem, quae mihi vitae sunt magis utiles et necessariae ad divinum cultum, honorem, et gloriam peragendum, et ad salutem fidelium animarum Christi sanguine redemptarum facilius procurandum, ut Sanctitas Tua de novo confirmare vel infirmare dignatur.«

[3]) Herczog: Cosmographia. I. 409.

[4]) Greiderer: Germ. Franc. I. 326. Cf. Herczog: Cosmographia. I. 400. Herczog ezt 1452. május 1-ére teszi, de hibásan, mert 1452-ben Szent György-napján és május 17-én Brüx-ben volt.

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 249. — Hermann: Cap. triumph. 497.

vette át, csak ezen időben tehette. Nicolao da Fara az átvételre vonatkozólag csupán ennyit mond: »A császár kérésére elfogadta és átvette a judenburgi kolostort előbb, hogy a magyarokhoz ment.«[1])

A kolostor átvételekor rendkívül vigyázott arra, hogy a szent szegénységet még távolról se sértse meg. Ezért a kolostorhoz tartozó »Hofstatt« nevű területet átengedte haszonbérletűl a mészárosoknak és egy más területet a csizmadiáknak, akik ennek fejében segítették a romladozó kolostort felépíteni. S ezenkívül örök időkre kötelezték magukat a mészárosok és csizmadiák bizonyos járandóságok megadására. Még pedig a mészárosok bizonyos mennyiségű húst és bort ígértek évenkint Úrnapjára; a csizmadiák meg a Boldogságos Szűz oltárára és lámpájára olajat, az oltárnál isteni tiszteletet végező papok részére 4 pár csizmát.[2]) A judenburgi kolostor évkönyvében ezekre vonatkozólag ezt lehet olvasni: »Schuhmacher Stufft-Brieff wegen eines Ackers (der Schuster-Acker genannt) diesen Acker haben di 4. aeltesten Schuster zu geniessen für welche Niessung sie jährlich 52 Pf. Oel zu einen ewigen Liecht bey unser lieben Frauen reichen etc.«[3])

Capistranói János többízben megfordult e kolostorban és szívesen időzött itt mindig, hogy a nyugalmas helyen az emberek zajától távol, fáradalmait kipihenhesse. Még most is megvan az a kis szobácska, ahol ittléte alkalmával tartózkodni szokott. A melléképületben a felső emeleten (in superiori Claustri ambitu) van a szűk szobácska, amelyben lakott. Innen néhány lépcsőn lefelé jövet, egyik szoba bejárata fölött van Szent Bernardino di Siena fára festett képe, amelyet Capistranói János függesztett oda. Celláját, amely már roskadozni kezd, idősebb rendtagok szokták maguknak kiválasztani, hogy e szent falak között szívják magukba Capistranói János azon erényeit, amelyeknek e falak néma tanúi.[4])

Morvaország határszéléhez közel, de még Alsó-Ausztriában van Feldsperg, amely a 15. században a Lichtenstein családé volt. Szent Ferenc alázatos fiai telepedtek ide, akik idő folytán

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 469. Nicolao da Fara: c. VIII. »recepto et reducto prius rogatu Caesaris conventum Judimburgae, ad Hungaros quam primum transivit.«

[2]) Analecta Franciscana. I. 152. — Herczog: Cosmographia I. 399.

[3]) Herczog: Cosmographia. I. 400.

[4]) Analecta Franciscana. I. 153. — Herczog: Cosmographia. I. 405.

egy kissé eltértek az ősi szigortól és a 15. században a konventuálisokhoz tartoztak. Capistranói János életszentségét látva, ők is vágyat éreztek a régi szigorúság visszaállítása után. Capistranói János, akinek főtörekvése volt a rendet eredeti szigorúságára visszavezetni, örömmel vette tudomásúl a rendtagok elhatározását. Érintkezésbe lépett tehát a konventuálisok miniszterével és az ő beleegyezésével a kolostort átvette 1454-ben,[1]) vagy 1455-ben.[2])

Az átvételre vonatkozólag adataink rendkívül soványak. 1455. szept. 22-én a vikárius generálishoz, Baptista da Levánto-hoz intézett levelében ezeket olvassuk: »Egy kis ellenszenvet kell tűrnöm a konventuális atyák részéről azon 18 hely miatt, amelyeket e vidékeken átvettem és újból alapítottam; kettő kivételével, amelyeket saját minisztereik jelöltek ki részemre: egyet Csehországban, másikat Ausztriában.«[3]) Ausztriai kolostor alatt csupán a feldspergi kolostort érthette, mivel a judenburgi Stájerországban van. Több kolostort pedig Ausztriában nem vett át a konventuálisoktól.

Állításunkat megerősíti Capistranói János titkárának tudósítása, amely szerint a feldspergi kolostor is 1455-ben azon kolostorok közé tartozott, amelyek az új ausztriai és cseh provinciát alkották. A titkár ugyanis ezeket a helyeket sorolja fel: »Wienben Szent Theobaldus vagy Szent Bernardino kolostora, Klosterneuburgban Szent Jakabé, Brünnben Szent Bernardinóé, Olmützben Szent Bernardinóé, Breslauban Szent Bernardinóé, Krakauban Szent Bernardinóé, Warschauban Szent Bernardinóé, Betlem, Cosla, Oppavia, Cupsisium, Lerbschizium, Jamnicium, Encestorffium, Veltsperg, Judenburg, etc.«[4])

---

[1]) Herczog: Cosmographia. I. 609.

[2]) Greiderer: Germ. Franc. I. 359.

[3]) Herczog: Cosmographia. I. 609. — Greiderer: Germ. Franc. I. 359. »Aliqualem patior a PP. Conventualibus contradictionem propter octodecim loca a me in his partibus recepta, et a me primo lapide constructa, exceptis duobus dumtaxat, per ipsos Ministros mihi Consignatis, unum in Bohemia, alterum in Austria.«

[4]) Herczog: Cosmographia. I. 609. — Greiderer: Germ. Franc. I. 359. »Loca Provinciae Austriae et Bohemiae recepta cum auctoritate R. P. F. Joannis a Capistrano: Viennae Locus S. Theobaldi, sive S. Bernardini; Novumburgae S. Jacobi; Brunae S. Bernardini; Olomucii S. Bernardini; Wratislaviae J. Bernardini; Cracoviae S. Bernardini; Varsaviae S. Bernardini; Betlem, Coslae, Oppaviae, Clupsicii, Lerbschizii, Jamnicii, Encestorffii, Veltspergii, Judenburgae etc.« — Wadding: XII. 411. »Voitspergii.«

A buzgóság azonban nem sokáig tartott, mert Capistranói János halála után ismét a konventuálisokhoz csatlakozott a kolostor. Mátyás magyar király kérésére, mikor Ausztriát elfoglalta, 1487-ben a pápa megparancsolta az ausztriai tartomány tartományfőnökének, hogy reformálja a feldspergi zárdát.[1]) Így lett tehát 1494. körül ismét observánssá.

Cillei Ulrik, V. László magyar királynak nagybátyja, Liechtenstein nevű vára alatt elterülő falúban Enzerstorffban 1454. körül[2]) Szent Ferenc fiai számára kolostort építtetett. A mödlingi plébános, akinek plébániájához tartozott a nevezett hely, kézzel-lábbal tiltakozott az ellen, hogy a ferencrendiek falújába betegyék a lábukat. A szerzetesek nem törődtek a plébános tiltakozásával; elfoglalták a kolostort. De csakhamar megbánták tettüket, mert a plébános kellemetlenkedéseinek se vége, se hossza nem volt. A szerzetesek, akik nem perlekedni jöttek ide, hanem Istennek szolgálni és az ő dicsőségét előmozdítani, a perlekedésnek azzal akarták útját vágni, hogy a kolostort elhagyják. Capistranói Jánoshoz fordultak tehát tanácsért, aki a dolgok alapos megvizsgálása után szintén azt a tanácsot adta nekik, hogy csendben, minden feltűnés nélkül távozzanak el.

Cillei Ulriknak nagyon zokon esett Capistranói János ezen elhatározása, és azért 1455. virágvasárnap utáni hétfőn levelet intézett hozzá, amelyben kéri, hogy vegye rá a kijelölt szerzeteseket, hogy továbbra is maradjanak ott, s igéri, hogy Isten kegyelmével minden akadályt el fog hárítani, hogy a szerzetesek békében élhessenek. »Értesültünk, — írja Cillei — hogy Kedvességed füléhez is eljutott, hogy az új kolostornak felépítését, amelyet Liechtenstein várunk alatt Enzerstorffban akartunk emelni, a mödlingi plébános megakadályozza, amiért is rendtársaidnak a te ajánlatodra innen távozniok kellett. Kérjük azért Kedvességedet, légy rajta, hogy a nevezett rendtársak, akiket az új kolostorba küldöttél, ott maradjanak és figyelembe se vegyék a jelenleg előfordult akadályt; mert ha előfordulnak még akadályok, Isten kegyelmével képesek vagyunk azokat elhárítani, és a mondott

[1]) Herczog: Cosmographia. I. 610.

[2]) Greiderer: Germ. Franc. I. 349. — Herczog: Cosmographia. I. 552. — Cf. Hueber: Dreyfache Chronickh. 486. — Analecta Franciscana. I. 173. Az alapítást 1455-re teszi.

kolostor békéjéről kellőleg gondoskodni. Mutasd meg tehát az irántunk való különös és szokásos szeretetedet, amelyért minket is a legkészebbeknek találsz az irántatok való szeretetre. Kelt Wienben, virágvasárnap után való hétfőn, 1455-ben.«[1])

Capistranói János nem ellenkezett tovább, hanem megparancsolta a rendtársaknak, hogy maradjanak ott és ne törődjenek a plébános okvetlenkedéseivel. V. László magyar király, mint Ausztria úra, az alapítványt ugyanazon évben helybenhagyta.[2]) Capistranói János titkára az 1455-ben felsorolt kolostorok között ezt is említi.[3])

Kezdetben csak residentia volt, s az is maradt majdnem egy évtizedig. Cillei Ulriknak 1457-ben bekövetkezett szerencsétlen halála után Johannes Holobärz lovagnak birtokába jutott, aki látva a kolostor szűk és elégtelen voltát, új területet ajándékozott, amelyen aztán 1472. körül a templom és a kolostor fel is épült.[4])

Lancoviz kis helység Stájerországban, Gráctól négy mérföldnyire. A nevét a hasonló nevü vártól kapta. Ezen várnak és helységnek az úra 1437-től kezdve Georg Gradner volt. Később a császári kincstáré lett, majd a Herberstein grófoké.[5])

A lancoviziek néhány évvel előbb egy Mária szoborhoz jutottak, amelynél számtalan csoda történt. Zsigmond császár 1437-ben a csodák hallatára kápolnát építtetett, ahol ezt a szobrot elhelyezték. Mikor Georg Gradner lett a helység úra, az ő birtokába került ez a kápolna is. Látván pedig, hogy mennyien zarándokolnak e kápolnához, elhatározta, hogy e kápolna helyett szép templomot építtet és annak gondozását Szent Ferenc fiaira bízza.[6]) Capistranói János és társainak életszentségétől meghatva, az observánsokra esett a választása.[7]) 1455-ben tehát a templom és a kolostor részére kijelölte a helyet. Az ajándékozást 1455.

---

[1]) Analecta Franciscana I. 173. — Herczog: Cosmographia. I. 553. — Greiderer: Germ. Franc. I. 350. — Facies Prov. Seraph. Aust. 229.
[2]) Herczog: Cosmographia. I. 553.
[3]) Herczog: Cosmographia. I. 606.
[4]) Herczog: Cosmographia. I. 553.
[5]) Analecta Franciscana. I. 156.
[6]) Analecta Franciscana. I. 158.
[7]) Analecta Franciscana. I. 157.

karácsony előtt való hétfőn III. Frigyes császár is jóváhagyta.[1])

A kolostor négy év alatt felépült és a császár különféle kedvezményekben részesítette a szerzeteseket.[2]) Végre a templom is elkészült és 1468. október 2-án Georg, secoviai püspök ünnepélyesen felszentelte.[3])

Mennyiben volt szerepe Capistranói Jánosnak, e sovány adatokból kihámozni nem lehet.

[1]) Herczog: Cosmographia. I. 434. »Geben zu Grätz am Montag vor dem Heil. Weyhnachts-Tag nach Christi Geburt im 1455.« — Greiderer: Germ. Franc. I. 33. — Facies Prov. Seraph. Austr. 191.

[2]) Analecta Franciscana I. 158.

[3]) Herczog: Cosmographia. I. 442. — Analecta Franciscana I. 158.

HARMADIK FEJEZET.

43. §. Capistranói János kolostorokat alapít Sziléziában és Lengyelországban.

Cristoforo da Varese tudósítása szerint Capistranói János 1453. március 30-án, nagypénteken, vetette meg alapját a breslaui kolostornak. »Ugyanabban a városban, vagy annak a külvárosában telket fogadott el, amelyet 1453-dik évben, nagypénteken, — miután az Úr szenvedéséről mondott prédikációját az Atya befejezte és Jézust a sírba tették, a koporsót a város lakosságának és a klérusnak rendkívül nagy kíséretében körmenetileg a testvérek vitték — ünnepélyesen átadták, és ő elfogadta Isten és Szent Bernardino tiszteletére és dicsőségére, akinek címére felszenteltetett.«[1])

A mostani templom főkapujának belső oldalán a falon függ egy értékes aranyozott képkeret,[2]) amelyben régi pergamenen a következő tízsoros latin írás olvasható: »Anno salutis MCCCCLIII Dominica Judica susceptus est locus iste per R. et Beatum Patrem et fratrem I. d. C. ordinis minorum regularis observantiae apostolica auctoritate. Sed ecclesia consecrata est 1502. die quarta Septembr. ad honorem Dei et Beatae Mariae Virginis et S. Bernhardini confessoris, cuius dedicatio agitur Dominica ante Simonis et Judae.«[3]) Magyarúl így hangzik: »1453. Judica vasárnapján[4]) vette át ezt a helyet Capistranói János, Szent Ferenc szigorú szabályát követő testvér, apostoli felhatalmazás folytán. De a

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 527. — Cristoforo da Varese: c. XII. »In eadem etiam civitate vel suburbio ejus recepit locum, qui 1453., in die parasceves, conclusa praedicatione Passionis Domini in civitate per Patrem, et Jesu posito in sepulchro, deferendo ipsum sepulchrum per fratres cum maxima comitiva populi civitatis et cleri processionaliter ordinati solemniter traditus est, et susceptus ad laudem et gloriam Dei et sancti Bernardini, in cujus titulo est consecratus.« Nagypéntek 1453-ban március 30-ára esett. — Acta Sanct. Oct. X. 530.

[2]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 84.

[3]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 195.

[4]) 1453-ban a husvét április 1-én volt, következőleg Judica vasárnapja március 18-án.

templom 1502. szeptember 4-kén szenteltetett fel Isten anyjának, a Boldogságos Szűznek és Szent Bernardino hitvallónak tiszteletére, amelynek felszentelési ünnepe Simon és Judás ünnepe előtti vasárnap tartatik.«

A későbbi események pontos összevetéséből kiderül, hogy Cristoforo da Varese tudósítása nem felel meg a valóságnak. Valószinüleg a tévedés onnan származik, hogy emlékezetében összezavarta az alapkő letételének és a nagypénteki ünnepségnek mozzanatait. Erre vall különben az eredeti kéziratnak zavaros fogalmazása is. Az alapítás napjául tehát a másik adatot, vagyis a felíratos emléken megjelölt napot, Judica vasárnapot, állapíthatjuk meg, amely 1453-ban március 18-ikára esett. A legdöntőbb hatású természetesen az alapítólevél volna, de ez — fájdalom — nincs meg, pedig Schneidler még látta.[1])

Az alapkő letétel nagy ünnepség keretében történt meg. A mondott napon, vagyis március 18-án, az ünnepélyes nagymise után nagy körmenet indult meg a városból kifelé az úgynevezett eretnek-kapuhoz,[2]) amelynek közelében a városon kívül volt az adományozott telek.[3])

Itt felolvasta Capistranói János a pápától kapott felhatalmazást, amelynek értelmében rendje részére kolostorokat alapíthat. Ez a bulla, amelyet kezében tartott, 1449. október 14-én kelt még és 20 kolostor alapításáról szólt.[4]) Ezután Petrus Nowak, breslaui püspök, Konrad Eysenreich, kerületi kapitány (Landeshauptmann), Heinrich Dominici, Thomas Vogil, Bernhard Skal, Johannes Popplow tanácsosok, Valentin Haunolt (tabernator = korcsmáros), Johannes Metzener és Vinzenz Thomas (textor = takács) breslaui tisztviselők átadták a telket Capistranói Jánosnak. A püspök megerősítette az átadást és kijelentette, hogy a terület örök időkre Szent Ferenc rendjének birtokába jutott.[5])

---

[1]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 84.

[2]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 81.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 190.: »extra muros Wratislavienses in terminis et limitibus dictae Parochialis Ecclesiae Sancti Mauritii situm.« Cf. Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 195. és Hueber: Dreyfache Chronickh. 485.

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 523. — Hermann: Cap. triumph. 204. — Acta Sanct. Oct. X. 307. — Jacob: Johann von Cap. I. 193.

[5]) Klose: Dok. Geschichte von Bresl. II. Band. VI. 31. — Jacob: Johann von Cap. I. 83.

Capistranói János kívánságára még ugyanezen a napon [1]) Johann Berger von Veckelsdorff a passaui egyházmegye császári jegyzője elkészítette az alapításról szóló okmányt is, amelybe a pápai bullát is bevette.[2])

Ezt az alapító oklevelet Schneidler is látta még, de jelenleg nincs meg.[3])

Klose azonban közöl egy egykorú feljegyzést, amelyből kiviláglik, hogy az átadás a jogi formaságok teljes betartása mellett ment végbe.[4])

Hátra volt még a telek jelenlegi haszonélvezőinek lemondása is. Conrad Rechimberg székesegyházi archidiakonus és Andreas Skoda kanonok és Szent Mauritius templom plébánosa, kijelentették a saját és utódaik nevében, hogy nem erőszakkal, sem csellel, vagy csalással, hanem önként és érett megfontolás után ajándékozzák azt a telket Capistranói Jánosnak és lemondanak mindazon haszonról, jövedelemről, amelyek ezen helyen levő házak, kertek és terek után befolynak, vagy jövőben befolyni fognak.[5]) A püspök a káptalan többi tagjaival együtt ebbe a lemondásba beleegyezik és erről az egész káptalan jelenlétében 1453-ban boldog Cancius, Cancianus és Cancianilla vértanúk ünnepén, azaz május 31-én okmányt állítanak ki. A kiállított okmányt 16 tanú írta alá.[6])

---

[1]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 84. »Sie wurde aufgesetzt an Ort, und Stelle, zur Zeit der Haupt — Messe (um die Mittagszeit; Grotefend p. 191.)

[2]) Klose: Dok. Gesch. von Bresl. II. B. II. Th. 32. (Arch. Cap. Wrat.)

[3]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 84.

[4]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 195; Klose p. 90.... Qua quidem literarum auctoritate et vigore... in nova Civitate ibidem et penes portam Haereticorum nuncupatam extra muros Vratislavienses assignatam et deputatam omnibus melioribus modo, via, jure, causa et forma quibus potuit et debuit, in nomine Domini nostri Jesu Christi acceptavit, huius modi quoque acceptatione sicut praemittitur, solemniter facta praenotatus Rmus Pater Dominus Petrus Episc. Vratisl. praetactam acceptationem auctoritate divina confirmavit ac praefatum devotissimum Patrem, Frtr. J. d. C. cum suis Fratribus Ord. Min. de Obs. n., in realem et actualem possessionem eorumdem loci sive areae et domus personaliter introduxit et instituit perpetuis temporibus per ipsos et eorum legitimos successores Fratres Minores de O. n. habendi, tenendi et possedendi, de quibus omnibus et singulis praemissis, praementionatus devotissimus Pater Fr. J. d. C. publice et solemniter est protestatus.«

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 190. — Acta Sanct. Oct. X. 312. — Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 197.

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 313. — Annalium Minorum Supplementa. 337. — Klose: Dok. Gesch. II. Band. II. Theil. 33. — Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 86. — Greiderer: Georg. Franc. I. 810.

Ez a lemondási levél sem maradt fenn eredetiben, hanem csak másolatban.[1]) S mint látjuk, az alapítástól ezen okmány kiállításáig elég idejük volt az érdekelt feleknek a gondolkozásra.

Míg ezen átadási formaságok megtörténtek, azalatt az ideiglenes kolostor is elkészült. Az építést a cseh tartományfőnök, Petrus Jacobus von Glogau vezette.[2]) Március 24-én, Gyümölcsoltó Boldogasszony vigiliáján már készen volt a kórus,[3]) vagyis az a hely, ahol a szerzetesek a papi zsolozsmát közösen elvégezték. Természetesen ilyen rövid idő alatt nem kőből építették, hanem fából tákolták össze. Április 8-án, azaz Quasimodo geniti vasárnapján, már a templom hosszú hajójának építését is megkezdették,[4]) amely két év alatt el is készült. 1455. szeptember 28-án, Szent Wenzel napján szentelte fel a beteg breslaui püspök helyett Franz Kuhschmalz von Ermland, warmieri püspök.[5]) A templom is csak ideiglenes volt és fából készült. A kőből való templomot csak évek mulva kezdték építeni. 1463-ban május 28-án tették le az alapkövet Johann Gardeus felszentelt püspök és nagy néptömeg jelenlétében.[6])

A templom építésével párhuzamosan haladt a kolostor építése is. Kik voltak a kolostor első lakói és hányan voltak, nagyon nehéz azt az egymásnak ellentmondó adatokból megállapítani. Az egyik forrás szerint 1453. február 13-án 30-at vett fel Breslauban rendjébe.[7]) Ezt az adatot sem szabad egyszerűen elfogadnunk, mivel csak 1453. február 14-én érkezett Breslauba;

---

[1]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 86.

[2]) Klose: Dok. Gesch. II. Band. II. Theil. 33. — Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 86. — Hermann: Cap. triumph. 431.

[3]) Klose: Dok. Gesch. II. Band. II. Theil. 34. — Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 86.

[4]) Klose: Dok. Gesch. II. Band. II. Theil. 34. — Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 86.

[5]) Greiderer: Germ. Franc. I. 812. »Franciscus, episcopus Warmiensis.« Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 198.: »Pol. p. 10.: Dieweil Bischof Peter mit Schwachheit beladen, hat Franziskus, Bischof zu Warmier, die neuerbaute hölzerne Kirche zu St. Bernhardin in der Neustadt am St. Wenzeslaus-Tag, den 28. Sept., geveiht und auf Ostern alle göttlichen Ämtes versehen.« Cf. Heyne III., p. 976: »Der Bischof Franz Kuhschmalz von Ermland.«

[6]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 199. »Stenzel p. 253. Die Kirche zu St. Bernardin, welche 1453. vord Holz aufgefürt war, wurde nun von Steinen gebauet. Der Weihbischof Johann Gardeus legte am Montag nach Trinitatis (den 28. Mai) 1463. den ersten Grundstein zu derselben in Gegenwart des Rates und einer grossen Mengen versammelten Volks.«

[7]) Hueber: Dreifache Chronikh. 484.

s azonkívül kérdéses, hogy a breslauiakat nem küldötte-e el más kolostorba. Nicolao da Fara, aki az eseményeknek szemtanúja volt, ezeket írja: »Mit szóljak Breslau városáról, ahol Szent Bernardino tiszteletére templomot alapítván, azon a helyen 60-nál több testvért helyezett el, akiket prédikálása közben a világból vont el.«[1]) Cristoforo da Varese már többet mond; megjelöli a helyet is, ahonnan az újoncokat hozta: »Ebben helyezett el 200 újoncot, akiket Leipzigben és másutt a mai napig a rendbe felvett, és akik az életben és a szerzetesi szigorúságban kiváltak.«[2]) Cristoforo da Varese ezen előadása nem felel meg teljesen a valóságnak. Abban igaza lehet, hogy Leipzigben és egyebütt 200 egyént bevett a rendbe, de abban téved, hogy mindezt Breslauba hozta. Vannak ugyanis bizonyítékaink arra, hogy közülök 26-ot, esetleg 40-et Görlitzbe küldött a próbaévre.[3]) Úgylátszik Görlitzben nagy számmal voltak az újoncok, mivel innen 60-at vagy 70-et hozott át a próbaév után Breslauba.[4])

Két év mulva a vikárius generálishoz írt levelében említést tesz a breslaui kolostorról és azt írja róla: »A kolostor igen tágas és közönségesen 100 testvér tartózkodik benne.«[5])

Tehát még két év mulva sem voltak százan; annál kevésbé az első hetekben.

A város belső területén volt a konventuálisok konventje, akiknek az obszervánsok letelepedése egy kicsit kellemetlen volt. A nép ugyanis rögtön összehasonlítást tett a Szent Bernardino és a régi Szent Jakab kolostor lakói között. És az összehasonlítás a konventuálisok hátrányára ütött ki. Látták ugyanis, hogy úgy ruházatban, mint életmódban az új kolostor lakói messze felülmúlják a régi kolostor lakóit. Különösen három dolog tűnt fel nekik: a szegényes életmód, a szigorú bőjt és a pénz el nem

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 466. Nicolao da Fara: c. VII. »Quid de urbe Vratislaviensi loquar? ubi constructo templo in honorem sancti Bernardini, eo loco supra sexaginta fratres collocavit, quos sua praedicatione e saeculo eduxit.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 527. Cristoforo da Varese: c. XII.: »In quo positi sunt novitii, in Lipsk et alibi per eum vestiti ducenti usque hodie, et proficientes in vita et Observantia Regulari.«

[3]) Greiderer: Germ. Franc. I. 812.

[4]) Greiderer: Germ. Franc. I. 730.

[5]) Hermann: Cap. triumph. 204. Capistranói János levele 1455. szeptember 2-áról Csanádról: »Conventus est capacissimus et communiter in eo resident centum fratres.«

fogadása. Nap-nap után szemlélték, hogy az új kolostor lakói durva ruhában járnak, rövid és szűk kappát viselnek, mig a régi kolostor lakói hosszú kappát hordanak, amely a kordát is eltakarja. Látták, hogy az új kolostor lakói kenyéren és vizen bőjtölnek, míg a régiek halat és főzeléket esznek bőjti napokon. A legfeltűnőbb volt a harmadik. Az új kolostor lakói a pénzbeli adományt egyszerűen visszautasították, míg a régiek minden lelkiismereti furdalás nélkül elfogadták.

A nép a maga egyszerűségében megbotránkozott ezen kicsinységeken. De ez nem okozott volna semmi bajt, ha a világi papság fel nem lép. Ezek határozottan az observánsok pártjára állottak; az ő életmódjukat és ruházatukat tartották a szerzetesekhez illőknek; s a prédikáló-székekben hatalmas beszédeket mondottak a konventuálisok ellen. Azt hirdették, hogy aki a régi kolostor híveinek csak egy fillér adományt is ad, az halálos bűnt követ el.

Ezek a dolgok tudomására jutottak a szász tartomány főnökének is, amely tartományhoz a breslaui régi kolostor is tartozott. Mathis, a szász tartomány főnöke tehát 1453. július 15-én ebben az ügyben levelet intéz a breslaui polgármesterhez, és alázattal kéri, hogy jóindulatát ne tagadja meg a régi kolostor lakóitól sem. A levél rendkívül nyugodt hangú, a legkisebb elkeseredés sincs benne, meglátszik az egészen, hogy írója nem akar különbséget tenni Szent Ferenc kétféle fiai között. Röviden a következőkben foglalható össze:

A két kolostor közt némi versenygés folyt, t. i. a régi, a Szent Jakabról nevezett kolostor és az új kolostor között. A két kolostor testvérei tudják, hogy egyeknek kell lenniök s a szabályokat meg kell tartaniok. Az új kolostor testvérei szigorúbban tartják meg a szabályokat, főleg a pénzadományt és a ruházatot illetőleg. Ha azonban e kérdésben a Szent Jakab kolostor testvérei a pápai rendelethez, s a dispenzációhoz tartják magukat, nem lépik át a szabályokat, mint ez a következő példából világos lesz: Ha az anyaszentegyház bőjtöt rendel, dícséretesen cselekszik az, aki kenyéren és vizen bőjtöl, de az is teljesíti az anyaszentegyház parancsát, aki halat és főzeléket eszik, s nem lehet mondani rája, hogy a szabályt átlépte. Ez a hasonlat szól minden erkölcsi cselekedetre és Isten parancsainak teljesítésére. A szabály szerint

a szerzetesnek pénzt nem szabad elfogadnia. A Szent Jakab kolostor testvérei a régi szokás alapján elfogadják a pénzt, amit a hívek nekik a templomban, s az oltáron felajánlanak. Az új kolostor testvérei ezt nem tartják megengedhetőnek, s nem is fogadják el az ilyen módon felajánlott pénzt. Ha ez bennök dícséretes, másban nem szabad azt vétkesnek tartani. A Szent Jakab kolostorban pápai rendelet szerint 18 arasznyi széles kappát hordanak, amelynek vége a kordát elfödi. Az új kolostor testvérei szűkebb és rövidebb kappát viselnek, s ezt nem lehet joggal másoknak bűnül felróni. »Más dolgokban der wirtige fater und seyne bruder velem és testvéreimmel békességben van.« Mindkét részről azt hitték, hogy békében és visszavonultságban szolgálhatnak Istennek, midőn veszedelmes vihar támadt ellenök. Világi papok részéről oly prédikációk hangzottak el, hogy az, aki a régi kolostor híveinek csak egy fillért is felajánl, halálos bűnt követ el. Az esetet bejelentette a püspöknek és a káptalannak. Ebben az ügyben szeretett volna beszélni a polgármesterrel. Minthogy ezt nem tehette, levélben kéri, hogy ne vonja meg jóakaratát a Szent Jakab kolostortól, s ne gondolja, hogy az irgalmasság cselekedeteivel halálos bűnt követ el. Hiszen, ha az új testvérek nem akarják az adományt elfogadni, fogadják el helyettük a világi gondnokok a testvérek hasznára. Erre aztán levélben felhatalmazást is ad nekik.

Eddig tart a levél, amelyet 1453. július 15-én, az apostolok oszlása napján írt a szász tartomány főnöke a breslaui polgármesterhez.[1])

Az ügy, úgy látszik, nem vert fel nagyobb hullámokat, hanem lassankint elsímult, elaludt.

Annyi azonban tény, hogy Szent Bernardino templomának felépítéséhez a város polgárai készségesen hozzájárultak. Eschenloer keserűen ki is fakad, hogy jobb lett volna, ha a breslauiak ezen templom helyett a város falait és tornyait építették volna meg, és a szegényeket a kórházakban látták volna el.[2]) »Hihetetlen —

[1]) Stadtarchiv Breslau, Correspondenzen.

[2]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 199. »Viel Guldes wurde zum Bau gegeben. Fürwar Breslau, du hättest dieser Kirchen wol mögen entbehren, du hättest ihr sonsten genug gehabt. Durch diesen Bau musten hernach viel Kirchen abnemen, auch die Türme und Mauern um die Stadt, auch arme Leute in den Spitalen verderben.«

írja tovább — hogy mennyi pénzt adtak össze a polgárok ezen építkezésre. Alig halt meg valaki, aki ezen és a következő években a templom építésére végrendeletében valamit ne hagyott volna. Ilyenfajta végrendeleteknek hosszú sorát lehetne a Stadtbuch-ból kiírni, ha nem félne az ember attól, hogy az olvasó tűrelmét kifárasztja. Még az idegenek is adtak hozzá szerény adományokat. Hans Brausmer zu Stephansdorf halála esetén a templom építésére 123 márkát és három firdund (Viertding) meiseni garast fizettetett, amelyet Niklas Bunzlau, Szent Bernardino templomának templomatyja 1465. Szent Mihály előtt való szerdán el is fogadott. Igen megjegyzésre méltó, hogy Valentin Haunolt végrendeletében 100 magyar garast hagyott a Szent Bernardino templomára, hogy ott építsenek egy új kápolnát azon szoba helyén, ahol egykoron a jámbor Capistranói János atya életében személyesen és testileg megfordult.«[1])

Teljesen valótlan Graetz azon állítása, hogy a Szent Bernardino templomát a zsidóktól elkobzott vagyonból építették fel.[2]) Az egykorú írók egyetlen egy adatot sem jegyeztek fel róla, még a ferencrendiek iránt ellenséges érzületű Eschenloer sem.

44. §. Capistranói János kolostort alapít Krakauban.

Krakauban az observántia alapját Magyar László és társai vetették meg, akik Moldvában sikertelenül fáradozván, Lengyelországba jöttek, hogy az itt levő pogányokat Krisztus egyházának megnyerjék. Ezt a hírt Sbignew, krakaui püspök, újságolja

[1]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 110. és 199. »Es ist unglaublich was vor grosse Summen geldes von den Bürgern zu diesem Bau beigetragen worden. Kaum starb einer, der nicht zum Bau dieser Kirche in diesem und folgenden Jaren in seinen Testament etwas Beträchtliches vermachte. Es könnte hier eine lange Reiche von dergleichen Vermächtnissen aus dem Stadtbuchen angeführt werden, wenn man nicht befürchtete, die Geduld der Leser zu ermüden. Auch Auswärtige gaben milde Beisteuern dazu. Hans Brausmer zu Stephansdorf befal bei seinem Tode zum Bau der Kirche hundert und drei und zwanzig Mark, drei Firdung (Viertding) Meisnische Groschen auszuzalen, welches auch Niklas Bunzlau der Kirchenvatar zu St. Bernardin am Mittwoch vor St. Michaelis 1465. empfangen. Sehr merkwürdig ist, dass Valentin Haunolt hundert ungar. Groschen zu Selegerete (Testament) bescheiden zu St. Bernardin allhie zu dem Baue der neuen Kapellen, ob man die würde bauen zu künftig an der stat des Gemaches, darinn etwenn der Andächtige Vater Johannes Capistran im Leben persönlich und leiblichen gelegen hat.«

[2]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 198—199.

Capistranói Jánosnak 1452. április 15-kén kelt levelében, hogy ezzel is siettesse jövetelét.[1])

Capistranói János azonban nagy elfoglaltsága miatt nem tudott még eleget tenni a püspök kérésének. Néhány hónapra rá Kázmér lengyel király intéz hozzá levelet, és ebben részletesen leírja az obszervánsok letelepülését fővárosában, Krakauban. Levele eképen hangzik:

»Tisztelendő, nekünk őszintén kedves Atya! Hogy mennyire vágyódtunk személyed után és óhajtunk látni téged országunkban és birtokainkon, már régen kinyilvánítottuk Kedvességedhez intézett leveleinkben. Most ismét, mint más alkalommal, nagy vágy fog el bennünket, s azt a kívánságunkat megismételve, jelezni akarjuk neked, hogy ezen napokban jött színünk elé Magyar László szerzetes három társával, akik azon szerzetnek tagjai, amelyet közönségesen obszervánsnak neveznek, és előadván kérésüket állhatatosan arra kértek, hogy nekik ezen Krakau városunkban valami helyet adjunk és jelöljünk ki, ahol ők alkalmasan letelepedhessenek, és ott a szigorú szabályzat megtartásával Istennek szolgálhassanak.

És mivel nagyon vágyódtunk a te rended testvérei után, készségesen beleegyeztünk kérésükbe és könyörgésükbe, és a kolostor alapítására és létesítésére átadtuk és kijelöltük számukra a Szent Keresztről elnevezett templomot a városon kívül. Az oly kegyes mű létesítéséért királyi bőkezűséggel látjuk el a rendházat is, hogy az ő érdemeik és imádságaik által országunk a békének és szerencsének boldog áldásait élvezhesse, mi pedig jelen életünk lefolyása után Istentől és Üdvözítőnktől az örök élet jutalmát nyerhessük meg.

Ezeket is szem előtt tartva, ismételten és nagyon kívánjuk jöveteledet, hogy a nevezett szerzetesek nagyobb tökéletesség szempontjából példád által fellelkesüljenek, és országunk népe a kegyelmeknek és lelki vígasztalásoknak, amelyeket a könyörületes Isten általad oly bőven kegyeskedik osztogatni, részese lehessen.«[2])

Kázmér tehát Capistranói János iránt való tekintetből adott szállást az első obszervánsoknak.

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 138. — Hermann: Cap. triumph. 452.
[2]) Wadding: Annales Min. XII. 139. — Hermann: Cap. triumph. 453.

1453. augusztus 28-án végre megérkezett a várva-várt vendég is. Mindjárt az első napokban oly tűzes beszédeket mondott, hogy nagy tömegben jelentkeztek a rendbe lépni kivánók. Dlugoss, Sbignew püspök titkára, azt állítja, hogy száznál többen óhajtották a felvételt,[1]) Nicolao da Fara pedig 130-ra teszi a jelentkezők számát.[2]) A rendbelépők között volt több egyetemi baccalaureus és magister is.[3])

A jelentkezőket mind felvette, de elhelyezésük nagy zavarba hozta. Ennyi személyt úgyanis azon kolostorban, amelyet a király Magyar Lászlónak átengedett, elhelyezni nem tudott. Így érlelődött meg benne az a gondolat, hogy kolostort alapít Krakauban. A zavarból a krakaui püspök mentette ki. A külső városban, amelyet Swadomiának neveztek,[4]) volt a püspök testvérének, Joannes Pinczov Olesnicki sandomiri palatinusnak nagy telke, amely állott házból, udvarból, kertből és gyümölcsösből. A palatinus tehát »Kastélyát, házát, örökölt udvarát kerttel és a hozzátartozó gyümölcsössel, mely Krakau városunk alsó részében, a Stradomia városrészben a Rudava folyóhoz közel feküdt, ... odaajándékozta«[5]) Capistranói Jánosnak, hogy ott az obszervánsok részére kolostort és templomot építsen.

Capistranói János elfogadta és az első dolga az volt, hogy ideiglenesen fatemplomot, illetőleg kápolnát építtetett. 1453. szept. 8-án, kisasszony napján Sbignew, krakaui püspök, nagy körmenettel ment a mondott helyhez, és a fakápolnát ünnepélyesen felszentelte.[6]) Szeptember 16-án bevonult aztán Capistranói János

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 311. — Dlugoss: Hist. Polon. II. 121: »centum et amplius personae.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 466. Nicolao da Fara: VII. c.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 164.

[4]) Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 100. — Cf. Wadding: Annales Min. XII. 164. és 642. »Stradomia«-t ír.

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 642. »Curiam suam, domum, et aream haereditariam cum horto et pomomario eidem annexo, in subinitio Civitatis nostrae Cracoviensis et oppido Stradomia de prope fluvium Rudava sita... donavit, — Acta Sanct. Oct. X. 311.

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 311. »constructa ecclesia lignea, illam in die Nativitatis S. Mariae Virginis (VIII. Septembris) in honorem S. Bernardini consecravit, quae post biennium, sumptibus eiusdem Cardinalis, coctili muro ornata est.« — Acta Sanct. Oct. X. 528. Cristoforo da Varese: c. XII.: »In hac inclita etiam civitate recepit novum locum, sibi oblatum per dominum Sbigneum reverendissimum Cardinalem, et episcopum Cracoviensem cum solemni processione et immenso gaudio cleri et populi.«

az új konvetbe 17 szerzetessel. Ezek közül ötöt ott öltöztetett be, akiknek neveit egyik forrásunk is hozza, de természetesen teljesen elferdítve a vezetékneveket. A neveik a következők: Franciscus Rozemberscius, Bernardinus Brecensis, Ludovicus Varthensis, Bartholomaeus Gizybovius, Nicolaus Dobrzynensis.[1]) Lakásúl, míg az új kolostor felépült, a régi ház szolgált. Quardiánná Magyar Lászlót tette, aki már járatos volt teljesen az ottani viszonyokkal.

A kolostor lakóinak száma rohamosan növekedett. Néhány hónapra ezen események után, vagyis 1454. február 9-én vonult be Krakauba Erzsébet, magyar királykisasszony, mint a lengyel király jegyese. Ezen alkalommal már 80 szerzetes vett részt az ünnepélyes felvonulásban.[2]) Ezt megerősíti Nicolao da Fara is, aki ezeket írja: »Mit mondjak végül Krakau városáról, amelyből közel 130 tanulót ragadott ki és öltöztetett be Szent Ferenc rendjébe, akik közül közel 80-at küldött mindnyájuk nagy örömére az ott újonnan elfogadott Szent Bernardino kolostorába.«[3]) A szerzetesek között nemcsak egyszerű embereket, hanem egyetemi tanárokat és hallgatókat is találunk. »És itt helyezte el a tanárokat, baccalaureusokat, tanulókat és másokat, kiket itt a rendbe felvett, számszerint talán 130-at.«[4]) Maga a király is említést tesz a rendtagok nagy számáról az alapítást jóváhagyó levelében, mikor ezeket mondja: »már ezen a helyen és ilyen kolostorban is népes a szám.«[5]) Ezt az oklevelet pedig 1454-ben Szent Gergely pápa ünnepe (márc. 12.) előtt való hétfőn adta ki a király a sandomiri palatinus kérésére. Tehát nincs semmi kétségünk arra nézve, hogy az új kolostor erősen szaporodott.

A fenntebb említett oklevélben a király dicsérőleg nyilatkozik

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 457.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 231.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 466. Nicolao da Fara: VII. c. »Quid tandem de urbe Cracoviensi? ex qua prope centum et triginta studentes extraxit et ad Franciscanorum coetum induxit, quorum prope octoginta in novo loco sancti Bernardini, ibidem recepto, summo omnium gaudio, dimisit.« — Cf. Acta Sanct. Oct. X. 311. Dlugoss számukat százon felül teszi: Centum et amplius personae sacram Religionem suam ingressae sunt. Wadding 130-ra teszi. (Annales Min. XII. 164.)

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 528. Cristoforo da Varese: XII. c.: »Et ibi collocavit magistros baccalaureos, studentes, et alios, quos ibi recepit ad Ordinem, numero forte centum triginta.

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 642.

Joannes Olesnickiről, mint olyan férfiúról, aki jótékonyságával az obszervánsok első alapítója lett Lengyelországban és példaadásúl szolgált a haza nagyjainak arra, hogy tettét kövessék.[1])

A király levele teljesen igazat mond, mert Magyar László letelepedését figyelmen kivül hagyva, a krakaui kolostor volt az első obszerváns kolostor lengyel földön.

Az ideiglenes templom helyett, amelyet, mint fenntebb láttuk, csak fából rögtönöztek, Sbignew püspök téglából való templomot akart építeni.[2]) 1454-ben hozzáfog az építéshez és ugyanezen év augusztus 1-je után következő pénteken kelt levelében tudósítja Capistranói Jánost, hogy a templom falai már emelkednek és nem kíméli a költséget.[3]) A templom építésének befejezését nem érte meg, mert a következő évben meghalt. Szíve azonban annyira hozzánőtt ehhez a templomhoz, hogy végrendeletében nagyobb mennyiségű pénzt hagyott azon kikötéssel, hogy azt a templom építésére fordítsák. Utódja, Dlugoss János azonban megváltoztatta a végrendelet intézkedését és más egyházi célokra fordította a hagyományozott összeget, azt állítván, hogy ez a templom föltétlenül nem szükséges.[4])

A kolostor prokurátorja, Martenbelsius, azonban ebbe nem nyugodott bele. Mivel a püspök hallani sem akart a pénzről, gyűjtést rendezett. A gyűjtés eredménnyel járt, s így közadakozás útján és a saját pénzén folytatta és fejezte be az építkezést.[5])

A kis fatemplom csakhamar búcsújárás helye lett. Cristoforo da Varese említi, hogy 1453. nov. 1-én egy vakot gyógyított meg Capistranói János. De mivel hallgatott és Istennek nem adott hálát, a következő éjjel megduzzadtak szemei; mire fogadást tett, hogy meglátogatja Szent Bernardino templomát, s a vak asszony meggyógyult.[6])

Az új kolostor élete nagyon vonzotta az embereket. A legelőkelőbb szülőknek gyermekei siettek felvenni Szent Ferenc

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 642.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 311.
[3]) Wadding: Annales Min. XII. 210. — Hermann: Cap. triumph. 473. »Ecclesia nova fratrum vestri ordinis continuatur in muris, pro cuius continuatione meae non deficiunt impensae.«
[4]) Wadding: Annales Min. XII. 231.
[5]) Wadding: Annales Min. XII. 231.
[6]) Wadding: Annales Min. XII. 527. — Acta Sanct. Oct. X. 528. Cristoforo da Varese: c. XII.

rendjének ruháit, hogy a kolostori életet megízlelhessék. Cobilinus nevű előkelő katonának két fia, Klymakus és Albert is be akartak a rendbe lépni. De az atyjuk nagyon ellenezte, mivel fiait más pályára szánta. Capistranói János hiába vígasztalta az atyát, az nem tudott belenyugodni. Erre előhívatta az ifjakat és saját tetszésükre bízta a maradást, vagy távozást. Az ifjabbik hajlott atyja szavára, de az idősebbik állhatatosan megmaradt elhatározása mellett. Capistranói János megjövendölte, hogy az atya nemsokára meg fog halni, a kisebbik fiú meg nagy nyomorúságban fog élni. Így is történt. Az atya néhány hónap mulva csatában elesett; Albert meg nagy szegénységben tengette életét. Az idősebbik testvér, Klymakus, 30 évnél tovább élt a kolostorban és szent halállal fejezte be életét.[1])

Amilyen örömet talált kezdetben ezen kolostor fejlődésében, ép oly szomorúságot okozott neki épen ezen kolostor hanyatlása. Miként az ausztriai részeken a szigorú életmód sokakban visszatetszést és elégedetlenséget szült, aképen itt is. Az elégedetlenséget szította bennök valami Péter nevezetű magyarországi szerzetes, aki a zsidó vallásról tért át a katholikus hitre és mint konvertita lépett be a konventuálisok, majd innen az observánsok közé. 1454-dik év utolsó felében a rajnai részeken járt, s innen jött az év vége felé Wienbe, hogy fáradalmait fiainál a Szent Bernardino kolostorban kipihenje. Útközben kapta meg a tartományi vikáriustól, a krakaui quardiánnak, Magyar Lászlónak levelét, aki feltárta neki a kolostor békéjét felzavaró eseményeket. 1455. jan. 2-án tehát levelet ír a krakaui kolostor tagjainak. Levelében az atyai szív szeretetével fordul hozzájok és kérve-kéri őket, hogy ragaszkodjanak azon szabályokhoz, amelyeket ő mint vikárius generális alkotott.[2]) Különösen fájdalmasan érintette lelkét, hogy nehéznek találták azt a szerzetesi életet, amelyre ő tanította őket. »Ki rendelte el — írja ezen levelében — a Boldogságos Szűz zsolozsmáját, ki a naponkint elmondandó bűnbánati zsoltárokat a litániával, ki a Vesperás után végzendő halotti imádságokat, ki a bűnöknek bevallását a refektoriumban, ki az ostorozást, a kenyéren és vizen való bőjtölést és más egyéb penitenciákat,

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 164.
[2]) Wadding: Annales Min. XII. 294. — Hermann: Cap. triumph. 459. Capistranói levele 1455. jan. 2. Wienből.

amelyeket könnyű vétségekért nyilvánosan mindenki előtt kell végezni, végre ki rendelte el azokat a szóbeli imákat, amelyeket bizonyos órákban el kell végezni? Ezeket és ezekhez hasonlókat ki rendelte el? Ó legkedvesebb fiaim, ez az a tanítás, amelyre én titeket, mikor veletek voltam, sok beszéddel oktattalak? Vajjon nem győztelek meg titeket, amennyire csak tehettem, hogy mindezeket, melyeket fenntebb elmondottam, meg kell tartanotok? Vajjon talán elhallgattam, hogy a mi itáliai atyáink mindezideig ezeket megtartották és miképen tartották meg? Olvassátok el kérlek azon rendeleteimet, amelyeket mint vikárius generális, intéztem mindazon testvéreimhez, akik gondjaimra voltak bízva, és megtaláljátok, hogy a fenntebbiek megtartását a legnagyobb komolysággal parancsoltam meg.« Nem újdonságok ezek, miként egyesek ezt úton-útfélen kiabálják, hanem régi és üdvös dolgok, melyeket Szent Ferenc és társai a legszenvedélyesebben és a legodaadóbban megtartottak. »Hol vannak most azok a vasvértek, amelyeket mezítelen testükön és agyonsanyargatott derekukon viseltek azok a testvérek? Hol vannak az önsanyargatási szőr-övek? Hol a gyakori böjtölés kenyéren és vizen; hol az állandó imádkozások; hol a szerfölötti virrasztások; hol a testet sanyargató verések, amelyek Krisztus ostorozására emlékeztettek? Közületek most ki csókolja meg nagy szeretetből a bélpoklosokat, miként ők tették; ki érinti ajkaival azok sebeit? Ki harcol most láthatóan az ellenséggel, miként ők tették? Ki vágyódik most arra, azon legfőbb gyönyörre, hogy megvetik és mindenki lenézi? Ki tölti most idejét estétől reggelig imádságban, miként ők a lélek szerfölötti édességétől vonzatva, ezt megtették? Hol vannak most azon testvérek, akik a szárazföldeknek és tengereknek térségeit bejárták, hogy az Úrtól a szent vértanúságot elnyerhessék, miként boldog Ferencről, Antalról és sok másról, akik közül némelyek, ami után epedve vágyódtak, elérték, mások pedig a kegyes Isten rendelkezése folytán sokaknak lelki üdvére, mint olvassuk, életben maradtak, miután ezt megtették. Ó, Úram Istenem, nem tudok beszélni, midőn ezekre gondolok, nyelvem úgyanis nem képes a mondott atyák buzgalmát kifejezni, a kezem nem tudja leírni, végül szívem vagy lelkem képtelen elgondolni.« — Sóvárogva vágyódik a régi idők visszatérte után. S kereken kijelenti, hogy aki nem utánozza a rend régi atyáit, az az örök

boldogságba nem juthat. Az itáliai atyák a régi ősökhöz nem hasonlíthatók, de elhatározták, hogy követik őket a virrasztásban, a bőjtölésben, az ostorozásban és más önsanyargatásokban, akik közül többeket ez annyira lelkesített és elárasztott, hogy életükben és halálukban csodákat míveltek, mint Szent Bernardino, kit az egész egyház szentnek tart.

Végül levele végén kéri őket, hogy ne hallgassanak Magyar Péterre, aki először zsidó volt, másodszor pedig konventuális; de másra se, aki ellenkezőleg beszél nekik. Úgy éljenek, hogy olyan vigasztalást találjon náluk, ha valamikor hozzájuk jön, mint talált a wieni testvéreknél.

Többet azonban nem látta őket. De ezt a levelet szent ereklye gyanánt őrízték meg szívökben a krakaui kolostor tagjai.

45. §. Capistranói János kolostorokat alapít Morvaországban és a szomszédos országokban.

1453-ik évben alapítja az olmützi kolostort. Már 1451-ben megfordult itt, amely alkalommal bevette a város lakóit Szent Ferenc lelki testvérületébe. Az erről szóló okmányt 1451. aug. 27-én írta alá.[1]) Tartózkodása rövid volt, mert augusztus 18-ikától szeptember 6-ikáig terjedt csupán.[2]) Walouch erre az időre teszi a kolostor alapítását is. Szerinte a város lakói Capistranói János beszédére annyira fellelkesültek, hogy egyakaratúlag elhatározták a kolostor felépítését. Három év alatt el is készültek vele; az első quardián Gabriele da Verona lett.[3])

Ezzel szemben Wadding és mások az alapítás éveül 1453-at tartják.[4]) A kolostor a városon kívül volt, de idők folytán a város terjeszkedése következtében a városba került. A templom csak 1468-ban készült el, s ekkor szentelte fel Lorenzo Rovezella, ferrarai püspök és pápai nuncius, még pedig a Szeplőtelenül fogantatott Szűz és Szent Bernardino da Siena tiszteletére.[5])

---

[1]) Walouch: Jana Kapisztrána. 348.
[2]) Walouch: Jana Kapisztrána. 240. — Jacob: Johann von Cap. I. 54. szerint augusztus 18-tól szept. 2-ig.
[3]) Walouch: Jana Kapisztrána. 349.
[4]) Wadding: Annales Min. XII. 185. — Acta Sanct. Oct. X. 312.
[5]) Acta Sanct. Oct. X. 312. — Greiderer: Germ. Franc. I. 616.

Ez a kettős cím tévesztette meg Waddingot és utána többeket, mikor azt vitatják, hogy két kolostort alapított Capistranói János: egyiket a városban, másikat a városon kívül.[1]) Ebből a kettős elnevezésből tulajdonképen csak azt lehetne következtetni, hogy az új templom helyén volt már templom vagy kápolna, s ennek a régi védőjét, a Szeplőtelenül fogantatott Szűzet, az új templomnál is védővé választották.

Állítólag a kolostor kútját Capistranói János áldotta meg, s azért igen jó víze volt.[2])

A kolostor első lakói közül egy-kettőnek a neve is fennmaradt. Missenszky Jánost Capistranói János vette be a rendbe. Ezenkívül még Felicián és Jost szerzeteseket említik, mint akik példás és szent életükkel nagyban hozzájárultak a kolostor jó hírnevéhez.[3])

1451. évre esik a troppaui kolostor alapítása. Capistranói János kérésére úgyanis Troppau városának úra, Vilmos herceg, telket ajándékoz neki, hogy ott rendtársai részére kolostort alapítson. A herceg ezen tervéről értesíti a városi hatóságot, amely ezt 1451. Szent Máté napján (szept. 21-én) kelt íratában tudomásúl veszi azon ígérettel, hogy gondoskodni fog egy, vagy ha a szükség úgy kívánja, több prokurátorról, hogy a szerzetesek az isteni tiszteletet buzgóbban végezhessék és az anyagi gondoktól mentve legyenek.[4])

A herceg a kolostor alapítására a városon kívül jelölt ki helyet, még pedig Szent Borbála szűz és vértanú kápolnája mellett.[5]) Úgylátszik, hogy nem egyszerű telek volt ez, hanem elhagyott kolostor. A városi hatóság elfogadó íratában úgyanis az áll, hogy azon a helyen jelölt ki helyet a herceg, ahol egykoron a Johanniták laktak.[6]) Ez a hely pedig a regensburgi kapu mellett feküdt.[7])

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 185. — Acta Sanct. Oct. X. 312.
[2]) Walouch: Jana Kapisztrána. 350.
[3]) Walouch: Jana Kapisztrána. 350.
[4]) Greiderer: Germ. Franciscana. I. 647.
[5]) Annalium Minorum Supplementa. 331. »Wilhelmus, Dux Opaviensis in Civitate Opaviae extra portam Ratisboniensem pro extruendis Cenobio Asseclis Regularis Observantiae Capistranensis, fundum prope sacellum S. Barbarae Virg. et Mart. nuncupatum, concessit. — Greiderer: Germ. Franc. I. 647.
[6]) Greiderer: Germ. Franc. I. 647.: »in loco quodam Ordinis Johannitarum prius habitatorum.«
[7]) Annalium Min. Suppl. 331.

Haz János, olmützi püspök, akinek egyházmegyéjéhez tartozott ez a város, nemcsak jóváhagyta ezt az alapítást, hanem 1452. január 30-án még negyven napi búcsút is engedélyezett mindazoknak, akik az építést valamiképen elősegítik.[1])

A kolostor templomát Szent Borbála tiszteletére szentelték fel.

A szerzetesek anyagi ellátásáról maga a herceg gondoskodott, hogy imádságaikkal és elmélkedéseikkel annál buzgóbban szolgálhassanak éjjel-nappal az Úrnak.

Az anyagi dolgok részletesen fel voltak sorolva azon levélben, amelyben a herceg értesítette a városi hatóságot szándékáról.[2]) Sajnos, ezt a levelet nem tudtuk megszerezni.

A kolostor védelmét, mivel ezen időben zavaros állapotok voltak, a herceg magára vállalta; hasonlóképen tett a városi hatóság is, hogy úrának kedvében járjon.

Mikor készült el a kolostor és mikor vonultak be az obszervánsok, erre hiteles adatunk nincsen. De Cristoforo da Varese már megemlíti a quardián nevét, aki egyike volt azoknak, akiket Leipzigből hozott Wienbe: »frater Jacobus de Glogovia, nunc quardianus Oppaviensis,«[3]) azaz Jakob von Glogau. 1474-ben pedig már itt tartották a tartományi gyűlést is.[4])

Breslautól körülbelül 12 mérföldnyire fekszik Oppeln, a sziléziai hercegségnek régi fővárosa. 1453-ban Sziléziában jártában[5]) Capistranói Jáuos magára vonja az oppelni hercegnek, Bernárdnak figyelmét, aki a többi hercegek példájára szintén le akarja telepíteni hercegségének fővárosában Szent Ferencnek fiait. Nem tudjuk, vajjon személyesen találkoztak-e; de annyi tény, hogy levelezésben álltak egymással.[6]) Melyik évben kezdette meg a herceg a kolostor építését, adataink nem árulják el; de 1455-ben már készen volt. A herceg már többízben felszólította Capistranói Jánost, hogy az

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 159. — Acta Sanct. Oct. X. 313. — Greiderer: Germ. Franc. I. 648. »Omnibus Christi fidelibus utriusque status et sexus, suae jurisdictioni subiectis, et aliis omnibus Christi fidelibus quibuscumque, qui pro sustentatione dictorum Fratrum pauperum alimenta, seu pro fabrica eorundem oratorii et coenobii ministraverint, ac manus porrexerint adiutrices, toties quoties ea fecerint. Datum et actum Olomutz, anno Domini 1452., penultima die mensis Januarii.«

[2]) Greiderer: Germ. Franc. I. 647.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: c. XII.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 318. — Greiderer: Germ. Franc. I. 648.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 528. Cristoforo da Varese: c. XII.

[6]) Wadding: Annales Min. XII. 304. — Hermann: Cap. triumph. 438.

általa épített kolostort fogadja el és vegye át. Nem tudni mi okból, de huzódozott az átvételtől. 1455-ben azonban megfordult Oppelnben is; megnézte a kolostort, és nagyon megtetszett neki. A hercegnek egyik hivatalnoka, Conradus Clavarus[1]) ezt rögtön megírja a hercegnek, aki végtelenül megörült, hogy Capistranói Jánosnak tetszését megnyerte az oppelni kolostor. 1455. Szent Orbán napján tehát a herceg sietve levelet ír Capistranói Jánosnak és örömének ad kifejezést, hogy tetszik neki a kolostor. Emlékezetébe hozza újólag, hogy már régen felajánlotta ezt a kolostort és kéri ismételten, hogy Isten dicsőségére fogadja el és rendelkezzék vele úgy, amint hasznosnak és üdvösnek látja. Igéri, hogy Isten kegyelmével minden anyagi áldozatot meghoz a szerzetesek részére, mivel azon erős hitben van, hogy az ő és szerzetes testvérei imádságai folytán Istentől viszont jutalmat nyer.[2])

Megkapta-e Capistranói János a herceg ezen levelét vagy sem, azt nem tudjuk megállapítani. Ő úgyanis ekkor már útban volt Magyarország felé, ahova a magyar rendek állhatatosan hívták. Annyi tény, hogy csak halála után, 1473-ban foglalták el az obszervánsok.[3]) Valószínűnek tarthatjuk tehát, hogy vagy nem kapta kézhez, vagy pedig nagy elfoglaltsága mellett nem tudott intézkedni az elfoglalásra vonatkozólag.

Az egyik forrásunk megemlíti, hogy a templom Szent Borbálának volt felajánlva.[4])

Capistranói János szentségének híre messze földre eljutott; s mindenütt nagy érdeklődést keltett. Így eljutott a híre Mazoviába is. Ezen hercegségnek úrnője Anna hercegnő szerfölött szeretett volna személyesen megismerkedni azon csodás férfiúval, akinek hatalmáról és tetteiről egész legendákat terjesztettek. Kázmér lengyel király lakodalma aztán meghozta neki ezt az örömet. A lakodalomra eljött a hercegnő is, és itt alkalma nyílt találkozni a királyi udvarban Capistranói Jánossal, aki ezen időben Krakauban időzött.

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 343. »Etenim dux scribit: se intellexisse ex nobili Conrado Clavaro placuisse Capistrano monasterium Oppolicense.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 304. — Hermann: Cap. triumph. 438. — Greiderer: Germ. Franc. I. 845.

[3]) Greiderer: Germ. Franc. I. 844.

[4]) Annalium Minorum Suppl. 342.

A hercegnő mindig jelen volt a szent férfiú prédikációján,[1]) többször beszélt is vele. A vele való társalgás, de még inkább a szent férfiú egész lényén elömlő életszentség annyira meghatották, hogy elhatározta, hogy a ferencrendieket letelepíti Warszawában. Elhatározását közölte Capistranói Jánossal, aki készségesen jóváhagyta tervét. A hercegnő csakhamar eltávozván Krakauból, Capistranói János beleegyezésével 6 ferencrendit vitt magával, hogy ezek legyenek első lakói a felépítendő kolostornak. A következő évben, azaz 1454-ben, fel is építette a templomot is és a kolostort is.[2]) Capistranói János titkára már 1454-ben a regestrumban felsorolja ezt is: »Varsoviae S. Bernardini.«[3]) A kolostor a Wista folyó partján állott. A templomot a hercegnő a hercegi család temetkező helyévé választotta; s maga is ide akart temetkezni.[4]) Hatvan évig állott fenn ez a kolostor, amikor tűzvész elhamvasztotta. A templomot és a kolostor egy részét a hercegi család, a kórust pedig János Labrankius, poseni püspök építtette fel újra.

Nicolao da Fara tudósítása szerint a warszawai kolostor rövid idő alatt annyira megnövekedett számban, hogy nemcsak Lengyelországban, hanem a határon túl is, az oroszok földjén, a tatárokhoz közel, Lembergben is, képes volt kolostort alapítani.[5])

A tudósítás szövegéből az tűnik ki, hogy ez a kolostoralapítás rövid időn belül megtörtént. Az alapító Gabriele da Verona volt,[6]) aki bizonyára tárgyalt erről a dologról Capistranói Jánossal, mint ezen tartományok legfőbb komisszáriusával.

Greiderer azonban más véleményben van. Szerinte Gabriele da Verona nem Capistranói János életében, hanem halála után 1465-ben alapította ezt a kolostort.[7]) Állítását azonban semmivel sem bizonyítja, s így nincs okunk kétségbevonni azon történészek

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 312.

[2]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 465. — Greiderer: Germ. Franc. I. 282.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 343. — Hermann: Cap. triumph. 204.

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 232.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 466. Nicolao da Fara: VII. c. »qui postea non solum in Poloniae regno multa religiosa loca construxerunt, sed etiam in Leopoli, quod est in Russia, famosum Oppidum Tartaris vicinum locum, plantaverunt, qui prolinguarum variis generibus ibi degentibus magnum est lumen Catholicae fidei.«

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 469.

[7]) Greiderer: Germ. Franc. I. 282.

állítását, akik azt vallják, hogy Capistranói János életében, az ő tudtával és jóváhagyásával alapította meg Gabriele da Verona a lembergi kolostort.

Leobschütz, vagy Lubschitz Felső-Sziléziában van; az olmützi püspökséghez tartozott. Capistranói János titkára az 1454-ben összeírt regestrumban azon helyek közé sorozza, amelyeket Capistranói János alapított, vagy az obszervánsok részére átvett.[1])

Hermann ezen kolostor alapítását Capistranói Jánosnak tulajdonítja.[2]) De tévesen. Már régebben volt itt a konventuálisoknak kolostora, akik 1448-ban a szászországi obszervánsok példáját követve, elfogadták a szigorúbb életmódot.[3])

Sziléziában jártában ezen a helyen is megfordult, s mint mindenütt, itt is magával ragadta a népet és a város földesúrát, János herceget. A városi polgárság és a herceg nagyon szerették volna, ha Szent Ferenc kolostora is az ő felügyelete alá kerülne. Mivel a kolostor lakói úgyis a szigorúbb életmódot követték, a herceg kérésének könnyen eleget tehettek. A csatlakozás 1454-ben meg is történt.[4]) Clemens Minarik szerint a Breslauban tartott káptalanon megjelent Nicolaus von Glatz, a sziléziai reformált kolostorok vikáriusa (?), aki Capistranói Jánosnak felajánlotta Beuthen, Cosel, Leobschütz és Ober-Glogau átvételét. Csak a három elsőt fogadta el, a negyediket nem.[5])

Hogy ez a csatlakozás tényleg megtörtént, mutatja Cristoforo da Varese nyilatkozata, amely szerint quardiánja frater Bonaventura lett, aki egyike volt azon férfiaknak, akiket Leipzigből Wienbe hozott újoncoknak.[6]) Ez a bizonyíték egészen elfogadható.

A wieni kolostor lakói úgyanis csak úgy mehettek volna Leobschützbe, ha előbb a szászországi provinciába léptek volna át. Cristoforo da Varese pedig erről nem beszél, hanem dicsőségül hozza fel, hogy az általa hozott újoncok közül egyesek hamarosan quardiánokká lettek.

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 204. — Acta Sanct. Oct. X. 343. — Herczog: Cosmographia I. 609. A regestrum összeírását 1455-ik évre teszi.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 440.

[3]) Hueber: Dreyfache Cronickh. 472.

[4]) Greiderer: Germ. Franc. I. 830. — Hueber: Dreyfache Cronickh. 472.

[5]) Franziskanische Studien. I. 231. 2. jegyzet.

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: XII. c. »frater Bonaventura, nunc quardianus Lubsiensis.«

Capistranói János titkárától kiadott regestrumban szó van Clupsiciumról is, mint olyan helyről, ahol szintén kolostort alapított.[1]) Cavalli Clupsiciumot azonosnak veszi Leobschiciummal.[2]) Szerinte ez a két név nem két helyet jelöl, hanem csak Leobschützt. Adatok hiányában nem tudjuk eldönteni, vajjon két külön hely volt-e, vagy sem. De mivel egyetlen író sem emlékezik meg Clubsitiumról, nyilván helyesnek tarthatjuk Cavallinak nézetét, hogy ez a két név egy helyet jelöl. Capistranói János titkára tehát jóhiszeműleg tévedett, midőn a városnak két különböző hangzású nevét két külön városnak vette.

Lausitz határán, de már a Szilézia hercegség területén feküdt Sagan városa, amely egyházilag a breslaui püspökséghez tartozott.[3]) Capistranói János 1453-ban, január 10-én prédikált itt. Cristoforo da Varese ugyan nem említi fel ezt a helyet Capistranói János azon útjában, amelyet most Dresdától Breslauig tett. De Hermann idézi a sagani krónikát, amely feljegyezte Capistranói János ottani szereplését.[4]) Ha Hermann nem tévedett, hitelt kell adnunk állításának, mivel a krónika egykorú és ezt a helyet be lehet illeszteni az utazásba.

Capistranói János itteni szerepléséhez füződik Szent Ferenc fiainak csatlakozása az obszervántiához. Már a 13-dik század végén találunk itt ferencrendieket. Valószínűleg 1294-ben vagy 1300-ban telepedtek itt le.[5]) Capistranói János beszéde itt sem tévesztette el hatását. Saját rendtársai voltak az elsők, akik követésére indultak. Hueber 1453. január 10-kére,[6]) Wadding meg ugyanezen év január 13-kára,[7]) az »Annalium Minorum Supplementa« pedig január 30-kára teszi.[8]) Greiderer elismeri úgyan a kolostor csatlakozását, de idejét nem határozza meg, hanem csupán azt mondja, hogy

1) Acta Sanct. Oct. X. 343. — Hermann: Cap. triumph. 204. »... Clupsicii, Leobschicii, Jamninii, Engendorffii, Veltpergii, Judembergae.«

2) Cavalli: Orbis Seraph. V. 235. »Leobschicium (Clupsitium.)

3) Cavalli: Orbis Seraph. V. 264.

4) Hermann: Cap. triumph. 204. — Acta Sanct. Oct. X. 343.

5) Hueber: Dreyfache Chronickh. 473.

6) Hueber: Dreyfache Chronickh. 473. »Jahr 1453. den 10. Jenner ist selbiges Closter dem Seeligen Johannes von Capistrano und seinen nachfolgenden Observanten der Bömischen Provinz, gegenwärtig zubewohnen, eingehändiget worden.«

7) Wadding: Annal. Min. XII. 185.

8) Annalium Minorum Supplementa. 337.: qui (Francisci) hoc anno die trigesima Januarii B. Joanni de Capistrano Saganum adventanti, mirabiliaque operanti adhaeserunt.«

bizonytalan időben történt.[1]) Érdekes, hogy Capistranói János titkára sem emlékezik meg erről a registrumában.

Sziléziában van, ugyancsak a breslaui egyházmegyében, Kosel vagy Cosel város is. A városon kívül terült el a ferencrendiek kolostora,[2]) amelynek lakói már 1434-ben elfogadták a szigorúbb életmódot, még pedig a város úrainak, Albert és Konrád hercegeknek befolyása folytán. A baseli zsinaton is előkerült az ügyük, és a zsinati atyák 1434-dik év Wintermonat 9-én jóvá is hagyta.[3])

Mikor Capistranói János sziléziai tartózkodása alatt több kolostort alapított, vagy átvett, a koseli kolostor önként meghódolt Capistranói Jánosnak.[4]) Az átvétel idejében ingadoznak adataink. Greiderer szerint 1453-ban történt,[5]) az Annalium Minorum Supplementa előadása szerint pedig 1455-ben.[6]) Még egy másik ingadozást is találunk. Greiderer a kolostor lakóinak elhatározását Magyar Lászlónak (Ladislaus de Hungaria) tulajdonítja.[7]) Ez előbb quardián volt e helyen, de hitbuzgósága a tatárok megtérítésére vitte. Célját azonban nem érte el, mert a moscovai fejedelem megakadályozta útjában. Ekkor jött Krakauba és itt a király engedelmével néhány társával letelepedett. Itt találta őt Capistranói János és megtette az új kolostor quardiánjává. Nincs benne tehát semmi lehetetlenség, hogy a koseli kolostor az ő befolyására csatlakozott Capistranói Jánoshoz.[8])

Egyébként a kolostor történetéről csak annyit tudunk, hogy az Angyalokról elnevezett Szűz Mária, Szent Ferenc és Szent Borbála tiszteletére volt felszentelve.[9])

Capistranói János titkára az 1454. vagy 1455-iki regestrumában már említi.[10])

---

[1]) Greiderer: Germ. Franc. I. 852.
[2]) Annalium Min. Suppl. 342.
[3]) Hueber: Dreyfache Chronikh. 472.
[4]) Annalium Min. Suppl. 342.: »Cum in Silesia plures conventus fundaret Capistranus, ultro per haec tempora Regularis Observantiae fratres admisit; extra Coslam erat situm.« — Franziskanische Studien. I. 331.
[5]) Greiderer: Germ. Franc. I. 844. — Hueber: Dreyfache Chronickh. 472.
[6]) Annalium. Min. Suppl. 342.
[7]) Greiderer: Germ. Franc. I. 844.
[8]) Greiderer: Germ. Franc. I. 735.
[9]) Annalium Min. Suppl. 342. »Coenobium vero Coslense S. Mariae Angelorum, S. Francisci et S. Barbarae.«
[10]) Acta Sanct. Oct. X. 343. — Hermann: Cap. triumph. 204.

Jamnitz városkában (Morvaországban) nem járt ugyan Capistranói János, de azért hírneve eljutott ide is. Mikor Morvaországban prédikált, ezen városnak lakói is hallhatták beszédeit, láthatták igénytelen voltát. E kettő oly hatással volt reájuk, hogy egyakaratúlag elhatározták, hogy az observánsoknak kolostort építenek. Felkeresték tehát soraikkal Capistranói Jánost, aki nemcsak helyeselte tervüket, hanem kérte is, hogy minél előbb hajtsák végre.[1])

Capistranói János tanítványai, de különösen útitársa Gabriele da Verona, hathatósan buzdítják a lakósokat, hogy építsék fel hamarosan a kolostort.[2]) A lakósok Albertus Hincke-hez és Stephanus de Liechtenberg-hez fordultak,[3]) hogy adjanak telket a kolostor építésére. Ezek teljesítették kérésüket és a városon kívül egy dombot ajándékoztak,[4]) Itt épült fel a kolostor 1455-ben Szent Vitus és Szent Modestus tiszteletére.[5]) Egyik forrásunk még arról is tudomást szerzett, hogy ezen kolostornak egyik nagy jótevője Petrus de Gemnitz, Znaim városának első polgára volt.[6]) Capistranói János titkára a fenntebbi regestrumban ezen kolostor nevét is megemlíti.[7])

Breslautól 7 mérföldnyire esik Javorium (Jauer?) városka. 1453-ban itt is megfordult Capistranói János. A lakósság iránta való hálából és szeretetből megfogadta, hogy kolostort épít az observánsoknak. De ezt már ő nem érte meg; mert a kolostort csak 1488-ban kezdették építeni.[8])

1452-ben Capistranói János megfordul Kaaden városkában is, amely Csehországban fekszik.[1]) Itt tartózkodásának idejét nem tudjuk meghatározni pontosan, de annyi bizonyos, hogy ezen évben Szent György napja előtt járt itt. Ezen a napon ugyanis Brüxből keltezett levelében beveszi az egész várost és lakóit a

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 303. — Hermann: Cap. triumph. 348.
[2]) Hueber: Dreyfache Chronickh. 486.
[3]) Hermann: Cap. triumph. 348. — Greiderer: Germ. Franc. I. 682. »Hinsko et Stephanus de Lichtenberg.«
[4]) Greiderer: Germ. Franc. I. 682.
[5]) Wadding: Annales Min. XII. 303. — Hermann: Cap. triumph. 348. — Franziskanische Studien. I. 332.
[6]) Hermann: Cap. triumph. 348.
[7]) Acta Sanct. Oct. X. 343. — Hermann: Cap. triumph. 204.
[8]) Greiderer: Germ. Franc. I. 825.
[9]) Hueber: Dreyfache Chronickh. 495.

ferencrendi testvérületbe, mint rendjének jótevőit.[1]) Külön megemlíti ezen levelében a város plébánosát, Johannes Manetinget, a város polgármesterét, Nicolaus Zedlitzert, a város biráját, Franz Rurentwareket, akiket összes családtagjaikkal, a város összes polgáraival együtt részessé teszi rendjének minden lelki gyümölcseivel. Háttere ezen nagy adakozásnak nem lehet más, minthogy a városbeliek megfogadták, hogy az obszervánsok részére kolostort alapítanak. Hueber csakugyan ezt írja. Szerinte maguk a lakosok álltak elő azon kívánsággal, hogy telepítse le közéjük az obszervánsokat. Hogy Capistranói János nem utasította vissza ajánlatukat, mutatja a fenntebbi levél. De életében nem érhette meg a kaadeniek örömét. Nem tudjuk mi oknál fogva, csak 1473-ban telepszenek le a várvavárt obszervánsok.[2]) A leitmeritzi kusztodiához tartozott.[3])

1454-ben Krakauból jövet érinti Beuthen városát is. Szokása szerint prédikál és csodákat mível. Cristoforo da Varese tanúsága szerint itt egy sánta embert, akinek keze is merev volt, és egy sánta asszonyt gyógyított meg.[4]) Vajjon ezen tartózkodás szolgált neki alkalmúl arra, vagy egy másik, hogy az itt levő ferencrendieket obszervánssá tegye, eldönteni nem tudjuk. Egyes írók szerint 1453-ban a kolostor lakói önként ajánlkoztak a csatlakozásra.[5]) A kolostor az oppelni kusztodiához tartozott és az átvételkor quardiánja Greiderer szerint Magyar László volt.[6]) Greiderernek ezen állítása egy kissé zavarossá teszi a helyzetet.

Sbignew, krakaui püspök 1452. április 15-én kelt levelében hirűladja Capistranói Jánosnak, hogy Magyar László és társai Moldvából Krakauba érkeztek és itt letelepedtek.[7])

Ezt a hírt megerősíti Kázmér lengyel királynak levele, amelyet 1452. Sarlósboldogasszony oktávája alatti pénteken írt Capistranói Jánosnak, amelyben tudomására, hozza, hogy Magyar László

---

1) Walouch: Jana Kapistrána. 477.
2) Hueber: Dreyfache Chronickh. 495.
3) Franziskanische Studien. I. 329.
4) Acta Sanct. Oct. X. 528. Cristoforo da Varese: c. XII.: »De Cracovia venit Bithohom.«
5) Greiderer: Germ. Franc. I. 843. — Hueber: Dreyfache Chronickh. 473. — Franziskanische Studien. I. 331.
6) Greiderer: Germ. Franc. I. 735. és I. 843.
7) Wadding: Annales Min. XII. 138. — Hermann: Cap. triumph. 452.

és három társa alázatos kérésére telket jelölt ki a kolostor alapítására.[1])

Ezen két levél tartalmából teljes világossággal látjuk, hogy Magyar Lászlónak már 1451-ben távoznia kellett Beuthenből, s következőleg 1452-ben ott quardián nem lehetett. 1452-ben letelepszik Krakauban; a következő évben pedig, vagyis 1453-ban, Capistranói János kinevezi krakaui quardiánnak. Így sem 1452-ben, sem 1453-ban quardián nem lehetett Beuthenben. Ha tehát a csatlakozás évéül el is fogadjuk az 1453-dik évet, ezen év quardiánjául Magyar Lászlót semmiképen sem tekinthetjük.

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 139. — Hermann: Cap. triumph. 453.

NEGYEDIK FEJEZET.

46. §. Capistranói János kolostorokat alapít Szászországban és Németország egyes helyein.

A Chronica Anonyma az observánsok letelepedését az argentinai tartományban 1426-ra teszi.[1]) Előzményül ezeket adja hozzá: Lajos rajnai választófejedelem második felesége Mechtild, a savojai herceg leánya volt, aki mint vallásos nő, hazájában a szigorított életű ferencrendieknél szokott gyónni és szent misét hallgatni. Heidelbergben, a fejedelem székvárosában, azonban csak konventuálisok voltak, akikkel sehogy sem tudott rokonszenvezni. Ellenszenvét még jobban növelte az a látvány, ami egyik reggelen szemei elé tárult. Amint ugyanis férjével a várfokán sétálgatott, letekintett az előttük elterülő térre, ahol a konventuálisok épen katonai játékokkal mulatoztak: háborusdit játszottak, labdát és köveket hajigáltak és más világias dolgokkal fecsérelték el az időt. A fejedelemasszony ezen annyira megbotránkozott, hogy sóhajtva így szólt férjéhez: »Bárcsak itt volnának hazámból a szentferencrendi testvérek, azok minden tökéletességben és szentségben kiváló férfiak! Küldj el értük, Úram, és hívasd el gyóntatómat.« A fejedelem erre magához hivatta a tartományi minisztert, Jodocus atyát, és előadta a fejedelemasszony kívánságát. A tartományi miniszter, hogy az uralkodónak kedvében járjon, a heidelbergi kolostort átengedte az observánsoknak és quardiánná megtette Nicolaus Carolit, aki a legnagyobb buzgósággal karolta fel az observántia ügyét.[2])

Ugyanebben az időben az observáns mozgalom megindult a szász tartományban is, ahol főmozgatója a brandenburgi őrgróf volt, akinek befolyása alatt a brandenburgi kolostor 1421. körül el is fogadta a szigorítást. 1428-ban pedig már több kolostor követte példáját és megalakult a szászországi observáns

---

[1]) Analecta Franciscana. I. 291.
[2]) Woker: Geschichte der Norddeutschen Franziskaner Missionen. 17.

tartomány ezen a név alatt: Vicaria provincialis Saxoniae fratrum minorum regularis observantiae.[1]) Valószinű, hogy megalakulásukra befolyást gyakorolt Nicolaus Caroli is, de ezt határozottan nem tudjuk bebizonyítani.[2])

Az observántia magja már kikelt, s csak a talajt kellett elkészíteni, hogy tovább fejlődhessék. A talaj előkészítésében és megmunkálásában nagyon sokat tett két férfiú: Nicolaus von Cusa és Capistranói János.[3])

Nicolaus von Cusa brixeni püspök és 1451-től Németországnak pápai legátusa, minden erejével arra törekedett, hogy az egyházi férfiakat, első sorban pedig a szerzeteseket, egyházias és Istennek tetsző életmódra szorítsa. Ezért 1451-ben Magdeburgban tartományi zsinatot tart,[4]) amelyen Frigyes érseken kívül megjelentek a brandenburgi és merseburgi püspökök is. Nicolaus von Cusa ezek jelenlétében a rendek reformjáról hatalmas beszédet mondott.[5]) S hogy elhangzott szavainak súlya is legyen, 1451. április 30-án a bambergi egyházmegye részére,[6]) 1451. június 15-én a magdeburgi püspökség területére[7]) rendeletet adott ki, amelynek értelmében ezen egyházmegyék területén levő szerzetesrendek kolostorai egy év leforgása alatt tartoznak a szigorúbb életmódot elfogadni, mivel ellenkező esetben elvesztik mindazon kiváltságokat és jogokat, amelyeket a római szentszék nekik engedélyezett, és ezenkívül a rendelet kihirdetésétől számított két év mulva egyetlen szerzetes sem viselhet hivatalt, aki a reformot nem fogadja el.[8])

---

[1]) Woker: Geschichte. 17.

[2]) Woker: Geschichte. 18.

[3]) Analecta Franciscana. I. 292.

[4]) Düx: Nicolaus von Cusa. II. 20. 1-ső jegyzet: Hartzheim und Heineccius setzen die Magdeburger Synode in das Jahr 1452; Mansi dagegen schon in das Jahr. 1451.«

[5]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 355.

[6]) Analecta Franciscana. I. 292. és II. 334.

[7]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 355.

[8]) Analecta Franciscana. I. 292. és II. 334.: »Idem reverendissimus dominus legatus ultima die Aprilis dedit mandatum, quod omnes Religiosi regularem observantiam infra annum inciperent quarumcunque Religionum sive exemptarum sive non, alioquin privati essent omni privilegio et gratiis a Sede Apostolica eis indultis. Insuper, ad quamcunque dignitatem forent ineligibiles, si post lapsum duorum annorum, a dato huiusmodi mandati enumerandorum, essent negligentes et hoc per dioecesim Bambergensem.« — Pastor: Geschichte der Päpste. I. 355. — Düx: Nicolaus von Cusa: II. 13.

A reformok keresztülvitelének felügyeletét vizitátorokra bízza, akiknek kötelességük évenkint a kolostorokat megvizsgálni és a hármas fogadalom megtartását ellenőrízni. S ha ilyen alkalommal az egyes kolostorok a vizitátorok intézkedéseinek ellenszegülnek, világi karhatalommal is kényszeríthetik azoknak megtartására.[1])

Keresztül-kasúl bejárja a pápai legátus Németországot és mindenütt a legnagyobb eréllyel és elszántsággal viszi véghez reformjait.[2])

Nicolaus von Cusa tehát az observántia magjának elvetéséhez az első szántást már elvégezte; ekkor megérkezett Capistranói János, hogy hozzáfogjon a második szántáshoz. 1452-ben Arnstadtban tartományi zsinatot tart[3]) és a tartományi vikáriussal, fr. Henningius Sehle-vel, megbeszéli a követendő módot az observántia terjesztésére. Bejárja Szászország és Thüringia minden nevezetesebb városát: Erfurt, Weimar, Naumburg, Halle, Leipzig, Freiberg, Meissen, Magdeburg, Göttingen és más városokat, s mindenütt terjeszti az observántiát.

A szász tartományban azonban veszélyes ellenfélre talált fr. Matthias Döring személyében, aki mint író és tudós is már nagy tekintélyre tett szert. A baseli zsinaton mint a szász tartomány tartományi főnöke vett részt, és azon zsinati atyák közé tartozott, akik V. Felix ellenpápa mellett legtovább kitartottak. 1443-ban megválasztatta magát az egész rend miniszter generálisává, s mint ilyent a baseli atyák meg is erősítették. Hat évig viselte az ellen-generális tisztét, amikor V. Felix meghódolása után ő is kibékült az egyházzal.

Capistranói János lázas tevékenységét iparkodott ellensúlyozni és ezért még személyét sem kímélte. Csodatetteit hazugságnak nyilvánítá és őt magát a békétlenség alapítójának.[4]) Egyébként nemcsak .Capistranói Jánost gúnyolta ki, hanem mindazokat, akik a reformot keresztül akarják vinni. Így gyűlölte a magdeburgi érseket is, Frigyest, mivel keresztül erőszakolta a magdeburgi konvent reformálását is.[5])

---

[1]) Düx: Nicolaus von Cusa. II. 14.
[2]) Düx: Nicolaus von Cusa. II. 14—24.
[3]) Woker: Geschichte 18. — Beiträge zur Heimatkunde von Arnstadt. 3. Heft. 77—78.
[4]) Woker: Geschichte. 19.
[5]) Woker: Geschichte. 19.

De bármiképen gyűlölte is ezen férfiakat, különösen rendtársát, Capistranói Jánost, és szórta reájuk a harag nyílait, még sem tudta megakadályozni az obszervántia terjedését. Ezért mondja Capistranói Jánosról a Chronica Anonyma: »Ki sem mondható, hogy ezen férfiúnak szentsége és prédikálása által mennyire megnövekedett Németországban a szigorított ferencrendiek rendje.«[1])

Működésének teljességét, sajnos, ezúttal nem adhatjuk, mivel évtizedek kellenek hozzá, míg minden németországi kolostor alapítását és további fejlődését felkutathatjuk. Itt röviden csak összegezzük azokat az eredményeket, amelyeket kísérői feljegyeztek.

1452. július havában érkezik Capistranói János Regensburgból Ambergbe, ahol néhány napig időzött, nevezetesen július 4-től július 11-ig.[2]) Frigyes választófejedelem nagy tisztelettel fogadta.[3])

Az alkalmat itt is felhasználja, hogy rendjének kolostorait szaporítsa. Cristoforo da Varese csak ennyit jegyzett fel: »És itt szép helyet vett át, ahol a testvérek élnek.«[4]) Glassberger krónikája már többet tud: »Azután a hithirdetés közben eljött Bajorországba, Regensburgba, és kitért Ambergbe, ahol miután az apostoli szék hatalmánál fogva kolostort alapított, amelyhez a telket Johannes Pachmann ambergi polgár adta, jött Egrába.«[5]) Erről tudomással bír Scheydel krónikás is, mert ezeket jegyzé fel: »Hasonlóképen ugyanezen Capistranói telepítette le ugyanezen rendet Ambergben, ahol előbb semmiféle kolostor nem volt.«[6])

Greiderer kimutatta, hogy itt már 1305-ben volt Szent Ferenc fiainak kolostora,[7]) következőleg Scheydel állítása csak azon esetben állja meg a helyét, ha feltételezzük, hogy időközben a kolostor elpusztult és a konventuálisok máshová költöztek.

---

[1]) Analecta Franciscana. I. 293.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 524. Cristoforo da Varese: c. XI.

[3]) Greiderer: Germ. Franciscana. II. 287. — Hueber: Dreyfache Chronickh. 297.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 524. Cristoforo da Varese: c. XI.: »Et ibi recepit pulchrum locum, ubi fratres stant.«

[5]) Analecta Franciscana. II. 340. »Deinde venit evangelizando ad Bavariam, Ratisponam, et divertit ad Ambergam, ubi auctoritate Apostolica monasterio suscepto, dante ad hoc fundum Johanne Pachmann, cive Ambergensi, venit ad Egram.«

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 311. — Oeffel. Rer. Boic. Script. tom. I. pag. 394. »Item idem Capistranus instituit eumdem Ordinem in Amberg, ubi prius nullum claustrum fuit.«

[7]) Greiderer: Germ. Franc. II. 287.

Capistranói János útasítása folytán néhány hétre ott tartózkodása után, azaz augusztus 23-án megjelent Nicolaus Caroli, tartományi vikárius és birtokába vette a felajánlott házat és telket. Kíséretében voltak Albertus Puchelbach, nürnbergi quardián, Nicolaus Eyffler, Conradus és Wigandus szintén nürnbergi szerzetesek.[1])

Ez a kisded csapat mindjárt ott is marad és hozzá fog a konvent építéséhez. Glassberger krónikája úgyanis azt mondja: »Ettől kezdve ott tartózkodtak a testvérek és szép kolostort építettek, s a szigorított szabályok megtartásában nagy előmenetelt tettek.«[2])

Ezt a tényt megerősíti Capistranói Jánosnak 1452. november 15-én Leipzigből kelt levele, amelyben felszólítja a nürnbergi quardiánt, hogy küldjön hozzá hét szerzetest, mivel néhány értékes könyvet akar küldeni az ambergi kolostor számára, amelyeket sürgősen be kell köttetni az ajándékozó szándéka szerint.[3])

Greiderer 1452. augusztus 23-kára teszi az alapkő letételét is.[4]) De ez tévedés, mert az alapkő letétele csak 1455. április 11-én történt meg, mikor Frigyes, bajor fejedelem, jelenlétében tették le az első követ. A krónikás még az irányt is megmondja, amerre épült a kolostor: »a viz felé, ahol csak a betegek lakása van a szomszédságban.«[5]) Az építés költségeire ugyanezen fejedelem 100 rajnai arany forintot adományozott.[6]) 1454. június

---

[1]) Analecta Franciscana. II. 341.: »Interim contulit se reverendus pater frater Nicolaus Caroli, vicarius Provincialis, frater Albertus Puchelbach, Guardianus Norimbergensis, frater Nicolaus Eyffler, frater Conradus et frater Wigandus, omnes fratres Norimbergenses, ad Ambergam et in vigilia sancti Bartholomaei Apostoli receperunt ibidem conventum iuxta commissionem beati patris Johannis de Capistrano.« — Greiderer: Germ. Franc. II. 287. — Hueber: Dreyfache Chronickh. 297.

[2]) Analecta Franciscana. II. 341.: »ex tunc semper morati sunt ibidem Fratres, et pulchrum conventum aedificaverunt et profecerunt multum in observantia regulari.«

[3]) Greiderer: Germ. Franc. II. 287.

[4]) Analecta Franciscana. II. 313. »mittatisque quamprimum ad me duos fratres idoneos propter aliqua expedientia ad commoditatem loci Ambergensis. Assignabo enim eis quosdam pretiosos libros pro eodem loco deputatos, in libraria quamprimum catenandos, iuxta voluntatem donatoris.«

[5]) Analecta Franciscana. II. 349. »Anno Domini 1455. XI. die mensis Aprilis, locatus est primus lapis pro structura conventus Ambergensis versus aquam, ubi modo est domus infirmorum contignata, per illustrissimum dominum Fridericum, ducem Bavariae et comitem Palatinum Rheni.«

[6]) Analecta Franciscana. II. 349.: »super quem lapidem obtulit pro structura conventus idem princeps centum florenos auri Rhenenses.«

18-án Nicolaus Caroli tartományi vikárius Baselben tartományi zsinatot tartott, amelyen először töltik be az ambergi quardiánságot. Quardián lett Johannes Glaser, akiről a krónikás azt jegyzi meg, hogy ő volt az első quardián, míg az előbbiek csak praesidensek voltak. Hitszónok és egyúttal a növendékek tanítója Nicolaus Kirstan de Mettuedis lett.[1])

Mint a fenntebbiekből látjuk az observántia terjesztésében nagy segítségére van Nicolaus Caroli, tartományi vikárius és Albertus Puchelbach, nürnbergi quardián, akik egész lélekkel karolják fel rendjük terjęszkedését.

1452-ben július havában személyesen is meglátogatta a nürnbergi kolostort, hogy annak lakóit, akik csak 5 év előtt fogadták el a szigorított életmódot,[2]) állhatatosságra és kitartásra buzdítsa. A városban július 20-án, 21-én, 22-én, 23-án számos csodát mívelt.[3]) Szent Jakab vigiliáján pedig Nicolaus Caroli és Albertus Puchelbach kíséretében meglátogatja a klarisszák kolostorát is, ahol több beteg nővért is csodásan meggyógyított.[4])

A nürnbergi férfi-kolostorban ebben az időben nagyon kevesen voltak, azért Capistranói János ígéretet tett, hogy küld majd alkalom adtán ide újoncokat. Igéretét csakhamar beváltotta. Néhány hónapra rá Leipzigben prédikált, ahol bő aratásra nyílt alkalma. Az egyetemi tanárok és tanulók közül körülbelül 70-en jelentkeztek a rendbe való felvételre.[5]) Ezek közül 10-et Cristoforo da Varese felűgyelete alatt Nürnbergbe küldött.[6]) Egyúttal a nürnbergi quardiánhoz levelet is intézett, amelyben kifejti azon elveket, amelyek szerint óhajtja a rendi növendékeket nevelni, hogy Szent Ferencnek jó fiai lehessenek.[7])

---

[1]) Analecta Franciscana. II. 348.: »In conventu Ambergensi Frater Johannes Gleser Quardianus instituitur, — et fuit primus Quardianus ibidem prius erant praesidentes solum — praedicans et magister iuvenum professorum frater Nicolaus Kirstan de Mettuedis.«

[2]) Analecta Franciscana. II. 341. Glassberger krónikája. — Analecta Franciscana. II. 293. Chronica Anonyma.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 524. Cristoforo da Varese: c. XI.

[4]) Analecta Franciscana. II. 341.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: c. XII. — Analecta Franciscana. II. 342.

[6]) Analecta Franciscana. II. 342.

[7]) Analecta Franciscana. II. 342—344. Datum in Lipsia, XV. Novembris 1452.

Ez a levél tartalmazza Capistranói János nevelési rendszerét, s így szükséges egy kissé bővebben foglalkozni vele.

A levél elején arra kéri a quardiánt, hogy a küldött újoncok mellé rendeljen jó és buzgó mestert, hogy jó alapjuk és kezdetük legyen. »Mert ha jó szerzetesi nevelést kapnak, — úgy mond — nemcsak maguknak, hanem másoknak is hasznára válnak és lelkesíteni fogom őket arra, hogy másokhoz is küldettessenek. Ha pedig másképen történik a dolog, ami távol legyen, szükséges lesz alkalmas eszközről gondoskodnom; mivel nem akarom, hogy hazugnak tűnjek fel előttük én, aki rendünk erkölcseit hirdettem és magasztaltam előttük. Azért kérlek és az Úrban könyörgöm neked, hogy a következő rendet tartsd meg, miként Családunk egész buzgalma közönségesen megőrzi és megtartja.«

1. Az első szabály az énekre vonatkozik. Nem törli el, hanem korlátozza, amennyiben csak a mise és az esti officium eléneklését engedi meg. Okúl azt hozza fel, hogy a naponkinti éneklés az ész elkalandozására vezet és annyi időt fecsérel el, hogy nem marad idő a prédikációra való készülésre. Különben is jobban szeretné, ha az újoncok az éneklés helyett megtanulnának bánkódni (plorare) és imádkozni (orationi vacare.)

2. Az újoncmester igen gyakran buzdítsa az újoncokat és tanítsa meg őket elmélkedni, még pedig Krisztus Úrunk szenvedéseiről, saját nyomorúságukról, a halálról, az örök bűntetésről, elkövetett bűneikről és a megigért dicsőségről.

3. Az újoncok hetenkint legalább kétszer gyónjanak meg; megmondván rossz képzeleteiket és gondolataikat »ut tentati ad vomitum non redeant.« (Prov. 26. 11. és II. Petri 2. 22.)

4. Naponkint mondják el a Boldogságos Szűz olvasóját, (coronam) a hét elmélkedéssel; s e szónál »Jézus« mindenki hajtson térdet. Az első elmélkedés, mikor Gábriel főangyal üdvözölte a Boldogságos Szűzet; a második, mikor Krisztus született; a harmadik, mikor a Boldogságos Szűz bemutatta őt a templomban; a negyedik, mikor Krisztus elbúcsúzik anyjától és tanítványaival elmegy az utolsó vacsorára; az ötödik, mikor a szent Szűz síratja fiát a kereszt alatt; a hatodik, mikor Krisztust a sírba helyezik; a hetedik, mikor Krisztus feltámadt halottaiból és megjelenik anyjának. Az elmélkedésre nézve azt ajánlja, hogy annál maradjon meg az illető, amelyiknél az ész leginkább elmerül.

5. A szerzetesek közül az előljárókon kívül senkinek sem szabad az újoncokat sanyargatni, és amire az újoncmester tanítja, azt kell első sorban megtennie.

6. A szerzetesek közül senkinek sem szabad az újoncokat, vagy más testvéreket megostorozni; ezt mindenkinek magának kell tennie. A szerzeteseket semmi módon sem szabad megverni, kivéve, ha javíthatatlan és nagy bűnt követett el. Az ellenkező szokást, mint rosszat és nem szerzeteshez illőt, be kell szüntetni. S erre különösen az előljárókat figyelmezteti, akiket egyszerűen el kell mozdítani a hivatalukból, ha az újoncokra gondot nem fordítanak.

7. Az ostorozás napjául hétfőt, szerdát és pénteket tűzi ki.

8. A világi személyek meghivását az étkezésekre, mint az ördögöt, úgy el kell kerülni. »Ha pedig a világiak ezen megbotránkoztak, mondjátok, hogy én mondottam és írtam nektek. Ne mondjátok, hogy ez már régóta szokás, mert ez szerzeteshez nem illő, hanem a konventuálisokhoz való és világias. Ne mondjátok, hogy el fogjuk veszíteni a kegyes adományokat (pientantias) melyeket a világiak hoznak; mert jobb ha kenyeret és vereshagymát esztek, minthogy megengedjem, hogy a világiak veletek királyi ételeket egyenek. Ha a világiak jönnek hozzátok, terítsetek nekik az idegenek számára kijelölt szobában. Testvéreinken és más szerzeteseken kívül senkinek sem szabad az ebédlőben étkeznie, kivéve ha valami előkelő úr jönne, aki miatt nagy botrány lenne, ha nem fogadnák őt. Kerüljétek, testvérek, a világiak társaságát és szeressétek a magányosságot! Higgyétek el nekem, hogy minél jobban kerülitek a világiakat, miként Szent Ferenc atyánk mondotta, annál jobban felkarolnak benneteket alázatban és szeretetben. Mikor pedig a ti jelenlétetek hiányát érzik, angyaloknak fognak benneteket tartani, sokan fognak jönni hozzátok és a ti családtok virágozni fog.«

9. Az újoncoknak semmi módon sem szabad viselniök fehér tunikákat, mivel már a konventuálisok is viselik; azonkívül nekünk a színben egyeznünk kell. S miként a belső ténykedéseinkben, úgy a külsőben is különböznötök kell a konventuálisoktól.

10. Az újoncokat rá kell szoktatni az egy órai elmélkedésre, hogy megismerjék magukat, hogy annál jobban megismerhessék Istent.

Ezen tíz pontban összegezte Capistranói János azon elveket, amelyek szerint óhajtja az ifjakat nevelni. A legfőbb dolgoknak azonban, amelyekre levele végén mégegyszer rámutat, a következő három: a világiakkal ne étkezzenek együtt, az újoncok önmagukat ostorozzák és végül, hogy naponkint mondják el a Boldogságos Szűz tiszteletére az olvasót és egyéb ájtatosságokat. »Ha mindezeket — mondja ő — megtartjátok, más szükségesekkel együtt a ti családtok kitűnővé fog válni és szaporodni fog számban és erényben. Ti olyanok lesztek tehát, amilyeneknek Szent Ferenc igazi utánzóinak lenniök kell, Istennek igen kellemes és kedves dolgot cselekesztek, és hűséges tanácsaimat nem vetitek meg. Az igazi szeretet úgyanis nem tud hallgatni, sem hizelegni. Kérlek egyszersmind titeket, hogy elégedjetek meg azokkal, amelyeket az én nevemben jelölnek ki nektek, és másokat se akadályozzatok meg.... A nevezett Cristoforo testvérnek, az én leghűségesebb társamnak, mint saját magamnak, teljes hitelt adjatok mindazokban, amelyeket az én nevemben elétek terjeszt, ajánlván nektek őt a Wienbe utazó társakkal együtt, mint saját lelkemet.«

Ez a levél élénk világot vet Capistranói János lelkére, hogy minő szellemben óhajtotta rendje ifjúságát nevelni. Bár ily szigorú szellemben akarta nevelni a rendi növendékeket, s jóllehet szónoklataiban is nyíltan hangoztatta, azért mégsem riadtak vissza az emberek a rendbe való lépéstől, sőt ellenkezőleg, miként fenntebb láttuk, a legelőkelőbb egyének tódultak oda.

Tevékenységének eredménye meg is látszott a szász tartomány kolostoraiban,[1]) de különösen a mainzi egyházmegyében, ahol 1471-ig majdnem minden konventuális kolostor elfogadta az observántiát.[2])

Egyik-másik kolostorban azonban múló volt a hatás. A göttingeni kolostor az ő befolyására vette át az observántiát, de csakhamar visszatért a régi konventuális élethez.[3]) Hasonlóképen tett a leipzigi kolostor is. 1452-ben a város tanácsának kijelenté, hogy a szigorúbb életmódot fogja követni: (den Orden auf das Härteste zu halten.)[4]) Öt év mulva aztán egyszerre fordulat állt be.

[1]) Woker: Geschichte. 18.
[2]) Hueber: Dreyfache Chronickh. 481.
[3]) Woker: Geschichte 18.
[4]) Woker: Geschichte 18—19.

II. Frigyes választófejedelemhez azon kéréssel járultak, hogy járjon közbe a városi tanácsnál, hogy az egyezzék bele a Rosenthal elhagyásába.[1]) »Mivel — mondották ők — Isten, a Boldogságos Szűz, Szent Ferenc és a többi szentek dicsőségére és tiszteletére, a boldogúl meghaltak nagyobb vígaszára is fognak működni, ha az eddigi megszokott életmódjuk szerint fognak ismét élni.[2]) 1464-ben aztán visszatértek a régi életmódhoz, de magukat nem konventuálisoknak nevezték, hanem Martinianusoknak.[3])

Koblenzben (a Rajna mellett) az observánsok 1451-ben telepedtek le.[4]) A konventuálisok ugyanis önként elhagyták ezt a kolostort. 1454-ben Capistranói János is tartózkodott itt, mikor Szent Sebestyén vértanú kezét ereklyéül idehozta.[5]) Igen valószínű, hogy ekkor csatlakoztak Capistranói Jánoshoz is. Máskülönben nem volna magyarázata annak, hogy ilyen értékes ereklyével ajándékozta meg őket.

1454-ben, mikor Frankfurtban tartózkodott, a limburgi kolostor, amelynek tagjai már observánsok voltak, önként csatlakozott Capistranói Jánoshoz. Ő készségesen elfogadta és hálából 1454. október 28-án Wilerich de Wallerdorffot bevette Szent Ferenc lelki testvérületébe. Gonzaga azonban azt állítja, hogy az átadás csak 1464-ben történt meg.[6])

Capistranói János iránt olyan nagy volt a tisztelet és ragaszkodás a német és lengyel országokban, hogy még halála után is alapítottak kolostort az ő emlékezetére.

Csehországban Felső-Pfalzhoz közel fekszik Tachau (Tachaw) városka, amelynek lakossága hálából, hogy Capistranói János városukat meglátogatta és prédikálásával lelküket megvígasztalta, kolostort épített, ahova Jacob von Gross-Glogau, tartományi vikárius 1466-ban telepítette le az observánsokat.[7])

---

[1]) Woker: Geschichte. 17. Rosenthal volt a neve Leipzigben a város mellett fekvő kolostornak.

[2]) Woker: Geschichte 18. »Es wirde — so sagen sie — zu Gottes, der Jungfrau Maria, des hl. Franziskus und aller Heiligen Ruhm und Ehre, auch zu grossem Trost der seligen Verstorbenen gereichen, wenn sie der bisher entwöhnten Ordensregel wieder nachleben würden.«

[3]) Woker: Geschichte. 20.

[4]) Schlager: Die deutschen Franc. 36.

[5]) Hueber: Dreyfache Cronickh. 473.

[6]) Hueber: Dreyfache Chronickh. 373.

[7]) Hueber: Dreyfache Chronickh. 491.

A Schaumburg grófi család tagjai, nevezetesen Udalricus, Sigismundus, Wolfgangus és Georgius nagybátyjuk,[1]) Capistranói János iránt való tiszteletből 1477-ben Puppingában, Ausztriában, Linzhez közel, kolostort építettek az obszervánsok számára, amelyhez a passaui püspök már az előző 1476. évben Szent Flórián napján beleegyezését adta.[2])

47. §. Capistranói János buzgólkodása a magyarországi obszerváns kolostorok alapításában.

A boszniai obszervánsok működése és önfeláldozó élete felkeltette a magyar főurak figyelmét is, akik nem is késtek őket Magyarországon is letelepíteni. Keve, Diákó, majd a Garai Miklós által épített kolostorokban találjuk az első obszervánsokat, akiket szűrke ruhájukról cseri-barátoknak nevezett el a nép, mert ez a szó »cseri« a szláv nyelvben szürkét jelent.[3])

1441-ben Vajai (Bajai) János kommisszárius buzgólkodása folytán megalakúl a Jenő városában tartott gyűlésen a magyar tartomány negyedik kusztodiája.[4]) Az újonnan megalakult vikária vikáriusa 1444-ben Kenyeres Fábián (Fabianus de Bachia) lett, akit a pápa 1445. január 24-én kiadott bullájában az egész bosnyák-magyar obszervánsok vikáriusává nevezett ki.[5]) 1444. febr. 20-án Giuliano Cesarini pápai követ több konventuális kolostort is átadott az obszervánsoknak; köztük a budai Szent Jánosról elnevezett (coenobium S. Joannis) és a pesti Szent Péterről elnevezett (coenobium S. Petri) kolostorokat.[6]) Még ezen évben a pápai követ a szegedi és a marosvásárhelyi kolostorokat is az obszervánsoknak adta.[7]) 1448-ban azonban a magyar rész teljesen

---

[1]) Greiderer: Germ. Franc. I. 336. — Facies Provinciae Seraphico-Aust. 198. Cf. Analecta Franc. I. 161. »Sigismundus et Wolfgangus duo germani fratres, ac Udalricus et Georgius consobrini eorum ... comit. de Schaumburg.« — Hueber: Dreyfache Chronickh. 499.

[2]) Greiderer: Germ. Franc. I. 336.

[3]) Csánki: Magyarország földrajza II. 11. — Karácsonyi: Szt. Ferenc rendjének története Magy. I. 313.

[4]) Annalium Min. Suppl. 312.

[5]) Theiner: Monumenta Hungariam sacram. illust. II. 225. — Karácsonyi: Szent Ferenc rendjének tört. Magy. I. 327.

[6]) Annalium Minorum Suppl. 312. — Karácsonyi: Szent Ferenc rendjének története Magy. I. 326.

[7]) Karácsonyi: Szt. Ferenc rendjének története Magy. I. 326.

kiválik a boszniai vikáriából és önálló vikária lesz ezen a címen: »Vicaria Hungariae«.[1])

Most azután egymásután foglalják el a konventuálisoktól az egyes zárdákat. 1448-ban az esztergomit,[2]) lippait, debreczenit,[3]) még pedig az esztergomi érsek közvetítésével. Ugyanezen évben lett a csanádi konventuális kolostor is obszervánssá.[4]) 1451-ben Ujlaki Miklós közbenjárására V. Miklós pápa az ujlaki kolostort az obszervánsoknak adja.[5]) Az átadással szintén az esztergomi érseket bízza meg, akinek meghagyja, hogy az összes javakat és ingatlanokat a kórházra (»hospitale omnium Sanctorum et S. Nicolai«) fordítsa. Ujlaki Miklós ezen intézkedés ellen tiltakozott; s mivel a kolostor pör alatt volt, az obszervánsok is vonakodtak elfogadni. Végre Ujlaki Miklós megegyezett a pápával, és így 1454-ben pápai parancsra az obszervánsok elfoglalták a kolostort.[6])

Capistranói János egyéb elfoglaltsága közepette is élénk figyelemmel kísérte a magyarországi obszervánsok térfoglalását. A Magyarországot környező országok kolostoraiban több helyen akadt ugyanis magyar születésű szerzetesekre, akik teljes felvilágosítással szolgáltak neki a magyar viszonyokról. 1452-ben Mihály, magyarországi vikárius, kérésére Moldvába küld Magyar László vezetése alatt három szerzetest, hogy az ottani huszita érzelmű lakosokat térítsék meg.[7]) Vajjon ez a Magyar László azonos-e Tari Lászlóval, akit a legközelebbi vikáriusi gyűlésen neveztek ki a moldvai részekre kommisszáriusnak, eldönteni nem tudjuk.[8]) Magyar Lászlónak szerepléséről pedig már beszéltünk fenntebb. Hogy Tari László is megfordult Krakauban, mutatja

[1]) Holzapfel: Geschichte. der Franz. 165. — Karácsonyi: Szt. Ferenc rendjének története Magy. I. 329. A pápai bulla 1447. febr. 10-én kelt ugyan; de a kancellária a firenzei év kezdést használta, s így az 1448. febr. 10-ének felel meg.

[2]) Pavissevich: Saecula Seraphica. 124. §. Religionis Incrementa, 1408—1507. — Karácsonyi: Szt. Ferenc rendjének története Magy. I. 166.

[3]) Századok 1898. évf. 324. (Kollányi Ferenc: Magyar Ferencrendiek a XVI. század első felében.) Karácsonyi szerint az obszervánsok nem vehették át, mert kiengesztelték Hunyadit. (Szt. Ferenc rendjének tört. Magy. I. 156. Ugyanígy történt a lippaival is. I. m. 197.)

[4]) Szabó: Ferencrendiek a magyar történelemben. 224.

[5]) Annalium Minorum Suppl. 340.

[6]) Wadding: Annales Min. XII. 233. — Pavissevich: Saecula Seraphica. 125.

[7]) Annales Prov. St. Salv. 2. k. 17.

[8]) Annales Prov. St. Salv. 2. köt. 17.

azon levéltöredék, amely fennmaradt azon leveléből, amelyet Krakauból intézett Capistranói Jánoshoz 1455-ből.[1])

Erről a Tari Lászlóról van szó azon levélben is, amelyet V. László magyar király intézett 1453. március 6-án Capistranói Jánoshoz.[2]) A király tudtára adja ebben Capistranói Jánosnak, hogy Hunyadi János Magyarország kormányzója Szent Bernardino tiszteletére kolostort akar építtetni Kylyában, a moldvai határszélen. Úgylátszik, hogy a kormányzó ezen ügyben már írt Capistranói Jánosnak, de mivel választ nem kapott, azért a királyhoz fordult, hogy az járja ki az építésre az engedélyt. A király azon kéréssel fordul tehát hozzá, hogy adjon engedélyt az építésre és e célból küldje el Kylyába Tari Lászlót (Ladislaus de Tar) és Székely Mihályt (Michael Siculus), akiknek segítsége mellett a kolostor gyorsan fel fog épülni.

Nincsen semmiféle adatunk arra, hogy Capistranói János teljesítette a király és a magyar kormányzó kérését. De abból a tényből, hogy Tari László ezen évben Moldvában jár, joggal következtethetjük, hogy Capistranói János a király óhajának mégis engedett és megadta az engedélyt. Ezen úgy is egyik oka lehetett Tari László kiküldetésének.

A kylyai kolostor életéről azonban évkönyveink hallgatnak. Háromszék vármegye sepszi járásában volt ez a hely, amelyet most Kilyénnek mondanak. A ferencrendi krónikások tévesen Kylya kolostort a bácsbodrogmegyei Kolluth (Killit, Küllőd) helységben keresik, ahol 1456-ban Capistranói János meg is fordult.[3])

Capistranói János azonban nemcsak ezek útján szerezhetett tudomást a magyarországi testvéreinek állapotairól, hanem Varsányi Istvántól is, akivel gyakrabban érintkezett is. Mint a jenői kusztodia kusztosza megfordult Rómában is, s Capistranói János több ügyet kérelmezett általa a pápától, miként ezt maga írja V. Miklósnak: »Az én társam, Magyar István testvér útján Szentségedtől több dolgokban esedeztem.«[4]) Varsányi Istvánt Capistranói János élet-

[1]) Pettkó: Kap. János lev. 7. A keltezés itt tévesen 1445.
[2]) Pettkó: Kap. János lev. 8. V. László levele Capistranói Jánoshoz.
[3]) Pettkó: Kap. János lev. 60.
[4]) Wadding: Annales Min. XII. 133. — Hermann: Cap. triumph. 389. Cap. levele 1452. Vizkereszt éjjelén.

szentsége annyira meghatotta, hogy teljes szívvel csatlakozott hozzá, és midőn 1453-ban Palotán megválasztották vikáriusnak, teljesen az ő szellemében kezd munkálkodni.[1])

1454-ben az ausztriai tartományban a nyelv miatt civakodás támadt a magyar és osztrák szerzetesek között.[2]) Capistranói János, hogy elejét vegye a nagyobb bajnak, 11 magyar növendéket Varsányi Istvánhoz küldött.[3]) A növendékeket Cristoforo da Varese kísérte Magyarországba.[4]) Capistranói János bizonyára azért cselekedte ezt, hogy Cristoforo da Varese utasítást adjon a magyar vikáriusnak, miképen nevelje az újabb nemzedéket, hogy az obszervántia annál sikeresebb eredményt érhessen el.

1455-ben Capistranói Jánost Magyarországon találjuk, ahol hatalmasan felemeli szavát az obszervánsok érdekében, akiktől épen ezen időben III. Kallixtus pápa el akarta venni önállóságukat és ismét a konventuálisok »miniszter generális«-a alá akarta rendelni.

Hunyadi János és az ország rendei 1455. augusztus 6-án levelet intéznek a pápához, amelyben erősen védelmökbe veszik az obszervánsokat és elítélően nyilatkoznak a konventuálisokról.[5])

A magyar rendek meglehetősen erős és határozott fellépése azonban III. Kallixtust nem ijesztette meg; hanem, mint másutt láttuk, kiadta a következő év február elején bulláját, amelyben az obszervánsokat alárendeli a konventuálisoknak. A pápai bulla megrémítette a magyarországi vikáriust, Varsányi Istvánt, aki 1456. május 6-án kelt levelében aggodalmas szívvel ír erről Capistranói Jánosnak és ebben kijelenti, hogy egész obszervánscsalád élete már csak őtőle függ.[6])

Mint Európa többi országaiban, úgy Magyarországon is az obszervánsok elleneszegültek a pápa óhajának. Capistranói János hiába intette őket, hogy engedelmeskedni kell a pápa rendeletének. Hajlíthatatlanok maradtak. Sőt midőn Varsányi István a vikárius generális mellőzésével a miniszter generálisnak meg-

[1]) Annales Prov. St. Salv. 2. köt. 18.
[2]) Herczog: Cosmographia. I. 57.
[3]) Annales Prov. St. Salv. 2. k. 19. — Franziskanische Studien. I. 3. Heft. 331.
[4]) Herczog: Cosmographia. I. 57.
[5]) Wadding: Annales Min. XII. 285. — Hermann: Cap. triumph. 164. Katona: Hist. Critica. XIII. 1018.
[6]) Pettkó: Kap. János lev. 49.

hódolt, egyszerűen elmozdították hivatalától.[1]) Három évtizedig voltak a miniszter generális hatalma alatt közvetlenül, midőn Sáros Bertalan (Bartholomaeus de Saros) tartományi vikárius alatt 1487-ben ismét visszatértek a vikárius generális kormányzása alá. Ettől kezdve jó darabig a magyar tartomány a legerősebb obszerváns tartományok egyike volt.[2])

Capistranói János rövid másfél évig tartózkodott Magyarországon, amely idő alatt szakadatlanul munkálkodott azon, hogy a török ellen keresztes hadjáratot hozzon létre. Bár rendkívül el volt foglalva, azért mindig talált időt arra, hogy rendjének kolostorait meglátogassa, s mint legfőbb vizitátor azok beléletét megvizsgálja. Sajnos, erre vonatkozólag csak kevés adatunk maradt fenn, s így nem tudjuk megállapítani biztosan, hány kolostort látogatott meg.

Budán és Pesten, ahol többször megfordult, bizonyára nem mulasztotta el obszerváns testvéreinek a felkeresését. A magyar tartomány úgyanis már 1454. április 8-án elfogadta a szigorítást; de egyes kolostorok, mint az óbudai és a margitszigeti tiltakoztak ellene.

1455. augusztus 24-én Székesfejérvárott járt. Cristoforo da Varese csak egyik viziójáról értesít, amely akkor történt, mikor az egybegyűlt katonákhoz a kereszténység eljövendő veszélyeiről beszélt, de egy szóval sem említi, hogy a rendtársakat is meglátogatta volna.[3]) Ebből a hallgatásból arra lehet következtetnünk, hogy az itt levő ferencrendiek konventuálisok voltak, akiket Capistranói János következetesen elkerült.[4])

A fennmaradt gyér adatokból csak annyit tudunk kihámozni, hogy Magyarországon több kolostort meglátogatott. Így Erdélyben jártakor a tövisi kolostort. Hírét vette úgyanis, hogy baj van a tövisi obszervánsokkal. Ezt a kolostort, amely okleveleinkben Thuis,[5]) vagy Theviss néven fordul elő, Hunyadi János alapította az 1442-ki Szent Imrénél kivívott győzelmének emlékére.[6])

---

1) Brevis memoria Prov. Cap. 16.
2) Holzapfel: Geschichte der Franz. 165.
3) Acta Sanct. Oct. X. 512. Cristoforo da Varese: c. VI.
4) Karácsonyi: Szt. Ferenc rendjének tört. Magy. I. 172.: »Csákvári Benedek a székesfehérvári kolostort a domus fratrum Minorum de Observantia« írja 1450-ben, mert félt, hogy elveszik tőlük.
5) Wadding: Annales Min. XII. 304. »Thuis.«
6) Schematizmus almae provinciae S. Stephani. 1906. pag. 23. (Pázmány: Synod. dioec. Append. II. Martinus Szentiványi: Paralypomenon Cat. 82.)

Máté, erdélyi püspök, ugyanis semmiképen sem volt megelégedve az egyházmegyéjében levő obszervánsok dolgaival, azért az egyik egyházmegyei gyűlésen egyházi fenyítékkel sújtotta őket.[1])

Geszthi János,[2]) tövisi quárdián, megírja ezt Capistranói Jánosnak és segítségét kéri a püspök üldözése ellen.[3]) S hogy annál nagyobb nyomatéka legyen levelének, megírja azt is, hogy itt Erdélyben nagy számmal vannak eretnekek, akiket Krisztus vallására téríthet.

Capistranói János késedelem nélkül útra készült, de előbb bejelentette a püspöknek jövetelét és engedélyt kért az eretnekek megtérítésére. Rendjének ügyéről nem szólott, mivel félt, hogy a püspök tagadó választ talál adni, s akkor nem mehet Erdélybe. Ehelyett írt tehát Hunyadinak és arra kérte, hogy járjon közbe a püspöknél, hogy az egyházi fenyíték alól oldja fel rendtársait.

Hunyadi eleget tett Capistranói János kérésének és Szent Cecilia napján, november 22-én levelet intézett a püspökhöz azon utasítással és kérelemmel, hogy ne bántsa Szent Ferenc fiait, hanem ha vétkeztek, atyailag fenyítse meg őket.[4])

A püspök Capistranói János levelére nagyon udvariasan és szívélyesen válaszolt. Tudtára adta, hogy szívesen látja és eléje küldötte Csapási Miklós küküllői esperest.[5]) A püspök Gyulafehérvárott fogadta Capistranói Jánost.[6]) Miképen intézték el az ügyet, adatok hiányában eldönteni nem tudjuk.

Gyulafehérvárról Tövisen át Haczak (Hátszeg) városába megy, ahol meglátogatja vizkereszt napján rendi testvéreit.[7])

1456-ban a küllődi kolostort látogatja meg. Erről a látogatásról Geszthi János, nándorfejérvári várkapitány, 1456. jún. 16-án kelt levelében tanúskodik, amelyben ezeket írja: »A legközelebbi napok elmúltával, midőn Atyaságod Kewlydben tartózkodott...

---

1) Wadding: Annales Min. XII. 287.

2) Ferdinandus Kaiser is a: Catalogus Superiorum Conventum kéziratában a 18. lapon Pesti Jánosnak mondja a tövisi quardiánt.

3) Acta Sanct. Oct. X. 359.: »Johannes de Gezth, quardianus Thuissinensis.« — Wadding: Annales Min. XII. 287.: »Johannes de Bezth, quardianus Thuissinensis.«

4) Teleky: Hunyadiak kora. II. 388. — Wadding: Annales Min. XII. 287. »Datum Brassovie in festo Sanctae Ceciliae Virginis anno Domini 1455.«

5) Pettkó: Kap. János lev. 30.

6) Karácsonyi: Szt. Ferenc rendjének tört. Magy. I. 335.

7) Karácsonyi: I. m. I. 335—336.

káplánunknak, Tamás papnak, ügyéről említést tettünk.«[1]) Ez a kolostor Bács-Bodrogmegyében Baja és Zombor között levő Küllőd (Kewlyd, Kolluth) nevű helységben volt.[2]) Geszthi János építtette és látta el a szerzeteseket a szükségesekkel.[3])

Látszólag kevés eredménnyel járt Capistranói János magyarországi szereplése az observántiát illetőleg, de ha tekintetbe vesszük, hogy jövetelének célja más volt, akkor még csodálkozhatunk azon, hogy tengernyi elfoglaltsága mellett, hogyan jutott idő a rendi dolgok elvégzésére. Más körülmények között bizonyára Magyarországon is nagy tevékenységet fejtett volna ki rendje érdekében; de most csak egy cél lebegett előtte: a török leverése és a kereszténység megvédése. Ez a nagy feladat háttérbe szorította a kisebb célt: a rend elterjesztését.

[1]) Pettkó: Kap. János lev. 60.
[2]) Annales Prov. St. Salv. II. 658.
[3]) Karácsonyi: Szt. Ferenc rendjének tört. Magy. I. 333.

ÖTÖDIK FEJEZET.

48. §. Szent Ferenc második rendjének, a klarisszáknak megreformálása.

Szent Ferenc csodálatos élete és beszédének elbűvölő varázsa nemcsak a férfiakat vonzotta körébe, hanem a nőket is, akik kérve-kérték, hogy számukra is alapítson rendet. A Szent ellenállt kérésüknek, mert azon nézeten volt, hogy a koldulás és prédikálás csak férfiaknak való és szigorú életmód elviselésére a gyenge női nem nincs hivatva.

Mégis Klára Scefi (Sciffi), Assisi egyik legelőkelőbb családjának leánya,[1]) meggyőzte Szent Ferencet arról, hogy a női nem is képes magasztos önmegtagadásra; a női nem is tud áldozatos lélek lenni, ha lelkében lángoló szeretet él Krisztus iránt. Szent Ferenc teljesítette kérését és 1212-ben a Portiuncula szentélyben a Boldogságos Szűz oltára előtt lenyírta a haját és átvette a fogadalmát, amellyel Klára magát Krisztus jegyesévé avatta. Így lett Klára a női rendnek első virága, vagy mint maga mondja végrendeletében: »Én Klára, Krisztusnak és Szent Demjén kolostora szegény nővéreinek szolgálója és Szent Ferenc atya növénykéje.«[2])

Szent Ferenc először az Assisi városán kívül levő benedekrendi apácák San Paolo-ról nevezett kolostorában, majd néhány nap mulva a rokonok üldözése miatt ugyanezen apácák San Angelo di Pansa kolostorában, végül pedig az Assisi közelében levő San Damiano szentély mellett egy kis házikóban helyezte el őt Ágnes nevű testvérével együtt, aki csatlakozott hozzá. A kis kolostor csakhamar benépesült; sokan követték példáját; többek között harmadik testvére Beatrice és édesanyja Ortolana is.

Klára 40 éven keresztül állt a kolostor élén, mint az önfel-

[1]) Kirchliches Handlexikon. II. 393.

[2]) Holzapfel: Geschichte der Franz. 643. »Ego Chiara, Christi et Sororum Pauperum monasterii S. Damiani ancilla et plantuncula Sancti Patris Francisci.«

áldozásnak, engedelmességnek, a szeretetnek és a végtelen türelemnek (27 évig volt beteg) legszebb példaképe.

Klára kérésére, mivel Szent Ferenc lemondott a kolostor vezetéséről, Ogolino d'Ostia bíbornok, a későbbi IX. Gergely pápa, Szent Benedek apácáinak reguláját írta elő számukra, 1218—1219-ben. E szerint Klára és testvérei örökös hallgatásban, állandó bőjtben, a legnagyobb szegénységben és bűnbánat között töltik életüket. IV. Ince pápa 1247-ben enyhítette a szigorúságot, majd 1253-ban jóváhagyta az új szabályzatot, amely előírja a klauzurát, a szigorú szegénységet, az örökös hallgatást és a bőjtöket. 1263-ban IV. Orbán pápa Szent Bonaventura közbenjárására még az elődje által elrendelt szigorúságon is enyhített. Az apácák egyik része elfogadta ezt, ezek az Urbanisták, a másik része ragaszkodott az eredeti szigorúsághoz, ezek a klarisszák.[1])

A Szent alapítónő már életében megérte azt az örömet, hogy rendje nemcsak Itáliában terjedt el, hanem ennek határain túl is. Királyi, fejedelmi és hercegi családok leányai versenyeznek abban, hogy Szent Klára leányai lehessenek. Életének, egyéniségének és szentségének varázsa meghódította részére egész Európát. 1384-ben már 404 kolostor viseli Santa Chiara nevét, amelyek között Itáliában 257 kolostor van; a nővérek száma meghaladja a 15 ezret.[2]) A szentség dicsőséges koronájával övezte körül az egyház a következő nővéreknek a homlokát: Chiara d'Assisi, szűz († 1253); Agnese d'Assisi, szűz († 1253); Philippa Mereri, szűz († 1236); Helena da Padova, szűz († 1242); Salomea de Krakau, szűz († 1268); Isabella de Gallia, szűz († 1270); Agnes de Bohemia, szűz († 1280); Margarita Colonna, szűz († 1284); magyarországi Kunegunda, szűz († 1292); Jolanta, özvegy († 1298); Matthia Nazzarci, szűz († 1300). A Szentnek kertjében tehát szent virágok fakadtak.

A 15-dik század kezdetén a klarisszák között is, mindenütt nagy hanyatlást tapasztalunk. A régi buzgóság itt is alábbhagyott; az egyszerűséget a fényűzés, a fegyelmezettséget az engedetlenség, a magánybavonulást az elvilágiasodás váltotta fel. 1405-ben VII. Ince pápa megpróbálta őket reformálni; az életfogytiglan

[1]) Kirchliches Handbuch II. 394.
[2]) Holzapfel: Geschichte der Franz. 653.

választott apátnőket letétette és hivatalukat 10 esztendőre szabta.[1]) De ez sem vált be egészen; ezért egyes helyeken 3 esztendőnkint kellett változtatni az apátnőket.

IV. Eugénius, aki minden téren fel akarta újítani az erkölcsöket, belenyúlt a klarisszák ügyeibe is. 1431-ben Guglielmo di Casale miniszter generálist teljhatalommal ruházta fel a klarisszák megreformálására.[2]) Nagy buzgalommal fogott ehhez a miniszter generális, de egyes helyeken, különösen Dél-Franciaországban heves ellentállásra talált, úgy hogy világi karhatalommal kellett őket a kolostorokból eltávolítani.

Az observánsok mozgalma hatással van a klarissza zárdákra is. Nagyon sok helyen önmaguk iparkodnak a reformot keresztülvinni, de ez bizony nehezen ment, mert nem volt jó vezetőjük, gyóntatójuk. Az observánsok húzódoztak a lelki gondozásuktól, mivel maguk is szűkében voltak a felszentelt papoknak. De végre is nem tudtak kitérni a bizalom elől és elvállalták a szigorú életet élő klarisszák lelki vezetését. »Az asszonyok gondozása jó és nagyon érdemszerző, de nehéz és veszélyes« — mondja azon kornak egyik írója, Bernardino d'Aquila.[3])

IV. Eugénius pápa nagyon szívén viseli a klarisszák reformálását, s azért legnagyobb elfoglaltsága közben sem veszi le róluk szemét. Mikor Ferrarába szándékozott áttenni az egyetemes zsinatot, akkor értesült arról, hogy a Ferrara mellett levő San Guglielmo-ról nevezett kolostor klarisszáinál a fegyelem nem a legjobb. Hogy a világ minden részéről odasereglő atyáknak botránytot ne okozzanak, 1437. május 26-án Bolognában kelt levelében utasítja Capistránói Jánost, hogy haladéktalanúl menjen Ferrarába és állítsa helyre a fegyelmet teljesen. A pápai levél elég élesen szól a viszaélésekről és szigorú utasításokat ad azok megszűntetésére. »Némely hitelreméltó személyek jelentése folytán, szívünk nem kicsiny fájdalmára, tudomásunkra jutott, hogy Ferrara

[1]) Holzapfel: Geschichte der Franz. 652.

[2]) Holzapfel: Geschichte der Franz. 652. — Wadding: Annales Min. X. 491. és XI. 341.

[3]) Bernardino d' Aquila: Chronica. 26. »Alia quoque onera fratres suis humeris imposuerunt sive imponi permiserunt, scl. monasteria monialium et loca plurima bizocharum, quae omnia non parvum laborem, imo maximas angustias fratribus dederant, ut melius intellexerunt, qui fuerant experti. Fraterna caritas bona est et magni meriti, tamen bona caritas a seipso dicitur incipere. Cura mulierum bona est et valde meritoria, sed gravis et periculosa.«

város falain kívül levő San Guglielmóról nevezett klarissza-zárda, a benne élő nővérek gondatlansága, hanyagsága, rossz kormányzása miatt és az isteni tiszteletben s a szerzetesi szigorúságban hatályon kívül helyezett okok miatt is, úgy a fejben, mint a tagokban nem kis gyalázatot szenvedett, s azonkívül a szerzet szégyenére, az isteni tisztelet kisebbítésére, a hívők botrányára több kárt okozott... Mi tehát... Kedvességednek... megparancsoljuk, hogy az említett zárdát, személyesen elmenvén, a mi tekintélyünk erejénél fogva, vizsgáld meg, az apátnő és az ott levő nővérek életéről, erkölcseiről és kormányzásáról szorgalmasan szerezz adatokat.«[1])

S hogy fellépésének ereje és hatása is legyen, teljes hatalmat ad arra, hogy az egyházi törvények szerint eljárást indíthasson úgy az apátnő, mint az egyes apácák ellen és őket bölcs belátása szerint bűntetésben részesítheti: bebörtönözheti, a lelki és vagyoni kormányzás alól örökre felmentheti, vagy bizonyos ideig felfüggesztheti. Ezenkívül hatalmat ad a pápa arra is, hogy mindazt helyreállítsa, ami a kolostor lakóinak lelki üdvére, jóllétére, vagyoni gondozására, a vallás fenntartására, az erkölcsös élet és tisztesség szigorú megtartására vonatkozik. S mindezek végrehajtásánál szabad kezet ad neki, hogy azokat, akik a reformokhoz alkalmazkodni nem akarnak, más kolostorba áthelyezheti és ehhez, ha szükségét látná, világi karhatalmat is igénybe vehet.[2])

A pápai levél vétele után Capistranói János azonnal Ferrarába siet, hogy a mondott kolostor állapotát megvizsgálja és a szükséges intézkedéseket a reformálásra megtegye. A baj nagy és mély lehetett, mert kénytelen volt az apátnőt letenni és újat választatni. De ekkor gyűlt meg a legnagyobb baj. A szavazatok annyira szétforgácsolódtak, hogy nem tudták az apátnőt törvényesen megválasztani. S mivel előre látható volt, hogy a pártokra szakadt zárda lakói megegyezésre nem jutnak, Capistranói János a pápának jelentést tett erről és felhatalmazást kért az apátnő egyszerű kinevezésére.

Eugénius pápa 1437. július 10-én Bolognából kelt levelében utasítja tehát Capistranói Jánost, hogy a mondott zárda élére

[1]) Hermann: Cap. triumph. 261. IV. Eugénius levele Capistranói Jánoshoz Bolognából 1437. május 27-én.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 261.

állítson annyiszor új apátnőt, amennyiszer csak jónak látja. A levél elején a pápa bizalmát fejezi ki Capistranói János iránt, akit ezen úgy elintézésével megbízott. Majd így folytatja: »Minthogy te parancsainkat, amennyiben a Mindenható megengedte, szorgalmasan végrehajtottad, és hogy a mondott kolostor üdvös érdeke tekintetében apátnő választassék, sok dolog kellő sikert nem látszik igérni, ámbár az apácáknak és a nevezett kolostor káptalanjának ilyenféle választást megengedtünk, de a különböző akaratok és az erkölcsök különbözősége miatt valóban ilyen választást békeségesen és törvényes módon megtartani lehetetlenség, azért mi megbízhatóságodra és feddhetetlenségedre való tekintetből az Úrban erős reménységgel bizakodván, a baráti érintkezés folytán előttünk nagyon ismert Kedvességednek jelen levelünk értelmében apostoli hatalmunkkal megparancsoljuk és elrendeljük, hogy a mondott kolostorba ismét, és valahányszor ezen úgy érdekében szükséges lesz, személyesen elmenj, és az említett kolostor nővérei közül egyik nővért, aki arra alkalmas, a kolostor apátnőjévé az adott hatalomnál fogva nevezd ki, teljes hatalommal reá ruházván úgy a lelkiekben, mint a testiekben azon kolostor gondozását, vezetését és kormányzását.« Végül teljes hatalmat ad neki arra is, hogy a kiválasztott apátnőt megerősítheti, felavathatja és a kolostor minden javadalmába beiktathatja.[1])

Miként Ferrarában, úgy a többi kolostorban is nehezen ment a régi szerafikus szellem felújítása. Capistranói János azonban nem csüggedt, szívósan kitartott a reform mellett és minden alkalmat felhasznált a reform keresztülvitelére.

Szent Klára rendjében ugyanezen időben több helyen igyekeztek minden külső kényszer mellőzésével a reformot megvalósítani. A legbuzgóbb reformátor Szent Koleta, családi néven Nicolette Boylet volt,[2]) aki csodás kitartással és bámulatos erővel iparkodott Szent Ferenc második rendjében a régi, szigorú életet helyreállítani. 1406-ban a Nizzában tartózkodó XIII. Benedek pápától, akinek kezébe tette le a szerzetesi fogadalmat, és aki személyesen adta fel neki a fátyolt, engedélyt kapott arra, hogy

[1]) Hermann: Cap. triumph. 262. IV. Eugénius levele Capistranói Jánoshoz 1437. július 10-én Bolognából.

[2]) Életrajzát lásd Acta Sanct. Martii I. 531—626.

Szent Klára szabályai szerint kolostort alapíthasson.[1]) Három évtized leforgása alatt több mint 18 kolostort alapított,[2]) amelyek részére új szabályzatokat készített. Guglielmo di Casale 1434-ben a szabályzatokat jóváhagyta és kötelezte őket azok szigorú megtartására.[3])

Capistranói János, aki ezen időben a konventuálisokkal szemben az obszervánsok ügyét hathatósan megvédelmezte, mint a IV. Eugéniustól kinevezett apostoli komisszárius felszólította Nicolette Boyletet is, hogy csatlakozzék az obszervánsok reformjához. Nicolette Boylet azonban attól tartván, hogy a teljes egyesülés a reform útjában lesz, elutasította az obszervánsokkal való egyesülést.[4]) A miniszter generális, s ennek következtében az obszerváns vikárius generális felügyeleti jogát elismerte úgyan, de az itáliai kolostorokkal egyűvétartozni nem akart. Az általa megreformált női és férfi szerzetek meg is tartották függetlenségüket 1508-ig, amikor II. Julius pápa parancsára az obszervánsokhoz csatlakoztak.[5])

Capistranói János kísérlete meddő volt ugyan az egyesítés kérdésében, de ez nem akadályozta meg őt abban, hogy a legnagyobb jóindulattal ne viseltessék Nicolette Boylet és szerzete iránt. Mint a pápától kinevezett komisszárius figyelemmel kísérte működésüket és előzékenyen segítségükre sietett a reform további keresztülvitelében. Élénk világot vet erre azon levele, amelyet 1442-ben november 8-án intézett Besançonból Nicolette Boylethez: »Krisztus Úrunkban kedvelt nővérnek, Nicolettének, Szent Klára rendjének a szűzek jegyesében legkedvesebb leányunknak, Capistranói János, az apostoli széktől és a főtisztelendő vikárius generális atyától a hegyeken innen levő részekre kinevezett komisszárius, üdvözletét és örök békét küld az Úrban. Atyai érzülettel óhajtván téged az Úrban megvigasztalni, azért a főtisztelendő miniszter generális atyától számodra és gyóntatód, Petrus a Vallibus[6])

[1]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 89.
[2]) Acta Sanct. I. Martii. 532—533. — Holzapfel: Geschichte der Franz. 654.
[3]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 89.
[4]) Holzapfel: Geschichte der Franz. 654. (Histoire abrégée I. 335.)
[5]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 89.
[6]) Acta Sanct. I. Martii 637.: »Fr. Petrus a Vallibus, quem communiter venerabilem Patrem de Remis appellarant, provectus in aetate annorum LXVI., et in ordine S. Francisci quinquagenarius, primum Gallico idiomate praedictam confecit Legendam, et annis plurimis hujus antedictae Domini ancillae Confessor extitit.«

részére, nemkülönben az általad alapított és alapítandó nőkolostorok részére adott és jóváhagyott összes kegyelmeket megerősítem és jóváhagyom, és a jóváhagyottakat és megerősítetteket a jelen iratom erejénél fogva elrendelem: ezenfelül neked és a fenntebb említett gyóntatódnak a jelen levelem értelmében megengedem, hogy egyet, vagy többet rendünk tagjai közül, akik feddhetetlen életűek és jó erkölcsűek, kinevezhessetek, úgy az említett kolostorok nővérei, mint a mondott kolostorokban élő férfi rendtagok megvizsgálása végett; s az így kinevezettnek, vagy kinevezetteknek ugyanazt a hatalmat és képességet engedélyezem, és a jelen levelem által engedélyezetteknek nyilvánítom, aminőt a fenntemlített miniszter generálisok a fenntebbi kolostorok vizitátorainak más alkalommal engedélyeztek; megparancsolván a szent engedelmesség kötelménél fogva az így kinevezett testvérnek, vagy testvéreknek, hogy a vizitátori tisztet tiszteletteljesen viseljék és az elvállalt hivatalt szorgalmasan és alázatosan gyakorolják. Légy üdvözölve Jézus Krisztusban és imádkozzál érettem. Kelt Besançonban, 1442. november 8-án.«[1])

A következő évben Antonio Rusconibus, miniszter generális IV. Eugénius parancsára Capistranói Jánost az obszervánsok vikárius generálisává kinevezte; de mivel a kinevezési okmányból véletlenségből kimaradt az apácák felügyeleti joga, azért 1443. augusztus 8-án kelt levelében a miniszter generális a hegyeken innen levő apácák felügyeletére is teljes joggal felruházza. »Mikor én téged a hegyeken innen levő részek minden egyes kis helyén, házában és konventjében élő testvérek fölé, akiket obszervánsoknak hívnak, vikáriusommá kineveztelek, ezen intézkedésem elrendelésében az obszervánsokhoz csatlakozó Szent Klára kolostorairól és apácáiról semmi említés sem történt: hogy ezen hallgatás miatt a fenntemlített kolostorok, apácák és a kolostorokban tartózkodó vagy tartózkodni akaró családok kormányzásukban valami kárt ne szenvedjenek: téged vikáriusommá és komisszáriusommá minden egyes kolostorban úgy a lelkiekben, mint a testiekben a jelen iratom alapján kinevezlek, és kinevezettnek nyilvánítalak az általam rád ruházott vikáriusság intézményének

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 301. a levél eredeti irással; 302. helyes latin irással. — Acta Sanct. Martii I. 536. — Kerval: Un Frére Mineur D'autrefois. 33.

teljes hatalmával, tekintélyével és képességével, miként a fenntebb említett férfi szerzetesekre.

Azt akarom, hogy minden egyes dolog bennfoglaltassék a jelen, eléggé kifejezett leíratomban. Megparancsolom egyébként a szent engedelmesség kötelménél fogva a Szentlélek segítségében, és a hozzád először intézett leíratomban foglalt bűntetések terhe alatt, hogy minden egyes apáca, apátnő, vagy előljáró, alattvaló, és bárminő más személy, akik ugyanazon kolostorokban laknak a jelenben és jövőben, neked oly készséges engedelmességgel engedelmeskedjenek, mint nekem. Isten veled Jézus Krisztusban, és imádkozzál érettem.«[1])

Azon konstitucióiban, amelyeket mint vikárius generális adott ki az obszervánsok részére, nem feledkezett meg Szent Klára leányairól sem. A konstitució XI. fejezetében írja elő az apácákra vonatkozó rendelkezéseit.[2]) A legszigorúbban megtiltja, hogy a szerzetesek pápai engedély nélkül a klarisszák vagy más női szerzetesek kolostoraiba belépjenek. Prédikálás vagy kéregetés alkalmával is csak a kolostor azon részében fordulhatnak meg, amely nem tartozik a »clausura«-hoz. »Szentséges Úrunk, IV. Eugénius pápa parancsából tehát, aki élő szóval adta meg nekem azt a parancsot, megparancsolom és elrendelem a gondjaimra bízott összes testvéreknek, hogy senki se merészeljen közülük valamelyik kolostorba belépni, hacsak meg nem nyerte a fenntebbi engedélyt. Szent Klára kolostoraiba pedig senki se merjen semmi módon belépni, kivéve ha a gyűlés helyén és idején a vikárius és definitorok által megválasztatott gyóntatónak, de akkor is csak a melléje rendelt társával.«[3])

Ezek a gyóntatók pedig nem lehetnek egyszerű, közönséges szerzetesek, hanem az obszervánsok régi, idős és tapasztalt tagjai,

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 146. Antonius de Rusconibus levele Capistranóihoz. Datum Senis 1443. die 8. Augusti.

[2]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 108—109.

[3]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 109.: »Ex parte igitur, et mandato Sanctissimi Domini nostri Eugenii Papae IV., vivae vocis oraculo mihi facto, mando et praecipio omnibus, et singulis Fratribus mihi commissis, quatenus nullus eorum praesumat accedere, ad quaecumque Monasteria, nisi cum licentia, ut supra, concessa. Ad monasteria autem Sanctae Clarae, nullus unquam accedat quoquo modo, nisi Confessor electus per Vicarium, et in Diffinitores, in loco, et tempore Congregationis, cum socio sibi deputato.«

akik erre a hivatalra alkalmasak. Ugyanilyeneknek kell lenniök azoknak is, akik a gyóntatót kísérik.

Nagyon érdekes, milyen utasítást ad az apácák meggyóntatására vonatkozólag: Minden hónapban egyszer a gyóntatók gyóntassák meg az apácákat és azután áldoztassák meg őket a templomban a rácsozatnál. Az apáca-kolostorok »clausura«-ját soha át ne lépjék, kivéve a végső szükség vagy betegség esetét, amikor alkalmasan kikerülni ezt nem lehet. »És ekkor — rendeli Capistranói János — úgy a gyóntató, mint a társa karingbe öltözve lépjenek be: a társa mindig mellette álljon, hogy világosan lássa és megfigyelhesse, bármit cselekszik,«[1]) S ennek a társnak szigorú lelkiismeretbeli kötelességévé teszi, hogyha valami olyasfélét venne észre, ami a jó erkölcsökbe ütközik, azonnal tegyen jelentést a vikáriusnak, hogy elmozdíthassa hivatalából a gyóntatót.

Ugyanilyen körülményességgel írja elő az apácák hivatalos megvizsgálását is. »Rendelem és meghagyom, hogy a tartományi gyűlés helyén és idején a vikárius és a definitorok válasszanak a rendtagok közül egy tekintélyes, idős és alkalmas rendtagot, akinek a vikáriussal együtt jelen kell lennie a fenntebb említett apácák kihallgatásánál, amely vizsgálat csak a rácsozatnál történjék anélkül, hogy a kolostorba belépjenek; kivéve azt az esetet, ha valamelyik bűntetésből a rácsozathoz nem jöhet, és így a vizitator kénytelen bemenni. Ilyen alkalommal, mindketten karingbe öltözzenek; teljes szerénységgel és épületes tisztességgel gyorsan szolgáltassanak igazságot a nevezetteknek. Más alkalommal pedig, ha találnak valami elintézni valót, a rácsozatnál intézzék el; a penitenciát is itt szabják ki, s csak akkor, ha szükséges, vegyék le a szövetet a rácsozatról; minden egyéb alkalommal állandóan maradjon ez ott. Ezt a vizsgálatot évenkint csak egyszer tartsák meg teljes buzgósággal, az Úr félelmében, illő szerénységgel, és amint lehetséges gyors elintézéssel.«[2])

És hogy elejét vegye minden gyanúnak és szóbeszédnek, szigorúan elrendeli, hogy a levelezés a két rend tagjai között tilos. S ha mégis szükséges volna a levelet kiküldeni, akkor a vikárius legalább két rendtag jelenlétében olvastassa el, mielőtt

[1]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 109.
[2]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 109.

elküldené. Hasonlóképen szigorúan megtiltja, hogy egymásnak ajándékokat, élelmiszereket küldözgessenek. Kivételt ezen tilalom alól csak a betegekre nézve tesz, akiknek a vikárius, vagy távollétében a quardián engedélyével lehet küldeni. Azon esetben pedig, ha elkerülhetetlen szükséges valamit az apácáknak átadni, kijelenti, hogy ez csak a gyóntató és annak társa jelenlétében történhetik meg a rácsozatnál. Végül felhatalmazza a vikáriust arra, hogy ezen rendelete ellen vétkezőket úgy bűntessék meg, hogy másoknak elijesztő például szolgáljanak.[1])

Capistranói János ezen rendelkezéseit az 1446-ki káptalan is megerősítette és kimondotta, hogy az apácák kormányzására továbbra is irányadók.[2]) Ez a káptalan egyúttal megszorítja az apátnők hivatalát, amennyiben annak tartamát 3 évre korlátozta.[3])

IV. Eugénius pápa, hogy a klarisszák életmódját egyöntetűvé tegye, 1447. február 5-én kiadott rendeletében, amelyet Giacomo di Primadizzi vikárius generálishoz intézett, különféle enyhítéseket engedett.[4])

Az örökös bőjtöt, amelyre a klarisszák kötelezve voltak, eltörli és csak azokra kötelezi őket, amelyeket a férfi observánsok tartanak meg. Megengedi, hogy ezentúl facipőket és szandált viselhetnek, sőt szükség esetén cipőket is.

Mivel egyes kolostorokban örökös hallgatás volt, azért felhatalmazást ad az előljáróknak, hogy ez alól bölcs belátásuk szerint felmentést adhatnak.

És most következik egy érdekes rész: »Ezenfelül, miután kedves fiúnk, Capistranói János, a vikáriátusi hivatalodban elődöd, kinyilvánította, hogy boldog Klára első szabályzatában 103 fegyelmi szabály van, amelyeknek meg nem tartásával az apácák, vagy a fogadalmas nővérek halálos bűnt követnek el, ezt szerfölött keménynek és gyötrelmesnek találjuk, azért jelen soraink hatalmánál és erejénél fogva kinyilvánítjuk, és akarjuk, hogy a mon-

---

1) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 109.

2) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 115. »Octavo. Quod circa regimina, et conversationes Monialium, vel similium Dominarum, serventur Ordinationes R. P. Fratris Joannis de Capistrano.

3) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 115. »Secundo. Quod similiter Abbatissae, seu priorissae, vel Matres spirituales Monialium, nostrae curae commissarum non gerant officium et regimen dictorum Monialium ultra iam dictum triennium.»

4) Laërtius Cherubinus: Magn. Bull. 371. Datum Romae, 1447. nonis Febr.

dottak közül egyetlen egynek áthágásával halálos bűnt nem követnek el, kivéve azok közül négyet, amelyek a főbb fogadalmakra, t. i. az engedelmességre, a szegénységre és tisztaságra, a klauzurára, az apátnő választására és letevésére vonatkoznak.«[1])

Ezen pápai levélből nyilván kitűnik, hogy Capistranói János az előző évek egyikében a klarisszák részére konstitucióket írt elő 103 pontban; de amelyek épen szigorúságok miatt nem nyerték meg a pápa tetszését. Legszorgosabb kutatás után sem tudtuk ezen konstitucióket felfedezni, pedig ezek érdekes világot vetettek volna azon kor apácáinak vallásos életére. Egyetlen egy nyomra akadtunk csupán. Az 1478-ban Paviában tartott káptalan határozatot hozott, hogy a tartományok vikáriusai nem dispenzálhatják az apácákat azon konstitucióktól, amelyeket a boldog emlékezetű boldog Capistranói János atya írt elő.«[2]) De még ez a nyom sem feltétlenül biztos, mert vonatkozhatik azon konstitucióra is, amelyeket vikárius korában adott ki az observánsok részére. Ezen konstitucióknak XI-dik fejezetében ugyanis szól a klarisszákról.

A fenntebbi pápai leirat nem mondja meg, hogy Capistranói János a pápa megbízásából szerkesztette meg ezen konstitucióket. De azon bizalmas viszonynál fogva, amellyel Capistranói János IV. Eugéniussal állott, sejthetjük, hogy nem önként, hanem a pápa ösztönzéséből állította össze.

A pápának fenntebbi levele Capistranói János konstitucióját nem helyezte hatályon kívül, hanem csak enyhítette. Következőleg annak megtartása ezen pápai levél megjelenése után kötelezővé lett.

A konstitucióknak azonban nem hozták meg a várt sikert. Nagyon szigorúnak találták. Gonzaga arról tudósít, hogy a bolognai klarisszák már 1446-ban arra kérték Capistranói Jánost,

---

[1]) Laërtius Cherub.: Magn. Bull. 372.: »Insuper cum dilectus filius frater Johannes de Capistrano, tuus in Vicariatus officio praedecessor, declaraverit, quod in regula prima Beatae Clarae, continentur centum et tria praecepta regularia, in quorum transgressione Moniales, sive Sorores professae peccatum mortale incurrunt, idque nimis durum et scrupulosum iudicemus, auctoritate et tenore praesentium, declaramus, et volumus, quod in nullius praedictorum transgressione, praeterquam eorum quatuor, quae concernunt principalia vota obedientiae scilicet, paupertatis, castitatis, et clausura, et super electione Abbatissae, et depositione, peccatum mortale incurrant.«

[2]) Mich. Ang. da Napoli: Chronol. I. 141: »Quarto. Quod venerandi Patres vicarii Provinciarum non possunt dispensare in Constitutionibus bone memorie B. P. fratris Joannis de Capistrano circa Moniales.«

hogy engedje meg nekik a facipő viselését, mert nagyon betegeskednek. Capistranói János ezt a pápától 1446. febr. 8-án ki is eszközölte.[1])

Ezen tudósítással ellenkezik azonban Gonzaga azon kijelentése, hogy a kolostort csak 1455-ben alapították, amit Wadding is helyben hagy.[2]) Legnagyobb valószínűség amellett szól, hogy 1455-ben csak átalakították, vagy újjá építették.

A munka nagyon nehezen ment. Sok előítéletet, még több félelmet és aggódást kellett legyőzni, míg a női lelkek is megértették, hogy az obszervántia nem forgatja fel Szent Ferenc reguláját, sőt azt eredeti tisztaságában állítja vissza.

A legnagyobb baj az volt, hogy a miniszter generálisok közül többen, miként a férfi szerzeteseknél, úgy a női nemnél is határozottan ellene vannak a reformnak. A rendi protektorok ha nem is ellenségei az obszervántiának, de nem is lépnek fel mellette sem. Hagyják a dolgokat fejlődni maguktól. Ilyen körülmények között Capistranói János munkálkodása sem hozta meg azt a gyümölcsöt, amit a mindig buzgó lelkek reméltek.

Végre a rend protektora, Domenico di Capranica, fermói püspök és bíbornok, is felkarolja a reformálást. Megparancsolja Francesco da Sassoferrato-nak, hogy a klarisszákat, különösen a San Antonio-ról nevezett tartományban, reformálja meg és vezesse őket vissza Szent Ferenc eredeti szabályaihoz.

A megbízó levele 1449. január 3-án kelt.[3]) Francesco da Sassoferrato aztán Capistranói János segítségével teljes erővel hajtja végre a reformot.[4]) Azon apácáknak, akik nem akarják a reformot elfogadni, a kolostort el kell hagyniok és ott kell letelepedniök, ahol reformáltak nincsenek.[5])

Ez történt a perugiai kolostor lakóival is. Maga a város lakossága kérte Francesco da Sassoferrato-t, hogy a klarisszák kolostorát reformálja meg. Capistranói János, mint vikárius generális,

---

[1]) Gonzaga: De Origine Seraph. Rel. 284.: »Incedebant olim huius loci sorores nudis pedibus, plurimisque, quam foeminea fragilitas ferre potest, ieiuniis ex voto astringebatur: qua etiam de causa diversis, iisque gravissimis infirmitatibus subiacebant.« etc.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 307.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 43.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 307.

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 42. — Holzapfel: Geschichte der Franz. 653.

a legnagyobb készséggel járult hozzá és felszólította Antonio Montefalco tartományi vikáriust, hogy haladéktalanúl vigye keresztül a mondott kolostorban a reformot. Azok az apácák, akik elfogadták a reformot, ott maradtak; a többieket pedig olyan kolostorokba osztották szét, ahol enyhe életet élhettek. A nővérek egy jó része nem fogadta el az újítást, és így ezeket pótolni kellett a folignói kolostorból, ahonnan 1449. december 22-én 24-et hoztak.[1]) A reformált kolostor apátnője Margherita lett, a gyóntatójuk pedig Giovanni nevű pap. Margherita azonban két év mulva Rómába került, hogy a San Cosma és Damiano kolostort újjá szervezze. A példa vonzott, mert a perugiaiak példáját követték a klarisszák Aretiben, Gubbioban, Biturgioban és Montefalcoban.[2])

A fulginói kolostort az előző évben Capistranói János reformálta. Többen úgyanis az apácák közül azon kéréssel fordultak V. Miklós pápához, hogy engedje meg, hogy életmódjukat szabályozhassák. A pápa hajlott kérésükre és 1448. május 21-én kelt és »Exponi fecerunt« kezdetű bullájával az ügy elintézését Capistranói Jánosra bízta.[3]) Hogy minő sikert ért el, mutatják a fenntebbiek.

Capistranói János nagyon ragaszkodott Aquila városához, ahol szent mesterének, Szent Bernardino-nak hamvai nyugodtak. Rendkívül szerette volna, ha ebben a városban Szent Ferencnek leányai és fiai szigorú életet éltek volna. De ezen óhajtása nem akart megvalósúlni. Bernardino di Siena sírjának őrizetét úgyan obszervánsokra bízta, de ezek életét a konventuálisok annyira elkeserítették, hogy több ízben el akarták hagyni helyöket.

Capistranói Jánosnak nagy örömére szolgált tehát, midőn ezen viszálykodások közepette Szent Ferenc apácái kijelentették neki, hogy Szent Klára szigorított szabályai szerint akarnak élni.

Szent Ferenc harmadik rendjének apácái voltak ezek, akik évek hosszú során keresztül szent és feddhetetlen életet éltek, de tökéletesebb élet után vágyódva már-már Szent Ágoston regulája

---

[1]) Gonzaga: De origine Seraph. Relig. 173. A reformálást 1448-ra teszi. Acta Sanct. Oct. X. 307.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 42. — Acta Sanct. Oct X. 308.

[3]) Annalium Minorum Suppl. 320. Anno 1448: nono vero Kal. Junii pro nonnullis supplicantibus S. Luciae de Fulginio, Urbe episcopali, in Umbria ad Tineam fluvium interfluentem sanctimonialibus rem B. Joanni de Capistrano commisit: Exponi fecerant. etc.

alatt dominikánus apácákká lettek,[1]) midőn Capistranói János beszédeinek hatása alatt, aki ezen városban tartott missziót, megváltoztatták szándékukat és Szent Klára leányai lettek. V. Miklós pápához fordultak tehát, hogy engedje meg nekik, hogy Szent Klára szabályai szerint élhessenek. A pápa 1447. június 8-án válaszol levelükre és kedvezően intézi el ügyüket. A levelet az aquilai San Victorino-ról nevezett templom főespereséhez intézi.[2]) Ezen levélből megtudjuk, hogy a mozgalom vezetői a következők voltak: Antonia da Firenze, Euforosyna, Gabriela, Girolame di Tuderto, Francesca da Assisi, Jacobella da S. Giovanni Rotundo, Chiara Giacoma Elisabetta, Ludovica, Angela, Cecilia, Agata és Lucia d'Aquila harmadrendű apácák.

A pápai bulla magasztalólag nyilatkozik előbbi életükről és Capistranói Jánosnak tulajdonítja áttérésüket, mint aki prédikációival és tanácsaival rávette őket, hogy Szent Klára leányai legyenek.[3])

A pápa ezen bullájában kinyilvánítja, hogy szívesen adja beleegyezését ezen dologba, mivel Montova, Ferrara és Pisa városok kivételével alig van zárda, amelyben ilyen jámbor vágy uralkodnék Szent Klára regulájának követése után.

A zárda főnöknője, Antonia da Firenze lett,[4]) akinek szent és bölcs kormányzása alatt a zárda annyira felvirágzott, hogy falai között több olyan apáca élt, akiket az egyház most boldogoknak tisztel.[5])

A legelőkelőbb családok gyermekei is szivesen beléptek közéjök. Itt találjuk a campo-basso-i grófnak unokahugát, Chiarát, a campo-basso-i marchio-nak leányát, Eugeniát és Capistranói Jánosnak unokahugát, Maria Deophenát.[6]) Vajjon az utóbbi apai

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 306. — Wadding: Annales Min. XI. 322. — Hermann: Cap. triumph 202. Szerinte már el is foglalták ezen apácák »Sanctissimi Corporis Christi« dominikánus zárdát.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 203.

[3]) Hermann: Cap. triumph. 203. — Acta Sanct. Oct. X. 306.

[4]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 417. — Hermann: Cap. triumph. 202.

[5]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 417. »boldog Antonia da Firenze apátnő, boldog soror Jacoba d'Aquila, boldog soror Ludovica d'Aquila, boldog soror Bonaventura d'Antredocho, boldog soror Paula da Foligno.« — Wadding: XIII. 459. Paula da Foligno Szentünk beszédére »domum et institutum mutavit.«

[6]) Hermann: Cap. triumph. 202. »Clara neptis Comitis de Campo-Basso; Eugenia filia Marchionis de Campo-Basso et Maria Deophena neptis Joannis Capistranensis.«

vagy anyai rokonságban volt-e Capistranói Jánossal, eldönteni nem tudjuk.

A zárdát Capistranói János a pennei provinciához csatolta és az obszervánsok felügyeletére bízta. [1]) Mivel pedig az obszervánsok és a konventuálisok civakodása miatt gyóntatókat nem igen kaptak, azért Németországban jártában két jámbor szerzetest küldött lelkük gondozására, t. i. Henricus Hungarus-t és Ludovicus Dacust, akik azonban rövid idő alatt meghaltak. [2])

A szent életü apácák végre is oly hatással voltak az Aquilában levő obszervánsokra, hogy elhatározták, hogy minden nehézség mellett is ott maradnak és nem távoznak el Aquilából, miként több ízben elhatározták.

Gonzaga Rómában a Foro Flaminión levő kolostor alapítását Capistranói Jánosnak és mesterének, Bernardino di Sienának tulajdonítja. S így alapítását 1444. előtti évekre kell tennünk, mivel Bernardino 1444. május 20-án meghalt. Szerinte ezen két férfiú buzgó prédikálásának hatása alatt néhány istenfélő és előkelő nő Sulmoból Rómába jött és a Foro Flaminión házacskát építettek, amelyben Szent Klára szabályai szerint éltek. IV. Sixtus pápa 1475-ben aztán átengedte nekik a Tiberisen túl fekvő San Cosma és Damiano vértanúkról elnevezett kolostort.[3])

De nemcsak élő szóval, hanem írásban is buzdítja Szent Klára leányait, hogy a szent regula megtartásában állhatatosak és kitartók legyenek.

Levelei között találtam egyet, amelyben Szent Klára egyik kolostorának újonnan megválasztott apátnőjét látja el jó tanácsokkal, hogy miképen kell hivatalát saját és alattvalói lelke üdvére üdvösségesen betölteni. Igazán kár, hogy a másoló hibájából a hely és a keltezés elmaradt; ami által a levél a legszebb ékességét, a megbízhatóságát vesztette el.[4])

Késő öregségében, németországi útjában, sem szünik meg Szent Ferenc leányait lelkesíteni. Németországban, Nürnbergben meglátogatja a klarisszák kolostorát is. Kezdetben ezek Szent Ágoston reguláját követték, de XXI. János pápa alatt elfogadták

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 306. — Wadding: Annales Min. XI. 513.
[2]) Hermann: Cap. triumph. 202—3.
[3]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 190.
[4]) Antonio di Palermo: Tom. V. vol. III. 94. — XXXIV. epistola.

Szent Klára reguláját. Szent Klára szelleme azonban nem uralkodott bennök, miért is V. Miklós pápa 1452. április 27-én kelt bullájában utasította őket, hogy Szent Klára szellemében éljenek.[1]) Ez a szigorú parancs nagyon zokon esett nekik, de Capistranói János prédikációjával úgy megerősítette őket, hogy azóta a legszebb szerzetesi életet élték.

Az egykorú Glassberger feljegyzé krónikájában ezt a látogatást, s így az ő szájából halljuk meg, miképen vigasztalta meg Szent Ferenc leányait. »És szent Jakab apostol napján ugyanazon tisztelendő Atya bement Nürnbergben Szent Klára apácáinak kolostorába, vele volt tisztelendő Nicolaus Caroli atya, vikárius provinciális, Albert Puchelpach, nürnbergi quardián, és Johannes Gur szerzetes, arra az időre a gyóntatónak társa, és más társak, nemkülönben néhány előkelő polgár, akik között volt Nicolaus Muffel, azon nővérek gyámja és mások. És összegyülekezvén az összes nővérek az ebédlőben, beszédet mondott hozzájok; kiindulván ezen szavakból: »Vovete et reddite Domino, Deo vestro,« buzdítván mindnyájokat az observántia megtartására, és hogy utánozzák alapító-anyjukat, Szent Klárát és az evangeliumi szűzek hótiszta csapatát, akik a csábító világ esztelenségét a bölcs tanács utánzásával megvetették és az örömnek a jó cselekedetek gyümölcsével kisajtolt olaját a lelkiismeretük edényeiben hozzáadták; akik lelküknek lámpásait a Szentlélek tűzével élesztve, mentek a vőlegény és menyasszony elé; s míg a balga szűzek a mulandók dicséretével vannak elfoglalva, ők a vőlegény megérkeztével, mivel készek valának, boldog menyegzői éneket (epithalamium) énekelve mentek be vele a menyegzős házba, ahol megvendégeltettek és »exultent in conspectu Dei et delectentur in laetitia.« Más szavakkal is sokáig buzdította a nővéreket; tolmácsa a vikárius provinciális volt. A beszéd végeztével a boldog atya minden egyes nővérre rátartotta Szent Bernardino ereklyéjét, és közülök némelyek a Szent érdemei következtében saját áhitatuk szerint meggyógyultak. Megvizsgálván pedig minden helyet és áldását adván a nővérekre, örömmel tért vissza megszokott foglalkozásaihoz a testvérek kolostorába.«[2])

[1]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 718. — Hueber: Dreyfache Chronickh. 1112.

[2]) Analecta Franciscana. II. 341.

Az apácák reformálását tulajdonképen a pápai követ, Nicolaus von Cusa kezdette meg, aki 1451. április 30-án rendeletet adott ki, hogy az összes szerzetesek, bármiféle szerzetbéliek legyenek is, akár kiváltságosak, akár nem, egy év leforgása alatt a szerzetesi szigorítást fogadják el, különben megfosztatnak a szentszéktől kapott minden kiváltságtól és engedményektől. S két év letelte után a bambergi egyházmegyében semmiféle méltóságra sem választhatók meg, s teljesen mellőzendők.[1]) Ez a rendelet nemcsak a férfi, hanem a női szerzetesekre is vonatkozott. S ezen rendelet hatása alatt fogadhatták el a nürnbergi klarisszák is a szigorítást, mivel Capistranói János már szigorított klarisszákat talált ezen kolostorban.

A nürnbergi kolostor apácái mélyen lelkükbe vésték Capistranói János szavait, mert a következő években is úgy szerepelnek, mint az obszervántia legkiválóbb követői.

1455. május 20-án III. Kallixtus felhatalmazta Gottfridus würzburgi és Antonius bambergi püspököket, hogy szerezzenek érvényt azon rendeletnek, amelyet boldogult elődje Nicolaus von Cusa által egyházmegyéikben kihirdetett, és az összes férfi és női kolostorokban a szerzetesi szigorúságot vigyék keresztül, miként ez Nürnbergben megtörtént.[2])

Capistranói János németországi tartózkodása alatt mindenfelé reformálja az apácákat, ahol erre csak alkalma akadt. De Ausztriában és annak örökös tartományaiban a női szerzetek vonakodtak a reformtól. Nicolaus von Cusa 1455-ben Brixenben, a saját püspöki székhelyén akarta a klarisszákat megreformálni, de mivel Szent Ferenc rendjének ausztriai tartományában, amelyhez Brixen is tartozott, egyetlenegy reformált kolostor sem volt, amelynek mintájára reformálhatta volna őket, az argentinai tartományhoz fordult nővérekért. Szeptember 17-én aztán Nicolaus Muffel, az apácák gyámja, Johannes Lar, a vikárius provinciális és Albert Puchelbach nürnbergi quárdián segítségével Nürnbergből 5 apáca jött Brixenbe. A nővérek egyikét apátnővé avatták, aki 4 évig kormányozta őket, amikor visszatért Nürnbergbe, és helyébe újat választottak.[3])

---

[1]) Analecta Franciscana. II. 334.
[2]) Analecta Franciscana. II. 352. »Anno XII. Kalendas Maii.»
[3]) Analecta Franciscana. II. 353.

Magyarországon való rövid tartózkodása nem volt elégséges arra, hogy itt nagyobbszabású reformálást kezdjen. Idejének legnagyobb részét a háborús készületek foglalták le, s így nem is gondolhatott igazában a női szerzetek terjesztésére és a már meglevők szigorítására. De azért sorsukat szívén viselte egész haláláig: haldokolva is Isten áldását kéri Szent Ferenc kedves leányaira, a klarisszákra.

49. §. Capistranói János buzgólkodása a harmadrend érdekében.

Mielőtt Szent Ferenc rendjének felvirágoztatásáról szóló tárgyalásunkat befejeznők, szólanunk kell röviden Szent Ferenc harmadrendjéről is, amelynek terjesztését is szívén viselte.

Szent Ferenc, mint ismeretes, harmadik rendjét olyan egyének számára alapította, akik családi kötelékeiknél fogva a kolostorba nem léphetnek ugyan, de azért minden földi dologról lemondva, Istennek akarnak szolgálni. Ez a rend terjedt el legjobban Szent Ferenc három rendje közül. Azon körülmény, hogy a franciskánusoknak adott minden kegyelemben és búcsúban részesülhetnek anélkül, hogy a világot el kellene hagyniok, rendkívül sok hivet vonzott.

A XIII. században, mások szerint a XIV. század második felében a harmadrend tagjai elkülönítik magukat a világiaktól és szerzetesi életet kezdenek élni. Először a nők szervezkednek, utánuk a férfiak; s így a harmadrendnek is vannak olyan tagjai, akik kolostorokban laknak és közös életet élnek.[1])

A XIII. században, Szent Ferenc III-dik rendjének mintájára egész sereg egyesület keletkezett, amelyek minden pápai és püspöki engedély nélkül telepedtek le az egyes egyházmegyékben. Mivel pedig ezek melegágyai voltak a fraticellók eretnekségének, azért XXII. János, hogy megakadályozza ezen egyesületek további keletkezését, kiközösítéssel sújtja mindazokat, akik valamely egyesületben együtt élnek anélkül, hogy valamely jóváhagyott rendhez tartoznának. S ezen kiközösítést kiterjeszti azon püspökökre is, akik

[1]) Hermann: Cap. triumph. 225.

eltűrik egyházmegyéjükben az ilyen egyesületeket. Ezen tilos egyesületek közé sorozta Szent Ferenc harmadrendjét is.

XXII. Jánosnak ezen súlyos ítélete nagyon megzavarta a harmadrendnek azon részét, amely kolostorokba tömörült. A pápához kellett fordulniok, hogy a kiközösítés alól oldja fel őket és ismerje el a harmadrendnek ezt az ágát is a rend törvényes részének. Az úgy, úgy látszik, sokáig huzódott, mert Capistranói Jánosnak kellett közbelépnie, hogy a harmadrendet megmentse a folytonos kiközösítés alól.

Többszöri kérés után aztán 1436. december 15-én IV. Eugénius pápa kegyesen megengedte az Itáliában tartózkodó harmadrendieknek, hogy választhatnak maguknak alkalmas gyóntatót, aki őket a kiközösítés alól feloldozza. Capisranói János siet tudtúl adni ezt a kiváltságot a rend összes tagjainak, amiért is a következő levelet intézi hozzájok: »Szent Ferenc »de poenitentia«-ról nevezett harmadrendű összes testvéreinek és nővéreinek, akik Itáliában tartózkodnak, Capistranói János testvér, aki magát imádságaitokba ajánlja, az Úr Jézus Krisztusban örök üdvösséget, kegyelmet és békét kiván. Tudjátok, hogy többször személyesen megjelentem őszentsége IV. Eugénius előtt és lábaihoz borulva, térdenállva könyörögtem, hogy kegyeskedjék gondoskodni arról, hogy feloldozást nyerhessenek a múltban megtörtént, és felmentést kapjanak a jövőben megtörténendő kiközösítésért, amelyet a boldog emlékezetű XXII. János az »Extravagans«-ban kihirdetett: »Ne qui in congregatione vivere presumant, nisi sint de principalioribus religionibus approbatis sub poena excommunicationis, quam ipso facto contrafacientes incurrant; simili poena connectens dioecesanos, si taliter permiserint commorari, ut late patet in extravaganti, quae incipit: Sancta Romana Ecclesia expressam mentionem faciens de vestro ordine prenotato.« A minapában, azaz 1436. december 15-én élőszóval kegyesen megengedte, hogy az említett rendnek minden tagja egyenkint és összesen, akik Itália részeiben élnek, s kiknek lelkiismeretét a múlt terheli, szabadságot és meghatalmazást kapnak arra, hogy kiki magának alkalmas gyóntatót válasszon, aki őt feloldozza, nemkülönben szabadságot és meghatalmazást arra, hogy a jövőben buzgalmuknak megfelelőleg egyesületben, szabályaiknak megfelelő szigorú életmódban a kurátorok és a püspökök engedelmessége alatt élhetnek,

miként ezt szabályzatuk tartalmazza. Erről jelentést tett Krisztusban főtisztelendő atyánk és úrunk, Cristoforo da Vicenza, a méltóságos rimini püspök, Onofrio di Mondavia della Marca, ugyanazon rend testvére jelenlétében. Miért is állhatatosan és alázatosan hő imát kell küldenetek az Úr Jézushoz, ugyanazon szentséges Úrunk és az anyaszentegyház állapotáért és teljes üdvösségéért, hogy a pásztor a reábízott nyájjal az örök dicsőségbe juthasson. Amen. Az Úr áldjon meg benneteket, s a jelen sorainknak teljes hitelt adjatok. Bolognában, azon időben, mint fenntebb.«[1]) A harmadik rend ügyét tehát ezzel rendbehozta.

Valószinűleg ezen időben írta meg munkáját is »Defensorium Tertii Ordinis S. P. N. Francisci«, a harmadrend védelmére.[2]) Ebben megállapítja a harmadrend jogi helyzetét az egyházban és kimutatja, hogy a harmadrend minden tagja élvezi az egyházi személyeket megillető kiváltságokat. Elősorolja a harmadrendnek kiváltságait és több vélemény előadása után a fenntebbi levéllel záródik az értekezés. Ezt a levelet a legnagyobb valószinűséggel a későbbi gyűjtő, Antonio da Palermo csatolta hozzá.

De nemcsak Itáliában, hanem Itálián kívül is szószólója és terjesztője volt a harmadrendűeknek. Wadding tanúskodik erről, akinek kezeihez jutott többrendbéli levél, amelyeket a harmadrendnek tagjai intéztek Capistranói Jánoshoz, hogy ügyeikben tőle tanácsot kérjenek.[3])

Fenn is maradt egy ilyen levél, amelyet Bartholomaeus, a lengyelországi harmadrendűek minisztere intézett Capistranói Jánoshoz 1455. január 20-án.[4]) Ez a levél legszebb bizonyítéka a ragaszkodásnak és a figyelemnek, amellyel a harmadrendűek Capistranói János iránt viseltettek. A miniszter a harmadrend »lelki örömének, szemük egyetlen világának« »consolatio nostra spiritualis, lumenque unicum oculorum nostrorum« nevezi őt. Isten kegyelmével elhintette közöttük az égi kegyelmek magvait, amelyek nőnek és szépen fejlődnek, különösen László, a Szent Bernardino kolostor

[1]) Antonio da Palermo: Tom. II. vol. III. 104. és Tom. V. vol. III. 9.
[2]) Antonio da Palermo: Tom. II. vol. III. 1—125. — Wadding: Scriptores Ord. Min. 197. — Acta Sanct. Oct. X. 308.
[3]) Wadding: Annales Min. XII. 309. — Acta Sanct. Oct. X. 308.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 309. — Wadding: Annales Min. XII. 309.

quardiánja buzgólkodása folytán. A legmélységesebb hálájukat rójják le azért, hogy ezt a férfiút vizitátorukká tette. S azért nem szűnnek meg jólétéért könyörögni és Isten irgalmasságát kérni, mivel szívök kimondhatatlan boldogsággal telik el, ha életfolyásáról valamit hallanak: »mert a te életed a mi életünk, a te halálod a halálunk,« »quia vivere vestrum nostrum vivere et lucrum, et dissolvi vestrum nostrum reputamus.« Ily szavakkal csak azok búcsúznak egymástól, akik nagyon szeretik egymást. Ez a szeretet viszonzása volt annak a szeretetnek, amellyel ő a harmadrendnek ügyeit felkarolta.

Capistranói Jánosnak rendje iránt való szereplését két kortársa és egyúttal rendtársa is megörökítette.

Nicolao da Fara ezt írja róla: »Szent Ferencnek nemcsak első, második, hanem a harmadik rendjét is mindenkinél jobban növelte, gyarapította és terjesztette. A Szent Bernardinóról nevezett tartományt úgyanis, amely most 18 konventből áll, mielőtt Itáliát elhagyta volna, majdnem egészen újjá szervezte. Az ausztriai tartományt ő alapította; a cseh tartományt, ahol most közel 25 hely van, amelyekben most Istennek 800 szolgája él, kiváló életű rendtársaival, Gabriel da Verona és Cristoforo da Varese, legkedvesebb munkatársaival néhány év alatt alapjából felépítette és terjesztette. A francia, szász, argentinai és a magyar tartományokban is nagyon sok konventnek ő az alapítója. Végül Itáliában, azokon kívül, amelyeket fenntebb említettünk, még más kolostort is épített és alapított. A rendben alig van tartomány, amely tőle a szigorított életmódra nagy befolyást nem kapott volna. Azon időben úgyanis, hogy Istennek ezen férfia a franciskánusok szent rendjébe lépett, oly kicsiny volt azoknak a száma, akik az ő életmódját követték, hogy kimondani is hihetetlennek tűnik fel, mi módon terjedt el oly gyorsan Ferencnek ezen új hajtása. Itáliában úgyanis, miként a boldogult János szokta mondani, kétszáz observáns élt, midőn a rendbe lépett, hely pedig körülbelül 30 volt, de ezekben oly kevesen éltek, hogy háromnak egy felszentelt papja volt.«[1])

Még bővebben és részletesebben nyilatkozik Cristoforo da Varese: »Mennyire terjedt és növekedett az observántia az ő

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 453. Nicolao da Fara: c. IV.

gondos kormányzása és igazgatása alatt, nyilván kitűnik, ha valaki áttekinti a rendtársak, helyek, kiváltságok és privilegiumok sokaságát, amelyeket ő kieszközölt. Abban az időben úgyanis, midőn a boldog atya a rendbe lépett, az obszerváncia kevés helye volt, az is mindenfelé szétszórva. De miután prédikálni kezdett, Szent Bernardino buzgalma és munkája által és még a szent öreg életében az ő és Giacomo dalla Marca munkálkodása által a keresztény országok területén, annyira elszaporodtak, hogy alig lehet találni tartományt, amelyben a szigorított életet követő franciskánusok házakat nem alapítottak volna. Atyánk maga nemcsak rendtársakat vett fel, hanem új tartományokat is alapított, miként a pennei tartományt, az ausztriai, cseh és lengyel tartományt stb., amelyekről lejebb fogok beszélni.

Vett át kolostorokat Franciaországban, Szászországban, Argentinában, Magyarországon és a világ más részeiben. Hasonlóképen Szent Klárának szigorított életmódját követő apácáinak és Szent Ferenc harmadrendjének kolostorait is, miután vagy kevesen voltak, vagy nem is léteztek, nagy számra emelte. De a testvérek elterjedése az egész világ előtt annyira ismeretes, hogy az én bizonyságomra nincsen szükség.«[1])

Működéséről maga Capistranói János is megemlékezik azon levelében, amelyet 1455. szeptember 22-én írt Csanádról Baptista da Lepanto, vikárius generálishoz.[2]) Ezen levélben maga elismeri, hogy »Olaszországból való távozása óta 600-nál többet vett fel a rendbe, akik Isten kegyelmével isteni félelemben és lelki buzgósággal munkálják üdvösségüket és dícséretesen megállják helyüket.« Panaszkodik a vikárius generálisnak, hogy a konventuálisok ellenszenvvel kísérik működését azon 18 konvent miatt, amelyeket ezen országokban vagy újonnan alapított, vagy átvett. Ezen 18 kolostor közül kettőt a tartományi miniszterek önként engedtek át: egyet Csehországban, egyet meg Ausztriában. A megmaradt 16 kolostor közül egyet az argentinai tartomány provinciálisának, kettőt Vilmos, szász választófejedelem kérésére a szász tartomány provinciálisának engedett át. A breslaui kolostort pedig az ausztriai tartományba kebelezte be.

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 508. — Cristoforo da Varese: c. V.
[2]) Hermann: Cap. triumph. 204.

Hány kolostort alapított egész életében? Erre határozott választ nem adhatunk; bár vannak írók, akik nem haboznak kimondani, hogy 170 az általa alapított kolostorok száma.[1])

Bármint legyen is a dolog, igaza van kortársának, Bernardino d'Aquila-nak, aki azt írja róla, hogy »rendjének legnagyobb védelmezője, terjesztője és fenntartója volt.«[2])

50. §. Capistranói János buzgólkodása Szent Ferenc lelki testvérülete terjesztésében.

A középkorban a mély vallásosság legtöbbször abban nyilvánul meg, hogy a gazdag és tehetős úrak Isten dicsőségére és lelkük üdvére kolostorokat alapítanak. Az alapítólevélben ezt határozottan ki is fejezik és a szerzeteseknek kötelességükké teszik, hogy érettük imádkozzanak és miséket mondjanak.

Így Vilmos, Aquitania hercege, midőn 910-ben megalapítja a clugny-i kolostort, az alapítólevélben kijelenti, hogy ő és felesége Ingelberga odaajándékozzák Clugny birtokukat Isten és a Megváltó iránt való szeretetből Szent Péter és Szent apostolok tiszteletére azon Mária-kápolnával együtt, amely ott van, a következő célból: »Ezt az ajándékot adjuk elsősorban Isten iránt való szeretetből, aztán nagyatyámnak Ottó királynak, atyámnak, anyámnak, a magam és feleségem, épúgy fitestvéreim és nőtestvéreim, minden rokonom és minden hű szolgáim lelkeüdveért.«[3])

Hadmat von Küopham előkelő nemes, aki a zwetteli ciszterci apátságot alapította, midőn 1217-ben Lipót osztrák herceggel a Szentföldre készült utazni, két fiával elment a kolostorba, s ott az egybegyűlt szerzetesekhez így szólt: »Kedves atyák és testvérek, én nektek ajánlom fel lelkemet; ha testemet nem is fogjátok megkapni, azért ne feledkezzetek meg lelkemről Istennél!« Kísérőinek megparancsolja, hogy szívét és jobb kezét halála után

[1]) Pavissevich: Saecula Seraphica. §. Res Memorabiles 1408—1507. »pauper Joannes centum septuaginta coenobia suis fratribus aedificari procuravit.«

[2]) Bernardino d'Aquila: Chronica 20. »De patre nostro beato fratre Joanne de Capistrano, qui fuit maximus defensor, auctor et conservator nostrae familiae, quid dicam?«

[3]) Kobler: Studien über die Klöster des Mittelalters. 605.

hozzák vissza az általa alapított kolostorba. Amit meg is tettek, miként ezt a szemtanú, Ebro apát megírta.[1])

II. Endre magyar király, midőn 1217-ben a Szentföldön járt, a jeruzsálemi Szent János-lovagok részére alapítványt tett és a következő szavakkal íratta be magát ezen lovagrend lelki testvérületébe: »Mi ezen szent gyülekezetnek nemcsak szíves szeretetébe ajánljuk magunkat, hanem hozzájuk számíttatni is akarunk avégből, hogy az ő testületükhöz tartozván, imáikban és jócselekedeteikben részesülhessünk, azért készségesen csatlakozunk az ő lelki testvérületükhöz.«[2])

Az alapítók és jótevők tehát az anyagi javakért lelki javakat kívánnak, hogy az örök üdvöt annál könnyebben elnyerhessék.

A szerzetesek fejei ezen kérésnek eleget tesznek, sőt, hogy az alapítókat és jótevőket ezen kötelezettségről megnyugtassák, hivatalos okmányt állítanak ki erről, amelyet aztán a család századokon keresztül mint drága emléket megőriz.

Ezt a kegyeletes szokást megtaláljuk Szent Ferenc rendjében is. Az anyagi javak fejében jótevőiket lelki javakban részesítik, azaz hivatalosan felveszik a lelki testvérületbe, a confraternitásba. S erről a felvételről bizonyítványt állítanak ki, amelyben névleg felsorolják a családnak mindazon élő és megholt tagjait, akikről örök időn át meg fognak emlékezni.

Mikor kezdődik ez az okmánykiállítás Szent Ferenc rendjében, eldöntenünk nem sikerült. Az első ilyen okmányt, amely kezünkbe került, Szent Bonaventura állította ki 1261-ben a brixeni kongregáció részére. Az okmány szövege a következő: »A Brixen városában levő Boldogságos Szűzről nevezett kongregáció Krisztusban kedves előljárójának és tagjainak frater Bonaventura a kisebb testvérek miniszter generálisa és szolgája Istennek áldását (kívánja), amely bőségesen sugároz minden erkölcsöt. Az Isten kegyelmének ajándékai növekszenek a szent közösség részesedésével és annál bővebben ömlenek a gazdagok szívébe, minél bőségesebben osztogatnak segítséget felebarátaiknak. Ezért tekintettel a ti jó-

[1]) Kobler: Studien über die Klöster des Mittelalters. 619.

[2]) Virág Benedek: Magyar Századok. IX—XIII. 367.: »Nos huius sacrati collegii non tantum caritatis affectu verum etiam numero participare volentes, ut eorum communicaremur consortio, et mereremur orationum et beneficiorum participes fieri, confraternitati eorum nos adstrinximus devote.«

indulatotokra, amelyet Isten iránt való tiszteletből a mi rendünk iránt tanusíttotok és amelyet jótéteményeitekkel bizonyíttotok, midőn testvéreink nyomorán az égi jutalmak reményében folytonos adományaitokkal könyörületesen enyhíttetek; s Krisztusnak valóban tetszeni fog, ha a jótétemények kegyes viszonzásául azt kiegyenlítem; titeket tehát szent rendünk összes és minden egyes ájtatosságába úgy a halálatok után, mint az életben felveszlek, s a jelen soraim erejénél fogva az összes lelki jókban, amelyeket a földkerekség bármely részén levő testvérek útján az Üdvözítő kegyessége művel, teljes részesedést engedek. Kelt Lyonban, az Úr 1261. évében, a generális gyűlés idején.«[1])

Példáját aztán követi a többi miniszter generális és vikárius generális is. Így cselekszik Capistranói János is, aki útjában mindenütt részesíti a jótevőket a rend minden lelki javában. A legrégibb okmánya, amely eddigelé előkerült, a Padovában 1451. március 5-én egy bizonyos Chithnándi László részére kiállított levele, amely jelenleg a magyarországi Szűz Máriáról nevezett tartomány tulajdona és a pozsonyi levéltárban őrizik. (Ladula 36. Nr. 1.) A hártyára írt oklevél teljesen ép állapotban van; ép még a viaszba nyomott és zsinóron függő pecsét is, amelynek a körirata: † Sigillum Vicarii G(e) N(er) Alis Ordinis Min(orum) Citramontani. A csúcsban végződő pecsét mezeje két részre van osztva; a felső virágos mezőben jobbra fordulva Krisztus Úrunk látható, vállán a kereszttel; az alsó mezőben szemközt egy szent térdeplő helyzetben imádkozik.

A szóban forgó férfiú magyar származású és győrmegyei földbirtokos volt,[2]) aki a mondott időben Padovában járt az egyetemen és itt ismerkedhetett meg Capistranói Jánossal. Az oklevél szövegének tartalma: »V. H. S.« A jeles vitéznek, Chithnándi Lászlónak, Szeráfi Szent Ferenc Atyánk rendje legönzetlenebb jótevőjének, Capistranói János testvér, ugyanazon rendnek legkisebb és méltatlan tagja, és az Alpeseken innen levő összes részeken a szigorúbb szabályok szerint élő testvéreknél a főtisz-

[1]) Arch. Franc. Hist. I. (1908.) 561. »Data Lugduni anno Domini MCCLIj tempore generalis capituli.« Mivel Bonaventura 1257—1275-ig volt miniszter generális, az évszám csak 1261 lehet. Valószinüleg helytelen olvasás útján lett LI, ehelyett LX.

[2]) Történelmi Tár. 1907. 481—483. — Karácsonyi: Szt. Ferenc rendjének tört. Magy. I. 333—334.

telendő Generális atyának méltatlan általános helyettese, az imádságok üdvös közösségénél fogva minden erény növekedését kívánja.

Habár a szeretet kötelménél fogva mindenkinek adósai vagyunk, mégis sokkal nagyobb kötelezettségünk van azok iránt, akiknek szeretetét a jótetemények bizonyos megnyilatkozásában gyakrabban tapasztaljuk. Ennélfogva tekintettel Kegyelmed őszinte jóindulatára, amellyel a mi és a fenntebb említett Szent Ferenc Atyánk rendje iránt viseltetik, de a bőséges tapasztalásból kifolyólag is, méltónak tartom és az Isten akaratának is kedvesnek találom, hogy rendünk részéről is érezze, Kegyelmed, lelki javainknak kiváltságait. Mivel azonban a földi javaktól meg vagyunk fosztva, Kegyelmed jótetményeit anyagilag méltóképen semmiképen sem viszonozhatjuk; azért nem kevésbé vágyódunk lelkileg meghálálni az — szerintünk — Isten előtt kedves lelki szolgálatainkat. Miért is én, aki bár érdemetlenül, de a szigorúbb szabályok szerint élő kisebb testvéreknek, a Szent Kláráról, vagyis a Szent Demjénről nevezett szigorúbb szabályok szerint élő legkisebb nővéreknek és az Alpeseken innen levő összes részeken ugyanazon rendekhez tartozó szerzeteseknek általános előljárója vagyok, Kegyelmedet, nejét, fiait és leányait, s a jelenben és jövőben levő összes családját, nemkülönben elhunytjaiknak lelkeit és mindazokat, akiket befoglalni szándékozik, a mi testvérületünkbe és rendünk általános és különös kiváltságainak közösségébe életükben felveszem és haláluk után részesítem összes kincseinkben és lelki javainkban, tudniillik: misékben, imákban, imádságokban, zsolozsmákban, bőjtökben, önsanyargatásokban, zarándoklatokban, jósugallatokban, prédikációkban, olvasmányokban, elmélkedésekben, szigorú életmódban, ájtatosságokban és minden más lelki jóban.

A jelen soraim erejénél fogva kiváltságképen hozzá kapcsolom mindazt, amit Üdvözítőnk kegyessége az Alpeseken innen levő részeken élő testvéreink, a nevezett rendek nővérei, nemkülönben a más tartományokban, vagy Szent Ferenc harmadik rendjében élők által művelni, vagy elfogadni kegyeskedik. Ezenfelül ajándékúl és különös hálám jeléül hozzáadom azt is: hogyha az isteni akaratnak tetszeni fog Kegyelmedet a mostani nyomoruság számkivetési helyéről kiszólítani, és ezen, az Úr jóvoltából minél később bekövetkezendő elhalálozását káptalanjainknak értésére

adják, azt akarom, hogy Kegyelmedért ugyanazon zsolozsmát végezzék el, mint amelyet elhúnyt testvéreinkért az egész világon rendszerint el szoktak végezni. Önzetlen és buzgó Kegyelmességed éljen boldogúl a mi Úrunk Jézus Krisztusban. Amen. Kelt Padovában, március 5-dik napján, az Úrnak 1451-dik évében. Capistranói János testvér, magamat sajátkezűleg aláírtam.«

Ilyen szövege van az összes felvételi levélnek. Változás csupán a neveknél van, amint ezt az illető jótevő egyházi vagy világi méltósága megkívánta. Sok tekintetben hasznos volna, ha felemlítené a felvételre szolgáló okot, de ezt sohasem teszi, hanem csak általában szól az érdemekről. S itt nem tesz kivételt még akkor sem, mikor egyházi vagy világi egyént, egyszerű iparost vagy herceget vesz fel a lelki testvérületbe. Látszik, hogy szándékosan cselekszik. Így akarja úgyanis elkerülni azt a látszatot, mintha keresve keresné azokat, akik csak a dícséretért adakoznak és nem Isten dicsőségére cselekszenek jót a szegényekkel.

Eddigelé a következő oklevelekről szereztünk tudomást. De a legnagyobb valószínűség szerint az egész gyűjtemény csak kis hányada azoknak, akiknek elismerő okmányt adott.

Még Wienben való időzése alatt veszi fel a lelki testvérületbe a brünni karthauziakat (Vallis Josaphat Sacr. Ord. Carthus.) Henricus nevű perjelükkel élükön. Az okmányt 1451. július 25-én állíttatta ki Wienben.[1])

1451. augusztus 27-én Olmütz városának hatóságát feleségükkel és gyermekeikkel együtt felveszi a lelki testvérületbe.[2])

1451. szeptember 12-én Brünnben való tartózkodása alatt az összes pékeket családjukkal együtt felveszi.[3])

Két nappal később, vagyis 1451. szept. 14-én Pál iglaui kereskedőt és feleségét Reginát tiszteli meg ilyen felvételi okmánnyal.[4])

1451. október 10-én Egenburgban tartózkodik, ahol a város hatósága oly szeretettel fogadta őt és társait, hogy az egész városi tanácsot és a tanácsosok családját felvette Szent Ferenc lelki testvérületébe.[5])

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 804.
[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 348.
[3]) Walouch: Jana Kapistrána. 336. — Acta Sanct. Oct. X. 309. — Greiderer: Germ. Franc. I. 637. — Analecta Franciscana I. 144.
[4]) Walouch: Jana Kapistrána. 340.
[5]) Herczog: Cosmographia. I. 384.

Két nappal később már Zwettelben van és a ciszterciek vendége. Hálából aztán a kolostor apátját, Johannes von Amberget, s az összes rendtagokat felveszi a lelki testvériletbe. Az okmányt Szent Kálmán előtt való kedden, vagyis 1451. október 12-én állította ki számukra.[2])

Majdnem 4 hétig tartózkodik Krummauban, mint a Rosenberg család vendége. Itt léte alkalmával, vagyis 1451. október 31-én, mindszentek vigiliáján a következő személyeket vette fel a lelki testvériletbe: Reinpertus Polheim-et és feleségét Elisabeth-et, nemkülönben Johann Stahrenberg-et és feleségét Elisabeth Eckartsan-t, úgyszintén fiait és leányait Rupertus nevű testvérükkel együtt.[3])

Bajorországban jártában 1451-ben felveszi a lelki testvériletbe a Vilshof egyház káptalan tagjait (capitulum Ecclesiae Collegiatae Vilshoviensis) és a Straubing mellett fekvő Alaburg nevű falucska lakóit.[4])

A csehországi Egerben való tartózkodása alatt jutott tudomására, hogy a Vörös-csillagos lovagrend sok jótékonyságot gyakorol Szent Ferenc fiai iránt. Ezért hálából a rend nagymesterét minden egyházi és világi tagjaival együtt felveszi Szent Ferenc lelki testvériletébe. S erről az okmányt 1451. december 23-án állíttatta ki.[5])

1452. március 4-én Freibergben időzik, amely alkalommal a város plébánosát hiveivel együtt felveszi Szent Ferenc lelki testvériletébe.[6])

1452. Szent György napján a kaadeni község előljáróságát tűnteti ki ilyen okírattal. Névszerint felemlíti Johann Meneting plébánost, Nicolaus Zedlitzer polgármestert, Franz Rurentwarek birót és ezek feleségét és gyermekeit.[1])

1453. március 20-án Breslauból keltezett oklevélben veszi

---

[1]) Greiderer: Germ. Franc. I. 332.
[2]) Greiderer: Germ. Franc. II. 669.
[3]) Greiderer: Germ. Franc. II. 321.
[4]) Hermann: Cap. triumph. 798.
[5]) Otto Richter: Der Bussprediger Johannes von Cap. — Mitteilungen des Vereins für Geschichte und Topographie Dresdens. Viertes Heft. 2. — (Codex Dipl. Sax. reg. II. 12. (Leipzig 1882.) S. 199.)
[6]) Walouch: Jana Kapistrána. 477. — Wadding: Annales Min. XII. 159. — Hermann: Cap. triumph. 798.

fel Szent Ferenc lelki testvérületébe Sigismundus osztrák herceget feleségével (illustrissime et excelse domine domine N. filie serenissimi principis regis Scotie eius conthorali) és gyermekeivel.[1]) Érdekes, hogy a szöveg most is az, mint a többieknél; csupán a címzésben van eltérés.

Ugyancsak Breslauban veszi fel a stamsi ciszterci apátot, Georgot, a perjellel és az összes rendtagokkal a lelki testvérületbe. A felvételi okmányt 1453. április 12-én állíttatta ki.[2]) Az eredeti okmány megvan a stamsi ciszterci kolostor levéltárában. Aláírás nincs; ezt pótolja a róla lefüggő pecsét.

Hasonló oklevelet állíttatott ki a szentbenedekrendi tegersei apátság részére.[3])

Krakauban való tartózkodása alatt, vagyis 1453. dec. 1-én veszi fel Szent Ferenc lelki testvérületébe Cristanus (Keresztély) bártfai plébánost, mint az »Irgalmasság Anyja« testvérület fejét és ezen társulat összes tagjait. Eredetije a bártfai városi levéltárban van, ahonnan Pályi Gyula tanár és múzeumőr szívességéből kaptuk meg a másolatát.[4]) Az »Irgalmasság Anyja« című társulat 1449-ben alakult meg Bártfán a plébániai templomban. A tagok hetenkint szoktak összegyűlni, amikor bizonyos imádságukat mondották el az élő és megholt tagjaikért. A szabályzatukat az egri püspök hagyta jóvá, aki azon lelki kiváltságban is részesítette őket, hogy szent gyónás és áldozás alkalmával 40 napi búcsút engedélyezett nekik.[5])

1454. március 14-én Csicseri Zsigmond és Csébi János nemes embereket veszi fel Szent Ferenc lelki testvérületébe összes családtagjaikkal együtt.[6]) A két magyar nemes Krakauban ismerkedett meg Capistranói Jánossal. Melyik rendházzal gyakoroltak jót, az előttünk levő okmányból nem tűnik ki. Eredetije a Magyar Országos Levéltárban van (Dl. 31660. sz. alatt). Dőry Ferenc dr. szivességéből jutottunk hozzá.[6])

1454. okt. 28-án, mikor Frankfurtból távozni készült, állíttatta

---

[1]) Chmel: Materialen zur österreich. Geschichte. II. 45.
[2]) Greiderer: Germ. Franc. II. 669. — Hueber: Dreyfache Chronickh. 297.
[3]) Hermann: Cap. triumph. 798. — Hueber: Dreyfache Chronickh. 297.
[4]) Iványi: Bártfa szabad királyi város levéltára. I. 116.
[5]) Századok. XLV. évfolyam (1911.) 3. füzet. 204. lap.
[6]) Schematismus Almae Provinciae S. Joannis a Capistrano. 1909. év. Függelék. 16.

ki a felvételi okmányt Wilerich de Wallerdorff nemes ember részére, akit családjával együtt felvett Szent Ferenc lelki testvérületébe.[1])

A judenburgi mészárosokat is részesítette azon kegyben, hogy bevette őket Szent Ferenc lelki testvérületébe. Placidus Herczog közli az okmány bevezető részét, ahol következő mészárosok nevei fordulnak elő: Joannes Fleisacker, Michael Gerold, Henrikus Stöger, Nicolaus Fleisacker, Wolfgangus Gayser, Joannes Linck, Gasparus és Andreas Fleisacker és ezek mostohaapja. A keltezés Herczog szerint 1452. május 1.-(Datum Judenburgae anno Domini 1452. prima Maji.)[2])

Ez a keltezés azonban hibás, mert 1452-ben Judenburgban Capistranói János nem volt. 1451-ben átutazik ugyan, de csak május 23—30. között járhatott itt, május elsején San Vitoban volt még. 1452-ben március 25-től június 8-ig a csehországi Brüxben tartózkodik, s így Judenburgban nem lehetett. S így csak az 1455-ki év lehet a helytálló, amely év május 1-én itt tartózkodott.

Budán állíttatja ki a felvételi okmányt 1455. július 22-én (Mária Magdolna ünnepe) Langenlois városának bírája, Laurentius Schertäzel és felesége, Orsolya részére.[3])

1456. február 24-én Budán kelt azon felvételi okmány, amelyben a néhai Hassághi Farkas Márton fiait, nevezetesen Albertet, Jánost, Imrét, Lászlót és Lénárdot, úgyszintén az elhalt Mártonnak feleségét Zsófiát, továbbá Albert feleségét Helenát és leányát Dorottyát felvette a lelki testvérületbe.[4])

Capistranói János ezen felvételi leveleket vagy sajátkezűleg aláírta, vagy az aláírást a vikárius generális pecsétjével helyettesítette. Ilyen pecséttel ellátott oklevél a stamsi apátságé. Ilyen oklevelet kapott Széchenyi László nógrádi és honti ispán is. De nagyon zokon vette, mert látta, hogy másokhoz küldött oklevélen a saját aláírása van. Megköszöni tehát a kitűntetést, de kéri, hogy sajátkezű aláírásával ellátott okmányt küldjön neki (quia in aliis vestris litteris ceteris datis vestrum conspeximus cyro-

[1]) Hueber: Dreyfache Chronickh. 373.
[2]) Herczog: Cosmographia. I. 400.
[3]) Herczog: Cosmographia. I. 365. — Greiderer: Germ. Franc. I. 322.
[4]) Katona: Hist. Crist. VI. 1037.

graphum, quod nobis destinatis, ignoramus, qua de re fuit denegatum), miként ezt másokkal is tette, hogy legalább írását láthassa, ha személyében nem tisztelheti. Levele végén újólag felajánlja hálából minden vagyonát a kitűntetésért.[1]) Felvételért fordultak hozzá Súky Mihály, Péter és Benedek is.[2])

Nagy elfoglaltsága közepette sokszor nem volt ideje, hogy ezeket az okmányokat sajátkezűleg aláírja. Ilyenkor aztán valamelyik rendtársa írja alá az ő megbízásából. Ilyen okmányra a Magyar Országos Levéltárban akadtunk. 1451. július 25-én állította ki Girolamo d'Udine, Henricus Kog de Arnstein részére. Az okmány aláírása úgyanis a következő: »Ego frater ieronymus ex commissione R. patris me subscripsi«, vagyis »én Jeromos testvér a tisztelendő Atya megbízásából nevemet aláírtam«.[3])

Kutatásaink közben ezeket az adatokat találtuk a lelki testvérületre vonatkozólag. Az anyag ezzel úgyan nincs kimerítve, mert még sok lappanghat a könyvtárak porlepte kódexeiben. De ez a néhány adat is elég arra, hogy megvilágítsa Capistranói János nemes gondolkozását, hogy a világi javakért cserébe égi javakkal árassza el rendjének jótevőit. Gondolkozása nemes és dicséretes volt, mert maradandóbb emléket nem állíthatott volna annál, hogy rendje évszázadokon keresztül mindig kegyelettel zárja őket imádságaiba és részesíti mindazon lelki javakban, amelyeket Capistranói János egykoron megigért nekik. A jótéteményeknek szebb és maradandóbb jutalma nem is képzelhető ennél!

[1]) Pettkó: Kapistrán János lev. 15. — Schematismus Almae Prov. S. Joannis a Cap. 1909. Függelék 19. »Datum in Zecheen sedecima die mensis Julii anno Domini 1454.«

[2]) Karácsonyi: Szt. Ferenc rendjének tört. Magy. I. 333. (Erdélyi Múzeumi könyvtár. Súky levéltár. f. Rs.)

[3]) Magyar Országos Levéltár. Actorum Eccl. Fasc. 72. 17234. szám.

HATODIK FEJEZET.

51. §. Capistranói János buzgólkodása az observánsok tudományos kiképzéséért.

Minden szerzetalapító rendjének legfőbb céljául Krisztus követését írja elő. Ő maga aztán ezt a célt iparkodik is teljes erejével önmagán kidomborítani, rendjébe pedig belenevelni és bevésni.

Szent Ferenc előtt hasonlóképen ez a cél lebegett, midőn rendje megalapításához fogott. Az ő imádságos lelkének is csak egy vágya volt, hogy Krisztust, az Isten-embert, földi életének minden vonatkozásában híven kövesse és utánozza. Ezt elérhetőnek vélte az által, hogyha Krisztus végtelen szegénységét, mélységes alázatosságát, határtalan engedelmességét, mérhetetlen szeretetét iparkodik elsajátítani, illetőleg híven követni. Ez azonban a kitűzött célnak csak egyéni része. Ő azonban nemcsak a maga üdvösségét kereste, hanem felebarátaiét is. Ezért a célt ezekre is ki kellett terjesztenie. »Eamus per mundum, exhortando omnes plus exemplo, quam verbo ad agendam poenitentiam de peccatis suis et habendam memoriam mandatorum Dei: Menjünk a világon keresztülkasúl, buzdítván mindenkit inkább példával, mint szóval arra, hogy bűneikért bűnbánatot tartsanak és Isten parancsairól megemlékezzenek.«[1]) Még határozottabban fejezi ki ez a célt a következő szavakban: »Ego (Fransiscus) pro me hoc volo privilegium... exemplo plus, quam verbo convertere universos: Én magamra vonatkozólag azt a kiváltságot akarom ... hogy inkább példával, mint szóval az összes emberiséget megtérítsem.«[2])

Szent Ferenc ezen szavaival kijelenté, hogy az emberiségre a leghasznosabbnak és a legüdvösségesebbnek tartja azt az életet,

[1]) Felder: Geschichte der wiss. Studien. 24. 2-ik jegyzet. (Leg. trium Soc. c. 10. p. 62.)

[2]) Felder: Geschichte der wiss. Studien. 24. 2-ik jegyzet: »Hec sunt scripta de manu Fratris Leonis, viri sanctissimi.« (Fr. Ubertinus a Casali, Responsio, ed. Ehrle, Archiv für Literatur und Kirchengesch. III. 53.)

amely a nagyvilág számára meghalt és egyedül Istennek él. »Umbriának legnagyobb bölcsésze és apostola — mondja Felder — azt gondolta, hogy a világ számára meghalt és az ég felé irányult élet magában véve is a szívnek a legmagasztosabb és a leghatalmasabb beszéde a szívekhez, a legjobb prédikáció, a legnagyobb bölcseség és tudomány, az első, ami a világnak szükséges.«[1])

Szent Ferenc kitűzött céljának elérésére aképen törekszik, hogy egyesíti a szemlélődő életet (contemplativ) a tevékeny (aktiv) élettel, de úgy, hogy az utóbbinak csak másodlagos szerepet enged. S ezt az életmódot iparkodik követőiben is megteremteni. Egykorú kortársa, Ubertino da Casale írja: »Nem kell elfelejtenünk azt, hogy Ferenc kis időközök után mindig visszatért a magányba; jóllehet, mialatt a néppel érintkezett éjjel és nappal is amennyire lehetséges volt, a nép közül eltávozva, a magánynak és az elmélkedésnek hódolt. Az érintkezésnek és prédikálásnak ezt a módját folytonosan ajánlotta a testvéreknek. Hogy felebarátaiknak kegyesen segítségükre legyenek, azért azt akarta, hogy a testvérek lakhelyei az emberek lakásaihoz közel legyenek. Hogy az érintkezés szerfölött nagy ne legyen, és hogy a szemlélődés és imádság csendes foglalkozását gyakorolhassák, azt akarta, hogy szomszédok legyenek, de mégis idegenek; azt akarta, hogy lakóhelyeik a néphez közel legyenek, de azok lakásain kívül a csendes magánynak megfelelő helyeken.«[2])

Tehát a főcél a bensőséges szellem, az imádságos élet; a külső apostolkodás, a népmisszió, csak járulék, csak jogosultság, ha az imádságos életnek nincsen kárára.

Ezen szempontból kell megítélnünk Szent Ferenc azon intézkedéseit, amelyeket a szerzetes testvérek tovább képzésére elrendelt.

A külső apostolkodás feltétlenül megkívánta, hogy az egyes rendtársak, akik a népnek az Isten igéjét hirdetik, ne csak az

---

[1]) Felder: Geschichte der wiss. Studien. 25. »Der grösste Psycholog und Apostol Umbriens meinte, ein der Welt abgestorbenes, zum Himmel gerichtetes Leben sei an sich schon die erhabenste, mächtigste Sprache des Herzens zu den Herzen, die beste Predigt, die höchste Weisheit und Wissenschaft, das erste, was der Welt nottue.«

[2]) Felder: Geschichte der wiss. Studien. 26. (Ubertinus de Casali: Arbor vitae crucifixae Jesu l. 5. c. 3.)

»unctio spiritualis«-t hordják homlokukon, hanem a tudományokban is jártasak legyenek.

Szent Ferenc nem készített tanítványai számára kész tantervet, hanem csak rövid utasításokat adott a tanulásra vonatkozólag. Így a regulában előírja, hogy azok, akik a tudományokban járatlanok, ne törekedjenek tanulni. A kérdéses rész szórólszóra így hangzik: »A tudományban járatlanok ne törekedjenek a tudományokat elsajátítani, hanem törekedjenek arra, amit mindenek felett kell kívánniok, hogy az Úrnak lelkét és az ő segítségével a szent szellemet megszerezzék.«[1]) A végrendeletében pedig ezt a parancsot hagyta hátra: »Én is kezeimmel dolgoztam és akarok is dolgozni, és erősen akarom, hogy az összes testvérek olyan kézi munkával foglalkozzanak, ami a tisztességhez tartozik; és akik nem tudnak (dolgozni), tanuljanak, nem fáradalmaik megjutalmazása vágyából, hanem a jó példaadásért és a tétlenség elűzésére.«[2])

Szent Ferenc ezen utasításait a tudományos világban többféleképen értelmezik és boncolgatják. Zöckler azt vallja, hogy Szent Ferenc a tudományt semmibe sem vette.[3]) Karl Müller szerint Szent Ferenc a tudományban a rend ellenségét látta: »er sah darin ein Unglück für den Orden.«[4]) Paul Sabatier azt mondja, hogy Szent Ferenc a tudományt úgy tekintette, mint fiainak a leggonoszabb démonát: »die Wissenschaft als den schlimmsten »Dämon« seiner Söhne betrachtet.«[5]) Szóval Szent Ferenc esküdt ellensége minden tudománynak.

Ha elfogulatlanúl olvassuk Szent Ferenc utasításait és minden célzatosság nélkül tanulmányozzuk a tudományos fejlő-

---

[1]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 15. — Regula II. c. 10.: »Et non curent nescientes litteras, litteras discere, sed attendant, quod super omnia desiderare debent, habere spiritum Domini et sanctam eius ope rationem.«

[2]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 16. »Et ego manibus meis laborabam et volo laborare, et omnes alii fratres, firmiter volo, quod laborent de laboritio, quod pertinet ad honestatem, et qui nesciunt, discant, non propter cupiditatem recipiendi pretium laboris, sed propter bonum exemplum et ad repellendam otiositatem.«

[3]) Felder: Geschichte der wiss. Stud. 58. (Zöckler in Haucks Realenzyklopädie für protestantische Theologie und Kirche VI.[3] 208.)

[4]) Felder: Geschichte der wiss. Stud. 58. (K. Müller, die Anfänge des Minoritenordens 104.)

[5]) Felder: Geschichte der wiss. Stud. 58. (P. Sabatier, Leben des hl. Franziskus, deutsch von Margarete Lisco, 203.)

dést Szent Ferenc rendjében, akkor azon meggyőződésre jutunk, hogy Szent Ferencnek eszeágában sem volt, hogy rendjéből kitíltsa a tudományt. Az előbb említett tíltó utasítását is csak azért adta ki, hogy a laikus elemet, amelyből rendje kezdetben állott, a bensőséges szellemre, az imádságos életre annál könnyebben rávezesse, mert attól tarthatott, — és méltán — hogy a tudomány ezen műveletlen résznek a lelki életre nézve inkább ártalmára, mint hasznára lesz. Ezzel csak a beteges nagyravágyást akarta belőlük kiírtani, nem pedig a tudományt a rendből kiküszöbölni. Hogy a tudománynak nem akart hadat üzenni, mutatja a fenntebbi végrendelete, amelyben ajánlja a tanulást mindazoknak, akik a kézi munkára alkalmatlanok; mutatja Antonio da Padova esete, akinek megparancsolja, hogy tudományát ne rejtse el, és akit tudományosságáért lektornak nevez ki.[1])

Az önképzés, de különösen a külső missziói tevékenység, amelyet a szent Alapító első sorban óhajtott rendjében meghonosítani, főképen megkívánta a tudományok művelését. Bonaventura ismételten és nyomatékosan hangoztatja, hogy Szent Ferenc határozottan kifejezte, hogy a rendtagok tanuljanak.[2]) Tommaso di Celano, a Szentnek hosszú éveken keresztül tanítványa, pedig ezt írja: »Azt akarta, hogy az Isten igéinek hirdetői, akik szellemi tanulmányokkal foglalkoznak, semmiféle más hivatalt ne viseljenek; ezt megkívánja úgyanis az az állás, amelyre őket a nagy király kiválasztotta, hogy hirdessék a népnek mindazok megtartását, melyeket az ő ajkairól hallanak.«[3]) Bonaventura egész nyiltan kimondja, hogy a rendtagoknak részint önképzés, részint mások tanítása végett szükséges a tanulás.[4]) »Én mondom — mondja Bonaventura —, hogy a regula nem a tudósoknak és klerikusoknak tiltja a tanulmányokkal való foglalkozást

[1]) Holzapfel: Geschichte des Franz. 268.

[2]) Felder: Geschichte. 65. — (Leg. S. Franc. c. 11. n. 1.)

[3]) Felder: Geschichte. 65.: »Ministros verbi Dei tales volebat, qui studiis spiritualibus intendentes nullis aliis praepedirentur officiis; hos enim a quodam magno rege dicebat electos ad edicta, quae ex eius ore perciperent, populis demandanda.« (Thom. a Cel., Vita II. 3. c.. 99. p. 232.)

[4]) Felder: Geschichte. 29.: »Haec enim scientia non solum utilis est ad aliorum eruditionem, sed etiam ad propriam instructionem, ut servus Dei sciat se ipsum bene regere, et virtutes a vitiis discernere, et notitiam Dei et futurorum premiorum clarius intelligere et in omnibus cautius et fructuosius conversari.« (S. Bonav., Determinationes quaest. circa Regulam Fratrum Minorum q. 3, Opera VIII. 339.)

hanem a tanulatlanoknak és laikusoknak. Azt akarja ez úgyanis, hogy az apostol szavai (I. Kor. 7. 20.) értelmében maradjon meg mindenki abban az állapotban, amelyre hivatása van; hogy a laikus-állapotból senki a klerikus-állapotba ne vágyódjék, másrészt pedig, hogy a klerikusok a tanulmány elhanyagolásával laikusok ne legyenek; különben magát Ferencet is úgy kellene tekintenünk, mint aki a regulát megszegte. Mert ő, aki csekély tudományos képzettséget hozott magával, mint szerzetes a tudományban nagyban előhaladt, nem pusztán az imádság, hanem olvasásai által.«[1])

Bonaventura teljesen Szent Ferenc szellemében beszél; és ezt az irányt látjuk végigvonulni századokon keresztül a rend tudományos életében. Minden kolostorban, hacsak a tagok kevés száma lehetetlenné nem tette, iskolát létesítenek, hogy az ifjú rendtagokat tudományos és aszketikus nevelésben részesítsék. Ezért panaszkodik már 1254-ben a párisi egyetem, hogy a kolduló szerzetek minden városban és községben iskolákat állítanak, s ezért nem képes a 12 kathedrát fenntartani, mivel a hallgatóság nem jön Párisba.[2]) A rendet a tudomány elsajátítására kényszerítette még azon körülmény is, hogy a 13. és 14. században nagyon sok eretnekség lépett fel, amelyekkel tudományos, még pedig filozófiai és theologiai készültség nélkül a harcot felvenni nem lehetett.[3]) A ferencrendiek, mint vándor apostolok, léptennyomon találkoztak eretnekségekkel, s így képezniök kellett magukat, hogy felfegyverkezve lépjenek a porondra. A magasabb kiképzés céljából létesültek a »studia generalia«, melyek mint a rend legfőbb iskolái szerepeltek. Ezek közül egyik-másik főiskola nem volt önálló, hanem valamely egyetem fakultása.[4]) Ezen iskolákban az egyes rendtagok tudományukkal nagy dicsőséget arattak, úgy hogy egyes egyetemek versengtek a tudós franciskánus tanárokért. Így mikor az első német egyetem 1348-ban

[1]) Felder: Geschichte. 72. (S. Bona., Epist. de tribus quaest. n. 10. opera VIII. 334.)

[2]) Felder: Geschichte. 325. 2. jegyzet: »Vix posse in eadem facultate XII. cathedras sustinere propter scholarium apud nos (Parisios) in theologia studentium raritatem, eum iam in civitatibus et aliis locis maioribus universis per fratres eosdem et alios non sine grandi periculo dicte littere doceantur.«

[3]) Holzapfel: Geschichte des Franz. 270.

[4]) Holzapfel: Geschichte des Franz. 272—278.

megnyílt Prágában, a cseh király a többi tanárok között franciskánusokat is meghivott, mint theologiai tanárokat. És a pápa teljesítette kérelmét.[1])

Természetesen mindig akadtak olyanok a rendben, akik azt vallották, hogy az igazi franciskánus célja csupán a szentírás, vagyis a theologia tudása, és a többi tndományokat csak annyiban lehet elsajátítani, amennyiben ezt a célt elősegítik. De ezek a többségnél visszhangra nem találtak.

Mikor azonban az observántia a rendben mind erősebben kialakult, a tudomány után való túlságos vonzódás, de különösen az ezzel járó kitűntetések ellen kemény hangok hallatszottak. Az observánsok azon véleményben voltak, hogy a felső iskolai, de kiváltképen az egyetemi rangfokozatok elfogadása ellenkezik Szent Ferenc alázatos szellemével. A spanyol oviedói observáns konvent először mondotta ki, hogy közülük senki sem fogadhatja el az egyetemi rangfokozatot, úgymint a licentiatust és a magisterséget.[2])

Hasonló álláspontot követtek a francia observánsok, akik a konstanzi zsinaton kijelentették, hogy az akadémiai rangfokozatukról lemondanak a velük összekötött visszaélések miatt.[3])

Az itáliai observánsok a 14. században és a 15. század elején a tudományban annyira elmaradtak, hogy alig akadt közöttük képzett ember. Azért nem törekedtek a tudományosságra, mivel azt gondolták, hogy Szent Ferenc szellemét így tudják legjobban megközelíteni. Élénk világot vet erre azon beszélgetés, amely Serafino di Gaeta és Bernardino d'Aquila között lefolyt. »Én valóban azt hiszem — mondja Serafino magister —, hogy a minoriták rendjének ilyen nagy tekintélye sohasem volt.« »Ez erős és merész beszéd volt, — mondja Bernardino d'Aquila — mivel boldog Ferenc és társai ideje állítólag a szentek iskolája volt. Akkor volt mégis a legnagyobb tekintélye. Most Szent Bernardino csodái, majd a szónokok kitűntetett fogadtatásai, másrészt a rendtagok példás élete olyan, hogy az egész egyháznak példaképül szolgál.« Erre így szólt Serafino: »Csak egy hiánya van családunknak, t. i. a tudományok

[1]) Holzapfel: Geschichte des Franz. 277.
[2]) Holzapfel: Geschichte des Franz. 284.
[3]) Holzapfel: Geschichte des Franz. 284.

után való törekvés.« S ennek mindnyájan ellentmondottunk. Én (Bernardino d'Aquila) pedig a többinél kérkedőbben így válaszoltam: »Miután te szerinted a minoriták rendje a világ előtt soha ilyen tekintélyben nem állott, és tudva van, hogy eddig családunkban a tudományok semmiképen sem léteztek, világos tehát, hogy jobb, ha nincsen tudományunk.« Ezt a beszédet mindnyájan helyeselték és én hozzátettem: »Soha sem hiányoztak, családunkban tudós férfiak; az Úr ugyanis a világból tanult embereket hív a szerzetbe, és így saját fáradozásuk nélkül védelmezőik vannak. Foglalkozzanak tehát a testvérek az imádsággal, ájtatossággal és az isteni tisztelettel, és az Úr megvédelmezi és megszaporítja családját.«[1]) Ez a beszélgetés 1452-ben Aquilában történt a San Giuliano kolostorban tartott általános gyűlés alkalmával.

Ha az obszervánsok életébe beletekintünk, akkor a közvélemény hangulatát nem boldog Bernardino d'Aquila fejezi ki, hanem Serafino di Gaeta. Azt a tekintélyt, amelyben a 15. században az obszervánsok mindenütt élveztek, nem csupán a magányba való elvonulásuknak, hanem a tudománnyal párosult vallásosságuknak köszönhették. A 15. században felújult a rendben Szent Ferenc korszaka; még pedig a prédikálás terén. Itáliában a 14. század végén a prédikáció nagyon lehanyatlott mind a formát, mind a tartalmat illetőleg. A világi papság a tudományra keveset adott, a művészettel meg nem törődött, a lelki pásztorkodást pedig a lehető legkisebb körre szorította.[2]) A kolduló rendek megértették a kor hivó szózatát és teljes erővel neki láttak a lelkek felrázásának. Első sorban a franciskánusok tűnnek ki, akik a szó hatalmával és példájuk erejével iparkodtak új életre kelteni a keresztény hiveket. Fellépésük hatott; a nép seregesen tódult prédikációjukra; nemcsak vasárnap és ünnepnap, adventben és nagybőjtben, hanem bármely más alkalommal is. Az egyes városok versenyre keltek, hogy jó franciskánus szónokokat nyerjenek meg, különösen a nagybőjt idejére.[3]) A legkiválóbb szónokok az obszervánsok közül kerültek ki, minők Bernardino di Siena,

[1]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 43—44.
[2]) Hefele: Der hl. Bernardin von Siena. 3.
[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 39.

Alberto di Sarteano, Giacomo dalla Marca, Giovanni di Capistrano, Roberto di Lecce, Bernardino di Feltre.

Az observánsok művelt előljárósága másképen gondolkozott, mint a rend tanulatlan része. Hogy képzett szónokokat nyerjenek, sürgetik a növendékek kiképzését. S ebben a legnagyobb része van Capistranói Jánosnak, aki, mint Szent Ferenc igazi követője, belátta, hogy a tanulatlan prédikátor az egyházra csak gyalázatot, a rendre meg csak szégyent hozhat. Ezért 1430-ban minden befolyását érvényesítette V. Mártonnál, hogy a reform-pontok közé a növendékek továbbképzését is bevehesse. Ezért az V. Márton-féle konstituciók 16-dik fejezetében tanulmányi tekintetben eképen rendelkezik: »Azonfelül elhatározzuk, hogy a miniszterek szorgalmasan és éberen őrködjenek és vigyázzanak a tanulmányok művelésére minden egyes tartományban úgy és oly módon, hogy minden egyes tanulónak minden szükséges dolgairól, a lehetőség szerint, gondoskodjanak; a könyveket és egyéb hasznos dolgokat a közös alamizsnából a prokurátor útján szerezze meg minden egyes konvent, vagy az illető testvér születési helye, a tanulmányok előmozdítására. Buzdítván a leghatározottabban Jézus Krisztus szeretetében a más helyek összes tagjait, hogyha látnak a tudományok elsajátítására alkalmas testvéreket, teljes erővel legyenek segítségére, útbaigazítására és buzdítására, minden alkalmas helyen szerezzenek számukra alamizsnát, ajánlják fel a tanulni akaróknak a segítséget, szolgáljanak a szeretet kötelékeivel nekik, miután a tudomány Isten ajándéka, a katholikus hit megvédésére fegyver, a rendnek koronája, az igazságnak világossága és élet a sötétségben járóknak.«[1])

Mint tudjuk, a Márton-féle konstitucióket Capistranói János készítette, s így a fenntebbi gyönyörű szavak az ő lelkének a tudományok iránt való szeretetét sugározzák vissza. Semmiképen sem vallja azt az elvet, amelyet egyesek hangoztattak: jobb semmiféle tudományt el nem sajátítani, hogy a szeráfikus szellemet annál jobban meg lehessen őrizni. Ő egyesíteni akarja a szeráfikus alázatosságot a lélek műveltségével, hogy Szent Ferenc fiaira ne mondhassák el azt, amit nyers modorában Bonifacio di

[1]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 95. »Constitutiones Martinianae. c. X.

Ceva mondott: »Non despicio fratrum simplicitatem, sed non laudo fratrum asinitatem.«[1])

Kiváltképen két dolog követelte meg ezen időben a tudományos kiképzést: a gyóntatás és a prédikálás. Franciscus Ariminensis feljegyzése szerint a gyóntatók legnagyobb része tudatlan volt és a theologiában teljesen járatlan. Bernardino di Siena, aki szívvel-lélekkel osztozott Capistranói Jánossal, mihelyt az observánsok élére került, azonnal eltíltotta a tudatlan szerzeteseket a gyóntatástól, »mivel azt akarta, hogy a hívek gyóntatói legyenek tanultak és nem tanulatlanok.«[2])

A prédikálásra vonatkozólag pedig Capistranói János a következő kellékeket kívánja meg: Legyen a prédikátor felszentelt pap, vagy diákonus, 25 éves, a tudományokban jártas, életére és erkölcseire nézve feddhetetlen, akinek tanításán a nép valóban épülni tud; s addig fellépnie nem szabad, míg a miniszter generális, vagy a provincialisok, esetleg a miniszter generálistól kijelölt más személyek előtt vizsgát nem tett, és ez a bizottság a szónoklásra képesítettnek nem nyilvánította.[3])

Kétségtelen, hogy ezek a rendelkezések helyesek voltak, és azoknál, akik a reformot keresztűl akarták vinni, kegyes fogadtatásra találtak. De azért mindig akadtak a rendben olyanok, akik a tudományok előnyomulását ellenséges szemmel nézték. A vezetők azonban nem hátráltak meg semmiféle akadály előtt, mert csak így szárnyalhatták túl a konventuálisokat, akik a 15. század elején messze fölötte álltak tudomány tekintetben az observánsoknak. Az observánsok előljárói érezték elmaradottságukat a tudomány terén, s azért iparkodtak a mulasztottakat pótolni. A konventuálisok, mivel az observánsok népszerűségét erkölcsi téren nem bírták legyőzni, azért a tudomány terén igyekeztek őket háttérbe szorítani.

Mivel az observánsoknak nem volt főiskolájuk, ahol növendékeiket kiképezhették volna, kénytelenek voltak a konventuálisok

[1]) Holzapfel: Geschichte des Franz. 285.

[2]) Archiv. Franc. Hist. II. 165. Franciscus Ariminensis ezeket mondja: »ipse privavit confessionibus omnes ignorantes, quia volebat, ut audientes confessiones fidelium essent docti et non ignorantes. Cum ergo maxima pars confessorum, ymmo quasi omnes essent ignorantes, armaverunt se contra illum et articulaverunt eum mirabiliter.«

[3]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 94. — Constitutiones Martinianae. c. IX. — Hefele: Der hl. Bernardin. 8.

iskoláiba küldeni. De itt az életmód ellenkezett az observánsok életével; s mivel az observánsok saját életmódjukat akarták követni, sok összeütközés támadt közöttük. Az observánsok végre megúnták a dolgot és kijelentették, hogy nyugodt lelkiismerettel nem küldhetik növendékeiket a konventuálisok iskoláiba. A konventuálisoknak sem kellett több. A baseli zsinaton a miniszter generális hevesen támadja őket és szemükre veti, hogy tudatlanok, tanulni nem akarnak, nincsen egyetlen magiszterük sem.[1])

Az observánsok a vádat visszautasítják és a legerélyesebben tiltakoznak a tanulatlanság ellen. Nyiltan kijelentik, hogy ők akarnak és kivánnak is tanulni, de nem képesek. A konventuálisok nemcsak saját életmódjukat követő minisztereket állítanak élűkre, hanem az összes konventeket is, amelyekben a rendnek főiskolája (studium generale) van, a maguk számára foglalják le; és még azt sem engedik meg, hogy observánst a tudományok magiszterévé avassanak. Növendékeiket szívesen elküldenék a rend főiskoláiba, de az ott uralkodó laza élet miatt, amelyről különösen a párisi intézet a leghirhedtebb, ahol valóságos pokol van, nem küldhetik. Egyszóval erkölcsi lehetetlenségnek tartják, hogy növendékeiket ott taníttassák. Kérik tehát a zsinat atyáit, hogy gondoskodjanak arról, hogy tanulhassanak. »Nem akarunk mi — folytatják tovább — akadémiai rangfokozatokat szerezni, amelyek után a konventuálisok hihetetlen módon törtetnek, hanem csak tudományt, miként ez Alexander de Hales, Bonaventura és Scotus idejében volt.«[2])

A baseli zsinat 1435-ben október havában az observánsok részére kiadott kiváltságokat megerősítette;[3]) de a tanulmányi kérdést nem intézte el. Glassberger is hallgat krónikájában e kérdésről.

Mikor aztán Bernardino di Siena lett a vikárius generális pápai kinevezés folytán 1438-ban, az első dolga az volt, hogy 1440-ben Perugiában az első intézetet felállította a theologia számára; ugyanezen évben Sienában egy másik intézetet létesített a magiszteri rang megszerzése végett.[4]) Firenzében tartott egyik

[1]) Analecta Franciscana. II. 297.
[2]) Analecta Franciscana. II. 297.
[3]) Analecta Franciscana. II. 298.
[4]) Hefele: Der hl. Bernardin. 13. »Studium theologiae pro exercitio et gradu Magisterii.« (Cf. Miscell. Franc. IV. 156.) — Wadding: Annales Min. XI. 144. és 185.«

beszédjében védelmébe veszi a tudományt és kifejti, hogy Szent Ferenc regulája csupán az első társakra képezhet tilalmat.[1])

Capistranói János, mihelyt vikárius generális lett, azonnal teljes erővel hozzáfog a tanulmányi kérdés megoldásához. 1443-ban kiadott konstitucióiban ezeket rendeli: »Szentséges Úrunk, IV. Eugénius pápa, akinek egyszerű tanácsadó és buzdító szavait is parancsnak kell vennünk, több ízben beleegyezését adta ahhoz, hogy — miként némely bíboros úrak tanácsolták — minden egyes tartományban gondoskodjam az ifjaknak úgy a tudományban, mint az erkölcsökben és az obszerváns szellem szerint példás életben való jó kiképzéséről: hogy a nekünk adott név (t. i. fratrum de observantia) a dolog természetéből kifolyólag minden tekintetben örvendetes és következőleg tökéletes eredményt hozzon az üdvösségre. Mindezen előzményeket tekintetbe véve, megparancsolom és elrendelem, hogy a gondjaimra bízott vikáriusok az Alpeseken innen levő részek mindegyikében, amennyiben tudomására jut intézkedésem, amily gyorsan tehetik, mindegyik vikárius a maga tartományában jelöljön ki egy, vagy több helyet a tartomány szerzeteseinek képessége és lehetősége szerint; amelyben, vagy amelyekben helyezzék el a tanításra és hasonlóképen a tanulásra alkalmas testvéreket, akik kiképzést nyerhetnek nemcsak az elemi tanulmányokban, hanem Isten segítségével a szentírásban is. És ezt minden egyes vikáriusnak az engedelmesség parancsára való tekintetből és nem szinlelésből kell végrehajtania, hogy a szónokok épúgy, mint a gyóntatók képzettség fogyatkozása és tévely nélkül gyakorolhassák hivatalukat Isten dicsőségére és a lelkük üdvére; de lelkiismeretetek ítéletére lesz, ha a fenntebbi hivatalokra alkalmatlant és elégtelent alkalmaztok. A vikáriusok és quardiánok ne legyenek útjában és másokat se engedjenek útjában lenni a tanulásra alkalmas testvéreknek sem az írásban, sem más munkálkodásban; hacsak valami elkerülhetetlen szükség mást nem kiván.«[2])

Capistranói János ezen intézkedését az obszervánsok egy része bizonyos ellenszenvvel fogadta, mivel attól féltek, hogy a rendtagok tudományos kiképeztetése ártalmára lesz az igazi

[1]) Hefele: Der hl. Bernardin. 13. 3-ik jegyzet.
[2]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia I. 106. Constitutiones Johannis de Cap. c. IX.

alázatosságnak és a nagy tudomány felfuvalkodottá teszi őket. Hogy teljesen alaptalan volt ez a félelem, mutatja igen sok kiváló observáns férfiú élete, akik a tudományt szépen össze tudták egyeztetni az alázatossággal és a szent egyszerűséggel. Hogy eloszlasson minden kételyt, a Santa Maria degli Angeli kolostorban tartott káptalanon határozottan kijelenti, hogy az előljáróknak nem szabad a tanulásra alkalmas ifjakat elvonni más foglalatosságokkal a tanulástól, de hozzáteszi, hogy ezt mindig az előljárók bölcs belátására bízza.[1]) Mikor pedig látta, hogy ezen intézkedését némely előljárók könnyedén veszik és komolyan nem gondolkoznak a tanintézetek felállításáról, halálos bűn terhe alatt teszi kötelezővé rendeletének végrehajtását.[2]) Ezzel aztán véget vetett minden aggályoskodásnak. A vikárius provinciális belátására bízta a hely kijelölését és az ifjak kiválasztását.

Mivel a lelkek izgalma nem akart lecsillapodni, azért 1444. február 6-án körlevelet intéz összes alattvalóihoz, amelyben erős és kemény szavakkal hányja szemükre elfogultságukat, csökönyösségüket és kicsinyeskedésüket. A levél szóról-szóra eképen hangzik: »Tiszteletreméltó atyák, tisztelendő testvérek és legkedvesebb fiaim az imádság közösségénél fogva üdvös kegyelmet és örök békét (kívánok) az Úrban. Nem kis csodálkozásra késztet az a dolog, hogy ahonnan az Isten dicsőségét szemlélők részére a közös üdvöt, szent rendünk előmenetelét és díszét, a kész engedelmességet vártam, onnan támad ellenem némelyek részéről a lázadás kétségbeesett nyakassága. Mikor hivatalos kötelességemet végeztem, még semmi jelet sem láttam, mint a legbensőbb barátjuknak, — és úgy mondjam — mint a leghívebb tanácsadójuknak oly sok és annyiféleképen igérték meg a köte-

[1]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 111. »Sexto. Circa nonum Capitulum, in quo continetur, quod Iuvenes idonei ad Studia literarum, non occupentur in aliis exercitiis a suis Praelatis, quando commode fieri potest; Declaro, quod hoc intelligatur semper iuxta discretionem Praelatorum.«

[2]) Mich. Ang. da Napoli: Chronologia. I. 111. »Undecimo. Declaro, quod non intelligo Fratres obligari ad peccatum, nisi in illis, quae concernerent substantialia Regulae, sub verbis praeceptivis vel prohibitivis, vel aequipollentibus, et nisi in illis quatuor, quae ego habui ore proprio a Sanctissimo Domino nostro, videlicet, quod officium Vicariorum successive non extendatur ultra triennium: Item, quod Juvenes non recipiantur ad ordinem ante 17. annum suae aetatis: Item de Studiis instituendis, de quibus Studiis remisit in discretionem Vicariorum: Item, quod fratres non vadant ad Monasteria quaecumque Monialium inclusarum.«

lességek gyors teljesítését és az intelmek békés elfogadását; mikor parancsoltam, akkor is békésen és halogatás nélkül igérték meg; most ők az első akadályok, most ellenségek, most dacosak és lázadók, vagy bírák és jobban akarnak ítélni az előljáróról, mint a legfőbb főpap.

Vajjon nem tudjuk, hogy a felszentelt pap semmi szent dolgot nem adhat, ha nincsen neki? Nem tudjuk, hogy az egyház kulcsai szükségesek? Vajjon az igazságért, nem az ő hasznukért szükséges a tudomány? Nemde a Szentlélek ajándékai közé sorozzák a tudományt! Oh tudatlanság, minden tévelynek ostoba és vak anyja, ki igézett meg téged? Ki vizsgálta meg a te sötétségedet? Nem más, mint a vétek. Nem mondom, hogy hatályosan, hanem hiányosan. Miképen művelhet valaki jótékonyságot, aki nem ismeri azt? Miképen fog tudni az, aki nem tanult? Miképen fog tanulni valaki tanító nélkül? Jaj, míly ostoba, lomha és tunya a tudatlanok tanácsa! A legcsunyább az a bukás, amely a tudatlanság és hanyagság folytán következik be. A természetnek ellensége az, aki a tanulást megveti, mert az embernek természetében van a tudomány után való vágyakozás. A természet ellen vétkezik tehát az, aki a tudományt lenézi; bebizonyítható, hogy a Szentlelket gyalázza az, aki a Szentlélek ajándékát, a tehetséget, elhanyagolja: mert mintha a gyalázó vétkét követné el, aki ellene küzd és mintha a bálványimádását az, aki nem akarja megszerezni. Vajjon nincsen megírva: Isten senkit sem szeret, csupán azt, aki a bölcsességgel lakik? Nemde a bölcsesség által gyógyultak meg, akik kezdettől fogva tetszettek neked, Úram? (Sap. 7. 28.) Akik a bölcsességet elmellőzték, nemcsak abban hibáztak, hogy nem ismerték a jókat, hanem esztelenségük emlékezetét is hátrahagyták az utókorra, minthogy azokban nem voltak képesek elrejtőzni, amikben vétkeztek. Vigyázzatok, kedvesim, hogy rátok is ne vonatkozzék az az átok: a gonoszat akaró lélekbe nem fog beszállni a bölcsesség, és nem is fog lakni azon testben, amely a bűnnek alávetette magát. Vigyázzatok, hogy esetleg hasznosabbnak ne ítéljétek azt, hogy az időt az előljárók és az alattvalók ellen való mormogással, vonakodással, húza-vonával, üres beszédekkel, haszontalan szavakkal töltitek el, mint a saját és mások üdvösségére, Isten dicsőítésére, a lelkek igazgatására szükséges tudomány üdvös tanulásával. Ki kétel-

kedik, hogy az örök élet elnyeréséért meg kell tartani az isteni parancsokat? Bizonyára senki. És a harcoló egyházét? És aki nem ismeri, meg fogja tartani? A tudatlan, mondja az apostol, nem fog megismertetni. Tudniillik az üdvösségre, de mindig meg fog ismertetni az örök kárhozatra. Vajjon nem tartoztok ismerni a mi törvényünket, azaz a regulát? Vajjon abban több parancs van nekünk, mint a közös törvényben? Ó, az észnek legsötétebb sötétségű bárgyúsága, leplezetlen gömb, kialudt szén, összezavart feketeség és kegyetlen, sötét versenygés! Hisztek-e nekem, vagy inkább magatoknak ellentálltok?

Tiszteletet fog szerezni, — mondjátok — János testvér azért, hogy a boldog emlékezetű V. Márton pápa idejében az egész rend reformálásáért kűzdött. Míly gyarló, míly gonosz, míly gyalázatos dolog az. Üthettek engem azért, hogy a rend megreformálását óhajtottam, kerestem, és lelkem egész hevével és erejével arra törekedtem. Vajha ezt előbb láthatnám, mint ebből a siralmas életből távozom! A ti előmeneteleteket, űdvötöket, hasznotokat kívánom és a ti kitűntetésteket és dicsőségteket óhajtom. Bocsássatok meg, ha tetszik, mivel arra törekedtem, hogy nagyobb kegyelmeket nyerjünk. Vajjon ti képesek vagytok a hit, remény, szeretet, okosság, igazságosság, állhatatosság és mértékletesség, a többi erények, szent ajándékok, az irgalmasság testi és lelki cselekedeteinek meghatározásával, az eredendő, bocsánatos és halálos bűnök különbözőségeit, és maguknak a halálos bűnöknek különbségét, súlyos voltát és nemét a bölcseség nélkül felfogni? Nincs szükségtek arra, hogy ilyenekkel foglalkozzatok? Miképen fogtok üdvözülni a bűnök tudatlanságával? Miképen fog világoskodni a ti világosságtok az emberek előtt, ha sötétek voltatok a sötétség színterén? Inkább beleestek a gödörbe követőitekkel együtt?

Aki úgyanis lázadó módjára él és vonakodik jót mondani és cselekedni, arról ki lehet mutatni, hogy inkább az ördögnek tagja, mint Krisztusé, és inkább hitetlen, mint hivő (30 dist. cap. Null. sacerdotum etc.) Szükséges, hogy legyenek quardiánjaitok? Vajjon a quardiánok a lelket gondozzák? Vajjon, akik a lelkeket gondozzák, tudomány nélkül képesek arra, hogy kellően viseljék a hivatalukat? A felszentelt papnak, amennyiben szent dolgokra rendelik, a szent dolgokat ismernie kell; úgy a felszentelt pap-

nak, mint a klerikusnak legalább annyi elemi ismeretet kell tanulnia, hogy a zsolozsmázást (officium divinum) helyesen, tisztán és nem gazúl elvégezni tudják, a szavakat illően ejtsék ki mind betű szerint, mind értelem szerint, és hogy azokat, amiket a szövegben olvasnak, legalább megérthessék: abban pedig, amiben szentségeket szolgáltatnak ki, tudniok kell a szentségek eszközlő, anyagi, külső és végső okait és a kiszolgálás módját; és ha a szónok meséket fog tanulni, vagy olyanokat, amelyek megvannak írva, és úgy olvassa fel, mint egy szarka és gépezet, nem vigyázván arra, vajjon jól vagy rosszúl mondja ki, nemde nevetségessé fog válni az összes hallgatók előtt a nyilvános piacon? Ó, mily csúnya, és szükségképen visszavonandó az a tudomány, amelyet a gonosz eretnekség gyülöletes hazudozása saját száján ereget és okád ki, mint a kutya, mivel a tudatlanságból mindig vakság keletkezik.

Mivel tudjátok, hogy a rosszúl ítélő bíró köteles a visszafizetésre, készen vagytok-e a fizetésre, rendtársaim?

Hiszitek-e, hogy egykoron a mindenkit megítélő Úr, az eljövendő Bíró, a Jozafát völgyében nem kéri számon tőletek a tudatlanságot, mivel a tudomány kulcsait megvetettétek? A felszentelt pap ajkai megőrzik a tudományt és az ő szájából követelik a törvényt, mivel ő a seregek Urának hírvivője (angyala). De ő nem hírvivő, hacsak igazat nem hirdet. Igazat pedig nem képes hirdetni, mivel nincs tudománya, de nem is tudhat, ha csak nem tanul; de nem is képes tudni, mivel nincsen, aki tanítsa. A tanító elől pedig menekültök és elszöktök. A ravasz és álnok sátán tehát, miként Évát, úgy a ti lomhaságtokat is félrevezeti és az Isten, meg az egyház parancsai ellen járatlan útakra fogja átültetni, ha csak szemeiteket fel nem nyítjátok az üdvösségre szükséges igazság ismeretére. Cselekedjetek tehát okosan és tekintsetek körül szorgalmasan, hogy a tudományokban járatlan laikusok ne törekedjenek a tudományok tanulására, a klerikusok és felszentelt papok pedig, akik már a tudományok elsajátításában járatosak, foglalkozzanak a tudományokkal úgy, hogy a szigorú observántiának és a lelki fegyelmezettségnek kárára ne legyen; aztán meg valami gaz előítélet meg ne kísértse az Istent, hogy munka és személyes fáradozás nélkül reménye lehet arra, hogy Isten lelkébe önti a tudományt; keveseknek adatott meg csodá-

latos módon a bölcsesség szelleme a tudományok elsajátítása nélkül.

Szent Ferenc nem tiltotta el boldog Antonio da Padovát, akit akkor még Lisboa-ról neveztek el, hogy öt éven keresztül a boldog emlékezetű vercellii apát úrral, az egykoron igen híres theologussal, a tudományokkal foglalkozzék, miként ezt maga az apát megemlíti az ő munkájában, az »Apostilla super Cantica Canticorum«-ban; kimutatván, hogy nem a tudományban, hanem a szerzett, vagy szerzendő tudománnyal való visszaélésben, tudniillik a megszerzés, vagy az oktatás módjában van a hiány vagy a hiba. Erre vonatkozólag mondja az Apostol: a tudomány felfuvalkodtat, a szeretet épít. (Scientia inflat, charitas aedificat). Ezért iratott meg: Elveszítem a bölcsek bölcseségét és visszahozom az okosok okosságát. (Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reportabo;) tudniillik a testét, amelyet halálnak mondanak és Istennek ellensége; a bölcseség pedig tudomány és okosság; a szellem élet és béke. Amely bölcseség ugyanis az égből való, az szemérmes, békességes, szerény, kedves, a jókkal megértő, könyörületességgel és jó gyümölcsökkel teljes; minden jónak anyja és minden igazságnak tanítója, amellyel a királyok uralkodnak és a törvényhozók az igazságot meghatározzák, amely által üdvözültek és amely által az összes szentek szerencsésen diadalmenetet tartva újjonganak; mivel Isten egyszülött Fiának tulajdoníttatik az isteni bölcseség, akiben van elrejtve és megőrizve Isten bölcseségének és tudományának minden kincse, és akinek tudománya nélkül ezen világ minden tudósa a legtudatlanabbnak tekinthető.

Őtőle kell tehát első sorban minden bölcseséget, tudományt, erényt, kegyelmet követelni, mindenkinek ad ő bőven, nemcsak kielégítően, hanem üdvös bőkezűséggel; másod sorban pedig szükséges, hogy Krisztus egységének, a jártas, tudós és tapasztalt tanárai tiszta szívvel, jó lelkiismerettel és erős hittel írják le és irigység nélkül közöljék, hogy a lelkiismeretnek és az üdvös emberi okosságnak isteni bölcsesége nem rejtőzik a sötét véka alatt, hanem gyertyatartóra téve Isten dicsőségére és dicsőítésére, a felebarátaink üdvösségére ragyog mint az élet példányképe, mint dicsfény Isten szentjei és választottjai között a szent szűzek és vértanúkkal egyetemben; és maguk a predikátorok is

ragyognak, mint csillagok az égi és az égi örömök felett levő örömök örökkévalóságáig, amelyre juttasson titeket is, meg engem is legkegyesebb könyörületességénél fogva Jézus Krisztus, Isten egyetlen fia, aki kegyeskedett értünk meghalni, és aki él a Szentlélekkel és uralkodik, mint Isten örökön-örökké. Amen.

Szentséges Úrunknak, IV. Eugénius pápának szándékából és parancsából az én parancsom is az, hogy az alkalmas testvérek foglalkozzanak a tudományokkal; én az én lelkiismeretemet megkönnyebbítem, de a tietekét megterhelem, ha nem cselekszitek meg ezt. Megparancsolom az összes vikáriusoknak, hogy ezt a levelet rendtársaitokkal érthetően közöljétek, és olvassák fel az üdvös engedelmesség végrehajtásával. Isten veletek! Imádkozzatok, foglalkozzatok és örvendetesen növekedjetek a jó dolgokban. Rómából, Szerafikus Szent Ferenc Atyánk templomában a Tiberisen túl, 1444. évben, február 6-án. Capistranói János testvér, a minoriták rendjének legkisebbik és méltatlan tagja.«[1])

1444-ban Capistranói János vikáriussága is megszűnt. Az új vikárius generális Giacomo Primadizzi da Bologna lett, aki ugyanazon irányt követi, amelyen elődje haladt. Kiadja ő is rendeletét, amelyben az összes tartományi vikáriusoknak szigorúan a lelkükre köti, hogy a gyóntatók és szónokok alapos kiképeztetéséről gondoskodjanak és az alkalmas ifjúságot serkentsék a tanulásra.[2])

Capistranói János továbbra is figyelemmel kísérte ezt a mozgalmat és minden alkalmat megragadott, hogy kedves tervét felvirágoztassa. 1450-től kezdve azonban úgy el volt halmozva egyéb foglalatossággal, hogy ezt az ügyet ki kellett kapcsolnia működési köréből.

Nemcsak élőszóval és körlevelekkel igyekezett rendjében ezt a mozgalmat terjeszteni, hanem munkáival is.

Kutatásaink közben két, illetőleg három munkájára is akadtunk, amelyek a tudomány terjesztése kérdésével foglalkoznak. Az egyiknek címe: Sermo ad studentes.[3]) Hallgatóit ebben »Tisztelendő Atyák« címmel illeti és a tanulás módjára ad nekik utasításokat. Nem valószínű, hogy a rendi növendékek számára írta volna. A másik munkája: »Ad amatores verae

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 73—79.
[2]) Mich. Angelo da Napoli: Chronologia. I. 115.
[3]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 1—33. lap.

sapientiae prolusio.«[1]) A megszólítás: »Tekintetes doktorok, tisztelendő hallgató úrak stb.« elárulja, hogy nem az observánsok növendékei részére írta. A harmadik munka címe: »Epistola de promovendo studio inter observantes.«[2]) Ezt a munkát a rendi növendékek részére írta, de sajnálattal kell jelentenünk, hogy az előbb említett gyűjteményből hiányzik, bár a címlapon a másoló említést tett róla.

Sokan azzal érveltek rendelete ellen, hogy a könyvszerzés a szegénység rovására lesz. Mire ő élesen válaszol és kijelenti, hogy csak a »tudatlanság és esztelen egyszerűség« mondhat ilyent.[3])

Mivel az iskolák felállításáról, azoknak berendezéséről, az előadott tananyagról és a növendékek számáról kellő adataink nincsenek, azért meg kell elégednünk néhány sovány feljegyzéssel, amelyek a tanításra vonatkoznak.

A kezdet bizonyára nehéz volt, mert az observánsoknak sem könyveik, sem tanáraik nem voltak. Giacomo dalla Marca, Capistranói János kedves barátja, fáradozott abban, hogy könyvtárt alapítson, s így megkönnyítse a tanulást. Ez elkerülhetetlen volt; mert eszköz nélkül az óhajtott célt elérni nagyon bajos. Az 1447-ben Santa Maria degli Angeli kolostorban tartott káptalan már foglalkozik ezzel a kérdéssel és elrendeli, hogy a kölcsönadott könyvet a használat után vissza kell szolgáltatni az illető konventnek, ahonnan kikölcsönözték.[4])

Néhány év mulva aztán lényegesen javult a helyzet, mikor a konventuálisoktól theologiailag kiképzett egyének léptek át az observánsokhoz; de különösen hatalmas lendületet vett akkor, mikor egyetemi hallgatók vették fel a rendi öltönyt. Ez az eset kiváltképen az Alpeseken túl levő részeken, a német városokban történt meg, ahol Capistranói János prédikálására tömegesen léptek be a rendbe az egyetemi tanárok hallgatóikkal együtt. S tényleg ezeken a részeken a 15. század második felében az

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 34—53. lap: Egregii Doctores, ac domini Cursores venerabiles, sive Baccalaurei in gymnasiis studentes merito peramandi.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 303. — Kerval: Saint Jean de Capistran. (Editio 1887.) 127. — Kerval: Un Frère Mineur D'autrefois. 116.

[3]) Wadding: Annales Min. XI. 223. Holzapfel: Geschichte des Franz. 285. — Hefele: Der hl. Bernardin. 13.

[4]) Mich. Angelo da Napoli: Chronologia. I. 115.

obszervánsoknak virágzó iskoláik voltak. Néhány évtized mulva aztán az obszervánsok tudományban is felvehették a versenyt a konventuálisokkal, szónokaik és gyóntatóik pedig képzettség tekintetében messze elhagyták őket. Hiszen később is majdnem minden káptalanon foglalkoznak a tudomány kérdésével. Így az 1457-iki milanói káptalan már felszólal, hogy a rendtagok nagyon drága könyveket ne szerezzenek be és a vikáriusoknak legyen gondjuk arra, hogy fölösleges könyveket az egyes testvérek ne vásároljanak.[1]) Assisiben, Cesenában, Cortonában, Gubbióban, Arezzóban és más helyeken híres könyvtáraik voltak.[2])

Igazán sajnálatos, hogy ezenkori káptalani határozatok mellőzték teljesen a tanárok felsorolását és a tantervet, amelyekből fogalmunk lehetne arról, minő módon vitte keresztül Capistranói János a tanítást. Az 1500-ban tartott káptalan az első, amely részletesen előírja a növendékek tanulmányait és a tanárok kötelességeit.[3]) Az 1526-ban tartott káptalan aztán meghatározza, hogy az Alpeseken innen levő és az Alpeseken túl levő részek mindegyikében 3—3 főiskola (studium generale) szerveztessék a növendékek részére.[4]) De határozottan kifejezést ad ezen káptalan annak is, hogy óvakodni kell attól, hogy a tudomány el ne nyomja a növendékekben a szerzetesi szellemet. Az 1529-iki káptalan a hegyeken innen levő részeken négy főiskolát sorol fel: Napoliban, Caprioliban Siena mellett, Pisában, a negyedik a calabriai tartomány részére, de a nevet elhallgatja.[5]) Az 1532-iki nagygyűlés pedig a következő helyeket jelöli ki főiskoláknak: Luca (Tusciában), Napoli, Roma (Ara-coeli), Ragusa, Perugia, Provincia Basilicata részére (a helyet nem mondja meg), Brixen, Vercelli, Calitri (Provincia S. Angeli), Verona, Siena, Provincia Dalmatiae (a helyet nem mondja meg).

Így nőtt tehát nagyra az a kis mag, amelyet Capistranói János elvetett, a tudomány erős fájává.

---

[1]) Mich. Angelo da Napoli: Chronologia. I. 124. »Statutum fuit, quod fratres omnino caveant ab emptione Breviariorum, Bibliarum, et aliorum Librorum magni pretii, excedentis honestatem status nostri... Nec dicti Vicarii patiantur Librorum superfluitates aliquibus fratribus retinere.«

[2]) Hefele: Der hl. Bernardin. 15.

[3]) Mich. Angelo da Napoli: Chronologia. I. 163—168.

[4]) Mich. Angelo da Napoli: Chronologia. I. 256.

[5]) Mich. Angelo da Napoli: Chronologia. I. 259.

ÖTÖDIK RÉSZ.

CAPISTRANÓI JÁNOS PÁPAI KIKÜLDETÉSEI.

ELSŐ FEJEZET.

52. §. Capistranói János René és Alfonzó királyoknál.

Ladislao Napoli és Sicilia királya 1414-ben meghalt, utóda nővére, II. Giovanna lett, aki állhatatlan természetével sok zavart idézett elő országában. Miután férje, Jacques de la Marche 1419-ben elhagyta,[1]) V. Márton pápa megfosztotta a királyságtól és az ország minden jogát Louis d'Anjou hercegre ruházta át.[2]) Giovanna erre 1420-ban utódjául V. Alfonzót, Aragonia királyát fogadta, akivel azonban a királynő csakhamar meghasonlott, mikor igényeit a királyságra érvényesíteni próbálta. Most Louis d'Anjou herceget fogadta örökösévé. (1423.) A nép is két pártra szakadt és megkezdődött a harc a két trónkövetelő között.[3]) A szerencse Louis d'Anjounak kedvezett, de hatalmát Giovanna állhatatlansága miatt megszilárdítani nem tudta; sőt erélyesebb fellépésével annyira elidegenítette magától, hogy 1433-ban Alfonzót újólag elismerte törvényes örökösének, akihez az ország egy része is csatlakozott. 1434-ben meghalt Louis d'Anjou és a trónra vonatkozó minden igényét testvérére, Renére, Berri és Lotharingia hercegére hagyta, akit 1435-ben Giovanna halálos ágyán törvényes örökösének nevezett ki.[4])

Most aztán a két trónkövetelő között fegyverre került a dolog. IV. Eugénius pápa Renéhez szított és őt szerette volna Giovanna örökségébe helyezni. Közben azonban Rómában forradalom ütött ki, minek következtében 1434. május 29-én a pápa elmenekült Rómából Firenzébe.[5]) Innen nézte az ellenfelek kűzködését. Mivel René Jó Fülöp, Burgundia fejedelmének fog-

[1]) Karl Friedrich Becker: Geschichte des Mittelalters. VI. 253. Millot: Allgemeine Weltgeschichte. VI. 384.

[2]) Holzwarth-Szabó: Világtörténet. V. 351.

[3]) Graveson: Hist. Eccl. VI. 15.

[4]) Weisz-Szabó: Világtört. VII. 596. — Marczali: Nagy képes Világt. VI. 234. — Migne: Histoire Ecclesiastique. XXIV. 1096.

[5]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 239. és 246. Firenzébe június 23-án ért és itt maradt 1436. áprilisig, amikor Bolognába költözött. 1439. jan. 27-én visszamegy Firenzébe, ahol 1443. március 7-ig maradt.

ságába került,[1]) helyette neje, Izabella jött Napoliba, hogy férjének érdekeit megvédje. A pápa, aki mindenképen Renét szerette volna a trónon látni, Alfonzóban látta tervének legnagyobb akadályát. Elküldé tehát hozzá Capistranói Jánost, hogy beszélje le a háborúról. Azt hitte ugyanis a pápa, hogy a kiváló szónok a nagylelkű, szelid, igazságszerető és vallásos királyt[2]) meg tudja győzni ezen háború igazságtalanságáról. Capuában találta Capistranói János a királyt és előadta követségének célját. Iparkodott meggyőzni a háború jogtalanságáról, de a királyt lebeszélni nem tudta. Nicolao da Fara erre vonatkozólag ezt írja: »Nagy Alfonzó, Aragonia királya, II. Giovanna, Sicilia királynéja halála után igen hatalmas sereget gyűjtött, hogy Sicilia királyságát, amelyet magáénak vallott, hatalma alá hajtsa; Eugénius pápa Jánost küldötte a királyhoz, hogy az igazságtalan háborúról lebeszélje. Mikor Capuába érkezett, ahol akkor a Faventinus herceg is jelen volt, megkérdezték a háború igazságáról: ő azt felelé, hogy semmiképen sem jogos.[3]) Tizenkét jogtudóst hívtak egybe, hogy ezek okokkal és bizonyítékokkal győzzék meg, hogy helytelenül beszél. Ezek tehát egybegyültek; mindegyik három-négy bizonyítékot hozott fel; végre az apostoli férfiú, aki minden egyes bizonyítékot emlékezetének rekeszében megőrzött, először a bizonyítékokat sorban előszedte, aztán mindent a legjáratosabban és a legbátrabban megcáfolt.«[4])

A jogtudósokat megcáfolta ugyan Capistranói János, de Alfonzo királyt meggyőzni nem tudta. A királynak eltökélt szándéka volt a háborút folytatni és első sorban Gaetát elfoglalni. Capistranói János mindenáron le akarta erről beszélni, de a király hajthatatlan maradt. Ekkor megjósolja a királynak, hogy el fogja veszíteni a csatát és az ellenség kezébe kerül: »Arra kérlek, király úram, ne kezd el a háborút; fogságba jútsz összes hercegeiddel, ha a tanácsomat nem fogadod el.«[5]) A király nem hitt

[1]) Karl Friedrich Becker: Geschichte des Mittelalters. VI. 254. — Millot: Allgemeine Geschichte. VI. 385.

[2]) Holzwarth—Szabó: Világtört. V. 351.

[3]) Hermann: Cap. triumph. 50. Hermann szerint az otrantói herceg kérdezte meg Capistranói Jánost.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 445. Nicolao da Fara: c. II. — Hermann: Cap. triumph. 50.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 460. Nicolao da Fara: c. VI.

Capistranói János szavainak; ostrom alá fogta Gaetát. A város lakói segítségért folyamodtak Filippo Maria Viscontihoz és a genovaiakhoz. Ezek flottája megtámadta Alfonzo hatalmasabb tengeri flottáját és leverték. A király testvérével és az ország számos főúrával a genovaiak kezébe került, akik kiszolgáltatták Filippo Maria Viscontinak,[1]) aki 1435. augusztus 20-án kelt levelében tudatta ezt a győzelmes hírt a baseli zsinat atyáival.[2]) Így teljesedett be Capistranói János beszéde.

Nicolao da Fara ezt jegyzé fel ezen ügyre vonatkozólag: »A király ezeket (t. i. Capistranói János szavait) nem fogadván el, hanem sietve azonnal a háborúhoz fogott és a genovaiaknak zsákmánya lett. És Istennek embere így jövendölt az aragóniai hajóhadról; a genovaiaknak kisebb ereje a legszerencsésebb győzelmet aratta.«[3])

A pápának nagyon kapóra jött Alfonzo elfogatása. Egyelőre megszabadult ellenségétől. Megbízza tehát Capistranói Jánost, hogy menjen René király udvarába és igyekezzék az ország előkelőivel a hűbériségi jogát és az egyház érdekeit gondosan szem előtt tartva, a békét létesíteni.

Helyzete nem volt könnyű, mert az ország darabokra volt szaggatva. René király Fülöp, Burgundia fejedelmének, fogságában volt,[4]) és helyette felesége, Izabella, iparkodott a folytonosan pártoskodó és árulásra mindig kapható országnagyokat megnyerni. A gyönge asszonyi kéz nem sokat lendített az ügyön; férje pedig csak két év mulva szabadult ki a burgundiai fejedelem fogságából.[5])

Capistranói János tehát sorba járja az ország legfőbb úrait és vezetőit, hogy pápai megbízatása értelmében őket René pártjára vonja. Politikai célját ügyesen eltakarta azzal, hogy P. és M. családokat kell kibékítenie és a kibékülést házassággal megerősítenie.

Mindkét dologban eredményesen járt el, amiről 1435. december 19-én Napolyból keltezett levelében eképen tudósítja Őszent-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 463—464. — Karl Friedrich Becker: Geschichte des Mittelalters. 255. — Millot: Allgemeine Weltgeschichte. VI. 385.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 464. (Labbe: Tom. XII. Conc. col. 991).
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 460. Nicolao da Fara: c. VI.
[4]) Millot: Allgemeine Geschichte. VI. 385.
[5]) Becker: Geschichte des Mittelalters. VI. 255.

ségét: »Szentséges Atyám, a legmélyebb alázattal csókolom lábaidat. Szentséged tudja, miután megírtam Szentségednek Antonino megérkeztét, hogy teljes megbízással elmentem Giacomo Caldola őméltóságához, Bari hercegéhez, akinek a Benevento völgyben fekvő Ariolában előadtam, amit Szentséged rám bízott és amit ő igen kegyesen meghallgatott és a legkedvesebben s a legleereszkedőbb módon ezeket válaszolta:

Először hálát ad a mindenható Istennek és Szentségednek úgy saját személye, mint az ország más úrai iránt a bőségesen tanusított jóságáért és kegyességeért; amiért is magát testileglelkileg, állását és személyét méltatlan fiúként és leghűségesebb szolgaképen legkegyelmesebb Szentséged szent kegyeibe ajánlja.

Másodszor helyesli, amennyiben tőle függ, hogy a tisztelendő Giovanni Viteleschit, Alexandria dicsőséges patriarkáját és Firenze érsekét, küldi az apostoli szék a Sicilia királyságba követül[1]) a nevezett királysággal való béke helyreállítására. Úgyanott ugyanezt mondotta és erősítette Marino Tuffo is.

Harmadszor helyesli, helybenhagyja és megerősíti mindazt, amit Szentséged a fenntebb nevezett Antoninoval határozott a kiváló személyek: P. úr és M. úr között kötendő rokonságra vonatkozólag, azt vélvén, hogy ő méltatlan ilyen előkelő atyafiságba kerülni és rokonságba jútni.

Ezek után elmentem Napoliba, ahol a királyi udvar és a méltóságos Izabella királyné, René király őfelségének neje jelenlétében, — Istennek adva hálát — előadtam az előadandókat. A válasz megfogalmazását Pulcisi grófra és Caracciolo d'Udinére bízták. Ezen közben néhány nap eltelte után Napoliba érkezett Giacomo, a fenntebb említett herceg őméltósága is, akivel több ízben tárgyalva, az isteni bölcseség úgy felvilágosította mindnyájok lelkét, hogy egyűttesen és közösen anélkül, hogy valaki tiltakozott volna, megegyeztek a fenntebb említett követ személyében, és elhatározták, hogy kellő tisztelettel, illően és alázatosan fogadják, miként erről és másról is értesíteni fogja Szentségedet

[1]) Kirchliches Handlexikon. II. 2623. — Giovanni Viteleschi 1430-ban lett Recanati püspök, 1435-ben alexandriai patriarka és firenzei érsek, 1437-ben bíbornok, meghalt 1440-ben. — Pastor: Geschichte der Päpste, I. Editio II. 240. Eugen... schichte als seinen Stellvertreter den Bischof von Recanati, Giovanni Viteleschi, in dem Kirchenstaat. Als derselbe, im October 1434. im Rom einrückte, — war die päpstliche Herschaft wieder hergestelt.«

a nemes úr, Anastasio de Agriptis, mihelyt Szentségedhez megérkezik; úgy hiszem, vele megy a kiváló és híres tudós, Vinciguerra úr is, ezen méltóságos és nagyságos úraknak követe és szónoka.

Ezek azután, Szentséges Atya, egy kis ajándékot is visznek Szentségednek, amelyet nem annyira önmagáért, mint a nevezettek iránt való figyelemből és jóindulatú hódolatukért fogadja el; kegyeskedjék egyúttal őket atyai jóindulattal, mint legkegyesebb szívének fiatal hajtásait, az édesség tejével táplálni, hogy a jövőben meghozzák majd az erények növekedését és a legbővebb gyümölcsöt, mint a fiúk sikerét, az atyának örömére. Tartsa meg a Mindenható Szentségedet sokáig szentegyháza pásztorának és nyájának békéjére, boldogságára és dicsőségére. Amen. Napoli városból 1435. december 19-én, sietve sajátkezűleg Capistranói János a legkisebb és méltatlan ferencrendi.«[1])

Úgyanezen alkalommal ír Giovanni Viteleschinek is és örömtől áradozó szavakkal értesíti, hogy Őszentsége megbízásából Napoliba érkezett és Izabella királyné jelenlétében a királyi tanácsosok érett megfontolás után azt határozták, hogy az Őszentsége által kinevezett követet megfelelő és illő tisztelettel fogják fogadni, minden igazságos, jogos és nemes dologban készségesen engedelmeskednek; minden gyanút félretesznek és mindent meg fognak tenni, amiről majd Anastasio de Agriptis bővebben fog jelentést tenni. »Jőjj tehát, — így folytatja tovább levelét — jőjj Úram és ne késlekedjél; mert egyértelműleg mindnyájan, a főnemesség úgy, miként a nép, várják gyors, békés és békéthozó jöveteledet! Még hozzáteszem, hogy Giacomo Caldola, Bari legérdemesebb hercege, önként késznek nyilatkozott arra, hogy engedelmeskedni fog Szentséges Úrunk parancsainak. És szívből örül azon rokonság megkötésén, amely létrejött P. és M. urak között, Szentséges Úrunk leghívebb és legbizalmasabb híve között. Főtisztelendő Úraságodnak a legmélyebb tisztelettel üdvözletét küldi, és örvendezve várja, hogy rögtön jöjj. Jöjj tehát! Az egész nép vár; töltsd be szívünk és az ország minden keresztény hivőjének vágyát és kívánságát. Mint a béke angyalát békére, a boldogságra és az örök dicsőségre, úgy várnak téged.

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. p. 2—4.

Végül Szentséges Urunkat a fenntebbiekről és más egyebekről is értesítettem, miként a fenntebb említett Anastasio majd bővebben elő fogja adni.

Ezenfelül, ha főtisztelendő Uraságod jónak találja, hogy velem értekezzék, mielőtt a városba jönne, bárhol lesz az országban, értesítsen engem, és én gyorsan, amennyire csak lehetséges, oda fogok menni.«[1])

Harmadik levelet is ír ugyanezen alkalommal egyik jótevőjéhez. A nevét nem mondja meg, de a cimzésből és egyes elejtett szavakból gyanítani lehet, hogy az illető bibornok, s hogy az illetőnek befolyása van a pápára. Azt hisszük, hogy ez nem lehet más, mint a bolognai bibornok, Antonio Corraro.[2]) A levél bizalmas, majdnem baráti hangon van megírva: »Méltóságos Úram és nekem legkiválóbb Jótevőm! A legmélyebb és alázatos hódolatom előrebocsátása után (üdvözletét küldi.)

Miután írtam neked Ortonából, Napoli-ba mentem és Szentséges Urunk megbízásából előadtam az előadandókat, Isten kegyelméből kedvező és kellemes választ kaptam, amit fenntebb említett szentséges Urunknak sajátkezűleg írt levélben tudtúl adtam. Megjött tehát a futár Giacomo Caldola méltóságos úrhoz, Bari legérdemesebb hercegéhez, Antonino levelével, amelyben Szentséges Urunk megerősítette, helybenhagyta és elfogadta azt a rokonságot, amely új boldogságot, üdvöt, kegyelmet és jövendő sikereivel teljes békét, egyetértést és békés állapotot fog teremteni nemcsak Szicilia királyságának, hanem amint jogosan és észszerűen remélni lehet, hasznos lesz egész Itáliának és Isten szent egyházának. Nagy örömmel fogadták, mintha csak második Esztherről lett volna szó. Úgy látszik, új világosság támadt fel; öröm, tisztelet, ujjongás fogta el az egész népet, városokat és tartományokat. Mi marad még hátra? Semmi más, mint az, hogy késedelem nélkül a lehető leggyorsabban kérd meg Szentséges Atyánkat, hogy alkalmas eszközök hasznos felhasználásával a lehető leggyorsabban segítse elő azt, hogy a dolog azonnal örvendetes eredményt hozzon létre. Időközben sok akadály merülhet

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 6—8. »Neapoli 1435. die 19. mensis Decembris... manu propria festinanter.«

[2]) Kirchliches Handlexikon. I. 995. Antonio Correr (Corraro) cardinalis Bononiensis. (1359—1445.); bibornok lett 1408-ban; 1409-ben Porto püspöke, 1431-ben Ostia püspöke.

fel innen is, onnan is. Ennek megakadályozására tehát, ha valamit össze is kell törni, ne késlekedjél. Mindig ártalmas, ha elhalasztják a készet. Ezek ugyanis a királyi palotában és a városban ismert dolgok; közzé tette Giacomo úr őméltósága, amiért is a legerősebb bizalommal azt tanácsolom, hogy személyesen jöjj el a követ úrral. De ha Szentséges Urunk mást határozott, legalább küldd el helyettesedet különleges megbizatással a jelenleg szóval történt rokonság megkötésére. Megmondom ugyanis neked, hogy a fenntebb említett Bari hercege nem kevésbé, mint Raymondo úr, tűrelmetlenül várják, hogy Méltóságodat személyesen fogadhassák és saját szemeikkel láthassák. Megsúgom azt is, amin magam is csodálkoztam, mikor hallottam, hogy a fenntebb említett Giacomo oly nagy tisztelettel beszél Szentséges Urunk személyéről és helyzetéről. S hogy anyai nyelven mondjam, így nyilatkozott: Dà mô io mi do con L'anima e con il corpo con tutto L'havere e potere alla Santita di Nostro Signore e son disposto di spandere il sanque, la vita e la persona mia e de miei sequaci per lo' stato di Nostro Signore e della santa ecclesia, da questo in poi quante fiate posso bisognando, — ezen szavak alapján erősen hiszem, hogy a legszentebb Főpap megbizhatik a fenntebb említett Úrban, amit nem szabad kicsinyelni a mostani időben élőknél. Ha jónak látod, mutasd meg ezt a levelet Szentséges Urunk követének, akinek szeretetébe készségesen ajánlom hitvány voltomat. És kérlek, kegyeskedjél rám gondolni! Élj szerencsésen és boldogan, és bizzál bennem! Napoliban, 1435. december 19-én, sajátkezűleg, sietve.«[1])

Mialatt ezen levelek útban vannak rendeltetési helyökre, azalatt Capistranói János tovább fáradozik a béke ügyében. 1436. január 14-én a Monte Garganón találjuk; innen számol be a pápának működése eredményéről, nemkülönben azon benyomásokról, amelyeket Raimondo Caldola napoli-i találkozása után szerzett. Meglátogatta a nolai herceget, azután Antonio Candida úrat, továbbá a vicecomest, akikkel aztán tárgyalást folytatott Manfredoniában.[2]) Innen elmegy Bariba,[3]) majd Andriába,[4])

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 4—6.
[2]) Kloeden: II. 649. Manfredonia a Foggia kerületben.
[3]) Kloeden: II. 948. Bari delle Puglie. a Bari delle Puglie tartományban.
[4]) Kloeden: II. 948. Andria a Bari delle Puglie tartományban.

végül a tarentói herceghez,[1]) akivel szintén sikerrel tárgyalt. Végeredményképen oda nyilatkozik, hogy mindnyájan készek meghódolni Őszentségének. »Nyissa meg tehát Szentséged — folytatja tovább a levelet — jobban a megszokott nagylelkűségét az ilyen nehéz, de felséges dolog könnyű végrehajtására. Mily nagy lesz ugyanis Szentséged dicsősége, mily nagy emlékének és tiszteletének híre, és az utódoknak mily dicséretre méltó példát ad a követésre, mikor Itália királyságának és Isten szent egyházának helyreállított békéjét hagyja örökségűl. Ne lankadjon Szentséged buzgósága ily dicséretes szolgálatok teljesítésében! Bocsásson meg Kegyelmességed, hogy ilyeneket merészeltem kérni! Feddjen meg és bűntessen meg tetszése szerint kiváló kegyének kifejezéseűl.«[2])

Mialatt Capistranói János nagy buzgósággal fáradozik a béke űgyében, azalatt Alfonzo királyt Filippo Maria Visconti a fogságból szabadon eresztette, sőt támogatását is megigérte.[3]) Alfonzo most aztán a háborút újra elkezdte nemcsak René, hanem a pápa ellen is. Giovanni Viteleschi a pápa parancsára Napoliba megy, hogy segítse René királyt. Alfonzo király azonban oly szerencsével kűzd, hogy 1436-ban Gaëtát is birtokába vette,[4]) s azután innen intézte az egész háborút René ellen. Ugyanezen év július 11-én Capistranói János is itt tartózkodott.[5]) Vajjon itt találta-e Alfonzo királyt, vagy sem? Nem tudjuk eldönteni.

Capistranói János küldetése most kevés sikerrel járt, mert a háború tovább folyt. Giovanni Viteleschinek sikerült ugyan a tarentói herceget, Antonio Orsinit, elfognia, amiért a pápa azzal tűntette ki, hogy bíbornokká tette,[6]) de ezzel a háborút nem tudta befejezni. A háború tovább folyt éveken keresztűl, amelynek főmozgatója Eugénius részéről Giovanni Viteleschi volt. Alfonzo király azonban a bíbornokot annyira sarokba szorította, hogy

---

[1]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Editio II. 242. Antonio Orsini, Prinz von Tarent.

[2]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 8—9. Ex Monte Gargano 1436. die 20. mensis Januarii.

[3]) Becker: Geschichte des Mittelalters. VI. 255.

[4]) Weisz—Szabó: Világtört. VII. 597.

[5]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. pag. 9. Capistranói János levele 1436. július 11-ről.

[6]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 242. 1437. aug. 9.

kénytelen volt Napolit elhagyni és az egész dolgot újból kezdeni.[1])

Alfonzo király ezen győzelem után addig nem akart tárgyalni a pápával, mig René ellenkirályt teljesen le nem győzte. Mivel pedig IV. Eugénius ennek az érdekében mindent kifejtett, a háború tovább dúlt a harcoló felek között.

Mikor azonban a pápának harcias tanácsadója, Giovanni Viteleschi 1440. április 2-án Antonio Rido cselszövénye következtében meghalt,[2]) a pápa harcias heve is alábbszállt. Eugénius most Róma új helytartójává Lodovico Scarampit nevezte ki,[3]) aki iparkodott erős kézzel megragadni a kormányt.

A hosszas háborúk következtében a viszonyok megváltoztak és a győzelem mérlege határozottan Alfonzo javára billent. René vagyona elfogyott, a pápai kincstár kiűrült, s ennek következtében az örökösen koldulásra szoktatott lakosság hangulata megváltozott. Tárt karokkal fogadta Alfonzot, akinek kincstára még nem üresedett ki egészen, és akitől még gazdag aratást remélt. Alfonzo sietett is a helyzetet kiaknázni. A városok egymásután nyítják meg előtte kapuikat.

Mikor pedig Renének egyik legfőbb támasza, Caldora (Caldola) is meghalt, René ügye rohamosan veszendőnek indult. Alfonzo, aki évek óta arra törekedett, hogy Eugéniust elszigetelje a többi hatalmaktól, nagy hévvel pártolta a baselieket, és szerfölött örvendezett, mikor meghallotta, hogy a baseli zsinat V. Felix személyében új pápát választott. Ezt az alkalmat ki akarta aknázni, mindkét pápával tárgyalást kezdett[4]) és mindegyiknek azt igérte, hogy elismeri törvényes pápának, ha a királyságra való törvényes jogát kétségbe nem vonja. V. Felixxel azonban a tárgyalás csak színleges volt, mert az óvatos király kezdettől fogva tisztában volt azzal, hogy Felixet a hatalmak nem fogják törvényes pápának elfogadni, s azért nem is igen sietett vele a tár-

[1]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 242.
[2]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 243.
[3]) Pastor: Geschichte des Päpste. I. Ed. II. 245. — Kirchliches Handlexikon. II. 1946: Scarampi—Mezzarota, IV. Eugénius udvari orvosa, 1435-ben Trau püspöke, 1437-ben Firenze érseke, 1439-ben Aquileja patriárkája; 1440-ben bibornok, 1443-ban Administrator Bolognában, 1454-ben Monte-Cassino comcommendator apátja, 1455-ben a pápai flotta vezére.
[4]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 266.

gyalt ügyet dülőre vinni, bár Felix készségesen hajlamot mutatott arra, hogy Alfonzo igényét elismeri.

Teljes semlegességének azzal akart látszatot adni, hogy megtiltotta alattvalóinak, hogy a pápai bulláknak és a baseli zsinat határozatainak engedelmeskedjenek.[1] Eugénius azonban keményen tartotta magát és hallani sem akart arról, hogy Renét elejtse. A politikai viszonyok alakulása azonban a két ellenséges felet is közelebb hozta egymáshoz. 1442-ben Alfonzónak sikerült Napolit bevennie és ezzel Renét az országból kiszorítania.[2] René a pápához menekült, majd pedig innen, mikor látta, hogy a pápa sincs azon helyzetben, hogy elveszett országát visszaszerezze, Franciaországba visszatért.[3] Másrészt Eugénius is nagyon kellemetlen helyzetbe került. Rómába való visszatérése után az egyházi állam rendezéséhez fogott. De ezzel darázsfészekbe nyúlt. Francesco Sforza, aki félt attól, hogy Eugénius erőszakkal visszaveszi tőle az Ancona-tartományt, megkezdte az ellenségeskedést a pápával és szövetségeseket toborzott. Erre Eugénius kiközösítette Sforzát, aki azonban rá sem henderített, hanem benyomult az egyházi államba. A több oldalról szorongatott pápa, miután belátta, hogy Alfonzót Napolitól többé kiverni nem lehet, szakított eddigi politikájával és Alfonzóhoz fordult segítségért.[4] Elküldötte hozzá Lodovico Scarampi (más nevén Mezzorata)[5] firenzei érseket és bíborost,[6] hogy kösse meg a békét.[7] Alfonzo, aki már maga is beleunt a hosszas harcba, örömest ragadta meg ezt az alkalmat és elküldé Alfonzo da Borját a tárgyalásra. Így jött létre a béke, amelyet 1443. július 6-án[8] a pápa megerősített, amely szerint Eugénius elismeri a királyt Napoli törvényes úrának, s viszont Alfonzo kötelezi magát arra, hogy a szentszék hűbérese lesz.[9]

---

1) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 266. 2-dik jegyzet.
2) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 266. Napoli elfoglalása 1442. jun. 2-án történt.
3) Ermanno Ferrero: Corso di Storia. IV. 236.
4) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 971.
5) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 1572.
6) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 245.
7) Acta Sanct. Oct. X. 291.
8) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 276. — Acta Sanct. Oct. X. 291; itt a datum 1443. jún. 24.
9) Ermanno Ferrero: Corso di Storia. IV. 236: »il papa riconosceva l'Arogonese come il re di Napoli, questi prometteva di essere vassallo della chiesa.«

Alfonzo segítségével aztán a pápai seregek legyőzték Storzát, mire a pápa visszacsatolta az Ancona-tartományt az egyházi államhoz.

Capistranói János szerepét ezen békekötésre vonatkozólag nehéz meghatározni. Van Ecke szerint Capistranói János követsége Alfonzo királynál nem sokat mozdított elő a béke ügyében.[1] 1443-ik év január 9-én még Brüsselben van, mint ezt egyik leveléből tudjuk.[2]

Brüsseltől Rómáig óriási a távolság, s ha tekintetbe vesszük azon kor hiányos és rosszúl gondozott útjait, bizvást feltehetjük, hogy két hónapig eltartott az utazás vissza. S így csak március közepe felé lehetett ismét Rómában. Mivel a békét június végefelé kötötték meg, nincsen semmi olyas akadály, amely miatt részt nem vehetett volna ezen béke létesítésében.

Hermann azt állítja,[3] hogy Capistranói János Palermóban találkozott Alfonzo királlyal és itt tárgyalt vele a békéről. Szerinte a királyt és udvarát nagyon meglepte Capistranói János egyszerűsége. Mezitláb, gyalog és szegényes szerzetesi ruhában érkezett oda. A szerény külsőben megjelent férfiúban alig ismertek rá arra a kiváló államférfiúra, aki már Európa több államát bejárta a pápa érdekében. A király nagyon szerette volna, ha a pápa követe a királyi udvarban szállott volna meg; de ő erről hallani sem akart; addig kérte a királyt, mig végre beleegyezett, hogy a városban levő ferencrendiek kolostorában vehetett magának lakást. Eugénius füléhez is eljútott Capistranói János viselkedése, de azért nem hívta vissza; viszont Alfonzo sem kért más megbízottat, annyira meghódította a szegény szerzetes nagy tudománya és mély alázatossága. Van Ecke azonban nem tartja hitelesnek Hermann előadását, mert szerinte a király annyira el volt foglalva állami ügyeivel, hogy ezen időben Palermóban nem lehetett.[4]

Ha forrásaink igazat állítanak, úgy Capistranói Jánosnak a pápa kettős szerepet adott: a pápai követet, Lodovico Scarampit kellett működésében támogatnia és aztán az egyházi ügyeket rendeznie. Mivel 1443. január 9-én még Brüsselben volt és a

[1] Acta Sanct. Oct. X. 447.
[2] Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 69—73.
[3] Hermann: Cap. triumph. 269.
[4] Acta Sanct. Oct. X. 291.

békét Lodovico Scarampi már július havában nyélbe ütötte, önként következik, hogy a pápai követ támogatására csak néhány hónap állhatott rendelkezésére. Részleteket a békekötésről nem tudunk. Forrásaink még arról sem számolnak be, vajjon ezen alkalommal Capistranói János is Rómába ment Scarampi kíséretében, vagy Terracinában maradt, ahol a békét megkötötték.[1])

53. §. Capistranói János a firenzei zsinaton és keleti útja az örmények megnyerése érdekében.

V. Márton pápa, hogy a husziták áldatlan háborújának véget vessen, arra határozta el magát, hogy az annyira óhajtott és mindkét féltől annyira sürgetett egyetemes zsinatot összehívja Baselbe. Ez meg is történt és 1431. február 1-én kinevezte az egyetemes zsinat elnökéül Giuliano Cesarini bíbornokot. A kinevezési okmány még a bíbornok kezébe sem jútott, mikor a pápa 1431. február 20-án meghalt. Utódja, IV. Eugénius pápa, 1431. március 12-én Giuliano Cesarinit az elnökségben megerősíti és útasítja, hogy a gyűlésen történtekről őt hűségesen értesítse.[2])

A zsinat csak rövid ideig volt a pápával békességben. Kezdettől fogva úgyanis arra törekedett, hogy a pápa hatalmát korlátozza, befolyását megnyírbálja. Évekig tartott a meddő vita a pápa és a zsinat között. Végül is a pápa megbarátkozott azzal a gondolattal, hogy a zsinatot Baselből máshova helyezi át. S e célból elküldi Magyarországba kedveltjét, Ambrogio Traversarit, a kamalduli szerzet főnökét,[3]) hogy vegye rá Zsigmond német császárt és magyar királyt ezen tervének keresztűlvitelére. Székesfehérvárott találta a császárt, aki Traversarinak azt felelte, hogy egyelőre »nem szakithat a zsinattal, de azon lesz, hogy mielőbb feloszlattassék.«[4])

Zsigmond a pápai követ eltávozása után azon tervvel foglalkozott, hogy a zsinatot Budára teszi át és ezen esetben haj-

---

1) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 266.
2) Wetzer-Welte: Kirchenlexikon I. 2088.
3) Pastor: Geschichte der Päpste I. Ed. II. 257.
4) Franknói: Magyarország összeköttetése a szentszékkal. II. 24—25.

landónak nyilatkozott a zsinat költségeinek fedezésére.[1]) A pápa ezen tervet ellenezte; a zsinati atyák pedig 1437. május 7-én úgy határoztak, hogy vagy Baselben maradnak, vagy pedig a görögök kedvéért Avignonba és esetleg Savoya egyik városába mennek. A kisebbség ez ellen tiltakozott, mire a viszály a legélesebben kitört a pápa ellen; 1437. július 31-én elhatározták, hogy a pápát maguk elé idézik.[2]) A pápa erre azzal felelt, hogy szeptember 18-án a baseli zsinatot feloszlatta.[3]) Zsigmond Giovanni Dominis zengi püspököt küldötte most a pápához a viszály békés elintézése végett.[4]) A pápa azonban hajlíthatatlan maradt, s mikor 1437. december 9-én Zsigmond meghalt, megszabadult a világi hatalom kényszerítő nyomásától is. 1437. december 30-án a gyűlést Ferrarába tette át.[5])

A ferrarai zsinat 1438. január 8-án nyílt meg,[6]) amelyre a pápa felszólítására siettek a bíbornokok, jogtudósok és más meghivottak. Hivatalos volt ide Capistranói János is, akit a pápa azért hivott meg, hogy nagy jogi tudásával a görögökkel való egyesülést támogassa. Készségesen sietett volna a parancsnak eleget tenni, de a betegség ágyhoz kötötte és nem mozdulhatott. Két levelet intéz ezért Giovanni Tossignanóhoz, a ferrarai püspökhöz, hogy elmaradását kimentse. Megkéri egyuttal jóakaróját, a bolognai bíbornokot is, hogy írjon érdekében. Giovanni Tossignano 1438. január 11-én válaszol ezen levelekre, s így friss benyomásait a zsinatról mindjárt közli is vele. A bevezető nyájas szavak után így folytatja levelét: »Ma kézbesítették két leveledet, az elmult napokban pedig a Krisztusban főtisztelendő Atyámnak, az én Úramnak, a bolognai bíbornoknak, hasonló tartalmú levelét; de mivel ez nem igen látszott sürgősnek, s mivel annyira el voltam foglalva két prelátus fogadtatásának készületeivel, akik hirtelen jövetelükkel megleptek, hogy semmi időm sem maradt a nyugalomra, vagy pihenésre; most tehát, hogy szívemet nyugodttá és szabaddá tegyem attól az aggodalomtól, amely fogva tartott,

[1]) Fraknói: Magyarország összeköttetése a szentszékkel. II. 25.
[2]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 252.
[3]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 253. — Weisz-Szabó: Világtört. VII. 53.
[4]) Fraknói: Magyarország összeköttetése a szentszékkel. II. 26.
[5]) Wetzer-Welte: Kirckenlexikon. I. 2103.
[6]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 254.

Kedvességed előtt feltárom lelkemet; de mivel részvéttel vagyok irántad, első sorban is részvétemet és sajnálkozásomat fejezem ki betegséged és egyéb szenvedéseid fölött. Azt tanácsolom neked, hogy pihenj, viseld gondját szorgalmasan testednek!« Itt aztán megnyugtatja, hogy türelmesen vár felgyógyulására; és kéri, hogy addig ne jöjjön ide, mig teljesen fel nem gyógyul. Ezen személyi vonatkozású dolgok után áttér a zsinat ügyére és ezeket írja neki: »A zsinat itt Ferrarában Isten kegyelméből itt tartózkodásának nyolcadik napján megkezdte működését; a tizedik napon pedig ugyanazon kegyelem folytán megtartotta az első ülést is. Imádkozzál, kérlek, hogy kedvező eredménye és örvendetes vége legyen! A görögöknek jövetelét napról-napra várjuk; Szentséges Urunk jövetele hamarosan megtörténik. Kérem Kedvességedet, hogy engem ajánlj be Krisztusban főtisztelendő Atyámnak, a legkiválóbb úramnak, a legméltóbb bíbornok úrnak, akit őszintén tisztelek, szívből becsülök és szeretek. Krisztus Urunkban éljen boldogúl tisztelendő Atyaságod és jó egészségnek örvendjen! Ferrara, 1438. január 11-én.«[1])

Giovanni Tossignano tudósítása valóra vált. IV. Eugénius január 24-én megérkezett Ferrarába,[2]) február 15-én a második ülésen már személyesen elnökölt és 72 püspök jelenlétében a Baselben maradottakat mind megfosztotta méltóságuktól és javadalmaiktól, aztán pedig valamennyit kiközösítette az egyházból. Március 4-én megérkezik a görög császár is, és 7-én József, konstantinápolyi patriarka. Április 9-én megkezdődik a tárgyalás a keleti és a nyugati egyház kibéküléséről. A tárgyalások az egész év folyamán szakadatlanúl folytak, de a nagyon is kiélezett hitkülönbségek miatt megegyezésre nem vezettek. Mivel pedig az év vége felé pestis ütött ki a városban, a pápa a gyűlést a görögökkel egyetértve, 1439. január elején Firenzébe tette át.[3])

Meddig tartott Capistranói János betegsége, azt a források nem mondják meg; de annyi bizonyos, hogy a ferrarai zsinatra nem ment el. A ferrarai püspök hiába várt reá. Kérését felgyógyulása után sem teljesítette. Okát nem tudjuk. Lehetséges,

[1]) Hermann: Cap. triumph. 55—56. — Wadding: Annales Min. XI. 33. — Acta Sanct. Oct. X. 284.
[2]) Wetzer-Welte: Kirchenlexikon. IV. 1369.
[3]) Wetzer-Welte: Kirchenlexikon. IV. 1371.

hogy a püspököt lehangolta a görögöknek kevésbé komoly viselkedése a tanácskozásokon és azt ajánlotta neki, hogy ne jöjjön most a zsinatra. Capistranói János tényleg nem ment el Ferrarába, hanem Trientbe sietett. Közben pedig a pápa a ferrarai zsinatot áthelyezte más városba, minél fogva most már nem sietett Ferrarába, hanem Firenzébe.

Itt az első ülés 1439. február 26-án volt, amelyen folytatták a görögökkel való egyesülés (unió) ügyét.[1]) Capistranói János ezen már részt vehetett. Az életrajzírók Capistranói Jánoson kívül a következőket sorolják fel Szent Ferenc rendjéből mint olyanokat, akik ezen a zsinaton jelen voltak. Nevezetesen: Bernardino di Siena, Lodovico vagy Aloisio de Pyramo, forlii püspök, Condisalvi da Vallebona, granadai püspök, Elias de Bourdeille hetragoricei püspök, Gulielmo di Casale, miniszter generális, Angelo di Perugia, a Szent Ferencről nevezett tartomány minisztere, Giacomo di Tolentino, Szent Ferenc rendjének prokurátor generálisa, Jacobus Textorius, Agostino di Ferrara, Petrus Perguerius, Luca di Siena, Francesco da Rimini, Giacomo dalla Marca és Alberto di Sarteano.[2])

A Szentlélek Isten származásáról tárgyaltak a zsinaton és ebben a vitatkozásban résztvettek mind a latin, mind a görög egyház részéről a legtekintélyesebb szónokok. Ilyenek voltak a latinok részéről Guiliano Cesarini bíbornok, Nicolao Albergati, bolognai püspök és bíbornok,[3]) Andreas Rhodus érseke, Giovanni di Ragusa a dominikánusok lombardi provinciálisa, Johannes Turrecremata, (Juan Torguemada)1439-től bíbornok, Nicolaus von Cusa; a görögök részéről pedig: Bessarion (Cardinalis Nicenus), Marcus Eugenicus, Gemisthios Plethon, Isidorus Kiewiensis[4]) és Georgios Scholarios (később konstantinápolyi patriarka).

Milyen szerepe volt itt Capistranói Jánosnak, a zsinat aktái nem beszélik et. De az életrajzírók legnagyobbrésze azt vallja, hogy fényes tehetségével és nagy tudományával annyi ragyogó elme között is kitűnt. Sőt Raderus ezeket mondja: »A firenzei

1) Wetzer-Welte: Kirchenlexikon. IV. 1371.
2) Wadding: Annales Min. XI. 29. — Hermann: Cap. triumph. 265—266. — Gonzalez: Vita di S. Giov. 100.
3) Weisz-Szabó: Világtört. VII. 55. — Wetzer-Welte's: Kirchenlex. IV. 1371—1373.
4) Wetzer-Welte: Kitchenlex. IV. 1372.

atyák legszentebb gyülekezetében az egyháznak, mint valami fénylő napja, úgy ragyogott.«[1])

A vitatkozás a »Filioque« szócskáról, vagyis a Szentlélek Isten származásáról nagyon sokáig húzódott. Március 24-én tartott 25-dik ülésen végül úgy határoztak, hogy a tárgyalásokat nyilvánosan folytatják és más útat választanak az egyesűlés (unio) létesítésére. A görögök a beteg konstantinápolyi patriarka lakásán tanácskoztak és ennek eredményeképen április 15-én úgy egyeztek meg a latinokkal, hogy mindkét részről tíz-tíz megbízottat választanak az unió űgyének létrehozására és a »Filioque« szócska dogmatikai beigazolására. Sokáig, hónapokon keresztűl tárgyaltak ezután erről szóban és írásban is, de megegyezni nem tudtak.[2])

Capistranói János, mikor látta az űgyek elsekélyesedését, tétlenségben lenni nem akart, azért elfogadta Alexander trienti püspök meghívását, hogy az egyházmegyei zsinaton tartson papjai számára előadást. Az előadást április 22-én meg is tartotta Trientben.[3])

Most azonban nem sokáig tartózkodhatott itt, mert a pápa parancsa visszahívta. IV. Eugénius ugyanis elküldötte Keletre azon megbízatással, hogy a keleti, de különösen a Jeruzsálemben élő franciskánusokat reformálja meg, és azután az őrményeket vegye rá, hogy Firenzébe, az egyetemes zsinatra az unió végett küldjenek követeket.

Pápai parancsról levén szó, Capistranói János készségesen engedelmeskedett. Keleti útja májustól szeptemberig terjedő időben folyt le. Cyprus sziget érintésével egyenesen Jeruzsálembe megy, ahol a rendi űgyeket sikeresen elintézvén, Örményországba indul. A pápa már 1437-ben több franciskánust küldött keletre,[4]) nevezetesen Francesco di Bolognát, Lodovico di Bolognát és Giacomo Primadizzit,[5]) akiknek szintén az volt a megbízatásuk, hogy a nemegyesűlt keresztény felekezeteket bírják rá, hogy küldjenek követeket Ferrarába, illetőleg Firenzébe az egyesűlés módozatainak megbeszélése végett. Mivel az örmények késlekedtek, azért most

[1]) Raderus: Bavaria Sancta. 158. »In Sanctissimo Florentinorum Patrum concessu velut sol quidam Ecclesiae effulsit.«
[2]) Wetzer-Welte: Kirchenlexikon. IV. 1372.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 286.
[4]) Hergenröther-Kirsch: Handbuch des allgem. Kirchengesch. II. 955.
[5]) Pavissevich: Saecula Seraphica. 167. §. Legationes 1408—1507.

Capistranói Jánost küldé hozzájuk a pápa, hogy siettesse a küldöttség jövetelét.[1])

Forrásaink itteni működésén egyszerűen átsiklanak és egy mondattal elintézik. S így azt sem tudjuk, milyen városokban járt, kikkel tárgyalt, és miként sikerült rávenni őket, hogy küldöttséget menesszenek az egyetemes zsinatra. Egyik forrásunk azonban annyit elárul, hogy Fra Basileo volt a tolmács, akinek segítségével aztán Capistranói János, aki nem tudott örményül, rávette az örményeket, hogy vele együtt jöjjenek Firenzébe.[2])

Az úgy sürgős volt, azért haladéktalanúl útra kelt az örményekkel. Szeptember első hetében már Olaszország határán van, s innen ír 1439. szeptember 9-én barátjának, a legnagyobb valószínűség szerint a bolognai bíbornoknak. Ezen levelében kiönti szívének egész keserűségét azon gyászos állapotok fölött, amelyeket az egyházszakadás előidézett.

A levél elején a baráti szeretet legmelegebb hangján fejezi ki azt a vágyát, hogy vele találkozhassék, hogy élő szóban elmondhassák egymásnak kölcsönös érzéseiket. Majd így folytatja: »Éjjeli látomásban láttam, hogy Méltóságod jelenlétében félbeszakadt az a veszély, amely Juda és a Jeruzsálem között levő testvériséget akarta szétbontani, s amelynek karja és jobb szeme fölött lebegett a kard. A keserűvé lett Noémi jajgat; Ráchel síratja fiait és nem akart megvigasztalódni, mivel nincsenek a szeretettel egybekapcsolva, sem a szeretet kötelékével egybefűzve. Emlékszem, hogy ezt mondottad Bolognában, mikor nálad voltam: vajjon képesek lesztek-e arra, — hogy a szemet el ne veszítsük a lábnak újja helyett, — tudniillik a tengerentúli részekért a tengeren innenieket. Már a lyoni zsinaton megnyilvánult, milyen bizalommal lehet lenni azok iránt, akik a fejtől, a tagoktól, a szőlőtőtől és a venyigéktől elszakadtak. Vajha sohasem lett volna meg az a pénz, amelyért, oh fiam, elküldöttünk téged zarándokolni, mondotta a szent anya! Vajha ép és sértetlen lenne a nyugati egyház egész

[1]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. VI. 1607. »Im J. 1439. visitirte er die Klöster im heiligen Lande und arbeitete an der Vereinigung der armenischen Kirche mit Rom.«

[2]) Breve compendio della vita heroica. 16.: »e con quella occasione porto non poco inanzi l'unione degl' Armeni colla Chiesa, e poi con cosi se me venne in Italia, dandali per interpreto Fra Basileo, che per essere stato in lungo tempore era divenuto peritissimo dell' armeno idioma.«

szervezete, ha nem is egészen az egyetemesé! Jaj! — így szól a szerencsétlen anya: én felneveltem a fiaimat és felmagasztaltam őket, de ők megvetettek engem. Elsőszülöttjeim egyetértőleg és békességesen tisztelik az atyát, szeretik az anyát is, és mindnyájan egy lélekkel törekszenek arra, hogy az isteni akarat tetszését betöltsék. A hívők sokaságának pedig egy volt a szívök, egy volt a lelkük, most pedig mindnyájan azt keresik, ami az övék, s nem azt, ami jegyesemé, Krisztus Úré. A kisebbtől a nagyobbig mindenki kapzsiságra törekszik, a prófétától egészen a felszentelt papig mindenki cselt sző, és pusztulást készítettek népem leányának, gyalázatosan hangoztatván: béke, béke. És nem volt béke. Megszégyenültek, mert undokságot cselekedtek, mivel szégyenükben kevésbé szégyenültek meg és pirulni nem tudtak; amiért elesnek a roham közben és látogatásuk idején összeomlanak, mondja az Úr.

És ha az egész testnek nem minden tagja volna is ép és sértetlen, vajha a főbb rész ép volna! De jaj! mondom, jaj, sóhajt fel minden, mert a lábtalpától kezdve egészen a feje tetejéig nincs benne épség. Ime milyen fájdalom! Ki nem gyászol? Ki nem sóhajtozik? Ki nem könnyezik szomorúságában? Ki nem roskad össze bánatában? Ki nem rogy össze fájdalmában? Oh kegyes anya, hol vannak a te törvényes gyermekeid? A fattyúk lenyelik a te jó fiaidat, mint a viperák fajzatai, és mint a kígyók nyaldossák véredet, szétdarabolják testedet, rágják tagjaidat és szétvagdalják a belsőrészek és az inaknak szervezetét. Ki merészelné ezeket mondani: Miért sóhajtasz? Miért sírsz? Miért zokogsz? A nevetség tárgya lettél a pogányoknak, a tatároknak, a zsidóknak, a szaracénoknak, a törököknek, a hethoikusoknak és a publikánusoknak, a bölcseknek és ezen világ bolondjainak, a peripathetikusoknak, a sztoikusoknak, az epikureusoknak, a platonistáknak és a pythagoristáknak, és mindenféle hitetleneknek és eretnekeknek. Íme, most is híre jár, hogy azon a részeken a hitetlenek hajóhadától nem kis kárt és veszteséget szenved Magyarország. A csatavesztést a mocsaras tó okozá. Mindenütt öldöklést, halált és romlást ordítanak a háborúk. Nem csalt az, aki azt mondotta, hogy a mostani időkre veszélyes idők következnek, és az emberek ilyenek lesznek: önmagukat szeretik, kapzsiak, dölyfösek, büszkék, rágalmazók, szüleiknek nem enge-

delmeskednek, hálátlanok, gonoszok, akaratnélküliek, a békét nem szeretik, vádaskodók, telhetetlenek, kegyetlenek, könyörtelenek, árulók, erőszakosak, gőgösek, a gyönyöröket jobban szeretik mint Istent, a jámborság látszatát mutatják, de az erényt megvetik. Ha igazak, nézzétek, hová rohantok testileg megfertőzöttek? Oly elhihető bizonyítékokat találunk, kik a köztörvénynek birtokában vagyunk. Keljen már fel a bíró, jöjjön a fegyveres király, repüljön a boszútálló láng, és a világ legyen puszta, a vétségek szűnjenek meg! Az alázatos nyáj legyen felmagasztalva! Amen.

Isten veled! Örvendj a legjobban, az Úr Jézusban és engem, a legkisebb szolgádat tarts meg emlékezetedben; ezen sorok vivőjét, Simon testvért, a kérvények küldése végett, amelyeket magával visz, Kegyességednek forró szeretetébe a legalázatosabban ajánlom. Németország és Itália határán, Valle Clavensében, 1439. szeptember 9-én, sajátkezűleg, sietve.«[1])

Ezen levél visszhangja azon benyomásoknak, amelyek Keleten lelkét ellenállhatatlan erővel megragadják. Nagyon sötétnek látja az egyháznak helyzetét, mert a keleti vallás közönyösségével járó bűnök egész mivoltukban tűntek fel mindent meglátó szemei előtt. Bizonyára, jól esett lelkének, hogy nemes barátja előtt kiönthette a lelkében felgyülemlő összes keserűséget. Kétségtelen, hogy érzékeny lelke megborzadt a látottaktól és a tapasztalt dolgoktól, s ennek következtében keserűségében túlzásba esik; de ezt meg kell bocsátani neki, mert előtte csak egy cél lebeg: Istennek és egyházának dicsősége mindenben és mindenek között.

Firenzébe való megérkezéséről nincsen adatunk. De feltehetjük, hogy sietett ide az örmények küldöttségével, hogy minél előbb jelentést tehessen a pápának kiküldetése eredményéről.

Egyébként a zsinat az örmények ügyét novemberben tárgyalta. Miként a görögöknél, úgy ezeknél is sorba vették az egyes hitcikkelyeket, amelyekben a katholikus egyház tanításától eltértek. VI. Konstantin császár négy meghatalmazottat küldött e célból Firenzébe, hogy az uniót hozzák létre a pápai megbízottakkal.[2]) Capistranói János szerepéről ismét hallgatnak a zsinat aktái. De

[1]) Antonio de Palermo: Tom. V. vol. III. 52—55.

[2]) Hergenröther-Krisch: II. 955. »Der Katholikos Konstantin VI. ordnete 1438. vier Bevollmächtigte nach Florenz ab zu Erneuerung des alten Bunde mit Rom.«

ebből nem következik, hogy őneki nem volt semmi része a tárgyalásokban. Őt mellőzni semmiképen sem lehetett, mert egyes dolgokban csak ő tudott felvilágosítást adni egyedül. A tárgyalás sokkal gyorsabban vezetett eredményre, mint a görögöknél. Ezt természetesen elősegítette nagyon azon körülmény is, hogy előzőleg a görög unió már létrejött. Az örmények unióját 1439. november 22-én kötötte meg IV. Eugénius pápa,[1]) aki ezt a hires »Exultate Deo« kezdetű bullájával adta tudtúl a keresztény világnak.

54. §. Capistranói János Filippo Mária Visconti, milanói hercegnél.

Mialatt az egyházi atyák Firenzében azon fáradoztak, hogy a keleti szakadár egyházakat unióra bírják és egy közös egyházban egyesítsék, a Baselben maradt zsinati töredék folytatta támadásait a törvényes pápa, IV. Eugénius ellen. Sőt midőn látták, hogy IV. Eugénius tiltakozásukat semmibe sem veszi és határozatukat magára nézve kötelezőknek el nem ismeri, a végső lépésre szánták el magukat. 1439. június 25-én tartott gyűlésükön Louis d'Allemand, arlesi érsek és bíbornok ösztökélésére kimondották IV. Eugénius letételét.[2])

Ez előjátéka volt az új pápa választásnak, amely ellen Albert magyar király és német császár 1439. aug. 10-én tiltakoztak és felszólították a zsinatot, hogy az új pápa választásától tartózkodjék.[3])

A zsinat azonban ezen tiltakozásra rá sem hederített, hanem készületeket tett a választásra. Október 30-án kezdődött meg a konkláve.[4]) Louis d'Allemand itt olyan kijelentést tett, hogy olyan férfiút kell megválasztani, akinek sok pénze van. Öt napi szavazás után Amadeus, Savoya hercege került ki győztesen a konklávéból. Laikus létére őt választották meg pápának. A konklávéban résztvettek: 1 bíbornok, 11 püspök, 7 apát, 14 jogtudós; összesen

---

[1]) Pastor: Die Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 260. — Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 1376. — Hergenröther-Krisch: II. 955.

[2]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 264. — Acta Sanct. Oct. X. 450. — Hermann: Cap. triumph. 75. — Wetzer-Welte: Kirchenlexikon. I. 2105.

[3]) Fraknói: Magyarország összeköttetése a szentszékkel. II. 33.

[4]) Wetzer-Welte: Kirchenlexikon I. 2105.

tehát 33-an, akik közül 26-an szavaztak a savoyai hercegre.[1]) Szent Colette előzőleg írt Amadeusnak és az ég minden szentjeire, Krisztus Jézus szent sebeire, a szeretetre, amellyel az egyház iránt tartozik és lelke üdvösségére kérte, hogy a felajánlott méltóságot utasítsa el. Amadeus azonban nem utasította el, hanem elvállalta.[2])

Az új pápa már 1434-ben lemondott világi uralmáról fiának javára, azóta Ripailleben élt Thonon mellett, a genfi tó partján, az általa épített kolostorban, néhány lovag társaságában félig remete, félig világi életet.

A legtöbb uralkodó családdal rokonságban állt és hozzá elég gazdag volt.[3]) Ez a két tulajdonság pedig a baseli atyák előtt, akik nagyon el voltak adósodva, nagyon sokat nyomott a latban.[4])

Amadeus a választást kész örömmel elfogadta és V. Felix nevet vette fel. 1440. július 24-én aztán Louis d'Allemand bíbornok pápává szentelte és nagy fény és pompa között pápává is koronázta Baselben.[5]) Székhelyül később Lausannet választotta az új pápa.

IV. Eugénius mély fájdalommal vette tudomásúl a történteket, miről tanúskodik azon levél is, amelyet 1440. március 15-én intézett Erzsébet magyar királynéhoz: »Bizonyosan — így szól többek között — te is, legkedvesebb leányom, szörnyűségnek és kimondhatatlan durvaságnak tartod, amit a baseliek gonosz vakmerősége ezen napokban Isten egyháza ellen elkövetett... Reátalálván a boldogtalan savoyai hercegre, egy laikus emberre, azt körülfogták tőreikkel, hogy a pápa tiszteletének színe által megcsalatva, a keresztény nép botránykövévé legyen. Szégyenlem előszámlálni, kik választották meg őt. Nyolc olasz püspök és főpap, mint savoyai alattvaló; nyolc francia, az is többnyire savoyai eredetű, francia egy sem; nyolc német, de pénzen vett

---

[1]) Wetzer-Welte: Kirchenlexikon I. 2105. — Pastor: Geschichte der Päpste I. Ed. II. 264.

[2]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 268.

[3]) Hergenröther-Krisch: II. 935.

[4]) Hergenröther-Krisch: II. 935. »Herzog Amadeus von Savoyen... für die Basler, die 140,000 Dukaten Schulden hatten, besonders wichtig war.«

[5]) Wetzer-Welte: Kirchenlexikon I. 2106. és I. 672.: »liess er sich erst im folgendere Jahren weihen und am 24. Juli 1440. zu Basel mit grosser Freilichkeit krönen.« — Kirchliches Handlexikon. I. 169.

főpap, kik vagy semmit sem tudnak, vagy rosszakaratúak; Spanyolországból hat kényszerűségből... Nem tudom, kit sajnáljak inkább: a szegény öreget-e, vagy azokat, akik megválasztották?«[1])

De nemcsak a pápa, hanem az egész keresztény világ szomorú érzéssel fogadta ezt a választást. Csak Giuliano Cesarini nem szomorkodott.

Állítólag úgy nyilatkozott, hogy »a hús és a vér sugallták e választást a baselieknek; veszély csak akkor lett volna, ha egy szegény, derék, tudós férfiút választottak volna meg. A savoyai herceg nem az az ember, aki pénzét az egyházért feláldozná, a választást csak azért fogadta el, hogy meggazdagodjék, aszketizmusa csak álca.«[2]) Giuliano Caesarini jellemzése nagyon találó volt, mert V. Felix már 1440. augusztus 4-én azt követelte a zsinattól, hogy a pápai udvar fenntartására minden javadalmas tizedet fizessen.[3]) Giovanni Francesco Poggio, Eugénius titkárja, V. Felixet a »pokolkutyájának, aranyborjúnak, Mohamednek, Antikrisztusnak« nevezte el.[4])

Még erősebb szavakkal jellemzi Enea Sylvio, V. Felixnek egy időben titkárja.[5]) »Felix — mondja — néhány évvel később bájos leányát felajánlta feleségül III. Frigyes római királynak és vele menyasszonyi hozományúl 200 ezer arany forintot igért, ha Eugéniust elhagyva, őt Péter utódjának elismeri. Megborzadt a császár, és a legkevésbé sem akarta eskűjével az egyház szentségeit meggyalázni, azért övéihez fordulva így szólt: »Mások eladni szoktak pontifikálékat, ez meg szívesen venné, ha eladót találna.«[6])

Capistranói János, aki hevesen védelmezi a törvényes pápá-

[1]) Hunfalvy: Az oláhok története. II. 103. (Anton Kurz: Magazin für Geschichte, Literatur etc. Siebenbürgens, Kronstadt. 1884. 127.)

[2]) Weisz—Szabó: Világtört. VII. 109.

[3]) Wetzer—Welte: Kirchenlex. I. 2106.

[4]) Millot's: Allgemeine Weltgeschichte — Kirchliches Handlexikon II. 1526.: Poggio.

[5]) Wetzer—Welte: Kirchenlex. X. 47. »Als Secretär des Gegenpapstes stand er so eine Zeitlang mit diesem in engerer Verbindung.«

[6]) Naucleri: Chronographiae Generat. XLVIII. 1062.: »De hoc Felice Aeneas Sylvias: Felix, inquit, post aliquos annos filiam praestantem Friderico III. regi Romano in matrimonium obtulit, simulque dotis nomine auri nummum ducenta milia, si Eugenio relicto, se Petri successorem appellaret. Horruit Caesar, minimeque sacramento suo Ecclesiae sacramenta foedare voluit, atque ad suos conversus: Vendere, inquit, alii pontificalia solent, hic libenter emat, si reperiat venditorem.«

nak, Eugéniusnak, jogait, és e célból a pápa védelmére munkát is írt: »De auctoritate Papae et concilii«, szintén igen kíméletlenül támadja Felixet az előbb említett munkában: »Látjuk úgyanis a pusztulásnak undokságát, savoyai Amadeust, nem a szent helyen a római trónon, miután az Úr megakadályozta, hanem a profán, kiközösített és kiátkozott helyen, a viperák barlangjában, az ördögök gyülekezetében.«[1])

IV. Eugénius letétele és V. Felix megválasztása ellen a világ minden részéről tiltakoztak. Első sorban a három németországi egyházi választófejedelem, s több német herceg; VII. Károly francia király, Castilia királya, úgy hogy ezen országokban a baseli zsinatot elismerték úgyan törvényes zsinatnak, de az ellenpápát nem ismerték el törvényes pápának.[2]) Albert király ugyan a baseli zsinatot támogatta, de nem Felixet. Ulászló magyar király pedig mindjárt a megkoronáztatása után tartott országgyűlésen ünnepélyes nyilatkozattal Eugéniust ismerte el törvényes pápának és a baseli zsinat pártján álló egyházi férfiakat javadalmaiktól megfosztotta.[3])

V. Felixet csak a savoyai herceg, Albrecht bajor herceg és Svájc ismerték el törvényes pápának.[4]) Ezek példáját követte több kisebb német fejedelem és herceg.[5])

Enea Sylvio pedig ezen állapotot így festi le: »Franciaország és Spanyolország, Olaszország, Magyarország és Angolország Eugéniust követték. Savoya, Svédország a baselieknek, az argentinaiak és Szászországból a Cuminaiak, s Bajorország hercegei közül Albert, müncheni herceg, Felixnek hódoltak. Alfonzo Szicilia és Aragonia királya, a lengyelek és Bretagne lakói sem Eugéniusra, sem Felixre, hanem a baseli zsinatra hallgat-

[1]) Tractatus Juris Univ. XIII. 60. »Nam videmus abominationem desolationis, Amadeum Sabaudiensem, non in loco sancto, Romano throno, Domino prohibente, sed in loco profano, et excommunicato et interdicto, basiliscorum spelunca, demonumque caverna sedentem.«

[2]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. I. 2106.

[3]) Fraknói: Magyarország összeköttetése a szentszékkel. II. 41.

[4]) Fraknói: i. d. 5.

[5]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 266. »Albrecht von Oesterreich, Stephan Simmern und Zweibrücken.« Pastor azonban Albrechtet illetőleg tévedésben van, mert Albrecht mint császár és magyar király csak a baseli zsinatot támogatta, de IV. Eugéniust ezentúl is törvényes pápának ismerte el. Cf. Fraknói: Magyarország összeköttetése a szentszékkel. II. 31.

tak. Németország többi része bizonyos semlegességbe burkolódzott.«[1])

Egyszóval az egész keresztény világ összekavarodott és az egyház sorsa IV. Eugénius törhetetlen szilárdságától függött. V. Felix ugyanis összes rokonságát és ismerősét mozgósította és követségbe küldötte az európai fejedelmi udvarokhoz. Így Magyarországba Alexander, massovai herceget, Ulászló király közeli rokonát küldötte követül.[2]) Az új pápa és pártja különösen abban reménykedett, hogy sikerülni fog Filippo Maria Visconti milanói herceget, aki Amadeusnak veje, megnyerni; úgyszintén Alfonzót, Szicilia királyát, akivel IV. Eugénius évek óta háborút visel. E két férfiúnak megnyerése kétségkivül nagyot lendített volna sorsán és IV. Eugéniust a legkellemetlenebb helyzetbe sodorta volna; de ez még nem döntötte volna el a küzdelmet. Mindkét fél nagyon jól tudta, hogy a döntést csak a két legtekintélyesebb államnak, Franciaországnak és Németországnak magatartása hozza meg. Érthető tehát, hogy mindkét pápa igyekezett e két állam fejét magának megnyerni.

V. Felix Németországba titkárát, Enea Sylviót, küldé abban a reményben, hogy ennek ékesszólása III. Frigyest meghódítja. Ez meg is történt. Frigyes most Enea Sylviót küldötte IV. Eugéniushoz, akinek fellépése oly hatással volt reá, hogy ott hagyta az ellenpápát és ezentúl a császárnál IV. Eugénius érdekében munkálkodott.[3]) Ez volt a törvényes pápának első sikere. De jött több is. A német rendek több birodalmi gyűlésen tárgyalták Eugénius és Felix ügyét, de dönteni nem tudtak; minden gyűlés azzal végződött, hogy új egyetemes zsinatot kell egybehívni.[4]) Ezen közben több birodalmi fejedelem és herceg, köztük a trieri, kölni és szász választófejedelmek is, a baseli zsinat határozataihoz hajoltak, mig a császár Eugéniushoz közeledett.[5]) A császár most

[1]) Aeneas Sylvius: Descriptio Germaniae. c. X. »Gallia quidem atque Hispania, Italia quoque, Ungaria et Anglia Eugenium sequebantur: Sabaudia, Suicenses, Basilienses, Argentinenses ac ex Saxonia Carminenses simulque de ducibus Bavariae Albertus Monaci, Felici obediebant. Rex Aragonum et Siciliae Alfonsus Polonique et Britones nec Eugenio nec Felici, sed concilio Basileensium auscultabant. Reliqua Germania neutralitatem quamdam induit.«

[2]) Fraknói: Magyarország összeköttetése a szentszékkel. II. 47.

[3]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 273. — Weisz-Szabó: Világtört., VII. 110.

[4]) Weisz-Szabó: Világtört. VII. 110—111.

[5]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. I. 2107.

maga vette kezébe a dolgot. 1442. november 11-én Baselbe megy, hogy személyesen bírja rá V. Felixet a békére. Felix minden követ megmozgatott, hogy a császárt arra bírja, hogy őt törvényes pápának elismerje. Felajánlja neki leányát, Margitot; hozzá gazdag nász-hozományt igér; de Frigyes egy gazdag menyasszonyért nem volt hajlandó IV. Eugénius ellenében őt Szent Péter törvényes utódjának elismerni.[1])

III. Frigyes ezen magatartása és a német birodalmi rendek semlegessége Eugéniusnak helyzetét már nagyban megkönnyítették; s ezért erős reménye lehetett arra, hogy ha közvetlen ellenségeit lefegyverzi, V. Felixet és pártját teljesen elszigeteli. A német birodalomtól egyelőre nem kellett félnie, azért minden erejét arra fordította, hogy Filippo Maria Visconti herceget és Alfonzót, Szicilia királyát V. Felixtől elvonja, illetőleg a hűségben megtartsa. Ezen céljának megoldására legalkalmasabbnak találta Capistranói Jánost, aki már több alkalommal bebizonyította, hogy ilyen diplomáciai küldetésekre nagyon használható.

A pápa már 1440. év tavaszán el akarta küldeni Capistranói Jánost követségbe és ezért brevét küldött neki, hogy husvét után haladék nélkül jelentkezzék nála. Nagypénteken, azaz március 25-én, Milanóban kapta meg a pápai iratot.[2]) Mivel azonban betegeskedett, bizalmas barátai révén arra kérte a pápát, hogy mentse fel a követség alól. A pápa készségesen teljesítette kérését; s ennek következtében továbbra is Milanóban maradt.[3])

Cristoforo da Varese Capistranói János milanói szerepléséről ezt írja: »Tudván tehát Eugénius pápa, hogy az egész keresztény népnél mily nagy becsülésben áll Capistranói János okossága, éleslátása, tudománya és életszentsége miatt, azért az engedelmesség erejénél fogva kötelességévé tette, hogy előbb a milanói herceghez menjen, azután Franciaország azon részeibe, ahová a Szentlélek-Isten a szentegyház ügyének védelmezésére vezérli. Milanóba jött tehát a herceghez, akitől a római egyház legelső sorban félt, mivel maga a herceg az ellenpápa leányát vette

[1]) Weisz-Szabó: Világtört. VII. 111. — Wetzer-Welte: Kirch. I. 2107.

[2]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 55—58. Capistranói János levele. Mediolani 1440. Sabbato Sancto die 26. Martii.

[3]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 63—65. Capistranói János levele a miniszter generálishoz. Ex loco sanctae Mariae de Angelis prope Mediolanum 1440. die 5. Octobris.

feleségül; és nagy okossággal és szellemi erővel beszélt hozzá, ami által azon gondolkozását, hogy Amadeusnak pártját fogja, egészen megváltoztatta; de nemcsak a herceget magát, hanem a hercegnőt is, Amadeusnak leányát, atyja elhagyására bírta. Ezen felül az egész milanói népnek oly kedvesek voltak prédikációi, hogy a legnagyobb gyümölcsöt eredményezték.«[1])

Capistranói Jánosnak a miniszter generálishoz intézett leveléből világosan kitűnik,[2]) hogy Cristoforo da Varese a milanói tartózkodás okát tévesen adja elő. Ha a herceg megnyerése lett volna az ok, akkor a fenntebbi levélben ezt az okot hozhatta volna fel a miniszter generálisnak, mikor számon kérte tőle Milanóban való maradását. Capistranói János ezt nem tette, következőleg elesik ez az ok. Sőt többet is állíthatunk: október 5-ig a pápától nem kapott felhatalmazást, hogy a herceggel tanácskozzék.

Különben is a pápának Pilippo Maria Viscontival való helyzete, ha nem volt is barátságos, de tűrhető volt. A herceg Eugéniusszal kétszínű játékot űzött. Kezdettől fogva, amióta csak a baseli atyák a törvényes pápa ellen fordultak, ő a konspirációnak a lelke.[3]) Ő sugalmazta a baseli atyáknak is, hogy Eugéniust tegyék le.[4]) Külsőleg azonban mindig úgy mutatta magát, mint a törvényes pápának védőjét és legodaadóbb hívét. Erről tanúskodik Eugéniusnak 1439. február 21-én írt levele, amelyben nagy dícséretekkel halmozza el állhatatosságáért és a törvényes pápa iránt való engedelmességéért.[5]) De mikor 1439. nov. 5-én a baseli atyák megválasztották apósát, Amadeust, ellenpápának, nagyon kellemetlen és kényes helyzetbe került. Hogy IV. Eugéniust megbuktassa, arra szívesen vállalkozott volna, de attól, hogy apósának egyszerű csatlósa legyen, visszatartotta büszkesége és főképen nagyravágyása. A ravasz herceg ugyanis belátta azt, hogy apósa, akit egy töredék tett meg pápának, az egész kereszténységnek pápája sohasem lesz. Nem akarta magát olyan szekérnek a rúdjához kötni, amelynek sorsa egyes államok politikai magatartásától

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 501. Cristoforo da Varese: c. III.
[2]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 62—65. Capistranói János levele 1440. okt. 5-éről.
[3]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 229. Ed. II. 238.
[4]) Bergoma: Supplementum Chronicarum lib. 15. 283.
[5]) Acta Sanct. Oct. X. 290. — Raynald: Annales Ecc. VIII. 302.

függ. Ha apósát a bíbornokok többsége választotta volna meg pápának, nincs semmi kétség benne, hogy ezen esetben ő volna a legelső fejedelem, aki V. Felix pápának törvényességét védené. De a jelen esetben, amikor egyetlen egy bíbornok áll mellette, Filippo Maria Visconti, nem állhatott apósa oldalára. Feltételezhetjük, hogy az új pápa minden eszközt felhasznál vejének megpuhítására, de kárba veszett minden fáradsága. V. Felixnek keserűen esett vejének makacssága, akinek támogatására megválasztásakor bizonyára gondolt, sőt segítségét biztosra vette. Hogy V. Felix csakúgyan így gondolkozott, arról tanúskodik Franciscus Philaelphus, aki ezeket írja róla: »Mindnyájan megvallják, hogy azon szándékkal és azon gondolattal fogadta el ezt a nagy dolgot (a pápaságot), mivel a legkevésbé sem kételkedett, hogy veje a lehető legvágyódóbban követni fogja... De Filippo Máriát sem a kényszerűség, sem a könyörgések, sem a legnagyobb jutalmak és ajándékok reménye nem bírták rávenni, hogy igen kedves és nagyon érdemes apósát kövesse mind a mai napig: érzi ugyanis, hogy első kötelessége az, hogy Istennel legyen; senkinek többel nem tartozik, mint Istennek; semmiféle jutalom avagy ajándék nem hasonlítható össze az erénnyel és Istennel.«[1]) Ezen sorokat Franciscus Philaelphus 1440. június 16-án írta, de Filippo Maria Visconti jellemét nem domborítja ki eléggé.

Az előadottak eléggé világosan feltűntetik, hogy Filippo Maria nem ismerte el apósát törvényes pápának. És így téved a nagynevű író, Wadding, mikor azt írja, hogy Filippo Maria Visconti V. Felix pártján állott.[2]) A fenntebbi tények ennek ellentmondanak; de ellentmond ennek azon körülmény is, hogy Capistranói János ugyanebben az időben Milanóban egy évnél tovább zavartalanúl prédikál. Azt pedig fel sem lehet tételezni, hogy ő, aki épen akkor írt egy munkát a pápa tekintélyéről, amelyben a legerősebb szavakkal kelt ki az ellenpápa ellen, a szószéken hallgatott volna. Sokkal tűzesebb vérmérsékletű ember volt, hogysem ezt hallgatással mellőzni tudta volna; sőt sokkal szókimondóbb, hogysem ezt keblébe zárta volna.

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 290. — Raynald: Annales Ecc. VIII. 343.

[2]) Wadding: Annales Min. XI. 97. »Opera S. Capistrani ducem Mediolanensem, Philippum Mariam, alioquin Eugenio infensum, et Burgundum Philippum alterum cum aliis multis Felicianae parti detractos et Eugenianae adjunctos fuisse.«

Filippo Maria Visconti nem gördített akadályt Capistranói János prédikálása elé, mert ezzel is be akarta bizonyítani, hogy nem csatlakozott apósához. El lehet tehát fogadnunk Van Ecke azon érvelését, hogy Filippo Maria Visconti nem volt Felix-párti, de tartani lehetett attól, hogy azzá lesz. Szerinte tehát Capistranói Jánost Eugénius nem azzal bízta meg, hogy a herceget Felix pártjáról elvonja, hanem, hogy ő iránta való hűségben megtartsa.[1])

Mikor bízta meg Eugénius Capistranói Jánost a herceg megnyerésével, adat hiányában meg nem állapíthatjuk. Valószínűleg 1441-ben, mikor a politikai viszonyok olyan fordulatot vettek, hogy mind Eugénius, mind Filippo Maria Visconti szükségesnek látták az egymáshoz való közeledést.

Az örökösen számító herceg úgyanis rendezni akarta örökségét. Fiú gyermeke nem lévén, leányának Bianca Máriának akarta hagyni hercegségét. De mivel ez nem volt törvényes gyermeke, nagyon félt, hogy halála után nem ismerik el Milanó törvényes uralkodójának. Hogy biztosítsa leányának jogát és megakadályozza a hercegségre vágyakozók számításait, a hatalmas Francesco Sforzát szemelte ki leányának férjeül. Francesco Sforza és Niccolo Fortebraccio azonban néhány évvel ezelőtt épen a Visconti herceg biztatására, aki minden áron bosszút akart állani Eugéniuson, betörtek az Egyház-államba és elfoglalták Ancona-tartományt és még néhány községet a pápai államból.[2]) A pápa csak úgy tudta elhárítani a zivatart, hogy Francesco Sforzának éltefogytáig neki adta a tartományt és az egyház gonfaloniere-vé tette.[3]) A pápa azonban nem tudta elfelejteni ezt az erőszakosságot és csak az alkalomra várt, hogy a kicsikart tartományt visszavehesse tőle. Ezen ellenségeskedések élét akarhatta elvenni Visconti, mikor közeledett Eugéniushoz, hogy leendő vejének helyzetét biztosíthassa. Nem túlozunk tehát, mikor azt állítjuk, hogy politikai okok is közreműködtek, hogy Eugénius és Visconti között a béke létrejött.

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 290.

[2]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Editio II—a. 239.

[3]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 970. — Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 239: »Mit Sforza wurde im März 1434. ein Betrag abgeschlossen, dem zufolge dieser kühne Soldbandenführer zum Vikar in den Mark Ancona und zum Bannerträger der Kirche ernannt wurde.«

Capistranói János helyzete a milanói udvarban nem volt könnyű. Nagyon csinyján kellett bánnia a herceggel, ha nem akarta ezen zsarnok úr haragját magára vonni, és így az egész ügyet tönkretenni. Helyzete annál kényesebb volt, mivel Visconti felesége — mint már mondottuk — Amedeusnak, az ellenpápának, leánya volt, aki bizonyára iparkodott férjét saját atyja részére megnyerni. A dologban csak az volt a legnagyobb szerencse, hogy a durva herceg nem sokat adott nejére. Cristoforo da Varese úgy nyilatkozik, hogy Capistranói Jánosnak sikerült nemcsak a herceget, hanem még a hercegasszonyt is rábírni, hogy IV. Eugéniust ismerjék el törvényes pápának.[1]) Kétségtelen, hogy ez nagy eredmény volt. De ha igaz véleményt akarunk mondani, úgy ezt nem lehet csupán Capistranói János ékesszólásának tulajdonítani, hanem a politikai viszonyoknak is. »Az a régi kígyó — mondja kortársa San Antonino, firenzei érsek[2]) — aki életében sem Istentől nem félt, sem embert nem tisztelt«, bizonyára most sem a meggyőződésére hallgatott, mert őt nem a lelkiismeret vezette tetteiben, hanem a haszonlesés. A békekötés sokáig húzódott, mert a herceg még mindig kétszínű játékot folytatott. Közben a házasságot is megkötötték leánya és Francesco Sforza között 1441-ben október 24-én,[3]) s a béke még mindig késett, míg végre 1442-ben létrejött Eugénius és Visconti között.[4]) Francesco Sforzával azonban a pápa nem tudott megbékülni. A harc tovább folyt éveken keresztül, végül is a pápa győzelmével végződött; halála előtt néhány nappal értesült, hogy az egész Ancona-tartományt visszafoglalták Jesi város kivételével.[5])

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 501. Cristoforo da Varese: c. III.

[2]) Antonini: tit. 22. c. 11. §. 17.: »Eo tempore diem clausit extremum serpens ille antiquus, non dierum, sed astutiarum, ex ventris profluvio, et sicut in vita sua nec Deum timens, nec homines verens fuit, ita et in morte sine Sacramento decedens, quinimo cum et Medicus ejus hortaretur eum ad confessionem illi mandari fecit, ut amplius non visitaret eum.« Cf. Claudii Fleuri: Hist. Eccl. XXVIII. 185.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 446.

[4]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. I. 2107.

[5]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 269.

55. §. Capistranói János Fülöp Burgundia fejedelménél.

Az életrajzírók szerint Capistranói János a milanói udvarból egyenesen Burgundiába ment, hogy ennek uralkodóját, Jó Fülöpöt a törvényes pápa, IV. Eugénius, hűségében megtartsa. Wadding a fenntebb már idézett soraiban azt állítja, hogy Fülöp az ellenpápa, V. Felix, pártjára hajolt.[1]) Ez az állítás azonban tévedés. Eugénius leveleiből világosan kitetszik, hogy nem csatlakozott Felixhez, hanem IV. Eugénius pártján van. Eugénius pápa ugyanis 1439. szeptember 5-én levelet intézett VII. Károly, francia királyhoz, amelyben Fülöpről eképen nyilatkozik: »Nagy dícséretre méltó dolgot cselekedett, kedvelt fiúnk, a nemes férfiú, Fülöp, Burgundia fejedelme, a te rokonod, aki nyílt levélben súlyos bűntetés terhe alatt parancsolta meg országaiban, hogy annak a leggonoszabb konventikulum leveleinek senki se engedelmeskedjék és azt országaiba senki behozni ne merészelje.«[2]) Három nappal előbb pedig, azaz szeptember 2-án Fülöphöz írt levelet ugyanez a pápa és abban így ír: »Folytasd tehát, amint megkezdetted, felvevén az egyház egységének és a mi tekintélyünknek védőpajzsát azoknak megátalkodott gonoszsága ellen, akik, amint nyíltan látod, Isten egyházának szétdarabolását és szétrombolását elhatározták.«[3]) Nicolao da Fara tudósításából is kiviláglik, hogy Fülöp nem volt V. Felix pártján: »Tanú, Fülöp, a burgundiaiak kiváló királya, aki őt, mikor Eugénius hozzá küldötte, hogy Savoyai Amadeusnak, az ellenpápának, szakadárságához ne csatlakozzék, nemcsak mint követet, hanem mint prédikálót is meghallgatta; és akit János Eugénius iránt való engedelmességében úgy megerősített, hogy oly bizalommal és alázatossággal volt eltelve iránta, hogy a legnagyobb kincsnek vallotta, ha úrának tarthatja.«[4])

Mikor ment Capistranói János a burgundiai fejedelemhez? Erre biztos adatunk nincsen. Az életrajzírók úgyan azt mondják, hogy ezen megbízatásához a milanói udvarból ment; de ezt az időpontot egyetlen egy író sem jegyzé fel. A körülmények összevetése arra utal, hogy vagy az 1441. év második felében, vagy

---

[1]) Wadding: Annales Min. XI. 97. — Acta Sanct. Oct. X. 290.
[2]) Raynald: Annales Ecc. VIII. 314. — Acta Sanct. Oct. X. 290.
[3]) Raynald: Annales Ecc. VIII. 315. — Acta Sanct. Oct. X. 290.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 448. Nicolao da Fara: c. III.

az 1442. év első részében kelt útra. Ezen év második felében úgyanis már Burgundiában találjuk. November 8-án Besançonban van. Innen írt levelet Colette de Corbie klarissza-nővérnek a mondott napon, amelyben megengedi neki, hogy az obszervánsok közül választhat egy vagy két rendtagot kolostorainak megvizsgálására.[1])

Még egy másik levele is van, amely bizonyságúl szolgál arra, hogy 1442. évben Burgundiában tartózkodhatott. 1443. január 9-én Brüsszelből ír levelet a kölni tartomány miniszteréhez, akinek a hit védelmére egy kis művet ajánl és értesíti azon győzelemről, amelyet a lengyel király aratott a törökök felett.[2])

Ezen két okmány tehát hitelesen bizonyítja, hogy Capistranói János 1442-ben Burgundiában járt. Itt végzett dolgairól nagyon gyér adataink vannak.

Követségi ténykedéséről megemlékezik Cristoforo da Varese a következőképen: »Franciaország részeibe indulván, legelőször is egyéb fejedelmek között Burgundia hercegéhez megy: akinek oly bölcsen, oly hévvel, oly világosan szónokolt a római egyház méltóságáról, az egyetlen pápáról, Szent Péter valódi örököséről, Eugéniusról, és a szakadárság legnagyobb veszélyéről, hogy maga a herceg is elítélte Amadeus esztelenségét és megígérte, hogy semmiben sem akar vele egyezkedni vagy neki segítséget nyújtani.«[3])

Nicolao da Fara szintén megemlíti ezt a követséget, de szokásához híven most is röviden, mint fenntebb előadtuk. Ő is, mint a többi életrajzírók kiemelik, hogy Capistranói János tisztét jól teljesítette és Fülöpöt egészen megnyerte a törvényes pápa részére.[4])

Mindkét író előadásában a fősúlyt nem a politikára, hanem Capistranói János életére és prédikációinak eredményére helyezi. Ezért emeli ki Nicolao da Fara, hogy Fülöp Capistranói Jánosban nemcsak a követet látta, hanem a népszónokot is.[5]) Cristoforo

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 302. — Acta Sanct. Martii I. 536. — Antonio de Palermo: Tom. V. vol. III. 68—69.

[2]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 69—73. — Ex nostro Conventu Bruxellensi 1443. die 9. mensis Januarii.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 501. Cristoforo da Varese: c. III.

[4]) Sedulius: Hist. Seraph. 396. — Gonzalez: Vita di S. Giov. 75. — Sannig: Der Chronicken. IV. 85.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 448. Nicolao da Fara: c. III.

da Varese még többet jegyzett fel: »Végül a herceg és a hercegné a boldog férfiú iránt oly nagy tiszteletet tanúsítottak, mintha őt apostolnak, vagy az Úr angyalának tartották volna. A hercegné kérésére igen hosszú útat kellett megtennie, hogy egyetlen fiát áldásában részesítse. Nagyon erősen hitte, hogy ilyen atyának és az Úr barátjának áldása Istennek nagy kegyelmét árassza fiára.«[1])

Miután a burgundiai fejedelemnél küldetését szerencsésen elvégezte, hozzáfogott másik céljához, amelyre a pápa 1442. szept. 1-én kelt bullájával felhatalmazta,[2]) tudniillik: a toursi, a burgundiai, a francia és más, az Alpeseken túl levő (ultramontán) franciskánus kolostorok megvizsgálásához. Ezen célból aztán végigjárta a mondott tartományokat, hogy jelentést tehessen a pápának az itteni állapotokról is. Ezen utazásában mindig szem előtt tartotta az egyház legfőbb érdekét: az egységet. Ezért mindenütt, bárhol fordult is meg, nem szűnt meg hangoztatni Eugénius pápa törvényességét és Amadeus ellenpápa gyalázatos eljárását. »A legnagyobb eredményt — írja Cristoforo da Varese — a lelkeknél mégis beszédeivel és életszentségével aratta. Mindenki úgy hallgatta őt, mint Istennek szolgáját, mindenki úgy tisztelte őt, mint az apostoli szentszék legméltóbb követét. Ezért aztán az ellenpápa, Amadeus, a hozzácsatlakozókkal minden módon arra törekedett, hogy vagy elűzze, vagy láb alól eltegye.«[3])

Capistranói János működése azért volt kellemetlen az ellenpápának, mivel nagyon közel volt székhelyéhez, Lausanne városához; másrészt azért is, mivel oly nagy hatással beszélt mindenütt, hogy »az úraktól mindent megnyert, amit akart és az ellenpápa ellen buzgón harcolt.«[4])

Sajnos, az életrajzírók nem sokat jegyeztek fel ezen útjáról. Cristoforo da Varese említi, hogy megfordult Vienneben is, ahol egyik prédikációján hevesen támadta a baseli zsinatot és azt hangoztatta, hogy a zsinat atyái vakmerőséget követtek el, midőn a törvényes pápa, Eugénius, életében új pápát választottak. »Az egyetem főbb tudósai közül néhányan ezt nagyon zokon vették és azzal fenyegetőztek, hogy ez ellen nyilvánosan tiltakoz-

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 501. Cristoforo da Varese: c. III.
[2]) Hermann: Cap. triumph. 140—142.
[3]) Acta Sanct. Oct. X 501. Cristoforo da Varese: c. III.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 501. Cristoforo da Varese: c. III.

nak. Midőn ez hitelesen tudomására jutott az Atyának, megismételte azt, amit mondott és annyi ész-okokkal s bizonyítékokkal támogatta szavait, hogy jóllehet a fenntebb említett tudósokat a vitatkozásra meghívta, mégis senkisem merészelt nyilvánosan fellépni, hogy az ellenkezőt bebizonyítsa.«[1]) Mikor járt Franciaország ezen városában? Adatok hiányában közelebbről nem tudjuk meghatározni. Csupán egyetlen biztos adatunk van. 1443. január 9-én Brüsselből levelet írt a kölni tartomány miniszterének.[2]) Ez a levél elárulja, hogy ezen útjában még Flandriában is megfordult.

Ellenségei azonban nemcsak szóban támadták, hanem tettel is. A XV. század durva erkölcsei az ellenfelet legtöbbször erőszakosan tették el az útból.

Céljuk kivitelében az eszközökben nem válogattak. Nicolao da Fara említi, hogy Franciaország területén két ízben akarták megmérgezni, de Isten különös kegyelme folytán megmenekült.[3])

Cristoforo da Varese szerint pedig egy alkalommal ezen útjában az ellenpápa hívei útját állták, szidalmazták, fenyegették, de Capistranói János nyugodt fellépésére és szelíd szavaira, amelyekkel felvilágosítani igyekezett őket, szabadon bocsátották.[4])

Küldetését sikeresen megoldván, visszatért Itáliába, hogy jelentést tegyen a pápának. A pápa nagy örömmel fogadta követét[5]) és még nagyobb örvendezéssel hallgatta jelentését. Az egyik életrajzíró azt állítja, hogy a pápa a bíbornoki testület jelenlétében fogadta és az egyház legfőbb méltóságai előtt mondott neki köszönetet azon fáradozásaiért, amelyeket az egyház érdekében kifejtett.[6])

Az életrajzírók nincsenek tisztában, vajjon a pápa most akarta-e kitüntetni valamelyik püspökséggel, vagy más alkalommal. Életrajzírói ugyanis megemlítik, hogy Eugénius pápa a rieti és az aquilai püspökség élére akarta állítani.[7]) Eugénius 1431-ben

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 515. Cristoforo da Varese: c. VII.
[2]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 69—73.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 448. Nicolao da Fara: c. III.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 501. Cristoforo da Varese: c. III.
[5]) Acta Sanct. Oct. X. 501. Cristoforo da Varese: c. III. »ab Eugenio papa, qui eum miserat, honorifice susceptus est.«
[6]) Hermann: Cap. triumph. 268—269.
[7]) Acta Sanct. Oct. X. 449. Nicolao da Fara: c. III. »Voluit quippe eum aliquando Ecclesiae Reatinae et Aquilanae pastorem praeficere.« — Sedulius: Hist. Seraph. 396.

lett pápa, és ugyanezen évben lett Aquila püspöke Amicus, aki 1431—1472-ig kormányozta az egyházmegyét,[1]) minélfogva ez ebben az időben nem volt üresedésben. Érdekes, hogy ennek püspökké választását Capistranói János előre megjövendölte.[2]) Tehát ebben az időben csak a rietii püspökségről lehetett szó, ha az üresedésben volt. De erre adatot sehol sem találtunk.

56. §. Capistranói János VII. Károly francia királynál.

Franciaország a pápaság ezen mozgalmas idejében élethalál harcot vívott százados ellenségével, az angolokkal. Jeanne d'Arc, az orleansi szűz, elvérzett úgyan ezen küzdelemben, de szelleme életet öntött a francia nemzetbe, amely az aranyhimzésű liliomos lobogót győzelemről-győzelemre vitte. Az ország lassankint kiheverte a régi sebeket és kezdte erejét kifejteni. Nem a tehetetlen király, VII. Károly, érdeme ez, hanem azon buzgó hazafiaké, akiket Jeanne d'Arc dicsőséges szelleme vezetett. Ezen nemzeti küzdelemben Franciaország nem ért rá arra, hogy a pápaság küzdelmeibe tevőlegesen beavatkozzék. A baseli zsinat utójátékai VII. Károlyt és kormányát hidegen hagyták. A bourgesi zsinaton ugyan 1438. július 7-én a francia főpapok határozattá emelték az úgynevezett »pragmatica sanctió«-t, amelyben a pápa kezéből kiveszik a püspökök kinevezési jogát és kimondják, hogy a zsinat határozatai a pápa fölött vannak,[3]) de egyébként a törvényes pápával sem most, sem később nem szakítanak. Ez a viszony akkor sem változott, mikor a baseli atyák ellenpápát választottak. Kitűnik ez Eugénius azon leveléből, amelyet 1439. szeptember 7-én küldött a francia királyhoz,[4]) amelyben példaképen állítja szemei elé a burgundiai fejedelmet. Ugyanekkor

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 513. »Amicus Agnifilus episcopatum Aquilanum administraverit ab anno 1431. — ad 1472., ante scilicet anno 1464., Cardinalis a Paulo II. Creatus.« — Pastor: Geschichte der Päpste. I. Editio II. 700. — Acta Sanct. IV. Maii 719.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 512: »Undecimam (visionem) habuit in quodem eligendo in Episcopum Aquilanum. Fuit enim quidam de Roca de Medio, Aquilanae dioecesis, qui vocabatur D. Amicus, et hic multum familiaris erat Patri. Cui semel praedixit, quod futurus erat Aquilanensis episcopus, quod in brevi tempore completum est; prout hodierna die episcopus iste testatur.«

[3]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 269. — Weisz-Szabó: Világtört. VII. 29.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 290.

írt levelet a burgundiai fejedelemnek is, akinek szívére köti, hogy hasson oda a fejedelmeknél, »de legfőképen legkedveltebb fiúnknál, Károlynál, a franciák kiváló királyánál,« hogy a baseliek gonoszsága semmit se tudjon elérni.[1])

A gyönge jellemű és erkölcsű királyban azonban nem bízott IV. Eugénius, azért időnkint követeket küldött hozzá, hogy meggátolja az elszakadást. Így adatunk van arra, hogy Giulielmo di Casalét, a franciskánusok miniszter generálisát, is elküldötte hozzá.[2])

Mikor a burgundiai fejedelemhez ment követségbe, akkor érintette Capistranói János Franciaországot is, mert egyenesen Savoyán keresztül nem mehetett rendeltetési helyére, de ezen alkalommal nem tárgyalt VII. Károllyal. Legalább erre vonatkozólag semmiféle adattal sem rendelkezünk. 1443. év elején még Flandriában van és csak március havában térhetett vissza a pápához. A pápa és a francia király közötti viszony továbbra is változatlan maradt, mert VII. Károly a teljes semlegességet fenntartotta.

Eugénius nem bolygatta a dolgot, hiszen VII. Károly annyira el volt foglalva országa ellenségeivel, hogy nem igen gondolt V. Felix ellenpápa mesterkedéseire. Egyébként Eugéniust is jobban foglalkoztatta az egész kereszténységet fenyegető török-előnyomulás, mint az ellenpápának kátyuba került vergődése.

A fenyegető török veszedelem első sorban Magyarországot érte, ezt kellett első sorban megmenteni. Elküldötte ide teljeshatalmú követül (legatus a latere) Giuliano Cesarini bíbornokot 1442. március elején.[3]) Megbízatása kettős volt: hogy az országban dúló viszályt szűntesse meg és a királyt a törökök ellen háborúra sarkalja. Mialatt a követ e két dolog létrehozásán fáradozott, a pápa Európa többi országaiban is hangulatot akart kelteni. Ezért 1443. év első napján bullát bocsátott ki az egész keresztény világhoz, amelyben élénk szavakkal ecsetelte a fenyegető veszélyt és felszólította az összes egyházi javadalmasokat, hogy jövödelmük egy tizedét adják a törökök ellen való háború céljaira.[4]) 1444. jan

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 290.
[2]) Hermann: Cap. triumph. 268—269. — Fitzgerald: Saint John Capistran. 38.
[3]) Fraknói: Magyarország összeköttetései. II. 43.
[4]) Fraknói: Magyarország összeköttetései. II. 51. — Raynald: Annales Eccl. IX. 413.

25-én kelt bullájában újra segítséget kér.[1]) A pápai felszólításnak egész Európában volt hatása, de Magyarországon ért el legnagyobb sikert. Giuliano Cesarini buzgólkodása folytán a magyar rendek I. Ulászló király és Hunyadi János beleegyezésével felbontották a törökökkel a minapában megkötött békét és megindították a háborút Murad szultán ellen. A hadjárat szerencsétlenül végződött: a várnai csatában (1444. nov. 10.) elesett I. Ulászló, magyar király, de megölték Giuliano Cesarinit is, a pápai követet.

A pápát lesújtotta ez a szerencsétlenség, de azért nem csüggedett el. Új szövetség létesítésén fáradozott. Mikor 1446. tavaszán Hunyadi János Magyarország kormányzója lett, Cristoforo coronii püspököt küldötte hazánkba azon célból, hogy segítségét felajánlja az országnak és lelkesítse Hunyadit és a rendeket a háborúra.[2]) E végett aztán felkereste ismét követei útján az európai fejedelmi udvarokat. A francia király udvarához Capistranói Jánost szemelte ki. Útasítja ezért Pietro albanói püspököt, a közönségesen »Fuxo«-nak nevezett bíborost, aki a pápának teljeshatalmú követe (legatus a latere) volt Dél-Franciaországban,[3]) hogy egyengesse útját a királyhoz. A bíbornok készségesen eleget tett a parancsnak és 1446. október 1-én levelet írt a iurisdictiója alá eső országrészek összes egyházi és világi előljáróinak, hogy Capistranói Jánost és kíséretét a legnagyobb előzékenységgel fogadják és útjába semmiféle akadályt ne gördítsenek.

A bíbornok a küldetés célját ezen rövid mondatban foglalta össze: »Nektek és közületek mindenegyesnek tudomására adjuk jelen levelünkkel, hogy Úrunk, Eugénius pápa, az apostoli széket és az egész kereszténységet érdeklő bizonyos ügyekben a világ különböző részeire Krisztusban kedves testvérünket, Capistranói János ferencrendi szerzetest, e sorok átadóját, rendelte. Amiért is

---

[3]) Pettkó: Kapisztrán János levelezése. 6. — Schematismus Prov. S. Joh. de Cap. 10.

[4]) Fraknói: Magyarország összeköttetése a szentszékhez. II. 67.

[1]) Wadding: Annales Min. XI. 262. — Hermann: Cap. triumph. 290. »Petrus miseratione divina Episcopus Albanensis, S. R. E. Cardinalis de Fuxo vulgariter nuncupatus, in civitate Avinionensi et Comitatu Venaysino pro Domino nostro Papa, et Sancta Romana Ecclesia in temporalibus Vicarius generalis, ac in Arelatensi, Aquensi et nonnullis aliis provinciis, civitatibus et dioecesibus a latere Sedis Apostolicae legatus.« 1446. október 1-én kelt leveléből.

titeket és közületek mindegyiket kegyesen és jóakaratúlag kérünk, hogy magát János testvért és társait ti, prelátus úrak, és közületek mindenegyes, kegyesen fogadjátok és vele az Úrban szeretettel bánjatok.«[1])

Capistranói János ezen időben Aquilában tartózkodott. Innen keltezte 1446. október 18-án azon levelét, amelyben Joppa úrnőnek, Rogerio aquilai patricius feleségének, engedélyt adott, hogy gyóntatót válasszon.[2]) A következő napon ugyanilyen engedélyt adott Giovanni de Pragonettis úrnak és feleségének.[3]) A követséget csak ezután kezdhette meg. A követségről egyébként keveset tudunk. Ribadineira érinti csupán; ő ezt mondja: »Elküldötte (a pápa) Olaszország városaihoz és fejedelmeihez, hogy a törökök zsarnoksága megtörésére seregeket gyűjtsön. Ugyanezen okból küldötte a franciák királyához Pietro, Albano püspökével, a »de Fuxo« bíbornokkal.[4])

Hueber már többször említett művében arról tudósít, hogy Eugénius pápa Tommaso Parentucelli di Sarzana bolognai püspök és bíbornok kíséretében küldötte Burgundiába és Franciaországba, ahol Tommaso di Sarzana jobbkeze és legfőbb tanácsadója volt Capistranói János, »akinek erőteljes és meggyőző beszéde által a nevezett bíboros úr ezen koronás főknél, miként mondottuk, Eugénius pápa érdekében minden jót kieszközölt és megnyert.«[5])

Huebernek ezen tudósítása csak Franciaországra vonatkozhatik, mert Burgundiában nem működhetett még vele. Tommaso Parentucelli di Sarzana ugyanis csak 1444. november 27-én lett Bologna püspöke[6]) és csak 1446. december 16-án tette meg

[1]) Wadding: Annales Min. XI. 262. — Hermann: Cap. triumph. 290. Pietro, albanói püspök, levele 1446. okt. 1-én.

[2]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. 225. — Datum Aquilae die XVIII. Octobris 1446.

[3]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 225. — Datum Aquilae die XIX. Octobris 1446.

[4]) Ribadineira: Flores Sanct. IV. 590.: »ut subsidia ad reprimendam Turcarum tyrranidem conferrent. Item ad Regem Galliarum cum Petro Episcopo Albanensi, Cardinali de Fuxo eadem in causa.«

[5]) Hueber: Dreyfache Chronih. 351.: »durch dessen Krafft reiche und anmuthige Underhaltung der obgemelde Herr Cardinal bey dessen gekronten Haupten, wie gesagt, für den Papst Eugenius alles Gutes hat ausgewurcket und erhalten.«

[6]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 304. — Itt a második jegyzetben erélyesen tiltakozik az ellen, hogy ebben az időben Bologna érsekség lett volna. Szerinte érsekséggé csak 1582-ben lett.

Eugénius bíbornoknak.[1]) 1446. szeptember havában Frankfurtban van a birodalmi gyűlésen,[2]) ahonnan Juan Carvajal bíbornokkal Rómába megy, ahova december 17-én érkeznek meg és Tommaso Parentucellinek a pápa Róma kapuja előtt adatja át a bíbornoki kalapot.[3])

Ezek a tények határozottan ellentmondanak annak, hogy Burgundiában Capistranói János és Tommaso Parentucelli együtt működtek, a francia szereplést azonban nem zárják ki, de nagyon szűk időre korlátozzák. De ezt is csak azon esetben tekinthetjük megtörténtnek, ha a bolognai bíbornok a frankfurti gyűlésről egyenesen Franciaországba utazott. S csak miután itt Capistranói Jánossal a királynál a követség ügyeit elintézte, indult Rómába.

Meddig maradt most Franciaországban Capistranói János és mit végzett? Forrásaink nem árulják el. Ezen bizonytalanság következtében az életrajzírók sem tudnak egyöntetű megállapodásra jutni. Így Kerval egy azonkori krónikára[4]) hivatkozva, azt állítja, hogy 1446-ban rendi ügyekben[5]) és V. Felix mozgolódásának ellensúlyozására ment Franciaországba.[6])

A leghelyesebb álláspont az, ha feltételezzük, hogy mind a három ügyben dolgozott. Lehetetlen ugyanis azon álláspontra helyezkedni, hogy Capistranói János elmellőzte volna ezt a két utóbbi ügyet, ha azok elintézésére alkalom nyílik. Sokkal jobban szerette rendjét, hogy sem a visszaéléseket eltűrte volna; nagyobb tisztelettel és ragaszkodással volt a törvényes pápa iránt, hogy sem ezen a vidéken, ahol az ellenpápa folytonos izgatást fejtett ki, alkalomadtán ne támadta volna V. Felixet. Nicolao da Fara tudósítása sem ad felvilágosítást arra, mikor lépett fel V. Felix ellen. Ő röviden csak ennyit mond: »Tanú Franciaország, ahol a baseli szakadás idejében Eugénius pápa parancsára az egyháznak és rendjének rábízott ügyeit a legpontosabban és a legbuzgóbban teljesítette... Tanú ismételten Franciaország, ahol

[1]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IX. 294. — Weisz-Szabó: Világtört. VII. 599. — Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 304.

[2]) Migne: Histoire Ecclesiastique XXIV. 1214. — Cf. Weisz-Szabó: Világtört. VII. 112.

[3]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. II. 2003.

[4]) Analecta Franciscana. II. 316. Glassberger krónikája.

[5]) Kerval: Un frère Mineur d'autrefois. 30.

[6]) Kerval: Un frère Mineur d'autrefois. 81.

azok, akik józan tanítását nem tűrhették és akiket a vallási intézkedése felingerelt, kétszer megmérgezték italát, ámbár Krisztus kegyessége nagyobb dolgokra való tekintetből megmentette.«[1])

Capistranói János 1447. január 17-én Penne városában tartózkodik.[2]) S így alkalma volt még a beteg pápával beszélni, aki csak február 27-én halt meg, amikor Capistranói János már Aquilában prédikált.[3])

1) Acta Sanct. Oct. X. 448. Nicolao da Fara: c. III.
2) Acta Sanct. Oct. X. 277.
3) Acta Sanct. Oct. X. 460. Nicolao da Fara: c. III.

MÁSODIK FEJEZET.

57. §. Capistranói János küzdelme a fraticellókkal.

A fraticellók eretnek felekezet volt, amely különböző néven szerepel a régi iratokban, mint: fraticelli, fratres de paupere, beguini, beguinae, begardae, apostolici, apostoli, pseudo-apostoli és dulcinistae.[1]) Ezek a különböző elnevezések mutatják a zavart, amelyet ez az eretnek-felekezet az írók között előidézett. »Egy tarka zagyvalék, — mondja a tudós Ehrle, — melyet az emberek igen gyakorta a fraticellók név alatt szoktak összefoglalni.«[2])

XXII. János pápa 1317-ben »Sancta Romana et universalis Ecclesia« kezdetű bullájában ezeket írja: »Némely férfiak a profán köznépből, kik magukat közönségesen fraticellóknak, vagy a szegény élet testvéreinek, bizochi-nak, vagy beguini-nek, vagy más néven nevezik, Itália egyes részeiben, nem különben Szicilia szigetén a narbonei és toulousi tartományokban és a tengereninneni és a tengerentúli városokban, megyékben, tartományokban, a mondott kánonok ellenére új szerzetesi ruhát vettek fel, congregációkat és kis konventeket alapítottak és más eféléket kíséreltek meg.«[3])

Kétségenkívül Szent Ferenc rendjének nagy népszerűsége adott arra lökést, hogy sokan, még pedig teljesen hivatásnélküli egyének, megkísérelték, hogy új szerzetesrendeket alapítsanak, amelyek Szent Ferenc rendjének vagy csupán utánzatai voltak belső tartalom nélkül, vagy épen eltorzításai. Egyszerűen felvették a csuhát és a szandált, minőket a ferencrendiek viseltek; koldulva és kéregetve járták be a falvakat és városokat, a legtöbb helyen

---

[1]) Chronologica Historico-Legalis I. 116.

[2]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 1926.

[3]) Chronologia Historico-Legalis. I. 116. »Nonnulli profanae multitudinis viri, qui vulgariter Fraticelli, seu Fratres de paupere vita, Bizochi, sive Beguini, vel aliis nominibus nuncupati, in partibus Italiae nec non in Insula Siciliae Comitatu Provinciae Narbonensis et Tolosanensis civitatibus, et dioecesibus et provinciis aliis diversis Cismarinis et Ultramarinis partibus contra dictos Canones habitum novae Religionis assumpsisse, Congregationes et Conventicula fecisse, atque alia id generis attentasse.« Cf. Acta Sanct. Oct. X. 224. lapon, amely szerint ez a bulla 1331. XIV. Calendas Martii« jelent meg.

prédikáltak is, minélfogva úgy tűntek fel, mintha Szent Ferenc szerzetéhez tartoztak volna. Alapítójuk a ferrarai Ermanno Pongilupi volt, aki a 13. század közepén élt[1]) és akit halála után (1260) követői szentnek tartottak, amiért aztán VIII. Bonifác csontjait elégettette.[2])

Ugyanebben az időben lépett fel apostolnak a parmai származású kézműves, Gerardo Segarelli, és ennek tanítványa, Dolcino. Tanításaikban mind az egyházat, mind Szent Ferenc rendjét hevesen támadták. Szerintök mindkettő eltért eredeti rendeltetésétől, mert elhagyták a szegénységet. Szegény, vagyis lelki egyházat kell tehát alapítani, a gazdag vagyis a testi egyház ellenében, és azután egy szegényebb, de tökéletesebb rendet kell felállítani, mint Szent Ferenc rendje. Ez utóbbit pedig meg lehet valósítani az által, ha, miként Szent Ferenc fiainak nincsen állandó lakásuk, nekik sincsenek állandó regulájuk és fogadalmaik.[3])

A pápák a legerélyesebben léptek fel ezen eretnek-felekezet ellen; IV. Honorius 1280-ban, IV. Miklós 1290-ben, VIII. Bonifác 1297-ben bocsátottak ki ellenök szigorú rendeleteket. Segarelli 1300-ban Parmában a máglyára került ugyan eretnek tanításaiért, de Dolcino még fanatikusabban tűzelte követőit az egyház és az állam ellen. Mintegy 3000 követője Lombardiában, különösen a Vercelli egyházmegyében 1305. év óta gyújtogatva és fosztogatva, két éven keresztül garázdálkodott, míg végre a kereszteshad, amely ellenök nyomúlt, szétverte őket. Dolcinót és társát, Longino di Bergamót kegyetlenül kivégezték.[4]) A mozgalmat itt elfojtották ugyan, de meg nem szűntették.

Szent Ferenc rendjében a szegénységért dúló harc továbbra is szőnyegen tartotta ezt a mozgalmat. 1221-től kezdve folytonosan vitatkoznak Krisztus és az apostolok szegénységéről, amely szóharc sok zavart, ellenségeskedést, szakadást idézett elő.

Boldog Leo, (meghalt 1271. szept. 17.) Szent Ferencnek társa, már életében ezt mondotta: »Fiaim, óvakodjatok ezektől (t. i. a fraticellóktól); ezek a sátán apostolai, akiknek fellépését atyánk, Szent Ferenc, előre megjövendölte: akik maguk is félre-

---

1) Chronologia Historico-Leg. I. 116.
2) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 1928.
3) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 1929.
4) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 1930.

vezettetve, másokat félrevezetnek, kevélyek és állatiasan élnek, az engedelmességnek krisztusi szellemét nem ismerik. Renyhe életet élnek, járnak városról-városra, mesterük saját akaratuk, házakban laknak, asszonyok társaságában bűnöznek, tudatlan tanítók, hazugságban töltik életüket; igazság helyett hazugságot mutatnak. Jaj a világnak a sátán szolgái miatt.«[1])

Bentevenga, a fraticelló-szekta egyik tagja — mint Angelo di Napoli tudósít[2]) — belépett a franciskánusok közé és ott terjesztette az ördögi szabadságnak a szellemét. Sok klerikust és laikust a külső életszentség fitogtatása alatt sikerült eszméinek megnyerni, mígnem Fra Ubertino di Casale le nem leplezte és ki nem zavarta.

Sok író a spirituálisok mozgalmát összezavarta a fraticellók mozgalmával, s úgy tűntették fel a dolgot, mintha a fraticellók franciskánusok volnának. Oka ennek pedig részint az, hogy a spirituálisok ellenségei fraticellóknak nevezték a Ferencrendben levő szellemi irányzat tagjait, részint mivel tévesen magyarázták XXII. Jánosnak 1317-ben dec. 30-án Avignonban »Sancta Romana et universalis Ecclesia« kezdetű bulláját, amelyben Angelo di Clareno követőit ítélte el, de egyúttal kárhoztatta azon szekták tagjait is, akik egyházi engedély nélkül szerzetesi életet majmolnak, s akik magukat fraticellóknak nevezik.

Már Wadding bebizonyította, hogy a fraticellók nem ferencrendiek.[3]) A pápai bulla szavai ugyanis különbséget tesznek a spirituálisok és a fraticellók között; midőn az utóbbiakról ezeket mondja: »Sokan közülök azt vallják, hogy ők Szent Ferenc reguláját, vagy rendjét követik, és igyekeznek betű szerint megtartani, jóllehet a generális vagy a tartományi miniszterek engedelmessége alatt nem élnek, s azzal érvelnek, hogy V. Celestin pápa ezen állapotot, vagy életet kiváltságképen megengedte, de VIII. Bonifác visszavonta...« Miután VIII. Bonifác a Celestin által adott engedményeket, amelyeket ő jóvá nem hagyott, teljes erejével megszűntette, ennélfogva a mondott kiváltságot ugyanazon Bonifác nem hagyhatta jóvá.[4])

---

[1]) Chronologia Historico-Leg. I. 118. — Wetzer-Welte: Kirchenl. IV. 1933.
[2]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 1933.
[3]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 1933.
[4]) Chronologia Historico-Leg. I. 117.

A fraticellók nem voltak Szent Ferenc harmadrendjének sem tagjai. XXII. János maga tesz erről bizonyságot, mikor ezeket mondja: »Némelyek közülök (t. i. a fraticellók közül), azt vallják, hogy Szent Ferenc harmadrendjéhez tartoznak, pedig azoknak életmódját és életét csak olyan név leple alatt törekszenek utánozni, noha a harmadrendnek regulájában ilyen életmód semmiképen sincs megengedve.«[1])

A legújabb időkben Ehrle foglalkozott ezzel a kérdéssel és arra a következtetésre jutott, hogy a Szent Ferenc rendjében levő spirituálisok a fraticellók szektájának hatása alatt keletkeztek ugyan, de a későbbi fraticellók nem a spirituálisoktól eredtek.[2])

Kik voltak tehát tulajdonképen a fraticellók? Cristoforo da Varese ezeket mondja róluk: »A fraticellók a franciskánusokhoz hasonló ruhába öltöznek, kolostorban laknak, és semmiféle regulát magukra nézve kötelezőnek nem ismernek el.«[3]) Firenze városának egykorú feljegyzése szerint ezen gyülevész népnek a vezetői elsősorban aposztata papok, még pedig Szent Ferenc rendjéből; továbbá »fratres della povera vita«, másképen a »szegény élet testvérei,« azután Michele da Cesena, az egykori franciskánus generális, követői, akik az egyszerű világi elemet könnyű szerrel levették lábáról.[4])

Még élesebben jellemzi őket XXII. János poenitentiárusa, Alvarus de Pelagia, aki ezeket írja: »Utóbbi időben igen sokan, főleg Itáliában és Németországban, ahol őket begardoknak, vagy beguinoknak hívják, az igazi engedelmesség jármát nem akarják elviselni, hanem gonosz szabadosságban élnek; az egyház által jóváhagyott regulát nem tartják meg: fraticellóknak is hívják magukat... a világnak szemébe azt mondják, hogy ők az egyház által jóváhagyott szerzetesek; a regulát azonban nem tartják meg; elhagyatott házakban laknak, egyedül üldögélnek, vagy csak kevesen együtt, míg a buzgóság tart; szegénységet színlelnek;

[1]) Chronologia Historico-Leg. I. 120. »Nonnulli, et ex ipsis (scilicet Fraticellis) asserentes, se esse de Tertio ordine B. Francisci poenitentium vocato, praedictum statum et vitam eorum sub velamine talis nominis satagunt palliare; cum tamen in Regula ipsius Tertii Ordinis talis vivendi ritus nullatenus sit concessus.«

[2]) Arch. Franc. Hist. III. 253.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 500. Cristoforo da Varese: c. III.

[4]) Felice Tocco: L'eresia dei fraticelli. 58. — Statua Populi et Communis Florentiae. Liber tertius. Rub. 41. De fraticellis, p. 259.

bőjtölnek, de hasukat megtöltik; ostorozzák magukat, de elfogyván buzgóságuk, csavarognak, az emberek könyörületéhez fordulnak, dolgozni azonban nem akarnak; főleg az asszonyok barátságát keresik, predikálnak, édeskés beszédeket mondanak nekik; házról-házra járnak és az özvegy asszonyokkal közös háztartásba lépnek; lustálkodnak; néhány Miatyánk elmondása után vagy csavarognak, vagy alusznak... Nem akarnak elfogadni semmiféle, az egyház által jóváhagyott szabályzatot: sem Szent Vazul, sem Szent Ágoston, sem Szent Benedek, sem Szent Ferencét. Némelyek azt mondják, hogy evangeliumi szegénységben élnek, mert nincsen hajlékuk és nem visznek magukkal semmit. Kéregetnek; még pedig vagy kiabálják, hogy adjanak alamizsnát, vagy nyiltan nem kérnek semmit, hanem énekelnek... Előbbi életükben ezek kanászok, csordások, kőmivesek, ácsok és más effélék voltak. Megúnván azonban a dolgot, otthagyván úrokat, ruhát cseréltek, de nem szívet; a munkától a lustasághoz tértek; az igazi bűnbánat helyett csak képzelt bűnbánatot tartanak.«[1])

Ezen leírások után bizonyossá válhat mindenki előtt, hogy ez a szekta milyen elemekből állhatott! A firenzei feljegyzés tudósít tanaikról is. XXII. Jánost és minden utódját törvénytelen pápának tartják. A pápaválasztás és az egész egyház megreformálása hozzájok tartozik. Az egyszerű papok is kiszolgáltathatják az egyházi rendet.[2]) Borzasztó dolgot beszélnek róluk a ferrarai Annalesek,[3]) amelyek szerint a legcsinosabb hajadon leányokat és özvegyeket papok gyanánt alkalmazták, akikkel vezetőik egybekeltek. Mihelyt aztán az újszülött a világra jött, az összehívott gyülekezetben egymásnak dobálták mindaddig, mig lelkét ki nem lehelte; s akinek kezében volt legutoljára az ártatlan kisded, azt választják meg főpapjuknak.[4])

[1]) Chronologia Historico-Legalis. I. 118.
[2]) Felice Tocco: L'eresia dei fraticelli. 58.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 323—324. — Chronologia Historico-Leg. I. 117.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 323—324. »Fraterculorum ea labes fuit Anabaptistarum. omnia ad communitatem revocantium, non praeesse imperio, non rem facere aut civilia ulla munera suscipere, satis dignum christiana pietate existimans. Hi quantum Ferrariensium Annales produnt, virgines nuptas, viduasque lectissimas instar sacerdotum sacris initiabant, quibuscum antistites sine ullo discrimine coibant. Partus, primum in lucem editus (scelestum atque inauditae feritatis commentum) statim, coacto coetu in sublime jactabatur, singulis ab sese reiicientibus, quod extremum spiritum exhalaret: cuius in manus venisset in ipso fugientis animae articulo, is pontifex sacrabatur.«

Ezen irtózatos dolgokhoz járult továbbá az is, hogy minden állami kötelezettség alól ki akarták magukat vonni. Mivel vagyont szerezni nem akartak, nem is adózhattak; az állami kormányzásba befolyni vonakodtak.

S így nemcsak az egyház részéről szenvedtek üldözést, hanem az állam részéről is. Így Firenze városa szigorú határozatot hozott az ellen, hogy a fraticelló-szekta bárminő tagja a város területén tartózkodjék, és keményen, pénzbüntetés terhe alatt, útasítja a városi rendőrséget, hogy az inquizitor segítségére legyen.[1])

XXII. János alatt ez a szekta nemcsak Itáliában és Siciliában, hanem Franciaország déli részein is el volt terjedve.[2]) A pápa 1317-ben a spirituálisok ellen kiadott bullájában már erősen támadja a fraticellókat is. A spirituálisok meghökkentek ezen erélyes hangra és iparkodtak magukat alávetni a pápai hatalomnak. De nem a fraticelló-szekta, amelyet megnövesztett Enrico da Ceva követőinek egy nagy csapata, amely a pápa 1318. jan. 23-án kelt bullájával szembeszállt és a fraticellókhoz csatlakozott.[3]) Ezen időtől kezdve a fraticelló-szekta nem annyira a pápának a spirituálisok ellen kiadott bullája ellen intézett támadást, hanem minden rendelete ellen, mert azok szerinte eretnek-tanokat tartalmaznak.[4])

Előzménye ennek a dolognak a következő volt. III. Miklós pápa, hogy eloszlassa azt a viszályt és megszűntesse azt a harcot, amely a vagyon birtoklása miatt Szent Ferenc rendjében

---

[1]) Felice Tocco: L'eresia dei fraticelli. 58.: »Qua de re ut eorum temeritas reprimatur, ultore ferro damnentur. Omnes et singulos fraticellos sequentes, credentes, vel affirmantes in totum, vel in partem eorum errores stare, morari, conversari in civitate, comitatu, vel districto Florentiae, prohibemus unicuique licentiam auctoritate propria licite, et impune ipsos, et eorum sequaces capiendi, et in fortiam Inquisitoris haereticae pravitatis producendi, eorum delictis condignam poenam passuros. Officialesque civitatis, comitatus et districtus Florentiae quoties requisiti fuerint pro parte Domini Inquisitoris suam familiam dare, sub poena librarum quingentarum f. p. cuilibet pro qualibet vice auferenda, et omne auxilium, consilium, et favorem ad eos capiendos, et in carceribus dicti Inquisitoris deducendos praestari procurent.«

[2]) Chronologia Historico-Leg. I. 116. — Acta Sanct. Oct. X. 323—324.

[3]) Arch. Franc. Hist. III. 253.

[4]) Arch. Franc. Hist. III. 253. — Ezen konstituciók: Ad conditorem. 1322. Dec. 8. — Cum inter nonnullos. 1323. Nov. 12. — Quia vir reprobus. Fr. Michael de Caesena 1329. Nov. 16. — Quia quorumdam. 1424. Nov. 10. — Acta Sanct. Oct. X. 500. — Constitutio Nicolai III.: Exiit, qui seminat.

dúlt, kiadta az »Exiit, qui seminat« kezdetű bullát,[1]) amelyben kijelenté, hogy Szent Ferenc regulája nemcsak szigorúan kötelező parancsokat tartalmaz, hanem egyszerű tanácsokat is.[2]) A spirituálisok Szent Ferenc regulájának ezt a magyarázatát nem fogadták el, hanem továbbra is azt erősítgették, hogy Szent Ferenc regulája olyan mint az evangelium, amelyen változtatni nem szabad. Ezt a tanítást kárhoztatta XXII. János, amiért aztán a spirituálisok a pápát eretneknek kiáltották ki.[3])

Itália minden részébe szétvitték a spirituálisok e tanokat, amelyeket a fraticellók is magukévá tettek és mindenfelé elterjesztettek. A fraticelló-szekta azon követőit, akik XXII. János pápát eretneknek nyilvánították, a »fraticelli della opinione« néven szokták a történetírók nevezni. Mások szerint e nevet onnan kapták, hogy Michele da Cesena tanát követték.[4]) Úgy látszik, hogy a fraticelló-szekta különböző ágai közül, amelyekre idő folytán oszlott, ez a szekta volt a legelterjedtebb és a legveszedelmesebb.

A nagy egyházszakadás lezajlása után V. Márton minden eszközt megragadott, hogy az egyes országokban a vallásos hitéletet emelje és a felburjánzott sok visszaélést megszűntesse. Éles szemét nem kerülte ki, hogy Itáliában kell először rendet teremtenie, ahol nemcsak politikailag van pártokra szakadva a nép, hanem vallásilag is. A fraticellók durva és erkölcstelen mozgalma nem maradhatott előtte titokban. Ettől a mételytől akarta a lelkeket megszabadítani.

A fraticelló-szekta kiirtására a legalkalmasabbnak találta a franciskánusokat, akik közül már többen küzdöttek ellenök, mint Paoluccio da Trinci, Antonio da Stroncone, Bernardino di Siena.[5]) 1426. május 27-én kinevezi tehát Capistranói Jánost a »fraticelli della opinione« ellen inquizitornak.[6]) A pápa ezen bullában

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 500.
[2]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 1651.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 500. Christoforo da Varese: c. III.
[4]) Arch. Franc. Hist. III. 254.
[5]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 1931.
[6]) Wadding: Annales Min. X. 101. — Hermann: Cap. triumph. 238. — Barberio: Compendio della Vita. 51. — Acta Sanct. Oct. X. 326. Compendium Chronicarum Fratrum Minorum ad annum 1427: »Frater Johannes de Capistrano etiam fuit a Papa Martino institutus generalis inquisitor hereticae pravitatis contra Fraticellos de opinione.« — Cf. Arch. Franc. Hist. III. 712.

nyiltan kimondja, hogy hiteles értesülést kapott azon visszaélésekről, amelyeket ez az eretnek-felekezet, köznéven »fraticelli della opinione« elkövet. S azután folytatja: »Mi a gaz eretnekség ezen mérgét és döghalált terjesztő betegségét, amelyet kiírtani teljes vágyódással óhajtunk, üdvös orvossággal meggyógyítani óhajtván, és hogy ez a fekélythintő betegség tovább ne terjedhessen, hanem hogy az Úr segítségével gyökerestül mindenünnen kiírtassék, arról üdvös módon gondoskodni akarunk és reméljük, hogy te, akit, amint hitelre méltó bizonyítékokat szereztünk rólad, hitben való állhatatossággal, vallási buzgalommal, tiszta élettel és más sok erénnyel árasztott el a Magasságbeli, okosságod és gondoskodásod által törekedni fogsz efféle fekélyt kiírtani és az orthodox vallás gyümölcsöző csemetéit elültetni, azért neked a fenntebb említett eretnekek ellen, azok követői, társai, segítői és befogadói ellen, bárminő méltóságúak, állásúak, rendűek, állapotúak vagy előkelőségűek volnának, habár egyetemek, államok és városok legyenek, Itália bármelyik részében, ahol csak találhatni őket, a kikutatásra, a törvény elé állításra, az elfogatásra, a bebörtönzésre, a kánoni törvények és a szent atyák határozatai értelmében, amint az egyes bűnesetek mineműsége kívánja, szigorú büntetésre, és azok ellen, ha szükség volna rá, a világi karhatalom használására is; s minden más dolog megtevésére, cselekvésére és végrehajtására, ami ezenfajta pestis elnyomására és gyökeres kiírtására bármimódon szükségesnek látszik: és az összes elmondottakhoz alkalmas férfiak kiválasztására, amikor szükségesnek, vagy ahányszor neked alkalmasnak tetszik, hogy akiket az Isten iránt való félelem a bűntől el nem von, a kellő szigor a keménység büntetésével javítson, a jelen levelünk erejénél fogva teljes és korlátlan hatalmat engedünk.« A bulla végén kijelenti a pápa, hogy ezen levelében adott megbízatással nincsen szándékában sem a püspökök jogát, akik ezen eretnek-felekezet kiírtására törekszenek, korlátozni, sem Szent Ferenc rendjének vagy az eretnekség inquizitorainak engedett kiváltságokat hatályon kivül helyezni.[1])

A pápa néhány hónappal később aztán, vagyis 1426.

[1]) Wadding: Annales Min. X. 101. — Hermann: Cap. triumph. 238. — Acta Sanct. Oct. X. 326.

október 11-én Giacomo dalla Marcát is kinevezte inquizitornak,[1]) de hatalmát már megszorította, amennyiben csak 4 rendtagot vehetett maga mellé és nem tetszés szerint, mint Capistranói János. Giacomo dalla Marcát már az előző évben kinevezte inquizitornak V. Márton pápa,[2]) de úgy látszik, kevés eredményt ért el, mivel most főinquizitornak Capistranói Jánost tette meg, őt pedig csak a prédikálásra és a visszatérők feloldozására utasította.

Működésük színtere Ancona-tartomány és Romagna volt. Ancona püspöke, Astorgio, teljes hatalommal ruházza fel őket, hogy küldetésük célját elérhessék.[3]) Úgy látszik, erős ellenségre találtak, mert igénybe kellett venniök a világi karhatalmat is.[4]) Minő eredményt értek el, arról tudósít Nicolao da Fara,[5]) aki ezeket mondja: »(Szentünk működésének) tanúja Itália, amely részint az Ancona-tartományban, részint a Romagnaban a fraticelló szektának, melyet közönségesen »de opinine«, neveznek, legveszélyesebb eretnekségével volt megfertőztetve, de az ő munkássága és erélye által megtisztíttatott: ezen eretnekeknek ugyanis 36 helységét felégette,[6]) egy-két visszaesőt máglyán égettetett meg, némelyeket pedig az egyház kebelébe vett vissza, igen sokat pedig Giacomo dalla Marca, a hires férfiúnak segítségével, akit mindig igen szeretett, Görögországba űzött.« Az egykorú iró, Antonino firenzei érsek, megerősíti Nicolao da Fara tudósításait. Ő is tanúskodik arról, hogy V. Márton pápa kénytelen volt a fraticellók elfojtására fegyveres erőt használni, különösen Massaccioban és Maiolatiban, amely helyeken az eretnekek egyik részét leölték,

[1]) Wadding: Annales Min. X. 103. — Chronologia Historico-Legalis I. 120. — Acta Sanct. Oct. X. 326. — Arch. Franc. Hist. III. 254. — Gaetano Rocco: Compendio della vita di S. Giacomo della Marca 32. p.: »Tale santo desiderio fu appagato con Breve del suddetto Pontefice del di 21. ottobre 1425 e con notificazione del Vescovo di Ancona, Astorgio, del 19. novembre 1426.«

[2]) Gaetano Rocco: Compendio della vita di S. Giacomo. 32. — Compendium Chronicarum FF. Min. ad annum 1435. — Arch. Franc. Hist. III. 712.

[3]) Hermann: Cap. triumph. 242. — Gaetano Rocco: Compendio della vita di S. Giacomo 32.

[4]) Gaetano Rocco: Compendio della vita di S. Giacomo. 33.: »Ben presto anche col favore d'principi e delle autorità civili, la Marca d'Ancona fu purgata dall'eresia.« — Hermann: Cap. triumph. 243.

[5]) Nicolao da Fara: c. III. — Acta Sanct. Oct. X. 448.

[6]) Rodulphius: Hist. Seraph. 114: »Fraticellorum hereticorum triginta sex loca in Marchia Anconitana et Campania combussit.«

a másik részt elűzték, lakásaikat pedig lerombolták. Az elűzöttek Görögországba menekültek.[1])

Több életrajzíró, mint Claudius Fleuri és Amandus Hermann, említést tesznek azok számáról is, akiket máglyára ítéltek. Claudius Fleuri 36-ot említ,[2]) míg Amandus Hermann 86-ot.[3])

Barberio hasonlóképen nyilatkozik, azzal a különbséggel, hogy a megöltek számát nem említi.[4])

Capistranói János erős fellépése egyelőre csendet teremtett az előbb említett tartományokban. A fraticelló-szekta meglapult és elbujdokolt másfelé. Ezért látjuk, hogy a fraticellók hol itt tűnnek fel, hol amott. 1430-ban július 26-án Campagnában találjuk Capistranói Jánost, ahová Giordano, Albano püspöke és Antonio, Porto püspöke, hívták meg és adtak neki megbízatást, mint pápai megbízottak az eretnekek kiirtására.[5])

Fáradhatatlan volt most is az eretnekek kiirtásában és felkutatásában. Bár teljes hatalommal ruházták fel a pápai megbízottak, azért mégis egyes kényesebb esetekben a pápához fordult tanácsért, hogy mit tegyen. V. Márton pápa 1430. szeptember 22-én kelt levelében utasítja, hogy azon három asszony és egy gyermek ügyében, akik inkább gyarlóságból, mint rosszakaratból estek az eretnekségbe vissza, és így börtönbe jutottak, cselekedjék úgy, amint lelkiismerete üdvösnek látja Isten tiszteletére, saját lelkük üdvére és mások példaadására.[6])

---

[1]) Antonini: Hist. pars 3. tit. XXII. cap. VII. §. IV. pag. CLVIII. b. »Insuper papa martinus misit in marohiam gentes armorum ad extinguendum glaudio materiali hereticos fraticellos s. de opinione, qui ibi multum abundabant et aliqua castra errore illo tota infecta erant, ut massatium meliorata cuius homines vel occisi vel expulsi sunt destructis locis habitationis eorum. Qui fugientes in graeciam se transtulerunt.«

[2]) Claudii Fleurii: Hist. Eccl. XXVIII. 305.: »auctor itidem ferme praecipuus extiterat belli Sacri adversus Fraticellos instituti, qui suos errores per totam Campaniam Romanam, et Marchiam Anconitanam spargebant, ex quibus triginta sex ad rogum fuere damnati.«

[3]) Hermann: Cap. triumph. 242.

[4]) Barberio: Vita, virtu . . . di Capist. 30.: »attesta Fra Ludovico Celestino della medesimo Religione tra gli altri nel mondo che sieque. »Sia testimonio la Marca d'Anerne, a la Romagna alle quali fu mandato Fra Giovanni di Capistrano tra gran moltitudine di heretici, e con la gratia Divina distrusse molte heresie, e principalmente quella d'Fraticelli, da quali furono cercati modi, per ucciderlo, et alcuni si convertirono, e tornarono all' ubidienza della Chiesa.«

[5]) Wadding: Annales Min. X. 166. — Hermann: Cap. triumph. 259.

[6]) Wadding: Annales Min. X. 168. — Hermann: Cap. triumph. 260.

E levélből látjuk, hogy a pápa teljesen bízik Capistranói János ítéletében és intézkedéseit üdvösnek találja Isten dicsőségére és az egyház javára. V. Márton halála azonban a fraticelló szektát ismét harcba állította, hogy folytassák a harcot az egyház és az állam ellen. Az új pápa, IV. Eugénius, sietett Capistranói Jánost kinevezni inquizitornak a fraticellók ellen. 1432. március 1-én megújítja[1]) V. Márton bulláját és ugyanazon kiváltságokkal és jogokkal ruházza fel, mint boldogult elődje. A pápa ugyanezen év május 1-én ugyancsak kinevezi az előbb említett két püspököt és bíbornokot, Giordanót és Antoniót pápai megbízottaknak az eretnekek ellen,[2]) akik e megbízatást átruházzák 1432. június 17-én kelt levelökben Capistranói Jánosra.[3]) A pápai megbízólevél előre bocsátása után így folytatják: »Ezen levélnek vétele után mi a fenntebb mondottakhoz igen szívesen hozzájárulunk, de sok más dologgal elfoglalva levénk, a vallás és anyaszentegyház állapotának megvédésére mindenütt személyesen jelen nem lehetünk, azért a tisztelendő szerzetes testvért, Capistranói Jánost, Szent Ferenc rendjének tagját, a nekünk adott megbízatás végrehajtására feljogosítjuk, akinek fenntebb említett Szentséges Úrunk is hasonlóképen megengedte, hogy az előbb említett ügyekben teljes hatalommal járjon el és a kánoni döntvények szerint ítélje meg, és mindenki ellen, ha szüksége volna reá, a világi karhatalmat is használhatja, amint ez a pápa nyílt levelében, amelyet hozzáintézett, világosabban meg van írva.« Ezután az összes világi és egyházi alattvalóknak, akikhez tulajdonképen ezt a levelet intézték, utasítást adnak, hogy Capistranói Jánost és társait mindenkor és minden ügyében segítsék, támogassák, védelmezzék és semmiben ne zaklassák. Ezen menlevél (salvus conductus) értelmében tehát szabadon járhatott-kelhetett mindenfelé, hogy az eretnekségben álló, vagy annak gyanújában levőket megvizsgálhassa és azután törvény elé állíthassa.

Capestranóban, a ferencrendiek könyvtárában, van egy ősi kódex, amelyben egy rész ezt a címet viseli: Libellus hereticorum

---

[1]) Wadding: Annales Min. X. 191. — Hermann: Cap. triumph. 242. — Barberio: Compendio della vita 51.

[2]) Wadding: Annales Min. X. 191. — Hermann: Cap. triumph. 243.

[3]) Wadding: Annales Min. X. 191. — Hermann: Cap. triumph. 243. — Raynald: Annales Eccl. XVIII. 107.

della opinione, vagy miképen V. de Bartholomaeis írta: Libellus de hereticorum opinione. Ez tulajdonképen Michele da Cesena, protestációja a »Quia vir reprobus« kezdetű pápai bulla ellen. Állítólag ezen alkalommal Capistranói János írta volna ezen kódexbe, de eldönteni nem lehet.[1]) Legnagyobb valószínűség szerint csupán használta ezt a könyvet, hogy a fraticelló-szekta tételeit predikációiban megcáfolhassa.

V. Miklós pápa, hogy az egyház egységét biztosítsa Itáliában, elhatározta, hogy az összes eretnekeket vagy megtéríti, vagy megsemmisíti. E céljának elérésére kinevezi Capistranói Jánost inquizitornak és 1447. július 3-án kelt bullájában megújítja[2]) azokat a kiváltságokat és jogokat, melyeket boldog emlékezetű elődjei neki megadtak. Működéséről tűzetesebben nem beszélhetünk, mert nem maradt fenn semmi írásbeli emlék. De kortársa, Cristoforo da Varese, nyilatkozataiból következtethetjük, hogy mindent megtett, hogy ezt a szektát kiírthassa. »Ezeket a fraticellókat szigorúan üldözte, ha megtudta, hol tartózkodnak, rögtön oda sietett. Sok házat, ahol tartózkodtak, lerombolt; sokat elűzött, sokat a hit igazságának megismerésére vezetett, de sokat, mivel megátalkodásukban megtérni nem akartak, máglyán égettetett el. Ámbár közöttük sokan előkelők voltak is, mégsem kímélte őket. Így a Colonna (Columna) család egyik előkelő női tagját, bár családja igen gazdag volt, félelem nélkül bebörtönözte és a tévely elhagyására kényszerítette.«[3])

De hiába volt minden fáradozása, kiírtani őket nem tudta. A fraticellók szívóssága bámulatos volt és kijátszották Capistranói János minden éberségét.

1449-ben november havában V. Miklós pápa ismét utasítja Capistranói Jánost Giacomo dalla Marcával egyetemben, hogy teljes erővel lépjen fel az újonnan felburjánzott fraticellók ellen.[4])

Giacomo dalla Marca, aki nemcsak szóval, hanem írásban is üldözte őket, írt ellenök egy kis munkát 1450-ben ezen cím

[1]) Arch. Franc. Hist. III. 255.
[2]) Wadding: Annales Min. XI. 280. — Hermann: Cap. triumph. 245. — Raynald: Annal. Eccl. XVIII. 343.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 500. Cristoforo da Varese: c. III.
[4]) Wadding: Annales Min. XII. 25. — Hermann: Cap. triumph. 246. — Acta Sanct. Oct. X. 324.

alatt: Dialogus contra fraticellos,[1]) amelyben világos képét festi az üldözött fraticellóknak. Ezen dialogusból láthatjuk, hogy a fraticellók nemcsak egyházi, hanem a szociális és társadalmi részről is valóságos gúnytárgyat csináltak mindenből. Külön államot és egyházat alkottak az államban és egyházban. Császárjuk Gulielmo Majoretti volt, pápájuk pedig egy eretnek világi pap, Rainaldo.[2]) Fogalmat alkothatunk őrültségükről, ha elolvassuk azt a felírást, amelyet Giacomo dalla Marca talált Maiolatiban a harangra felírva: »Az Úrnak 1319-dik évében, Gabriele testvér, Philadelphia püspökének, a legfőbb pásztornak, a ferencrendiek miniszter generálisának idejében. Krisztus. Mária. Ferenc.«[3])

Giacomo dalla Marca a fraticellók bűneiről nagyon erősen ír: »A szegénységet hazudják és más vagyonára törnek... Mialatt az emberek a mezőn dolgoznak, azalatt ezek odahaza rettenetes dolgot mívelnek azok feleségeivel és leányaival.«[4])

»Némelyek úgy járnak, mint remeték — mondja Giacomo dalla Marca — mások, mint Szent Ferenc III. rendjének tagjai... mások mint világiak, lóháton, kalappal, csizmában és lándzsával.[5])

Mivel a fraticellók Szent Ferenc fiaiképen szerepeltek, nagyon érthető, hogy Szent Ferencnek igazi fiai, minők Capistranói János és Giacomo dalla Marca voltak, teljes szigorral, tűzzel-vassal iparkodtak a rendnek ezen fattyúhajtását megsemmisíteni. Szemükre veti nekik Giacomo dalla Marca, hogy ők nem Szent Ferenc fiai, hiszen nincsen közöttük más, mint egy-két hitehagyott pap »Irataitok közt találtam, hogy egyik közületek magát firenzei püspöknek hívja, a másik veneziai püspöknek, holott még törvényes papok sem vagytok; nincsenek püspökeitek sem, akik nektek az egyházi rendet feladnák, és ti Szent Ferenc testvéreinek mondjátok magatokat, mikor nincsen közöttetek egyetlen ferencrendi sem, hacsak nem találkozik köztetek néhány hitehagyott.«[6])

Működésük színtere ismét Ancona-tartomány volt, mint ez

---

[1]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 1930. Ez a dialogus megjelent Mansi: Miscellan. IV. 595—610.

[2]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 1931.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 324. »Anno Domini MCCCXIX. tempore fratris Gabrielis, episcopi Philadelphiae, pastoris universalis, fratrumque Minorum ministri generalis. Christus. Maria. Franciscus.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 324.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 324.

[6]) Chronologia Historico-Leg. I. 121.

kitűnik Giacomo dalla Marca szavaiból: »Szentséges Atyánk, V. Miklós pápa 1449. november havában elküldötte Capistranói János tisztelendő atyát és engem, hogy térítsük vissza az eretnek tábort Majorettiban vagy Melioratában, Massaliumban, Podiumban és Merulumban.«[1])

A harc rendkívül heves volt az inquizitorok és a fraticellók között. Capistranói János ellen dűhöngtek leginkább. »A hithirdetőket, akik ellenetek jönnek, rögtön iparkodtok láb alól eltenni. Ötszáz aranyat küldöttetek egyeseknek, hogy öljék meg Capistranói János testvért, és más kétszáz aranyat, hogy engem gyilkoljanak meg Maiolatiban (Maioretti); akiknek egyike ezeket felfedezte Giovanni dal Esculo-nak, az én gyóntatómnak,« — veti szemökre Giacomo dalla Marca.[2]) Cristoforo da Varese[3]) és Nicolao da Fara[4]) szintén említést tesznek arról, hogy a fraticellók mindent megkísérlettek, hogy a főinquizitort kézrekerítsék. »Egy ízben itt, mikor egy nagy erdőségben mentek keresztül — mondja Nicolao da Fara — egy nagy csapat fegyveres vette körül, de oly rettenetes záporeső támadt, hogy fegyvereiket nem tudták használni; társai nagyon előrementek, ő egyedül maradt, mégis sértetlenül kimenekült.«[5]) Cristoforo da Varese a következőképen beszéli el: »Egy alkalommal magános helyen kellett átmennie. Ezt megtudták az eretnekek és cselt vetettek neki. Istennek szolgája erről semmit sem tudván, hogy jobban imádkozhassék, nagyon előre sietett. Az eretnekek látván, hogy magánosan jön, de nem tudván, hogy kicsoda, hozzámennek és dűhösen azt kérdezték tőle: Hol van Capistranói János? Ő először megrémült, de az Úrban bízván, azt felelé: Én vagyok. Erre annyira megrémültek, hogy nem merték bántani. Közben megérkeztek társai, akik hátramaradtak, s kik megkötözték őket és a városba vitték, ahol megkapták megérdemelt bűntetésüket.«[6])

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 324.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 324. és Hermann: Cap. triumph. 257.: »Praedicatores, qui in vos invehuntur, continuo procuratis a medio tollere. Quingentos ducatos misistis quibusdam, ut interficerent Fr. Joannem de Capistrano, et ducentos alios, ut me trucidarent in Maioratu: quorum unus haec revelavit Fratri Joanni de Esculo, meo Confessario.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 500. Cristoforo da Varese: c. III.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 448. Nicolao da Fara: c. III.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 448. Nicolao da Fara: c. III.

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 500. és 327. Cristoforo da Varese: c. III.

Mindezek csak azt mutatják, hogy az inquizitorok erélyessége és szigorúsága a fraticellók dűhét és elkeseredését a végsőkig fokozták. Sok fáradság és veszély után végre is sikerült utolsó fészküket, Fabrianót és Firenzét is megtisztítani tőlük. »Ez a pestis — mondja Antonino, firenzei püspök[1]) — nagyon erős volt Ancona tartományban és hosszú ideig tartott; Firenze sem volt tőle ment. Még mindig felújul, ámbár nagyon meggyöngült. 1449-ben Fabrianóban és Firenzében sokan máglyán égtek el, akik abban a tévhitben makacsúl megmaradtak; a következő évben csak egy halt meg máglyán.«

Capistranói János útját lépésről-lépésre nem követhetjük adatok hiányában. De két levele mégis ad némi útbaigazítást. 1449. július 29-én szülővárosában Capestranóban van.[2]) Valószínűleg csak átutazóban van, de lehet, hogy kiküldetése miatt is meg kellett ezen kis városkában jelennie. Ugyanezen év október hó huszadikán Fabrianóban találjuk,[3]) amely hely a fraticellók legerősebb fészke volt. Tartózkodása, úgy látszik, itt hosszabb időre terjedhetett, mert itt játszódott le az utolsó színjelenete a fraticellók ellen rendezett véres drámának.

A pápa személyesen jelent meg Fabrianóban,[4]) hogy tekintélyével is hozzájáruljon ezen eretnekség kiirtásához. A legtöbben meg is tértek; a megátalkodottakat azután átszolgáltatták a világi hatóságnak, amely máglyára vitte őket. Fabrianóban került máglyára utolsó ál-pápájuk is,[5]) akinek égése a hagyomány szerint oly bűzt terjesztett, hogy Fabrianóban és köröskörül egy mérföldnyire három napon át lehetett érezni.[6]) Erejök ezzel megtörött és nevök lassankint a történelem színpadáról lekerült. Az életben maradottak II. Pál idejében az egyházhoz visszatértek.[7])

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 25. »Haec pestis multum viguit in Marchia Anconitana, et longo tempore, nec florentia fuit ab illa libera. Adhuc pullalat talis haeresis, etsi multum debilitata sit. Multi pertinaces in dicta opinione fuerunt combusti anno Domini MCCCCXLIX. Fabriani et Florenciae, et unus anno sequenti.«

[2]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. pag. 80. — Capistranói János levele Ádria hercegéhez 1449. júl. 29-éről keltezve Capestranóból.

[3]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. p. 87.

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 25.

[5]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. IV. 1932.

[6]) Chronologia Historico-Leg. I. 121.

[7]) Acta Sanct. Oct. X. 327.

57. §. Capistranói János megvizsgálja a jezsuáták ügyét.

Szent Giovanni Colombini 1360. körül alapította meg az »Ordo Pauperum Christi«,[1]) vagy más néven »Clerici Apostolici S. Hieronymi« rendjét, amelynek tagjait a köznép, — mivel minden prédikációjukat ezzel kezdték: Éljen Jézus! és ezzel fejezték be: Dicsértessék Jézus! -- jezsuátáknak nevezett el.[2]) A rend szabályainak megerősítése nagy nehézségekkel járt, mert az alapító azon gyanúba keveredett, hogy az azon korban nagyon hirhedt fraticellókkal rokonszenvez és ezek eszméit terjeszti.[3]) Giovanni Colombini tisztázta magát a vád alól, mire V. Orbán pápa megerősítette a rendet, amely az imádság és önsanyargatás gyakorlásán kivül főleg a betegápolással és orvosszerek készítésével foglalkozott, amiért is a szegény nép őket ezzel a címmel tisztelte meg: Padri dell acquavita.[4]) Példás életük, főleg jótékonyságuk miatt nagyon kedveltek lettek, és rövid idő alatt nemcsak Itáliában, hanem Franciaországban is elterjedtek.

Gyors elterjedésük és népszerűségük sokaknak nem tetszett, s ezek rossz hireket terjesztettek róluk; nevezetesen, hogy rossz életet folytatnak, eretnekségeket tanítanak és a »Speculum simplicium animarum« című könyvükben képtelen dolgokat hirdetnek.[5])

A vádak eljutottak IV. Eugénius pápa füléhez is, aki Lorenzo Giustiniani-t, a castellói püspököt bízta meg,[6]) hogy a jezsuáták ügyét Veneziában vizsgálja meg, mint ahol a vád szerint a legbotrányosabban élnek. A püspök vizsgálatot tartott, de csupán egy plébánost talált eretnekségben. A pápa nem volt megelégedve a vizsgálattal. 1437. augusztus 9-én újból felszólítja, hogy Capistranói Jánossal együtt újra vizsgálják meg ezt a nagyon is kényes ügyet. A levél eképen hangzik: »Castello tisztelendő püspökének és kedves fiúnknak, Capistranói Jánosnak stb.

Mindazt, ami a népek békéjére, nyugalmára, a hírnév és

---

1) Acta Sanct. Oct. X. 288. — Wetzer-Welte: Kirchenlexik. VI. 1371.
2) Kirchliches Handlexikon. II. 53.
3) Wetzer-Welte: Kirchenlexikon. VI. 1374.
4) Kirchliches Handlexikon. II. 53.
5) Hermann: Cap. triumph. 263.
6) Barberio: Vita... di Giovanni de Cap. 55. »vescuvo di Castello.« — Cf. Silbert: Das Leben der hl. Laurentius Justiniani. — Szül. 1380-ban, meghalt 1458-ban; 1524-ben boldog és 1690-ben szent.

becsület védelmére vonatkozik, szívesen figyelembe vesszük, és azt alkalmas pártfogásunkkal támogatjuk. Kevéssel ezelőtt ugyanis lelkünk nem nagy örömére tudomásunkra jutott, hogy Veneziában és a castellói egyházmegyédben olyan dolgok történtek, amelyek némely mindkét nembeli személyeknek, mind az egyháziaknak, mind a világiaknak jóhírnevét és becsületét súlyosan befeketítették; miért is az igazság bővebb megismerése végett, te, püspök-testvérem, mint hirűl vettük, ezen ügyben szorgos vizsgálatot tartottál, de, amint hozzánk felterjesztetted, egy plébánoson kivül, az eretnekség bűnével — amit szemükre hánynak, megfertőzve senkit sem találtál; mégis ezen személyek, jóllehet ártatlanok és bűntelenek, amint mondják, jóhirnevökben és becsületükben nem kis kárt szenvednek, amely állítólag napról-napra rohamosabban növekszik.

Mi tehát, akik a lelkipásztori hivatal tiszténél fogva kötelesek vagyunk arra, hogy részint a botrányoknak elejét vegyük, részint, hogy a jók és az ártatlanok jóhírnevükben kárt ne szenvedjenek, amennyiben Isten segítségével tehetjük, elhárítsuk; ezen szempontokat tekintetbe véve, kedvelt fiúnkat, a fenntebb említett Capistranói Jánost, te hozzád küldöttük, megbíztuk és felhatalmaztuk, hogy a te elnöklésed mellett, ezen visszaéléseket és személyeket szorgalmasan kutassátok ki és vizsgáljátok meg: hasznosnak, valamint az ügyre is megfelelőnek tartjuk, hogy életszentségben, feddhetetlen jóhírnévben, világi és egyházi tudományban jártas férfiú legyen ezen ügyben a társad, akinek tanácsával, tekintélyével, ismert igazságszeretetével az ilyen kinövéseket megjavíthasd, a jóknak és ártatlanoknak pedig, ha ezen okból gyalázat érte őket, jóhírnevüket és becsületüket visszaadhasd és helyreállíthasd. Mi pedig nektek ezen visszaélések megvizsgálására, és ebből kifolyólag a bebörtönzésre, a büntetésre, a megfenyítésre és javításra, az ártatlanoknak és az érdemetlenül gyalázatot szenvedőknek jóhírnevük és méltóságuk helyreállítására és a régi állapotba való visszahelyezésére; a kiközösített vagy szabálytalanság (irregularitas) vétségébe esőknek a feloldozására és megszabadítására, s minden más dolog megtevésére és végrehajtására, amelyek a fentebbi ügyekben és ügyek körül szükségesek, vagy alkalmasak, apostoli hatalmunknál fogva a jelen levelünk értelmében teljes hatalmat adunk és engedélye-

zünk. Ti pedig ezt az ügyet oly szorgalmasan és komolyan vegyétek kezeitekbe, hogy a ti hasznos és jó munkálkodástokból az örök jutalmon kivül, előttünk és az apostoli széknél méltán kedveltekké lehessetek.«[1])

Capistranói János a pápai leirat értelmében érintkezésbe lépett a castellói püspökkel és megkezdték az ügy vizsgálatát. A pápai levélben a jezsuátákról nincsen említés, de hogy a vizsgálat éle első sorban is ő ellenök irányult, kitűnik azon levélből, amelyet Giovanni Tossignano,[2]) ferrarai püspök intézett Capistranói Jánoshoz 1437. szeptember 3-án.[3]) A püspök, aki egykoron szintén jezsuáta volt, védelmébe veszi a bevádolt szerzeteseket és kéri Capistranói Jánost, hogy védje meg őket az alávaló rágalmaktól. »Nagyon csodálkozom, — így ír a püspök — hogy a könyvben,[4]) mint mondják, eretnekségek vannak; ugyanis Istennek több szolgája átolvasta, s nem vettek észre oly nyilvános eretnekséget. A szegény jezsuátákról pedig, akikkel majdnem 25 éven keresztül éltem, tanúbizonyságot teszek Isten előtt, hogy ők az én ítéletem szerint jó férfiak és valóban az Úr útján járnak az evangeliumi s az apostoli tanítás és az atyák hagyományai szerint. Soha semmiféle eretnekséget nem vettem észre közöttük, sőt a leghivőbbek voltak, megtartván tisztán és egyszerűen mindazt, amit tanít az anyaszentegyház, alávetik magukat és engedelmeskednek az egyházi előljáróknak, főképen a római pápának és az egyház határozatainak; igen gyakran járulnak az Oltáriszentség vételéhez, mint a többi hivők. Erkölcseik a legtiszteségesebbek, s másokkal vallási dolgokról nem is vitatkoznak másról, mint a tisztességről és a legtisztább szűziességről. Talán önsanyargatásaikban történtek olyasfélék, amelyek tisztességteleneknek látszottak; s a vallási és a lelki élet szempontjából néhány alázatos nővel történt meghitt barátság, amely társalgásból, mint hallomás útján hallottam, származtak azok a botrányok; de Isten segítségével már régóta ezen dologban is a lehető legjobb javulás van. Ennyi és semmi más nem történt az én

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 288.
[2]) Hermann: Cap. triumph. 263—265. »Joannes Rivellensis«-nek nevezi.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 289. — Antonio da Palermo: Tom. I. vol. I. 324. és 453.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 289. — A tudós szerző szerint a könyv címe: »Speculum simplicium animarum.« Cf. Herm. 263.

időmben, de Isten kegyelméből a vallásos erkölcsökben minden rendbe jött. De ha tisztelendő Atyaságodnak valami gyanúja volna ezen társulatot illetőleg, ... ügyre vonatkozólag,[1]) mind ezekben, avagy más dolgokban, úgy hiszem, Isten segítségével eleget fogok tenni, ha valamikor alkalom nyílik arra, hogy Atyaságoddal személyesen beszélhetek. Atyaságod szeretetébe ajánlom őket azon kéréssel, hogy az ártatlanok életét ragadja ki a csaholók és rágalmazók torkából.«

Capistranói János a legnagyobb buzgalommal látott a dolog kikutatásához, és sikerült is neki a bonyolódott ügyben világosságot teremtenie. Kitűnt a vizsgálat folyamán, hogy a botránynak alapja a »Speculum simplicium animarum« című könyv volt és az azon írott könyvek, amelyeket valami Mina nevezetű nő szerkesztett és terjesztett. A »Speculum simplicium animarum« tartalmáról rövid jelentést tett a pápának 1437. szeptember 9-én. Ez a levél nincs meg, de a következő napon kelt levelében felemlíti ezt és hozzáteszi: »Szentségednek tegnap rövid levélben írtam a »Speculum simplicium animarum«-ról, amelyben sok nyílt tévely van, amelyet az egyház már többszörösen kárhoztatott.«[2]) Ezen szavakból látszik, hogy Capistranói János éles szeme több olyan dolgot észrevett ezen könyvben, ami mások figyelmét kikerülte. Pedig mint Giovanni Tossignano fenntebbi levelében állította, sokan átnézték és eretnekségeket nem találtak benne. A vizsgálat folyamán aztán egyéb könyvek is előkerültek, amelyekben csak úgy hemzsegtek a téves tanok. Ezeket a könyveket Mina nevű asszony gyártotta, aki magának különleges tiszteletet követelt. A könyvek összeírásában segítségére volt a Santa Fumia plébánosa, aki meghamisította a szentírást is Mina számára. Capistranói János, mint inquizitor, a következőképen intézkedett: Mina holttestét kiásatta a sírból és nyilvánosan elégettette; a plébánost pedig elfogatta és börtönbe vittette. A castellói püspök és Capistranói János rábeszélésére ez a plébános lemondott a plébániájáról. De most közbelépett Niccolo Venturella mester, a

[1]) Hiányzik az ügy megnevezése.

[2]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 19. — Capistranói János 1437. szept. 10-én kelt leveléből: »Pridie Vestrae Sanctitati succinto sermone scribebam de speculo simplicium animarum, in quo multi patentes errores ab Ecclesia iam damnati luculenter apparent.«

plébános édestestvére, aki ráveszi testvérét, hogy vonja vissza a lemondást, mert ő Őszentsége egyik legbensőbb emberétől azon utasítást kapta, hogy ilyen bűntetésben nem óhajtja részesíteni a pápa. A plébános visszavonta a lemondást, és most már körömszakadtáig védelmezte könyveit. Capistranói Jánost az ügynek ilyen fordulata nagy zavarba hozta. Nem mer önállóan intézkedni, mivel attól tart, hogy esetleg a pápa csakugyan nem kívánja a megtévelyedett plébánosnak ilyen súlyos bűntetését, azért az egész ügyet a pápa elé terjeszti, hogy intézkedjék, miképen cselekedjék. Az igazságosságáról ismeretes lelkét egyébként is nagyon bántotta az a vád, hogy »Isten szolgáinak«, vagyis a papoknak ellensége. Fel is említi levelében ezt és keserűen odavágja, hogy »Tudja Szentséged, hogy ezt nem kerestem, nem is kerestem volna, de Szentséged megparancsolta nekem, hogy szorgalmasan kutassak.«

Az érdekes levél, amely még nyomtatásban nem jelent meg, eképen hangzik: »Szentséges és legkegyesebb Atyám, a legmélyebb tisztelettel és alázatos hódolattal csókolom lábaidat. Szentségednek tegnap írtam rövid levelet a »Speculum simplicium animarum«-ról, amelyben sok nyílt tévely van, amelyet az egyház már többszörösen kárhoztatott. Mivel pedig az Úr tanítása folytán, akik keresnek, azok találnak; a minap mi is találtunk néhány és pedig nem kicsiny veszedelmet a hit ellen. Mikor ugyanis más dolog után kutattunk, a castellói úr és én találtunk néhány könyvet, amelyet bizonyos Mina asszony diktálása után írtak le, s amelyekben a legkifejezőbb módon fordulnak elő ördögi képzeletek és csupa képzelődésen alapuló kinyilatkoztatások; a többek közül Bachataról (Vachata) azt mondja, hogy 45 éven keresztül viselős volt és méhében két gyermeket hordott, t. i. egy fiút és egy leányt; akik közül a fiú rögtön pápa lesz; a leány pedig az asszonyok hűségét fogja megvédelmezni; s hogy neki a menny intézkedésére átadattak a mennyek országának kulcsai. Ebből kifolyólag magának engedelmességet, térdhajtással és kézcsókkal való tiszteletet követelt, s szörnyű és igen gonosz dolgokat tartalmaznak ezek a könyvek, amelyeket egy rövid tudósítás keretében előadni nem lehet. Ezek miatt az egyházjogi határozatok értelmében a holttestet ki kellett ásatni és nyilvánosan meg kellett égettetni.

Ezek ugyanis ismeretes dolgok, nem a mi kutatásunk alapján, hanem a Santa Fumia (Sanctae Fumiae de Judaica?) plébánosának elfogatása folytán, aki a szentírás bizonyos kivonatát hamisította a fenntebb nevezett Mina asszony számára, ami miatt elítélték és bebörtönözték. S ő a könyveket átadta bíráinak, akiktől mi megkaptuk és átvettük úgy, amint nyilvánosan bevádolták.

Szentséges Atya! Szentséged tudja, hogy a hit ügyében az igazságot nem kell eltitkolni. Tudja, hogy a versenyző felek kutatnak, hogy valamit Szentséged nyakába akaszthassanak. És ha azokat, amelyeknek semmi fontosságuk nincsen, oly nagy kitartással védik, mit fognak tenni, ha a hit ügyében valamit igazsággal tudnak felhozni és Szentséged hibájának és hanyagságának — ami távol legyen — betudni? Szentséged tehát adjon utasítást, hagy ezen dologban mit tegyünk; és levélileg kegyeskedjék felvilágosítást adni, hogy mit cselekedjünk!

Szentséges Atyám, van egy más dolog is, amit kényszerülök előadni! Szentséged meghagyása szerint ugyanis a castellói úr és én szelid szavakkal és józan tanáccsal rávettük a San Rafaeleről nevezett plébános urat, hogy saját érdekében a nevezett plébániáról mondjon le, amit a fenntemlített castellói úr kezébe társam és az én jelenlétemben le is tett. De egyik testvére, névleg Niccolao Venturella mester ezt a dolgot felzavarta; azt mondván, hogy Isten egy szolgájától, aki Szentséged egyik legkedvesebb embere, de akinek nevét megmondani nem akarta, azt az értesítést kapta Szentséged részéről, hogy semmiképen se mondjon le, mivel ez sohasem volt, s jelenleg sincs Szentséged szándékában.

Szentséges Atya! Előttünk van az előbb említett plébános saját ajkával letett vallomása; előttünk van az önkéntes akaratból történt lemondása; előttünk van sajátkezűleg írt levele, amelyben iparkodott a fenntebbi könyvnek tévelyeit a legvégsőkig védelmezni, jóllehet többszörösen és sokszor figyelmeztette őt több püspök, plébános és más jártas férfiú, hogy az ilyen makacs védelmezéssel hagyjon fel; de ő az utolsó elítéltetéseig nem akart észretérni. Nem látszik előttem igazságosnak a dolog, de meg Szentségedtől sincs arra felhatalmazásom, hogy a fenntebb említett ítéletet megsemmisítsem és őt teljesen felmentsem. Hangosan panaszkodnak ellenem mind ő, mind védői, akik engem Isten szolgái ellenségének neveznek, és hogy az előbbi inquizi-

tornak pártját fogom, mivel ugyanazon rendnek tagjai vagyunk. Tudja Szentséged, hogy ezt nem kutattam, nem is kutattam volna, ha Szentséged meg nem parancsolta volna nekem, hogy szorgalmasan kutassak; és emlékszem, hogy Szentséged ezeket mondotta, t. i.: Ha édes testvérem volna vétkes a hit ügyében, én azt akarom, hogy megbűntessék.

Szentséges Atyám! Általánosan azt mondják, hogy saját védői azt mondották lemondása után, hogy adjon hálát Istennek, mert kicsiny bűntetést kapott. A fenntebb említett édes testvére is tegnap a castellói úr jelenlétében azt vallotta, hogy tévedett és kicsiny bűntetésben részesült. Ítéljen most Szentséged: Vajjon gyanúsnak kell-e engem tartani és megérdemeltem-e, hogy az Isten szolgái ellenségének mondjanak, ha a hit ügyében szorgalmasan törekszem az igazságot kikutatni és megvédelmezni, s igazságot szolgáltatni Isten és Szentséged iránt való tiszteletért, nemkülönben Szentséged parancsai iránt való köteles engedelmességért, amelyért mindhalálig a leghívebben és a legkészségesebben engedelmeskedni teljes erőmből meg nem szűnöm?

Szentséges Atyám! Ha Istennek szolgái tudatlanságból, vagy emberi gyöngeség folytán vétkeznek, könyörülni kell rajtuk, mert emberek; ha azonban nem csupán saját gonoszságukból, hanem a vétkek elkövetése után megátalkodott lélekkel akarják tévelyeiket védeni, a hit igazságát megkövezni és a jó erkölcsöket megszűntetni, nem tudom, vajjon Isten, vagy a sátán szolgáinak kell-e őket mondanunk, miként Prosper mondja a szemlélődő életről. S ezekről az Úr is azt mondja: Óvakodjatok a hamis prófétáktól, akik bárány-bőrben jönnek hozzátok, belül pedig ragadozó farkasok; — a gyümölcseikről ismeritek meg őket. (Máté 7. fejezet.)

Bármiképen rendelkezik mindezekről Szentséged, végre fogjuk hajtani. Felajánlottak nekünk még sok könyvet; nemcsak az előbbi értekezésről, hanem a világosságról (De lucidario) is, amelyben sok tévely van és az Üdvözítő gyermekségéről (De infantia Salvatoris) amelyet az egyház kárhoztatott a Ss. Decretumban (cap.: in primis). De ismételten mondom, bármit parancsol Szentséged mindezen ügyben, teljesíteni fogjuk.

A Magasságbeli kegyeskedjék megtartani Szentségedet sokáig az egyháznak, Szentségednek és az egész keresztény népnek

tiszteletére, üdvös örömére! Amen. Veneziában, 1437. szeptember 10-én sajátkezűleg, sietve.«[1])

Capistranói János ezen leveléből kettő tűnik ki: 1. hogy a »Speculum simplicium animarum« című könyvben tévelyek vannak; 2. hogy a kutatás közben olyan könyvekre akadtak, amelyek a jezsuáták ügyével összefüggésben nincsenek. A két ügyet tehát külön kellett választani. Miképen intézkedett a pápa a »Speculum simplicium animarum« című mű ügyében, forrásaink nem szólnak róla. Az előbb említett plébános további ügyéről sem tudunk biztosat.

A meghurcolt jezsuátáknak a castellói püspök aztán elégtételt ad: Okíratot állíttat ki, amelyben hitelesen bizonyítja, hogy azon vizsgálat folyamán, amelyet Capistranói Jánossal folytatott, semmiféle gyalázó dolog nem merült fel ellenök, sőt ellenkezőleg a vizsgálat úgy találta, hogy a legszigorúbb rend és fegyelem uralkodik közöttük. Az okmány tartalma ez: »Lorenzo Giustiniani, Isten és az apostoli szék kegyelméből castellói püspök.

Méltányosnak tartjuk, hogy az igazságnak eleget tegyünk, legfőbbképen ezekért, akiknek élete és rendje tökéletes és azoknak a köztiszteletet visszaadjuk, akik Isten házában folytonosan dolgoznak. Minthogy a tiszteletreméltó és vallásos férfiakat, akiket közönségesen jezsuáta testvéreknek hívnak, némelyek rágalmazásaikkal azon rossz hírbe hozták, hogy tudniillik külső érintkezéseikben gyanús és megrovásra méltó magaviseletet tanúsítanak, és miután hozzám és tisztelendő Capistranói János ferencrendi szerzetes úrhoz, a gonosz eretnekség inquizitorához, erről a hírről jelentést tettek, mi ketten az igazságról világos bizonyítékot akartunk szerezni. Egyrészt a nálam élő legkiválóbb szerzetesek, másrészt igen sok más egyénnek jelentéséből és hiteltérdemlő férfiak fanúbizonyságából arra a meggyőződésre jutottunk, hogy ők, tudniillik a jezsuáták, a gyanúnak semmiféle szennyétől nincsenek bemocskolva, sőt a »Társaságukban« tökéletes erkölcsi viszonyok vannak és az anyaszentegyház minden törvényénél egyhangulag egyetértenek, rendeleteit alázatosan megtartják és mindenben követik. Miért is, hogy jövőre ilyen rágalmazásoknak szabad tér ne engedtessék és a nevezett szerzetesek jóhirnevét

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 19—23.

és becsületét helyreállítsuk, elhatároztuk, hogy dícséretes erkölcseiket és feddhetetlen életüket jelen sorainkkal nyilvánosságra hozzuk, hogy ők is nyugodtabban szolgálhassanak a jövőben a mi Úrunk Jézus Krisztusnak, és vallásos magaviseletük a mi bizonyságunk révén könnyebben napvilágra jöjjön. És ezeknek hiteléül kiadtuk jelen levelünket és titkos pecsétünkkel megerősítettük azt. Kelt Veneziában, a castellói püspökség palotájában 1437. évben, október 2-án Szentséges Úrunknak, Isten kegyelméből IV. Eugénius pápának, pápasága 7-dik esztendejében.«[1])

Vajjon Capistranói János ezen levél kiadásakor Veneziában volt-e, vagy sem, eldönteni nem tudjuk. Október 6-án azonban már Bolognában találjuk. Itt kapta meg azt az értesítést, hogy ellenei azt a rágalmat terjesztik róla, hogy a jezsuátákat és az elítélt plébánost a prédikációiban gyalázta. Ez a csúnya rágalom nagyon bántotta lelkét. Annyira fájt ez neki, hogy 12 napig feléje se ment a pápai udvarnak, hogy a jezsuáták ügyéről a pápának jelentést tegyen. Fájdalmát elpanaszolja előttünk ismeretlen barátjának, akinek október 18-án a következő levelet írta:

»Főtisztelendő Atyám és nekem legtisztelendőbb Úram, a legalázatosabb és köteles tiszteletem előrebocsátása után. — Azt vélem, hogy csodálkozik Kegyességed és engem lusta hanyagságról vádol. De ha nem csalódom, a Tarvisinus Úrnak veled közölt feleletének engem méltán ki kellett volna mentenie; a rágalmazó nyelvek és levelek, miként értésemre jutott, álnokúl annyira megtámadtak engem, hogy megérkezésem után tizenkét napig nem láthattam az Úrnak az arcát, mert úgy látszik, hogy a palotának fülei a fölösleges túlbuzgóságtól harcrakészen állva, a test minden porusán keresztül ellenségeket teremtenek. De hálát adok Istenemnek, aki sohasem hagyja el a benne bízókat és az igazságának védelmezéseért küzdőket; mert már két ízben kegyes volt Szentséges Atyánk meghallgatni és remélem, hogy ma is megjelenhetek színe előtt, mivel tegnap így parancsolta. Könyörögve azon legkiválóbb kegyért esedezem, hogy a legjobb lelkiismereted igazi ítélete szerint kegyeskedjél levélben közölni Szentséges Atyánkkal, hogy én igazságtalanúl nem intéztem

[1]) Wadding: Annales Min. XI. 25. — Hermann: Cap. triumph. 264. — Acta Sanct. Oct. X. 289.

támadást S. R. plébánosa, vagy a jezsuáták ellen. Tudja ezt a Mindenható, tudja Ő, aki mindent tud; tanúm a lelkiismeretem, tanúk Istennek angyalai is, tanúk mindnyájan, akik prédikációimon jelenvoltak, mennyire iparkodtam kimenteni a plébánost és az összes mindkét nembeli vádlottakat mindenféle rágalom és gyalázat alól; mennyire törekedtem minden tehetségemmel a legkifejezőbb módon dícsérő beszédet mondani, hogy úgy mondjam: ünnepelni a jezsuáták nevét. És téged, legigazságosabb bíró, Jézus Krisztus, hívlak fel tanúnak, hozzád menekülök, előtted tárom fel ügyemet, sőt vakmerően azt mondom: a te ügyedről van szó, Isten! Védd meg ügyedet, mert nem tettem érvénytelenné az általunk hozott ítéletet, és mert nem tettem a saját ügyemmé; a jezsuáták érdekében támadtak ellenem fel a hamis tanúk és felnyítják szájukat Isten igazságának és a katholikus hitnek gyalázására s rágalmazására. Dícséret, tisztelet és dicsőség a legfőbb Istennek, hogy az Isten igazságának védelmezéseért ezeket elszenvedhetem. Mialatt arra törekszem, hogy mint az aranyat és ezüstöt, Lévi fiait megtisztítsam a bálványok és az ördögi képzelődések szennyétől, Istennek királyi háza rossz hirbe keveredett; de el fog jönni, — mondom és gyanítom — a végrehajtó, sőt a vizsgáló, akinek ellentállni senki sem képes, és aki elé a legkisebb akadályt sem gördíthet senki sem.

Bocsásson meg Isten minden bűnbánó bűnösnek; és te is könyörülj meg rajtam, esdve kérlek. S mint mondottam, közöld az igazságot működésemről lelkiismereted kielégítése szerint. Tarvisinus úr nekem azt mondotta, hogy megírta tisztelendő Úraságodnak, mit kell tennie. Mégis mit írt, azt tudod! Én pedig ha valamit megtudok, nem mulasztom el azt megírni. Élj boldogúl az örök életre, és engemet, mint legméltatlanabbat, kegyeskedjél jóindulatodban megtartani! Bologna, 1437. október 18-án. Főtisztelendő Úraságodnak haszontalan szolgája és kérő híve, Capistranói János Szent Ferenc rendjének legkisebb és méltatlan tagja.«[1])

A jezsuáták ügyének aktáit ezzel lezárhatjuk. Úgy látszik a pápa elégtételt szolgáltatott Capistranói Jánosnak, mert többet ezt az ügyet sohasem említi.

---

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 23—25.

58. §. Capistranói János fáradozása Bernardino di Siena szenttéavatása érdekében.

Egykori tanítómesterét, Bernardino di Sienát, Capistranói János mindig a legnagyobb szeretettel és tisztelettel szerette, még akkor is, mikor legfőbb előljárója lett. Mesterének minden ügye az ügye volt. Látni fogjuk másutt, minő buzgalommal tette ügyét magáévá akkor, mikor Jézus szentséges nevének hirdetése miatt eretnekségről vádolták Bernardino di Sienát. Nem kimélt semmi fáradtságot, semmi áldozatot, hogy mesterét megmenthesse az eretnekség súlyos vádja alól és egyuttal Jézus szentséges nevének tiszteletét győzelemre segítse.

Bár az observantia kérdesében egykoron Bernardino di Siena más nézeten volt, mint Capistranói János, azért az a mélységes szeretet, amely szívöket összekötötte, nem lanyhult semmit; elkísérte őket a sírig, sőt a síron túl is.

Kevés ember emelt oly maradandó és dicső emléket barátjának, mint Capistranói János az ő atyai jóbarátjának, Bernardino di Sienának. Halála után mutatta ki legfényesebben, hogy szívében őszinte és hálás szeretet volt elhunyt mestere iránt mindenkoron.

Bernardino di Siena 1380. szeptember 8-án született Massában, Siena mellett, előkelő és jámbor szülőktől.[1]) Szülei korán elhalván, nagynénjének, Tóbiának házába került, ahol a leggondosabb nevelésben részesült. Egyik életrajzírója az ifjú Bernardinóról egy kedves kis történetet jegyzett fel. Tóbiának feltűnt, hogy az ifjú nap-nap után bizonyos, meghatározott időben eltávozik. »Egészen kétségbe volt esve, attól félvén, hogy valami leányba szerelmes. De azt látta, hogy gyakran bőjtöl, testét sanyargatja, szent misét hallgat, magát ostorozza. Azért megleste, hogy hová megy. Sienában a firenzei úton, a városon kívül volt egy szép Mária-szobor. Ide járt az ifjú Bernardino és itt térdre borulva imádkozott. Tóbia megkérte barátnéját is; de ez is csak azt tapasztalta, hogy az ifjú idejár nap-nap után imádkozni. Egyszer aztán megkérdezte tőle, hogy kibe szerelmes? Az ifjú erre kijelenté, hogy ő eljegyezte magát a Boldogságos Szűznek és ennek a

[1]) Toussaint: Das Leben hl. Bern. 3. — Wetzer-Welte: Kirchenlexikon. II. 441. — Thureau-Dangin: Saint Bernardin de Sienne. 6.

szeretetétől annyira lángra gyulladt, hogy őt szereti minden erejéből. Az öreg nagynéne boldogan ölelte magához az ifjút, így szólván: Kedves fiam, most már örömmel halok meg, mivel saját szavaidból nyertem bizonyságot a Boldogságos Szűz iránt való szent és jámbor érzelmedről.«[1])

1402. szeptember 8-án belépett Szent Ferenc rendjébe.[2]) A kis obszerváns kolostorban, a Santa Maria di Colombarióban, végezte az újoncévet és itt szívta magába Szent Ferenc regulájához való nagyfokú ragaszkodását. Mint az obszervánsok egyik világító fáklyája és a katholikus egyház egyik csillaga tűndökölt hosszú évtizedeken keresztül a keresztény egyház egén. Életfeladata két irányra terjedt ki: az egyház és a társadalom ellen irányuló erkölcsi és szociális romlást akarta megakadályozni és rendjében a regula szigorú megtartását óhajtotta keresztűlvinni. Páratlan szorgalommal és kitartással munkálkodott ezen célból nemcsak Itáliában, hanem más egyebütt is mindhalálig.

A nagy és nehéz munkában lassankint elfogyott, mint az égő gyertya. Érezte, hogy közeledik a vége, azért búcsút vesz azon városoktól és községektől, amelyek leginkább szívéhez nőttek. 1444-ben meglátogatja Massát, ahol született, Sienát, ahol nevelkedett. Április 23-án hagyta el nagybetegen egykori hazáját;[3]) szíve Aquilába vonzotta, itt akarta fejét örök nyugalomra hajtani. Május 17-én társai vállaikon hozzák Aquilába, beviszik azon szobácskába, ahol Capistranói János szokott lakni, és leteszik az ő ágyába.[4]) S itt adta vissza lelkét Teremtőjének május 20-án.[5]) Kidűlt a rend bűszkesége, az obszervánsok első oszlopa.

Halálát rögtön tudtúl adják legkedvesebb barátjának, Capistranói Jánosnak, aki ezen időben Sziciliában tartózkodott.[6]) Halálának hírére így kiáltott fel: »Mesteremet elveszítettem, de pártfogót

[1]) Acta Sanct. Maji V. 135.* Haec dicit Capistranus.

[2]) Toussaint: Leben hl. Bern. 33. — Thureau-Dangin: Saint Bern. 19. — Wetzer-Welte: Kirchenlexikon. II. 442.

[3]) Toussaint: Leben hl. Bern. 184.

[4]) Acta Sanct. Maji V. 130.*: »Dominica die Aquilam delatus, locatus in lectulo, super quem ego dormire solitus eram, in cella mihi concessa per ordinem.» dicit Capistranus. — Ideo Surius cellam Capistrani appellat. — Sedulius: Historia Seraphica. 367.

[5]) Thureau-Dangin: Saint Bernard. 321. — Toussaint: Leben hl. Bern. 190.

[6]) Acta Sanct. Maji. V. 143.: »Cum autem ego — mondja Capistranói János — felicem S. Bernardini obitum in Sicilia tunc existens, ex mandato sanctae memoriae Eugenii Papae IV. sensissem.«

nyertem.«[1]) De csakhamar bánatából magához térvén, így üdvözli az Istenben boldogultat: »Üdvözlégy Atyám, üdvözlégy boldog lélek, ki az örök élet kincsét megszerezted azzal, hogy e földön életed megvetésével megőrizted azt az örök életre.«[2])

S rögtön otthagyja Sziciliát és siet Aquilába, hogy a temetésen részt vegyen. Útközben folyton sír és hullatja könnyeit; társai vigasztalni igyekeznek, azt hívén, hogy ezzel enyhítenek fájdalmán. Ő könnyeit letörölve, ezt felelé nekik: »Nem ő érette sírok, mivel tudom, hogy az égben van, hanem magamért és rendünkért, mint akik barátságától és segélyétől meg vagyunk fosztva.«[3])

Jókor érkezett meg még Aquilába, mivel Bernardinónak holttestét 26 napon át közszemlére tették ki.[4]) A városi hatóság ugyanis a város tulajdonának nyilvánította a holttestet és melléje erős őrséget rendelt,[5]) mivel híre járt, hogy Sienába akarják szállítani. Sienát azzal kárpótolták, hogy elküldték Capriolába Bernardino habitusát, tunikáját, amelyet eddig viselt, s ahol ezek érintése által csodás gyógyulások történtek.[6]) Megérkezése után Capistranói János azonnal a holttesthez ment és nagy meghatottsággal nézte mesterének kihült földi maradványait. Majd pedig a szószékre lépett és nagy beszédet mondott a néphez, amelynek végén megigérte, hogy egy napon nagy dolgokat fognak látni.[7]) A nép, miután a halálozás után már a harmadik napon csoda történt a szent holttesténél, izgatottan várta a Capistranói János által bejelentett csodákat. De azon nap nem történt csoda. Capistranói János nem csügged el, hanem minden reménységét Istenbe veti, hogy meg fogja dicsőíteni hű szolgáját. Reményében nem csalatkozott, mert a csodák nap-nap után megújultak. A hivatalos jegyzék, melyet a városi tanács néhány hétre rá IV. Eugéniushoz

1) Barberio: Compendio della vita. 69. »Magistrum amisi, protectorem inveni.«

2) Barberio: Compendio della vita. 69.: »Salve Pater, salve felix, qui salutis aeternae tesaurum percepisti, dum ob spretum animae tuae in hoc mundo in vitam aeternam custodies eam.«

3) Acta Sanct. Oct. X. 510. Cristoforo da Varese: c. VI.: »Propterea non fleo, quia scio eum in coelis esse, sed propter me et familiam, qui familiaritate et auxilio privati sumus.«

4) Acta Sanct. V. Maji. 90.* »Vigirti sex dies.«

5) Toussaint: Leben hl. Bern. 242.

6) Acta Sanct. V. Maji 90.*

7) Acta Sanct. Oct. X. 510. Christoforo da Varese. c. VI.

felterjesztett, a temetés napjáig, amely június 14-én, vagy 15-én ment végbe, 14 csodát jegyzett fel.[1])

A Toussaint által közölt jegyzékben nem találtuk azt a két nevezetes csodát, amelyeket az életrajzírók elbeszélnek, mint legjellemzőbbeket. A hivatalos jegyzék azonban maga elárulja, hogy sok csodát nem vettek fel, mivel hosszasnak tartották azokat elbeszélni.[2]) S így ez a jegyzék nem zárja ki a másik két csodát sem, amelyek megtörténtét nem kisebb tanú bizonyítja, mint Capistranói János.

Azon idő alatt, míg a test közszemlére volt kitéve, Aquilában lázadás tört ki a városi tanács ellen a nép között. A tanács négyet lefejeztetett, mire a nép megrohanta a városházát, a tanácsosok közül többeket elfogott és halálra ítélt. A halálra ítélteket pedig kivitték a kivégzés helyére, be is kötötték szemüket, mikor háromszor éles hang sivított át a levegőn és az emberek remegve hallották a következőket: »Ne ontsatok ártatlan vért, hanem siessetek a szentferencrendiek templomába, ahol bőségesen fogtok találni ártatlan vért.«[3]) A lázadók a templomba rohannak és bámulva látják, hogy Bernardino orrából, mint két forrásból, dűl a vér, s már annyi folyt ki, hogy a koporsó födelét leemelte. A vérzés csak akkor szűnt meg, mikor térdre hullva, alázatosan bocsánatot kértek Istentől. Sokan belemártják ebbe a vérbe ruháikat, amelyek aztán sokaknál gyógyulást eszközöltek.[4])

Surius szerint[5]) ezen csodás dolognál Capistranói János is jelen volt. De mivel az egykorú írók hallgatnak erről, azért kétségeskedve lehet csak elfogadnunk. Annyi azonban tény, hogy ezen vérből mindig hordott magánál, és több konventbe, így különösen a kölni tartományba, küldött is belőle.[6]) Sőt németországi tartózkodása alatt a badeni gróf kérésére az angol királynak is küldött belőle, amint ez kitetszik azon levélből, amelyet az angol királyhoz intézett 1454. október 24-én: »Egyébként Szent

[1]) Toussaint: Leben hl. Bern. 243.
[2]) Toussaint: Leben hl. Bern. 244.
[3]) Acta Sanct. Maji V. 142: Nolite effundere sanguinem innoxium, sed festinanter ite ad ecclesiam Fratrum Minorum, ibique reperietis copiose de sanguine innocente.« Cf. Sanning: Chronicken IV. 109.
[4]) Acta Sanct. Maji V. 142. — Sanning: Der Chronicken. 109. — Toussaint: Leben hl. Bern. 246. — Thureau-Gangin: Saint Bern. 322.
[5]) Acta Sanct. Maji V. 142. — Cf. Sanning: Der Chronicken IV. 109.
[6]) Acta Sanct. Maji V. 143.*

Bernardino szent ereklyéiből, melyeket magammal hordok, egy kis részecskét küldök Felségedhez ugyanazon méltóságos őrgróf úr kérésére; amelyet ha nagy hittel és alázattal fogadsz, az isteni könyörületesség folytán visszaadhatja a kivánt egészséget; de ha a hit hiányzik, hiányzik a könyörülő Istennek bőséges áldása is.«[1])

A temetés napján, vagy előtte való napok egyikén, biztosan meg nem határozhatjuk, történt a másik csodás eset is, amely a nép izgatottságát a legmagasabb fokra emelte. Ezt maga Capistranói János írja le és így semmi okunk sincs arra, hogy benne kételkedjünk. De halljuk őt magát: »Mikor Sziciliában, ahol IV. Eugénius megbízásából jártam, értesültem a szent haláláról, rögtön visszatértem Itália szárazföldére, nevezetesen Aquilába, hogy Bernardino szenttéavatásában, akit Isten sok jellel és csodával tűntetett ki, részt vegyek. Midőn egyik nap Aquila egyik nyílt terén prédikáltam, észrevettem, hogy hallgatóim között nagy mozgalom támadt. Én rögtön kérdezősködtem ezen nyugtalanság oka felől, mire ezt a választ kaptam: Nem látod azt a csillagot, amely fejed fölött lebeg? Ugyanez az, amely szent Bernardino feje fölött egykor látszott. Én csodálkozva láttam, hogy fejem fölött fényes nappal csillag ragyog. Ez a jelenés nagy bátorságot öntött belém, hogy szent atyámnak szenttéavatásáért buzgólkodjam. Hálát adtam Istennek és a Boldogságos Szűznek, akiknek dicsősége képezte prédikációm tárgyát. A következő nap, mikor Rómába mentem, ismét láttam a csillagot, mintegy mutatva az útat és kísérve bennünket; az utazás alatt nemcsak magam láttam több ízben, hanem fra Matteo di Reggio, fra Filippo és frater Johannes von Austria és sokan mások.«[2])

A temetésen Capistranói János bizonyára ott volt, s így ez a dolog, mint fenntebb említettük, vagy a temetés napján, vagy

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 210. — Hermann: Cap. triumph. 424.: »Coeterum portiunculam Sanctarum reliquiarum S. Bernardini, quae apud me sunt, rogatu eiusdem Illustrissimi Domini Marchionis ad M. V. mitto, nempe si maximo devotionis fideique fervore exceperitis illas, poterunt miseratione Divina optatae vos valetudini condonare; at fide deficiente et miserantis Dei deficiet larga manus.«

[2]) Acta Sanct. Maji V. 143: »Itaque factum est Domino disponente, ut mane sequenti ex Aquila ad S. Romanam Ecclesiam gressus dirigens, praefatam stellam, tamquam ducem itineris et comitem, pluries in itinere non ego solus aspexerim, sed quamplures socii, qui mecum erant, inter quos fr. Matthaeus de Rhegio de Calabria, Fr. Philippus, fr. Johannes Theutonicus de Austria et plures alii.« — Surius ezt adja hozzá: »Capistranum vacasse lectioni

néhány nappal utána történhetett. A temetés után Capistranói János azonnal Rómába megy és a történt csodák alapján kéri a szenttéavatás megindítását IV. Eugéniusnál.[1]) Tudtúl adja a történt csodákat, nemkülönben a csillag csodás feltűnését. Kérését a pápa egyenesen nem tagadta meg, de kitérő feleletet adott. Erre Capistranói János megjövendöli neki, hogy nem ő, hanem utódja fogja szentté avatni.[2])

Capistranói János, hogy a szenttéavatás minél hamarabb létrejöjjön, körlevelet intéz társaihoz, hogy imádkozzanak folytonosan Istenhez ezért a kegyelemért.[3]) Azután felszólítja a városi hatóságokat, hogy kérelmüket terjesszék fel a szenttéavatás érdekében a pápához. Aquila tanácsa 1444. július 19-én fordul ezen ügyben a pápához;[4]) példájukat követi Siena városa, amely Leonardo de Benvoglienti-t és Bartolomeo Peci-t küldötte a pápához követekül.[5]) Kérésükhöz csatlakozik Alfonzo, Aragonia királya is, aki már levelében a többek között ezt írja: »Ime Szentséges Atya, lábaidnál a népek, a fejedelmek, Itália államai; íme, mindennemű, korú, rangú és méltóságú hívők, akik a tiszteletreméltó Bernardino di Siena atya szenttéavatásáért esedeznek és folyamodnak, valóban ezek egyhangúlag tőled ezt követelik. Az a sok nyilvános csoda bizonyságot tett arról, hogy ez a szenttéavatás az égben már megvan.«[6]) A király írt még 5 bíborosnak is, hogy pártolják az ügyet a pápánál.

IV. Eugénius engedett a kérésüknek és Bernardino di Siena életének, halálának és csodáinak megvizsgálását Niccolo Acciapacci, Guillaume Estouville és Alberto de Albertis bíbornokokra

in cella sua, concioni se praeparatum, cum stellam alii viderent, quae olim super caput Bernardini splenduisset.« Cf. Sedulius: Hist. Seraph. 384. és 395. — A 370-ik lapon pedig csatlakozik Surius véleményéhez, hogy a cellában volt, mikor jelentették neki a csillag feltűntét. — Poierus: Dreyfache Chron. Dritter Trachtus. 211. — Ribadineira: Flores Sanct. 589. — Toussaint: Leben hl. Bern. 256. — Hermann: Cap. triumph. 275. — Memoranda Paraphrasis 53. — Acta Sanct. Maji V.: 101.*: »Prout ego ipse qui haec dicto, propriis oculis aspexi.«

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 462. Nicolao da Fara: c. VI. — Acta Sanct. Oct. X. 510. — Cristoforo da Varese c. VI.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 276: Az egyes írók nem erre az alkalomra, hanem egy későbbi esetre utalják Capistranói Jánosnak ezen jövendölését. — Gonzalez: Vita di S. Giov. 110.: »Non tu, ma colui ohe ti succedere, compira quest'opera.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 462. Nicolao da Fara: c. VI.

[4]) Toussaint: Leben hl. Bern. 244.

[5]) Toussaint: Leben hl. Bern. 255.

[6]) Toussaint: Leben hl. Bern. 256.

bízta, majd ez utóbbinak halála után Pietro Barbo bíbornokot jelölte a bizottságba.[1])

A nevezett bíbornokok két püspököt küldenek ki azon adatok felkutatására és összegyűjtésére, amelyek Bernardino di Siena életére vonatkoznak.

Pastor a sienai állami levéltárban két levelet talált erre az ügyre vonatkozólag. Az egyiket Nicolao Acciapacci (Cardinalis Capuanus) írta a sienaiaknak 1445. február 15-én, amelyben megígéri, hogy Bernardino di Siena szenttéavatásában mindent meg fog tenni, hogy annak a bizalomnak, amelyet beléje helyeztek, megfeleljen. A másikat pedig Giovanni da Tagliacozzo (Johannes episcopus Praenestinus, Cardinalis Tarentinus) intézte a sienabeliekhez 1446. szeptember 25-én. Ő is segítséget ígér a szenttéavatás ügyében.[2])

A két püspök Capistranói János kíséretében ezalatt sorba járják azokat a helyeket, ahol Bernardino megfordult és összegyűjtötték mindazon adatokat, amelyek személyéhez fűződtek. Sienában is megfordulnak, és itt volt látománya Bernardinóval. »Midőn egy alkalommal — írja Nicolao da Fara — a cellácskájában imádkozott, megjelent előtte Bernardino és buzdította a szent ügy folytatására; s lelkét csodálatos vigasztalással tölté be. Ekkor lépett be a cellába egyik rendtársa, akinek ezt mondá: »Legyen irántad kegyelmes az Úr, testvér, most beszélgettem boldog Bernardinóval.«[3]) A püspökök és Capistranói János fáradozását siker koronázta; mert a Rómában megtartott processuson a bíbornoki testület 101 csodát hitelesnek nyilvánított.[4])

Egy rendkívül kedves dolgot jegyeztek fel az életrajzírók Capistranói Jánosról. Ezen időben halt meg Tommaso di Firenze Rietiben, aki mint egyszerű laikus testvér az observántia igen buzgó követője volt és szentség hírében halt meg. Isten halála után sírját sok csodával tűntette ki, úgyannyira, hogy akik

---

[1]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 352. — Acta Sanct. Oct. X. 510. — Wadding: Annales Min. XI. 233. »Nicolaus tituli S. Marcelli, Gulielmus tituli S. Martini in Montibus. Albertus, tituli S. Eustachii diaconus.« — Acta Sanct. IV. Maji. 719., 745. és 774.

[2]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 352. 2-ik jegyzet. — Staatsarchiv zu Siena (Consistoro. Lettere ad an.)

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 462. Nicolao da Fara: c. VI. »Dominus tibi parcat, frater, nunc ego cum Sancto Bernardino sermonem habebam.«

[4]) Toussaint: Leben hl. Bern. 255.

Bernardino di Siena sírjánál nem találtak gyógyulást, Rietibe zarándokoltak Tommaso di Firenze sírjához. Capistranói János attól tartott, hogy ez útjában lesz Bernardino szenttéavatásának, mivel már a pápai udvarba is eljutott a laikus testvér szentségének híre és már azt mondogatták: »Íme minden observáns testvér csodát ákar mívelni.« Elment tehát Tommaso di Firenze sírjához és így szólt: »Boldog Tamás, míg életben voltál, mindig engedelmeskedtél és soha előljáróid parancsának ellent nem mondottál; az engedelmesség erejével tehát megparancsolom neked, hogy tartózkodjál a csodák tételétől, hogy boldog Bernardino szenttéavatását meg ne akadályozd.«[1]) S íme Tommaso di Firenze engedelmeskedik, 4 éven keresztül nem mívelt egyetlen egy csodát sem, s utána is csak az előljárója parancsára eszközölt újra csodákat. Holtteste még most is látható sértetlen állapotban Rietiben, mintha márvány szobor volna.[2])

De hiába volt Capistranói János minden sürgetése, mivel IV. Eugénius halála, miként neki előre megjövendölte, az űgy befejezését meggátolta. Az új pápa, V. Miklós, akit szintén, miként elődjét, elhalmoznak kérő levelekkel, hogy Bernardinót avassa szentté,[3]) részint lelkének sugallatát követve, részint Capistranói János sürgetéseinek engedve, elrendeli a szenttéavatás pörének újra felvételét. 1447. június 17-én három bíbornokra, nevezetesen: Giovanni da Tagliacozzo, Guillaume Estouville és Pietro Barbo bíbornokra bízta ezt az űgyet,[4]) akik két püspököt küldenek ki, nevezetesen: Antonio urbinói püspököt és Giovanni di Palena,

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 510. Cristoforo da Varese: c. VI.: »Beate Thoma, dum vivens semper fuisti obediens, nec unquam prelatorum iussibus contradixisti, in virtute igitur obedientiae tibi praecipio quatenus ab operatione miraculorum obstineas, ne canonizationem Beati Bernardini impedias.» — Acta Sanct. Oct. X. 463. — Nicolao da Fara: c. VI. — Wadding: Annales Min. XI. 292. — Hermann: Cap. triumph. 277. — Barberio: Vita et virtu... di Cap. 86.: »Tomaso sicome in vita tra le singulari virtu compartiteti do Iddio ti rendesti sempre ubidiente a tuoi Superiori e Prelati, cosi in virtu, e merito dell'istessa ubidienza comando, che ti astenghi da qualsi sia operatione de miracoli, fin che la Canonizatione de nostro Bernardino di Siena sia terminata.«

[2]) Hermann: Cap. triumph. 277.

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 36.: »de canonizatione sancti requiritur, in qua cum debita maturitate processit.«

[4]) Bullarium Magnum Rom. 377. Bulla canonizationis S. Bernardini. — Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 252.

pennei püspököt az úgy megvizsgálására.[1]) A pápa ezeknek a jelentésével nem lévén megelégedve, újra kiküldi Giovanni di Palena pennei és Angelo di Capranica asculanói püspököket.[2]) Ezek Capistranói Jánossal ismét sorba járják a városokat és gyűjtik az adatokat a csodákhoz.[3]) Két ünnepélyes processust is tartottak,[4]) de a szenttéavatás úgye mégis csak lassan ment előre. Közben meghalt Giovanni da Tagliacozzo és helyébe a pápa Bessariont nevezte ki.[5])

Akadályt gördített ezenkívül az a rágalom is, amelyet egyesek terjesztettek Bernardinóról, hogy t. i. mint eretnek és mint kiközösített halt meg. Már IV. Eugénius 1446-ban kibocsátott egy bullát, amelyben hazugságnak és rágalomnak minősítette az egész vádat és a terjesztőit arra kényszerítette, hogy nyilvánosan vonják vissza. Halála azonban megakadályozta abban, hogy bullájának hatása és eredménye is legyen. V. Miklós azonban, mivel még mindig terjesztették a rágalmat, 1447. májusában megújítja IV. Eugénius bulláját és kiközösítéssel fenyegeti azokat, akik a rágalmat terjesztik.[6]) Némely életrajzírók azt állítják, hogy ezen alkalomból történt Capistranói Jánosnak az a merész ajánlata, amelynek hallatára maga a pápa is megremegett és sírva fakadt. Arra kérte ugyanis a pápát, hogy engedje meg, hogy Bernardino di Siena becsületét helyreállítsa és szent-voltát bebizonyítsa. Késznek nyilatkozott arra, hogy Bernardino di Siena testével máglyára lép; ha elégnek, akkor tulajdonítsa bűnül neki; de ha

---

1) Bullarium Magnum Romanum. 377. — Acta Sanct. Oct. X. 510. — Wadding: Annales Min. XI. 174.: »Gulielmus l'Estouteville, Gallus; Jacobus Ursinus, Neopolitanus; Petrus Barbus, Venetus; — Antonius episcopus Urbinati, Joannes episcopus Pennensis.«

2) Bernardino d' Aquila: Chronica: 36. »examinationem vitae et miraculorum causam dignis et reverendis viris domino Johanni de Palena, episcopo Pennensi et auditori rotae, et domino Angelo de Capranica, episcopo Reatino, qui postea sacrae Romanae ecclesiae extitit cardinalis, apostolica auctoritate commisit.« — Giovanni di Palena 1433—1454-ig volt pennei; Angelo di Capranica 1447—1450-ig asculanói, 1450—1469-ig rieti püspök volt; 1460-ban lett biboros.

3) Acta Sanct. Oct. X. 462. Nicolao da Fara: c. VI. — Bernardino d'Aquila: Chronica. 36. »Demum pater reverendus beatus frater Johannes de Capistrano, Romanae curiae et omnibus fere fidelibus acceptissimus, sollicitudinem canonizationis debita maturitate suscepit.«

4) Acta Sanct. Oct. X. 462. Nicolao de Fara: c. VI.

5) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 353.

6) Toussaint: Leben hl. Bernard. 260.

épségben maradnak, akkor avassa szentté Bernardinót.[1]) A pápa ezt ugyan nem engedte meg; de a szeretet, amellyel Capistranói János mestere ügyét felkarolta, annyira meghatotta, hogy elrendelte ismét az ügy további vizsgálatának folytatását.

A csodák megvizsgálásával a pápa Angelo di Capranica-t bízta meg,[2]) aki Capistranói János kíséretében ismét bejárja a különböző helyeket és gyűjti hangyaszorgalommal a szükséges anyagot. Sienában épen pestis uralkodott, de ez nem akadályozta őket a munkában.[3]) A promotor fidei ezen alkalommal is Capistranói János volt, amint ez kitűnik Angelo di Capranica leveléből, amelyet 1459. június 24-én intézett a német császárhoz, a magyar királyhoz és az összes keresztény fejedelmekhez: »Ezen levelet felségteknek, úraságtoknak és méltóságtoknak nem haboztam megírni, minthogy előttem nagyon ismeretes és világos volt több évben és sok helyen azon szent férfiúnak nem annyira földi, mint inkább égi társalgása, különösen abban az időben, mikor a boldog emlékezetű V. Miklós pápa boldog Bernardino csodáinak összegyűjtőjévé és vizsgálójává és szenttéavatásának promotorjává nevezte ki és állította ugyanezen János testvért, és a fenntebb említett processust reám bízta; tíz hónapon át folytonosan éjjel-nappal, különböző városokban, helységekben, várakban és helyeken fordultam meg az előbb említett szent férfiúval; és ennek minden tettében és minden társalgásában a kiváló életnek csodás és majdnem hihetetlen tisztaságát és szentségét vettem észre, amely teljesen ment volt minden piszoktól és mocsoktól és minden földiestől idegen, csak az égi dolgokkal volt összekapcsolva és összeforrva, akiről én azt hiszem, hogy égi életet élt, mert azt tapasztaltam, hogy ő minden mulandót, romlandót megvetett és elvetett magától.«[4])

Mivel ennyire feltűnt Angelo di Capranica előtt Capistranói János szentsége, azért Bernardino csodáinak vizsgálatánál nagyon

---

[1]) Acta Sanct. Oct. 10. 510. Christoforo da Varese: c. VI. — Hermann: Cap. triumph. 279. — Acta Sanct. Oct. X. 323.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 2. —. Acta Sanct. Maji V. 145.* — Acta Sanct. Oct. X. 462. Nicolao da Fara: c. VI. — Acta Sanct. Oct. X. 510. Cristoforo da Varese: c. VI. — Hermann: Cap. triumph. 279. — Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II. 353.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 2.

[4]) Hermann: Cap. triumph. 649. — Wadding: Annales Min. XIII. 123.

óvatosan lárt el, mivel észrevette, hogy a felhozott csodák egy részét, melyet Capistranói János Bernardinónak tulajdonított alázatosságában, tulajdonképen ő mívelte.[1])

Angelo di Capranica 10 hónapi kutatás után jelentést tesz a pápának, hogy »Bernardino di Siena a szenttéavatásra méltó, de állhatatosan megvallotta, hogy Istennek szolgája, Capistranói János, ki még itt a földön él, ezen kiváló és kitűntető címre szintén nagyon érdemes.«[2]) A pápa is ezen nézetben volt, mert egy ízben, mikor látta, mennyire buzgólkodik mestere szenttéavatásán, így szólott hozzá: »Ki fog a te szenttéavatásodért buzgólkodni, János testvér?« A szent alázatosan ezt felelé: »Szentséges Atyám, a legnagyobb bűnös én vagyok; a bűnösök ilyent semmiképen sem érdemelnek meg. Az Isten irgalmazzon nekem.« Távozása után azt mondá a pápa: »Ha János testvér az én időmben hal meg, őt azonnal a szentek sorába iktatnám.[3])

Bár a pápa és környezete Capistranói János iránt a legnagyobb szeretettel viseltettek, Bernardino di Siena szenttéavatásának ügye mégis nagyon lassan haladt előre. De ő nem csüggedt el. Első pillanattól kezdve Bernardino di Siena ügyét sajátjának tekintette, s azzal a lankadatlan erélyel, amely minden vállalkozását jellemezte, sürgette tovább az illetékes köröknél a szenttéavatást. Ezért mondja róla Cristoforo da Varese: »Egy óráig, egy percig sem nyugodott; minden törekvése, minden ébersége, minden vágya arra irányult, hogy társának szenttéavatása a kívánt sikerrel járjon.«[4]) »Aki nem látta — írja Bernardino d' Aquila — fel nem foghatja, hogy ezen szenttéavatási ügyben boldog Capistranói János testvér mennyi fáradtságot, mennyi

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 462. Nicolao da Fara: c. VI.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 462. Nicolao da Fara: c. VI.: »sed cum Bernardinum maximo Pontifici canonizatione dignissimum asseruisset, et Domini famulum, Capistranensem Joannem, adhoc in terris conversantem, huiusmodi singulari praestantique titulo benemeritum constantissime professus est.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 510. Christoforo da Varese: c. VI. — Hermann: Cap. triumph. 279.: »Si Capistranus decederet temporibus nostris, illico Sanctorum Catalogo adscriberemus eum.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 510. Christoforo da Varese: c. VI: »In his legationibus beatus Pater noster praesens extitit, qui nec ad horum, nec ad momentum quiescebat, sed totum eius studium, tota vigilantia, totum desiderium in hoc ferebatur, ut canonizationi socii sui ad finem optatum duceretur.«

izzadást és gyötrelmet állott ki, s mivel a pápától nem tudhatta meg a szenttéavatás biztosságát, szerfölött szenvedett.[1])

De bárminő nehézségre talált is útjában, nem esett kétségbe, hanem bízott Istenben, akinek dicsőségét óhajtotta előmozdítani a szenttéavatás ügyével. Ha csüggedés fogta el, Bernardino di Sienához fordult: »Boldog Bernardino, könyörögj magadért.«[2])

De nemcsak Capistranói János várta türelmetlenül Bernardino szenttéavatását, hanem azon városok is, amelyekben emlékezete élénken élt a nép lelkében. Ezek Róma körültekintő tárgyalási módját fölötte lassúnak találták és minden eszközt felhasználtak, hogy az ügyet siettessék. A legbuzgóbbak voltak: Siena, Aquila és Lucca. Siena lázban van és a legbefolyásosabb egyéneket szerzi meg a szenttéavatás előmozdítására. Niccolo Acciapacci, másképen capuai bíbornok, már 1445. febr. 5-én kelt levelében megígérte a segítségét.[3]) Giovanni da Tagliacozzo, tarentói bíbornok, ugyanezt teszi 1446. szeptember 25-én.[4]) Niccolo Acciapacci 1447. ápr. 3-án meghalt,[5]) s nemsokára követi a sírba Giovanni da Tagliacozzo is.[6]) A sienaiaknak legfőbb pártfogója még San Galgano kolostor apátja, Conte de Cacciaconti, aki 1447. január 19-én Rómából kelt levelében tudósítja a sienaiakat, hogy Bernardino ügyében a pápánál járt, aki Niccolo Acciapaccit szám-űzte és egy másik bíbornokra bízta az ügyet, aki mellett két megbízott fog lenni.[7]) A két megbízott két püspök volt, nevezetesen: Amico Agnifilo aquilai és Giovanni di Palena pennei püspök.[8])

San Galgano apátja négy nap mulva, azaz jan. 23-án, újra tudósítja a sienaiakat és nyíltan megírja, hogy Bernardino szentté-

---

[1]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 36.: »In ista denique canonizatione pater beatus frater Johannes de Capistrano tot labores, tot sudores atque angustias sustinuit, quod qui non vidisset, estimare non posset; et quia certitudinem canonizationis a summo pontifice habere non poterat, supra modum erat afflictus.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 510. Christoforo da Varese: c. VI.

[3]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 352. 2-dik jegyzet.

[4]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 352.

[5]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 700. 3-ik jegyzet.

[6]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 353.

[7]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 700. — San Galgano apátja levele 1447. jan. 19. Roma.

[8]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 700. 4-dik jegyzet. — Acta Sanct. IV. Maii. 719.

avatási ügyében semmi sem történt.[1]) 1447. márc. 14-én ismét értesíti a sienaiakat és tudtára adja nekik, hogy az új pápának a legsürgősebben lelkére kötötte Bernardino szenttéavatását.[2])

1447. év október havában Pietro de Michaelibus, sienai követ, több levelet írt a szenttéavatás ügyében.[3]) Közben követséget is küldenek Aquilába, hogy Bernardino sírjánál történt csodákat vizsgálják meg.[4]) Az aquilaiakat nem kellett buzdítani, hiszen püspökük az egyik megbízott a szenttéavatás ügyében. Lucca városa is sürgeti a szenttéavatást és 1448. október 15-én kelt levelében kéri a pápát, hogy avassa szentté Bernardinót.[5])

A sienaiak nem hagynak nyugtot a pápának. Végre a pápa kijelentette Pietro de Beriguciis, sienai követnek, 1450. február 26-án, hogy a legközelebbi pünkösdkor szándékozik Bernardinót a szentek közé avatni. A követ siet ezt az örömhirt megírni még azon nap Siena városának: »Ali fatti del beato Bernardino midisse essare disposto canonizarlo in questa pentecosta futura a piu sua gloria perche facendosi qui el capitolo generale di quello ordine ricorriano de frati 3000 o piu.«[6])

De térjünk vissza a bizottság működéséhez!

1449-ben június 14-én Angelo di Capranica formális processust tartott Bernardino szenttéavatási ügyében Rómában az Ara-coeli kolostorban, amikor is a promotor fidei ismét Capistranói János volt.[7]) A szenttéavatási bullában azt olvassuk, hogy a pápa utoljára elküldötte Angelo, asculanói püspököt Sienába és Aquilába

---

[1]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 701. — San Galgano apátja levele 1447. jan. 23. Roma.

[2]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 352. 3-ik jegyzet.

[3]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 353. 2-ik jegyzet.

[4]) Acta Sanct. Maii. IV. 734.

[5]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 353. 2-ik jegyzet.

[6]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 353. 3-ik jegyzet. — Thureau-Dangin: Saint Bern. 326.

[7]) Acta Sanct. Oct. X. 323: »Anno, indictione et pontificatu, quibus supra (azaz 1449. indictionis XII., III. pontificatus Nicolai V.) die sabbati XIV. mensis Junii in primo claustro conventus Ara-coeli Romae ven. et rel. vir Fr. Joannes de Capistrano, Ordinis Minorum de Observantia in infrascripta causa inquisitionis vitae et miraculorum Bernardini promotor assertus etc.« (Massonius Salv.: Vita italica. 138.) Cf. Rodolphius: Hist. Seraph. lib. II. 90.: »Hanc promotionem primo fecit B. Joannes de Capistrano Romae, in primo claustro Conventus Ara-coeli die 14. mensis Junii currente anno 1448.« Az év hibás. Hogy Capistránói János nem először volt promotor fidei, kitűnik azon levélből, amelyet Leonardo di Siena küldött neki 1446. május 8-án. (Közli Massonius: Vita Italica. 136.) Lásd Acta Sanct. Oct. X. 323.

a csodák megvizsgálására. S miután ez jelentésével elkészült, titkos consistoriumot tartott a pápa, amelyen a bíbornokok testülete úgy nyilatkozott, hogy Bernardino di Siena szenttéavatásának semmi sem áll útjában. A pápa erre a consistoriumot elnapolta, hogy a bíbornokok lakásaikon az ügyről szorgalmasan gondolkodhassanak.[1])

Közben, mint tudjuk, a pápa másfelé is igénybe vette Capistranói Jánost. Így 1449-ben a fraticellók kiirtására küldötte Giacomo dalla Marcával. Ezen alkalommal október havában találkozott Fabrianóban a pápával, aki alázatos könyörgéseire megigérte, hogy Bernardino di Sienát szentté fogja avatni.[2])

Capistranói János siet ezt az örömhirt tudtúl adni szerzeteseinek és ezért az összes provinciálisokhoz a következő körírat intézte: »Krisztusban tisztelendő Atya, stb.... Tudom, hogy tudomást szereztél arról, mi módon távozott az életből főtisztelendő generális atyánk, akinek halálát Szentséges Atyánk megtudván és latolgatván, elrendelte, hogy a jövő legközelebbi pünkösdnapján a szokott módon kell megtartanunk a kapitulum generalét Rómában az Ara-coeliben. Egyébként megigérte, hogy a boldogult szent atyának, Bernardinónak, azt a legkedvesebb szenttéavatását, amelyet a legnagyobb buzgósággal és várakozással régóta elérni kívánunk, mindenképen megtartja a jövő májusban, és hogy a nevezett atyát a szentek közé iktatja, és ezt nekem és a tisztelendő atyának, Giacomo dalla Marca testvérnek, ismételten és ismételten a legutóbbi napokban biztosan megigérte. Amiért is, részint a kapitulum megtartása érdekében, részint az ünnepély magasztosságára való tekintetből, igen kérlek téged, tisztelendő Atya, és ezt az üdvös engedelmesség erejénél fogva kötelességeddé teszem, hogy törvényes akadály nem létében tartományod szerzetesei közül 5 vagy 6 komoly és tudós férfiút kiválasztván, el ne mulaszd, hogy azokkal Rómába jöjj, ahol nekem is szándékom kellő időben megjelenni hasonló módon Itália többi vikáriusaival. S hogy számodra határozott időt jelöljek ki, azt szeretném, ha Urunk mennybemenetele előtt három nappal Rómában megjelenhetnél. Miután pedig te tartományodból eltá-

[1]) Bullarium Magnum Rom. 377. Bulla canonizationis S. Bernardini.
[2]) Hermann: Cap. triumph. 280.

vozol, annak kormányzását egy tisztes és igen kiváló szerzetes férfiúra bízzad.

Végül semmiféle mentséget nem hozok fel arra, miért nem mentem tartományodba? Ezekből megérthetted, hogy mindezeknél nagyobbakkal voltam elfoglalva, amelyek elpusztulnak, hacsak mentségére nem mennek. Isten veled! Fabianóból, 1449. október 20-án.«[1])

Capistranói János tehát boldog reménységgel várta azt a napot, amelyen Krisztus földi helytartója Bernardino fejére teszi a mennyei szentek dicsőséges koszorúját.

Közben elérkezik a jubileumi esztendő is, az 1450-dik év, amely alkalommal százezrek zarándokoltak Európa minden részéből az örök városba. Ennél szebb alkalmat találni sem lehett volna a szenttéavatásra. A pápa, akinek családja később is nagy tisztelettel viseltetett Bernardino di Siena iránt, az előkészületeket megtétette a szenttéavatásra.[2]) A napot azonban senkivel sem tudatta. Pedig Aquila és Siena lakói nagyon érdeklődtek utána. Siena városa meg is sürgette a pápánál az ügyet: panaszt emelt a római kúriánál, hogy már lefizette a 100 forintot, mint az ünnepélyes bulla díját a kancelláriánál, s mégis mindig késik az ügy. Piero di Noceto, pápai titkár, azzal mentegeti a kancelláriát, hogy a bulla még nem készült el, mert frater Giovanni da Capistrano látni akarta a fogalmazványt és még nem küldötte vissza, mivel Veneziában van.[3]) Lefizették már a 4 ezer aranyat is a különböző diszítések fejében, amelyeket az ünnepélyes szenttéavatás alkalmával az illető templomban rendezni szoktak, de a szenttéavatás idejéről bizonyosat nem igen tudtak.[4])

A pünkösdi ünnepekre mérhetetlen népség gyűlt össze a szent városba,[5]) és Szent Ferenc fiai is a szokottnál sokkal

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 87. — Cf. Wadding: Annales Min. XII. 51.

[2]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 353.

[3]) Századok. XXIX. k. (1895. évf.) 112. »Giovanni da Capistrano volse vedere la minuta, e che non l'aveva ancora rimandata, chè era a Venezia.«

[4]) Bernardino d' Aquila: Chronica. 36.: »Erant factae expensae quatuor milium ducatorum pro variis ceremoniis, quibus ecclesia utitur in canonizatione sanctorum, et nihil certi potuit habere.« ...

[5]) Analecta Franciscana. II. 330. »Eodem anno (1450.) in die sancto Pantecostes, quando maior concursus populi ex omnibus mundi regionibus propter Jubilaeum Romae fuit, canonizavit dominus Nicolaus Papa V. sanctum Bernardinum de Senis.

nagyobb számban jelentek meg, hiszen vonzotta őket a jubileumi év és Bernardino szenttéavatása is. Némelyek szerint 3800, mások szerint 5000-en voltak a franciskánusok.[1]) Capistranói János folytonosan kétségben volt, vajjon a pápa szenttéavatja-e, vagy sem? A szenttéavatási bulla azt mondja, hogy a pápa nyilvános konzisztoriumon határozta el, hogy pünkösdnapján avatja szentté Bernardino di Sienát.[2]) Bernardino d'Aquila ezzel szemben azt írja, hogy Capistranói János erről nem tudott semmit, csak pünkösd vigiliáján hajnalban 3 órakor tudta meg, mikor kihallgatást kapott a pápánál.[3]) De halljuk magát Bernardino d'Aquilát beszélni: »És a pápa hosszú beszédet mondott, de elhatározását függőben tartotta és mindig az elhalasztás részére látszott hajolni; végre azon szilárd elhatározásra jutott, hogy szenttéavatja. Ekkor a szegény atya csodálatos módon a pápa előtt könnyezni kezdett, mire a pápa így szólt hozzá: »János testvér, féltél?« Az atya felelé: »Valóban, soha ilyen félelmet nem állottam ki, hogy szenttéavattassék.« Megegyeztek abban, hogy nem avatja szentté a pápa Jézus nevével, mivel a szentnek több képét megfestik és a templom oszlopain kifüggesztik. Az atya erre azt felelé: »Avattassék szentté Jézus nevéről; legyen úgy, mint Szentségednek tetszik.«[4]) Ezen utóbbi mondat Bernardino di Siena képére vonatkozott.

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 323. — Wadding: Annales Min. XII. 1. Ad annum 1450. n. I. »Soli minoritae erant ter mille octingenti, alii supra quinque millia recensent.«

[2]) Bullarium Magnum Rom. 377.

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica 36. »Et nihil certi potuit habere usque ad vigiliam Pentecostes tertia hora noctis; illo tempore audientiam habuit.« A jegyzetben Leonardo Lemmens ezen megjegyzést teszi: »Post capitulum die 18. maji 1449. celebratum S. Joannes Cap. Nicolaum V. Spoleti degentem adivit.« (Wadding: Annales Min. XII. 29.) Szerinte tehát ez a kihallgatás 1449-ben történt volna. A tények mást mondanak. A gyűlés után csakugyan Spoletóba ment, de pünkösdnapján már Firenzében résztvesz a körmeneten. (Wadding: Annales Min. XII. 29—30.) 24 óra alatt pedig Spoletó-ból Firenzébe abban az időben el nem juthatott!)

[4]) Bernardino d' Aquila: Chronica. 36.: »Et summus pontifex longum sermonem fecit, in quo animum ejus suspensum tenuit et semper ad partem negativam videbatur inclinare; demum conclusit deliberationem factam, ut canonizaretur. Tunc pauperculus pater miro modo coram summo pontifice lacrimari coepit, cui summus pontifex inquit: »Frater Johannes! habuisne timorem?« cui pater: »In veritate, nunquam similem habui, ut canonizaretur.« Fuit conclusum hoc pacto, ut non canonizaretur cum nomine Jesu, quia pinguntur plures figurae sancti et in columnis appenduntur ecclesiae. Dixit pater: Canonizetur de nomine Jesu; fiat, ut Vestrae Sanctitati placuerit.«

Május 24-én, pünkösdnapján aztán a pápa szenttéavatta Bernardino di Sienát.[1])

Az ünnepély nagy fénnyel és pompával ment végbe. Jelen volt 14 bíboros, 44 püspök és az obszervánsok közül nem kevesebb, mint kétezer.[2]) Kora hajnalban megindultak az Ara-coeli kolostorból a szerzetesek, páros rendben, szent énekeket zengedezve; »az első pár már beért a San Pietro bazilikába, míg az utolsók még mindig az Ara-coeliben valának« — mondja a szemtanú, Bernardino d'Aquila.[3]) A menetben résztvesz Capistranói János, Giacomo dalla Marca és Diego Alcala (Didacus[4]). A szertartás eltartott a korai reggeli óráktól egészen délután a Vesperásig.[5]) A pápa maga végezte nemcsak a szertartásokat, hanem a szent misét is. A szent beszédet a pápa maga mondotta,[6]) mások szerint a hires szónok, Roberto Caracciolo da Lecce prédikált.[7]) Rettenetes néptömeg gyűlt össze a San Pietro bazilikában és az előtte levő téren: »Részemről nem emlékszem — mondja a jelenlevő Bernardino d'Aquila — hogy valaha életemben ennél a napnál nehezebb lett volna: bementünk a templomba, de azután kijönni nem voltunk képesek, annyira tömve volt Szent Péter temploma: olaszok, franciák, katalóniaiak, spanyolok, magyarok és burgundiaiak, világiak és egyháziak, szerzetesek és remeték és mindenféle nép, úgy össze voltunk keveredve és oly szorosan összelapítva, hogy senki sem mozdulhatott meg, hanem az egész tömeg majd ide, majd oda hajlongott, úgy hogy a szorosság

---

1) Analecta Franciscana. II. 330. — Bernardino d' Aquila: Chronica. 37—38. — Wadding: Annales Min. XII. 51. — Acta Sanct. Oct. X. 323.

2) Pastor: Die Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 354: »Nach der Chronica di Bologna (696.) waren bei der Feier anwesend: 14 Kardinales 44 Bischöffe »et piu di 2000 frati dell' ordine dell' osservanza i quali stettero alle spese del papa.«

3) Bernardino d' Aquila: Chronica 37.: »tanta fratrum multitudo convenit, quod primis ingredientibus ecclesiam sancti Petri adhuc ultimi erant in Ara-coeli, et omnes processionaliter incedentes divinas laudes cantabant.

4) Thureau-Dangin: Saint Bernardin 327. — Fritzgerald: Saint John Capistran 47. — Pastor: Geschichte der Päpste I. Ed. II—a. 361.

5) Bernardino d'Aquila: Chronica. 37.: »Et tot ceremoniae, totque solemnitates factae fuerunt, quod inter nonas vesperas dici Pentecostes expletae fuerunt, licet summo mane inceptae.«

6) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Editio II—a. 350.

7) Bernardino d' Aquila: Chronica 37. 2-ik jegyzet: Rob. Liciensis ex gr. l. c., fol. 215. r.: »In generali capitulo fratrum minorum convenerant ultro quinque millia fratrum. Et ego de ipso post canonizationem sermonem ad populum habui.«

miatt már-már a lelkünket kileheltük. Minden lépés, minden helyecske Szent Péter temploma előtt úgy tömve volt, hogy a nép feje fölött levetett köleskása alig tudott volna a földre esni.«[1])

Így helyezte a pápa Szent Bernardinót az oltárra szokatlanúl rövid időre, halála után hat évre. A legnagyobb szenteknél is ritkán történik meg ez, mert az egyházi előírás szerint legalább is 50 esztendőnek kell elmulnia a halál után, mikor a szenttéavatás ügyét törvényesen meg lehet kezdeni.[2]) S hogy V. Miklós eltekintett ettől, abban a legnagyobb része Capistranói Jánosnak van, aki lankadatlanúl és csüggedetlenül fáradozott a szenttéavatáson.[3]) Mintha előre sejtette volna, minő nehézségekkel és lassúsággal fog haladni saját szenttéavatása. A szenttéavatásról szóló bullát a pápa 1450. június 1-én adta ki, amelyet Capistranói János tanúsága szerint Őszentsége maga szerkesztett.[4])

Ha valami megörvendeztette szívét Capistranói Jánosnak, úgy az, Bernardino di Siena szenttéavatása volt. Öröme és boldogsága végtelen nagy, amint ez kitűnik azon levélből, amelyet egy püspökhöz, mint a rend egyik jótevőjéhez, intézett a szenttéavatás után 3 napra, azaz május 27-én:

»Krisztusban Főtisztelendő Atyám és Úram! stb. Az új örömet, amellyel a Mindenható ezen napon elárasztott, elsősorban azokkal akartam közölni, akiket a Mindenható Isten rendünk jeleseivé tett; úgy illik ugyanis, hogy azoknak adassék tudtúl leggyorsabban az öröm, akik égő vággyal várják és kívánják azt. Elmondom tehát, miként az angyal a pásztorokhoz — annál is inkább, mivel pásztor vagy — azt az angyali hirt: Nagy örömöt

[1]) Bernardino d' Aquila: Chronica. 38.: »Pro parte mea vix angustiosiorem diem toto tempore vitae meae habuisse me recolo; ecclesiam ingressi fuimus, nec postea exire valuimus, ita plena erat sancti Petri ecclesia: Italici, Francigenae, Catalani, Hispani, Ungari et Burgundi, saeculares et fratres, monachi et eremitae et omne genus hominum eramus mixti et ita stricte conjuncti, quod nemo se solum movere poterat, sed omnes movebamur nunc infra, nunc supra, ita quod prae lassitudine jam spiritum exhalare videbamur. Omnes vero mansiones et planities ante ecclesiam sancti Petri ita erant plenae, quod granum milii supra populum iactatum vix in terram cadere potuisset.«

[2]) Toussaint: Leben hl. Bern. 261.

[3]) A szenttéavatás bullája névszerint csak Alfonzo, aragoniai királyt, Aquila és Siena városokat említi fel, mint akik a szenttéavatást szorgalmazták: »litteris multorum principum et praecipue charissimi in Christo filii Nostri Alphonsi Aragonum regis illustris et Senen. et Aquilan. populorum precibus, litteris et nuntiis pulsatus sit...«

[4]) Pastor: Die Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 354.

hirdetek nektek — mivel az, akit saját szemeinkkel láttunk és ismertünk: szent. Kicsoda és melyik követelhet magának ilyen dicsőséges nevet? Bernardino di Siena az, akit az egész földkerekség boldognak nevezett és magasztalt azon igen nagy és kimondhatatlan jelek, és csodatételek miatt, amelyeket a jó Isten magának Bernardinónak érdemei folytán mívelni kegyes volt. Szentséges Úrunk a többi főtisztelendő bíbornok úrakkal megvizsgálván csodálatos életét, mely mindenki előtt példakép volt, kiváló tanítását, amelyet a nemzeteknek adott, csodáinak nagyságát, melyeket a betegek iránt mívelt; s arra a véleményre jutott, hogy őt érdeme folytán a szentek közé kell soroznia. Ha Isten valakit felmagasztalt az égben, azt a keresztény híveknek is tisztelniök kell a földön. Úgy szokott történni, hogy, aki hosszú időtől fogva szentségének ereje által a többi halandókat felülmúlta és veleszületett tudománya által mindjobban a népeknek hasznára vált, a legkiválóbb erényekkel tűndöklik. A jubileumi évben ugyanis, május 24-én, mikor a franciskánusok általános gyűlése volt, Szent Péter templomában, Rómában, a franciskánusok egykori tagját, Bernardinót Szentséges Úrunk szentnek nyilvánította a főtisztelendő prelátusok oly nagy kísérete és oly sokféle nyelvű nép s emberek sokasága jelenlétében, hogy azt semmi módon sem lehet kifejezni. Ezer év óta talán soha ilyen körülmények között, ilyen ünnepség nem volt, amely annyi mennyei kiváltságokkal lett volna összekötve. Azért legjobb Atyám, örvendezz velem, és ismételten örvendezz velem, örömödben ujjongj és vigadj! És akit a földön ismertél, azt az égben, mint uralkodót, tiszteld! És akit némely tisztátalan ajkak rágalmazták, most a legnagyobb tisztelettel és hódolattal veszik körül; és akit néhány gonoszlelkű könnyelműségből szétszaggatni akart, azt most a szentek közé kell írnod; és akit a földön mint zarándokot láttál, az angyalok karai közé helyezve szemlélheted. Minthogy tehát biztos vagyok benne, hogy Szent Bernardinót a legnagyobb tiszteletben fogod tartani, és hogy élénk emlékezetben maradjon nálad, küldök Úraságodnak egy gyertyát azokból, amelyeket szenttéavatása alkalmával használtunk. Légy üdvözölve az Úrban, és Isten dicsőségére, az anyaszentegyház felmagasztalására, hitünk megerősítésére az összes eretnekek megszégyenítésére, a hitetlenek térítésére és az összes szerzetesek díszére és ékességére való

tekintetből rendkívül örvendezzél az új Szent miatt. Az örök városból, 1450. május 27-én.«[1])

Bernardino di Siena szenttéavatása az obszervántia nagy diadalát jelentette, s azért a föld minden részén, ahol csak obszervánsok voltak, ezt a tényt a legnagyobb örömmel fogadták. Így Francesco Dandalo Kandiából küld levelet Capistranói Jánosnak és örömét fejezi ki Bernardino szenttéavatása fölött és tudtára adja, hogy a »cyley« polgárok nagyon szeretnék, ha a városukban levő franciskánus konvent is obszervánssá lenne.[2])

Itáliában pedig még a legkisebb városban is körmenetet tartottak az új Szent tiszteletére. Rendkívüli fénnyel ünnepelték Perugiában, Bolognában, Ferrarában, de főkében Aquilában és Sienában. Az utóbbi helyen a szenttéavatást jelképesen is előadták. A pápa 1450. jún. 12-én megengedte Siena városának, hogy a székesegyházban Szent Bernardino tiszteletére kápolnát emelhet, amelyet aztán búcsúkkal látott el.[3])

Capistranói János mint hűséges tanítvány, mintegy második Elizeus, nemcsak életében iparkodott mesterét követni és lelkületét elsajátítani, hanem a halála után is igyekezett a tisztelet minden nemével elhalmozni. A szenttéavatás előtt gondoskodik arról, kogy mesterének életét megörökítsék. 1446-ban felkéri Leonardo Benvoglienti-t, hogy írja meg Bernardino di Siena életrajzát.[4]) Némely írók azt állítják, hogy ezt az életrajzot Capistranói János maga írta, de befejezését Leonardo Benvoglienti-re bízta.[5]) Ez azonban tévedés, miként azt később látni fogjuk.

A szenttéavatás után pedig mindenfelé terjeszti tiszteletét. Útjaiban véghez vitt csodákat mind Szent Bernardino közbenjárásának tulajdonítja. Biretumát és a vérébe mártott kendőt mindig magával hordja és ünnepélyes alkalmakkor a népnek felmutatja. Szent Bernardino képét a zászlókra festeti és tiszteletére kolosto-

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 92—93.
[2]) Wadding: Annales Min. XII. 67.
[3]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. Ed. II—a. 354,
[4]) Acta Sanct. V. Maji. 114.* — Analecta Bollendiana: Tom. XXI. 58—40. Közli az egész életrajzot. — Cf. Pastor: Geschichte der Päpste: I. Ed. II. a. 353. 1-ső jegyzet: Vita Bernardini Senensis von Fra Leonardo in Cod. 243. Bibl. Campori zu Modena.
[5]) Acta Sanct. V. Maji. 89.* Ez a Leonardo Benvoglienti volt egyike azon követeknek, akiket Siena város a szenttéavatás sürgetésére Deius Bartholomaeusszal Rómába küldött.

rokat alapít, templomokat és kápolnákat épít. »Nagyon sok templom és kápolna épül — írja 1451. július 24-én Wienből Nicolao da Fara — Szent Atyánk, Bernardino tiszteletére, akit ugyanis a szent öreg úgy magasztalt és dicsőít, hogy csodálatos kimondani; csodáinak minden dicsőségét Szent Bernardinónak tulajdonítja, azt akarja ugyanis, hogy minden adományt, amelyet a meggyógyult betegek felajánlanak, Szent Bernardino kápolnájának épületére fordítsanak.«[1]) Szent Bernardino holtteste Aquilában, a konventuálisok templomában vas-koporsóban nyugodott, de mint legféltettebb kincs vas-láncokkal volt odaerősítve. A városi polgárok kérésére nem konventuálisok, hanem observánsok őrizték.[2]) De ez az őrizet nagyon sok kellemetlenséggel járt. Idegen házban laktak; szűk kápolnácskában végezték az isteni tiszteletet; s a konventuálisokkal való gyakori érintkezés folytán életmódjukba is becsúszott valami hanyatlás. Többször kérték a városi tanácsot, hogy égi pátronusuk tiszteletére emeljenek méltó templomot, ahol jobban és kényelmesebben tisztelhetik majd Bernardinót. A városi tanács a szenttéavatást követő évben azon engedélyért fordult a pápához, hogy Szent Bernardino tiszteletére templomot építhessen. A pápa készségesen hozzájárult elhatározásukhoz és 1451. október elsején az engedélyt megadta.[3])

Capistranói János nagy elfoglaltsága közepette sem feledkezik meg azon rendtársairól, akiket Bernardino di Siena holttestének őrizetére Aquilába hivott. 1451. október 10-én kelt levelében ugyanis arra kéri az aquilabelieket, hogy ne feledkezzenek meg azon rendtársairól, akiket az új szentnek, Bernardinónak dicsőségére és az egész város lelki vigasztalására letelepített; s teljesítsék minden kérésüket, hogy ne érezzék nagyon az ő

[1]) Barberio: Compendio della Vita. 94. — Hermann: Cap. triumph. 326. — Wadding: Annales Min. XII. 84. — Acta Sanct. Oct. X. 330. — Analecta Franciscana. I. 49. — A levél vége felé: Constituuntur insuper multae Ecclesiae et Capellae in honorem Sancti Patris nostri Bernardini, quem quidem Sanctus Senior ita magnificavit, et magnificat, ut mirabile dictu sit, omnem miraculorum suorum gloriam Sancto Bernardino attribuit, vult enim ut omnia substentaculta dimissa ab infirmis sanatis ponantur in circuitu capellae S. Bernardini.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 218. — Acta Sanct. V. Maji. 146.*

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 101.

távollétét.[1]) S áradozva jelenti nekik, hogy védőszentjük, Szent Bernardino érdemei által mindenfelé nagy dolgokat mivel: »Csodálatos módon segítségemre van a ti pártfogótok, Szent Bernardino, az ő kiváló érdemei folytán, akinek szent holttestét nagyon is Nagyságtoknak figyelmébe ajánlom; miként már gyakran intettelek benneteket, ne engedjétek meg, hogy mindenki különbség nélkül láthassa; mert annál nagyobb lesz a tisztelet, minél ritkábban mutogatják, amint a közmondás tartja: Minden ritka, drága. Amennyiben rajtam állott, magasztaltam őt nemcsak az olaszok előtt, hanem a német, magyar és cseh hivők előtt: ki tudná ugyanis elbeszélni, mennyi kápolnát és templomot építettek a Szentnek a tiszteletére, amióta Rómából eltávoztam? És ti Aquila Nagyságos Urai, kik az ő szent testének birtokában vagytok, hol tartotok? Kicsike kápolnában van elzárva, és többen érinthetik. Aranyba kellett volna öltöztetnetek és a legszebb templommal ékesíteni és körülvenni, hogy azt, aki az egész földkerekségén a városokat nagyszerűvé, dicsőségessé és ismertté tette, ti dicsőítsétek és tiszteljétek, minthogy nektek oly fényt és dicsőséget szerzett, minőt az egész világ ebben a korunkban nem érdemelt.

Minthogy így áll az ügy, Nagyságtokat nagy kérésemmel buzdítani akarom, hogy miután határozott szándékotok van, ne késlekedjetek buzgólkodni azon, hogy oly dicső pártfogótoknak templomot építsetek, amelyre ugyan önként kellene magatokat elhatározni, mégis az én kéréseim is segítsék és buzdítsák Nagyságtokat az oly dícséretes, oly üdvös, oly szent mű megkezdésére, amely nemcsak nektek, hanem összes utódaitoknak is örök emlékül szolgál. A mai napig hetven csodát, melyeket a mindenható Isten a népeknek mutatni kegyes volt, jegyeztek fel társaim, amióta útunkat a hegyentúli részek felé irányítottuk, hogy elhallgassak más számtalant, amelyeket vagy leírni nem lehetett az emberek mérhetetlen sokasága miatt, vagy ismeretlenül maradtak, mivel semmiféle vizsgálat nem történt. Ezt a keveset akartam

[1]) Hermann: Cap. triumph. 283. — Wadding: Annales Min. XII. 99. Capistranói János 1451. okt. 10-én Egburgból írt leveléből: »Sed cum sciam mores nostrae pauperculae familiae vos minime ignorare, nolo vos aliter monere, nisi ut meo intuitu velitis Fratrum voluntati satis facere, ut cognoscant in hac re absentiam meam illis non esse molestam, quos Aquilam ego advocavi pro Sancti nostri novelli Bernardini laude, et vestrae urbis spirituali consolatione, sperans et ego interesse.«

Nagyságtoknak megírni, nem az én dicsőségemre, hanem hogy mérhetetlen hálát adván az Úrnak, velem mondhassátok: Nem nekünk Úram, nem nekünk, hanem nevednek adj dicsőséget.

Megérthetitek tehát valóban, hogy nektek Szent Bernardino tiszteletére új templomot kell emelnetek, aki annyi csodát és bámulatos jelet s csodatényt mível Isten népében, és oly halhatatlan névvel diszesíti, ékesíti és ragyogóvá teszi Aquila városát. Isten veletek Krisztus Jézusban és az új Szentről, Bernardinóról, emlékezzetek meg; és engem szeressetek, mint eddig tettétek, aki titeket szeretlek és tisztellek.«[1])

Az aquilabeliek nagyon megörültek Capistranói János levelének, de a templom építést mindig csak halogatták. A sírt őrző observánsok helyzete pedig mindig rosszabb lett. Ezért aztán az a terv érlelődött meg bennök és az egész obszerváns táborban, hogy a sír őrizetét a konventuálisokra kell bízni.

A kivitelt a Sulmonában tartott káptalan Bernardino d'Aquila, Liberato d'Aquila és Francesco di Pizulo observánsokra bízta, azon utasítást adva nekik, hogy lehetőleg botrány nélkül kíséreljék meg a Szent holttestének átadását.[2]) A megbízott férfiak Aquilába jövén, a városi hatósághoz mennek és kijelentik, hogy a holttest őrizetét másokra bízzák, mivel a városban való tartózkodás nem válik az observánsoknak lelki üdvösségére. A városi hatóság rendkivül zokon vette az observánsok ezen elhatározását és méltatlankodva, visszautasította.[3]) A miniszter generális meghallván a történteket, más módhoz fordult, hogy a konventuálisok részére hódítsa Aquila lakóit. Lorenzo d'Aquilát, volt observánst, kinevezi Aquilába quardiánnak, aki 31 volt obszerváns rendtaggal el is foglalja a konventet. Most jobb szerzetesi élet kezdődött: szerényebben jártak, kiméletesebben bántak a hivőkkel, hosszasabban imádkoztak; minden este égő gyertyákkal bevonultak Szent Bernardino holttestéhez és ott szent énekeket zengedeztek; szóval mindent megtettek, hogy a városbelieket részükre hódít-

[1]) Hermann: Cap. triumph. 283. — Wadding: Annales Min. XII. 99. — Capistranói János levele Aquila tanácsához. Datum Egburga 10. Octobris 1451.

[2]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 57.

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica 57. »Dure hoc verbum tulerunt, et de die in diem nos procrastinantes tandem nihil agere potuimus; cives enim se strinxerunt et nulla nobis ratione consentire volebant.« Cf. Acta Sanct. Maji V. 146.* — Wadding: Annales Min. XII. 218.

sák.[1]) Másrészt meg a holttest őrizetére rendelt observánsokkal durván bántak, különösen a miniszter generális, aki a szigorítás ürügye alatt minden kulcsot elszedett tőlük, úgy hogy az observánsok teljesen foglyok voltak. Így akarta őket arra kényszeríteni, hogy maguktól hagyják abba az őrizetet.[2]) A nagyhét egyik napján a miniszter generális a városi tanácshoz megy és egyenesen azt követeli, hogy a holttest őrizetét bízza rá a konventuálisokra. A tanács azonban kereken kijelentette, hogy nem teljesíti

Aquila. A Szent Bernardinóról elnevezett templom és kolostor.

kérelmét, mivel az observánsok annyi éven keresztül jól őrizték a holttestet; a nép meg van velök elégedve, és semmi újításra szükség nincsen.[3])

A polgárság, hogy az observánsoknak nagyobb örömük legyen az ott maradásra, elhatározta, hogy most már a konventuá-

[1]) Bernardino d'Aquila: Chronica 59. »Item omni sero post completorium fratres de choro conventus ascensis luminaribus ad cappellam et corpus sancti Bernardini cantantes ibant, ut hoc modo animos civium incitarent ad tradendum illis et quasi possessionem accepisse viderentur.«

[2]) Bernardino d' Aquila: Chronica 59.: »Fratribus vero nostris nullam clavem dare voluerunt, unde multae nobis inconvenientiae contingebant; et hoc totum ad hunc finem, ut taedio affecti corpus relinquere cogeremur.«

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 60.

lisok templomában nagyszerű kápolnát építtet Bernardino holttestének tiszteletére.[1]) Ez történt 1454-ben. Capistranói János ekkor Krakauban tartózkodott. Mihelyt meghozták hozzá a kápolna építéséről az elhatározást, azonnal levelet ír az aquilabelieknek

Aquila. Szent Bernardino di Siena síremléke.

és figyelmezteti őket arra, hogy Szent Bernardino holttestéhez díszes templom illik, nem kápolna; s ha nem akarják a Szent kegyét elveszíteni, akkor építsenek részére gyönyörű templomot.

[1]) Cf. Acta Sanct. Maji V. 146.* Az itt közölt életrajz szerint az aquilabeliek belenyugodtak abba, hogy a konventuálisok őrizzék és gondozzák a sírt. De ezt még akkor írta az életrajzíró, mikor Bernardino d'Aquila krónikája még nem látott napvilágot. Az ő feljegyzése után ez az álláspont tarthatatlan. Hasonlóképen tarthatatlan Hermann-nak azon megjegyzése is, hogy az aquilabeliek visszavonták a templom építésére vonatkozó igéretüket. (Hermann: Cap. triumph. 83—85.)

Alfonzo királytól ő már e célra 5000 aranyat kapott. S ők, akik annyi jótéteményt kaptak Bernardinótól, mit akarnak adni neki? Megjövendöli nekik, hogy nagy szerencsétlenségek érik őket, ha fogadalmukat méltóan nem teljesítik.

A városi tanácsot nagyon meglepte Capistranói János szemrehányó levele és július 28-ára gyűlést hívott egybe a templom építésének eldöntésére. A kitűzött napon Giacomo dalla Marca a gyűlésben feláll, felolvassa Capistranói János levelét és utána oly hatásos beszédet mondott a templom felépítése érdekében, hogy a jelenlevők mind sírva fakadtak. S mivel Capistranói Jánost nagyon szerették és becsülték, azért új határozatot hoztak, amelynek értelmében Szent Bernardino tiszteletére nagyszerű templomot, az observánsok részére meg kolostort építenek. A gyűlés után még a beszéd hatása alatt nagy adakozások történtek, úgy hogy rövid idő mulva letették a templom és a kolostor alapkövét is.[1]) A templom felépítését Capistranói János már nem érte meg. Ő már csak az égből szemlélhette, hogy minő fénnyel és pompával szállítják át Szent Ferenc templomából 1472. május 27-én az új, díszes és Bernardino nevéről elnevezett templomba.[2]) A Szent testének átszállítása alkalmával majdnem kétezer rendtag jött Aquilába,[3]) amiből következtetni lehet, hogy mily nagy tömeg vehetett részt az ünnepélyen! Szent Bernardino tisztelete ekkor már egész Európában elterjedt; és ezt a gyors elterjedést első sorban is Capistranói János buzgólkodásának tulajdoníthatjuk, aki egészen a sírig fáradhatatlanúl munkálkodott azon, hogy mesterének emlékét fenntartsa és méltó módon megörökítse.

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 218. Acta Sanct. Maji V. 146.* — Hermann: Cap. triumph. 282—285.

[2]) Analecta Franciscana. II. 455. — Herczog: Cosmographia II. 15.

[3]) Analecta Franciscana. II. 454. Első jegyzet.

TARTALOMJEGYZÉK.

Oldal

Előszó 5

ELSŐ RÉSZ.

Capistranói János ifjúkora, belépése Szent Ferenc rendjébe.

ELSŐ FEJEZET.

1. §. **Capistranói János szülei.** 11

Atyjának német származása; francia eredetének védelmezői. Michael Bill nyilatkozata; Aniceto Chiappini levele. Nemes volt. Részt vett az Anjou herceg itáliai hadjáratában. Anyjának származása és rokonsága.

2. §. **Capistranói János születési helye, éve és napja.** 21

Capestranóban születik. A szülői ház. Születésének éve; születésének napja. Gyermekkora.

MÁSODIK FEJEZET.

3. §. **Capistranói János tanulmányai.** 28

Elemi oktatást Capestranóban nyer; egyetemi tanulmányait Perugiában végzi. Tanárai. Megszerzi a doktori rangfokozatot.

4. §. **Capistranói János állami tisztviselő.** 32

Joggyakornok. A törvényszéki biró helyettese Perugiában. Napoliban a legfőbb törvényszék elnöke; majd néhány város kormányzója.

5. §. **Capistranói János fogságban.** 37

A perugiaiak lázadása. A Braccio-pártiak elfogják és Brufa várába zárják. Szökési kísérlete a fogságból és megtérése. Giacomo de Franchis előadása; Nicolao da Fara elbeszélése; Girolamo d'Udine feljegyzése; Cristoforo da Varese leírása; Paris de Puteo tudósítása.

6. §. **Capistranói János lemond jegyeséről.** 47

A börtönből való kiszabadulása után eladja minden vagyonát. Lefizeti a váltságdíjat; kielégíti édesanyját; elválik jegyesétől. Házasság volt-e, vagy eljegyzés? Giacomo de Franchis, Nicolao da Fara és Cristoforo da Varese nyilatkozata. Capistranói János saját nyilatkozata házasságára vonatkozólag.

Oldal

HARMADIK FEJEZET.

7. §. **Belép Szent Ferenc rendjébe.** 53

Mikor lépett a szerzetbe? Beöltözése. Ujoncéve a monteripidói konventben. Az újoncnövendék lelki kimüvelése. Miképen szokott imádkozni? Engedelmessége. Állhatatossága. Fogadalomra bocsátják.

8. §. **Capistranói János mint theologus.** 72

Theologiai tanulmányait Fiesolében végzi. Szent Bernardino di Siena lesz a tanára. Baráti viszony tanár és tanítvány között. Felveszi az egyházi rendeket. Mikor szentelték fel subdiakonussá és diakonussá? Mikor lett presbyter? Szent Ferenc levele a papi méltóságról. Elmélyedése Szent Ferenc szavaiban.

MÁSODIK RÉSZ.

Capistranói János buzgólkodása a szigorúbb rendi élet terjesztésében.

ELSŐ FEJEZET.

9. §. **A szigorúbb élet után való törekvési mozgalmak.** 79

Szent Ferenc szegénysége. Szent Ferenc rendjének megoszlása. Liberatus megszervezi a Celesztin szegény remetéit. (Pauperes Eremitae Domini Coelestini.) Angelo da Clareno folytatja Liberatus reformjait. Giovanni da Valle Bruglianóban társaival remete életet kezd élni. Gentilis da Spoletónak a pápa megengedi, hogy négy remeteházat épithet. Paoluccio da Foligno Bruglianóban a remete életre engedélyt kap a miniszter generálistól. Giovanni da Stroncone lesz a reform vezetője. A reformmozgalmak Franciaországban. Az observántia terjedése Itáliában. Bernardino di Siena áll az obszervánsok élére. Capistranói János védi az obszervánsokat.

10. §. **A Márton-féle konstituciók.** 90

Capistranói János kéri a pápát, hogy védje meg a rend egységét. Az Ara-coeliben tartott gyülés. Capistranói János megszerkeszti az új szabályzatokat. A hármas fogadalmak. A növendékek felvétele. A konventi gondnok. A szerzetesek munkássága. A tulajdonjog. A fenntartott esetek alól való feloldozás. Mikor szabad a szerzetesnek először szónokolni? A női szerzetesek. A misszionáriusok. Az új szabályzatok kihirdetése. A gyülés után történt események. Capistranói János buzgólkodik a reform keresztülvitelében. A miniszter generális ingadozása a reformot lehetetlenné teszi. Az obszervánsok nem veszik igénybe a felmentést. Capistranói János módot keres a reform kierőszakolására.

Oldal

MÁSODIK FEJEZET.

11. §. **Capistranói János keresztűlviszi a reformot.** 101

Lassankint áthajlik azokhoz, akik a rendet ketté akarják szakítani. IV. Eugénius visszavonja elődjének kedvezményeit. A francia observánsok a baseli zsinathoz fordulnak. A spanyol observánsok is megkapják a kiváltságokat.

12. §. **Capistranói János működése a Szentföldön.** 104

Mikor jutottak Szent Ferenc fiai a Szentföldre? A szentföldi szerzetesek élete. Nicolao d'Osimo vizitator a Szentföldön. IV. Eugénius Giacomo Delfinit nevezi ki vizitatornak. Capistranói Jánost küldi a pápa Keletre. Miképen bánik a testvérekkel? Saját szavai tanúskodnak a Jeruzsálemben való tartózkodásáról.

13. §. **Az observánsok önálló vikáriust kapnak.** 108

Capistranói János felvilágosítja a pápát a rendi viszályok igaz voltáról. IV. Eugénius pápa kinevezi vikárius generálisnak Bernardino di Sienát. Capistranói János lesz a helyettese. IV. Eugénius levele Capistranói Jánoshoz; kinevezi a toursi, a burgundi és a francia tartományok vizitatorává. Az 1443-iki általános gyűlés. Az observánsok kérik a pápát, hogy a konventuálisokkal ne egyesítse őket. A pápa bizottságra bízza az observánsok ügyét. A miniszter generális kinevezi Capistranói Jánost vikárius generálisnak. A pápa megerősítette a kinevezést.

14. §. **Capistranói János új szabályzatot ír.** 118

A konstitutio bevezető része. A konstitutio felosztása. A vikárius választása. Az újoncok felvétele. A zsolozsmázás és bőjtölés. A pénz kezelése. A szegénység megtartása. A lelki élet. A tartományi gyűlések tartása. A prédikálás. A hivatalos látogatás tiszte. A gyóntatás. A hittérítők. Módosítások az új szabályzatokon.

HARMADIK FEJEZET.

15. §. **Az observánsok elválnak a konventuálisoktól.** 129

Surlódások az observánsok és a konventuálisok között. Capistranói János kéri a pápát, hogy függetlenítse az observánsokat. IV. Eugénius elválasztja az observánsokat a konventuálisoktól; Capistranói János leköszön a vikárius generális hivataláról. Másod izben megválasztják vikárius generálisnak. A pápa levele a miniszter generálishoz. V. Miklós levele az observánsokhoz. A miniszter generális megerősíti Capistranói Jánost hivatalában.

16. §. **Viszályok a különválás miatt.** 138

Az observánsok egy kis töredéke ellenzi a különválást. Francesco da Pavia viziója. Roberto Caracciolo da Lecce szereplése. Giacomo dalla Marca levele Capistranói Jánoshoz.

Oldal

17. §. **Kitör a vihar Szent Ferenc rendjében.** 145

Capistranói János levele a Barcelonában összegyűlt observánsokhoz. Marco da Bologna megválasztása. V. Miklós pápa felszólítja a vikárius generálist, hogy tisztázza magát a Roberto da Leccetől felhozott vádak alól. A pápa a surlódások elintézését bizottságra bízza. Giacomo Bussolini kéri Capistranói János közbenjárását. Az új miniszter generális igyekszik az observánsok ellenállását megtörni. Az observánsok írnak Capistranói Jánosnak, hogy jöjjön vissza Itáliába.

NEGYEDIK FEJEZET.

18. §. **Capistranói János ismét pártfogásába veszi fiait.** 153

Capistranói János levele a rend protektorához, egy másik bíbornokhoz és a pápa titkárához. III. Frigyes levele a pápához az observánsok érdekében. Enea Sylvio tudósítja Capistranói Jánost a császár közbenjárásáról. Enea Sylvio levele Domenico Capranicához.

19. §. **III. Kallixtus ítéletet hoz a viszályban.** 159

Capistranói János kéri III. Kallixtus jóindulatát rendje számára. Megújul ismét a torzsalkodás a rendben. Mik a vádak? Baptista Tagliacarne tudósítja Capistranói Jánost a rend szomorú helyzetéről. Capistranói János újból védelmére kel övéinek. Levele Domenico Capranicához. Magyarország rendei erős szavakkal kérik a pápát, hogy az observánsokat ne bántsa. Az assisii gyűlés. III. Kallixtus Giacomo dalla Marcára bízza a reformok elkészítését. A pápa megnyugtatja Capistranói Jánost. A reformtervezet főbb pontjai. III. Kallixtus felfüggeszti IV. Eugénius bulláját. Capistranói János levele a pápához a reform ügyében. A német fejedelmek és városok az observánsokat védelmezik. II. Pius felfüggeszti III. Kallixtus bulláját. X. Leo egyesíti az observánsokat a konventuálisokkal.

HARMADIK RÉSZ.

Capistranói János népmissziós működése Itáliában, Ausztriában, Morvaországban, Csehországban, Bajorországban, Szászországban, Németországban, Sziléziában és Lengyelországban.

ELSŐ FEJEZET.

20. §. **Capistranói János mint szónok.** 181

Megkezdi tisztét Sienában. Mikor beszélt először? Működésének helye. V. Márton megadja neki azt a jogot, hogy a püspököknek fenntartott esetek alól is feloldozhat. Hogyan fogadták az egyes városok? Nicolao da Fara nyilatkozata. Cristoforo da Varese tudó-

Oldal

sítása. Girolamo d'Udine elbeszélése. Cristoforo di Soldo emlékírata. Kihez hasonlítják? Enea Sylvio nyilatkozata. Szónoklatainak hatása.

21. §. **Működése V. Márton pápa idejében.** 193

V. Márton kinevezi inquizitornak a fraticellók ellen. Működése Napoliban, Rietiben, Cantalicében, Ortonában, Lancianóban, Sulmonában, Aquilában, Guardia Greliben. Elbeszéli, miképen űzött ki ördögöt egy asszonyból. Az eretnekeket bűnteti.

22. §. **Működése IV. Eugénius pápa idejében.** 200

Rómában prédikál és megjövendöli V. Márton pápa halálát. Baráti viszony IV. Eugénius és Capistranói János között. Az új pápa kinevezi főinquizitornak az eretnekek ellen. Működése Napoliban, Gaëtában, Ferrarában; Veneziában a jezsuáták ügyét vizsgálja meg. Betegen fekszik Veronában.

23. §. **Működése Trientben.** 206

Alexander, trienti püspök, meghívja székhelyére. Megdícséri fáradozásait és buzdítja a további munkálkodásra. Capistranói János kéri barátját, hogy ne adjon hitelt a mende-mondáknak. Részt vesz Firenzében az egyetemes zsinaton. Keletre megy pápai parancsra.

24. §. **Működése Milanóban.** 213

Francesco, milanói püspök, meghívja székhelyére. Hosszabb időt tölt Milanóban. A pápa el akarja vinni onnan. Levele két barátjához, hogy járjanak közbe érette a pápánál. A miniszter generális előtt megokolja, miért maradt Milanóban.

MÁSODIK FEJEZET.

25. §. **Különféle megbízatások.** 220

A pápa Burgundiába, majd Napoliba küldi. Aquilába siet Bernardino di Siena temetésére. A pápa Franciaországba küldi. — Majd az Abruzzókban prédikál.

26. §. **Működése V. Miklós pápa alatt.** 224

V. Miklós pápává választásakor Aquilában prédikál. Kéri a pápát, hogy erősítse meg elődje által adott kiváltságokat. Bernardino di Siena szenttéavatási ügyében utazgat; de közben missziókat tart. Megfordul Orsognában, Campoliban, Firenzében. A népmissziók tartására szónokokat nevez ki. Ujra az Abruzzókban prédikál. Fabrianóban tárgyal a pápával a fraticellók ügyében.

27. §. **Működése 1450. és 1451. évben.** 229

Nagy elfoglaltsága a jubileumi évben. Megtéríti a zsidók főrabbiját 40 társával. A jubileumi év Rómában. Bernardino di Siena szenttéavatása. A pestis miatt távozik Rómából. Lombardiában prédikál: Romandiolában, Padovában, Vicenzában, Veronában, Bresciában,

Oldal

Mantovában, ismét Padovában, Veneziában. Megkapja a pápa parancsát, hogy menjen Németországba.

HARMADIK FEJEZET.

28. §. **Capistranói János elutazásának előzményei.** 242

Pápai parancsra III. Frigyes német császárhoz iudul. Mikor távozott el Veneziából? Cristoforo da Varese nyilatkozata. Elutazása előtt állítólag Assisibe ment. V. Miklós pápa újabb parancsa, hogy elutazása előtt menjen Milanóba. Capistranói János válaszol Francesco Sforza, milanói hercegnek. A milanói herceg válasza. Capistranói János kísérete.

29. §. **Capistranói János útja Veneziától Wiener-Neustadtig.** . . 247

Utja Porto Guaro, San Vito, Udine, Cividale, Gemona, Ponteba, Villach, Strassburg nyaraló, Friesach és Judenburgon keresztül visz Wiener-Neustadtba. Fogadtatása itt. Enea Sylvio tudósítása. Wienbe indul. Nicolao da Fara elbeszélése. Enea Sylvio nyilatkozata. Wienben való tartózkodása. Glassberger nyilatkozata életmódjáról. Pünkösdmásnapján történt események.

30. §. **Capistranói János működése Morvaországban.** 258

Csehországba készül menni. Brünnben ünnepélyesen fogadják. Benes Boskowic megtérése. Olmützben Bohusse ze Zwole üdvözli. János, olmützi püspök ellenszenve. Visszatér Brünnbe. Znaim városon keresztül Krummauba készül menni a Rosenberg-családhoz. Zwettelben értesíti a Rosenberg-családot jöveteléről. Egy hónapig tartózkodik Krummauban. Egerbe siet Passau, Regensburg városok érintésével. Egerben majdnem két hónapot tölt. Kirándul innen Bayreuthba; visszatér Egerbe. A pápa futárja itt utoléri. Levele a pápához.

31. §. **Útja Szászországban.** 267

Oelsnitzben és Zwikauban csodákat művel; megfordul Chemnitzben, Freibergben, majd Frigyes, szász fejedelem kérésére Meissenbe érkezik. Erős katonai fedezettel Brüxbe megy. A pápától három bullát kap. Nicolaus von Cusa meghívja a regensburgi gyűlésre.

NEGYEDIK FEJEZET.

32. §. **Működése Bajorországban.** 274

A regensburgi gyűlés feloszlása után Ambergbe megy. Johann, eichstatti püspök, meghívására Eichstattba utazik. Fogadtatása Nürnbergben. A középkori játékszenvedély. A fényűzés. Bernardino di Siena felfogása a fényűzésre vonatkozólag. Capistranói János elégeti a fényűzési cikkeket. Müllner krónikája. Hans Schäufelein megörökíti az elégetést. Antonius, bambergi püspök meghivására Bambergbe utazik. 1442-ben már itt járt, s akkor a püspök búcsúkat engedélyezett azoknak, akik a predikációin megjelentek.

Oldal

33. §. **Működése Németország különböző városaiban.** 282

Tartózkodása Coburgban és Arnstadtban. Fogadtatása Erfurtban. Az Annales Erfurtenses tudósítása. A Magnum Chronicon Belgicum leírása. Meglátogatja Weimár és Jena városokat; majd Erfurton át Naumburgba s innen Merseburgba megy. Tartózkodása Halleban. Megfordul Halberstadtban, Goslarban és Magdeburgban. Krantz tudósítása. Johannes Ludner krónikája.

34. §. **Működése Szászországban.** 293

Magdeburgból Zerbsten és Wittenbergen keresztül Leipzigbe megy. Ünnepélyes fogadtatása. Az egyetemi tanári kar tudósítása. A városi tanács nyilatkozata. Stephan Naumann dicsérete. Átvonul Grimma, Torgau, Oschatz, Grossenheim városokon; megérkezik Dresdenbe.

ÖTÖDIK FEJEZET.

35. §. **Működése Sziléziában.** 302

A drezdai látogatás után Sziléziába siet. Utközben érinti Kamenz helységet. A városi tanács tudósítása itt tartózkodásáról. Megfordul Bautzenben. A városi tanács nyilatkozata. Átmegy Görlitz, Lauben, Löwenberg, Sagan városokon. Meglátogatja Bunzlaut, Goldberget, Liegnietzet. Breslau lakói sóvárogva várják. Követséget küldenek eléje. Neumarktba érkezik, ahonnan a következő nap Breslauba megy. Fogadtatása Breslauban. A fényűzési cikkeket elégeti. A huszitáknak nevetségessé akarták tenni. A papságnak külön mond beszédet. Podebrad erélyes hangú levele. Neissébe megy magát kipihenni. Betegen fekszik Breslauban.

36. §. **Lengyelországi működése.** 315

Sbignew, krakaui püspök és Kázmér, lengyel király, meghívják Lengyelországba. A püspök újabb kérése; Kázmér újabb kérő levele. A lengyel követség Breslauban. Fogadtatása Krakauban. Dlugoss nyilatkozata szerepléséről. Capistranói János a lengyel király eskűvőjén. Mint inquizitor.

HATODIK FEJEZET.

37. §. **A németlovagrend harca a lengyel királlyal.** 325

A viszály előzményei. A városok viszálya a németlovagrenddel. A lengyel király pártfogásába veszi a városokat. Capistranói Jánost vádolják, hogy ő beszélte rá a lengyel királyt a háborúra. Levele a lengyel királyhoz. A pápához írt levelében tiltakozik a vád ellen. Nicolaus von Cusa magatartása ebben az ügyben. Capistranói János levele a mainzi érsekhez. László király Breslauba hívja. Kázmér, lengyel király, köszönetet mond működéséért.

Oldal

38. §. **Újabb működése Németországban.** 334

Elhagyja Lengyelországot és Breslauba jön. Tanácsára a breslauiak nem teszik le a hűségesküt Prágában. Tudtára adja László királynak megérkezését. Engedélyt kér, hogy Olmützbe mehessen. A breslauiak búcsúja és panaszkodó levele. Olmützben. Sbignew visszahívja Krakauba. Enea Sylvio meghívja a frankfurti birodalmi gyűlésre. Capistranói János levele a pápához. Frankfurtban. Chronik der Bischöfe von Speier nyilatkozata. Bernhard Rohrbacher tudósítása. Würzburgban. Bejárja a Rajna melletti városokat. Augsburgban, Nürnbergben, Regensburgban, Passauban, Wienben, Wiener-Neustadtban és Judenburgban.

NEGYEDIK RÉSZ.

Capistranói János fáradozása Szent Ferenc három rendjének érdekében.

ELSŐ FEJEZET.

39. §. **Capistranói János kolostorokat alapít Itáliában.** 351

Capistranói János beszédére Angelo da Clareno fiai visszatérnek Szent Ferenc rendjébe. IV. Eugénius engedélyt ad 5 kolostor alapítására. Az első életrajzírók tudósítása. A San Angelo della Pace kolostor alapítása Lancianóban 1430-ban. A Santa Maria della grazia kolostor alapítása Ortonában 1440-ben. Az Ara-coeli kolostor átvétele 1444-ben. IV. Eugénius 1444-ben engedélyt ad 14 kolostor alapítására. A San Francesco kolostor alapítása Castellatióban. A piscinnianói kolostor átvétele. A Santa Maria degli Angeli kolostor és a Portiuncula szentély rendbehozása. Kolostort alapít Orsognában 1448-ban és Campoliban 1448-ban. A San Francesco kolostor alapítása Caramanecoban. Átveszi a bencés apácáktól a kolostort Verulában. Siena Loncában új kolostort alapít. V. Miklós pápa 1449-ben 20 kolostor alapítására ad engedélyt. A Santa Maria della grazia kolostor Casciában. A novarai kolostor alapítása vagy átvétele. A trójai és a lucerai kolostorok átvétele. A padovai kolostor ügye. Cytacum polgárainak óhajtása. A cividatói kolostor átvétele. Az aquilabeliek kolostort építenek Szent Bernardino tiszteletére.

40. §. **Capistranói János szereplése a boszniai ferencrendieknél.** 372

Szent Ferenc fiainak letelepedése Boszniában. Capistranói János megvizsgálja az Apuliában levő kolostorokat. Giacomo dalla Marca igyekszik a fegyelmet helyreállítani a boszniai kolostorokban. IV. Eugénius egyesíti az erdélyi, boszniai és dalmáciai kolostorokat. Tamás István, Bosznia királyának, surlódása a ferencrendiekkel. A miniszter generális Capistranói Jánosra bízza a boszniai vikáriátust.

Oldal

A boszniai vikárius kéri Capistranói Jánost, hogy jöjjön Boszniába. A boszniai király követeket küld Capistranói Jánoshoz.

MÁSODIK FEJEZET.

41. §. **Capistranói János kolostorokat alapít Ausztriában és Morvaországban.** 382

Az observánsok terjeszkedése Ausztriában. Capistranói János megalapítja a wieni observáns kolostort. Nicolao da Fara nyilatkozata a régi kolostorról. Cristoforo da Varese nyilatkozata a régi kolostorról. Az új kolostor elfoglalása. Az új kolostor első lakói. Capistranói János levele a wieni kolostor szerzeteseihez. Örömest tartózkodik a wieni kolostorban. A klosterneuburgi kolostor újjáépítése és átvétele. A brünni kolostor alapítása. A sankt-pölteni kolostor alapítása. Viszályok a passaui püspökkel és a sankt-pölteni préposttal. Bessarion bíbornok véget vet a viszálykodásoknak. A langenloysi kolostor alapítása. Az egenburgi kolostor alapítása.

42. §. **Capistranói János új tartományt szervez.** 401

Capistranói János engedélyt kér új tartomány szervezésére. Az engedélyt megadó bulla. Az új tartomány vikáriusa Gabriele da Verona. Marco da Bologna kinevezi az új tartomány komisszáriusává Capistranói Jánost, Gabriele da Veronát pedig Capistranói János helyettesévé. Az új vikárius szigorú fellépése visszatetszést szült. 1453-ban Cristoforo da Vareset választják meg vikáriusnak. Ujból Gabriele da Verona lesz a vikárius. Capistranói János újból engedélyt kap kolostorok alapítására. A pápai bulla megszorításai.

42. a. §. **Capistranói János több kolostort átvesz.** 409

A judenburgi kolostor átvétele. III. Frigyes kérésére a pápa beleegyezik az átadásba. A judenburgi kolostor jótevői. A feldspergi kolostor átvétele. Az enzerstorffi kolostor alapítása és átvétele. A lancovizi kolostor alapítása és átvétele.

HARMADIK FEJEZET.

43. §. **Capistranói János kolostorokat alapít Sziléziában és Lengyelországban.** 417

A breslaui kolostor alapítása. A telek ünnepélyes átadása. Az ideiglenes templom és kolostor felépítése. Viszály az observánsok és a konventuálisok között. A szász tartomány főnöke közbenjár a polgármesternél a konventuálisok érdekében. Adományok a templom építésére.

44. §. **Capistranói János kolostort alapít Krakauban.** 424

A krakaui kolostor alapításának előzményei. Capistranói János Krakauba érkezése után rögtön újoncokat vesz fel. Joannes Pinczov

Oldal

Olesnicki az új kolostor részére telket ajánl fel. Sbignew püspök saját költségén építteti az új kolostort és a templomot. Capistranói János levele a krakaui kolostor tagjaihoz.

45. §. **Capistranói János kolostorokat alapít Morvaországban és a szomszédos országokban.** 431

Az olmützi kolostor alapítása. A troppaui kolostor alapítása. Az oppelni kolostor alapítása. A warszavai kolostor alapítása. A lembergi kolostor alapítása. A leobschützi kolostor alapítása. A sagani kolostor alapítása. A koseli kolostor átvétele. A jamnitzi kolostor alapítása. A javoriumi kolostor alapítása. A kaadani kolostor alapítása. A beutheni kolostor átvétele. Magyar László volt-e a quardián?

NEGYEDIK FEJEZET.

46. §. **Capistranói János kolostorokat alapít Szászországban és Németország egyes helyein.** 442

Az observántia terjedése Szászországban. Nicolaus von Cusa sürgeti a reformok keresztülvitelét. Capistranói János tartományi gyűlést tart Arnstadtban 1452-ben. Mathias Döring igyekszik a reformot meghiúsítani. Az ambergi kolostor alapítása. Capistranói János meglátogatja a nürnbergi férfi és női kolostort. Leipzigből újoncokat küld a nürnbergi kolostorba. Capistranói János levele a nürnbergi quardiánhoz az újoncok nevelése érdekében. A göttingeni kolostor ingadozó magatartása. A leipzigi kolostor obszerváns lesz; úgyszintén a koblenzi kolostor is. A limburgi kolostor átvétele. A techaui kolostor alapítása. A puppingai kolostor alapítása.

47. §. **Capistranói János buzgólkodása a magyarországi obszerváns kolostorok alapításában.** 452

Az observántia elterjedése Magyarországon. Capistranói János figyelemmel kíséri a magyar obszervánsokat. Engedélyt ad László királynak, hogy Kylyában az obszervánsok részére kolostort alapíthat. Capistranói János 11 magyar ifjút küld Varsányi Istvánhoz. Magyarország rendei levelet intéznek a pápához az obszervánsok érdekében. A magyar obszervánsok ellenszegültek a pápa óhajának. A tövisi obszervánsokat az erdélyi püspök bevádolja Hunyadi Jánosnál. Capistranói János meglátogatja a küllődi kolostort.

ÖTÖDIK FEJEZET.

48. §. **Szent Ferenc második rendjének, a klarisszáknak megreformálása.** 459

A klarisszák fegyelmezettségének lazulása. IV. Eugénius pápa megbízza Capistranói Jánost, hogy a ferrarai klarisszákat reformálja meg. Jelentést tesz a pápának, hogy a szavazatok szétforgácsolódása miatt nehéz apátnőt választani. A pápa felhatalmazza az apátnő

Oldal

kinevezésére. Nicolette Boylet reformja. Capistranói János felszólítja Nicolette Boylet-et az egyesülésre. Capistranói János levele Szent Nicolette Boylet-hez. Antonio de Rusconibus kinevezi Capistranói Jánost az apácák komisszáriusává. Tudtúl adja az apácáknak IV. Eugénius parancsát. Utasítások az apácák gyóntatására. IV. Eugénius enyhíti a klarisszák szigorú életmódját. Capistranói János minő konstitutiót ad a klarisszáknak? A perugiai klarisszák megreformálása. Az aquilai harmadrendű apácák elfogadják a szigorítást. Capistranói János az observáns zárdát a pennei tartományhoz csatolja. A San Cosma és Damiano zárda apácái Rómában. Capistranói János látogatása a nürnbergi klarisszáknál.

49. §. **Capistranói János buzgólkodása a harmadrend érdekében.** 476

A harmadrend keletkezése és célja. XXII. János pápa szigorú eljárása a harmadrendűek ellen. Capistranói János segítségére jön a harmadrendnek. Levele a harmadrendhez. Munkát ír a harmadrend védelmére. Bartholomacus levele Capistranói Jánoshoz. Nicolao da Fara nyilatkozata a harmadrendűekről. Cristoforo da Varese tudósítása az observántia terjedéséről. Capistranói János nyilatkozata saját működéséről, amelyet az observántia érdekében kifejtett.

50. §. **Capistranói János buzgólkodása Szent Ferenc lelki testvérülete terjesztésében.** 481

A középkori vallásosság egy szép vonása. Szent Ferenc lelki testvérülete. Szent Bonaventura felvételi okmányt ad a brixeni kongregáció tagjainak. Capistranói János felveszi a lelki testvérületbe Chithnándi Lászlót. Felvételi okmánya. Capistranói János felvételi okmányt állít ki a brünni karthauziaknak, az olmützi városi hatóságnak, a brünni pékeknek, Pál nevezetű iglaui kereskedőnek, Egenburg város tanácsának, Johannes von Amberg zwetteli apátnak, Reinpertus Polheimnek és családjának, a vilshofi káptalannak, a Vörös-csillagos lovagrend nagymesterének, Freiberg plébánosának, a kaadani község előljáróságának, az osztrák hercegnek, Georg, stamsi ciszterci apátnak, a tegerseei szentbenedekrendi apátnak, Cristanus bártfai plébánosnak, Csicseri Zsigmond és Csébi Jánosnak, Wilerich de Wallerdorffnak, a judenburgi mészárosoknak, Laurentius Schertäzel langenloisi birónak, Hassághi Farkas családnak, Széchenyi László nógrádi és honti ispánnak és Henricus Kog de Arnsteinnek.

HATODIK FEJEZET.

51. §. **Capistranói János buzgólkodása az observánsok tudományos kiképzéséért.** 490

Szent Ferenc rendjének célja. Szent Ferenc utasítása a rendtagok kiképzésére. Vajjon eltiltotta-e a tanulást a rendtagoknak? A tudományok ápolása Szent Ferenc halála után. A »studia generalia«

Oldal

keletkezése. Az observánsok tiltakozása az egyetemi rangfokozatok elfogadása ellen. A ferencrendiek a prédikálás terén a XV. században. Capistranói János utasítása a tanulmányok elsajátítására és a szónoklásra vonatkozólag. A baseli zsinaton tudatlansággal vádolja az observánsokat a miniszter generális. Bernardino di Siena felállítja Sienában az első hittudományi intézetet. Capistranói János konstitutiója a tudományok elsajátítására. Levele alattvalóihoz 1444-ben. Giacomo Primadizzi rendelete a tartományi vikáriusokhoz. Capistranói János írásban is terjeszti a tudományok elsajátítására szolgáló mozgalmat. Könyvtárak alapítása az observánsok részére. Az observánsok iskolái.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Capistranói János pápai kiküldetései.

ELSŐ FEJEZET.

52. §. **Capistranói János René és Alfonzo királyoknál.** 511

II. Giovanna utódjáról gondoskodik. Capistranói János Alfonzo királynál; majd René király udvarában. Értesíti a pápát küldetésének eredményéről. Tudósítja Giovanni Viteleschit a Napoliban elért eredményről. Ugyanekkor levelet küld egyik ismerős bíbornokhoz is. Ujból tudósítja a pápát a tárgyalásokról. Alfonzo kiszabadul a fogságból és újra megkezdi a háborút. Capistranói János másodízben megy Alfonzo királyhoz. Közben Brüsselben is megfordul. Gyámolítja Lodovico Scarampót a béke megkötésében.

53. §. **Capistranói János a firenzei zsinaton és keleti útja az örmények megnyerése érdekében.** 522

A baseli zsinat és IV. Eugénius között támadt viszály. IV. Eugénius meghívja Capistranói Jánost Ferrarába az egyetemes zsinatra. Giovanni Tossignano, ferrarai püspök, levele Capistranói Jánoshoz. Betegsége miatt nem ment el Ferrarába, hanem Firenzébe megy, ahová időközben a pápa az egyetemes zsinatot áthelyezte. Kiválóbb szónokok az egyetemes zsinaton. Résztvesz Trientben az egyházmegyei zsinaton. Keletre utazik az örmények megnyerése érdekében. Keserűséggel telt levele a bolognai bíbornokhoz. Az örmények kibékülése.

54. §. **Capistranói János Filippo Mária Visconti, milanói hercegnél.** 530

A baseli atyák IV. Eugéniust leteszik és Amadeust ellenpápává választják V. Felix név alatt. V. Felix jellemzése. Capistranói János nyilatkozata az új pápáról. Az egyház állapota és a törvényes pápa nehéz helyzete. III. Frigyes és Németország magatartása a viszályban. Capistranói János szereplése Filippo Maria Visconti kibékítésében. Filippo Maria Visconti magatartása. A pápa megbízza Capistranói Jánost, hogy alkudozzék a milanói herceggel. A béke megkötése.

Oldal

55. §. **Capistranói János Fülöp Burgundia fejedelménél.** 540

Capistranói János Burgundiába megy. Cristoforo da Varese tudósítása. Franciaország egyes városaiban hirdeti Eugénius pápa törvényességét. Capistranói János életére törnek ellenségei. Személyesen jelentést tesz a pápának küldetése eredményéről.

56. §. **Capistranói János VII. Károly francia királynál.** 544

Az egyház viszonya Franciaországgal. IV. Eugénius segítséget kér a törökök ellen. Capistranói János VII. Károlyhoz megy. Kikkel működött Franciaországban Capistranói János? Meddig maradt Franciaországban?

MÁSODIK FEJEZET.

57. §. **Capistranói János küzdelme a fraticellókkal.** 550

A fraticellók eredete és elnevezése. A pápák erélyesen lépnek fel a fraticellók ellen. Sokan összezavarják a spirituálisokat a fraticellókkal. A firenzei feljegyzés a fraticellókról. Nemcsak az egyház, hanem az államok is üldözik ezt a szektát. V. Márton kinevezi Capistranói Jánost inquizitornak a fraticellók ellen. Működése Ancona és Romagna tartományokban. IV. Eugénius hasonlóképen kinevezi inquizitornak. V. Miklós pápa megújítja elődeinek kiváltságait és kinevezi inquizitornak. A pápa segítségül rendeli Giacomo dalla Marcát. A fraticellók Capistranói János élete ellen törnek. A fraticellók kiírtása.

57. a. §. **Capistranói János megvizsgálja a jezsuáták ügyét.** . . . 565

A jezsuáták rendje. A pápa kiküldi Lorenzo Giustiniani-t a jezsuáták ügyének megvizsgálására. Eugénius megbízza Capistranói Jánost, hogy újra vizsgálja meg a jezsuáták ügyét. Giovanni Tossignano, ferrarai püspök, levele a jezsuáták érdekében. Capistranói János jelentést tesz az ügyről a pápának. Lorenzo Giustiniani elégtételt ad a meghurcolt jezsuátáknak. Capistranói János védi magát azon vád ellen, hogy rágalmazta a jezsuátákat.

58. §. **Capistranói János fáradozása Bernardino di Siena szenttéavatása érdekében.** 575

Bernardino di Siena rövid életrajza. Capistranói János Bernardino di Siena temetésére siet. Csodákat igér a népnek. Lázadás Aquilában. Csodás dolgok Bernardino di Siena koporsójánál. Capistranói János buzgólkodik Bernardino di Siena szenttéavatásának előmozdításán. A pápa három bíbornokra bízza Bernardino di Siena csodáinak megvizsgálását. Capistranói János két püspök kíséretében sorba járja a városokat. Capistranói János megparancsolja Tommaso di Firenzének, hogy több csodát ne míveljen. Az új pápa elrendeli a szenttéavatás perét. Capistranói János újra sorba járja az egyes

Oldal

városokat. Késznek nyilatkozik arra, hogy máglyára lép Bernardino di Siena testével. A pápa kinevezi promotor fideinek. Angelo di Capranica Capistranói Jánost szentnek tartja. A pápa Bernardino di Sienát érdemesnek ítéli a szenttéavatásra. Capistranói János csüggedésekor Bernardino di Sienához fordul. Kik siettetik a szenttéavatást? A pápa megigéri Capistranói Jánosnak, hogy szentté avatja Bernardino di Sienát. Tudtúl adja Capistranói János övéinek a pápa igéretét. Bernardino di Siena szenttéavatása. Capistranói János levele egy ismeretlen püspökhöz. Bernardino di Siena szenttéavatása az observánsok diadala. Capistranói János levele Aquila lakóihoz. Sürgetésére Aquila lakói hozzáfognak a templom építéséhez.

Tartalomjegyzék 601